

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

**CERCETĂRI ARHEOLOGICE
ÎN BUCUREȘTI**

VIII

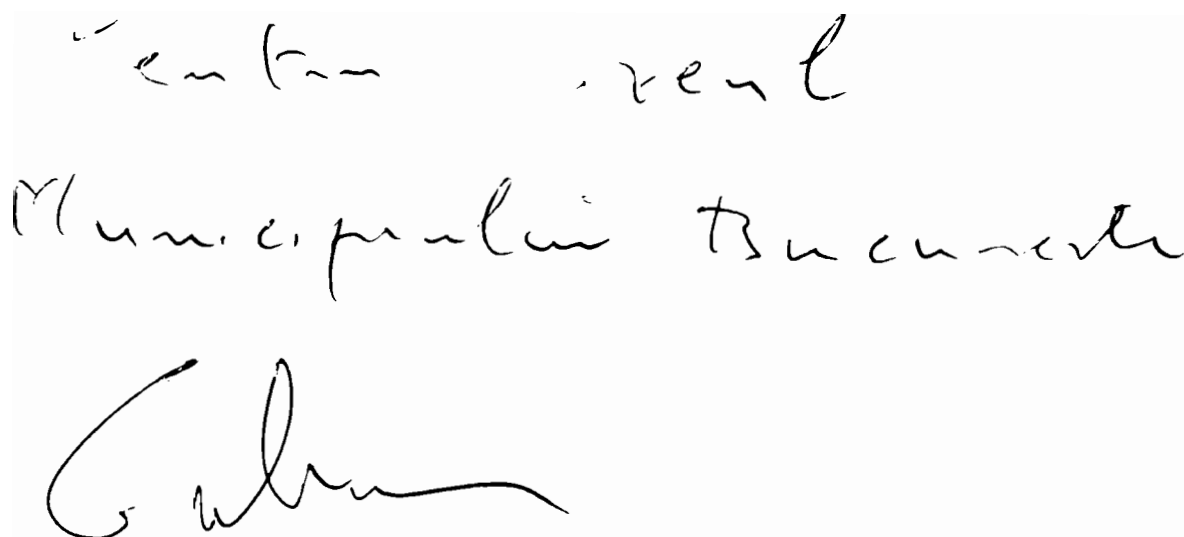
2009

CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN BUCUREȘTI
ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES IN BUCHAREST

VIII

Municipalitatea București

[Signature]

Acest volum este dedicat împlinirii a 550 de ani de la prima mențiune documentară a numelui Bucureștilor, conform hrisovului scris în septembrie 20, în cetatea București, în anul 6968 (1459), de către domnitorul Vlad Țepeș

p. 4051

Copyright©2009, Gheorghe Mănuclu-Adameșteanu

Editura AGIR

Calea Victoriei, nr.118, sector 1,

010093 București, România

tel./Fax: 4021-316 89 92, 4021-316 89 93

E-mail: editura@agir.ro; www.agir.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MĂNUCU-ADAMEȘTENU, GHEORGHE

**Muzeul municipiului București : Cercetări arheologice în
București / Gheorghe Mănuclu-Adameșteanu. - București : Editura
A.G.I.R., 2009**

ISBN 978-973-720-275-8

069(498 Buc.)

Lucrare apărută cu sprijinul financiar al
S.C. APOLODOR COM IMPEX S.R.L.

Îngrijire editorială: ing. **Dan BOGDAN**

Coperta: ing. **Ion MARIN**

Bun de tipar: 11.12.2009; Coli de tipar: 29,25

ISBN 978-973-720-275-8

Imprimat în România

CUPRINS / CONTENTS

Lista autorilor / Authors	VII
Abrevieri generale / Abbreviations	IX
Panait I. PANAIT Valențe istorice ale Pieței Universității din București <i>Repères historiques de la Place de l'Université de Bucarest</i>	1
Grina-Mihaela RAFAILĂ Câteva documente privind centrul istoric al Bucureștilor aflate în colecția Muzeului Municipiului București <i>Quelques documents concernant le Centre historique de Bucarest dans les collections du Musée de la ville de Bucarest</i>	34
Vasilica SANDU-CUCULEA Cercetări arheologice pe teritoriul Curții vechi domnești din București. Palatul voievodal Curtea Veche. Piațeta de la intersecția străzilor Șelari și Iuliu Maniu. Piața Sf. Anton <i>Recherches archéologiques sur le territoire de l'ancienne Cour princière de Bucarest. Le Palais princier «Curtea Veche». Le square de l'intersection des rues Selari et Iuliu Maniu. La place St. Anton</i>	122
Mirela COMĂNESCU Biserica Hanul Greci din București – mărturii documentare <i>L'église de l'auberge Greci de Bucarest – des témoignages documentaires</i>	197
Gheorghe MĂNUCU- ADAMEȘTEANU, Andrei MĂGUREANU, Adina BORONEANȚ, Elena-Florentina GAVRILĂ, Raluca- Iuliana POPESCU, Meda TODERAȘ Cercetările arheologice din Centrul istoric al Bucureștilor. Cimitirul „bisericii lui Ghiorma Banul – Biserica Grecilor” <i>Archaeological research in the Historical Center of Bucharest. The cemetery of the Ghiorma Banu church – The Church of the Greeks</i>	265

- Gheorghe MĂNUCU-ADAMEȘTEANU, Andrei MĂGUREANU, Raluca-Iuliana POPESCU, Ingrid POLL** **313**
Pasajul Francez
Pasajul Francez street
- Vasilica SANDU-CUCULEA** **375**
Cercetări arheologice preventive în situl „Pasărea – la sud de sat”, comuna Brănești, județul Ilfov (descoperiri hallstattiene și din secolul X d. Hr.)
Recherches archéologiques de sauvetage dans le site „Pasărea – au sud du village”, commune de Brănești, dépt. Ilfov (des découvertes hallstattiennes et du Xe apr. C’h.)
- Cristian SCHUSTER** **393**
Epoca bronzului pe teritoriul municipiului București și în județul Ilfov. Stadiul cercetărilor
Die Bronzezeit im Bukarester Raum und im Bezirk Ilfov. Stand der Forschungen
- Cristian SCHUSTER, Mircea NEGRU, Alexandru S. MORINTZ, Raluca KOGĂLNICEANU** **433**
Raport preliminar privind cercetările arheologice preventive de la Buftea-Flămânzeni, jud. Ilfov (2008)
Vorläufiger Bericht hinsichtlich den archäologischen Rettungsgrabungen in Buftea-Flămânzeni, Bezirk Ilfov (2008)

LISTA AUTORILOR

Adina Boroneanț – arheolog, cercetător, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, Str. H. Coandă, nr. 11, București; e-mail: boro30@gmail.com.

Mirela Comănescu – arhivist, Arhivele Naționale ale României, Bd. Regina Elisabeta nr. 49, sector 5, București; e-mail: comanescumirela@yahoo.com.

Elena Florentina Gavrilă - arheolog, muzeograf, Muzeul Municipiului București, Bd. I. C. Brătianu, nr. 2, București; e-mail: elenagavrila83@yahoo.com.

Andrei Măgureanu – arheolog, cercetător, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, Str. H. Coandă, nr. 11, București; e-mail: arheologiemedievala@yahoo.com.

Gheorghe Mănucu Adameșteanu – arheolog, muzeograf, Șeful Secției de Arheologie, Muzeul Municipiului București, Bd. I. C. Brătianu, nr. 2, București; e-mail: manad_g@yahoo.com.

Panait I. Panait – arheolog, conf. univ., Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București.

Ingrid Poll – expert arheometrie, Muzeul Municipiului București, Bd. I. C. Brătianu, nr. 2, București; e-mail: ingrid.poll@yahoo.com.

Raluca-Iuliana Popescu – arheolog, muzeograf, Muzeul Municipiului București, Bd. I. C. Brătianu, nr. 2, București; e-mail: raluca_pope@yahoo.com.

Grina Mihaela Rafailă – muzeograf, Muzeul Municipiului București, Bd. I. C. Brătianu, nr. 2, București; e-mail: mhlrafaila@yahoo.com.

Vasilica Sandu-Cuculea – arheolog, muzeograf, Muzeul Municipiului București, Bd. I. C. Brătianu, nr. 2, București.

Cristian Schuster – arheolog, cercetător, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, Str. H. Coandă, nr. 11, București; e-mail: cristianschuster@yahoo.com.

Meda Toderaș – arheolog, cercetător, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, Str. H. Coandă, nr. 11, București.

ABREVIERI GENERALE

AAC	= Acta Archaeologica Carphatica, Cracovia.
A.N.	= Arhivele Naționale ale României.
AMIT	= Archäologische Mitteilungen aus Iran und Turan.
AMM	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui.
AMP	= Acta Mvsei Porolisenssis, Zalău.
BCMI	= Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice.
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice.
B.MIM	= București. Materiale de Istorie și Muzeografie. Muzeul Municipiului București.
BCȘS	= Buletinul Cercetărilor Științifice Studențești, Universitatea „1 Decembrie”, Alba-Iulia.
BMJTAG	= Buletinul Muzeului Judeean „Teohari Antonescu” – Giurgiu
BOR	= Biserica Ortodoxă Română.
CA	= Cercetări Arheologice. Biblioteca Muzeologică. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CAB	= Cercetări arheologice în București. Muzeul Municipiului București.
Caiete ARA	= Revistă anuală de arhitectură, restaurare și arheologie. Asociația ARA.
CCA	= Cronica Cercetărilor Arheologice din România.
CCDJ	= Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos. Muzeul Dunării de Jos, Călărași.
DIR. B	= Documente privind Istoria Românilor, B. Țara Românească.
DRH. B	= Documenta Romaniae Historica, B. Țara Românească.
GB	= Glasul Bisericii. București.
Litua	= Litua. Tg. Jiu.
LMI	= Lista Monumentelor Istorice.
Istros	= Istros, Muzeul Brăilei.
MCA	= Materiale și Cercetări Arheologice, București.

MemAntiq	= Memoria Antiquitatis. Acta Musei Petrodavensis. Piatra-Neamț.
Pontica	= Pontica, Anuarul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța.
PZ	= Prähistorische Zeitschrift, Berlin.
RA	= Revista Arhivelor, București.
RM	= Revista Muzeelor, București.
RIR	= Revista istorica romana.
SCIVA	= Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București.
SMIM	= Studii și materiale de istorie medie, București.
Thraco-Dacica	= Thraco-Dacica, București.
Valachica	= Valachica. Anuarul Complexului National Muzeal „Curtea Domnească” din Târgoviște.

VALENȚE ISTORICE ALE PIETEI UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI

Prof. dr. Panait I. PANAIT

Piața Universității, denumită la început Piața Academiei, este o realizare urbanistică a ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea. Până în anii 1870 nu se punea problema unui atare spațiu străbătut de șerpuitoarea „Uliță a Colței”, flancată de locuințe orășenești, din aglomerările cărora se înalță turelele bisericesti, indicate în imaginile fotografice, de bună calitate, executate de Carol Pop de Szatmary, din Turnul Colței. Trei piese din zestrea de fotografii și clișee, rămase de la acest artist în mânăuirea aparatului, redau zona, devenită centrală, a orașului modern, chiar în anul isprăvirii Palatului Academiei-1870, apreciat de martorii oculari ca fiind „colosal”. Medicul dermatolog Nicolae Vătămanu, dispărut odată cu colecția sa în cutremurul din 4 martie 1977, care a fost și istoric de prestigiu al Bucureștilor și al medicinei românești, s-a aplecat, cu minuție, consultându-l și pe istoricul George D. Florescu, asupra acestor imagini panoramice, identificând cu ușurință noul palat, dar și case din jur, sau apropiere și mai ales lăcașurile de cult care erau: Biserica Mănăstirii Sărindar, azi dispărută, Biserica Doamnei, Biserica dintr-o zi, Biserica Ienei, cea avariata de seismul din martie 1977 și dărâmată de autoritatea supremă a vremii de atunci, dar și turla Bisericii „Sf. Sava”, câte ceva din ansamblul Colțea, Palatul Șuțu și mai departe de acestea, spre NV, turnul ascuțit al Bisericii Evanghelice¹. Biserica „Sf. Sava”, hram sârbesc², purtat și de un alt lăcaș existent la Iași³, era plasată în fața marelui fronton al Universității, marcând partea centrală a curții Mănăstirii „Sf. Sava”, nefiind afectată de edificiul proiectat de arhitectul Alex. Orăscu și colaboratorii săi. Faptul acesta le-a permis istoricilor să presupună existența altarului sau a

---

¹ N. Vătămanu, *Istorie bucureșteană*, București, 1973, p. 47-61.

² N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, București, 1939, p. 86.

³ Mănăstirea Sf. Sava - Iași a fost ridicată de voievodul Petru Șchiopul în anul 1583, fiind închinată schitului de la Ierusalim. Refăcută repetat, în sec. XVII-XVIII-XIX, mănăstirea moldavă a avut multiple misiuni similare cu cele ale Mănăstirii „Sf. Sava” din București. Nicolae Stoicescu, „Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova”, București, 1974, p. 471-473.

construcției celei de-a doua biserici de la „Sf. Sava”, chiar sub soclul statuii ecvestre a lui Mihai Viteazul⁴. Până la înălțarea palatului academic și universitar trama stradală a zonei era alta decât cea pe care orașul o are astăzi. Nu exista piața și nici ulița de legătură directă între Podul Mogoșoaiei, prima arteră domnească aliniată în 1692, de către Vodă Constantin Brâncoveanu⁵ și Ulița Colței transformată, în urma unor eforturi făcute aproape un veac, în Bd. I. C. Brătianu. Cealaltă mare arteră orientată E-V, Bd. Regina Elisabeta, a fost trasată pe segmente, începând cu fațada clădirii Universității și prelungită în ambele direcții. Dacă până în sec. XVIII centrul orașului de reședință București era Curtea Domnească, la care se îndreptau cele mai importante artere de comunicație, în veacul al XIX-lea, odată cu ridicarea clădirii Universității și cu lucrările edilitar urbanistice începute după 1870, polul orășenesc s-a transformat în ceea ce se numește „Piața Universității”.

Cel mai vechi obiectiv istoric existent pe acest teren fusese „Mănăstirea Sf. Sava”, așezământ monastic marcat pe planșele cartografice dedicate Bucureștilor, începând cu cel mai vechi, planul din 1770, descoperit de profesorul universitar dr. Ion Ionașcu în Arhivele de la Moscova⁶. Planul indică Mănăstirea cu turnul Colței și pe latura vestică a Uliței Colței, cifra Legendei cu indicația: „St. SABBAE” (Sf. Sava). Comparând acest plan rusesc cu fotografiile rămase de la Carol Pop de Szathmary se constată că pe parcursul unui veac s-a produs o puternică populare a zonei de Nord a orașului. În jurul anului 1770 mănăstirea ctitorită de Andronache pârcălab se plasa în mijlocul unui spațiu pe care cartograful a reținut conturul dreptunghiular al curții mănăstirești căreia, i se adăugase o clădire mai întinsă, adosată colțului de N-V și o alta, tot la exterior, în colțul de NE. O uliță secundară făcea legătura între Podul Mogoșoaiei și poarta principală de acces în incinta călugărilor. A doua poartă se găsea pe latura sudică a mănăstirii respective unde se termina o șerpuitoare uliță, pornită din fața turnului Colței pentru a se frânge, la dreapta, pe actualul traseu al străzii Toma Caragiu. Trei proprietăți nenominalizate se înșiruiau pe latura sudică a uliței lenei și o alta pe colțul intersecției Uliței Colței cu cea care conducea la poarta secundară a mănăstirii Sf. Sava (astăzi str. Ion Ghica). Cum este firesc fotografiile executate de Carol Szatmary surprind o aglomerare mai densă a clădirilor existente către sfârșitul sec. XIX. Mănăstirea „Sf. Sava” nu a fost omisă nici de căpitanul Frantz Josef Sulzer, prezent în București în

⁴ George D. Florescu, *Din vechiul București*, București, 1935, p. 10, p. 53, n. 251 ș.a.; N. Vătămanu, op. cit., p. 58; Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ed. II, București 1979, p. 79, ș.a.

⁵ Ștefan Ionescu, *Podul Mogoșoaiei - Calea Victoriei*, București, 1962, p. 31.

⁶ Ion Ionașcu, *Planul cartografic inedit al orașului București din anul 1770*, în „Studii. Revistă de Istorie”, an XII, 1959, 5, p. 113-131.

anii 1774-1782, în schița cartografică generală pe care a anexat-o lucrării sale apărută, în trei volume, la Viena⁷. Până la descoperirea prof. univ. dr. I. Ionașcu această schiță era considerată a fi cel mai vechi plan al orașului București⁸. Lucrarea, deși nu se ridică la nivelul celorlalte planuri cartografice din secolul al XVIII-lea, are calitatea de a fi fost o sursă de informare teritorială asupra reședinței Țării Românești către sfârșitul sec. XVIII. În legenda „Planului original”, desfășurată pe latura stângă a planșei, este semnalizată și „Kloster St. Sava”, fără a se oferi alte lămuriri.

Mult mai elaborate sunt planurile tinerilor ofițeri austrieci: baronul F. B. Purcel (1790) și cel al lui Ferdinand Ernst, neterminat în 1791 dovadă fiind cartușul Legendei, necompletat, dar minuțios trasată albia Dâmboviței, formele de relief, „ulițele”, parcelarea proprietăților, clădirile mai importante, lăcașurile s.a. Printre acestea din urmă se află și „Mănăstirea Sf. Sava”, aflată în anii întocmirii planșelor respective în perioada imediat următoare construcțiilor lui Alexandru Vodă Ipsilanti. Se remarcă palatul, de mari dimensiuni, orientat pe aceeași direcție pe care o va respecta și arh. Alex. Orăscu, iar în față biserica datorată lui Constantin Vodă Brâncoveanu. Turla acestui lăcaș se identifică, în mod clar, în panoramica de mijloc, a tripticului fotografic datorat lui Szatmary. Planul așternut de un fost elev al Școlii Sf. Sava, Alex. Vitzu, medic, reflectă compunerea ansamblului arhitectonic în ultima fază a existenței lui.

Mănăstirea Sf. Sava a avut în mod cert două biserici de zid, una dintre ele înălțată de pârcălabul Andronache, iar cea de-a doua a fost cea brâncovenească, căreia i s-a alăturat un paraclis⁹. Localizarea, în teren, a acestui monument reiese în mod clar din izvoarele cartografice care privesc și Piața Universității. La rândul lor cercetările și observațiile arheologice indică o locuire încă din sec. XV-XVI de când data un cuptor de olar, descoperit în vecinătatea altarului bisericii Colțea, cercetat de D. V. Rosetti în 1958¹⁰, resturile unor case din paiantă din sec. XVI, semnalate în curtea Palatului Șuțu¹¹, o pivniță zidită, investigată de arheologul Gh. Cantacuzino, în 1958, pe colțul de SV al Pieței Universității, cu prilejul construirii blocului de pe strada Academiei 4 ș.a. În acel răstimp incinta mănăstirii lui Andronache se plasa pe extrema de N a vetrei Bucureștilor, devenită cel mai vechi lăcaș ce a dăinuit în această parte a orașului. În zona respectivă,

---

⁷ Frantz Josef Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, Viena, 1781-1782, I-III.

⁸ George D. Florescu, op. cit, p. 7.

⁹ Nicolae Stoicescu, op. cit, p. 296

¹⁰ Dinu V. Rosetti, *Sondajul de la Biserica Colțea*, în „Materiale și cercetări arheologice”, București, 1961, VII, p. 672-676.

¹¹ Panait I. Panait, *Sondajul arheologic din B-dul 1848*, nr. 2, în „CAB”, I, București, 1963, p. 150.

în sec. XVI, se desfășurau câteva mahalale, împinse către periferie, datorită specificului muncii acestor meșteșugari, cum erau olarii, dovadă fiind cuptorul de la Colțea, fierarii ale căror ateliere se cunosc la Sf. Gheorghe Nou¹² și sub pavimentul bisericii Răzvan, măcelarii din Scaune, stabiliți pe malurile pârâului Bucureștioara, săpunarii ș.a.

Ctitoria lui Andronache, el însuși un slujbaș de rangul II, atâta vreme cât pârcălabul în Țara Românească de atunci indica o dregătorie inferioară¹³, se plasa într-o „lume” a orașenilor de rând, alcătuită din meșteșugari și agricultori, ținând seama de actele epocii care consemnează vii, livezi de pomi, grădini, în vecinătățile apropiate.

Informațiile privitoare la etapa de început a acestui așezământ sunt puține și uneori confuze, chiar în problema datării, cea a hramului bisericii, și chiar a datei închinării la Sf. Mormânt. Mai acceptabile sunt limitele marilor etape prin care a trecut Mănăstirea „Sf. Sava” din București și acestea ar putea fi: etapa începuturilor ce se plasează între anii cca 1600-1679, urmată de perioada cea mai importantă atribuită domniilor neamului Cantacuzinilor, 1679-1716, apoi aceea legată de domniile fanariote, 1716-1821 și în fine, ultima, pe parcursul căreia s-a obținut trecerea la învățământul superior modern românesc. Construirea palatului Universității de azi, care a ocupat vechea vatră călugărească „Sf. Sava”, dar și mai multe proprietăți învecinate, ulițe, terenuri virane, a produs ample transformări urbanistice, inclusiv amenajarea Pieței Universității. Preocupările pentru ridicarea unei clădiri corespunzătoare cerințelor unei instituții de învățământ superior, frământau autoritatea de stat încă din timpul căimăcămiei lui Alexandru D. Ghica (1856-1858), vizându-se terenul de la „Sf. Sava”. Ofisul emis la 10 septembrie 1857 a aprobat devizul lucrărilor „, pentru înființarea unei Academii”¹⁴. Confuzia aceasta, între Academie și Universitate, se va așterne în actele vremii până târziu, în 1890, când Academia Română denumită astfel prin Legea din 29 mai 1879¹⁵, a eliberat spațiul folosit în palatul Universității¹⁶.

Lucrările ridicării acestei monumentale construcții au pornit anevoie, începând cu pregătirea terenului prin demolări, extinderea acestui șantier prin cumpărare de proprietăți particulare și obținerea sumelor necesare,

---

¹² Dinu V. Rosetti, Panait I. Panait, Cercetări istorice și arheologice privind ctitoria brâncovenească de la Sf. Gheorghe Nou, București. „MIM”, București, 1968, VI, p. 109.

¹³ Nicolae Stoicescu, Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (secolele XIV-XVII), București, 1968, p. 216.

¹⁴ Ion Ionașcu, Condițiile edificării palatului Academiei (Universității) din București în anii 1857-1864, București. „MIM”, București, 1965, II, p. 110-111.

¹⁵ Grigore Ionescu, București. Ghid istoric și artistic, București, 1938, p. 78.

¹⁶ Dan Berindei, Sebastian Bonifaciu, București. Ghid turistic, București, 1978, p. 154.

finisarea proiectelor întocmite de către cei mai apreciați specialiști în domeniu ș.a. Pentru toate acestea s-a produs o arhivă generoasă studiată de prof. univ. dr. Ion Ionașcu, fost director al Arhivelor Statului din București în anii 1953-1956, și de alți istorici ai învățământului românesc. Au rămas mult mai paupere izvoarele de epocă scrise, privitoare la ctitoria pârcălabului Andronache, completate însă de cele ulterioare emise în special în timpul domniei lui Constantin Vodă Brâncoveanu. Cea mai interesantă sursă de informare este pisană, datorată acestui ctitor, dezvelită la 20 iulie 1709, când a fost târnosit lăcașul brâncovenesc de la Mănăstirea „Sf. Sava”. Conform acesteia prima frază conține o succintă evocare a perioadei de început a vechii mănăstiri: „aceasta sfântă beserică, lăcaș D^omnului Savaoth, fiind întâi făcută mai mică, de un Andronache pârcălab și închinată la lavra S^{ve}ti Savei de lângă Ier^us^alim, hramul aceștii sfⁱinte beserici fiind Bl^agoveșteniile precum în hrisoave s-au văzut, iară din neștiința unora și de multă trecere de vreme, norodul S^{ve}ti Sava l-au ținut”¹⁷. Ca atare ctitorul Andronache construisese o biserică mai „mică” decât cea nouă a lui Vodă Brâncoveanu, având hramul Bunei Vestiri, pe care a închinat-o schitului Sf. Sava din apropierea Sfântului Mormânt. Precizarea provine „din hrisoave” ce s-au văzut și din tradiția orală „a norodului”. Ca atare, hramul s-a completat prin alăturarea sărbătorii Anunțării Sf. Fecioare Maria de către arhanghelul Gavriil a Hotărârii Dumnezeiești, de denumirea schitului Sf. Sava care va deveni mai folosit, cu trecerea timpului¹⁸.

Datarea mănăstirii vechi este plasată în jurul anului 1600. Astfel autorul primei monografii științifice a Capitalei, prof. G.I. Ionescu-Gion publica în 1899 că Mănăstirea „Sf. Sava” aparține sec. XVI, întrucât avea vii la Târgoviște anterior primului an al sec. XVII, după informația datorată lui Bogdan Petriceicu Hașdeu¹⁹. La rândul său Nicolae Stoicescu se oprește la sfârșitul veacului al XVI-lea, eventual începutul sec. XVII²⁰. Către aceeași perioadă trimite și „cartea” din 23 aprilie 1619, iscălită de județul Dumitru și cei 12 pârgari ai târgului, privitoare la un diferend pentru o vie și un vad de moară, printre martorii semnatori aflându-se și egume<nul> „dă la S^{ven} Sava”²¹. Zapisul orășenesc face parte din grupul celor dintâi

¹⁷ Inscriptiile Medievale ale României. Orașul București, sub red. lui Al. Elian, București, 1965, I, p. 484.

¹⁸ Textul inscripției lasă posibilitatea atribuirii închinării lăcașului bucureștean pârcălabului ctitor. În orice caz nu poate fi acceptată plasarea închinării mănăstirii respective în aprilie 1680 cum scrie Gh. Parusi în „Cronologia Bucureștilor”, București, 2005, p. 55.

¹⁹ G.I. Ionescu-Gion, „Istoria Bucureștilor”, București, 1899, p. 212.

²⁰ Nicolae Stoicescu, Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București, București, 1961, p. 295.

²¹ „DIR”, B. Țara Românească, veac XVII, 3, București, 1951, p. 253.

confirmări scrise ale mănăstirii Sf. Sava din București. Prima consemnare lăsată de un călător străin privind Mănăstirea „Sf. Sava” aparține lui Paul de Alep, care însoțindu-l pe părintele său, patriarhul Macarie, au vizitat orașul București în anii 1654 și 1665, prilej cu care oaspeții s-au informat asupra agitatelor momente la zi, ivite după decesul lui Matei Vodă Basarab, făcându-și timp să privească și unele monumente ale urbei, mai reprezentative. Printre acestea s-a aflat și „o mică mănăstire cu hramul Sf. Sava, pe care ctitorii săi au închinat-o, la început, mănăstirii cu același nume din Ierusalim și este cărmuită de un egumen împuternicit de patriarhul de la Ierusalim”²². Textul face parte, din însemnările dedicate orașului București, așternute în cea de-a doua călătorie a patriarhului, atunci către Moscova, în timpul căreia s-a petrecut a doua ședere a lor la București. Paul de Alep anticipează conținutul pisaniei brâncovenești din 1709. Către aceeași convingere se îndreaptă și dr. N. Vătămanu care scria că Andronache pârclab „îi dăduse hramul Blagoveșteniei și o închinase lavrei Sf. Sava de la Ierusalim”²³. Din actele păstrate în arhive reiese că mănăstirea respectivă beneficia de prăvălii plasate în Târgul din lăuntru al Bucureștilor, patru dintre acestea fiind, date, în schimb, lui Șerban Cantacuzino, pentru construirea hanului acestuia, mănăstirii revenindu-i „un codru de loc în Grozăvești”²⁴. Mănăstirea „Sf. Sava” era în posesia unor mori, pe Dâmbovița, înjugate cu cele ale mănăstirii Cotroceni²⁵, averea acesteia incluzând stăpânirea a șase mori proprii²⁶, vii în Dealul Bucureștilor și la Târgoviște, posesie atestată ante 1600, case în mahalaua Sf. Vineri ș.a.²⁷

Era, ca atare, un așezământ monastic înzestrat cu bunuri dobândite nu numai de la ctitor ci și de la alți credincioși, având în vedere venerația bucureștenilor față de un metoh de la Sf. Mormânt, care beneficia de dările trimise din Țara Românească.

Este de presupus, ținând seama de realitățile practice și de alte mănăstiri, în privința instruirii tinerilor în cele ale scrisului, că și la Sf. Sava se făcea această instrucție școlară. Încă la jumătatea secolului XIX, cum scrie Ioan Brezoianu, se presupunea exercitarea acestui drept și Mănăstirii Sf. Sava, care trebuia să întrețină și o tipografie. Dorința lui Șerban Cantacuzino manifestată, de la începutul urcării în tron, opțiunea sa pentru „Sf. Sava”, bazată pe prieteșugul Cantacuzinilor, cu Hrisant Notara, viitorul patriarh al Ierusalimului, care a cântărit greu în alegerea sediului școlii

²² Călători străini despre Țările Române, București, 1976, VI, p. 228.

²³ N. Vătămanu, op. cit., p. 52.

²⁴ George Potra, Istoricul hanurilor bucureștene, București, 1985, p. 34.

²⁵ G. I. Ionescu-Gion, op. cit., p. 305.

²⁶ Ioan Brezoianu, Mănăstirile zise închinat și călugării străini, București, 1861, p. 50.

²⁷ G. I. Ionescu-Gion, op. cit., p. 213.

grecești la mănăstirea „Sf. Sava”, aflată peste ulucele gospodăriei domnitorului și subordonată Sf. Mormânt de la Ierusalim.

Mănăstirea „Sf. Sava”, sediu al Școlii Domnești din București

Inițiativa organizării unei instituții de învățământ academic în capitala Țării Românești a fost stimulată de mai mulți factori: sociali, economici și politici sau impulsionați de capacitatea unor personalități aflate în vârful societății cunoscătoare a realităților europene. În a doua jumătate a secolului al XVII-lea au sporit rândurile școlilor organizate de episcopii, mănăstiri, biserici sau de către domnie, acestea fiind cele mai capabile să atragă dascăli străini, în general greci, unii dintre ei izgoniți de autoritatea sultanală și nevoiți să-și găsească găzduirea pe unde erau solicitați. Veniți, mai întâi, ca preceptorii de care beneficiau copiii familiilor boierești, cum a fost aceea a postelnicului Constantin Cantacuzino ș.a. acești oameni de cultură și-au găsit locul în instituții de învățământ de rang mediu cum a fost, de exemplu „Scola greca et latina” de la Târgoviște, pentru o scurtă perioadă, în care s-au instruit tineri care se pregăteau să urmeze cursurile unor universități străine, cum erau cele din Italia, Austria, Franța, Polonia sau la Istanbul. Spre sfârșitul veacului XVII, grație politicii promovată de Șerban Vodă Cantacuzino, urmată de nepotul său de soră, Constantin Vodă Brâncoveanu, s-au obținut multiple înfăptuiri printre care și cele din domeniul culturii, al valorificării introducerii limbii române în documentele oficiale și în cărțile de cult, închegarea unui stil arhitectonic propriu, sporirea tipăriturilor ș.a. S-a creat astfel un climat favorabil impulsivării învățământului, pornind de la cel elementar, colegiul, și de rang academic și în același timp o apropiere mai generoasă față de modelul european. Numai domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714) i se atribuie trimiterea a cel puțin 15 studenți, la puternice vetre universitare europene²⁸, fiii cei mari ai acestuia fiind însă instruiți în țară de către erudiți dascăli.

Orașul București, declarat capitală unică a Țării Românești, în 1659 de către Gheorghe Vodă Ghica, a devenit, în a doua jumătate a veacului al XVII-lea, și cel mai puternic centru urban de instrucție școlară al Țării Românești.

Șerban Vodă Cantacuzino (1678-1688) a fost o personalitate complexă, cu o cultură temeinică începută în familia părintească și continuată la Înalta Școală a Patriarhiei Constantinopolului, aplicată, din tinerețe ca ispravnic pe șantierul așezământului mitropolitan, la Curtea Domnească din București,

---

²⁸ Istoria Românilor, București, 2003, vol. V, p. 872.

la Hanul Sf. Gheorghe Nou, început de Panaiotaki Nicusios Mamona, la casele sale de pe Podul Mogoșoaiei și la Biserica Doamnei, culminând cu mănăstirea Cotroceni și Hanul lui Șerban Vodă²⁹. Avându-l alături, un timp, pe stolnicul Constantin Cantacuzino, fratele său, proaspătul domn s-a arătat disponibil, în condițiile în care abia pornise și șantierul de la Cotroceni³⁰, să stimuleze organizarea unei școli domnești la „Sf. Sava”. S-a mers gradat pornind de la modesta ucenicie a pisarilor la Colegiul condus de magistrul Ghermanos Locros, ierarh al Nissei, încă din 1680, la Sf. Sava pentru a se ajunge la rangul de Academie creată în 1694, în timpul succesorului domn Constantin Brâncoveanu³¹.

Nicolae Stoicescu³², preluând însemnarea Banului Mihail Cantacuzino din „Genealogia Cantacuzinilor”³³ plasează acest eveniment în 1679, ca atare la începutul șederii în tron, dată la care subscriu și alți cercetători inclusiv Radu Vergatti în interesanta sa monografie dedicată Stolnicului C. Cantacuzono³⁴. Într-adevăr Stolnicul era cel mai pregătit intelectual român în organizarea și funcționarea unei instituții școlare de acest gen la București, realități pe care le întâlnește atât la Școala Patriarhiei de pe Cornul de Aur din Istanbul cât și la Universitatea din Padova, una dintre primele din Italia, sau la Viena ș.a. Aveau să-și aducă îndemnul și susținerea patriarhii Dositei al Ierusalimului și Hrisant Notara, buni sfetnici ai celor doi domnitori. Prin starea de închinare a celor două puternice mănăstiri bucureștene: „Sf. Sava și Sf. Gheorghe Nou” Patriarhia Ierusalimului avea un prestigiu incontestabil în Țara Românească. Dacă pentru „Sf. Gheorghe Nou”, orientarea dată de Panaiotaki Nicusios Mamona era îndreptată spre profilul comercial, deși acolo existau case patriarhicești, mănăstirea „Sf. Sava” aduce o completare reprezentată de activitatea culturală. Faptul acesta avea să fie observat și de către ieromonahul Ipolit Vișenski, plecat din importantul centru ortodox răsăritean, Cernigov, în hagealâc, făcând o plăcută oprire în București, la cumpăna anilor 1707-1708, unde a fost găzduit în chiliile de la Sf. Sava și a participat la somptuoasa târnosire a Bisericii Sf. Gheorghe Nou. Pentru el, „Sf. Sava” era „liceul orașului” iar „Sf. Gheorghe”, „ceva

---

²⁹ Panait I. Panait, București-orașul de reședință domnească a lui Șerban Cantacuzino în „Studii și articole de istorie și istoria artei”, Muzeul Național Cotroceni, București, 2001, p. 13-14.

³⁰ Pisania bisericii indică începerea lucrărilor la 26 mai 1679, N. Stoicescu, op. cit., p. 189.

³¹ Istoria Românilor, vol. V, p. 876.

³² Nicolae Stoicescu, op. cit., p. 127

³³ Banul Mihail Cantacuzino, Genealogia Cantacuzinilor, Ed. N. Iorga, București, 1902, p. 140-142.

³⁴ Radu Ștefan Ciobanu Vergatti, Pe urmele stolnicului Constantin Cantacuzino, București, 1982, p. 169 ș.a.

asemănător cu un han mare, cu o mulțime de magazine înăuntru, pentru depozite de mărfuri”³⁵. Este perioada în care se structurează Regulamentul de organizare a Academiei de la Sf. Sava, luându-se model norme de funcționare ale Universității din Padova și aceleia din Fanar. Și până la domnia lui Șerban Cantacuzino comunitatea monahală de la Sf. Sava avusese legături directe cu forul patriarhal de la Sf. Mormânt, inclusiv cu ortodoxia răsăriteană.

Școala organizată de Șerban Vodă Cantacuzino a luat ființă în modesta mănăstire „Sf. Sava”, în limba greacă, cu dascăli greci, instituție precipitat pornită, având în vedere descinderea proaspătului domn, Șerban Vodă Cantacuzino, pe malul Dâmboviței, în prima lună a anului 1679³⁶. În același an ctitorul înfipsea sapa pentru fundațiile marii sale mănăstiri de la Cotroceni, pisană aceleia din pridvorul lăcașului indicând ziua de 26 mai 1679. Ca atare, presupunem că nu s-au putut face atunci, noi zidiri necesare școlii, deși construcțiile existente erau afectate de vechimea lor și de o defectuoasă întreținere a acestora. Fapte ce se desprind din cronicile vremii, dar și din observațiile de șantier și alte descoperiri arheologice. În mod cert exista biserica lui Andronache pârcălab, chilii unde aveau să se țină și orele de școală, o casă egumenească, și o altă pentru oaspeții aflați în drumul spre sau de la Ierusalim, magazine și alte nemestii gospodărești: gard de uluci, cu poartă pe latura de vest ș.a. Din izvorul cartografic întocmit în 1770 rezultă că planul proprietății mănăstirești de atunci înscrisa un dreptunghi orientat prin laturile mari, pe direcția E-V. Comparată cu marile ansambluri arhitectonice domnești de la Radu Vodă, Mihai Vodă, Cotroceni, Văcărești ș.a. Mănăstirea „Sf. Sava” era mai modest îngrijită. Marea ei valoare începea cu dubla folosință de lăcaș ortodox și școală îngrijită de Șerban Cantacuzino, apoi de Constantin Brâncoveanu și mai târziu de Alexandru Ipsilanti, toți receptivi la problema instrucției școlare a generațiilor care s-au succedat. Constantin Vodă Brâncoveanu a moștenit un așezământ de învățământ necorespunzător aspirațiilor sale. În istoriografia română se remarcă opinia că personalitățile care au determinat opțiunea hotărâtă a lui Vodă Brâncoveanu au fost stolnicul C. Cantacuzino³⁷, fratele acestuia, Mihail, și marele învățat Hrisant Notara, în eparhia căruia se afla și dania închinată de Andronache pârcălab, schitului „Sf. Sava” din apropierea Ierusalimului. În textul pisaniei din 1709 se arată că biserica mănăstirii, în timpul lui Constantin Brâncoveanu, fiind învechită „au început a se strica și a crăpa, cât și a se surpa” devenind o primejdie. S-a pornit cu ideea întăririi

³⁵ Gheorghe Bezviconi, *Călători ruși în Moldova și Muntenia*, București, 1947, p. 380.

³⁶ Șerban Vodă Cantacuzino a primit firmanul de domnie a Țării Românești la 19 noiembrie 1678, intrând în București la 6/16 ianuarie 1679 (c.f. *Istoria Românilor*, vol. V, p. 227).

³⁷ 1864, Universitatea din București, 1966, București, p. 11.

zidurilor „pe unde s-a părut că trebuie ca să stea. Iară foarte slabă fiind, mai vârtos temeele, s-au surpat. Deci măriia sa o au surpat de tot, acea veche, ce-au fostu, din temelie au zidit și au rădicat aceasta, ce astăzi se vede așa iscusită și frumoasă, adăogând pe lângă dânsa și alte case și tocmele ca să fie școală de învățat carte”³⁸. Pisania respectivă nu amintește nici o construcție datorată lui Șerban Cantacuzino Voievod, ci numai starea de ruinare a bisericii vechi. Contribuția bănească a provenit din partea domnitorului, completată cu o sumă de bani rămasă de la Sterie lumânărarul, răpus de ciumă. Neînțelegerile iscate între urmașii defunctului, fost locuitor în mahalaua vecină Scaune³⁹, l-au determinat pe Vodă Brâncoveanu să transfere acea moștenire, pentru acoperirea cheltuielilor necesare la Mănăstirea „Sf. Sava”. Ispravnicul lucrărilor care s-au desfășurat începând cu anul 1707, a fost permanent, vel slugerul Radu Dudescu, iar egumenul, în timpul căruia s-a făcut sfințirea noului lăcaș, în 1709, Daniil Arapul. Analizând construcțiile domnești la Sf. Gheorghe-Nou și la „Sf. Sava” rezultă că Vodă Constantin Brâncoveanu s-a străduit să doteze cele două mănăstiri cu clădiri noi, sacrificând lăcașurile anterioare șubrezite de timp sau devenite neîncăpătoare, fapt constatat și de înalți prelați de la Sf. Munte și de cronicarii din epocă, realități confirmate și de cercetările arheologice⁴⁰. Radu Greceanu, cronicarul de Curte al domnitorului, scria că biserica mănăstirii Sf. Gheorghe era „veche foarte, zidită dă un boier anume Dobruș Banul, foarte mică și întunecoasă, care fiind în mijlocul târgului și toată neguțătorimea acolo și împrejur, fiind împodobită cu minunată zidire, ca o cetate, dă luminatul domn Constantin Brâncoveanu Voievod”⁴¹, acesta a răspuns rugăminții patriarhului Ierusalimului Dositei să ridice o biserică „pe măsura hanului” și ca atare domnitorul a zidit, în anii 1705-1706, monumentul în care astăzi se află moaștele Sf. Constantin Brâncoveanu. La Mănăstirea „Sf. Sava” Vodă Brâncoveanu găsea o situație similară, la acel început de veac XVIII, când se preocupa de continuarea înfăptuirilor lui Șerban Vodă Cantacuzino pe linia învățământului, pe care îl dorea adus la un rang superior⁴². Încă din 1680, la doi ani de la ridicarea sa în tron, se înființa la București, un Colegiu condus de învățatul Ghermanos Locros, ajutat și de alți celebri profesori greci. Printre acești erudiți avea să se afle fostul rector al Academiei Patriarhiei Constantinopolului Sevastos Chimenitul, devenit director al

³⁸ Inscriptiile Medievale, Orașul București, I, p. 484.

³⁹ G. I. Ionescu-Gion, op. cit, p. 213.

⁴⁰ Dinu V. Rosetti, Panait I. Panait, Cercetări privind ctitoria brâncovenească Sf. Gheorghe cel Nou din București, „București”, VI, 1968, p. 99.

⁴¹ Radu Greceanu, Viața lui Constantin Brâncoveanu, București, 1961, p. 137.

⁴² Ion Ionașcu, Academia Domnească de la Sf. Sava din București factor de propagare a culturii în Peninsula Balcanică până la 1821, „Analele Universității București”, Seria Științe Sociale, Istorie, an XVI, 1967, p. 39-54.

colegiului din București, Hrisant Notara, viitor patriarh al Ierusalimului, întronat în anul 1707, dar rămas și devotat diriguitor al procesului de organizare a învățământului superior din Țara Românească și Moldova, și mulți alții⁴³. Studiile monografice dedicate istoriei Universității din București, redactate în cinstea împlinirii a 100 de ani de la emiterea decretului lui Alexandru Ioan Cuza din 4/16 iulie 1864 și a 270 de ani de existență a Academiei de la Sf. Sava, clarifica și mai multe aspecte ale începuturilor care au beneficiat de un mecenat domnesc, dar și de contribuția celor care au elaborat „Regulamentul” din 1707 de organizare, cadrele didactice și studenți români sau veniți de peste hotare, cursurile și limbile de predare, în primul rând limba greacă, venituri și cheltuieli ș.a. Paralel cu aceste preocupări Vodă Constantin Brâncoveanu a purces la reînnoirea ansamblului arhitectonic Sf. Sava și la completarea acestuia cu „alte case și tocmele ca să fie școală de învățat carte, pentru pomenirea veșnică a neamului său și a moșilor și strămoșilor mării sale, pomană”, cum se citește în repetat evocata pisanie din 1709⁴⁴. Noul edificiu universitar a fost zidit pe latura de Nord a incintei, ceea ce ar corespunde, în parte, actualei laturi de sud a palatului Universității din B-dul Regina Elisabeta. Conturul respectiv se distinge pe planul orașului din 1770⁴⁵. Însuși vornicul Radu Popescu cronicarul care nu s-a străduit să consemneze calitățile lui Constantin Vodă Brâncoveanu nu mai stăruim asupra celor ale înaintașului acestuia, expediază în câteva cuvinte, lucrarea brâncovenească de la Mănăstirea „Sf. Sava” unde domnitorul a făcut „mănăstire și case de școală aici”⁴⁶. Atât conform noilor cerințe legate de spațiul și de scopul procesului de învățământ a reieșit, de la bun început, că moștenirea rămasă de la înaintași trebuia înlocuită, începând chiar cu biserica pârclabului Andronache, găsită „veche și slabă”, și repetându-se situația de la Sf. Gheorghe Nou a fost năruită. Într-o gramată a lui Hrisant Notara, dată din Târgoviște, în august 1707, se afirmă că noua biserică a fost „clădită din temelii”⁴⁷. Partea de zidărie, a fost executată în anul începerii, fapt ce ne arată că materialele de construcție au fost pregătite din timp. Ritmul nu s-a putut menține însă în anul următor, în care s-a răspândit epidemia de ciumă care a provocat sistarea lucrărilor. Abia la 13 septembrie 1710 ispravnicul Radu Dudescu îl informa pe Patriarhul Ierusalimului că „a luat sfârșit clădirea sfintei biserici și e fără lipsă de toate,

⁴³ Istoria Românilor, București, vol. V, p. 876-877.

⁴⁴ Inscripțiile medievale, I, p. 484.

⁴⁵ Ion Ionașcu, op. cit, „Studii”. Revista de Istorie, an XII, 1959, 5, Planul general și detaliat mărit.

⁴⁶ Radu Popescu vornicul, Istoriile domnilor Țării Românești, ed. Const. Grecescu, București, 1963, p. 206, n. 1.

⁴⁷ E. Hurmuzaki, N. Iorga, Documente privitoare la istoria românilor, XIV-1, București, 1915, p. 30.

pe cât la zugrăvit, cât și la așternerea de lespezi, catapeteasma și alte lucrări de nevoie⁴⁸. La 28 aprilie 1713 mitropolitul Dristrei (Siliștriu) Ierotei și profesor la Sf. Sava sub numele Ioan Comnen, transmitea patriarhului Hrisant impresia pe care a avut-o vizitând Mănăstirea „Sf. Sava”, „al cărui lăcaș m-am uimit și m-am mirat de frumusețea lui și pe ctitor l-am fericit și lăudat”⁴⁹. S-a lucrat prin eşalonarea obiectivelor acestui ansamblu arhitectonic: biserica și clădirea „școlii celei noi”, evocată într-un document din 9 septembrie 1707 fără a se spune în ce stadiu se aflau la acea dată⁵⁰. Trebuia să urmeze construcția pentru tipografie și bibliotecă, obiective propuse de stolnicul C. Cantacuzino în 1707, și preluate de către Hrisant Notara după acutizarea discuțiilor dintre domnitor și unchiul său⁵¹. În corespondența lui Constantin Vodă Brâncoveanu, cu patriarhul Ierusalimului, din 4 februarie 1709, se arată că „ciuma a oprit vara trecută <1708-nn> slujba ce mai este la Sf. Sava și la școală și fiind ce slujba aceasta nu se va isprăvi, nu se poate începe cu tipografia și biblioteca⁵². Nici în 1710 ispravnicul lucrării nu terminase clădirea respectivă, dar spera ca acest eveniment să i-a sfârșit „în primăvara viitoare”⁵³. Biblioteca nu însemna numai zidirea unor încăperi, ci și strângerea fondului de carte și documente, ordonarea acestora, executarea mobilierului specific ș.a. Realizarea de la Mănăstirea Hurezu obținută de Constantin Brâncoveanu, în mare, în aceeași perioadă (1690-1694)⁵⁴ a condus la alcătuirea unui veritabil tezaur de carte, extrem de util în formarea oamenilor de cultură pregătiți pe băncile Academiei. Biblioteca de la „Sf. Sava” urma să contribuie la procesul de învățământ și cercetare la care erau antrenați dascălii și ucenicii lor. Pentru ordonarea zestre de carte alcătuită din cca 7000 de volume, era preocupat în 1714 Niccolo da Porta, secretar domnesc. Directorul Academiei făcea cunoscut patriarhului la 24 aprilie 1714, că vizitând orașul „Vei găsi biblioteca gata”. Urmând stilul acestor epistole profesorul Marcu Porphyropoulos Cipriotul transmitea Înalțului superior că „Dascălii și școlarii, robii Tăi smeriți până la pământ, se închină părinteștii Tale iubire și griji”⁵⁵. La această dată Vodă Brâncoveanu zăcea în sinistra închisoare Yedikule. Trecuse o lună și o zi de la transmiterea mazilirii sale de către prietenul Mustafa Aga „hambar-eminii”.

⁴⁸ Idem, XIV-3, București, 1936, p. 76.

⁴⁹ E. Hurmuzaki, N. Iorga, op. cit., XIV-1, p. 523.

⁵⁰ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic*, București, 1961, p. 295.

⁵¹ Radu Ștefan Ciobanu Vergatti, op. cit., p. 176.

⁵² E. Hurmuzaki, op. cit., XIV-3, p. 413.

⁵³ Radu Ștefan Ciobanu Vergatti, op. cit., p. 176.

⁵⁴ Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească*, București, 1970, p. 369.

⁵⁵ E. Hurmuzaki, op. cit., XIV-1, p. 598.

Programul de funcționare a Școlii domnești din București era inspirat din practicile cunoscute de mentorii C. Cantacuzino, Hrisant Notara, de dascălii aduși din centre europene ale învățământului superior. Beneficiind de mecenatul lui Vodă Brâncoveanu, toți aceștia au contribuit la ridicarea instituției, pornită ca Școală Domnească sub Șerban Vodă Cantacuzino, și ajunsă la rangul de Academie Domnească, cea mai înaltă treaptă, așa cum o găsea, în 1713, învățatul profesor Alex. Helladius, care recunoștea că aceasta „merită numele de Academie”⁵⁶. Marile lucrări de transformare a Mănăstirii „Sf. Sava” într-un amplu ansamblu arhitectonic care să răspundă cerințelor monahale, dar și celor școlare, s-au derulat concomitent cu eforturile pentru adaptarea programelor de lucru european-occidentale. Hotărâtor, în acest domeniu, a fost Regulamentul din 1707, întocmit de dascălul Ioan Comnen și ierodi-dascălul Ioan Avramie, sub directa îndrumare a învățatului Hrisant Notara. Dintr-o scrisoare trimisă de Marcu Cipriotu către aceeași personalitate, la 20 sept. 1713 se arată că fusese trimis la Istanbul Abramios Ioan, care aducea „foaia” lui pentru orânduirea școlii⁵⁷. O altă „foaie” urma să parvină și de la Ierotei Silistreanu. Cu o altă epistolă înaltul prelat era informat că la „Sf. Sava” se predă „trei științe gramatice, afară de gramatica propriu-zisă; la tehnologie se dau teme: dintre științele filosofice se predă fizica și odată ori de două ori pe săptămână teme de gramatică.”⁵⁸.

La rândul său Domnescul nou ctitor s-a dovedit consecvent de a face, în capitala Țării Românești, o instituție novatoare a societății prin cultură, în primul rând prin școală. A cheltuit enorm și a controlat personal organizarea acestui proces. Într-o corespondență din 30 aprilie 1713, către patriarhul Ierusalimului, ispravnicul Radu Dudescu scria că Vodă Brâncoveanu „a orânduit a se găti var și cărămizi spre a se clădi o poartă la Sf. Sava, un grajd și o șură de cară<care-nn> și un zid care să se unească cu școala și nădăjduiesc ca până la toamnă să se săvârșească și acestea”⁵⁹. Aveau să fie printre cele din urmă lucrări la „Sf. Sava” prevăzute de Constantin Vodă Brâncoveanu, pe care el nu le-a mai putut vedea însă.

Tragedia Brâncovenilor care a culminat în ziua de 15 august 1715, prin execuția din piațeta Yalî Köskü, de lângă Topkapî, a avut efecte nefaste pentru istoria românilor, anunțate mai întâi prin intervențiile politice ale Sublimei Porți în vederea impunerii regimului fanariot. La București, în primii ani după mazilirea celui ce se menținuse în tron peste 25 de ani, și

⁵⁶ „Neque mirum est Bucurestium Academiam vocari”, Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, Constantin Vodă Brâncoveanu, București, 1969, p. 321, n. 84.

⁵⁷ E. Hurmuzaki, XIV-1, p. 542.

⁵⁸ Ibidem, p. 703-704.

⁵⁹ Ibidem, p. 525.

mai ales după executarea poruncii „sultanului lălelei” Ahmed III, atmosfera era apăsătoare. Vodă Ștefan Cantacuzino, chinuit și de suferințele Doamnei Păuna, dar și de primejdia sfârșitului de ședere în tron, care avea să vină la finele anului 1715, și-a îndreptat resursele morale și materiale către Biserica și Școala domnească. El a pus amprenta stilului brâncovenesc, pe latura vestică a bisericii înălțată de Mircea Ciobanu, prin pisană și ancadramentul ușii de la intrare în lăcașul cel mare al Curții Domnești⁶⁰, a ridicat un palat al coconilor, tot acolo, existent și astăzi pe str. Soarelui⁶¹; n-a scăpat din vedere biserica Sf. Apostoli, aflată în mahalaua neamului postelnicului C. Cantacuzino ș.a. Același dascăl de la „Sf. Sava” Marcu Cipriote, confirma patriarhului Hrisant în 1715, că noul domn ocrotea școala, îngrijindu-se ca un binefăcător și de dascăli și de ucenici⁶². Cei care au urmat imediat domniei lui Vodă Brâncoveanu s-au străduit, pe plan cultural să mențină ritmul înfăptuirilor aceluia pe care otomanii îl numeau Altînbeiu Valahiei <prințul aurului-nn>. Nicolae Mavrocordat, om cult abia ajuns în București a început în 1716, zidirea Mănăstirii Văcărești, cu care dorea să întrecă frumoasele edificii ale Brâncoveanului și pe care o va închina, în iunie 1721, tot Sfântului Mormânt⁶³. Constantin Mavrocordat, titularul a șase urcări în tronul Țării Românești și alte patru în Moldova, a stăruit cu consecvență, la propășirea culturii în cele două țări române. În cea de-a treia domnie în București, la 27 februarie 1739, a izbucnit un incendiu la casele Mănăstirii „Sf. Sava”, care a atins și alte două biserici, dar Vodă a intervenit prompt „pentru îndreptarea și înnoirea părților arse”, acordând trei pungi de la Cămara sa⁶⁴. Din nefericire sinistrul n-a fost singurul foc ce s-a abătut asupra acestei părți a Bucureștilor, la care s-au alăturat, ca provocatoare de nenorociri mai multe cutremure, unele din ele puternic devastatoare în sec. XVIII-XIX (1730, 1802, 1813, 1838 ș.a.)⁶⁵. Introducerea cursurilor în mai multe limbi, printre care elina, greaca, latina, slavona, româna, condiționarea ocupării unor posturi în stat de cunoștințe științifice, legislative în domeniu, toate luate de unii domnitori, mai întâi de Nicolae Mavrocordat și Constantin Mavrocordat care sunt semnatori a peste 15 hrisoave și porunci privind învățământul⁶⁶ au

⁶⁰ Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, Muzeul Curtea Veche, București, 1973, p. 61.

⁶¹ Dumitru Almaș, Panait I. Panait, Curtea Veche din București, București, 1974, p. 119.

⁶² Gheorghe Cronț, Începuturile Academiei Domnești din București, în „MIM”, 1966, IV, p. 23, n. 24.

⁶³ Nicolae Stoicescu, Repertoriul bibliografic, București, 1961, p. 317

⁶⁴ N. Iorga, Monumentele istorice românești, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice” „BCMI”, an XXVI, 1933, p. 155.

⁶⁵ Marieta Adam Chiper, Vechi însemnări românești ca izvor istoric, București, 1996, p. 162-169.

⁶⁶ Istoria Românilor, vol. VI, p. 736.

produs sporirea „populației școlare”. În timp ce fiii celor bogați preferau universitățile străine, copiii orășenilor, ai funcționărimii urmau școli locale al căror număr a crescut în București, Iași, dar și în alte așezări urbane. Pentru Țara Românească, Academia de la Sf. Sava se afla în prim plan prin erudiția profesorilor și domeniile de abordare la cursuri sau aplicații, manualele tipărite, materialele didactice, unele dintre acestea fiind aduse din Occident ș.a. Școala tindea să devină matricea de pregătire a tineretului pentru viață. În ultimele zile ale anului 1761 Constantin Vodă Mavrocordat poruncește mutarea egumenului și a călugărilor de la Sf. Sava la Mănăstirea Văcărești. Ansamblul arhitectonic, datorat lui Constantin Brâncoveanu rămânea numai ca sediu al Academiei Domnești⁶⁷. Sporirea dărilor față de Sublima Poartă, succesiunea a 12 schimbări la domnie în răstimpul a două decenii și jumătate, către mijlocul sec. XVIII, un război ruso-turc cu ocupații străine, corupția slujitorilor fanarioți s-au resimțit nu numai în vistieria țării, ci și în funcționarea Academiei Domnești privind condițiile ei materiale și organizatorice.

Cel care a înfăptuit o nouă etapă din istoria acestei instituții avea să fie Alexandru Vodă Ipsilanti care, în prima sa domnie (septembrie 1774-ianuarie 1782) a stabilit la Sf. Sava din București, pentru Academia sa, un program de învățământ complex de 12 ani (gramatică, matematică, fizică, istoria, teologia și limbile greacă, latină, franceză, italiană)⁶⁸. Fostul mare dragoman al Porții Otomane a depășit pe mulți dintre semenii săi încoronați, prin cei 8 ani și 4 luni de ședere în tronul Țării Românești, iar cea de-a doua domnie de numai un an (1796-1797), dar acesta palid. Este considerat un prototip al „despotismului luminat, în varianta românească”⁶⁹, prin măsurile sale administrative, juridice și în special culturale, domeniu în care se înscrie și învățământul superior prin Academia domnească de la Sf. Sava, rămasă tot în limba greacă și zidirea celei mai ample construcții din Țara Românească în acel sfârșit de veac XVIII, care era: „Curtea Nouă”, devenită „Curtea Arsă” din București. Prin dregătoria diplomatică pe care o prestase cu succes la Istanbul, Alexandru Ipsilanti era un ager cunoscător al direcțiilor către care se îndrepta civilizația europeană contemporană lui. Ideea unei Universități mija în preocupările sale de viitor, fapt care a adus, în țară, pe elvețianul Frantz Joseph Sulzer, cel care proiectase, în urma inundațiilor din 1774, „Canalul de la Lungulețu”⁷⁰ și care se presupune că

---

⁶⁷ Nicolae Stoicescu, Repertoriu bibliografic, București, 1961, p. 295.

⁶⁸ Mircea Malița, Cuminenția pământului. Strategii de supraviețuire în istoria poporului român, București, 2010, p. 85.

⁶⁹ Istoria Românilor, vol. VI, p. 511.

⁷⁰ Ștefan Bălan, Nicolae St. Mihăilescu, Istoria științei și tehnicii în România, București, 1985, p. 100.

urma să fie profesor la această înaltă școală⁷¹. A rămas în memoria specialiștilor prin cartea dedicată istoriei românilor cu tarele generației sale.

În anii 1775, respectiv 1776 Vodă Ipsilanti a deschis două mari șantiere de lucru, unul la „Curtea Nouă” din Dealul Spirii⁷² și celălalt la Sf. Sava. Ambele lucrări erau de vastă întindere, prioritate având palatul de reședință înălțat, prin aducerea forțată a zidarilor, în cursul aceluiași an. Cel de-al doilea, de la Sf. Sava, s-a eșalonat în răstimpul 1776-1779, timp în care s-au efectuat noi lucrări „cuprinzând multe case pentru predarea științelor și pentru locuința dascălilor și a altor școlari, peste cei 75 și cu trapezărie și bucătărie și pitărie în Mănăstirea Sf. Sava”⁷³. Din ansamblul arhitectonic datorat lui Constantin Vodă Brâncoveanu a fost menținută biserica. Noul local al Academiei era apreciat de contemporani a fi „o zidărie colosală”, ridicată de domnitor cu „propriile cheltuieli, fapt neadevărat, banii fiind luați din bugetul școlilor”⁷⁴. În luna ianuarie 1776 Alexandru Vodă Ipsilanti emisese un lung hrisov, în limba greacă pentru Sf. Sava, în realitate pentru a exprima atașamentul său față de învățământ, slăvind învățătura de carte⁷⁵. Cu acest hrisov normativ pentru școli, se dorea, în esență, reorganizarea Academiei bucureștene privind atât baza materială cât și calitatea profesorilor, acceptarea ucenicilor în rândul cărora nu se admiteau tineri țărani sau oieri, profilul cursurilor, ș.a. Prima concretizare a acestui program se anunța prin marele palat ale cărui dimensiuni au fost sugerate și în planurile Purcel și Ernst, de la sfârșitul veacului XVIII. Pe o inscripție din timpul zidirii el este apreciat a fi „Helicon al muzelor”, adică un templu al muzelor⁷⁶. Fațada avea să indice o clădire alcătuită din parter și etaj, cu un turn firav ce se ridica deasupra acoperișului, în centrul laturii mari sudice. Mai completă se prezintă reconstituirea, făcută pe baza planului Borroczyn, a medicului Alex. Vitzu (1853-1902) a întregului ansamblu Sf. Sava, și cu indicarea funcționalității clădirilor, distribuite pe cele patru laturi ale incintei⁷⁷. Clădirea cea mare a Școlii, se afla în stânga porții principale de acces dinspre Podul Mogoșoaiei, fiind orientată ca și cea anterioară a lui Vodă Brâncoveanu, pe direcția E-V, latura mare, atingând, după „Scara” Planului Vitzu 85 m, iar cea laterală 30 m. Ușile de acces pentru tineri se aflau pe extremele laterale, iar cea pentru profesori la mijlocul fațadei de sud. Repartiția celorlalte edificii în teren nu denotă un plan ordonat al

⁷¹ N. Iorga, *Istoria românilor prin călătorii*, ed. II, vol. II, București, 1928, p. 229.

⁷² Panait I. Panait, *Curtea Arsă*, în „Magazin Istoric”, an IX, nr. 10, oct. 1975, p. 34-35.

⁷³ Alex. Balaci, I. Ionașcu și colab., op. cit., p. 15.

⁷⁴ George Potra, *Din Bucureștii de ieri*, București, 1990, II, p. 17.

⁷⁵ V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, III, București, p. 154-161.

⁷⁶ *Istoria Românilor*, VI, București, 2002, p. 745.

⁷⁷ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic*, București, 1961, p. 130, fig. 52-53.

ansamblului, ceea ce poate sugera o eventuală menținere și a unora din casele brâncovenești. Verificarea se poate face prin studierea materialelor de construcție, rămase în pământ: cărămida, mortarul, tehnica de lucru, diferite între cele două importante etape. Zidul meșterilor brâncovenești diferă, evident, de cel făcut în 1776, când acesta era mai slab, mortarul cu mult nisip și nu cu var cum se făcea la cumpăna secolelor XVII-XVIII ș.a. Cât privește repartitia spațiului construit înscris în planul Vitzu, ea reflectă o realitate din ultimele decenii ale palatului respectiv.

Secolul al XVIII-lea a fost mult agitat, provocând repetate perturbații și în funcționarea Academiei de la Sf. Sava. A fost transformată, un timp, în reședință domnească. În cea de-a doua domnie (1791-1793) Mihai Suțu a dispus evacuarea populației școlare la Biserica Bălașa și rechiziționarea a încă trei case mari și 12 mai mici din apropiere, pentru Curtea domnească, inclusiv completarea inventarului până și cu așternuturi „pentru musafirii săi”⁷⁸. Cursurile au fost suspendate în timpul epidemiilor de ciumă, răspândite în cursul războaielor care s-au abătut asupra Țărilor Românești, al frământărilor sociale din 1821, 1848-1849 la desfășurarea cărora profesorii și tinerii studenți au fost activi⁷⁹. Sporirea obligațiilor populației față de trupele de ocupație și extinderea corupției s-au resimțit dramatic în strângerea dărilor financiare la vistieria țării, și ca atare în bugetul de întreținere a clădirilor de stat, din care făceau parte și cele ale Academiei Domnești. Cu cât se avansa, an de an, în sec. XIX pecetea degradării devenea tot mai evidentă. „Academia grecească” a fost nevoită să-și părăsească adăpostul de la ctitoria Domniței Bălașa, avariata de marele seism din 1802 și să-și găsească refugiul la Mănăstirea Măgureanu, clădire construită prin exigența sa recunoscută pretutindeni, unde Șerban Cantacuzino Vodă dirijase lucrări de construcție. Acolo, în capătul de sud al Podului Mogoșoaiei, spre Dâmbovița, la Măgureanu, după 1817, avea să sucombe Academia zisă grecească pornită de la Sf. Sava. În timpul acesta complexul domnesc de la Sf. Sava va reintra, în calitate lui de vatră a învățământului superior, pierdută în anul 1791, dar de data aceasta în limba română.

În câteva din chiliile de la „Sf. Sava” a fost deschisă, în anul 1818, prima școală superioară românească, inițiată și condusă, până în 1821, de cel venit din „părțile Transilvaniei”, ing. Gheorghe Lazăr, continuat de Ioan Heliade Rădulescu, fost ucenic al magistrului, și de alți profesori români care au dovedit că limba română este pregătită să răspundă cerințelor unei Academii Române. Aprobarea a fost dată de domnitorul Ioan Gheorghe Caragea, la 24 martie 1818, pusă pe anafora unui grup de boieri patrioți,

---

⁷⁸ George Potra, op. cit., p. 21.

⁷⁹ Nicolae Stoicescu, Repertoriul bibliografic, București, 1961, p. 129, 131.

în frunte cu mitropolitul Nectarie, iar deschiderea cursurilor pregătită printr-o „Înștiințarea de toată cinstea vredniciei tinerimi”, a lui Gh. Lazăr și a avut loc în luna august, același an⁸⁰. Noua Academie de la Sf. Sava permitea accesul și tinerilor care nu avuseseră posibilitatea de a deprinde limba greacă, latină sau o limbă europeană modernă. La Sf. Sava din București, Țara Românească a avut prima școală superioară națională în care s-au format; și unii din ei au participat la actul de instrucție academică, precum I. H. Rădulescu, Eufrosin Poteca, Petrache Poenaru, C. Moroiu, Gh. Ioanid și mulți dintre fruntașii revoluției din 1848, printre care s-au aflat N. Bălcescu, I. H. Rădulescu, Cristian Tell ș.a. Cu timpul, acest ansamblu arhitectonic a găzduit și Muzeul Colegiului Sf. Sava aranjat în două săli, cu exponate de științele naturii și istorie, pe care ardelenii Timotei Cipariu și George Barițiu le vizitau în august 1836⁸¹. Cu acest prilej ei au făcut o oprire și la Petrache Poenaru, aflat în suferință provocată de malarie, „în odaia lui mare, curată”, de la Sf. Sava, în care se găseau cărți și tablouri. Aaron Florian, subdirector al Eforiei școalelor, profesor de istorie, beneficia și el de două camere mari și bibliotecă frumoasă. Desigur așa arătau încăperile de găzduire din casa rezervată dascălilor, aflată în imediata apropiere a clădirii celei mari a Școlii. În colțul de S-E al incintei, într-o construcție plasată în vecinătatea proprietății vel postelnicului Costache Grigore Suțu, cel care a zidit Palatul Suțu în anii 1833-1834⁸², se aflau două din serviciile importante ale Academiei⁸³.

Evenimentele care s-au derulat în perioada 1779-1870 cu războaie aducătoare de cortegiul de nenorociri specifice, cataclisme, epidemii, sistarea activităților școlare sau mutarea acestora, și chiar calitatea inferioară a materialelor de construcție ș.a., au precipitat degradarea clădirilor și chiar dărâmarea unora dintre ele. S-a păstrat din ziua de 03.12.1852 un raport al eforilor școlii către domnitorul Barbu Știrbei în care se arăta că „încăperile în care se află acum biblioteca și muzeul” deveniseră „dărăpănate și umedioase”, fapt pentru care se propunea construirea unei clădiri cu etaj, estimată la suma de 168.240 lei. Întrucât nu s-a luat nici o măsură, anul viitor, s-a scris un alt demers, în care se estima că populației școlare a gimnaziului alcătuită din 400 de elevi i se vor alătura, din toamnă, alți tineri, fapt ce făcea necesară zidirea unor noi clase, lucrare pentru care domnitorul aprobă 27900 lei, recomandând, printre altele, „armonizarea” cu cele existente, lucrare ce va fi terminată în vara anului 1854⁸⁴, fiind practic

⁸⁰ Gheorghe Parusi, op. cit., p. 167.

⁸¹ Nicolae Vătămanu, op. cit., p. 91-92.

⁸² Florian Georgescu, Paul Cernovodeanu, Muzeul de istorie al orașului București, București, 1960, p. 19-20.

⁸³ Nicolae Stoicescu, op. cit., p. 130, fig. 52.

⁸⁴ Ion Ionașcu, Condițiile edificării Palatului „Academiei” (Universității) din București în anii 1857-1864, „MIM”, III, București, 1965, p. 105, n. 1.

printre ultimele care s-au adăugat moștenirii lăsată de Alexandru Vodă Ipsilanti. Era faza de căutare a unor soluții parțiale.

Cel care avea să impulsioneze procesul de revigorare a societății române era fostul domn al Țării Românești din anii 1834-1842 Alexandru Dimitrie Ghica și caimacam la București în perioada 1856-1858, când s-a pregătit Unirea celor două țări separate de firavul râu Milcov. Era al noulea din cei 11 Ghiculești purtători de coroană, cu o solidă pregătire occidentală. Printre timpuriile porunci ale Caimacamului s-a aflat și cea adresată eforilor școlii de a se construi, la Colegiul Sf. Sava, un nou local și construcții necesare unei Academii moderne. Într-un raport către Caimacam, din 2 septembrie 1857, Grigore Bengescu, șeful departamentului, arăta necesitatea obținerii fondurilor pentru Academia nouă deoarece „localul unde se fac astăzi cursurile învățătorilor este foarte strâmt și neîndestulător dezvoltării învățătorilor”, „clădirea veche a colegiului din Sf. Sava se află în mare stricăciune și că chiar de i s-ar face o ușoară reparație, cu un cost foarte însemnatoriu, tot starea ei nu ar garanta o durată asiguratorie, nu asigură spațiul”. Drept urmare s-a ordonat arh. Ioan Schlatter un proiect executat în colaborare cu arhitecții Al. Orăscu și Scarlat Beneș. Proiectul prevedea Palatul Academiei având în stânga internatele, vis-a-vis biblioteca și muzeul⁸⁵. În cercul celor împuterniciți se discuta despre o „clădire națională”, ce urma să se ridice, iar cea veche se prevedea „dărâmare chiar acum”. Diriginte al lucrărilor a fost numit arh. Al. Orăscu, căruia i s-a comunicat și bugetul de 1 982 690 lei, „pentru înființarea unei Academii”⁸⁶. Ținând seama de cererea forului comanditar se constatase, încă din 1852, că suprafața proprietății Sf. Sava nu era suficientă, trebuind să se facă exproprieri, recompensate cu sume importante, ce le depășeau, cu mult, pe cele repartizate. Din datele de arhivă, valorificate științific de prof. univ. Dr. Ion Ionașcu rezultă că s-au făcut atari tranzacții în zona bisericii Ienei, în zona porții mari și a uliței de legătură cu Podul Mogoșoaiei, numită Gh. Lazăr⁸⁷, pe ulițele Colței, Academiei, Racovița (azi Ion Ghica) ș.a. Din devizele de achiziționare rezultă că erau unele proprietăți modeste de 1500-2000 de galbeni, cum erau evaluate casele pictorului A. Petrescu, tot așa cele stăpânite de Crăciun Olaru și acelea mai scumpe, la 5000 galbeni proprietatea lui Vasile Boierescu, în timp ce casele lui Vasile Hiotu urcau la 6000 de galbeni⁸⁸, „fiind de trebuință pentru întinderea locului Colegiului Sf. Sava”⁸⁹. În devizul arhitecților Al. Orăscu și Burelli din 23 februarie 1870, în valoare de 20 000 lei, erau

---

⁸⁵ SANIC, fond MCIP, dos. 46/1857, f. 13, 19.

⁸⁶ Ibidem, f. 28, 37.

⁸⁷ Ion Ionașcu, op. cit., p. 108.

⁸⁸ Ibidem, p. 110.

⁸⁹ Ibidem.

treceți și 300 de lei „pentru dărmarea bisericii, dându-se materialul”⁹⁰. Prin poziția ei biserica brâncovenească, aflându-se pe traseul bulevardului lărgit, stârnea diferite soluții.

Într-un referat întocmit la 26 februarie 1862 se prevede, de către arh. Al. Orăscu, „strămutarea” lăcașului brâncovenesc sau „reconstruirea” acestuia într-un loc indicat pe un plan, ulterior pierdut⁹¹. Au trecut opt ani de atunci, timp în care biserica a rămas pe locul ei, amenințată să devină ca într-o groapă, de molozul provenit de la demolările practicate în jur. Soluția mutării și a consolidării pereților cu șine de fier a fost apreciată ineficientă, în timp ce Palatul Academiei se ridica, biserica se ruina mereu. Lucrările de începere a șantierului Palatului începuseră în oct. 1857, prin săparea fundațiilor și zidire. O comisie constituită de Căimacam anul următor, a ajuns la concluzia că Facultatea de Drept trebuia să beneficieze de o construcție separată, iar marelui palat să i se dea denumirea de „Universitatea”. În acest stadiu s-a atins și data încheierii căimăcămiei lui Alexandru Dimitrie Ghica, succedată de o altă căimăcămie care s-a dovedit mai puțin interesată de șantierul universitar. La doi ani de lucru s-a intrat în faza de finisare a zidăriei, punându-se problema aducerii marmurei și pietrăriei, a plăcilor ornamentale comandate la Pesta, clădirea „Academiei celei noi” fiind dorită gata în toamna anului 1860. Dar nu s-a putut, piesele lucrate în Ungaria și la Viena, transportate pe 3 vapoare, au fost cărate de la Giurgiu la București cu carele, în lunile octombrie 1860-februarie 1861⁹². Lemnăria, pregătită în județele Brăila și Galați, era adusă cu bacurile pe Dunăre, până în portul Oltenița și de acolo în Capitală cu carele țăranilor cărauși. Montarea unora din aceste materiale s-a făcut și cu participarea unor meșteri străini. Erau admirate cele 11 cariatide comandate sculptorului Fr. Schiller pentru „salonul de ceremonie al Academiei”⁹³. La finisaje s-au constatat unele deficiențe la grinzile plafoanelor, dușumelele, scările ș.a., remediate prin exigența lui Al. Orăscu. Palatul, început în 10 oct. 1857, s-a prezentat la inaugurarea din 14/26 decembrie 1869⁹⁴ ca o reușită. Construcție zidită în stil neoclasic, desigur contrastantă față de multe din casele din jur existente, scunde și de mici proporții. În vecinătatea apropiată se aflau, ca edificii de referință palatul lui Costache Gr. Suțu (1833-1834), Mănăstirea, spitalul și turnul Colței, zidit în 1715, ca cea mai înaltă clădire, ale cărei fundații se află și acum pe B-dul I. C. Brătianu în fața Bisericii, respectiv și Muzeului București, marcând limita vestică a proprietăților vel

⁹⁰ SANIC, Fond MCIP, dos. 124/1870, p. 79.

⁹¹ Ion Ionașcu, op. cit., p. 111.

⁹² Ibidem, p. 113.

⁹³ Ibidem, p. 114.

⁹⁴ Constantin C. Giurescu, op. cit, p. 137.

spătarului Mihai Cantacuzino⁹⁵. În stadiul acela Palatul Universității avea numai latura mare din B-dul Regina Elisabeta de azi, cealaltă, nordică fiind adăugată în răstimpul 1920-1934. Dar un asemenea edificiu nu putea fi valorificat în condițiile menținerii tramei stradale de sorginte medievală. Urbanistic se impunea un spațiu larg, amenajat în fațadă, de genul unei piețe către care să aflueze bulevarde ce vin din cele patru puncte cardinale ale Capitalei. La început, în anii de lucru ai constructorilor, fusese amenajat de-a lungul clădirii, un drum, care trecând prin fața acesteia unea Ulița Colței cu Ulița Colegiului, cum era denumită strada Academiei⁹⁶ de azi, permițând ieșirea la Podul Mogoșoaiei, spre Mănăstirea Sărindar. Practic această arteră acoperea actualul trotuar de N al Bd. Regina Elisabeta, fiind umbrat de acoperișul masivei clădiri și de silueta Bisericii „Sf. Sava”, rămasă pe fundațiile ei puse de Constantin Vodă Brâncoveanu în anul 1707.

Ambițiosul plan de înălțare a unei asemenea „clădiri naționale”, cum era apreciată noua construcție, a condus la năruirea „caselor cele mari”, datorate lui Alexandru Vodă Ipsilanti și a altora aflate în fosta incintă de la Sf. Sava și împrejurimile imediate ale acesteia. Ritmul de lucru era condiționat de obținerea asentimentelor proprietarilor privind sumele pentru exproprierea acestora, atât pentru desfășurarea palatului cât și pentru piața din față, pentru străzile și bulevardele moderne care nu se mai limitau la lățimea de 6-8 m, ci primeau din partea proiectantului 20 și chiar 30 m lățime. Au trebuit să cadă, în afară de biserica „Sf. Sava”, câteva edificii care aparțineau unor potentăți ai vremii, cum au fost membrii familiei Boerescu. Vasile Hiotu, cel cu palatul de lângă poarta cea mare de la Ulița „Gh. Lazăr”⁹⁷, clădirea familiei Baronzo, să fie afectată întinsa proprietate a postelnicului Costache Grigore Suțu, devenit prin căsătorie și stăpân al Palatului Suțu, edificiu aflat „în gard” cu terenul Academiei ș.a. Dar Palatul Academiei devenea reperul major al vetrei bucureștene, acțiune declanșată în scopul creării unui ambient corespunzător, prin construirea unor lungi artere de comunicație, o piață reprezentativă ș.a. Academia, denumită oficial și Universitatea, a devenit noul centru al Capitalei, către care se îndreptau aceste importante căi moderne de comunicație, proiectate conform normelor urbanistice, în genul celor care se executau și la Paris. La Universitate se încrucișau bulevardele cu axul N-S, cu cel E-V, de la care se desfășura o nouă tramă stradală bucureșteană. Pentru aceasta, Consiliul Comunal a aprobat, la 3 aprilie 1868, deschiderea unui bulevard care urma să unească

---

⁹⁵ Panait I. Panait, Cercetări privind Turnul Colței din București, „BMI”, XXXIX, 1970, III, p. 3-8.

⁹⁶ George Potra, op. cit., București, 1990, I, p. 304.

⁹⁷ SANIC, fond MCIP, dos. 46/1857 f. 2 ș.a.

Palatul Universității cu Mănăstirea Cotroceni⁹⁸, devenită de mai multe ori reședință domnească. Punctul de pornire a acestei „magistrale” s-a stabilit a fi fațada sudică a Universității, unde drumul existent urma să prindă alte dimensiuni. Cum marginea nordică a trotuarului se termina în soclul peretelui edificiului proaspăt ridicat, partea opusă era cea care putea oferi ștraiful de teren necesar respectării lățimii Bulevardului Universității, cu condiția rezolvării situației bisericii brâncovenești. Lăcașul era un monument reprezentativ al stilului brâncovenesc, ridicat de ctitor cu aceeași mână de meșteri care zidiseră Biserica Sf. Gheorghe Nou, în anii 1705-1706, târnosirea având loc la 29 iunie 1707 în prezența Înaltului Patriarh Hrisant Notara⁹⁹. Arh. Al. Orăscu avea de ales una din mai multele soluții care se propuneau, pornindu-se cu hotărârea salvării acesteia, eventual prin strămutarea lăcașului. Implicațiile financiare și cele tehnice au năruit speranțele arhitectului.

Ca atare, în anul 1870, a fost năruit ultimul și cel mai rezistent monument al ansamblului Sf. Sava. Molozul rezultat din zidăriile construcțiilor afectate urma să fie așternut pe traseul arterei celei noi, pentru obținerea reducerii diferenței de altitudine dintre poziția Pieței Universității și smâncurile Cișmigiului¹⁰⁰. Către 1874 erau rezolvate problemele de pavare, aducerea apei prin conducte din ceramică arsă, unele amenajări horticole ș.a. Problema marilor bulevarde s-a continuat, în unele părți, până către mijlocul sec XX. S-a lucrat pornindu-se din numitul Bd. al Academiei sau Bd. Universității, care se desfășura numai în fața edificiului cu acest nume¹⁰¹. În direcția către Cotroceni s-a obținut legătura cu Podul Mogoșoaiei prin afectarea a 7 proprietăți și s-a continuat până la Brezoianu și printr-o nouă etapă până la Piața Kogălniceanu și mai departe la Mănăstirea Cotroceni ajungându-se în 1898¹⁰².

Partea estică a acestei magistrale a pornit, din fața Universității, către Piața C.A. Rosetti, în anul 1890, ajungând la punctul terminus grație și eforturilor făcute de primarul Emanuel Protopopescu – Pache și succesorul acestuia N. Filipescu, după cinci ani, adică în 1895¹⁰³.

„Autostrada” N-S a fost începută în 1894 având drept moștenire a veacului anterior, cursul șerpuit al Uliței Colțea, fapt ce s-a reflectat și în

⁹⁸ Cezara Mucenic, Tăierea Bulevardului Regina Elisabeta, „București”, XVIII, 2004, p. 112.

⁹⁹ Nicolae Stoicescu, Repertoriul bibliografic, București, 1961, p. 282.

¹⁰⁰ Cezara Mucenic, op. cit., p. 115.

¹⁰¹ N. Vătămanu, op. cit., p. 55.

¹⁰² Cezara Mucenic, op. cit., p. 119.

¹⁰³ Ștefan Ionescu, Dezvoltarea edilitar-urbanistică a orașului București la sfârșitul Sec. al XIX-lea, „București”, VII, 1969, p. 91.

frecvențele modificări ale proiectelor urbanistice create, de aliniament, dimensiuni, mult sporite față de cele existente, de aici demolări, așa cum a fost și cazul Casa Manolescu-Vitzu¹⁰⁴, proiectată de Ion Mincu ș.a. B-dul Colțea (azi și Bd I. C. Brătianu) s-a învecinat cu extrema estică a șantierului Palatului Universității. În jurul edificiului s-a menținut str. Academiei, a fost trasată Strada Nouă, azi str. Edgar Quinet, căreia i s-a aliniat latura nordică a Palatului Universității, s-a amenajat strada ce duce la Biserica Rusă, lăcaș zidit în anii 1906-1909 (str. Toma Caragiu) ș. a. Edilii Capitalei nu au scăpat din vedere Piața Universității care acoperea o bună parte din terenul Mănăstirii „Sf. Sava”, extinsă prin cerințele instituțiilor existente aici. Când în 1870 fusese isprăvită clădirea Academiei, această parte urmând să devină piața centrală a orașului, a trebuit să se treacă și la amenajarea acesteia, care se dorea a fi „cât se va putea mai mare ca de aici să înceapă și alte căi principale ce s-ar face în viitor”¹⁰⁵. În cadrul amplelor discuții privitoare la traseul axei E-V, respectiv Bd. Regina Elisabeta, s-au abordat și vecinătățile care trebuiau să contribuie la înfrumusețarea acestei magistrale, un loc important revenindu-i pieței din fața Palatului Universității. Se propunea ca aceasta să beneficieze de vegetație corespunzătoare, bazine de apă, alei pavate și dotate cu mobilier specific. În 1874 amenajarea terenului plantat putea fi admirată, dar era prea puțin. Se dorea o piață monumentală a Palatului Universității, locul de expunere a statuilor marilor înfăptuitori ai neamului, de odihna bucureștenilor, de desfășurarea manifestațiilor de masă ș.a. După o scurtă întârziere s-a purces la lucru prin plantarea unor arbori și ceva amenajări floricole. În iunie 1874 Universitatea solicita Primăriei să preia întreținerea grădinii unde va fi ridicată statuia lui Mihai Viteazul¹⁰⁶. Ivindu-se unele greutăți, la Grădina Botanică, înființată în 1860, prin decretul lui Alexandru Ioan Cuza, primarul capitalei a dispus, în acel an, mutarea acesteia, în piața Universității, sub conducerea eruditului D. Brândză, unul din marii botaniști și profesori ai Universității din București. Între anii 1874-1886, s-au chiar 1892, o grădină botanică a poposit și în fața Palatului Universității, contribuind la peisajul acestui centru urban românesc și a activității didactice superioare¹⁰⁷. Spațiul s-a dovedit insuficient, și ca atare, în 1886, Grădina Botanică se stabilea în vecinătatea Șoselei Cotroceni, arteră care duce la mănăstirea lui Șerban Vodă Cantacuzino și în care se găsește și acum.

---

¹⁰⁴ Petru Mortu, Casa Manolescu-Vitzu din Bulevardul Colței, „Caiete ARA”, 1/2010, p. 189-194.

¹⁰⁵ Cezara Mucenic, op. cit., p. 113.

¹⁰⁶ Ibidem, p. 117.

¹⁰⁷ Duduța Olian, Grădina botanică din București, „București”, XVIII, 2004, p. 148.

Piața Universității – Agora Bucureștilor

Centrul unde se întâlnesc mari artere ale Bucureștilor primea alte dotări cu reverberație națională, emanată de simbolicul omagiu exprimat prin statuile marilor bărbați ai neamului. În vederea obținerii cadrului general al acestei piețe, în formare, s-au făcut alte eforturi bancare pentru a se obține un contur corespunzător, semicircular. „Planul orașului București. 1895”, arată că, spre sfârșitul acelui secol, în fața Universității se afla un teren dorit al cărui diametru dialoga, în mare, cu fațada Palatului Universității de vis a vis¹⁰⁸. Acest semicerc s-a completat prin fostul Palat al Societății de Asigurări Generale (azi BCR) ridicat în 1906¹⁰⁹ și cu blocul construit, după proiectul arh. G. M. Cantacuzino în 1935, fost un timp sediul Primăriei Capitalei, acum gazda unor importante partide contemporane, magazine, locuințe și alte plăcute edificii pe latura de vest a covorului de iarbă ce acoperă suprafața pieței respective. De fapt, în anii 1932-1933, au intervenit și alte modificări care vizau piața dar și Bd. Colțea, pentru care s-au făcut exproprieri atât în fațada dinspre Colțea cât și din spate, din proprietățile Suțu¹¹⁰. Vasta întindere a terenului antecesorilor vel postelnicului Costache Suțu fusese obiect de dispută, între proprietarii de atunci, ante 3 septembrie 1781, și Sf. Sava¹¹¹. Și n-au fost singurii și nu numai atunci, căci ultimele rășluri s-au petrecut și după 1960 când, lărgindu-se trotuarul, a fost împins grilajul de fier, cu cca 1,5 m, prilej cu care bazinul fântânii din fața copertinei de acces în Palatul Suțu a fost desființat, iar arborii seculari au rămas pe mijlocul trotuarului.

Procesul în încheiere al acestei rezolvări urbanistice reușite, s-a derulat timp de aproape un veac. Esențial este faptul că instituția municipală a fost consecventă în demersul scopului urmărit, cu eforturi bănești, nemulțumiri ale câtorva zeci de bucureșteni, distrugeri de construcții ș.a.

Înnobilarea acestui teren s-a completat prin ridicarea celor patru statui, prima dintre ele slăvind personalitatea istorică a lui Mihai Viteazul, opera artistică a sculptorului francez Carriere Belleuse. Acad. Dan Berindei, istoric de frunte al Bucureștilor și al țării, scria în 2009 că „Nu întâmplător statuia lui Mihai Viteazul a fost dezvelită în inima capitalei, în anul 1876, atunci când românii aveau nevoie de exemplul și modelul voievodului, deoarece se aflau în preajma cuceririi independenței”. Și cu ce eforturi și

¹⁰⁸ Biblioteca Academiei Române, Colecția Hărți și Planuri, III, 680.

¹⁰⁹ Grigore Ionescu, op. cit., p. 92.

¹¹⁰ Florian Georgescu, Paul Cernovodeanu, Muzeul de Istorie a Orașului București, București, 1960, p. 25.

¹¹¹ Ibidem., p. 17.

dăruiri patriotice recunoscute tinerilor studenți ai Universității București, instituție care își trage seva din sutele de ani de dăinuire aici a vetrei învățământului nostru superior. Statuia Unificatorului a fost montată în 1874 pe soclul al cărui loc era hotărât de viitorul rege al României Carol I¹¹², fiind și alte propuneri precum la intrarea cea mare a Parcului Cișmigiu, sau pe esplanada ce urma să fie amenajată pe terenul mănăstirii Mihai Vodă de la Izvor ș.a. Întârzierea dezvelirii statuii din cauza textului patriotic alăturat, ce putea stârni suspiciuni la Viena sau Istanbul din partea unor neamici, a provocat nemulțumirea tinerilor școlari de la Sf. Sava, care au pregătit smulgerea pânzei aceleia, bătută de vânt și arsă de soare. Era ziua de duminică 3/15 noiembrie 1874 când elevii de la școala pregătitoare a bacalaureatului și studenți, la terminarea programului zilei, sfidând forțele de poliție, au încercat să urce pe soclu pentru a îndepărta acoperământul operei de artă. Au fost bruscați, cinci dintre ei încarcerati și trași în așa-numitul „proces al școlarilor”, învinuții fiind apărați de apreciatul avocat bucureștean N. Fleva¹¹³. Din notările memorialistice ale ziaristului și scriitorului Constantin Bacalbașa, tânăr participant la busculada dintre polițai și elevi, rezultă că demonstrația din Piața Universității a avut un puternic ecou în mijlocul populației bucureștene. Marile evenimente care aveau să urmeze și-au pus amprenta lor patriotică prin respectul și prețuirea personalității lui Mihai Viteazul. În timpul războiului din 1877-1878 comandantul suprem al armatei române, domnitorul Carol I, a trimis de pe câmpul de luptă din Bulgaria trei piese de artilerie capturate de români la Grivița, două dintre acestea fiind expuse la baza soclului statuii Unificatorului. Și alte mărturii ale victoriei, precum steaguri otomane, dobândite de oștenii noștri, au fost înclinate memoriei vitejiei lui Mihai Viteazul. Mulți dintre cei care vizitau orașul București își manifestau dorința de a vedea acest loc de referință privind capitala. În 1939 istoricul Bucureștilor, prof. George Potra, publica, în „Gazeta Municipală”, descrierea „Grădinii Botanice” din piața Universității, așa cum o vedea în copilăria sa, cu „bânci de odihnă și lângă statuia lui Mihai Viteazul, drept trofee, niște tunuri capturate de la turci în războiul pentru independență. Actualmente e un imens scuar plantat cu iarbă”¹¹⁴. La acea data statuia triumfală era deja însoțită de statuia lui Ion Heliade Rădulescu, dăltuită în marmură de Carrara în 1882, de Ettore Ferrari, de cea a tânărului sculptor Ion Georgescu, dezvelită în mai 1886, redându-l pe

---

¹¹² Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, (1871-1877), vol. I, ed. îngrijită de Aristița și Tiberiu Avramescu, București, 1987, p. 133.

¹¹³ Ibidem., p. 143-144.

¹¹⁴ George Potra, *Din Bucureștii de altădată*, București, 1942, p. 3. Prof. dr. G. Potra era născut în anul 1907, în com. Săcuieni, jud. Cluj și a petrecut copilăria și instrucția școlară și universitară în București.

Gheorghe Lazăr. Începătorul Universității bucureștene în limba română, și cea a organizatorului școlii din România la nivel european, prof. Spiru Haret, a cărui statuie datorată sculptorului Ion Jalea, a fost inaugurată în 1935. Până la zidirea „Arcului de Triumf”, de la Șosea, Piața Universității era locul de desfășurare a marilor manifestări patriotice populare, de tineret școlar, militare, în cadrul acestora fiind înmânate drapelele de luptă ale unităților nou înființate, sau revenite victorioase de pe câmpurile de apărare a Patriei. Repetate, atari mari sărbători au avut loc în timp și pentru cinstirea victoriilor reputate pe câmpurile de luptă ale Războiului de Independență a României din anii 1877-1878. Cum „raportul națiunii” era dat voievodului Mihai Viteazul, aceste momente se desfășurau în proaspăta Piață a Universității. Freamătă orașul în ziua de 5 septembrie 1877 când este adus, în capitală, un mare drapel otoman, capturat de soldatul Grigore Ion și alți doi luptători la Grivița, purtat de erou mai întâi la reședința domnească de la Cotroceni și înclinat în fața Doamnei Elisabeta și apoi dus, pe străzile pline de lume, până în Bd. Universității, la soclul statuii lui Mihai Viteazul, unde steagul sfâșiat în timpul bătăliilor crâncene din 30-31 august acel an, este plecat în fața domnitorului român. Șase zile mai târziu, la 11 septembrie, soseau în actuala Gară de Nord trei din cele 62 de guri de foc capturate de oștirea română¹¹⁵ și drapelul unei unități militare otomane capturat de soldatul Vasile Mohor în bătălia pentru Plevna. Două dintre tunurile acestea au fost încadrate, într-un grilaj, pus în jurul soclului statuii, fiind privite cu interes și mândrie pentru oștirea română. Cuvântările rostite s-au prelungit în noapte. Multe din școlile, existente în capitală, au organizat aducerea elevilor lor, în Piața Universității, făcându-le elogiul înflăcărat, convenit eroilor de totdeauna. În ziua de 15/27 decembrie 1877, către ora 16, a fost transportat cu un tren sanitar, generalul Osman Pașa, rănit fiind, unul dintre cei mai buni comandanți militari, de atunci, ai Imperiului Otoman, aflat în drum spre Moscova, ca prizonier¹¹⁶. În scurta sa ședere în hotelul Broft, reclădit ulterior, în hotel Continental, el a avut prilejul să privească, de la fereastra apartamentului, mulțimea de bucureșteni care aclamau frenetic revenirea în oraș a Alteței sale Carol I. Același suflu patriotic se va revărsa și cu prilejul sosirii armatei române, în capitala țării, prin amplele demonstrații din 8/20 octombrie 1878, eveniment pregătit de Primăria urbei, sprijinită și material de cei avuți, de partidele politice, de organizațiile etnicilor locali, de oamenii de rând. Aprecierea cea mai elevată a acelor momente aparține M. S. Carol I, fiind exprimată în scrisoarea adresată primarului cu mulțumiri deoarece „toate treptele populațiunii bucureștene

---

¹¹⁵ Virgiliu Z. Teodorescu, *Cronică bucureșteană, 1877-1878*, București, 1997, p. 207.

¹¹⁶ Ibidem, p. 69.

s-au întrecut spre a bine primi pe acei ce au înălțat atât de sus numele și drapelul României”¹¹⁷. Piața Universității nu putea lipsi din desfășurarea acestei mari sărbători în care privirile tuturor se îndreptau către fondatorii aceluia prezent care venea din istorie și se transmitea viitorimii. Asemenea evenimente s-au petrecut și în ziua de 1 decembrie 1918, în care, la Alba Iulia, „Marea Adunare Națională”, la care erau prezenți peste o sută de mii de români, din Transilvania și Banat, declarau Unirea acestora, și a teritoriilor lor, cu România. În aceeași zi, la cca. 380 km distanță, cei cca trei sute optzeci de mii de locuitori ai Bucureștilor aclamau revenirea familiei regale, a Guvernului și a oamenilor politici foști retrași în Moldova, în acei ani ai Războiului Mondial. Metropola a întâmpinat cu însuflețire, cortegiul care îi avea în frunte pe M. S. Regele Ferdinand I, însoțit de M.S. Regina Maria, principele succesor și de generalul Henri-Mathias Berthelot, urmați de formațiuni militare române și franceze. Această coincidență istorică a fost slăvită de monarh în cuvântarea rostită la revenirea în București spunând „azi mama România poate strânge pe toți copiii iarăși la sânul ei. Basarabia și Bucovina, cele două fiice răpite, s-au întors, una după alta, în casa părintească, iar Ardealul, frumosul leagăn al poporului român, de unde au descălecat întâii voievozi ai Țărilor Românești, au votat, azi, la Alba Iulia unirea cu Regatul Român”¹¹⁸. Orașul București, după anii grei ai ocupației străine, ai unui război apăsător, era menit să devină Capitala tuturor românilor, moment pe care cei de față, atunci, doreau din suflet să-l trăiască în Piața Universității, înnobilită prin statuia celui dintâi făuritor al străngerii laolaltă a neamului său, Mihai Voievod Viteazul. Manifestările populare au continuat cu prilejul sosirii delegației transilvănene care aducea Coroanei și Statului român Hotărârea Adunării mulțimii de pe dealul „La Furci”, din Alba Iulia, unde cursese, prin veacuri, sângele atâtor martiri. Membrii delegației au depus coroane de flori la statuia lui Mihai Viteazul și ale celorlalți corifei.

Monumentalitatea palatului Academiei, inaugurată în ziua de 14 decembrie 1860, se completa cu semnificația statuiilor din vecinătate, cu cinstirea locului de vatră seculară a învățământului românesc, de gazda unor importante instituții de stat cum erau: Senatul României, începând cu anul 1869 până în 1929 – cu unele scurte întreruperi¹¹⁹, Academia Română, Biblioteca Centrală, Muzeul de Antichități și cel de Istorie Naturală, Școala de Arte Frumoase și cursurile universitare¹²⁰. În aulă și în amfiteatrele

---

¹¹⁷ Ibidem, p. 208.

¹¹⁸ Ioan Scurtu, Contribuții privind viața politică din România, București, 1988, p. 161.

¹¹⁹ Gheorghe Parusi, op. cit., p. 306.

¹²⁰ Dan Berindei, Sebastian Bonifaciu, op. cit., p. 74.

acestui palat s-au desfășurat numeroase dezbateri științifice, manifestări de solidaritate cu memorandiștii din Transilvania, întruniri ale membrilor organizațiilor de ajutorare a luptătorilor armatei române, spitalelor, veteranilor, văduvelor și orfanilor¹²¹, Crucea Roșie ș.a. Din balconul de sub frontonul triumphiular central al edificiului, bombardat în 1944, conducătorii statului primeau onorul grandioasei defilări mărșăluită pe Bulevardul Universității de unități militare, tineret, bresle, așa cum a fost și defilarea din 11 mai 1881 a celor 43 de care alegorice care simbolizau ramurile de bază ale economiei României, inclusiv cele ale Bucureștilor; industria și meșteșugurile, comerțul, agricultura, ș.a. evocarea unor evenimente istorice, stimularea științei și culturii, obiceiurile și multe altele. Piața Universității a devenit „Agora urbei bucureștene în care populația și-a manifestat simțămintele îndreptate spre binele Țării și al locuitorilor ei”.

Descoperirile arheologice din 1972 în Piața Universității

Acestea s-au efectuat până de curând, sub forma sumarelor săpături impuse de restaurarea unor monumente istorice precum biserica Colțea sau Palatul Suțu de vis-à-vis¹²². O a doua modalitate a fost supravegherea excavațiilor făcute pentru construcțiile imobiliare, în care se încadrează și Blocul de pe Str. Academiei nr. 4, sau pe șantierele edilitar-urbanistice, cel mai de seamă fiind Metroul București, care a afectat și latura Estică a Pieței Universității. Nu au fost neglijate șanțurile sistemelor subterane de aducere și evacuare a apelor, de instalarea cablurilor electrice, sau de telefonie, conductelor de gaze ș.a. Permanent, arheologii Muzeului Municipiului București, instituție cu sediul în Palatul Suțu, ce marchează delimitarea Sudică a pieței respective, au urmărit depunerile stratigrafiei, vestigiile unor construcții dispărute și recuperarea acelor piese de interes arheologic. Din toate aceste strădanii s-au conturat etapele de evoluție a locuirii, începând cu casele din paiantă, modeste, instalațiile de copt vase de lut, din sec. XV-XVI, până la biserica lui Udrea Doicescu și Colțea, către mijlocul sec. XVI-XVII, la casele lui Seman, județul (primarul) Bucureștilor, a cărei pivniță se află, acum, sub holul Palatului Suțu, provenind din aceeași perioadă a secolelor

¹²¹ Virgiliu Z. Teodorescu, op. cit., p. 129.

¹²² Panait I. Panait, Consemnări arheologice privind Piața Universității din București, „C.A.B.”, VII, București, 2007, p. 195-208. Textul acestui material este publicat și în limba engleză în „Annals. Series on history and archaeology”, Volume 2, Number 1, București, 2010, p. 69-82, revistă a Academy of Romanian Scientists.

XVI-XVII¹²³ și hruba casei din Str. Academiei 4, se conturează un spațiu învecinat limitei Sudice a Mănăstirii „Sf. Sava”, populat cu case nobiliare, sau lăcașuri din cărămidă și chiar cărămidă și bolovani din piatră, cum s-a constatat la Colțea¹²⁴. Toate aceste descoperiri au sugerat presupunerea că și așezământul monastic, datorat pârclabului Andronache, a fost ridicat cu materiale de construcție, și tehnică de lucru, similare celor deja cunoscute. Până în 1972 se afirma, în scrieri, cum s-a arătat mai sus, că lăcașul mănăstirii se afla sub soclul statuii lui Mihai Viteazul fără a se dovedi cu argumente materiale de orice fel, acest plasament. Către sfârșitul lunii mai 1972 un șantier al întreprinderii Teleconstrucția Sector 1 monta un cablu telefonic în Piața Universității, săpând șanț lat de 1 m, tras pe trotuarul din fața statuii lui Mihai Viteazul și a celorlalte două monumente dinspre Bd. I. C. Brătianu. Timp de câteva zile s-a muncit, din greu, la spargerea unei groase plăci de beton. La extrema dinspre Str. Academiei, șanțul respectiv se opera într-o casetă de 3,35x3,20 m, aflată în fața Palatului BCR, săpătură în care se păstra o fundație de zidărie, ce s-a dovedit a fi latura de Apus a celor două biserici căutate. Ne plasăm la punctul de pornire a aleii curbe, prin care automobilele ies azi din Bd. Regina Elisabeta, pentru a ajunge la Str. Toma Caragiu și prin aceasta la Str. Ion Ghica sau spre Lipsani. Era un simplu șanț în care se păstrau fundații ale unei clădiri, veche, situație foarte frecventă pe tot „pateul” de la Piața Universității până în Piața Unirii.

Au fost multiple situații în care aceste vestigii se suprapuneau, și cea mai nouă, față de noi, dislocând părți ale antecedentei fundații, cum s-a văzut pe extrema Str. Covaci, și în vecinătatea locului Bisericii Sf. Anton (Piața de Flori), pe toată latura de Vest a Bd. I. C. Brătianu, sau în vecinătatea Bisericii Bărăția ș.a., toate reflectând urmele Târgului din lăuntru”, „buricul Bucureștilor”. Piața Universității nu are, spre mulțumirea arheologilor¹²⁵, o asemenea aglomerare de resturi de zidărie atinse de șanțul telefoniștilor. Nu se anunța nici o pivniță, așa cum se înșiruiau cele din orașul vechi. În schimb, materialele de construcții aparțineau secolelor cărora le aparținea opera de ctitorire a lui Constantin Brâncoveanu (dimensiunile cărămizilor, consistența mortarului, rosturile în zid, etc.). Șanțul, desfășurându-se în lungul trotuarului sudic al Bd. Regina Elisabeta, a căzut, prin profilul lui de sud, peste acest zid, care pe parcursul adâncirii săpăturii s-a dovedit a acoperi o altă fundație, mai veche, din alte tipuri de materiale și tehnici de zidire. Din ambele ziduri porneau altele perpendiculare, ce se îndreptau spre

---

¹²³ Nicolae Stoicescu, Repertoriul bibliografic, București, 1961, p. 182.

¹²⁴ Dezvelirea fundațiilor Bisericii vechi Colțea de către echipa de arheologi condusă de arheolog, dr. Gh. Mănușu-Adameșteanu, „C.C.A.”, 2007, p. 95-98.

¹²⁵ Observațiile arheologice, din 1972, luna mai, au fost făcute de Panait I. Panait și de regretatul meu, strălucit, student și colaborator dr. Aristide Ștefănescu.

caldarâmul bulevardului alăturat¹²⁶. Ținând seama de indicațiile puținelor izvoare cartografice cunoscute și de tradiția locală, care plasa locul bisericii sub, ori în vecinătatea statuii lui Mihai Viteazul, de planul pe care fundațiile respective îl sugerau, s-a tras concluzia că acestea nu puteau aparține decât lăcașurilor care s-au succedat, cea veche, datând la cumpăna secolelor XVI-XVII, a lui Andronache, și cea de a doua, a lui Vodă Brâncoveanu, care o suprapune pe antecesoare, la dimensiuni mai mari.

Era evidentă suprapunerea peretelui de Sud al ambelor lăcașuri pe o anumită întindere, sigur pe lungimea de 14,62 m. și negăsindu-se, atunci, nici o dovadă a nașterii unor abside laterale, s-a presupus faptul că Biserica 1, cea a lui Andronache, urma planul de sală dreptunghiulară¹²⁷. Au fost identificate mici părți din arcul unei abside, considerată a fi cea a altarului brâncovenesc și peretele vestic, de intrare, masiv, deasupra căruia se ridicase turla clopotniță a lăcașului domnesc. Într-un șanț lat de 1 m era anevoie de a reconstitui planul celor două monumente religioase. După măsurătorile noastre, de atunci, lăcașul brâncovenesc măsoară, pe axul longitudinal, 27 m¹²⁸. Nu știam dacă eram pe axul bisericii sau pe absida extremă a altarului: Planul bisericii domnești era evident mai extins, urmărind un plan triconc, mai elaborat. Altarul sfântului lăcaș, năruit în 1870, păstrează un strat de cărămizi, la cota de -1,85 m față de nivelul actual și poligonal la exterior. Zidul respectiv se afla la -1,10 m față de cota de trotuar, măsurând o grosime de 1,30 m. Ca atare, peretele Bisericii 2 se păstrează pe o înălțime de 0,75 m, și sub acesta, fundația lui. Pe postamentul de cărămidă, considerăm că s-au aflat dale de piatră sau de marmură¹²⁹ scoase la demolare. Ceea ce a rezultat evident și logic, este că vestigiile-fundațiile bisericii lui Andronache, s-au păstrat la cota interioară a bisericii atinsă de meșterii brâncovenești. Ele arătau fisuri pe verticalitatea peretelui, care se transmiteau și fundațiilor, presupunem a fi efectele unor seisme care s-au declanșat în sec. XVII-XIX.

Ceea ce a completat, hotărâtor, cunoașterea rosturilor acestor ziduri a fost atingerea unei zone de cimitir, în partea de Apus, cea dinspre Calea Victoriei. Adâncirea săpăturii casetei evocate mai sus a confirmat locul de îngropare, în jurul acestor biserici, a 12 creștini, unii dintre ei călugări, așa cum a fost „ANANIA”, cel care și-a zgâriat numele pe cărămida pe care și-a odihnit hîrca¹³⁰. Aici se află și dascăli ai Academiei, cum a fost marele Sevastos Kimenitul, înhumat în 1702 în cimitirul Sf. Sava, protejat de o

¹²⁶ Panait I. Panait, op. cit., Pl. I, p. 207.

¹²⁷ Ibidem, p. 200.

¹²⁸ Aristide Ștefănescu, Academia Domnească de la Sf. Sava, ctitorie cantacuzină. Repere arheologice, „București”, XV, București, 2001, p. 150.

¹²⁹ Panait I. Panait, Carnet de șantier, Nr. 28-1972.

¹³⁰ Idem, op. cit., p. 201.

placă de piatră cu inscripția comentată de N. Iorga¹³¹. Textul dăltuit în rocă transmite posterității că „Aici zace al bătrânului înțelept trupul, cu numele de Sevastos și neamul Kimenitul, țara lui Trapezuntul¹³², căruia vestit orașul. 1702, sept. 6”¹³³. Trebuie să fi fost și alți dascăli sau oameni avuți din mahalaua Sf. Sava, al căror loc de odihnă, cuvenită veșnică, putea fi acoperit cu lespezi de piatră. În „Corpusul Hurmuzaki” sunt publicate textele unor „petre de mormânt „Sf. Sava”, în limba greacă¹³⁴. În timpul investigației de salvare, din mai 1972, nu s-a găsit nici o atare placă funerară. În caseta respectivă s-au semnalat înhumări și reînhumări a zece maturi și doi adolescenți, unii dintre ei purtând modest inventar, majoritar monede (șase), resturi vestimentare sau de la sicriu¹³⁵ ș.a. Cert era faptul că ambele biserici au avut cimitire în jurul fiecăreia, producându-se deshumări repetate: nu s-a putut stabili nici o limită a necropolei „Sf. Sava”. Cele 15 morminte semnalate de arheologul prof. Gh. Cantacuzino ca cercetate pe Str. Academiei 4¹³⁶ care nu au fost publicate, după cunoștințele noastre, pot fi, eventual, atribuite și necropolei de la Biserica Doamnei sau unui lăcaș anterior. ctitoriei pârcălabului Andronache. Distanța între fundațiile lăcașurilor „Sf. Sava” și Blocul de pe Str. Academiei 4 exclude o atare atribuire.

Cimitirul „Sf. Sava” s-a desfășurat în incinta respectivă al cărui obiectiv central era biserica. Presupun că nu s-au făcut exproprieri pentru cimitir, ci pentru terenurile necesare construcțiilor și amenajării pieței celei noi. Transformările repetate, care au dus la situația de față, au permis scoaterea la suprafață și a altor mărturii anterioare, de interes edilitar-urbanistic. Așa au fost instalațiile de ape, aducerea și evacuarea lor. Coroborând descoperirile mai vechi cu cele din 1972, se semnalează 4 conducte și un canal, făcute din tuburi de lut, în zona Pieței Universității, fără a fi toate din cele în funcțiune, Mănăstirea „Sf. Sava” fiind unul din beneficiarii rețelei de apă, din sec. XVIII-XIX, prin cișmeaua pe care o adăpostea.

Descoperirile arheologice din 1972 au stâmit interesul canalelor de mass-media de atunci. Radio, Televiziunea, Presa, alte publicații, s-au interesat de cercetările practicate sub auspiciile Muzeului București. Un raport de presă a văzut lumina tiparului în paginile ziarului „România Liberă” din acel an,

¹³¹ Nicolae Iorga, *Piatra de Mormânt a lui Sevastos Chimenitul din Trapezunt*, în „B.C.M.I.”, XXIII, p. 154-155.

¹³² Trapezunt - oraș port pe malul sudic al Mării Negre, important centru al legăturilor comerciale intercontinentale.

¹³³ Ștefan Ionescu, Panait. I. Panait, op. cit., p. 320, n. 28.

¹³⁴ E. Hurmuzaki, vol. XIII, București, 1909, p. 374, p. 409.

¹³⁵ Panait. I. Panait, op. cit., p. 201-202.

¹³⁶ N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic*, 1961, p. 201, n. 1, acceptă acestor morminte o vechime încadrată între secolele XV-XVIII, ceea ce este greu de admis, ridicând multiple discuții.

care se încheia cu fraza „Găsirea unor soluții moderne de marcarea a acestor monumente stăruie, de pe acum, în preocupările organelor municipale, ale specialiștilor „D.M.I.A.”, ale cercetătorilor Muzeului de Istorie a Municipiului București¹³⁷. Au urmat câteva alte studii, pe măsura prelucrării pieselor descoperite, inserate în volumele anuale ale Muzeului București¹³⁸. Și în fine informările scrise adresate autorității Capitalei și altor instituții angajate în elaborarea Proiectelor liniei de Metrou care va uni cartierul Drumul Taberi cu zona răsăriteană a Urbei¹³⁹. În răstimpul acesta s-a anunțat public la 04.05.2006 schița parcărilor subterane de automobile printre care și în Piața Universității, proiectanților fiindu-le aduse la cunoștință starea acestui obiectiv înscris în „Lista monumentelor istorice”¹⁴⁰.

Piața Universității este unul din cele mai importante locuri istorice ale metropolei românești, cel mai lesnicios și mai frumos spațiu urban, o „Agoră” a muzelor, științei, culturii, învățământului, sănătății, istoriei, oglindită în sălile Palatului Suțu, sediul Muzeului București, o aducere aminte a frunțașilor neamului, făuritori de istorie. În cuvântarea rostită de V. Boierescu, directorul general al Școalelor, la 29 iunie 1859, acesta spunea: „Pe ruinele Sf. Sava, acest loc atât de scump oricărui român ce știe puțină carte, se ridică, cu iuțeală, Palatul Academiei Române, a venit timpul când și Instrucțiunea să-și aibă un Palat”¹⁴¹.

---

¹³⁷ Panait I. Panait, Importanța descoperirilor din Piața Universității, în „România liberă”, din 9 iulie 1972, nr. 8618, p. 1, p. 5.

¹³⁸ Aristide Ștefănescu, op. cit., p. 147-152. Panait I. Panait, op. cit., p. 195-208.

¹³⁹ Documentația istorică privind Piața Universității din 05.05.2007, adresată CGMB, Centrului de proiectare urbană, Întreprinderii SC Metroul S.A. București, Muzeului Municipiului București sub semnătura Panait I. Panait, document depus la Registratura Generală a Primăriei București.

¹⁴⁰ Legea 105/2004, privind protejarea patrimoniului cultural mobil, publicat în MO din 19 iulie 2004 în care sunt trecute „Fundațiile Ansamblului Sf. Sava” și „Necropola-secol XVI-XVII” <sic>.

¹⁴¹ Ion Ionașcu, op. cit., p. 118.

ANEXĂ

Pisanie dăltuită în piatră (1,16 x 1,89 m), text încadrat de motive florale, ce provine de la Mănăstirea Sf. Sava, datând din 20 iulie 1709.

„Această sf<ă>ntă beserică, lăcaș D(o)mnului Savaoth, fiind întâi făcută mai mică, de un Andronache pârcălab, și închinată la Lavra S<ve>ti Savei de lângă Ier<u>s<a>lim, hramul acesteii sf<i>nte beserici fiind Bl<a>goveșteniile precum în hrisoave s-au văzut, iară din neștiința unora și de multa trecere de vreme, norodul S<ve>ti Sava l-au ținut. Acest dară d<u>mneziesc lăcaș, mult învechindu-se au început a se strica și a crăpa cât și a să surpa primejduia. Care, măriia sa bl<a>gocestivul și luminatul domn, Io Constandin B<asarab> B<râncoveanu> voievod, văzând, stricăciunea ei au pus ca să o mai întărească pe unde s-a părut că trebuie ca să stea. Iară foarte slabă fiind, mai vârtos temeele s-au surpat. Deci maria sa o au surpat de tot acea veche ce au fostu din temelie au zidit și au rădicat aceasta ce astăzi să vede așa iscusită și frumoasă adăogând pe lângă dânsa și alte case și tocmele ca sa fie școală de învățat carte, întru pomenire vecinică a numelui său și a moșilor și a strămoșilor măriei sale pomeană. Și pe lângă mai multă cheltuială ce au dat mariia sa, rămâind și niște bani ai unui Sterie lumânărariul, după moartea lui, la această lucrare s-au dat, ca și lui pomeană să-i rămâie, ispravnic fiind Radul Dudescul vel sluger, igumenind chiar Daniil Arapul. Și s-au isprăvit la leat 7217 iul<ie> 20.

Text transcris după o fotografie aflată în colecțiile Muzeului Național de Artă, astăzi în colecția Muzeului Național de Istorie a României¹⁴².

București,
21.05.2009

---

¹⁴² Inscriptiile medievale ale României, orașul București, I, sub redacția lui Alex. Elian, București, 1965, p. 484.

CÂTEVA DOCUMENTE PRIVIND CENTRUL ISTORIC AL BUCUREȘTILOR AFLATE ÎN COLECȚIA MUZEULUI MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

Grina-Mihaela RAFAILĂ

Muzeul Municipiului București deține o bogată și diversă *Colecție de Documente*, care numără peste 12.000 de acte referitoare atât la istoria Țării Românești, dar mai ales la istoria Capitalei țării. Cele 71 de înscrisuri papetare selectate și ordonate în succesiune cronologică reflectă aspecte socio-economice menite să evidențieze dezvoltarea societății bucureștene începând din prima jumătate a secolului al XVII-lea, când la București este strămutată definitiv Capitala Țării Românești, și care apoi se continuă pe tot parcursul următoarelor două veacuri. Din documente reiese că locul de concentrare al principalelor îndeletniciri meșteșugărești se aflau în sec. XVII-XVIII, îndeosebi în mahalaua Curții Domnești și împrejurimi.

Terenul voievodal al Curții Domnești (Vechi) va fi împărțit în 35 de loturi, ce sunt scoase la mezat, începând cu 15 iunie 1798 de către domnitorul Constantin Gheorghe Hangerli, pentru a se strânge sumele necesare refacerii Curții Noi din Dealul Spirii, care suferiseră un prim incendiu în noaptea de 6/7 decembrie 1789, în timpul ocupației austriece, după care reședința voievodală va fi abandonată o perioadă de timp. Actul din 15 iunie 1798 consemnează achiziționarea de către Radu Golescu mare vornic al obștirilor a unui lot în suprafață de 49 stj. împreună cu binaoa foișorului pentru care este plătită suma de 11.404 taleri. În aceeași zi proaspătul posesor va vinde lui Ianache Gheorghiu Scufa 11 stj. și jumătate împreună cu binaoa foișorului cu suma de 2.958 taleri.

Sunt supuse tranzacțiilor case și îndeosebi prăvălii, ce aduceau substanțiale venituri celor care le dețineau, întrucât se aflau pe ulițele Târgului din Năuntru, divizat ulterior în Târgul de Sus și Târgul de Jos. Aici poposeau numeroase caravane negustorești din diverse zone europene, dar mai ales din Balcani, care aduceau produse specifice zonei lor și achiziționau de aici mărfurile pe care le transportau în țările lor de origine. Uneori lăcașurile monastice schimbă casele sau moșiile, aflate în diferite locuri ale țării, primite în dar de la diferiți creștini evlavioși pentru veșnica lor pomenire, cu prăvălii aducătoare de consistente sume din închirierea lor.

De pildă, patriarhul Dositei al Ierusalimului emite la 12 martie 1677 o carte pentru schimbul unei prăvălii din Ulița cea Mare, aflată între Stoica logofăt și Difta neguțătorul, care fusese dăruită de către Trandafir (Trandafil) neguțător la Sf. Gheorghe Nou, cu o alta aparținând lui Nedelco clucer aflată în apropiere. Atanasie egumenul de la mănăstirea Mihai Vodă schimbă, la 1685, niște moșii de la Boteni și vii de la Bărbătești cu o prăvălie aflată pe Ulița cea Mare, în imediata vecinătate a Curții Domnești. Dar se întâmplă și cazul când mănăstirile trec prin dificultăți financiare. Astfel, la 15 martie 1720, Rafail igumenul de la Mihai Vodă vinde lui Nica zăbunar o prăvălie în Ulița cea Mare, întrucât așezarea monastică bucureșteană se afla la „*mare păs dă bani pentru treaba sfintei mănăstiri*”.

Pe lângă daniile oferite de către diferiți enoriași Mitropolia Țării Românești va achiziționa de la Ancuța Comăneanca și frații ei, Radu al doilea vistier și Matei fost mare căpitan de cazaci, patru prăvălii împreună cu locul lor, aflate lângă pușcăria domnească cu suma de 120 taleri vechi, la 10 octombrie 1728.

Mitropolitul Grigore este cel care adeverează la 22 iulie 1786 zapisul încheiat cu doar două zile mai înainte între doi mireni. Istrate Periețeanu postelnic și Paraschiva cojocar, care privea vânzarea unor prăvălii construite pe locul Mitropoliei și căreia i se datora plata anuală a unei chirii.

Protopopul Calin din București primește de la Ilina, fiica lui Necula Dărăscu, în 1728, un loc de casă, aflat lângă curtea lui Constantin Bălăceanu fost mare comis și a lui Constantin Năsturel fost mare medelnicer, în mahalaua Aga Niței în vederea pomenirii sale, pentru ca la 1732 să se achiziționeze și restului locului de casă împreună cu cășcioara de pe el.

Autoritatea domnească este și ea reprezentată în actele selectate. De pildă, Gheorghe Duca întărește la 1675 mănăstirii din Focșani și egumenului Filotei stăpânirea unei case împreună cu pivniță și curte, aflate în mahalaoa Zlătarilor din București, care au aparținut lui Necula Sofileu și mai apoi lui Vintili Surtaciul căpitan.

Și domnul martir întru Hristos Constantin Vodă Brâncoveanu se află printre cei care achiziționează niște case pe pivniță de piatră împreună cu tot locul lor în mahalaua Prundului, cu suma de 1.050 taleri, la 3 noiembrie 1708. La 1724 Nicolae Mavrocordat acordă înaltei instituții eclesiastice a Țării Românești stăpânirea unui loc învecinat cu locul „*băii cei vechi*” în suprafață de 14×28 stj., alături de un alt lot de 20x20 stj. pentru a-i fi de „*ajutor și de întărire*”. La anul 1764 autoritatea domnească a lui Ștefan Mihai Racoviță este solicitată să-și exercite dreptul de judecată între diferiții jăluitori care i se adresează pentru niște case împreună cu locul lor, aflate în mahalaua Prundului.

Alexandru Ipsilant este rugat de către locuitorii din mahalaua Broștenilor, la 1775, să reînnoiască un hrisov emis la 6 septembrie 1636 de

către Matei Basarab, privind ocina de moșie numită Slobozia Domnească. Același domn dăruiește, la 7 august 1781, lui Ștefan Altântop o prăvălie cafenea care și-o ridicase, însă cu obligația de a plăti mănăstirii Mărcuța o chirie anuală de 10 taleri, întrucât locul pe care aceasta fusese construită îi aparținea. Actul va fi reînnoit de către același domn la 19 iunie 1797. Ulterior, în secolul al XIX-lea aceasta prăvălie va ajunge în posesia lui Hagi Theodorache Gabrovalău, care împreună cu alte bunuri vor fi vândute de către soția acestuia, văduva Hagiica Velica, lui Hristea Emanuil Papazoglu suditul la 29 martie 1825, act întărit și autentificat și de către Logofeția Streinilor Pricini.

Mihai Constantin Suțul acordă o serie de scutiri pentru dările plătite de pivnițe sau scaunele de carne aparținând lui Grigore (Gligorașco) Suțu, care vor fi reînnoite în următoarea sa domnie, dar și de către succesorii acestuia în tronul țării – Alexandru Constantin Moruzi și Ioan Gheorghe Caragea.

Deseori zidurile hanului Zamfir (Zanfir) sunt menționate ca punct de reper în legătură cu prăvăliile sau pivnițele din jur care fac obiectul unor tranzacții comerciale încheiate între diferiți posesori. Se întâmpla ca prăvăliile tranzacționate să dispună de pivnițe pentru adăpostul mărfurilor, dar și alte odăi trebuincioase sau ulicioare pe pivniță fie să dispună de ulicioară în dos. Dintre mahalale menționate în actele de mai jos amintesc: Aga Niță, Bisericii, numită și Sterpul, Mântuleasa, Protopopul, Prundului, Sf. Nicolae, Zlătari și altele.

Domnița Bălașa Brâncoveanu închiriază prăvălii aflate la poarta de jos a Curții Domnești, lângă pușcărie, către Mustafa căpitan de lipscani (1748) sau către Hristea băcan (1749). Se remarcă faptul că prăvălia era închiriată doar pe termen de un an, cu plata care se făcea în două tranșe, la Sf. Dimitrie și Sf. Gheorghe, iar suma nu depășea 25 de taleri pentru o asemenea unitate negustorească.

Printre cei care au consemnat în scris tranzacțiile comerciale încheiate se numără – Criste pitar din Târgoviște, Pavalache, Manta, Mihai Târgovișteanu logofăt de divan, Tanasie logofăt de la cămară, Mihaiu clucer, Stan vornic din Suseni, Iacov logofăt, Isar logofețel, Udriște logofăt, Radu logofăt, Gheorghe vătaf, Mihai logofețel din Mehedinți, Datco logofăt, popa Stan de la Biserica Ianii, popa Grigorie, popa Iordache de la Sf. Nicolae, Grigore dascăl de la Sf. Ioan Nou, ș.a. Unele acte au fost redactate și în câte trei exemplare, așa cum se întâmplă în cazul scutirilor de dări pentru prăvălii și scaunele de carne (1785, 1791, 1792, 1813 și 1814).

Cele mai multe dintre tranzacțiile încheiate sunt autentificate prin: semnături digitale imprimate în cerneală aparținând oamenilor de rând, apoi sigilii inelare aplicate în cerneală sau negru de fum ale unor negustori, dar și sigilii mijlocii în ceară roșie sau chinovar fie sigilii inelare ale diferiților

domni imprimate în chinovar. Se adaugă și sigilii ale unor mănăstiri – Sf. Ecaterina, Mihai Vodă sau Hurezi – imprimate în negru de fum. Nu în ultimul rând avem un document emis la 11 octombrie 1693 de către autoritatea locală a Bucureștilor, respectiv Stoica județul, care este întărit cu pecetea orașului, imprimată în negru de fum.

Doar câteva dintre actele selectate au fost publicate de a lungul timpului, sub formă de ediție, regest, mențiune sau facsimil, sau au putut fi admirate în cadrul unor expoziții temporare organizate la Palatul Suțu.

1.

1642 (7150) mai 2

† Adecă eu, Pătru cezmarul și cu [coc]onie¹ mi<e>i, pre nume: Necula i Stana i Ne<a>g[ul]¹ scris-am acesta al nostru zapes ca să fie de mare cred[ință]¹ la mâna jupânului Părvana² ot Bu[c]urește¹ și a coconelor lui câți Dumnezeu i va dăruia. Pentru <ca> să se știe că i-am vândut o pr[ă]vălie¹ cu locul ei den uleța până în lac în lung și în lat câtu se va alege cu ulecio<a>ra, care prăvăli[e]¹ am fostu cumpărat de la Stanciul diiaconul cel domnesc drept ughi 60. Și eu [în]că¹ o am vândut³ jupânului Părvana² cupăț dreptu ughi 60 ca să-i fie lui moșie și coconelor.

Și cându am vândut³ ace<a>stă moșie întreat-am toți vecinii și de [sus]¹ și de jos și am întreat și vâ<n>zătorii miei, care me-<a>u vândut³ ace<a>stă moșie și au zis [c]ă¹ nu o pot cumpăra.

Deci, eu o am vândut³ acestui neguțător ce mai sus scrie, pre nume Părvana. Și o am vândut de a no<a>stră bună voie și fără n[i]ce¹ o selă.

Și la vânzare<a> aceștie moșie tâmplatu-se-u mulți oameni bune și bătrâne, anume: Dumetru diia[c]on¹, sin popii Borăi cliserul. i Lupul iuzbașa i Miho șoimaru, Irimiia șoimaru i Mehail șoimaru i Mehail, sin V[l]adul¹ șomaru, i Ghene, snă Fota <cez>mar, i Stan cezmaru i Ne<a>gul cezmar staru i Stoica Bădrănoț cezmar i Dumitru abageul, Iane abagiul i Necula temergiul i Dumetrașco, generile Costii grămătecul, i Mehail logofăt i Manul harabagiul.

Și am scris eu, Criste pitar ot grad Trăgoviște. Pis measeța mai 2, leat 7150 <1642>.

Costandin, snă Miho

Mihailă logofăt

Lupul iuzbașa

Eu, Dumitru diiacon

Pătru cezmar

Criste pitar

Ieremiia șoimar
 Mehai șoimar
 Stan vâtaf cezmar
 Radosloav meșter
 [...] ¹ ce<a>prazar Ne<a>gul *star*
 Stoica cezmar
 Mehai șoimar
 Mehai, *snă* Vladul⁴.

† Pentru credința pusu-mi-am [și] ¹ pecețile.

«Verso»: Câteva rânduri în lb. greacă. Zapisul de vânzare a prăvăliei. Zapisul lui Petru cismar prin care vinde lui Pârvan o prăvălie cu locul ei, unde este ulicioara la Sfântul Gheorghe cel Mare, la cavafi. 7150, adică 1642.

M.M.B., nr. 37.413

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (43,5x29,5 cm.), 15 sigilii inelare în negru de fum.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 27-28 (nr. 2); menț.: Stan 1968, p. 264, n. 12 și 16.

---

¹ Rupt în orig.

² Първана.

³ вѣнѣдѣтъ.

⁴ Semnături autografe.

2.

1647 (7155) februarie 9

† Adeacă eu, Părvana neguțătorul scriu și mărtur<i>esc cu acest¹ al meu zapis ca să fie de mare credință la mâna jupânului Trandafir. Cum să știe că i-am vândut dumnealui o prăvălie cu pimniță cu casă, cu loc cât se va alége în lungu, în lat, în oraș, în București, în Târgul de Jos. Care prăvălie iaste lângă prăvălia² Гти Ghiorghe și între Radul neguțător. Și o <a>m³ vândut cu știre<a> tuturor vecinilor și den jos și den sus. Și am întrebat pre toți și n-au vrut să o cumpere. Și o <a>m³ vândut de a mea bună voie și cu știre<a> jupânesei mele, Neacșai, drept bani gata, ughi 85.

Și la tocmeala noastră fost-au o<a>meni buni, preoți și neguțători și boiari, anume: ot București: Stanciul cupeț i Tatul cupeț i Cuțar cupeț i Costandin abagiul, Mareș abagiul i Nica cupeț i Hera i Nica [map...]⁴ i Șarban logofăt i *snă* ego Stoica logofăt i Radul cupeț, Tudurie cojocar i Lefter abagiul și den Târgoviște: popa Irimiia ot Гта Петка.

Și i-am dat zapisile cele de cumpărătoare și i-am vândut dumne<a>lui să-i fie de moșie coconilor, nepoților, strenepoților moșie ohabnică.

Și pentru mai adevărata credință mi-am⁵ pus și pecete.

Și am scris eu, Pavalache, *snă* popa Irimie *ot* ГѢ ПѢТКА, ca să să știe.
Pis februarie 9, *vă leat* 7155 <1647>.

Eu, Părvana neguțător

[Zafirutiș, martor]⁶

[Isaris Ghiorma, martor]⁶.

Eu, popa Irimiia *ot* ГѢ ПѢТКА

Eu, Hera căpitan

Eu⁷, Șarban⁸.

M.M.B., nr. 37.414

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31,5x21 cm.). 4 sigilii inelare în negru de fum.

Bibliografie: *ed.:* Documente 1960, p. 29 (nr. 3); D.R.H., B 2001, p. 59 (nr. 54); *reg.:* Ștefănescu 1983, p. 157 (nr. 74); *menț.:* Stan 1968, p. 264, n. 13 și 17.

¹ а част.

² прѣвълиѣ.

³ Ad. interlinear.

⁴ Indescifrabil.

⁵ мѣѣм.

⁶ Semnături autografe în lb. greacă. Traduse după ediție.

⁷ е88.

⁸ Semnături autografe.

3.

1658 (7166) februarie 10

† Adecă eu, jupâne<a>sa Rada, ce amu fostu a lui Miroslav logofăt *ot* Pitești, scriu și mărturisescu cu acestu zapis al meu, ca să hie de credință la mâna Stoicăi logofăt. Cum să se știe că i-am vândut 1 loc de casă, den București, care-le iaste între dumne<a>lui și între popa Dragul, în lungu și în lat cât se va alege dreptu ughi 12. Care loc l-au fostu luoatu fiu-meu de la Udrea sluger¹ alt loc al nostru, ce iaste în curte<a> bisericii dumne<a>lui, care loc ne-<a>u fostu de cumpărătoare de la Ianache, feciorulu lui Anghel *ot* București, să hie loc pentru loc.

Iar acum eu căzându-mi fetele și nepoți<i> în robie vândutu-l-am Stoicăi logofăt cum scrie mai sus să-i hie moșie stătătoare în vecie.

Și mărturie: cumnatu-meu, Dumitru logofăt *ot* Pitești, *i ot* Săcșor: popa Radul *i brat* Sima, *i* Mirce părcălabul *treti i* Andronie; *i ot* Stoenеști: Ștefan *i brat* Radul Desur.

Și am scris eu, Manta, nepotul Radului logofăt. Fevruarie 10, *vă leat* 7166 <1658>.

Dumitru logofet *ot* Pitești.

Popa Radu.

Andronie.

Sima.

Mirce.

Ștefan.

Radul.

<Verso>: Zapisul jupânésii Radii *ot* Pitești pentru 1 loc ce iaste în curtea noastră. Trei rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 13.889

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (28x19,5 cm.), 7 semnături digitale în cerneală.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 33-34 (doc. 5); reg.: Rafailă 2008b, p. 176 (nr. 40); menț.: Stoicescu 1971, p. 170, n. 5; facs.: Documente 2006, p. 23.

---

¹ сѣдѣер.

4.

1675 (7183) ianuarie 15, București

† Милостією Божією, Їѡ Дѣка воевод и господаръ въсое земле Оѹгггровѡлахииское.

ДАВАТ ГОСПОДСТВО МИ СІЕ ПОВЕЛЕНІЕ ГОСПОДСТВА МИ sfintei și dumnezeeshii mănăstiri de la Focșani, unde iaste hramul СТИ ЇѡАН Кръститеѡе și părintelui egumenului Filotei și a tot săborul sfintei mănăstiri. Ca să fie sfintei mănăstiri casa și cu pivnița¹, care sânt aici, în orașul domnie(i) méle, în București, în mhalau(a) Zlătarilor p[e]ntru² că locul casei ș-al pivniții¹ si cu curtea cât iaste fost-au a Neculei Sofileul.

Deci, după petrecania lui când au fost în zilele lui Antonie Vodă, iar Antonie Vodă fost-au dăruit acest loc al Neculei Sofileul lui Vintili capitan Surtaciul și l-au ținut și el câtva vréme și ș-au făcut casă și pivniță¹, iar după acéia au venit rudeniile Sofileului și au luat acel loc de casă cu judecata de

la Vintili capitan. Într-acéia³ rudeniile Neculei păharnic Sofileul, ei au fost vândut acest loc răposatului Gligorie voievod.

Deci, rămâindu casa și pivnița¹ pre seama lui Vintili capitan, iar după acéia când fu acum, în zilele domnie<i> méle, venit-au cu pâără Vintili capitan împreună cu părintele Filotei egumenul⁴ zicând cum să-i plătească părintele egumenul casa și pivnița¹, deca vréme ce ține și loc.

Într-acéia³ domniia mea am trimis den Divan pre sluga domni<e>i méle, Necula pârcălabul, de curtea domnie<i> méle, împreună cu Dumitru al doilea portar și pre Iane județul de oraș și pre Drăgoiu vătaf de lemnărie de au mersu, de au văzut casa și pivnița¹, de o <au> prețuit ughi 20 și au dat părintele egumenul Filotei toți banii deplin în mâna lui Vintili capitan precum am [v]ăzut⁵ domni<ia> mea și zapisul lui Vintili capitan la mâna părintelui Filotei egumenul.

Derept acéia și domni<i>a mea încă i-am dat această carte a domnie<i> méle la mâna părintelui Filotei egumenul ca să ție această casă și cu pivnița¹, să-i fie moșie ohabnică stătătoare în véci.

И[н]ѣ⁵ ѡт когождоѣ поколѣвимъ поризмо господства ми.

Сеж оубо свѣдетеле поставлѣмъ господство ми: [Радѣ Нѣст]ѣрел⁵ [вѣ]л⁵ [ба]н⁵ и Радѣл Крецѣлескѣл вел дворник и [Ш]ѣрбан⁵ Катакозино вел логофѣт и Вѣлкѣл вел вистиер и Лѣпашко вел спѣтар и Бадѣ вел клѣчер и Лацкараке вел постелник и Винтили вел пѣхарник и Костандин Катакозино вел столник и Барвѣл вел комис и Барвѣл Филишанѣл вел слѣжер и Стаико вел сердар и Папа вел питарѣл.

И ис<правник> Пѣрвѣл Катакозинно втори логофѣт.

И написахъ азъ, Станчѣл логофѣт оу Бѣкѣреци, Генарие ѣї дни, лѣат „ЗРПГ“ <1675>.

† Іѡ Дѣка воевода, милостію Божію господар.

† Іѡ Дѣка воевод <m.p.>.

Шѣрбан Катакозино вел логофѣт, прочит.

M.M.B., nr. 37.345

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (43x28 cm.), invocația simbolică și litera inițială ornate floral și cu chinovar. monograma domnească scrisă cu chinovar și sigiliu în ceară roșie, timbrat. Are copie modernă nedatată.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 41-44 cu facs. (nr. 9); facs.: Documente 2006, p. 26.

¹ пѣвница.

² Scris peste slova „ѣ”.

³ ΠΤΡΑΑΥΤΗΚ.⁴ ΕΓΘΜΕΛΘΛ.⁵ Rupt în orig.

5.

1677 (7185) martie 12

[ ]¹

† Dat-am cartea Patrierși(e)i noastre lui Nedelco clucer ca pentru să să știe că am fost făcut schimbu de ne-au fost dat voie de am călcat cu zidul în colțul chiliilor despre răsărit cât ne-au fost treaba la mănăstire la ΓΤΗ Ghiorghie pre locul lui. Și am dat și Patrierșia noastră o prăvălie în Ulița cea Mare, care prăvălie au fost date de pomeană la Ierusalim de Trandafir, neguțatoriul. O am dat lui Nedelco clucer această prăvălie schimbu ca să-i fie moșie cu pace² lui și feciorilor lui în veac.

Și pentru credința am iscălit mai jos. Martie 12 *dni, leat* 7185 <1677>.

[† Al Ierusalimului Dositheï]¹.

«Verso»: Carte(a) lui Dosothiu patriiarhul pentru prăvălia lui Trandafir. Matei vătaf. Șase rânduri scrise în limba greacă. 1677 <7185> martie.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, p. 44 cu facs. (*doc.* 10); *menț.*: Stan 1968, p. 265, n. 28; *facs.*: Documente 2006, p. 27.

M.M.B., nr. 37.415

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (32x22 cm.).

---

¹ Semnătură autografă în lb. greacă. Tradusă după ediție.

² ΠΑΑΥΕ.

6.

1685 (7193) iulie 9

† Adeică noi, ermonah Athanasie egumenul împreună cu Chiril dichiul cel vechiu dă la sfînta mănăstire a lui Mihai Vodă de aici, den București, cu hramul ΓΦΕΤΗ Nicolae și cu tot săborul sfintii mănăstiri, scris-am acesta al nostru zapis ca să fie de bună credință la mâna dumisale Cărstii *treti* vistier și a jupânésii dumnealui Ilinii și a coconilor dumnealor. Cum să se știe pentru o rudă a dumnealor, anume: Radul păharnic Săvescul, ajungându-l vrême de moarte, au lăsat la sfînta mănăstire den moșia lui ce au avut la

Boténii de Sus, [însă]¹ toată stânjeni [300]¹ și niște vii păragină de la Bărbătești pentru pomeana și l-au adus dumnealor de l-au îngropat pre Radul păharnic, oasele lui în sfânta mănăstire.

Iar noao nefiindu-ne în prilej acéle moșii și nefiindu-ne umbletele într-acea parte de loc și fiind moșia împreună cu a dumnealui Cărstii vistier, făcut-am tocmeala cu dumnealui de a noastră bună voie de au cumpărat dumnealui sfintei mănăstiri o prăvălie făcută și cu locul [de o]² prăvălie aici, în București, de la Gavril păharnic, nepotul lui Ianache vistier, drept taleri [50]¹. Care prăvălie iaste la Ulița cea Mare, despre Curtea domnească în rându cu alte prăvălii alătura, pre den sus, cu prăvăliia lui State și den jos, alătura cu Sterea. Și o au dat la sfânta mănăstire pentru moșia Radului păharnic Săvescul.

Direptu acéia am dat acestu zapis al nostru la mâna dumisale Cărstii *treti* vistier ca să aibă a ținerea dumnealui moșia Radului păharnic Săvescul, să fie dumnealui și coconilor dumnealui și nepoților moșie stătătoare și ohabnică în vécu. Și pentru mai adevărta credință am pus pecétea mănăstirii și am iscălit mai jos ca să crează.

Și am scris eu, Mihai logofăt *za* Divan Târgovișteanul. *Measeța* iulie 9 *dni*, *leat* 7193 <1685>.

Șarban *vlori* logofăt, mărturie

† Radul logofăt, mărturie

Atanasie ieromonah și ceilalți frați

Chiril monah

Ioasaf, ieromonah³.

«*Verso interior*»: Și aici într-această moșie au avut cumpărat și Cărstea vistier stânjeni 75 de s-au potrăvit Boteanca cu Săveasca.

«*Verso*»: Zapisul egumenului *ot* Mihai Vodă pentru moșia *ot* Boténi de Sus, *ot sud* Dâmbovița. *Leat* 7193 <1685> iulie 15.

M.M.B., nr. 30.637

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (30,5x21 cm.), sigiliul mănăstirii în negru de fum. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 46-47 (*nr. 11*); *facs.*: Documente 2006, p. 30.

¹ Șters și scris cu altă cerneală.

² Scris ulterior cu altă cerneală.

³ Semnături autografe.

7.

1686 (7194) aprilie 16

† Adecă eu, Matei Comăneanul dat-am acesta al mieu zapis ca să hie de bună credință la mâna dumisale Manolache *vel* cămăraș. Cum să să știe că i-am vândut casa mea de aici, den București, care casă iaste-mi și mie de cumpărătoare de la Dumitrașco pârălabul de curte, însă pre cât ține cu îngrădișul ei și cu grajdul ce are și cu tot ce are împrejurul ei. Care iaste pre lângă grădina domnească, precum și zapisele méle arată, céle de cumpărătoare, care le-am dat toate împreună cu acesta la mâna dumisale. Și o am vândut cu voia mea, drept taleri 45, care i-am luat toți gata și dăplin în mâna mea și i-am dat acest zapis al mieu ca să o¹ stăpânească și să o ție dumnealui cu bună pace, dă nimenea bântuit până când va fi voia dumisale.

Și la această tocmeală fost-au mulți boiari cari-și vor iscăli numele lor mai jos. Și eu pentru credința adevărată am iscălit mai jos cu mâna mea ca să să crează.

И писах аз, Tanasie logofăt de la cămară, cu porunca dumnealor. Aprilie 16 *dni, leat* 7194 <1686>.

Az, Matei de Comănești

Mihalcea sârdar, mărturie

† Vasile logofăt, mărturii².

<Verso>: † Zapisul lui Matei căpitan Comăneanu de casăle din București care le-au vândut lui Manolache cămăraș. Locul pe care se află biserica Domnița Bălașa.

M.M.B., nr. 25.072

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (28,5x20,5 cm.). Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenesti.

Bibliografie: *ed.:* Așezămintele 1938, p. 4, (nr. 2); *menț.:* Rafailă 2008a, p. 36, n. 45; *facș.:* Documente 2006, p. 31.

¹ Ad. interlinear.

² Semnături autografe.

8.

1688 (7196) iunie 16

[ ]¹

† Adecă eu, monah Gherasim egumenul *ot* sfânta mănăstire Sfânta Catrina de aicea, den București, împreună cu alalți frați călugări ai sfentei mănăstiri, scris-am acesta al nostru zapis ca să fie de bună credință la mâna

dumnealui Apostol clucer și a jupânesei dumnealui, Păunei. Pentru «ca» să știe că avându sfânta mănăstire o casă aicia, în București, lângă Radul vornecul, care casă o au dat Manolache cămăraș de pomeană la sfânta mănăstire.

Iar noi văzându că mănăstirea n-are nici un venit de la acea casă fiindu și locul domnescu ni-am voit de am făcut schimbu cu Apostol clucer de ne-au dat 5 pogoane de vie aicia, în Dealul Bucureștilor. Care vii le-au cumpărat și Apostol clucer de la Dima neguțătorii den București, care vii sânt pre moșia Mitropoliei și alătura cu viile Călinei.

Și noi i-am dat dumnealui casele pentru vii ca să le stăpânească de [a]cum² nainte cu bună pace și dumnealui și jupâneasa dumnealui pentru că această tocmeală s-au făcut denaintea părintelui, sfinția lui Dionisie patriiarhul și a mulți boiari, care-i vor iscăli mai jos.

Deci, și noi pentru adeverita credință am pus și pecetia sfentei mănăstirii ca să se crează și am și iscălit.

Și am scris eu, Mihaiu clucer, cu zisa lor. Iunie 16 *dni*, *leat* 7196 (1688).

[ ]¹.

[ ]¹.

† [ ]¹.

Matei postelnic Trufanda, martor³.

«Verso»: Casele den Bucurēști. Locul pe care se află biserica Domnița Bălașa.

M.M.B., nr. 25.074

Orig. rom., hârtie *difolio* cu filigran (29,5x20 cm.), sigiliu inelar în negru de fum. Provine de la *Epitropia Așezămintelor Brâncovenești*.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, pp. 4-5 (nr. 4); menț.: Rafailă 2008a, p. 36, n. 43; *facș.*: Documente 2006, p. 34.

¹ Semnături autografe în lb. greacă.

² Rupt în orig.

³ Semnătură autografă.

9.

1690 (7198) iunie 4

† Noi, neguțătorii care vom pune iscăliturile mai jos, dat-am scrisoarea noastră la mâna jupănu«lui» Manului neguțător. Precum să știe că având Trandafil din București o prăvălie în Ulița cea Mare, între Stoica

logofăt și din jos <de> Difta neguțatoriul, care această prăvălie o au fost dat Trandafil de pomană la ГѢи Ghiorghi cel Nou.

Deci, după aceia¹ se-au întâmplat de o au făcut patriiarhul schimbu cu Nedelco clucer cu altă prăvălie de lângă ГѢи Ghiorghie.

Deci, Nedelco clucer luând acea prăvălie o au dat de zestre jupân<ului> Manului. Și într-[a]céste² 2 prăvălii a jupân<ului> Manului și a jupân<ului> Diftei fost-a ulicioara și acea ulicioară au fost pre locul prăvălii jupân<ului> Manului. Iar când au fost acum se-au sculat Difta neguțator de ș-au închis prăvălia³ și au coprinsu și ulicioara prăvălii jupân<ului> Manului.

Deci, jupân Manu ne-au chiebat ca să mărturisim a cui au fost ulicioara. Și noi așa mărturisim cu sufletele noastre cum că acea ulicioară iaste pe locul prăvălii jupân<ului> Manului. Ci cu aceasta am dat această scrisoare la mâna jupân<ului> Manului ca să-și ție prăvălia³ cu ulicioara precum au fost și mai înainte⁴.

Și pentru credință ne-am pus iscăliturile mai jos. Iunie 4 *dni*, *leat* 7198 <1690>.

[ ]⁵.

† Proca starostea mărtusescu că ulici<o>ara au fostu lui Trandafir.

† Vasilie abagiul, mărturie

† Ghiorghie odabașa, mărturie

† Neagul abagiul, mărturie⁶.

<Verso>: † Zapisul de mărt<urie> alu neguțatoriloru. Matei vătaf. 1690 iulie 7198. Nouă rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.416

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31,5x22 cm.).

Bibliografie: *ed.:* Documente 1960, p. 51 (nr. 15); Rafailă 2008, p. 74 (nr. 17); *ment.:* Rafailă 2007, p. 353, n. 748 și 751; *facs.:* Documente 2006, p. 35.

¹ ачѢи.

² Scris peste slova „8”.

³ прѣвѣліѣ.

⁴ ѣниинте.

⁵ Semnătură autografă în lb. greacă.

⁶ Semnături autografe.

10.

1691 (7200) septembrie 30

† Милостією Божією, Їв Костандин воевода и господинъ земле Влахиское.

Писах господство ми ție județ de aici, den București cu 12 pargari ai tăi.

Cătră aceasta vă¹ fac în știre domni(e)a mea, în vrème ce vei vedea această carte a domni(e)i méle și cu sluga domni(e)i méle, anume [ ]². Iar voi să căutați, să vă strângeți toți la un loc și să mérgeți cu mahalagii den [ ]², să faceți adeverință pentru un loc de casă, den mahalaoa [ ]², care au fost al lui Miheu ceaușul. Și l-am fost dat domniia m(ea)¹ cu casa, cu tot, boiarinului domni(e)i méle, Ianache *vel* căpitan *za* lefegii. Și acum s-au sculat unii și alții de au făcut case pe acel loc. Ci să adeverați, să vedeți cât loc au fost și pe unde au ținut el.

Deci, precum veți afla și veți adevăra așa să împietriți și să-l semnați de cătră alții să știe cât loc iaste. Și după aceasta să faceți și scrisoarea³ voastră de adeverință la mâna boiarinului domni(e)i méle ce scrie mai sus.

Și într-alt chip să nu faceți.

Толико писах госпоства ми. Septemvrie 30 dni, leat 7200 (1691).

† Їв Костандин воевода, милостію Божію господар.

Procit vel logofăt.

M.M.B., nr. 25.517

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (28,5x20,5 cm.), monograma și sigiliul mijlociu domnesc în chinovar.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, p. 52 (nr. 16); Potra 1961, pp. 200-201; Rafailă 2008, p. 95 (nr. 44); *facș.*: Documente 2006, p. 36.

¹ Ad. interlinear.

² Loc alb în orig.

³ скрисоварѣ.

11.

1693 (7201) aprilie 6

† Adecă eu, Radul vornicul scris-am și mărturisescu cu acésta al meu zapis ca să fie dă bună credință la mâna dumnealui Cernicăi Știrbéiu *biv vel* armaș. Cum să știe că m-am tocmit cu dumnealui dă a mea bună vcie, dă i-am vândutu casa mea, dăn București, care le-amu fost cumpărată și eu dă

la Mihalcea sărdariul casele cu locul, cu cuhniia, cu grajdul și câtu ține curtea pă unde am îngrădit eu. Și le-amu tocmit dreptu bani gata, taleri o sută și optuzeci și un calu, dreptu taleri 20, și am luat toți banii gata în mâna mea. Și am vândut dumnealui fără dă nicio silă ca să-i fie dumnealui casele stătătoare dumnealui și coconilor câți Dumnezeu i va dăruî.

Și cându le-amu vândut fost-au mulți boiari mărturie care vor iscăli mai jos. Și pentru credință mi-am pus și pecétea și iscălitura.

Și am scris eu cu mâna mea. Aprilie 6 *dni, leat* 7201 <1693>.

Radul vornic

† Ghiorghi vornicul Fălcoianul, mărturie

Az Radoți Goleșcul *vel* agă, mărturie

† *Az* Apostol *biv* clucer, martor

Barbul Brătășanul vâtaf *za* aprozi, mărturie

† Pătru clucer Prăotéscul, mărturie¹.

<Verso>: Zapisul Radului vornecul pentru casele de<n> București. Locul pe care se află moșia domnița Bălașa.

M.M.B., nr. 25.075

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (32x21 cm.), sigiliu inelar în negru de fum. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, p. 5 (nr. 5); Rafailă 2008, pp. 127-128 (nr. 86); *facș.*: Documente 2006, p. 36.

---

¹ Semnături autografe.

12.

1693 (7202) octombrie 11, București

† Adeică eu, Stoica județul dă aicea, din orașul Bucureștii, împreună cu alți boiari, anume: Draghiia vornicul cel bătrân și cu Stan vornecul *i* Marco portar *i* Ghiorghie Chifala portar *i* Vladul portar, cari sântem luați de dumnealui jupânul Vergo *vel* portar denaintea mări<e>i sale domnu nostru, *Io* Costandin voevod, din Divan, ca să-i alégem și să-i împietrim 25 de stânjani de pământ în lungu și în lat, stânjani 15, alătura cu gardul grădinii a Oprii *vel* șătrar dă aicea, din București, la mahalaoa Biséricii, ci să cheamă Sterpul. Care pământ *i* l-au dăruit mări<i>a sa, Vodă, cu cartea mări<e>i sale iscălită pre acest pământ, fiind pământul domnescu, ca să-și mai lărgască grădina ce o au cumpărat de la Oprea *vel* șătrar¹ cu casele.

Deci, noi am mersu acolo cu toți¹ și am tras și am măsurat locul din gardul grădinii, al Oprii șătrar, în lat pre dinaintea biséricii și unde au venit acei 15 stânjăni am pus pîiatră. Și am tras și am măsurat în lungu, iar unde au venit acei 25 dă stânjăni am pus iar piatră. Și am mai pus al treilea piatră în mijloc duple casa Stoei ceauș. Și iar am pus al patrulea piatră la capul lăcului despre casa lui Vasilie ceauș și i² l-am ales și i² l-am împietrit.

Și i-am dat această carte a noastră ca să² aibă a-și ținea și a stăpâni acest pământ de acum nainte cu bună pace, să-i hie moșie stătătoare și ohabnică dumnealui și coconilor dumnealui câți Dumnezeu i va dărui.

Și fiind pre acest pământ o casă a Stoei ceauș de saragéli. încă o am prețuit drept taleri 20 și altă casă a lui Tudor saragéoa iar o am prețuit drept taleri 10. Și le-au dat dumnealui acești bani toți fiiștecăruia în mâinile lor denaintea noastră. Și au ieșit ei din casele lor și le-au spart, iar grădinile și pometurile ce-au avut ei au rămas pre séama dumnealui fiind pre acest pământ.

Și am pus pecétea orașului și am iscălit noi toți ca să să créază.

Și am scris eu, Stan vornicul ot Suséni. *Pis u* București. Octombrie 11 *dni, leat* 7202 <1693>.

† Draghiia vornic

Marco portar

† Az Stan vornic

† Vladul portar

Ghiorghie portar³.

«Verso»: 7202 <1693> octomvrie 11. Hotărnicia Stoicăi județ din orașul Bucureștilor, cu alți boiari ce [ ]⁴, care hotăraște un loc al lui Voico *vel* portar, ce iaste în lung, stânjăni 25 și în lat stânjăni 15, ce iaste alătura cu gardul grădinii Oprii *vel* șătrar, care pământ fiind domnesc i l-au dăruit asemenea lărgită grădina ce au cumpărat-o de la Oprea *vel* șătrar.

M.M.B., nr. 37.352

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (32x23 cm.); sigiliu de 45 mm. în negru de fum.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 53-55 (nr. 18); Rafailă 2008, pp. 138-139 (nr. 98); *menț.*: Rafailă 2007, p. 353, n. 747; *facș.*: Documente 2006, p. 38.

¹ шѣтраш.

² Ad. interlinear.

³ Semnături autografe.

⁴ Indescifrabil.

13.

1698 (7206) iunie 30

† Милостію Божію, Їw Костандин воевод и господанъ.

ДАВАТ ГОСПОДСТВО МИ СІЕ ПОВѢЛЕНІЕ ГОСПОДСТВА МИ lui Voico diiaconul, f[e]ciorul¹ Stanciului vătaf de meşterii de lemn. Ca să fie volnec cu această carte a domni(e)i méle, să aibă a ținé şi a stăpâni un loc de casă de aici, den Bucureşti, ce iaste împotriva beséricii Popei Hierăi. Care l[o]c¹ i l-au dat socru-său [Stroie]² logofăt zéstre, ce să aibă a-l ținé şi a stăpâni acest loc cât iaste cu bună pace³.

ИНАКО ДА НѢСТ.

И ис<правник> саам рече господства ми. Iunie 30 dni, leat 7206 <1698>.

† Їw Костандин воевод, милостію Божію господар.

† Їw Костандин воевод <m.p.>

Procit logofăt.

M.M.B., nr. 28.271

Orig. rom., hârtie folio (31x21,5 cm.), monograma şi sigiliu inelar domnesc în chinovar.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 59-60 (nr. 21); Rafailă 2008, p. 243 (nr. 211); menţ.: Ionescu, Panait 1969, p. 88, n. 27; Rafailă 2007, p. 353, n. 749; facs.: Documente 2006, p. 41.

---

¹ Rupt în orig.

² Scris peste alte slove.

³ паче.

14.

1700 (7208) aprilie 1

† Ioan arhimandrit, nastavnicul svintei mănăstiri Urezii, dat-am zapisul nostru la mâna dumnealui vornicului Mihaiu Dobrosloveanu ca să¹ fie de mare credinţă. Pentru că având svânta mănăstire nişte case în Bucureşti, care au fost date la svânta mănăstire de dumnealui vornicul Apostol Poenariul, însă numai lemnul² caselor, iar locul au fost domnesc. Şi fiind aproape de curte nu era svintei mănăstiri nice de o¹ treabă.

Pentru acéia şi dumnealui vornicul Apostol văzând că, când era venirea noastră nicio dată nu le găsiim slobode ca să¹ găzduim ci așa au socotit întâiu dumnealui împreună şi cu noi şi cu ştirea mări(e)i sale, lui

Vodă, ca să să vînză acéle case și cu acei bani să cumpere alt cevaș sventei mănăstiri să nu fie pomenirea dumnealui vornicului Apostol uitată.

Drept acéia fiind pre acéle vremi când s-au făcut această socoteală șezând în case dumnealui vornicul Mihaiu Dobrosloveanu și așa cu socotea<lă> să cădea dumnealui mai bine a le cumpăra și dintr-a noastră voie li-am tocmnit cu dumnealui drept taleri 50. Și am luat acești bani toți deplin în mâinile noastre.

Drept acéia am dat și noi acest zapis împreună și cu alte zapise vechi ce au fost ale casii.

Și la această tocmeală a noastră fost-au mulți boiari mărturie cari-i își vor pune iscăliturile mai jos.

Și noi pentru mai adevărata credință am pus mai jos pecétea mănăstirii și iscălitura ca să să crează. Aprilie 1 *dni, leat* 7208 <1700>.

† Ioan arhimandrit, egumen *ot* Urezi

† Az Apostol vornicul *ot* Poinari, mărturisescu

† Matei Cămăneanu *vel* căpitan, mărtor

† Lefter *vel* șufariu, mărturie

† Badea *vtori* pitar Popescul, mărturie

Cornescul părcălab de curte, martor

Badea [vătaf]³ *za* Târgoviște

† Pătru clucer Preotéscul, mărturie

Matei Fălcoianu *vtori* comis, mărturie

Ghica logofăt *s[ta]*³, mărturie

Hriza logofăt, mărturie

Mihalcea logofăt, mărturie⁴.

<Verso>: Zapisul părintelui Urezanu pântru casele dăn București. Locul pe care se află biserica Domnița Bălașa.

M.M.B., nr. 25.078

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (32.5x22.5 cm.), sigiliu inelar în negru de fum cu legenda „† Pecetia sfintei mănăstir(i) Urezii”. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, p. 7 (nr. 8); Rafailă 2008, pp. 256-257 (nr. 226); facs.: Documente 2006, p. 41.

¹ Ad. interlinear.

² ~~АМАНДА~~.

³ Citire probabilă.

⁴ Semnături autografe.

15.

1701 (7209) mai 9

† Adică eu, Oana, împreună cu făméia mea, Anca, scriem și mărturisim cu acesta al nostru zăpis ca să¹ fie de bună credință la mâna Părvului dasca⟨lu⟩lui zugravului și a jupânésii dumisale, Tudorii. Cum să să știe că i-am vândut dumnealui casă cu pivniță și cu locul împrejurul casii cu [c]ât² iaste îngrădișul casii împrejur cu cât am ținut și noi, care iaste alătura cu dumnealui comisul Marco și alătura³ cu Dumitrașco Puiul i alătura³ cu Nicula ceaușul și pe lângă Tudorașco logofăt. Și o am vândut-o dumn[ea]lor⁴ de a noastră bună voie, fără de nicio silă și cu știrea tuturor vecinilor de pe împrejur și din sus, din jos, drept taleri 32. Și am luat toți banii gata în mâna mea.

Deci, să-i fie dumne⟨a⟩lui de acum înainte⁵ stătătoare în veac dumne⟨a⟩lui i jupânésii dumn[ea]lui⁴ i coconilor i nepoților câți Dumnezeu îi va dărui. Și i-am dat dumnealui și zăpisele cele vechi de cumpărătoare.

Și când s-au făcut acest zăpis fost-au mulți oameni buni mărturie, care se vo⟨r⟩ iscăli mai jos ca să să crează.

Și am scris eu, Iacov logofăt, cu zisa lor și alți⟨i⟩, care vor iscăli mai jos. Mai 9 *dni*, *leat* 7209 ⟨1701⟩.

† Eu O⟨a⟩na croitor.

Eu Anca.

† Marco comis, martor

† Az Tudorașco logofăt, martur⁶.

⟨Verso⟩: Zăpisele de cumpărătoare casilor de aici, din curte.

M.M.B., nr. 37.358

Orig. rom., *hârtie difolio cu filigran (30x21 cm)*, 2 semnături *digitale* în cerneală.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 61-63 cu facs. (nr. 23); Rafailă 2008, p. 268 (nr. 241); facs.: Documente 2006, p. 42.

¹ Ad. interlinear.

² Scris peste altă slovă.

³ арѣтѣрѣ.

⁴ Scris peste slova „и”.

⁵ ѿнаинтѣ.

⁶ Semnături autografe.

16.

1703 (7211) martie 8, București

† Милостією Божією, Їѡ Костандин Бѣсѣраба воевод и господарѣ
всо(е) землє ОУггровлахїское.

ДАВАТ ГОСПОДСТВО МИ СІЄ ПОВѢЛЕНІЄ ГОСПОДСТВА МИ credincios
boiarinului domni(е)i méle Pătrașco *vel* șătrariu Brézoianul și cu feciorii lui
câți Dumnezeu i va da, ca să aibă a ținea și a stăpâni un locu de case¹ aici, în
orașul domni(е)i méle, în București, în mahalaoa Popei Stoicăi, ce să zice
Den Vale. Însă, în lungu den ulița ce iaste despre jupânul Radul, care mérge
spre casele lui Mănăilă căpitanul până în ulița ce scoboară de la Sărindariu și
mérge pre denaintea biséricii Popei Stoicăi, stânjăni² 40 și în latu stânjăni² 25.

Pentru că acestu locu ce scrie mai sus fiindu loc domnescu și
cuprinzându-l unii și alții făcându case și grădini³ și boiarinul domni(е)i
méle, Pătrașco *vel* șătrariu, neavându loc ca să-și facă case aici, în București,
domniia mea am socotit pentru dreaptă și credincioasă slujbă ce slujaște
domni(е)i méle și țărăi, dă i-am datu și l-am dăruitu cu acestu loc de case, în
lungu și în latu, cum scrie mai sus, ca să-și facă case și grădină și alte drése
ce i-ar mai trebui pre lângă cas[ă]⁴.

Iar cei ce s-ăr afla cu niscare case făcute pre acestu locu, pentru
aceiia am datu domniia mea voie boiarinului domni(е)i méle, ce scrie mai
sus, să aibă a să tocmi cu acei oameni și să le plătească numai lémnele cu
prețul lor pre dreptate, iar pământul fiindu domnescu l-am datu și l-am
dăruitu domniia mea boiarinului domni(е)i méle ce mai sus iaste zis.

Și cum ca să-i fie acestu loc stătător i-am datu și această carte a
domni(е)i méle boiarinului domni(е)i méle Pătrașco *vel* șătrariu ca să aibă a
ținea și a stăpâni acestu loc de case¹, stânjării ce scriu mai sus, să-i fie lui
stătătoriu și feciorilor de moștenire în véci.

Așijdirea și în urma domni(е)i noastre pre care blagocestivu va alége
Domnul Dumnezeu a fi domnu și biruitoriu aceștii Țări Rumânești, au den
neamul nostru, au măcar și den streini⁵, cu glasul nostru cel de ru[g]ă⁶ cătră
Dânsul cu totu deadinsul îl pohtim, ca ori fieștecare-le în vrémea stăpânirii
sale să nu să îndoiască cu firea a nu întări această milă, ci să aibă a înnoi și a
întări ace[a]stă⁶ milă cu care am datu și am dăruit domni(i)a mea pre
boiarinul domni(е)i méle ce iaste mai sus zis.

Ci așa urmați pohta noastră precum și noi am urmatu și am întăritu
milele ale altor răpo[s]ați⁶ preavoslavnici domni, ca și ale domniei lui mile
și dani, încă să fie cinstite și în séamă ținute și Domnul Dumnezeu ci iaste
în Troiță slăvitu pre acel blagocestiv domnu să-l cinstească și să-l miluiască
întru a sa domnie cu lină pace⁷ și întru ani⁸ delungați⁹ și în cela veac ce va
să fie încă la răpaos vécinic¹⁰ sufletul aceluia să fie.

Întărîndu cartea aceasta și cu totu sfa[tul]¹¹ credincioșii boiarii cei mari ai Divanului domni(е)і méle: [па]н⁶ Корнѣ Бръилоиуѡ вел бан Кралевскій и пан Строе Леѡрдѣнѡ вел корник и п[ан Ди]икѡ¹¹ Рѡдѣанѡ вел лѡгѡфѣтѡ и пан Михан Кантакѡзинѡ вел [с]пѣтарю⁶ и пан Шербан вел кистиерю и пан Костандин Цирѣѣю вел к[лѡче]р⁶ и пан Дѡмитрашкѡ Карамалѣѡ вел пѡстѣлник и пан [Ш]ербан⁶ Кантакозинѡ вел пѣхарник и пан Радѡ Изворанѡ вел столник и пан [Бѡнѣ]¹¹ Гръдицѣнѡ вел кѡмис и пан Тома Кантакозинѡ вел слѡгѣрю и пан Костандин Кѡрѣѣнѡ вел питар.

Ши исправник Шефан Кантакзинѡ [втори логофѣт]¹¹.

Și s-au scris cartea aceasta în orașul scaunului domni(е)і mé[le în]¹¹ Buc[urești]¹¹, întru al cinsprăzécilea an¹² den domniia domni(е)і méle. de Isar l[ogo]fētelul¹¹ de București. *Measeța* martie 8 zile, *leat* 7211 <1703>.

† Іѡ Костандин Бъсѣраба воевод, милостіею Божіею господар.

† Іѡ Костандин воевод <m.p.>

Ștefan Cantacuzino *vtori* logofăt, *procitelno*¹³.

<Verso>: Pentru un loc de case. S-au scris martie 8, 1703.

M.M.B., nr. 26.999

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (45x31 cm.), invocația simbolică, titulatura domnească și monograma domnească scrise cu chinovar, sigiliu mijlociu domnesc în ceară roșie, timbrat. Are copie modernă nedatată cu completări făcute de către G.D. Florescu.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 66-68 cu facs. (nr. 27); Rafailă 2008, pp. 285-286 (nr. 264); *reg.*: Filitti 1919, p. 233 (nr. 725); *menț.*: Rădulescu 1972, nr. 4, p. 663, n. 1838; Rafailă 2007, p. 353, n. 747; *facs.*: Documente 2006, p. 43.

¹ каасе.

² стѣжѣни.

³ грѣдинни.

⁴ Scris cu altă cerneală.

⁵ стрѣинни.

⁶ Rupt în orig.

⁷ пааче.

⁸ анни.

⁹ деаѡнгааци.

¹⁰ вѣчнник.

¹¹ Șters și rupt în orig.

¹² ани.

¹³ Semnătură autografă.

17.

1705 (7213) februarie 20

† Adeică eu, Neacșul neguțătorul dat-am zapis⟨ul⟩ meu ca să fie de bună credință la mâna lui Udriște, feciorul Neculii croitor. Cum să știe că i-am vândut o prăvălie ce am avut aici, în București, în Ulița cea Mare. Care prăvălie iaste între prăvăliile¹ vornecului Costandin Bărbătescul și pe din jos alătura cu prăvălia lui Pătrașco, fecior Diftii neguțătorul, și în lat pre cât ține prăvălia și în lungul locului până în lac și cu ulicioara prăvăliei, precum arată zapisele cele vechi de cumpărătoare. Și m-am tocmit drept bani gata, taleri 9[3]². Și luând acești bani toți gata i-am dat acest al meu adevărat zapis ca să-i fie această prăvălie moșie stătătoare în vécii să o³ stăpânească cu pace.

Și⁴ la această tocmeală fost-au neguțători și oameni buni mărturie care să vor iscăli mai jos.

Și eu pentru mai adevărată credință am iscălit cu mâna mea ca să se crează. Februarie 20 *dni, leat* 7213 ⟨1705⟩.

† Neacșul cupeț

Eu, jupâneasa jupân⟨ului⟩ Ne⟨a⟩cșului Zanfira

† Az, popa Dumitrașco cliser, vecin și martor

† Matei Fălcoianu *biv vel* căpitan, marturie

† Preda staroste, mărturie

† Mihai Bărbătescul, martor

Eu, Radul zăbunar, martor

Eu, Pătrașco, *snă* Deftii cupețul, mărturie

Az, Micul croitor, martor.

Eu, Preda vătaf *za* șălari, martor

Az, Scărlet zăbunariul, martor.

Eu, Gligore ceprăzariul domnescu, martor

[ ]⁵.

Az, Marco zăbunariul, martor⁶.

Necula croitor, martor.

⟨Verso interior⟩: Se-au dat 4 zapise vechi fiind și cartea sfinți⟨e⟩i sale, părintelui patriarhului, chir⁷ Dositheii.

⟨Verso⟩: Matei vătaf. 1705 februarie 7213. Șase rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.417

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (29,5x21 cm.).

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 69-70 (*nr.* 29); Rafailă 2008, pp. 322-323 (*nr.* 305); *menț.*: Stan 1968, p. 264, n. 18 și p. 265, n. 29; Rafailă 2007, p. 353, n. 748, 749 și 751; *facș.*: Documente 2006, p. 46.

¹ прѣвѣліе.

² Scris cu altă cerneală.

³ Ad. interlinear.

⁴ шѣ.

⁵ Semnătură autografă în lb. greacă.

⁶ Semnături autografe.

⁷ Se repetă în orig.

18.

1708 (7216) mai 7

† Adecă eu, Tudor Caraciomag dempreună cu feciorul meu, anume: Tudor, dat-am acesta al nostru zapis ca să fie de mare credință la mâna dumnealui jupânului Nicăi zăbunariul și a jupânese*⟨i⟩* dumnealui, anume: [ ]¹. Precum să știe că m-am tocmnit cu dumnealui de a no*⟨a⟩*stră bună voie dă i-am vândut o prăvălie aici, în București, în Târgul dăn Jos, lângă prăvălia² jupânesii Despui den sus și lângă prăvălia lui Mihai Vodă den jos. Însă, cu ulicioara den dos și cu locul cât să va alege, precum să va scrie*⟨e⟩* zapisul cel vechi până în uliță alătura cu *⟨hr⟩*amul Sărindariului, care și mie mi-au fost dă cumpărătoare de la Tudor, *snă* Ianu cupețul.

Drept aceia și noi de a no*⟨a⟩*stră bună voie ne-am tocmnit cu dumnealui drept, taleri 130, și am luat toți acești bani în mâinele no*⟨a⟩*stre.

Drept aceia³ i-am dat acest zapis în mâna dumnealui ca să aibă a stăpâni cu bună pace dă cătră vecinii și den sus și den jos și dă cătră rudeniile no*⟨a⟩*stre să-i fie moșie stătătoare dumnealui și coconilor dumnealui câți Dumnezeu le va dărui.

Și când s-au făcut această tocmeală fost-au mulți boiari și neguțatori marturi care să vor iscăl[i]⁴ mai jos.

Și noi pentru mai adăvărata credință pusu-ne-am și iscăliturile mai jos ca să crează.

Și am scris eu, Udriște logofăt, cu învățătura dumnealor. Mai 7 *dni*, *leat* 7216 *⟨1708⟩*.

† Eu, Stoica zăbunar, martu*⟨r⟩*

† Eu, Tudor abagiul Caraciomag.

† Eu, Radul zăbunariul, martor.

Eu, Mihăilă zăbunariul, martur.

Eu, Chirco papugiul, martor

† Eu, Tudor, *snă* Tudor Caraciomag.

Eu, Dediul papugiul, martor

[ ]⁵.

[ ]⁵.

[ ]⁵.

† Eu, Iordache zăbunar, martor⁶.

«Verso»: Un rând în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.377

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (46,5x31,5 cm.). 3 semnături digitale în cerneală.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 71-72 (nr. 30); Rafailă 2008, pp. 353-354 (nr. 339); *menț.*: Rafailă 2007, p. 353, n. 750 și 751; *facș.*: Documente 2006, p. 51.

---

¹ Loc alb în orig.

² прѣвѣліе.

³ ачаа.

⁴ Rupt în orig.

⁵ Semnături autografe în lb. greacă.

⁶ Semnături autografe.

19.

1708 septembrie 29

† Adăvărăm noi acești doi frați, adecă eu, Dimitrie, și eu, Neculcea, pentru un loc de prăvălie, care iaste în lăuntru, în Ulița cea Mare, între croitori, lângă Udriște croitoriul. Și despre o parte iaste prăvălia lui și despre alta iaste o prăvălie, al căriia locul au fost al răposatului unchiului nostru, al lui bașa Dimcei. Și murind unchiul nostru, bașa Dimcea, au rămas vărul nostru, Pătrașco.

Deci, murind și vărul nostru, Pătrașco, au rămas asupra noastră acest loc de prăvălie și alte dichise câteva la noi câte trei frați, care le-am împărțit noi. Și au rămas locul acesta în partea lui bașa Milei. Pentru acéia am dat această scrisoare a noastră is[că]lită¹ de la amândoi frații la mâinile lui bașa Milei pentru ca să aibă să stăpânească acea prăvălie, însă dumnealui și coconii și nepoții dumnealui și de cătră nimeni băntuială să n-aibă, pentru că noi am luat altul în locul prăvăliei.

Drept acéia am dat această² scrisoare a noastră la mâinile dumnealui înaintea³ multor mărturii vrédnice de crăzământ, cari-i să vor iscăli mai jos pentru ca să să crează. Septemvrie 29, 1708.

Dimcea, al lui Athanasie, priimescu acéste mai sus scrise și am pus și pecétea.

Nicola, al lui Athanasie, priim[e]scu⁴ acéste mai sus zise.

[† Rali preot, martor]⁵.

† Udriște croitoriul, martor.

† Gligorie ceprăzariul, martor.

† Bratul croitoriul, martur.

M.M.B., nr. 37.418

Orig. rom., hârtie folio cu filigran (30x21 cm.).

Bibliografie: *ed.:* Documente 1960, pp. 72-73 (*nr.* 31); Rafailă 2008, pp. 357-358 (*nr.* 343); *menț.:* Stan 1968, p. 261, n. 4; Rafailă 2007, p. 353, n. 751; *facș.:* Documente 2006, p. 51.

¹ Scris peste altă slovă.

² ачастръ.

³ ѿнаинтъ.

⁴ Rupt în orig.

⁵ Semnătură autografă în lb. greacă. Tradusă după ediție.

20.

1708 (7217) noiembrie 3

† Adecă eu, jupâneasa Mariia, ce am fost a Cernicăi armaș, împreună cu feciorii miei, anume: Drăghici i Tudor i Șerban, dat-am zapisul nostru ca să fie de bună credință la cinstită mâna mări(e)i sale, domnu(lui) nostru, Io Costandin Basarab voevod. Cum să să știe că avându noi niște case în București pe pimniță de piatră, în mahalaoa Prundului, pe locul nostru ce au cumpărat boiariul meu, încă mai denainte de la Radul vornicul. Și pe ș-alt loc ce au dăruit măriia sa boiariului meu cu cartea mări(e)i sale iscălită, pe care loc au fost mai nainte casele popei lui Dumitru și alte case mai proaste, care toate s-au cumpărat de noi cu prețul lor după cum scriu zapisele cele vechi.

Deci, fiindu-ne noao vânzătoare venit-amu de a noastră bună voie, de ne-am rugat mări(e)i sale ca să le cumpere măriia sa¹ și măriia sa¹ după rugăciunea noastră au fost bucuros să le ia. Și ne-am tocmit cu măriia sa¹ de i le-am vândut casele cu tot locul cât iaste curtea cu bolovanii, drept taleri 1.050. Și ne-au dat măriia sa¹ toți banii gata și deplin în mâinele noastre.

Derept acéia am dat și noi zapisul nostru împreună și cu zapisele cele vechi la mâna mări(e)i sale ca să ție măriia sa¹ și să stăpânească cu bună pace măriia sa¹ și coconii mări(e)i sale în véci.

Și mărturie boiarii cari-i să vor iscăli mai jos.

Și noi pentru mai adevărata credință ne-am iscălit numele și ne-am pus pecețile mai jos ca să crează.

Și am scris eu, Radul logofăt, *snă* Radul șufariul, cu bunăvoința lor. Noemvrie 3 *dni*, *leat* 7217 <1708>.

† Eu, jupâneasa Mariia, care amu fost a Cernicăi armaș

† Drăghiciu [postelnic]², *sin* Cernicăi armaș

† Tudor postelnic, *sin* Cernicăi

† Șarban, *sin* Cernicăi armaș

Costandin Știrbiai *vel* ban, mărturie

† Șerban Cantacuzino *vel* vornic, mărturie

Toma Cantacuzino *vel* spatar, mărturie

Șarban B(u)j(oreanul) *biv vel* vistiier, martor

Radul Golescul *vel* clucer, mărturie

Ștefan Cantacuzino *vel* postelnic, mărturie

Ianache Văcărescul *vel* paharnic, martor

† Șerban *vel* stolnic, mărturie

Pană *vel* comis, mărturie

† Pătrașco Brézoianul *vel* sârdar, mărturie

† Costandin *vel* pitar, martor

Iordache Crețulescul *vel* agă, mărturie

Pătru *vel* armaș, mărturie

Barbul Brăiloiul *vtori* logofăt, mărturie³.

«Verso»: Casele din București. Locul pe care se află biserica Domnița Bălașa.

M.M.B., nr. 25.079

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (41x29 cm.), 3 sigilii inelare în cerneală. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, p. 10 (nr. 11); fâcs.: Documente 2006, p. 52.

¹ Ad. interlinear.

² Scris cu altă cerneală.

³ Semnături autografe.

21.

1710 (7218) iulie 24

† Adecă eu, Costandin împreună cu verii noștri: Toderașco i Iordache Fărcășanii, dat-am zapisul nostru la mâna dumnealui Radului *vel* slujer¹. Precum să știe că având noi un loc în București, care loc să

împreună cu locul dumnealui *vel* slujer¹ și pe dănaimea porții Goleșcului și a Buicescului. Pentru că acestu loc ne iaste noao de la părinți și fiind pe lângă dumnealui ne-am voit cu toții și i l-am vândut dumnealui drept taleri [60]².

Drept acéia i-am dat și noi acest zăpis la mână dumnealui ca să stăpânească cu pace dumnealui și coconii dumnealui câți Dumnezău îi va dăruî. Și să avem a-i darea dumnealui și zăpisul cel vechi și pe câți bani va mai face în zăpisul cel vechi să aibă dumnealui a ne da.

Și pentru mai adevărata credința am iscălit mai jos ca să să crează și boiari mărturii care să vor iscăli.

Aceasta scriem. Iulie 24 *dni, leat* 7218 (1710).

† Toderășco Fărcășanul

† Iordache Fărcășanul

† Costandin Fărcășanul

† Mihai căpitan Fărcășanul, martor³.

«Verso»: Zăpisul Fărcășanilor dă loc în București. Trecut la carte. Două rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 25.324

(Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x21,5 cm.). Are copie modernă nedatată.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, p. 73 (nr. 32); *facs.*: Documente 2006, p. 52.

¹ слугери.

² Scris cu altă cerneală.

³ Semnături autografe.

22.

1718 (7226) martie 15

† Adecă eu, Neculae vornicul dimpreună cu fiiu-mieu, Ion, dat-am zăpisul nostru ca să fie de bună credință la mâna dumnealui Neculae *vel* păharnecu și a mări(e)i sale, Doamniî Ancuței. Cum să să știe că am vândut dumnealor locul mieu de casă de aici, den București, care locu iaste¹ alătura cu locul dumnealor, alătura cu grădina dumnealor. Însă tot locul cât l-am ținut eu cu grădină cât au fostu măcar fiindu loc domnescu că eu l-am cumpărat cu bani, cu pomi, cu ce au fostu. Care acestu locu l-am cumpărat de la 2 oameni: întâi de la mătușa Stana și Oana și de la fiiu-său, Miirica. Mai pă urmă am mai «cumpărat» de la Radul lefeciul, care acolea iaste cumpărătoare de 2 case.

Decii, acuma l-am vândut dumnealui de a noastră bună voie ca să le stăpânească dumnealor cu bună pace și coconii dumnealor câți Dumnezeu le va da. Și l-am vându(ṭ) pe bani gata, taleri 20, și am luat toți banii în mâna noastră.

Și pentru mai adevărta credință né-am pus mai jos degetele și iscăliturile ca să să crează. Martie 15 *dni*, *leat* 7226 <1718>.

† Eu, Neculae vornicul, martor.

† Eu, Ion, *snă* Neculae vornecul.

† Eu, Leca *vtori* vornic, martor.

«Verso»: Zapisul lui Neculai vornecul pentru locul ce am luat den București. Două rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.385

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (34x22 cm.).

Bibliografie: ed.: Documente 1960, p. 75 (nr. 34).

---

¹ *гасѣѣ*.

23.

1719 (7227) mai 8

† Adecă eu, Stana, făméia meșterului Paraschivei, dămpreună cu nepotu-său, Stoianu al Paraschivei, dat-am zapisul nostru la mâna dumnealui *vel* comisu ca să fie dă bună credință. Precum să să știe că am vândut dumnealui casa Paraschivei, care iaste făcută pă locul domnescu lângă lémnăriia domnească. Și am vândut drept bani, taleri zece noi, nesiliți dă nimene cu a no(a)stră bună voie să aibă a o¹ stăpâni dumnealui cu pace casa aceasta.

Și când am vândut noi am vân[d]ut² cu știrea tuturor vecinilor și dăn susu și din jos.

Și pentru mai adăvărată credința ne-am pusu degetele *i* iscăliturile mai jos ca să să crează. Mai 8 *dne*, *leat* 7237 <1729>.

Eu, Stana, făméia Paraschivei, vânzăto(a)rea.

Eu, Stoian, nepotulu Paraschivei, vânzătoru.

Și am scris eu, Gheorghe vătaf, cu zisa loru.

Eu, [Stan]³ vătaful *za* comișăi, martor.

Eu, Costandin stégarul *za* [povo...nici]⁴, martor.

† Apostol [ ]⁴, martor⁵.

«Verso»: Patru rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 25.084

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (21x15,5 cm.). 2 semnături digitale în cerneală. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

¹ Ad. interlinear.

² Scris peste altă slovă.

³ Se repetă în orig.

⁴ Indescifrabil.

⁵ Semnătură autografă.

24.

1720 (7228) martie 15

† Adecă eu, Rafail iegumenul *ot* mănăstirea lui Mihai Vodă, dat-am zapisul mieu ca să fie dă bună credință la mâna dumnealui jupânului Nicăi zăbunariul. Precum să știe că avându noi mare păs dă bani pentru treaba sfintei mănăstiri am vândut dumnealui o prăvălie dăn Ulița cea Mare, dăn stânga cu locul ei cât ține prăvălia și în lungul locului până în zid, drept taleri 250. Care prăvălie dăn sus să vecinește cu prăvălie <a> dumnealui și dăn jos cu prăvălie <a> mănăstirii Radului Vodă.

Drept aceia i-am vândut dumnealui această prăvălie cu toată voia noastră și cu știre<a> tutur[o]r¹ părinților dă la sfânta mănăstire și să aibă dumnealui a o² stăpâni cu bună pace dă către noi și dă către tot³ clirosul sfintei mănăstiri și să-i fie dumnealui și coconilor dumnealui câți Dumnézeu îi va dărui moșie ohabnică și stătătoare în veci. Ci pentru aceia luându⁴ noi toți banii și dăplin câți adeverează mai sus în mâinile noastre i-am dat și noi la mâna dumnealui acestu adăvărat zapis al nostru ca să o² stăpânească cu bună pace.

Și pentru mai adăvărată credința m-am iscălit mai jos ca să să crează. Martie 15 dni. 7228 <1720>.

[Rafail egumen]⁵.

† Mihăilă zăbunariul, mărturie.

† Radul zăbunariul, mărturie.

† Stoica zăbunariul, mărturie.

† Șarban zăbunariul, mărturie.

† Stan cizmariul, mărturie.

† Scărletu zăbunariul, mărturie.

† Chirco papugiul, mărturie.

[Sava ieromonahm mărturie]⁵.

M.M.B., nr. 37.388

Orig. rom., hârtie folio cu filigran (45x31 cm.).

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 80-81 (*nr.* 37); *fac.s.*: Documente 2006, p. 56.

¹ Scris peste slova „8”.

² Ad. interlinear.

³ тоц.

⁴ лѣта.

⁵ Semnături autografe în lb. greacă.

25.

1724 (7232) iulie 12, București

Іѡ Никѡлае Аликѡандрѡ воевод

† Sfintii și dumnezeieștii Mitropolii a Țării de aici, den orașul domni^ei méle, den București, unde să cinstește și să prăznuește hramul Sfinților și Slăviților Marilor Împărați și întocmai cu Apostoliⁱ Costandin și Elena și preasfințitului părintelui nostru, mitropolit chir¹ Daniil, și tuturor călugărilor câți să vor afla lăcuitori într-un această sfântă Mitropolie. Ca să aibă a ținea și a stăpâni un locu ce iaste alături cu locul băii cei vechi, care iaste a sfintei Mitropolii, pe din sus până în pod^{ul} Uliții cei Mari, care trece Dâmbovița pă din naintea Porții Domnești pe din sus, însă în lungu den apa Dâmboviții până în locul dumnealui Manolachie *vel* paharnic, unde sântu casili stânjâni 28, și în lat den pod^{ul} Uliții până în locul băii a sfintii Mitropolii stânjâni 14. Pentru că acestu locu fiindu domnescu și fiind lângă locul băii a sfintii Mitropolii m-am milostivit domniⁱa mea de i l-am dăruit sfintii Mitropolii ca să fie domni^ei méle și răposăților părinților domni^ei méle vecinică pomenire și sfintii Mitropolii de ajutor și de întărire și acestu locu să aibă a ținea și a stăpâni sfânta Mitropolie, iar să nu fie volnicu să-l schimbe, au să-l vândă cuivași.

Și, iar să mai fie sfintii și dumnezeieștii Mitropolii un locu den jos de baⁱe, însă în lungu den apa Dâmboviții până în locul grădinii dumnealui Manolachie *vel* paharnic stânjâni 20 și în lat den locul băii până în livedea domnească stânjâni 20. Care acestu locu fiind domnescu m-am milostivit domniⁱa mea și l-am dăruit iar sfintii Mitropolii ca să fie sfintii Mitropolii d[e]² ajutor și de întărire și domni^ei mele și răposăților părinților domni^ei mele vecinică pomenire. Și am întărit domniⁱa mea această milă ce am făcut cu acest cinstit hrisov al domniei mele ca să fie neclătit și nestrămutat de cătră nimeni în veci.

Așijderea pohtescu și nepoțiⁱ într-un Hristos pe ai noștri frați și pravoslavnici domni care în urma noastră îi va milui Domnul Dumnezeu cu stăpânirea țării aceștia au din neamul domniei mele au diⁿ pământeni au

di<n> alții străini să nu să arate împotrivnici a strica și a desface orânduiala și așezământul acesta ce am făcut domni<i>a mea. Ci încă să aibă a ținea și a înnoi această milă duple cum s-au așezat de domni<i>a mea ca și al domniei sale mile și orândueli ce vor face să fie bine priimate și în seamă ținute și nestrămutatu de alți următori domni și să-i păzească Domnul Dumnezeu în starea ce<a> bună și îndelungat întru a lor domnie.

Însă pentru mai buna încredințare adeverezu domni<i>a mea hrisovul acesta și cu toți cinstiții și credincioșii boiarii domni<e>i mele: pan Iordachie Crețulescul *vel* vornicu *i* pan Matei Fălcoianul *vel* logofăt *i* pan Dumitrache Ramadan *vel* spatar *i* pan Gligorie Haripenskii *vel* vistier *i* pan Neculae Roset *vel* cliuceri *i* pan Ianachie Stama *vel* postelnic *i* pan Manolachie *vel* paharnic *i* pan Ion Dudulescul *vel* stolnicu *i* pan Panaiotache *vel* slugériu *i* pan Antonie *vel* comisu *i* pan Costandin Ramadan *vel* sârdar *i* pan *vel* pitar [ ]³.

Ispravnicu Matei Fălcoianul *vel* logofăt.

Și s-au scris hrisov acesta într-un <l> șaselea an den a doao domni<e> a domni<e>i mele, în oraș sca<u>nului domni<e>i mele, în București, de Mihai logofețel *ot* Mehedinți, în luna lui iulie 12, *dni* 7232 <1724>.

M.M.B., nr. 25.083

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (33.5x23 cm.). Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: *ed.*: Așezămintele 1938, pp. 25-26 (nr. 30); *facș.*: Documente 2006, p. 60.

---

¹ Se repetă în orig.

² Rupt în orig.

³ Loc alb în orig.

26.

1728 (7236) mai 1

† Adecă eu, Ilina, fata dumnealui Neculii vătaf Leundaru Dărăscul, dat-am acest adevărat al meu zapis la mâna sfinției sale, părintelui popei Calin protopopul din București. Precum să să știie că i-am dăruit sfinției sale patru stânjâni de locu latul și lungul cât ține de aicea din București, care acest locu iaste dat mie de la părinții miei partea mea.

Deci, și eu i l-amu dăruit sfinți<e>i sale ca să ne pomenéască sfinția sa cât va trăi sfinția sa și în urma sfinți<e>i sale, feciorii sfinți<e>i sale și nepoții sfinți<e>i sale. Și acest locu iaste în măhalaoa Aga Niței, unde să hotăraște pă din sus cu dumnealui Costandin Băleanul *biv vel* comis și pă din jos cu

dumnealui Costandin Năsturel *biv vel* medelniceru. Și i l-am dat danie de a mea bună voie, nesilită de nimenea pentru ca să ne pomenéască sfinția sa.

Și pentru mai adevărata credință ne-am pus isc[ă]liturele¹ și dégetele mai jos ca să să crează. Mai 1 *dni, leat* 7236 <1728>.

† Eu, Sima Dărasca, muma Ilinii.

† Eu, Ilina, fata Neculii Leundaru Dărăscul, care am dăruit acest pământu.

Costandin *biv vel* comis, mărturie

Costandin Năsturel *biv vel* medelnicer².

«Verso»: Zapisul Ilinii Dărăscăi.

M.M.B., nr. 39.105

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (29x20 cm.), 2 semnături digitale în cerneală.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 86-87 (nr. 42); facs.: Documente 2006, p. 61.

---

¹ Rupt în orig.

² Semnături autografe.

27.

1728 (7237) octombrie 10

† Adecă eu, jupâneasa Ancuța Comăneanca dempreună cu frații miei, anume: Radu Comăneanu vtori vistier i Matei Comăneanu *biv vel* căpitan za cazaci, dat-am acesta al nostru adăvărat zapis sfintei și¹ dumnezeeshii Mitropolii den București, unde să cinstéște și¹ să prăznuiască hramul Sfinților Împărați și¹ întocma*i* cu Apostolii Costandin și¹ Elena, și¹ la mâna preacinstului și¹ preasfințitului părintelui nostru, chir Daniil, mitropolitul țării. Precum să să știe că având noi 6 prăvălii aicea, în București, cu locul loru, den josul Curții Domnești, lângă pușcărie, care să lovescu cu locul lui Manolache clucériul și¹ alătura cu locul și¹ cu pivnița cea de piatră a Mitropoliei. Care prăvălii fiind ale răposatii surorii noastre, Saftii, și¹ întâmplându-i-se moarte am dat danie la ГѢГГ Gheorghie pentru îngroparea ei 2 prăvălii, iar patru prăvălii le-am făcut vânzătoare trebuind chieltuială pentru pomenirile ei și¹ fiindu alătura cu locul și¹ cu pivnița Mitropoliei și¹ neputându încăpea ca să cumpere alți streinii am făcut știre sfinți*e* sale părintelui mitropolitului și¹ sfinția-sa au pohtit ca să le cumpere tocmindu-le drept bani gata, taleri 120 vechi. Și¹ acești bani i-am luat toți deplin și¹ fără de nici o lipsă în mâinile noastre.

Drept acéia am dat și¹ noi acest zapis al nostru sfînteii și¹ dumnezeeshii Mitropolii și¹ sfînții-sale, părintelui mitropolitului ca să aibă a le stăpâni cu bună pace de cătră tot omul, iar de s-ar întâmpla a să scula cineva cu vreo gâlceavă a nu îngădui să stăpânească sfînția-sa au den neamul nostru au den vecini. să avem noi a trage acea gâlceavă, iar sfînta Mitropolie să stăpânească cu pace. Însă dentru acéste 4 prăvălii una iaste cu lémne cu tot a noastră, iar de trei prăvălii sânt lémnele ale celor ce-și dau chiria.

Deci, pentru întărirea și¹ mai [b]una² încredințare am pus mărturii boiarii care-i să văd iscăliți mai jos.

Iar noi am întărit zapisul acesta cu pecețile și¹ cu iscăliturile ca să să crează. Octomvrie 10 *dni*, 7237 <1728>.

Ancuța Comăneanca

Radu Comănean *vtori* vistier³.

«*Verso*»: Zapisul prăvăliilor ce s-au cumpărat de la Radul vistier Comăneanul de lângă pușcărie.

M.M.B., nr. 30.505

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (29x20 cm.), 2 sigilii inelare în cerneală. Are copie modernă din 1894. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: *ed.*: Așezămintele 1938, p. 28 (nr. 35); *facș.*: Documente 2006, p. 61.

---

¹ шъ.

² Scris peste altă slovă.

³ Semnături autografe.

28.

1728 (7237) octombrie 10

† Pentru trei locuri dă prăvălii și un loc cu prăvălie, ce le-am vândut sfînți(e)i sale, mitropolitului acum ne-au dat sfînția sa, taleri o sută doozeci vechi până vom găsi zapisile și pă cât va mai face să ne dea sfînția sa, după cum să vor fi vândut. Iar dă va fi¹ vânzarea mai ieftină să avem noi a-ntoarce sfînți(e)i sale.

Și pentru credința am iscălit. Octomvrie 10 *dni*, 7237 <1728>.

Radu Comănean *vtori* vistier, mărturie².

M.M.B., nr. 30.506

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (14x10 cm.). Are copie modernă din 1894. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: *ed.*: Așezămintele 1938, p. 28 (*nr.* 36); *fac.*: Documente 2006, p. 62.

---

¹ Ad. interlinear.

² Semnătură autografă.

29.

1732 (7240) februarie 22

† Adecă eu. Sima dimpreună cu fii-mea, Ilinca. dat-am zăpisul nostru la mâna sfinți(e)i sale, părintelui popei Calin protopopul ot București. Precum să știe că fiindu noi datoare sfinți(e)i sale cu zăpis adevărat taleri 47 noi, bani 40, și viind zioa banilor și noi neavând banii să-i dăm am înnoit acest zăpis și ne-am mai rugat de sfințiia sa să ne mai aștepte până în șase luni. Și pentru credința i-am pus zălog un locușor de casă al nostru ce avem aicea, în București. lângă curtea Băleanului. și cu o cășcioară ce iaste pă acel locu[ș]or¹ véchie, din care locu a[m d]at¹ danie sfinți(e)i sale. stânjani 4.

Drept acéia am dat acest adevărat al meu zăpis la mâna sfinți(e)i sale ca viind zioa banilor să-i dau banii cu mulțumită și fără gâlceavă, iar nedând banii să nu mai fie alte vorbe ci să fie sfinției sale acest locu stătătoriu.

Și când am făcut acest zăpis fost-au mulți vrednici mărturii care să vor² iscăli mai jos.

Și noi pentru mai adevărata credință m(i)-am pus degetele și iscălitura mai jos ca să crează. Februarie 22 *dni. leat* 7240 <1732>.

† Eu, jupâneasa Sima Dărasca dimpreună cu fii-mea, Ilinca Dărasca, platnice bani.

Eu, popa Pascu, martur

Papa stolnic, martor

Ștefea, *sin* Pali, martor

† Eu, popa Mănăilă, martor³.

«Verso»: Zăpisul jupânesei Simei cu fii-sa, Ilinca Dărasca.

M.M.B., *nr.* 39.106

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (22,5x16,5 cm.), 3 semnături digitale în cerneală.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 87-88 (*nr.* 43); *fac.*: Documente 2006, p. 64.

---

¹ Rupt în orig.

² вѡар.

³ Semnături autografe.

30.

1734 (7242) mai 13

† Adecă eu, jupân Stérie *ot* Cernavodă dat-am credincios zapisul meu la mâna lui jupân¹ Ștefan, *sin* chir mărgelar. Precum să știe că având de la moși, de la părinți o prăvălie pă Ulița cea Mare a Șălarilor și m-am așăzat de a me^a bună voie di i-am vândut dumnealui această prăvălie, care este alătura cu prăvăliia meșterului Udriște croitor. Și i-am vândut această prăvălie din Ulița cea Mare până în zid^{ul} hanului Zanfîr, după cum merge și locu meșterului Udriște croitor, iar până în zid și această prăvălie are și ulicioară făcută pă pimniță, [disupt]² pimnița pă locu meu.

[C]³ fiind eu dator la un boier și neavând bani ca să-i dau am întrebat pă acel di i-am fost dator pă cum că am o prăvălie și îmi dă rămători jupânului Ștefan pă dânsa. Și l-am întrebat priimi-va și au primit rămători câte taleri 2. Și m-am tocmit cu dumnealui jupân Ștefan de i-am vândut această prăvălie drept bani gata, taleri 100, și rămători 120, caré cuprinde peste tot taleri 320.

[Ș]⁴ am mers cu oamenii de la caré eram dator și am ales rămători din turmă 120 di i-am adus la București și i-am dat și eu uⁿde am fost dator și mi-am⁵ luat și zapisile caré eram dator. Și am dat și eu zapisile mele di această prăvălie în mâna dumnealui jupân Ștefan toate zapisile cele⁶ vechi la mâna dumnealui ca să stăpânească dumnealui cu pace di că^{tre} tot⁷ niamul meu dumnealui *i* coconii dumnealui câți Dumnézeu îi va dărui și de nimeni val sau bânțuială să n-aibă, că am vândut di a mea bună ^{voie}, ci să stăpânească cu pace.

Și [p]entru⁸ mai adevărata credință m-am iscălit mai jos ca să ^{să} crează și cu știrea tuturor vecinilor miei di pân prejur. Mai 13 *dni*, 7242 <1734>.

Sterie al lui Mihu⁹.

«Verso»: † Zapisul dă prăvăliia dă Șălari. 7242 <1734>. Șase rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.419

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (33x22 cm.).

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 89-90 (nr. 45); menț.: Stan 1968, p. 261, n. 6; facs.: Documente 2006, p. 66.

¹ Ad. interlinear.

² Tăiat în orig.

³ Scris peste slova „ш”.

⁴ Rupt în orig.

⁵ мѣам.

⁶ чєал.

⁷ ТОВТ.⁸ Scris peste altă slovă.⁹ Semnătură autografă.

31.

1743 (7251) iunie 1

† Adecă eu, Iosif sticlariul, feciorul lui Dalil ovréiul, dămpreună cu făméia mea, Isteră, dat-am zapisul nostru la mâna dumnealui Manala[ch]ie¹ biv vel ban și a mări<e>i sale, Do<a>mnii Bălașăi, ca să fie dă bună credință. Precum să să știe că ne-au dat un locu dă casă la po<a>rta domnească dăn jos, însă cu chirie pă an câte taleri 8.

Și noi să avem a ne face casă pă acest locu ce l-am to[c]mit¹ cu această chirie să stăpânim noi păreții și copii noștri care Dumnezău ne-i va dărui și neam dă neamul nostru. Însă lémnele, iar pământului să dăm chiriia cum răspunde mai sus.

Și cât pentru mai adevărata credință ne-am iscălit și am pus dégetele mai jos ca să să crează. Iunie 1 dni, leat 7251 <1743>.

[ ]².

Și am scris eu, Datco logofăt, cu zisa lor <și sunt> martor.

<Verso>: Ovreiul sticlariul. Trei rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 30.507

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (21.5x16 cm.). Are două copii: una modernă din 1894 și o alta nedatată. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, p. 72 (nr. 103); facs.: Documente 2006, p. 69.

¹ Scris peste altă slovă.² Semnătură autografă în lb. ebraică.

32.

1747 octombrie 26

† Adecă eu, Anastasiia, ce am ținut pă răposatul logofăt Iorga, dat-am acest adevărat zapis al mieu la mâna dumnealui, cumnatului Gheorghie zăbunariul și a-i soți<e>i dumnealui, Diții. Precum să să știe că având eu o prăvălie în Ulița cea Mare și cu pimniță de desupt și cu cinci odăi cu locul lor cât ține den uliță până în zid după cum arată și zapisile céle vechi c[u]¹ [ulicio<a>ra]².

Iar, acum neputând eu să le stăpânesc și trebuindu-mi bani am vândut-o dumnealui, însă de a mea bună voie și nesilită de nimeni, în bani gata, taleri trei sute și doaozeci. Și acești bani i-am luat în mâna mea toți deplin. Și dumnealui să aibă a le stăpâni cu bună pace de cătră mine dumnealui și coconii dumnealui, nepoți și strenepoți câți Dumnezeu îi va dăruia și am dat și cinci zapise vechi, de cumpărătoare.

Și când s-au făcut acest zapis fost-au și alte obraze de cinste mărturie. Și am vândut aceste prăvălii cu știrea tuturor mahalagiilor și a vecinilor cari-i mai jos să vor iscăli.

Și [noi]³ pentru mai adevărata credință am întărit acest zapis cu iscălitura mea și am <pus> pecetea și iscălitura mai jos ca să crează. Octomvrie 26 *dni, leat* 7256 <1747>.

Eu, Anastasiia vânzătoare.

† Eu, popa Dumitru, martor⁴.

Eu, Gavrilă zăbunar vătaf, martor.

Eu, Matei zăbunariul, martor.

Eu, Danciul părcălab *ot* Văcărești, martor.

Și am scris eu, popa Stan de la Biserica Ianii, cu zisa Anastasii logofetesii.

<Verso interior>: † Adecă eu, Anastasiia a răposatului Gheorghiu logofăt, *snă* lui Udriște croitor>.

<Verso>: Zapisul prăvăliilor cel nou de cumpărătoare 7256 <1747>. Șase rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.420

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (32x21 cm.), sigiliu inelar în negru de fum.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, p. 94 (nr. 51); *menț.*: Stan 1968, p. 264, n. 21; *facs.*: Documente 2006, p. 74.

¹ Scris peste altă slovă.

² Scris cu altă cerneală.

³ Scris peste alt cuvânt.

⁴ Semnătură autografă.

33.

1748 (7257) septembrie f.z.

† Scrisoarea mea la cinstită <mâna> măriei sale, Domnișii Bălașa Brâncovencii. Precum să știe că den bună voia mea au venit de am pohtit

pă măriia sa și mi-au dat o prăvălie, care are măriia sa la poarta den jos, lângă pușcărie, în rândul celor doao prăvălii ce s-au dat Hristii băcan. Care pentru chiria acesții prăvălii m-am tocmnit cu măriia sa într-un an taleri 25. adecă doaozeci și cinci. Și acești bani i-am dat toți acum înainte¹.

Deci, împlinindu-se anul și nemaipriimindu-mi măriia sa ca să mai ȋiu această prăvălie să aibu a eși să-mi caut într-altă parte, iar de mă va mai priimi măriia sa și alt an și mă voi putea tocmni cu măriia sa pentru chiria prăvălii atunci iarăși voi înnoi zapis. Iar de voi strica eu ceva în prăvălie măcar cătuși de cât să aibu a face eu cu chieluiala mea la loc după cum au fost de vrême că măriia sa mi le-au dat prăvăliia² noao cu toate dichisile și în lăuntru și pă dinafară și vin sau rachiu la prăvălie să nu să³ vânză.

Și pentru mai adevărata credință am iscălit mai jos puind și pecete ca să să crează. Septemvrie 7257 <1748>.

Mustafa căpitan za lipscani⁴.

«Verso»: Două rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 30.508

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (33x22,5 cm.), sigiliu inelar în cerneală. Are copie modernă din 1894. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, pp. 82-83 (nr. 128).

¹ ПНАИНТЕ.

² прѣвѣлія.

³ Ad. interlinear.

⁴ Semnătură autografă.

34.

1749 (7258) octombrie 23

† Zapisul meu la luminată mâna mări(e)i «sale», Doamnii Balașii Brâncoveancăi. Precum să să știe că den bună voia mea am venit la măriia sa și m-am rugat de mi-au¹ dat trei prăvălii, care le are măriia sa despre poarta Curții Domnești din jos, drept pușcărie, lângă Zelda ovreica. ca să șaz într-însele (însă într-u(n) an). Și eu să-i dau mări(e)i sale într-acest an chirie taleri șaptezeci și cinci pentru câteși trele prăvăliile, însă acum înainte la ГѢти Dimitrie am dat mări(e)i sale taleri treizeci și șapte și jumătate. iar taleri treizeci și șapte și jumătate să-i dau mări(e)i sale la ГѢти Gheorghe.

Deci, împlinindu-se anul și nemaipriimindu-mi mări(i)a sa ca să mai ȋiu aceste trei prăvălii să aibu a eși să mă ducu la altă parte unde voi ști. Iar de mă va mai priimi măriia sa și altu an și mă voi putea tocmni cu măriia sa

pentru chiria prăvăliilor, atuncea iarăși voi înnoi măriei sale zapisul și de voi strica eu în prăvălii măcar cătuși de cât să aibu a-i face eu cheltuiala mea la locu de vreme că măria sa mi le-au dat prăvăliile noao cu toate dichisile și în lăuntru și pă dinafară, și vin sau rachiu în prăvălii să nu vânz.

Și pentru mai adevărată credință am iscălit mai jos și mi-am pus și degetul ca să crează. Octomvrie 23 dni, leat 7258 <1749>.

Eu, Hristea băcanul platnicu

[ ]².

Eu³, popa Grigorie ot Doamna Bălașa, martor⁴.

Și am scris eu, Costandin logofetelul, cu zisa lui.

<Verso>: Prăvăliile de la pușcărie. Patru rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 30.509

Orig. rom., hârtie difolio (31x24 cm.), o semnătură digitală în cerneală. Are copie modernă din 1894. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, p. 83 (nr. 129); facs.: Documente 2006, p. 75.

¹ mîiaș.

² Semnătură autografă în lb. greacă.

³ Ieș.

⁴ Semnături autografe.

35.

1753 mai 1

† Adică eu, Ștefan, *sinu* Ștefanu mărgelariul, dimpreună cu frate-mieu, Costandin, *i* cu ceialalți frați, care din jos ne vom iscăli, dat-am acestu adevărat și încredințatu al nostru zapis la mâna dumnealui vărului Andreiu, *sin* Costandin. Precum să știe că i-am vândutu un locu de prăvălie în Ulița cea Mare a Șălarilor, care iaste alătura cu prăvălia meșterului Udriște croitor și merge locul ei în lungu până în zidul hanului lui Zanfir, tot după cum merge și al meșterului Udriște.

De care acestu locu l-am avutu și noi cumpăratu de părinții noștri de la alt Sterie cernăvodian după cum arată și zapisul lui cel vechiu. Și această prăvălie are ulicioară pă pivniță și noi dempreună cu toții am vândut acest mai sus numit locu de prăvălie de a noastră¹ bună voie, nesiliți de nimeni, făcându tocmeală² între toți frații, o am vândutu în taleri 165, adică taleri o sută și șazeci *i* 5 tocma³. Și ace[ști]⁴ bani toți deplinu i-am luat în mâinile noastre de am plătit datorie părintiască. Și dumnealui să o⁵ stăpânească cu pace, căci numai dumnealui i s-au căzut ca să o⁵ cumpere fiindu totu din niamul nostru,

iar altul striinu nu i să cade. Și dumnealui să o⁵ stăpiniască cu pace de către⁶ totu niamul nostru și să-i fie moșie statornică în veci dumnealui și coconilor dumnealui și nepoților, strănăpoților câți să va trage din neamul dumisale.

Și cându am făcutu acest zăpis fost-au și alți care din jos să vor iscăli. Și am vândut cu voia și știrea t[u]t[u]ror⁷ vecinilor și den sus și den jos. Și pentru mai întărirea adeverinții i-am datu și zăpisile ciale vechi de cumpărătoare și altul mai vechiu.

Și pentru mai întărirea zăpis<ului> l-am întărit cu iscăliturile noastre puindu-le din jos în locu pecetii ca să să ciază. Maiu 1 *dni*, 1753.

Ștefan, *sin* Ștefan, vânzător.

† Costandin, *sin* Ștefan, vânzător.

† [Eu, Iordache, vânzător]⁸.

† [Eu, Apăstul, vânzător]⁸.

Andriu mărgelar, vâ<n>zător

Ianache boieriul, martor⁹.

Și am scris *az*, Tudorașco [bog...]¹⁰, cu învățătura dumnealor.

<Verso>: 1753 <1753>. Cinci rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.422

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (32x21,5 cm.).

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 95-96 (nr. 52); menț.: Stan 1968, p. 264, n. 22; facs.: Documente 2006, p. 79.

¹ нѡстрѡ.

² токъмѡалъ.

³ токъма.

⁴ Scris peste alte slove.

⁵ Ad. interlinear.

⁶ кѡтрѡ.

⁷ Scris peste slova „w”.

⁸ Scris cu altă cerneală.

⁹ Semnături autografe.

¹⁰ Indescifrabil.

36.

1756 (7264) iunie 5

† Adică eu, Andrei brașove<a>n dat-am acestu adăvărat și credincios zăpis al mieu la mâna dumnealui jupânului Stănică căpitan. Precum să <să> știe că am vândut o [p]răvălie¹ dăn Ulița Șălarilor cea Mare, care iaste alătura cu prăvăliea jupânului Gheorghie zăbunar, fiindcă și eu am

cumpăratu de la veri<i> miei și făcând prăvălia dă vânzare am între<bat> pă vecinii și rudele mele și mi-au răspu<n>s precum că lor nu le trebuie.

Dreptu aceia gășind dumnealui mai sus numitu ne-<a>m în [...]² tocmindu-mă cu dumnealui taleri 500, adică cinci sute. Și lu<â>ndu în dăpliniu în mâna mea i-am dat și zapisilu cel vechi [c]a³ să aibă dumne<a>lui a stăpâni și coconii dumnealui, nipoți, strănepoți dumnealui cu bună pace dă cătră totu neamul mieu.

[D]reptu³ acéia prăvălia cu pământul ei după cum numești și zapisile cel vechi și prăvălia cu ulicio<a>ra.

Și pentru [m]ai³ adăvărata credința m-am iscălit mai jos ca să <să> crează. Iunie 5 *dni*, 7264 <1756>.

† Eu, Andrei braș<ovean>, vânzător.

† Ștefan mărgel<ar>, adeverez.

Andriu mărgelar, adeverează

/ Iordan, adeverez.

/ Apostul, adeverez.

† Eu, O<a>na postavar, martor⁴.

<Verso>: Cinci rânduri în lb. greacă. 7264 <1756>.

M.M.B., nr. 37.423

Orig. rom., *hârtie difolio cu filigran* (31.5x21 cm.).

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 101-102 (nr. 58); menț.: Stan 1968, p. 264, n. 14 și p. 265, n. 24; facs.: Documente 2006, p. 82.

¹ Scris peste slova „p”.

² Indescifrabil.

³ Scris peste altă slovă.

⁴ Semnături autografe.

37.

1756 (7264) mai 4

† Adecă eu, Ghiorghe zăbunar dimpreună cu fămeia mea, Diți, i dempreună cu copii noștri, anume, care mai jos să vor iscăli, dat-am credincios zapisul nostru la mâna dumnealui jupânului Petre. Precum să să știe că avându eu o prăvălie în Ulița cea Mare și cu pimniță de dăsupt și cu 5 odăi cu locul lor din dos cât ține den uliță până în zid, după cum arată și zapisile cele vechi, însă cu ulicioara. Acum neputând eu să le stăpânescu și trebuindu-mi și bani am vândut-o dumnealui, însă de a noastră bună voie și nesilit de nimeni, în bani gata, în taleri 560, adică-te taleri cinci sute și șaizeci. Și acești bani i-am luat în mâinele noastre toți de[p]lin¹.

Drept aceia am dat acest zapis la mâna dumnealui ca să stăpânească cu bună pace și să-i fie ohabnică de către noi și de către tot neamul nostru. Și i-am dat și zăpisiile [c]ele² vechi de cumpărătoarea prăvălii.

Și când s-au făcut acest zapis au fost și alte obraze de cinste care mai jos să vor iscăli. Și noi pentru credința ne-am iscălit mai jos ca să să crează și am vândut cu știrea tuturor vecinilor și dăn sus și den jos. Mai 4 *dni*, *leat* 7264 <1764>.

Eu, Gheorghe zăbunar, vânzător.

Eu, Dița, fâmeia lui, vânzătoare.

† Eu, Andrei braș(ovean), adeverez să stăpânească cu pace de către mine.

† Gheorghe cupeț, martor

Velic postăvar, martor

Decul postelnic, martor

Eu, Tănasi ibrigiul³, martur

Matei zăbunar, martor⁴.

Și am scris eu, popa Grigorie, cu zisa lor și <sunt> martor.

<Verso>: 7264 <1764>. Cinci rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.421

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (33,5x23 cm.).

Bibliografie: menț.: Stan 1968, p. 265, n. 23 și 27.

---

¹ Scris peste altă slovă.

² Scris peste slova „л”.

³ ибришаџиџл.

⁴ Semnături autografe.

38.

1764 mai 3

† Adecă eu, Petre Hagiul ot Rusciuc dat-am [z]apisul¹ mieu la mâna jupânului [Măinei]² cavaf. Precum să să știe că i-am vândut o prăvălie aici, în rândul altor prăvălii de cavafie în mahalaua Sfântului Nicolae, în Ulița cea Mare. Însă cu casile din dos cele de sus și cele de desupt până în zidul hanului lui Zanfir și iaste pr[ă]văliia¹ cu casile precum s-au zis mai sus cu [pământ]² cu tot și ulicioara, [care]² mer[g]e¹ în dos iaste iar a prăvălii. Și am vândut de a mea bună voie și nesilit de nimeni această prăvălie și cu casile și cu pământ ce s-au num[i]t¹ mai sus drept taleri opt sute. Și am luat acești bani deplin în mâna mea.

Drept aceia i-am dat acest credincios zapis la mâna dumnealui ca s[ă-i]¹ fie moșie stătătoare dumnealui și coconilor dumnealui.

Și când s-au făcut acest zapis au fost și alți neguțători și alți oameni martori care-i mai jos să vor iscăli.

Și eu pentru mai adevărată credință am iscălit mai jos puind și [p]ecetea¹ pentru întărirea ca să să crează. Mai 3 *dni*. 1764.

Eu, Petre Hagiul, vânzător

† Eu, căpitan Stănică m-am iscălit mai jos din bună voința mia ca să stăpâniască [Măinia]² sănătos aciastă prăvălie ce este dăspărțită de moșia mia.

† Și am scris eu, popa Iordachie *от Гѣи* Nicolae și «sunt» martor.

Eu, Fațatan Dumitru, martur³.

«Verso»: Zapisul prăvălii și al casilor de dos care am cumpărat de la jupân Petre Hagiul *от* Rușciuc. 1764, 7272. Șase rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 37.425

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (28,5x21 cm.), sigiliu inelar în cerneală.

Bibliografie: *fac.*: Documente 2006, p. 88.

¹ Scris peste altă slovă.

² Scris peste alt cuvânt.

³ Semnături autografe.

39.

1764 mai 11

Іѡ Цѣфан Михан Раковицѣ воевод Божію милостію

господар земле Влахискои

† Bună iaste această hotărâre și mai vârtos de vreme ce și amândoaă părțile s-au odihnit întărim și domniia mea ca într-acestași chip să să urmeze. 1764 mai 11 *dni*.

Prea înălțate¹ Doamne,

Dupe luminata porunca mări«e»i tale eșiră înaintea² noastră dumnealor Nicolae Știrbeiu *biv vel* stolnicu *i* nepotă-său, Costandin Știrbeiu *biv vel* șatrar, dă am luat séama jălbii ce au dat la înălțimea³ ta numitul șatrar cum că casele cu locu de aici, din București, din mahalaoa Prundului, sunt ale amândurora moștenire de frați. Și fiindcă dăn naintea răzmiriții ar fi șăzând într-însele și le-ar fi stăpânindu numai stolnicu. Și acum a șădea amândoi

într-însele la un loc nedându-le mâna cere șătraru ca or unul or altul să întoarcă banii celuiilalt pe partea sa.

De care întrebând și pe stolnicu n-au tăgăduit că nu sânt din doaă numai răspunde cum că neamul dumnealor dă la strămoși altă moștenire ce au avut la împărțeală ș-au deosebit oriice, iar casile acestea și cu locul la toate împărțilile au rămas tot pe din doaă frățește să să stăpânească și priimește a șădea și de acum înainte⁴ cu șătraru în case sau aș împărți locul pe din doaă, iar a lipsi dumnealui din moștenirea părintească sau a întoarce șătrarului banii pe partea dumisale nu-i dă mâna.

Deci, măcaru că și șătraru zice că a șădea tot într-o casă nu poate, dar și noi cunoscând că aceasta iaste cu anevoie, așa găsim că iaste cu dreptate casile să să prețuiască și or unul or altul să întoarcă banii pe partea celuiilalt, iar locul măsurându-să să să împarță în doaă și fieștecare pe partea sa or de va vrea să lăcuiască sau să o⁵ vânză volnicu să fie precum și însuși stolnicu și șătraru s-au odihnit.

Dar hotărârea cea desăvârșăt rămâne la înălțimea³ ta. 1764 mai, 10 *dni*.

Grigorie al Ug(rovlahiei)

Toma Crețulescu *vel* ban

Dumitrașco Racoviță *vel* vornic

Mihai *vel* vistier

Grigorie vistier

Cozma episcop Buzău⁶.

Nemișcătorul coprins a trecut în stăpânire(a) epitropu(lui) Spitalului Brâncovenescu și a bisericii Doamnei Bălași prin cumpărătoare la mezat cu cartia întărită cu domnesca pecete la No. 262 din trecutul an <1>859 pentru care se însemnează de grefa Trebilor Ilfov, secția III^a spre știință.

Gheorghe logofăt⁶.

M.M.B., nr. 25.093

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31,5x21,5 cm.), sigiliu inelar domnesc în chinovar. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, p. 268 (nr. 331).

¹ ↑ ПНЪЦАТЕ.

² ↑ ПНАИНТЪ.

³ ↑ ПНЪЦИМЪ.

⁴ ↑ ПНАИНТЕ.

⁵ Ad. interlinear.

⁶ Semnături autografe.

40.

1764 decembrie 11

† Adică eu, Stănică căpitan *ot* mahalaoa Vărgului, care mai jos mă voiu și iscăli, dat-am acest adevărat și credincios zapisu al meu la mâna dumnealui jupânului Măinii papugiu. Precum să știe că rugându-mă de dumnealui de mi-au făcut bine cu taleri 250, adecă dooă sute cincizeci până la o jumătate de an cu dobânda loru și necrezându-mă dumnealui ca să-i d[a]u¹ bani, i-am pus zălogu o prăvălie ce să hotăraște cu prăvăliia dumnealui, care și această prăvălie să află pe Ulița cia Mare, în Șălari, *ot* mahalaoa Sfântului Nicolae. Și întâmplându-să și viind zioa ca să-i dau banii și neavând ca să-i dau banii m-am învoitu cu dumnealui de a mea bună voie, neîndemnat și nesupărat de nimeni, de am vândut prăvăliia dumnealui cu pământul ei duple cum am cumpărat-o și eu de la zidul hanului lui Zamfir până în pod, lungul și largul de în picătura strașinii până în picătură, însă i-am vândut-o drept taleri 558, adică cinci sute cinzeci și opt. Și acești bani i-am luat toți deplin în mâna mea, însă cu toată socoteala ce am avut cu dumnealui de mai nainte.

Drept aceia i-am dat acest zapisu al meu *i* cel de cumpărătoare și alte zapise vechi care s-au mai aflat, să aibă dumnealui a stăpâni și coconii dumnealui și nepoți și strănepoții dumnealui și tot neamul dumnealui.

Și când s-au făcut acest adevărat și credincios zapis au fost și alți oameni martori care mai jos să vor iscăli mai jos.

Și pentru adevărata credința m-am iscălitu mai jos ca să crează puindu-mi și degetul în locu de pecete. Dichemvrie 11 *dni*, 1764.

† Eu, căpitan Stănică, adeverez cu zapisul meu și vânz.

Popa Dobre *ot* Biserica Vergului, martor

† Eu, Vladul giurgiuvean

† Popa Matache *ot tam*, martor

Și am scris cu învățătura dumnealui.

Oprea [ ]², martor

[ ]³.

Eu, [ ]² Dumitru, martur

/ Ioniță, feciorul lui căpitan Stănică, adeverez cu zapisul nostru.

Eu, Fațatan Dumitru, martur

C<ostandin> broștean logofăt, martor⁴.

«Verso»: 1764, 7272. Cinci rânduri în lb. greacă. Zapisul de vânz<area> prăvăliei a căpitanului Stănică.

M.M.B., nr. 37.424

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x20 cm.), 2 semnături digitale în cerneală.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 113-114 (nr. 66); *menț.*: Stan 1968, p. 265, n. 25 și p. 266, n. 30; *facș.*: Documente 2006, p. 90.

¹ Scris peste altă slovă.

² Indescifrabil.

³ Semnătură autografă în lb. greacă.

⁴ Semnături autografe.

41.

1775 (7283) iulie 3, București

Божію милостію АЛЕКСАНДРЪ ІВАН ИФІЛАНТЪ ВОЕВОДА
и господар земле Влахиское

De vreme ce la domniia mea de-te jalbă popa Gheorghe protopopul *i* popa Bălaș, Andreiu, popa Dobre, Hristea căpitanul. Voico căpitanu, Dragu tabacul, Ion scutelnicu, Alecsandru, Preda păhărniceleu, Apostol, Stanco, Pavel, Păun și Dumitru căpitanul cu toți mahalagii din mahalaoa Broștenilor de aici, din orașul domni(e)i mele. București, zicând că ei au ocină de moșie într-acea mahala ce să chiamă Sloboziia domnească de moștenire. Care moșie o au cu hotare și pietre și întărită stăpânire cu hrisovul domni(e)i sale, răposatului Mateiu Vodă Basarab *ot leat* 1636 septemvrie 6 și cerură ca să li să înnoiască acel hrisov și stăpânire și de către domniia mea.

După care jalbă și cerere nedându-le domniia mea crezământ că au fost acea moșie tot supt stăpânirea lor fiind trecuți la mijloc 139 de ani cu pitac am orânduit domniia mea pe dumnealui *vel dvornic* de Țara de Jos ca însuși să meargă în fața locului să cerceteze prin vecini împrejurași de le-au fost stăpânirea acei moșii numai a lor și de le este cererea cu cale dumnealui cu anafora de la 14 zile ale lui iulie *ot leat* 1775. Au înștiințat domni(e)i mele cum că au trimis în fața locului pe Radul *vtori* vornic *i* Anastasie *vtori* vornic la acea moșie și chiemând pă toți vecinii împrejurași cu scrisori și zapise ce au avut, unde fiind față și preoții de la sfânta mănăstire Radul Vodă, anume: popa Gavriil eclesiiarhul Theoclit *i* Gheorghe logofeț[e]lu¹ al sfintei mănăstiri și alții au cercetat în tot chipul și au adevărit că stăpânirea acei moșii pân hotarale ce să coprind într-acel hrisov care-le îl au de la domniia sa, răposatul Mateiu Vodă Basarab. Dintru început au fost numai a lor până acum și cum că cererea le este cu cale și cu bună orânduială după cum toate părțile și înaintea² dumnealui *vel* vornecul fiindu față cu toții au arătat că sunt odihniți după acel hrisov.

Deci, după cercetarea dumnealui *vel dvornicu* și după înștiințarea ce am luat acum de la dumnealui *vel* logofăt cunoscându-să că stăpânirea le este bună și cererea cu cale și neorânduială.

Drept aceia și domniia mea am dat cinstit hrisov la mâna mai sus numiților mahalagii de întărire ca să aibă a ținea și a stăpâni acea moșie cu bună pace de către vecinii împrejurași pă toate semnale și hotarale ce le sânt împietrite. Însă din colțul zidului Sfântului Spiridon Nou până în Dâmboviță în matca cea veche și până la morile din anini *i* la hotarale din luncă și până la hotarul cel din lac și la deal până în viile sfintei mănăstiri Radul Vodă *i* ale oroșenilor găsindu-să toate hotarale aceștii moșii neștrămutate după cum să coprinde și în hrisovul domni«e»i sale, răposatului Mateiu Vodă Basarab [ca să ție și să stăpânească cu bună pace de către vecinii împrejurași]³.

Și am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domni«e»i mele *Io* Alecsandru Ipsilant voievod, și cu credința preaiubiților domni«e»i mele fii: Costandin voievod, Dumitrașcu voievod, *i* cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boieri cei mari ai Divanului domni«e»i mele: pan Dumitrache Ghica *vel* ban, pan Nicolae Dudescul *vel dvornic* de Țara de Sus, pan Radul Văcărescul *vel dvornic* de Țara de Jos, pan Pană Filipescu *vel* logofăt de Țara de Sus, pan Ștefan Prișcoveanu *vel* logofăt de Țara de Jos, pan Ștefan Mișoglu *vel* spătar, pan Enache Văcărescu *vel* vistier, pan Scarlat Caragea *vel* postelnic, pan Dumitrașcu Racoviță *vel* clucer, pan Costandin Gianoglu *vel* paharnic, pan Nicolae Bârsescu *vel* stolnic, pan Manolache Crățulescu *vel* comis, pan Radu Năsturel *vel* sluger, pan Nicolae *vel* pitar.

Și ispravnic pan Pană Filipescu *vel* logofăt, pan Iordache Mavrocordat *vel* logofăt.

Și s-au scris hrisovul acesta din anul dintâiu al domni«e»i mele aici, în orașul scaunului București, la *leatul* de la Nașterea Domnului și Mântuitorului Nostu Iisus Hristos 1775, iar de la Zidirea Lumii 7283 iulie 3.

Іѡ АЛЕѢАНДРѢ ІѡАН ИѢИЛАНТ ВОЕВОД БОЖІЮ МИЛОСТІЮ
господарѢ.

pecetea gospod stricată

Pană Filipescu *vel* logofăt, procitohom.
Gheorghe Mavrocordat *vel* logofăt, procitoh.

Trecut în condică de Costandin logofăt *za* taină.

Această copie s-au scos întocmai după cel adevărat hrisov din cuvânt în cuvânt de mine cel jos iscălit. 1846 octomvrie 20.

Stanu Lupescu dascălu *ot* mahalaoa Oltenilor.

«Verso»: Această copie este trasă după adevăratul original în casa Hagi G.G. Pușcașu ce era epitrop la Biserica Slobozii din Podu Beilicului.

M.M.B., nr. 48.963

Copie rom., hârtie difolio cu filigran (32,5x21,5 cm.), titulatura domnească, litera inițială, locul peceții și monograma domnească scrise cu chinovar.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 117-119 (nr. 70); facs.: Documente 2006, p. 95.

¹ Rupt în orig.

² ↑ ПНАИИТЪ.

³ Scris marginal cu caractere latine.

42.

1781 august 7

† Милостію Божію, Їw Алєѣандрѣ Їwan ИѢилантѣ воеводѣ и господарѣ землє Влахискои fiindcă pe un peticu de locu ce era domnescu la poarta din sus a Curții Veche dăspre Dâmbovița și l-am afierositu domniia mea sfinti(e)i și dumnezeestii mănăstiri Mărcuța, ce iaste între doaă poduri unul ce intră în domneasca curte și altulu ce trece peste Dâmbovița. Care măsurându-se s-au găsit în lat stânjăni patru și jumătate, iar largul până în apa Dâmboviții. Cu știrea domni(e)i mele au făcut Ștefanu Altăntopu baș alaiu ceauș o prăvălie cafenea¹ pentru hrana și chiverniseala copiiloru lui.

Am datu la mâna numitului Altăntopu ceaușului această domneasca noastră carte ca să aibă a ținea și a stăpâni numita prăvăliia sa cu locul acesta de supt dânsa în bună pace dându la sfânta mănăstire pe an câte taleri zece.

Și așa să stăpânească fără de nicio bântuială rămâindu însă slobodă ulicioara de alătura dupe lângă zidul curții precum să află acum pentru trecerea norodului la apă.

И ис(правник) саам речеѣ господарства ми. 1781 avgust 7.

† Їw Алєѣандрѣ Їwan² ИѢилант воевод, милостію Божію господар.

*Procit vel logofăt.
Procit vtori logofăt.*

Trecută în condică, Anton.

M.M.B., nr. 35.825

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x21,5 cm.), monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 128-129 (nr. 77).

¹ KABENTĚ.

² IŮANNĚ.

43.

1781 octombrie 4

† Adecă eu, Safta logofeteasa, fata răposatului popei Grigorie *ot* mahalaoa Protopopului, dat-am acest adevărat zapis la mâna dumnealui jupânului Gheorghiță mărgelaru *ot* mahalaoa Mântuleasa. Precum să să știe că având eu un locu cu pivniță de peatră dată de la¹ părinții mei, de zestre tot într-această mahala a Protopopului, care locu să hotăraște pe din sus cu locul casei unchi-meu, popei Ion, și² este până în picătura cășci^oa^rii unchi-meu pă din jos despre casa logofătului Minco al dumneaei bănesii Hfereascăi până în drumul ce trece și² pă lângă locul casii mele și² pă lângă gardul numitului logofăt. Și² denapoi merge până în colțul gardului Udrii țiganului dumneaei bănesii Fherascăi, iar denaintea casii și² a pivniții până în drumul ce merge în Tabaci trece peste o rădăcină de dud și² rămâne întru acea rădăcină.

Care [l]ocu³ l-am vândut de a mea bună voie dumnealui numitului neguțătoriu drept bani gata, taleri 120, adecă o sută doăzeci. Și² i-am luat toți deplin în mâna mea. Ci dumealui să aibă a-l stăpâni cu bună pace dumnealui și² coconiⁱ dumnealui cu bună pace atât de către mine cât și² de către tot neamul mieu fiindcă eu până a nu-l vinde dumnealui l-am în tot am făcut știre rudelor ca veri, care va voi să-l cumpere și² nevrând nici unul din rude, cu voia dumnealor, l-am tocmi cu dumnealui numitu și² i¹ l-am vândut unde și² la care această vân[za]re³ fiind și² alte obraze de cinste față s-au iscălitu mărturie.

Care și² eu pentru credința cea adevărată am pus numele și² degetul cum și² pecetea mea. 1781 octomvrie [4]⁴.

Eu, Safta logofeteasa, fata răposatului pop[e]i³ Grigore *ot* mahalaoa Protopopului, vânzătoare.

† Eu, popa Mihai duh^ovnice *ot* mahalaua Pope^scului, adeverez.

Eu, Sofiia prez^bitera, muma Saftii, adeverez

Evghenia, sora Saftii, adeverez

Popi Sterie, adeverez

Costandin *biv vtori* comis, dascăl, martur

Ioan diiacon *ot* Curte⁵.

M.M.B., nr. 39.107

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x21,5 cm.), sigiliu inelar în negru de fum.

Bibliografie: *ed.:* Documente 1960, pp. 132-133 (nr. 80); *facș.:* Documente 2006, p. 102.

---

¹ Ad. interlinear.

² шъ.

³ Rupt în orig.

⁴ Scris peste altă slovo-cifră.

⁵ Semnături autografe.

44.

1783 ianuarie 8

† Adecă eu, cel mai jos iscălit adeverez cu acest zapis al mieu la mâna dumnealui jupânului [Neculae Hagi Efstathiu]¹ ca să fie de bună credință. Precum să știe că având eu doao prăvălii aici, în București, în mahalaoa Sfântului Nicolae, în Șălari, în Ulița cea Mare, în Papugii. Care prăvălii le am cumpărate cu locul lor mai din nainte dupe cum pe largu arată zapisul ce-l am de cumpărătoare«a» acestor prăvălii și au și pivniță de desuptul lor și cu șapte odăi din dosul prăvăliilor deosebite și cu alte trebuincioase lucruri firești tot pe locul acestor prăvălii. Care loc merge lungul din fața podului din Ulița cea Mare până în zidul ha[n]ului² lui Zamfiru și cu vecinătate pe din sus cu dumnealui sârdar Ianache Lehliu și pe din jos cu mănăstirea Znagovului. Și stăpânind eu aceste prăvălii până acuma cu tot coprinsul lor după cum arată mai sus.

Iar acum de bună voia mea, nesilit dă nimeni le-am făcut vânzătoare și m-am tocmît cu dumnealui mai sus numitul și i le-am vândut dumnealui în bani gata, taleri 3.200, adecă trei mii dooă sute, și am luat acești bani toți deplin în mâna mea.

Și când am făcut această vânzare a[u]³ fost și cu știrea vecinilor dimprejur și a rudeniilor mele, care să văd iscăliți din j[o]s⁴, fiind și alți neguțatori de cinste față ce să văd iscăliți martori.

Deci, dumnealui de acum înainte⁵ să aibă a stăpâni aceste prăvălii cu pământul lor și cu tot cuprinsul lor cu bună pace după cum le-am stăpânit și eu, atât dumnealui cât și tot neamul dumnealui, să-i fie moșie ohabnică în veci. Drept aceasta i-am dat dumnealui acest zapis de stăpânire dimpreună și cu zapisile cele vechi ce le-am avut de cumpărătoaria acestor prăvălii.

Și eu pentru mai adevărata credință am întărit acest zapis cu iscălitura mea și cu pecetea pentru buna stăpânire. 1783 ghenarie 8.

Eu, Măinia Gligoriul, vânzătoriu

Sterie Hristu

Eu, Iane căpitanul, cumnatu dumnealui, martur

[Nicolae Congul?]⁶.

Popa Tudorache от ГФЕРИ Nicolae, martor

Ioan cupeț, martor⁷.

† Noi cei mai jos iscăliți, însă eu, Măinea cavaful, care pentru a mea datorie i pe bani gata am fost vândut aceste doao dughene la dumnealui jupan Nicolae Hagi Efstathiu, drept taleri 3.200, cum să vede înapoi⁸ pe fața acestui zapis. Dar, eu mai fiind dator și la dumnealui jupân Nicola Dimitriu taleri 1.530, adecă una mie cin<ci> sute treizeci, și neavând cu ce-i plăti banii am căzut la amândoa pârțile cu rugăciune, și dumnealor prin iubire de oameni pornindu-se asupra-mi cu milostivire mi-au dat ascultare. Însă mai întâiu jupân Nicula Dimitriu peste suma datoriei dumisale au priimit și au întorsu jupân Nicolae Hagi Efstathiu banii cumpărătorii suma ce s-au zis mai sus și cu acest mijlocu prin facerea de bine m-am plătit și de dumnealui jupân Nicola Dimitriu. Întru aceasta și eu⁹, Nicolae Hagi Efstathiu, adeverez că de bună voia mea mi-am luat de la chir Nicola Dimitriu banii cumpărătorii deplin, taleri 3.200, și i-am dat acest zapis la mâna dumisale împreună cu toate vechile sineturi. Așijderea și eu, Măinea, după săvârșirea aceștii în tocmeli mi-am luat zapisul datoriei mele de la mâna dumnealui jupân Nicolii Dimitriu.

Drept aceia s-au dat din partea noastră (acest al doilea zapis cu întărirea zapisului dintâiu) la mâna dumnealui chir Nicolii Dimitriu ca să stăpânească dughenile acestea cu locul lor cu bună pace. Și să-i fie moșie ohabnică.

Și pentru credința am iscălit cu însuși mâinile noastre. 1784 februarie, dni 5.

† [Nicolae Hagi Efstathiu întăresc]⁶.

[Gheorghe Hisa, martor]⁶.

[Panait Nicolau, martor]⁶.

[Al Ungrovlahiei Grigorie, adeverez]⁶.

Eu, Măinia Gligoriul, vânzător

Ioan cupeț, martor⁷.

Viind înaintea⁵ noastră atât Măinea vânzătorul și arătându-ne că pentru a sa bună datorie, de a lui bună voie au vândut lui chir Necolae Efstatiu, cum și chir Neculae Efstatiu că de a sa bună voie le-au dat lui chir Necolae Dimitriu priimindu-și toți banii. Și chir Necolae Dimitriu că le-au

priimit cu suma de bani ce mai sus să vede, adică taleri 3.200, bani ce a dat lui chir Nicolae Efstatiu *i* taleri 1.5[30]¹⁰, ce avea dumnealui să ia de la⁹ Măinea vânzătorul, care facu peste tot drept câți s-au priimit aceste prăvălii, taleri patru mie șapte sute treizeci, ca să să⁹ sigurefsească numitul cumpărător, fiindcă la aceste prăvălii este vecin dumnealui paharnic Enache Lehliu. În doao rânduri am trimis la dumnealui pe Necolae logofăt înștiințându-l de această vânzare și arătându-i zapisul și dumnealui ne-au dat răspuns că nu crede a fi⁹ priimirea prăvăliilor drept această sumă de bani împotriva căruia răspuns al dumnealui zise cumpărătorul că la bănuiala ce are dumnealui poate să scoată și carte dă blestem.

Deci, fiindcă sânt zile cinci de când s-au înștiințat dumnealui și nici o urmare până acum n-au făcut am întărit zapisul trecându-l și în condica domnească, însă să fie prăvăliile stătătoare la mai sus numitul cumpărător în pace de către dumnealui paharnic, când de astăzi până în sorocul ce-l orânduit de pravili de zile treizeci nu va face prin judecată vreo cerere de protimisis ca unul ce s-au înștiințat de această vânzare. Aceasta. 1787 martie 10.

[Costandin? Grecian]¹¹

[Iani?]⁶ *biv vel* sluger

Andonie Filipescu⁷.

«Verso»: Zapisile Măinii cavafu pentru doao prăvălii ce le-am cumpărat de la el, ce sânt în Șălari cu pământul lor. 1783, ghenarie 8. Cinci rânduri în lb. greacă. 1783, 7291. 1787, 7295.

M.M.B., nr. 37.426

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (34,5x23,5 cm.), sigiliu inelar în negru de fum.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 133-136 (nr. 81); *menț.*: Stan 1968, p. 261, n. 5, p. 264, n. 15 și p. 265, n. 26; *facs.*: Documente 2006, p. 102.

¹ Scris cu altă cerneală.

² Scris peste altă slovă.

³ Scris peste slova „м”.

⁴ Rupt în orig.

⁵ **ІННАНТЕ.**

⁶ Semnături autografe în lb. greacă.

⁷ Semnături autografe.

⁸ **ІННАПОИ.**

⁹ Ad. interlinear.

¹⁰ Scris peste alte slovo-cifre.

¹¹ Citire probabilă.

45.

1785 octombrie 29

† Милостію Божію, Їѡ Миѡаил Костандин Сѡцѡ воеводѡ воеводѡ и господарѡ землѡ Влаѡискон.

Dat-am această carte a domni«e»i mele casii preaiubitului nostru fiu, Grigorie voievodu, ca să aibă a ținea aici, în orașul domni«e»i mele, Bucureștii, o pivniță scutită de fumărit, de cămănărit, de vamă, de vin domnescu, de ortul vătășăscu și de orice dări ar fi pe alte pivnițe, aceasta să fie nesupărată.

Pentru care poruncim și dumnealui *vel* agă *i* altoru zapcii ai târgului cum și voaă orânduîților cu slujba fumăritului, a cămănăritului *i* ție vătășe de cărciumari să nu faceți vreo supărare întru nimicu la numita pivniță, că așa iaste porunca domni«e»i mele.

Толико писах господства ми. 1785 octomvrie 29.

† Їѡ Миѡаил Костандин Сѡцѡ воеводѡ, милостію Божію господар.

Procit vel logofăt.

M.M.B., nr. 14.043

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x22 cm.) monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar. Alte exemplare originale la nr. 14.044 și 14.045.

Bibliografie: *ed.:* Documente 1960, pp. 142-143 cu facs. (nr. 87); *facs.:* Documente 2006, p. 105.

46.

1786 iulie 20

† Adecă eu, Paraschiv cojocariu dimpreună cu soția mea, Mărgărita, dat-am adevărat și credincios zapisul nostru la mâna dumnealui postelnicului Istrate Periețanu. Precum să știe că avându noi doao prăvălii de vânzare în fața¹ podului lui Șarban Vodă despre gârlă, adecă trei stânjâni și jumătate fața¹ prăvăliilor și cuprinsul lor tot până în ulucele lui Stoian croitoriului vecinului din sus și până în gardul lui Manole bărbieriu veci«nu»lui din jos și cu ulicioara, care iaste din păretele prăvăliilor mele până în păretele prăvălii lui Stoian croitoriu vecinului meu și în fund până la gârlă. Le-am vândut mai sus numitului de a noastră bună voie și cu știrea vecinilor și a preasfinți«e»i sale, părintelui mitropolitului, drept bani gata, taleri șapte sute cincizeci și cinci. Care bani i-am priimit toți deplin în mâinile noastre.

Ș-aceste prăvălii sânt pă locul Sfintei Mitropolii cu chirie la stânjăn pă an taleri cinci, care să face peste tot pă an taleri șaptesprezece și jumătate. Și dumnealui să le² stăpânească cu bună pace atât de către noi cât și de către tot neamul nostru dumnealui și coconii dumnealui câți Dumnezeu îi va dărui plătindu-și chiria la Sfânta Mitropolie. Și alte zapise vechi nu am ca să dau dumnealui fiindcă le-am făcut eu întâi pă acest loc din nou, iar cât pentru pecetluit de chiria pământului s-au pierdut ci măcar de să va găsi de acum înainte³ peste zece sau doaozăci de ani să nu să ție în samă, fiind pierdut de mine.

Și pentru mai adevărată credință [n]e-am⁴ iscălit mai jos puindu-ne și d[e]getele⁴ în loc de pecete ca să să crează, care zapis s-au și trecut în condica Departamentului după poruncă. 1786 iulie 20.

Eu, Paraschiv cojocar vânzător, adeverez.

Eu, Mărgărita, soția vânzătorului, adeverez.

Eu, Stoian croitoriu vecin, adeverez.

Eu, Manole bărbieriu vecin, adeverez.

Eu, Gavriil strugariu, martor.

[Popa Costandinu ot mahalaoa Popescului]⁵.

Ioan diacon ot [ ]⁶.

Eu, jupânu Dama, martor⁷.

Și am scris eu, Grigorie dascălu ot ГДЕТІ Ioan Nou, cu zisa și cu învățătura dumnealor și «sunt» martor.

«Verso»: Cu acest zapis de vânzarea acestor prăvălii viind amândoă părțile vânzătorul și cumpărătorul, am întrebatu pă vânzători de au vândutu cu buna voia lui și de au primit toți banii după cum în dos să coprinde și arată că și vânzarea au fost cu bună voia lui și toți banii i-au priimit pentru care am întărit și noi cu iscăliturile.

S-au trecut și în mâna Dipertamentului. 1786 iulie 22.

Ioan Costandin *biv vel* clucer

Alexandru *vel* stolnicu

Iani *biv vel* sluger

Ștefan Cioran serdar

Andronie Fotino

Matei șetrar⁷.

Trecut în condică, Costandin logofătul Departamentului.

M.M.B., nr. 69.836

Orig. rom., *hârtie difolio cu filigran* (29,5x19 cm.).

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 144-146 (*nr.* 89); *facs.*: Documente 2006, p. 108.

---

¹ *φιαца.*

² Ad. interlinear.

³ *ΠΝΑΙΝΤΕ.*

⁴ Scris peste altă slovă.

⁵ Semnătură autografă în lb. greacă. Tradusă după ediție.

⁶ Loc alb în orig.

⁷ Semnături autografe.

47.

1786 iulie 22

Григоріе милостію Божію архієпископ ши митрополит Оугровлахиєи

Adeverim cu acestu pecetluit al nostru la mâna lui Istrate Periețeanu postelnicel. Precum să știe că Paraschivii cojocarul dându-i-să locu dintr-al Sfintei Mitropolii cu pecetluit pe Podu lui Șărbănu Vodă ce să numește din locul paharnicului Canelino măsurat cu stânjenul. Însă în față la podu stânjeni trei și jumătate, iar lungul din podu până în apa Dâmboviței stânjeni 10, palme trei, cu așezământ să dea pă anu chirie la Mitropolie de stânjenu ce iaste în față la podu câte taleri cinci, care făcu peste tot taleri 17, 60. Pă care locu făcându-și numitul Parascheva doao prăvălii în față, la podu și doao case din dosu tot într-unvălișu, le-au stăpânit cu bună pace până acum.

Iar, acum făcându-le vânzătoare cu tocmeală prin zapis le-au vândut numitului în taleri 755, adică lei șapte sute cincizeci și cinci, pentru care zapis și tocmeală viind amândoi înaintea¹ noastră dă ne-au făcut știre ca dă vom voi să dăm banii să ia pă seama Sfintei Mitropolii bine, iar de nu să-i facem numitului cumpărător așezământ pentru chirie.

Deci, noi după ce am văzut zapisul vânzării nefiind Sfintei Mitropolii dă trebuință o am lăsat pă seama numitului Istrate Periețeanu postelnicel cumpărătoriul să și-o stăpânească răspunzându-și chiria locului la Sfânta Mitropolie, adică la începerea anului taleri optu și un zlot banii pe jumătate și la împlinirea jumătății de anu ceilalți bani pă jumătate taleri 8, 90. Și de va pune vinu și rachiu să vînză ori scaun dă carne de va face să aibă a da deosebit havaet la Mitropolie după obicei.

Deci, daru răspunzându-și chiria locului pă dăplin la Sfânta Mitropolie și la soroace să-și stăpânească prăvăliile cu casele în pace.

Iar nefiind următoru cu plata chiriei la soroace atunci Mitropolia ca o stăpână să aibă a-i sfărâma prăvăliile cu case, cu tot să rămâe locul slobod

să-l dea altui chiriaș bun ce va plăti chiria locul la vreme și la soroace fără pricină.

Că așa ne-au fost așăzământul precum și deosebitul său zapis ce-au dat la Mitropolie arată.

Aceasta scriem. 1786 iulie 22.

M.M.B., nr. 69.837

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (21x16 cm.), sigiliu inelar în cerneală.

Bibliografie: *ed.:* Documente 1960, pp. 146-147 (nr. 90); *facs.:* Documente 2006, p. 108.

---

¹ ПНАИИТЪ.

48.

1787 august 31

Їѡ Никѡлае Петръ Мавръгени воевод, Божію милостію господар
земле Блахиское

† Măcar că paharnicul Lehliul au dat domni^{ce}i mele jalbă nemulțumindu-se întâi la hotărârea dumnealor boierilor dupe care s-au rânduie a eși la Divan, dar în urmă s-au tras și s-au lăsat de davaoa aceasta.

Deci, numitul cumpărătoru cerând întărire de la domnia mea au mersu zapciu cel orânduie în doă rânduri la paharnicul din porunca domni^{ce}i mele de i-au arătat această anafora și l-au întrebat de nu iaste odihnit la hotărârea ce s-au făcut să vie ca să iasă la Divan sau să-și trimiță un vechil, iar de s-au mulțumit să arate. Și au răspuns domni^{ce}i mele prin zapciu că nicio apelație nu mai are de a eși la Divan și s-au lăsat și însuși dupe hotărârea dumnealor boierilor.

Deci, dupe acest răspunsu al său ce în doao rânduri au trimis domni^{ce}i mele fiind și dreaptă hotărârea dumnealor veliților boeri după arătarea ce ni¹ să face întărim ca cumpărătoriul din urmă Nicola Haftea să stăpânească cu pace. 1787 avgust 31.

Vel logofăt.

Prea înălțate² Doamne,

† Dumnealui *biv vel* paharnic Ioan Lehliu au jăluit mări^{ce}i tale pentru Nicolae Hagi Efstathiu zicând cum că cumpărând pârătul Efstathiu doă prăvălii de la un Măinea papugiu, care sânt alătura cu alte prăvălii ale dumnealui paharnicului când au cumpărat nu i-au dat și dumnealui de știre, ci au ținut cumpărătoarea tăinuită doi ani. Și întrebând pe Măinea de prăvălii

au le-au vândut el i-au dat răspunsul că sânt puse zălog, iar nu le-au vândut. Și așa zice că în trecutele păresimi aflând cum că le-au vândut cu adevărat au trimis la Hagi Efstathiu ca să trimiță să-și ia bani<i> și să lase prăvăliile pe sama dumnealui căzându-i-să dumnealui să le cumpere ca un vecin de alături și pârât arătând multe pricinuiți nu va să-și priimească banii și cere dreptate.

Dupe a căruia jalbă vătaful de vistierie din luminată porunca înălțimii³ tale au adus înaintea⁴ noastră pe dumnealui paharnic Lehliu față cu pârât Nicolae Hagi Efstathiu. Și întrebându pe pârât ce are să zică împotriva răspunse că prăvăliile le are cumpărate de la Măinea încă de la *leat* 1783 prin zapisu făcut. Și cum că în trei rânduri au spus dumnealui paharnicului de cumpărătoare și i-au zis să-i dea bani<i> ca unul ce are protimisis și dumnealui nici zapisul au cerut să-l iscălească, nici bani<i> i-au trimis. Însă zise că la *leat* 1786 avgust au trimis însuși paharnicul o slugă a dumnealui de l-au întrebat cumpărate are prăvăliile de la Măinea sau zălo[g]⁵ îi sunt puse. Și au dat răspunsul slugii că le are cumpărate iar nu zălog. Care a doa zi după trimiterea slugii zice că s-au sculat însuși de au mersu la paharnic și i-au spus că prăvăliile le-au cumpărat de la Măinea în taleri 3.200 și paharnicul zicându-i că să protimisește cu vecinătatea i-au cerut de atunci să-i dea banii ce au dat și să le ia dumnealui acele prăvălii. Și așa fără de a nu-i hotărâ nici într-un fel au eșit de la dumnealui și s-au dus. Dupe aceea zise că și la dumneavoastră tot la *leat* <17>83 iarăși s-au mai dus la paharnicu și i-au zis de voiește să ia prăvăliile să-i dea bani<i> să le ia¹ și nici un răspunsu nu i-au dat.

Asemenea și estimpu la luna lui ghenarie zise Efstathiu că chemându-l dumnealui paharnicu la casa dumnealui pentru altă pricină, fără de a-i pomeni cevași de prăvălii, iarăși i-au zis paharnicului că de voește să le ia¹, să-i numere bani<i> ce au datu și să le stăpânească dumnealui. Și paharnicul nici atunci nici un răspunsu nu i-au dat de voește să le ia¹ sau nu, nici că i-au mai făcut vreo cerere până acum, nici că i-au trimis bani să-i dea zapisul de cumpărătoare. Iar la început lunii lui februarie al acestui următor an zise Efstathiu că viind Măinea vânzător la casa sa i-au făcut mare rugăciune cu lacrimi ca să să milostivească asupra-i să-i dea prăvăliile înapoi⁶, ca să le dea unui datornec al lui cu mai mare prețu ca să să ușioreze de datoriia aceluia. Și așa zice numitul Efstathiu că văzându-i lăcrămile și rugăciunea ce-i făcea s-au milostivit asupra-i și s-au făgăduit că i¹ le va da și peste două-trei zile au venit Măinea iarăși la casa părintelui și aducându-i pe un Nicola Dumitriu Hafta. Și iarăși rugându-l să-i dea prăvăliile Nicolii ca să să plătească de bani<i> ce-i era dator pentru mila Măinii i le-au și dat Nicolii priimindu-și de la Nicola numai taleri 3.200 cât le cumpăraseră de la Măinea, iar nu mai mult.

Deci, dupe ce¹ au dat prăvăliile la Nicola Dumitriu și dupe ce s-au întărit zapisul cu trecerea și în condica Depertamentului tocmai atunci zice că au trimis și dumnealui paharnicu zicându-i cum că cere prăvăliile de la Efstathiu să-i dea bani*ci* și să le ia. Am cerut de la Hagi Efstathiu zapisul cu care au cumpărat aceste prăvălii de la Măinea și ne arată că este la mâna Nicolii Haftii cel mai din urmă cumpărător. L-am adus și pe Hafta față înaintea⁴ noastră de la care cerând să ne arate zapisul Măinii îl văzum scris cu *leat* 1783 ghenarie 8, iscălit de Măinea Grigoriu vânzător și adeverit cu cinci marturi, pe care îl dă la mâna pârâtului Nicolii Hagi Efstathiu și prin care îi vinde două prăvălii ale lui din mahalaoa Sfântului Nicolae, din Șelari, în Ulița cea Mare, din Papugii, cu locul lor drept bani gata, taleri 3.200. În dosul căruia zapisu la trecuta luna lui februarie 5, văzum alt zapisu iscălit de Nicola Hagi Efstathiu și de Măinea Grigoriu adeverit cu trei mărturii, pe care îl dă la mâna Nicolii Dumitriu și în care scriu însă Măinea cavafu zice că pentru a lui datorie pe bani gata au fost vândut aceste două prăvălii la Nicolae Hagi Efstathiu drept taleri 3.200, cum să vede în fața zapisului.

Dar, el fiind dator și la Nicola Dumitriu taleri 1.530 și neavându-i cu ce-i plăti au năzuit la amândoa părțile cu rugăciune și milostivindu-să asupra-i i-au dat ascultare și Nicola Dumitriu peste suma datorii sale de taleri 1.530 au priimit și-au întorsu la Nicolae Hagi Efstathiu bani*ci* cumpărătorii suma ce s-au zis mai sus taleri 3.200 și cu acest mijloc s-au plătit și de Nicola Dumitriu. Iar Nicolae Hagi Efstathiu adeverează că de bună voie au dat prăvăliile și și-au luat de la Nicola Dumitriu bani*ci* cumpărători*ci* deplin taleri 3.200, dând și toate sineturile vechi ce au avut, ci să aibă a stăpâni cu pace fiindu-i moșie ohabnică din josul căruia zapisu peste 33 de zile îl adeverează și dumnealor boieri judecători *ot* Depertamentul de Șapte arătând cum că înaintea⁴ dumnealor mergând de față Măinea i Hagi Efstathiu și Nicolae Dumitriu au arătat Măinea că pentru a sa bună datorie de bună voie au vândut la Efstathiu cum și Efstathiu au arătat că de bună voie le-au dat la Nicola Dumitriu priimindu-și toți bani*ci* și Nicola Dumitriu încă au arătat că le-au priimit cu această sumă, atât de taleri 3.200, ce le-au cumpărat Efstathiu de la Măinea, cum și cu acei taleri 1.530 ce avea să ia el de la Măinea, care fac peste tot drept cât s-au luat prăvăliile de [la]⁷ Nicola taleri 4.730, pentru care scriu dumnealor boieri*ci* judecători ca să să siguripsească cumpărător având vecin pe dumnealui paharnicu Lehliu. În două rânduri au trimis judecata la dumnealui paharnic înștiințându-l de această vânzare și arătându-i și zapisul și au dat răspunsul că nu crede a fi¹ priimirea prăvăliilor drept această sumă de bani. Și fiindcă în cinci zile ce au trecut de când i s-au dat știre n-au făcut nici o urmare paharnicu. Întărescu și dumnealor zapisul să stăpânească numitul cumpărătoru cu pace, însă când până în soroc de zile 30 nu va face paharnicu prin judecată vreo cerere de

protimisis, care adevăreare a judecări<i> Depertamentului o întărește și preasfântul părintele, mitropolit cu iscălitura preasfinți<e>i sale.

Deci, întrebarăm pe dumnealui paharnicu ce are să mai zică împotriv[a]⁸ vânzărilor și a tacrirurului ce dete Nicolae Hagi Efstathiu înaintea⁴ noastră, care zice că de două-trei ori i-au spus că au cumpărat prăvăliile. Și la tacriru lui Nicolae Hagi Efstathiu de tot tăgădui paharnicu zicând că nicidecum nu i-au pomenitu vreodată Efstathiu pe cum arată ci zălog au știut prăvăliile până când i-au dat de știre boieri<i> judecători ot Depertmentul de Șapte. Arătându-ne și un zapisu iscălit de Măinea scris cu *leat* [ ]⁹, adică cu [ ]⁹ mai în urmă de zapisul c[u c]are¹⁰ vânduse prăvăliile la Efstathiu prin care să leagă Măinea ca oricând va vinde el prăvăliile să aibă a da de știre dumnealui paharnicului să le¹ cumpere ca unul ce are protimisis. Care zapisu văzându-l noi că este mai în urmă de cât zapisul cu care vânduse prăvăliile la Efstathiu întrebarăm pe Măinea pentru aceasta și nu tăgădui zapisul ce-l arată dumnealui paharnicu nici avu cuvânt să răspună împotrivă. Ci rămase cunoscut că Măinea cu înșelăciune au dat acest fel de zapisu la mâna dumnealui paharnicului fiindcă cum zicem pe vreme când au dat el acest zapisu la mâna paharnicului prăvăliile era vândut la Nicolae Hagi Efstathiu. Dar cu ficleșiugul ce au făcut Măinea vânzător Nicolae Hagi Efstathiu cumpărător nu să vinovățează întru nimicu pentru că de au fost vânzarea tănuită de vânzător dar cumpărător i-au spus de trei ori că au cumpărat prăvăliile. Și pentru căci cu ficleșiug au făcut Măinea acest zapisu ca un ficlean este vinovat mă pedepsi cu orice fel de pedeapsă să va socoti de înțălepciunea înălțimii¹¹ mări<e>i tale. Iar pentru căci cumpărător i-au spus curat că le-au cumpărat și paharnicu până acum au tăcut cu tăcerea ce au făcut au pierdut protimisisul ce au avut căci cel ce are protimisis ori de la vânzător de va afla sau de la cumpărător sau măcar și de la alții streini de va afla și nu va porni pâră până în 30 de zile după trecerea a treizeci de zile pierde protimisisul ce au avut. Însă de va fi¹ adevărat chiar așa precum de-te Efstathiu tacrir înaintea⁴ noastră, la care fiindcă dumnealui paharnicul tăgăduește toate arătările dumnealui Hagi Efs[ta]thiu⁵, dupe orânduiala judecări<i> și dupe hotărârea pravilniceștii condice să cuvenea ca dumnealui să priimească blestem la taga ce făcea pentru toate câte Efstathiu arată înaintea⁴ noastră. Și apoi să aibă protimisis a întoarce bani<i> la Efstathiu acei taleri 3.200, dar dumnealui zise că nicidecum blestem nu priimește ci să mulțumește să facă Efstathiu endicon la arătările sale cum că sânt toate adevărate și putând face jurământ în sfânta beserică cu mâna pe Sfânta Efvanghelie așa va rămânea odihnit și va stăpâni Hafta prăvăliile cu pace. A căruia cerire pentru a face Efstathiu endicon am priimit-o și noi și am întrebat pe Nicolae Hagi Efstathiu de poate priimi blestem pe acest mai sus

arătate zise ale sale cum că sânt toate adevărate și răspunse că pe dreaptă știința sa poate priimi și blestem.

Deci, am pus pe Efstathiu și toate mai sus arătatele zise ale sale le-au dat și cu taciriu în scris înaintea⁴ judecății în dosul căruia taciriu după cerirea și priimirea paharnicului am făcut paharnicu către preasfinția sa, părintele mitropolit ca pe toate acele zise ale sale cât și în taciriu sânt arătate și mai sus sânt numite să priimească blestem înaintea⁴ preasfinți*e*i cum că sânt toate adevărate. Pe care taciriu cu pitacu ce am făcut din partea noastră dându-le în mâna zapciului ca să ducă pe amândoa părțile la Sfânta Mitropolie ne aduse zapciu răspunsu că dumnealui paharnicu nici într-un chip nu au vrut să meargă la Sfânta Mitropolie ca să fie față când va priimi Efsta iu¹² blestem, ci au dat răspunsul cum că până nu va băga pe Nicolae Hagi Efstathiu în biserică să jure cu mâna pe Sfânta Evanghelie pe ponturile ce-i va da dumnealui într-alt chip nu să mulțumescu. Care ponturi ce au dat dumnealui paharnicu arătându-ni-să de către zapciu și puindu-le lângă taciriu ce au dat Efstathiu văzum că pontul cel dintâi *i* cel de al treilea *i* cel de a<l> cincilea și cel de a<l> șasilea sânt coprinse întocmai. Și asemenea și la ponturile din taciriu cu care am orânduit pe Efstathiu să priimească blestem. Iar pontul cel de al doilea *i* cel de al patrulea și cel de al șaptelea văzum că sânt fără de nici un temei și fără de cuviință de a priimi Efstathiu blestem pe dânsile, pentru că la pontul de al doilea zice paharnicu că de ce nu i-au spus când au cumpărat că-l știa de vecinu. Dar aceasta de i-au spus sau de nu i-au spus s-au cercetat de judecată și de aceia s-au orânduit Efstathiu la blestem ca să arate de i-au spus sau de nu i-au spus. La pontul de al patrulea zice paharnicu că ar fi zis Efstathiu [în]¹³ înaintea⁴ noastră cum că i-au dus zapisul ca ori să-l iscălească sau să-i dea bani<i> i>. Și dumnealui zise că nu i-au dus zapisul nicidecum, dar acesta cu greșeală o arată paharnicu pentru că Efstathiu nicidecum n-au zis acest cuvânt înaintea⁴ noastră. Iar fără de zapisu zice Efstathiu că au mersu la paharnicu și i-au spus cum că au cumpărat și i-au zis ca să-i dea bani<i> i> și să ia¹ prăvăliile și dumnealui nu i-au dat nici un răspuns. Care aceasta fiindcă o tăgăduște paharnicu este coprinsă în ponturi ca să priimească Efstathiu blestem cum și pentru pontul al șaptelea ce mai zice paharnicu că de-l va dovedi pe Efstathiu elpiorcos să dea zece pungi de bani la cutie. Aceasta poate să o socotească fieșcine de este pont ca să priimească Efstathiu blestem pe dânsul. |

Asemenea și pentru cererea ce face paharnicu ca să bage pe Efstathiu în sfânta biserică să jure cu mâna pe Sfânta Evanghelie¹⁴ nici la aceasta nu are paharnicu niciun temei pentru că este o provlimă care poate să o facă un omu prostu care nu știe ce va să zică jurăm[â]ntul¹⁵ și ce va să zică blestemul. Iar un boier ce știe prea bine că jurământul din blestem, care nicio deosăbire să vede că o face numai pentru hula Efstathiului. Și mai vârtosu că și blestem a să da Efstathiului este cu singatavasis al dreptății pentru că și

cum mai sus zicem orânduiala judecății și dreptatea supune pe paharnicu la jurământ fiindcă dumnealui tăgăduște, iar nu pe Efstathiu care și de să știe curat la sinidisiia dumnealui.

Pentru ce, dar să sfiește a face jurământ și mai vârtos că această ferire de jurământ în biserică ar putea să o¹ facă asupra unui om prost, care-le să socotească că este mai rău jurământul decât blestemul, iar asupra lui Nicolae Hagi Efstathiu nu are nici un cuvânt să o¹ facă fiind neguțator cinstit cu bun ipolipsis și omu știut că este cu frica lui Dumnezeu. Ci acestea să vede decă sânt tot pricinuiți de ale dumnealui paharnicului cu socoteală [c]ă¹⁶ cu acest fel de mijloace ar putea să întoarcă bani(ı) la Efstathiu acum peste patru ani ce au trecut de când au cumpărat prăvăliile până acum.

Deci, judecata văzând că dumnealui paharnicu Lehliu nici primește blestem la tăgăduirea ce face, nici să mulțumește a să da blestem lui Nicolae Hagi Efstathiu cum că toate arătările-i sânt adevărate după cerirea și mulțumirea ce au făcut înaintea⁴ judecății, rămase să înțălegem că zisile Efstathiului sânt adevărate. Și dumnealui paharnicului i-au spus încă de la *leat* 1786 avgust, care sânt până acum luni 8 și mai mult afară din alte două rânduri, care zise Efstathiu că i-au mai spus la dichenmvrie tot al *leatului* <17>86 și estimpu la ghenarie deosăbit de înștiințarea ce i-au făcut judecata Depertamentului când Măinea de al doilea au vândut prăvăliile la Nicola Hafta. Care numai de la înștiințarea Depertamentului și până când să vede jalba paharnicului pornită să vede că au trecut zile 46 fiindcă adeverirea Depertamentului să vede scrisă la trecuta lun[ă]¹⁷ a lui mai 10, iar jalba paharnicului să vede pornită la trecuta luna lui aprilie 26. Care să vede că și de atunci de când i s-au arătat de la Depertament vânzarea dumnealui iarăși au lăsat de au trecut zile 16 peste 30, ce sânt rânduie ale sorocului de protimisis.

Ci drept acest mai sus arătate cerirea de protimisis ce face dumnealui paharnicu asupra acestor două prăvălii iaste nepriimită și Nicola Dumitriu Hafta cel mai din urmă cumpărătoru rămâne să-și stăpânească prăvăliile cu bună pace dupe zapisul de cumpărătoare.

Iar hotărârea cea desăvârșit rămâne a să face de înălțimea¹⁸ ta. 1787 iulie 9.

Vel banu.

Vel dvornicu.

Vel vornicu.

Vel logofăt.

Vel paharnic.

Vel stolnicu.

M.M.B., nr. 37.427

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (47x30,5 cm.), sigiliu inelar domnesc în chinovar.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp152-159 (nr. 92).

¹ Ad. interlinear.

² ПНЪЛЦАТЕ.

³ ПНЪЛЦИМИИ.

⁴ ПНАИИТЪ.

⁵ Rupt în orig.

⁶ ПНАПОИ.

⁷ Tăiat în orig.

⁸ Scris peste slova „ъ”.

⁹ Loc alb în orig.

¹⁰ Scris peste cuvântul „аре”.

¹¹ НАЛТЪ и Ad. interlinear.

¹² Scris peste slova „ф”.

¹³ Fără sens.

¹⁴ ЕВАНГЕЛІЕ.

¹⁵ Scris peste slova „8”.

¹⁶ Scris peste slova „м”.

¹⁷ Scrsi peste slova „а”.

¹⁸ ПНЪЛЦИМЪ.

49.

1791 septembrie 29

† Милостію Божію, Їѡ Миѡаилъ Костандинъ Сѡцѡла воевод и господарѡ
земле Влаѡискоѡ.

Dat-am această carte a domni«e»i mele casii preaiubitului nostru fiu¹, Grigorie voievod, ca să aibă a ținea aici, în orașulu domni«e»i mele, București, o pivniță scutită de fumărit, de cămănărit, de vamă, de vin domnescu, de ortul vătășăscu și dă orice dări ar fi pe alte pivnițe, aceasta să fie nesupărată după privileghiul și cartea domni«e»i mele ce are casa preaiubitului nostru fiu¹ încă din ceilaltă domnie a domni«e»i mele de la *leat* 1785 octomvrie 29.

Pentru care poruncim domniia mea și dumitale *vel* agă *i* altor zapcii ai târgului cum și vouă² orânduitoru cu slujba fumăritului *i* a cămănăritului *i* ție vătășe dă cărciumari să nu faceți vreo supărare întru nimicu la numita pivniță.

Că așa este porunca domni«e»i mele.

Толико писахъ господства ми. 1791 septemvrie 29.

† Їѡ Миѡаилъ Костандинъ Сѡцѡла воевода, милостію Божію
господар.

Biv vel sârdar.

După condică *treti* postelnic.

M.M.B., nr. 14.046

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x21,5 cm.) monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar. Alte exemplare originale la nr. 14.047 și 14.048.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, p. 159 (nr. 93); fâcs.: Documente 2006, p. 112 și 113.

¹ фиию.

² воваъ.

³ Indescifrabil.

50.

1791 septembrie 29

† Милостію Божію, Їѡ Миѡан Костандинѡ Сѡцѡл воеводѡ и господарѡ землѡ Влаѡиское.

Dat-am domniia mea domneasca noastră carte casii preaiubitului nostru fiiu, Gligorașco Suțul voievodu, ca să aibă a ținea scutite patru scaune de carne aici, în orașul domni«e»i mele, Bucureștii, de vamă, de erbărit și de toate orânduielile câte au scaunile acestea, să ție nesupărat întru nimicu.

Așijderea să aibă a lua și sare de la ocne pe an bolovani una sută cincizeci, pentru că osebit dă trebuința casii luminăți«e»i sale avându și hotărâre ca la moșia sa Ageștii să întemeeze școală cu copii pământéni să învețe rumânește fără de plată cu dascal și să așaze și la biserica de acolo preoții și cântăreții cei trebuincioși.

Am binevoit domniia mea de am fost făcut această orânduială de scuteala scaunilor și de sare, însă din ceilaltă domnie prin domneasca noastră carte dă la *leat* 1785 avgust 8.

Drept aceia am întărit și acum scuteala acestor scaune și orânduiala de sare.

И ис«правник» саам речеѡ господарѡвѡ ми. 1791 septemvrie 29.

† Їѡ Миѡан Костандинѡ Сѡцѡл воевода, милостію Божію господар.

Biv vel sârdar.

După condică *treti* postelnic.

M.M.B., nr. 14.049

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x21,5 cm.) monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar.

51.

1792 februarie 25, București

† Милостію Божію, Їw Миxан Костандин Сѣцѣл воеводѣ и господар землѣ Влахисконе fiindcă casa preaiubitului domni«e»i mele fiiu, Grigorașco Suțul voievod, prin hrisovul și cartea domni«e»i mele din ceilaltă domnie cum și prin deosebită carte de acum de la *leat* [1791]¹ septembrie 29, dintru a doa«o» domnie, are a ținea patru scaune de carne aici, în orașul domni«e»i mele, București, scutite de vamă, de erbărit și de toate orânduelile câte au scaunile.

Am dat domniia mea această carte pentru scuteala unui scaun dintr-aceste patru ca să-l aibă scutit după cum să coprinde mai sus. Și poruncim tuturor de obște supărare întru nimicu să nu facă.

И ис«правник» саам речеѣх господства ми. 1792 februarie 25, București.

† Їw Миxан Костандин Сѣцѣл воевод, милостію Божію господар.

Vel logofăt.

M.M.B., nr. 14.050

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x21,5 cm.) monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar. Alte exemplare originale la 14.051 și 14.052.

Bibliografie: *ed.:* Documente 1960, p. 160 (nr. 94); *facs.:* Documente 2006, p. 113.

¹ Scris cu altă cerneală.

52.

1792 mai 1

† Милостію Божію, Їw Миxан Костандин Сѣцѣл воевод воевод и господар.

Дават господство ми boieriului domni«e»i mele, Alecsandru Nenciulescu *biv treti* vistier, care-le prin alegerea dumnealui cinstit și credincios boieriul domni«e»i mele Ianache Văcărescu *vel* vistier, s-au orânduit a fi la treaba înch«e»ierii semilor vistieri«e»i țării.

Pentru aceia, dar i-am dat domniia mea cartea aceasta a domni«e»i mele, ca să-i fie casa scutită de toate orânduelile și cererile vistieri«e»i și să aibă a scuti ale sale drepte bucate de vinărici și dijmărit, să aibă a ținea și o pivniță aici, în orașul domni«e»i mele, scutită de fumărit și de toate alte orândueli și opt lude scutiți pentru poslușaniia casii lui, cărora să li să dea și pecetluituri de la vistierie. Și fiindcă după arătarea dumnealui *vel* vistier,

una din cele osebite trebi a vistieri⟨e⟩i fiind aceste calem, iată i-am orânduit domniia mea să-și ia și simbria cea orânduită dă la vistieriie la înch⟨e⟩irea semilor după cum să urma. încă din domniia domni⟨e⟩i mele cea dintâiu.

Drept aceia dar, să aibă și el a sluji cu silință și cu toată buna credință la orânduita lui treabă dă a să arăta dăstoinic milelor domni⟨e⟩i mele cu care îl împărtășim pentru că de nu va fi¹ întocmai următoriu va fi lipsit din mila domni⟨e⟩i mele.

Толико писах господства ми. 1792 mai 10.

† Іw Миxанл Костандин Сѣцѣл воевод, милостію Божію господар.

Ianache Văcărescul *vel* vistier *procit*.

M.M.B., nr. 25.530

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (34,5x23 cm.) monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar.

Bibliografie: *fac.*: Documente 2006, p. 114.

¹ Ad. interlinear.

53.

1794 februarie 24

† Adecă eu, Nicolae ciubucceanu împreună cu soția mea, Mariia, dat-am credincios zapisul meu la mâna sfinți⟨e⟩i sale, părintelui arhim⟨andrit⟩ și egumenu sfintei mănăstiri Mihai Vodă. Precum să să știe că având eu doaă părechi de casă pă locul sfintei mănăstiri și având mare trebuință de bani am vândut sfinți⟨e⟩i sale o păreche de casă întregi după cum le tocmisăm și cu alții în bani 1.200, adecă o mie doaă sute. Însă casăle ce iaste despre Dâmboviță cu curtea lor *i* cuhniia, grajdii *i* cu șopron. Însă despărțind sfinția sa curtea, unde avem unul despre altu cu uluce și cu chieltuiala sfinți⟨e⟩i sale, daru pentru chiria locului ce era parale unsprezece. A doaă casă rămâne asupra mănăstirii parale șasă și pentru casa mea rămâne parale cinci.

Deci, să aibă sfinția sa părintele egumen a stăpâni această casă cu bună pace fiindcă mai sus numiți⟨i⟩ bani i-am priimit toți deplin.

Și pentru credință am iscălit mai jos ca să să crează puind și degetile în loc de pecete. <17>94 februarie 24.

Eu, Nicolae ciubucciu, vânzător.

Eu, Mariia, soția dumnealui, vânzătoare.

[Gheorghe ...]¹.

M.M.B., nr. 41.389

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (24x17 cm.), 2 semnături digitale în cerneală.

Bibliografie: *ed.:* Documente 1960, p. 164 (nr. 97); *facș.:* Documente 2006, p. 118.

---

¹ Semnătură autografă în lb. greacă.

54.

1794 iulie 21

† Adică eu, cel ce mai josu mă voiu iscăli încredințez cu acest zăpis al meu la mâna jupân<ului> Tonci bogasieru să știe că cumpărând eu de sunt doi ani dooă cășcioare în mahalaoa Foișorului pe moșia Radului Vodă, în care șazăndu până acum și nepurtându-să cu bună orânduială spre vecinătate de care jupân Toncea fiindu vecin vechiu și megiaș de acolo nefiindu mulțumitu de a mea nooă vecinătate au jăluit mări<e>i sale, lui Vodă. Și am fost orânduși la dumnealor boieri isprav<ni>ci *ot sud* Ilfov spre înfățișare și de către dumnealor s-au găsit cu cale de s-au orânduit dumnealui *biv* logofăt Agescu Ioniță Cunesco spre cercetare în fața locului și prețuirea acestor dooă cășcioare ale mele. De care mergându orânduitul în fața locului, unde acolo strângându-să și preotu biserici<i> i alți patru vechi megiași mi-au prețuit atât acele dooă cășcioare ce le¹ cumpărasem cât și un coșar *i* niște lemne dă pimniță și trei porumbare drept, taleri nooăzeci și bani nooăzeci. De care văzându eu acest felu dă bună prețuire am priimitu de voia mea de *i* le-am vândut atât casile cât și cestelalte nemestii după-nprejur cu acest numit preț ci pentru de a fi¹ știut că această vânzare macar că s-au făcut prin judecată, dar s-au făcut mai vârtos de voia mea.

Am datu acest zăpis al meu la mâna chiru Tonci ca să stăpânească atât dumnealui cât și copii dumnealui cu pace și nesupărat de tot neamul meu ca unu ce de bună voia mea am vândut acest lucru (și am și luat toți acești bani deplin în mâna mea) vânzându iarăși lucru ce l-am cumpărat tot eu.

Și pentru mai adevărată credință mi-am pus numele și degetu meu în locu de pecete ca să crează aceasta. 1794 iulie 20.

Eu, Ilie Calmare armășălu, *sin* Vladu, adeverez.

Ioan [C.C.]².

Și am scris eu, Scarlat logofăt, cu zisa lor.

Sud Ilfov

† Din luminată porunca mări<e>i sale, lui Vodă, înfățășându-să înaintea³ noastră amândooă părțile s-au cercetat cu de-amărunt și măcar că

și¹ dreptatea urma a să hotără dupe cum să arată și în zapisu de învoire. Dar între dânșii socotindu-să s-au așăzat și s-au învoit înaintea³ noastră dupe cum zapisul pe larg arată, care așăzământ și învoială ce s-au făcut fiindu cu mulțumirea amândurora părților.

Am întărit și noi cu iscălitura aceasta. 1794 iulie 21.

Alecsandru cluciar⁴.

S-au trecut în condica isprăvnici(e)i, Scarlat logofăt.

«Verso»: Două rânduri în lb. rusă. Zapis(ul) vi(e)i de la¹ Vitan.

M.M.B., nr. 12.382

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (22x15,5 cm.), o semnătură digitală în cerneală. Are copie modernă nedatată.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 168-169 (nr. 100); facs.: Documente 2006, p. 118.

¹ Ad. interlinear.

² Indescifrabil.

³ ПНАИИТЪ.

⁴ Semnătură autografă.

55.

1796 mai 16

† Милостію Божію, Їв Алексѣандръ Костандин Мѣрѣз воеводѣ и господарѣ.

ДАВАТ ГОСПОДСТВО МИ boierului domni(e)i mele, Alecsandru Nenciulescu biv treti vistier, care-le aflându-să slujindu sameș vistieri(e)i cu credință, fără pregetare și cu strădanie la săvârșarea poruncilor domni(e)i mele și trebile țării, după a sa dreaptă slujbă ne-am milostivit domniia mea asupra-i și peste opt lude scutelnici, ce are a ținea cu deosebită carte a domni(e)i mele. Îi mai hărăzim încă lude [cinsprezeci]¹ oameni streini și fără pricină dă dajde pă care găsindu-i și cercetându-să dă ispravnici(i) judeților și fiind streini cu adăvărat să le dea adeverință pă numele și chipul lor ca să li să² dea și pecete роснод.

Asemenea să aibă a ținea aici, în orașu domni(e)i mele și un scaun de carne scutit dă erbărit și dă alte angarii ce plătescu alte scaune, pentru care

poruncim domniia mea dumneavoastră ispravnicilor *i* dumnealui *vel* vornicu al politii și altor zapcii văzându cartea aceasta a domni(e)i mele să fiți următori întocmai și nimicu mai mult supărare să nu faceți.

Că așa iaste porunca domni(e)i mele.

Толико писах господства ми. 1796 mai 16.

† Іw АлеѣандрѢ КостандинѢ МѢрѢз воевода, милостію Божію господар.

Procit vel vistier.

M.M.B., nr. 25.519

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (34,5x23,5 cm.), monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 172-173 (nr. 104); *facs.*: Documente 2006, p. 120.

---

¹ Scris cu altă cerneală.

² Ad. interlinear.

56.

1797 iunie 19

† Милостію Божію, Іw АлеѣандрѢ ИѢилант воевод и господар земле Влахиское fiindcă pe un petic de loc ce era domnescu la poarta din susu a Curții Veche, dăspre Dâmboviță și l-am afierosit domniia mea sfintei și dumnezești(i) mănăstiri Mărcuța, ce iaste între dooă poduri, unul ce intră în domneasca curte și altul ce trece peste Dâmboviță. Care măsurându-se s-au găsit în lat stânjăni patru și jumătate, iar lungul până în apa Dâmboviții, pe care loc încă din ceilaltă domnie prin știrea noastră și cartea domni(e)i mele de slobozenie ce o văzum cu *leat* 1781 avgust 7 au făcut Ștefan Altăntop baș alaiu ceauș prăvălie cafenea¹ stăpânindu-o în pace cu această hotărâtă chirie să dea la mănăstirea Mărcuța câte taleri zece pe an.

Căruia întâmplându-i-să moarte i-au rămasu nevastă și copii asupra căroră ne-am milostivit domniia mea și acum întru a dooă domnie a domni(e)i mele pentru hrana și chiverniseala lor printr-această domneasca noastră carte ca să stăpânească numita prăvălie cu locul acesta de supt dânsa în bună pace plătind chiria ce să arată mai susu la mănăstire rămâind însă

slobodă ulicioara de alătura după lângă zidul curții precum să află acum pentru trecerea norodului la apă.

И ис(правник) саам речеѡ господства ми. 1797 iunie 19.

† Іѡ Александрѡ Іѡанѡ Иѡилант воевод, милостію Божию
господар.

Procit vel logofăt.

Trecut în condică. Răducu *biv treti* logofăt condicar.

M.M.B., nr. 35.826

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x21,5 cm.), monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, p. 175 (*nr.* 106); *facs.*: Documente 2006, p. 122.

---

¹ кабенѣ.

57.

1798 iunie 15

Іѡ Костандин Гевргіе Ханѡери воевод и господар земле Влахиское

Fiindcă locul Curții cei Vechi cu socoteală de obște după anaforaoa dumnealor veliților boieri s-au făcut hotărârea domni(e)i mele ca să să vînză și banii ce va eși să să dea la facerea Curții cei No(u)ă. Din care loc vînzându-se acești stînjăni patruzeci și noă cu binaoa foișorului dăspre partea Dâmboviții, precum sînt numiți mai jos în anaforaoa stărostii, care i-au cumpărat de la¹ mezat făcut din poruncă domnească cu bună orînduială dumnealui cinstit și credincios boierul domni(e)i mele *vel* vornicu al obștirilor Radu Golescul. Întărim și domniia mea ca să stăpânească numitu boier cu bună pace atît dumnealui cît și moștenitorii dumnealui avînd toată voia a face orice sau a-l vinde ca un bun cumpărător de la¹ mezat plătind și a[j]utorul² cuti(e)i după orînduială. 1798 iunie 15. *Vel* logofăt.

Prea înălțate³ Doamne,

† După luminată porunca înălțimii⁴ tale de la 25 ale trecutii lunii, lui aprilie, ce mi s-au dat la cinstita anaforaoa dumnealui *vel* vornic Costache Ghica i dumnealui *vel* vornic al obștirilor și dumnealui medelnicer Arbut, prin care mi să poruncește ca să dau dă știre tuturor de obște cu publicație pentru vînzarea locului Curții *господ* cei Vechi de aici, din București. Arătându-le că s-au dat de către înălțimea⁵ ta voie fieșcăruia ori cu totu să cumpere acest loc sau dintr-însul părți sau și stînjăni mai puțin precum va

vrea fieșcare următor. Dar, fiind luminat^ei porunci am orânduit telal de au strigat la mezat acest loc al Curții *rocнод* cei Vechi întru auzul tuturor de obște în soroc^{ul} cel orânduit al mezatului de zile patruzeci. Și artădisind din muștirii după obiceiul fieșcare pe câți stânjâni au vrut și în ce parte la prețul cel diⁿ urmă au rămas stânjâni 49, adică patruzeci și nooă, cu binaoa foișorului despre partea Dâmboviții asupra dumnealui *vel* vornic al obștirilor Radu Golescu stânjâni *po* taleri 245, piste care preț nemaieșind alt mușteriu ca să mai înalțe⁶ pe acești numiți stânjâni s-au și haraciladisit mezat pe seama mai sus numitului boier cumpărător.

Drept această sumă taleri dooăsute patruzeci și cinci, din care scoțându-să telălăcul după obiceiul la leu *po* bani șase au rămas taleri 11.404, bani 90, adică unsprezece mii patru sute patru și bani nooăzeci. Care bani după luminată porunca înălțimii⁴ tale s-au dat la facerea Curții Domnești cei Arse de lângă Mihaiu Vodă prin dumnealui *vel* vornic al obștirilor. Ci fiindcă dumnealui luminatu boier au cumpărat de la mezat să roagă înălțimii⁴ tale a i¹ să da și luminată întărire pentru mai buna stăpânire. 1798 iunie 15.

Al mării tale,
prea plecat slugă. [Panaiot Tzigara]⁷.

M.M.B., nr. 35.827

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (35x23,5 cm.), sigiliu inelar domnesc în chinovar.

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, p. 176-177 (nr. 107); *fac.*: Documente 2006, p. 123.

¹ Ad. interlinear.

² Rupt în orig.

³ ПНЪЛЦАТЕ.

⁴ ПНЪЛЦИМИИ.

⁵ ПНЪЛЦИМЪ.

⁶ ПНАЛЦЕ.

⁷ Semnătură autografă în lb. greacă. Tradusă după ediție.

58.

1798 iunie 15, București

† Încredințezu printr-acest zapis că cumpărând eu de la¹ sultan-mezat locu în Curtea Domnească cea Veche stânjâni patruzeci și noao despre partea Dâmboviții, adecă din colțul cel din afară al chioșchiului de la poarta din sus în lungu spre poarta din jos cum merge liniia feții până unde să săvârșăște această sumă de stânjâni (afară de ulița ce s-au lăsat de merge la

apă) cu anaforao⟨a⟩ starostii *za* neguțatori întărită de domn pe numele meu. Am vândut dintr-această cumpărătoare dumisale chir Ianache Gheorghiu Scufă stânjăni unsprezece și jumătate den colțul cel din afara fuișorului cu binao⟨a⟩ fuișorului dempreună, până unde să începe locul ce am vândut grămăticului Ianache cu deosebit zapis tot pe această linie în lungu, iar în lat cât este până în Dâmboviță, stânjăn *po* taleri 245, adecă doao sute patruzeci și cinci, cari-i fac taleri 2.958, 45 cu cele doao parale la leu a le cuti⟨e⟩i, adecă taleri doao mii noao sute cinzeci și opt și bani patruzeci și cinci. Și am priimit toți acești bani pă deplin în mâna mea.

Deci, să aibă dumnealui cu ohăbnicie a stăpâni acest locu stânjăni unsprezece și jumătate cu bună pace de cătră mine și de cătră toți ai miei fiindcă i l-am dat de a mea bună voie avându-l cumpărat de la mezat chear pentru dumnealui.

Și pentru mai adevărată credință m-am iscălit dându-i și anaforao⟨a⟩ ca să o aibă drept senet atât dumnealui cât și ceilalți cumpărători de acești patruzeci și noao stânjăni. 1798 iunie 15, București.

Radu Golescu *vel* vornic al obștirilor adeverez².

⟨Verso⟩: Șapte rânduri în lb. greacă și șase rânduri în lb. rusă.

M.M.B., nr. 35.828

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31,5x21,5 cm.).

Bibliografie: *ed.*: Documente 1960, pp. 177-178 (*nr.* 108); *facș.*: Documente 2006, p. 124.

---

¹ Ad. interlinear.

² Semnătură autografă.

59.

1798 iulie 20

Prea înălțate¹ Doamne,

Jăluescu mări⟨e⟩i tale că aflându-mă dăsăvârșit săracu cu casă grea dă copii și fără casă dă șădere am dat jalbă mări⟨e⟩i sale, Alecsandru Vodă Ipsilant, cerând a fi miluit cu o fărămă dă loc ce este între cafeneaoa lui Altăntopu și între zidul Curții Domnești cei Vechi, unde dupe cercetarea ce au făcut dumnealui *vel* vornicu al obștirilor s-au milostivit măriia sa dă mi-au dat întărire ca să-l stăpânescu și clironomul lui Altăntop nu mă îngăduește să-mi facu bina.

Ci mă rog mări⟨e⟩i tale să fiu orânduit la dumnealor veliți vornici a-mi afla dreptate că locul meu estu al bisericilor domnești, unde plătescu și

chirie, iar cafenea este p[e]² pământul mănăstirii Mărcuții. Și aceasta o fac numiți numai dăn pizmă și răutate.

Și ce va fi mila mări<e>i tale.

Robul mări<e>i tale,
Ianache, zet Mladin chiurciubaș.

Dumitale *vel* vornice al obștirilor să cercetezi jalba și să ne arăți pricina. 1798 iulie 14. *Vel* medelnicer.

Іѡ Костандин Гевргіе Ханѣрѣ воевод и господар земле Влахиское

După pliroforiia ce dă domni<e>i mele dumnealui *vel* vornic al obștirilor dăm și domneasca noastră întărire la mâinile jăluitarului acesta Ianache, zet Mladin chirciubaș, ca să ție acest loc în bună pace făcându-și pă dânsul cășcioară de odihnă care-le să fie îndatorat a da pentru chiria lui la clirosul bisericilor domnești pe tot anul câte două ocă ceară. 1798 iulie 20. *Vel* logofăt.

Prea înălțate¹ Doamne,

După luminată porunca mări<e>i tale am făcut cercetare și m-am îndestulatu [lui]³ că este adevărată văzând la mâinile lui și anaforaoa epitropi<e>i din anu trecut, *leat* 1797 noemvrie 11. întărită de măriia sa, Alecsandru Vodă Ipsilant, prin care dă în zaptu jăluitarului un locșor ce este între cafenea lui Altăntop și între zid Curții Domnești cei Vechi să-l ție pe seama lui și să dea la clirosul bisericii *госнод* câte una ocă ceară pe an. Asupra căruia și măriia ta să răverși bogată milostivire a i⁴ să da acest puțin loc ca să-și facă o cășcioară cât de mică. să-și ocrotească copii și să-i adune după drumuri. Și va fi⁴ mări<e>i tale vecinică pomenire, căci cei ce au cumpărat locuri din coprisu Curții *госнод* cei Vechi nu au a face cu acest puțin loc ce s-au dat jăluitarului. De aceasta înștiințez mări<e>i tale.

Și cum va fi⁴ luminată poruncă. 1798 iulie 17.

Trecut în condica Divanului.

«Verso»: Un rând în lb. greacă.

M.M.B., nr. 35.829

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (19, 5x15,5 cm.), 2 sigilii inelare domnești în chinovar.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 179-180 (nr. 109).

¹ ПОНЪЦАТЕ.

² Scris peste slova „ѣ”.

³ Fără sens.

⁴ Ad. interlinear.

60.

1801 iunie 23

† Adecă eu, Ianache cojocarul împreună cu soția mea, Ana, *i* cu fii¹ noștri, anume: Manoil, Velisaru, Avgusti, Gavriil și Iordache *i* cu fiica² noastră, Mariia, care mai jos ne vom iscăli anume dat-am adevăratu și credincios zapis al nostru la mâna dumnealui jupânului Hagi Theodosiie Gavroval. Precum să știi că la poarta din sus a Curții Domnești cei Vechi, între cafenea Haivergiolului și între locul ce are dumnealui cumpăratu într-un îngrădișul mai sus arătatei Curții Domnești cei Vechi, având și eu o prăvălioară făcută cu cheltuiala mea pe locul bisericii domnești largu în fața podului ca un stânjănu și mai bine și lungul până în apa Dâmboviții după cum să vede locul cu chiriie dă să plătește la clirosul bisericii domnești pe tot anul câte una oacă ceară.

Acestu locșoru pe care este prăvălioara ca unul ce ne-am aflat împreună cu socrul meu, slujindu casii mări(e)i sale, Alecsandru Vodă Ipsilantu, și ajungându la proastă stare și însărcinatu cu casă grea dă copii prin jalbă către înălțimea³ sa am fostu făcut cerere a mi să da de pomană în stăpânirea mea ca să-mi facu o prăvălioară să șazu să mă odihnescu cu copii și va fi mări(e)i sale vecinică pomenire. Pentru care loc cu toate că cu vicleșugu făcându davagilăcu un Manole portarul și un Alăndu ca să mi-l ia din stăpânirea mea.

Dar, măriia sa cunoscându a lui netrebnică faptă s-au milostivit către mine și către copii miei și prin anafora întărită cu luminată pecetea mări(e)i sale mi l-(a)u dăruitu acestu locșoru și am făcut această prăvălioară ce si vede, care și instrimtorată fiindu-mi. Dar spre mai bună întemeierea pomenirii mări(e)i sale și folosul copiilor cu voința tuturor cugetându am făcut schimbu cu mai sus numitul Hageu Theodosiie. Adecă pentru această prăvălioară a copiilor mi-au dat o prăvălie a dumnealui ce o⁴ are pe podul lui Șarban Vodă în dreptul casilor dă beilicu, pe locul mănăstirii Răzvanul, de să plătește pe tot anul la mănăstire chiriie câte taleri doisprizece în două căgiuri jumătate la Sfântul Gheorghe și jumătate la Sfântul Dimitrie avându și dumnealui dă cumpărătoare atât locul cât și cheresteaoa acei prăvălii dă la un Hristea *i* soția și copii lui, cum și taleri 350 bani gata, adecă trei sute cincizeci, al căruia prăvălii locul este în fața podului stânjăni unul și jumătate și lungul stânjăni [ ]⁵, iar largul în dos stânjăni [ ]⁵, vecinindu-să din sus cu alte prăvălii ce le are dumnealui și din jos, cu scaunul dă carne al casilor dă beilicu, care bani i-am priimitu toți dăplinu în mâinile noastre.

Acestu schimbu fiindcă l-am făcut dă bună voința noastră cu știrea vecinilor din împrejură și dumnealui plătinu-și pă tot anul acea una oacă ceară la clirosul biseri(c)i domnești din Curtea cea Veche să aibă a o⁴ stăpâni cu bună pace dă către noi *i* copii noștri și dă către tot neanul nostru dumnealui *i* fii și nepoți *i* strănepoții dumnealui în veci, dându-i și toate zapisile *i* anaforalele ce le avem dă stăpânirea aceștii prăvălioare.

Și cându s-au făcut acestu schimbu între noi au fostu multe obrază cinstite dă neguțători față, care să vor iscăli mărturii.

Și noi pentru mai buna încredințare și întemeere i-am dat dumisale acestu zăpis și ne-am și iscălitu mai jos puindu-ne și degetile în locu dă pecete ca să să crează. 1801 iunie 23.

[Ioan cojocar adevăresc cele de mai sus]⁶.

[Grigore Iona, martor]⁶.

[Hagi Simeon Vresa?, martor]⁶.

[Vasile Costandin, martor]⁶.

[Hagi Ioan Mustacov, martor]⁶.

[Eclesiarhu Curții Domnești, popa Antonie întăresc]⁶.

[martur Hristo Racheru grecu]⁶.

Eu, Ana soția lui Ianache cojocar, adevărezu.

Drăghicean logofăt am scris cu zisa amândurora părților și «sunt» martoru.

«Verso»: Două rânduri în lb. rusă.

M.M.B., nr. 35.832

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (35x24,5 cm.), o semnătură digitală în cerneală.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 183-185 (nr. 112).

¹ фъи.

² фъика.

³ пинъцимъ.

⁴ Ad. interlinear.

⁵ Loc alb în orig.

⁶ Semnături autografe în lb. greacă. Traduse după ediție.

61.

1804 iulie 24

† Милостію Божію, Їѡ Костандинѡ Александрѡ Їѡан ИѲилант воевод и господар земле Влахисконе fiindcă la locul unde au fost poarta din sus a Curții Domnești cei Vechi, în răspântiia dintre trei poduri mari să află o bucată dă locu domnescu dășchis, slobod a căruia loc periferie din porunca noastră măsurându-să au eșit dăspre foișorul lui Hagi Theodosie stânjăni trei, palme patru, *i* dăspre prăvălioară iarăși a numitultui Hagi stânjăni unul, palme două, *i* dăspre cafenea¹ lui Altăntopu stânjăni patru, palme trei *i* pă față pă lângă podu cel mare al lui Șarban Vodă stânjăni patru, palme șase.

Și fiindcă ne-am milostivit domniia mea și am hărăzit bucata aceasta dă loc, făcându-oă danie la toți câți sânt vecini împrejurul acestui locu, adecă nu numai celora ce să află alătura cu locul acesta ci și celor dimpotrivă dupreste poduri.

Dăm, dar acest domnescul nostru senet la mâinile tuturor acestor împrejurași ca să fie bucata aceasta dă loc a lor ohabnecu și nestrămutat în veci, fără de a fi² volnic nimeni după vremi a face vreo bina pă dânsul ci să fie a pururea dășchis și slobod.

И ис<правник> саам речеѹ господства ми. 1804 iulie 24.

Copie dupe condica Divanului, Răducu sluger.

«Verso»: Două rânduri în lb. rusă.

M.M.B., nr. 35.831

Copie rom., hârtie difolio cu filigran (30,5x21,5 cm.).

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 187-188 (nr. 114).

¹ каѡфенѣва.

² Ad. interlinear.

62.

1812 mai 10

Către slăvitul întâiul Divan și Comitet al Prințipatului Valahii
de la Departament politicescu

Dupe porunca slăvitului comitet prin zapciu vătaf de Divan s-au înfățișet la judecată înaintea¹ noastră Stoian telalul și Ioniță Lavda de aicea cu jalba ce au dat pentru popa Hriso eclisiiarhu Curții cei Vechi zicând că după arderea Bucureștilor având mănăstirea Doamnii Bălașii trei prăvălii în dreptu ferestrelor pușcării și arzând, prin simfoniie de zapis au făcut legătură cu răposatul pitar Dragomir vătaf de curte al răposatului dumnealui *biv vel* ban Manolache Brâncovean ctitorul mănăstiri<i> de au luat aceste prăvălii pe seama lor și le-au făcut cu cheltuială de la dânșii ca să le stăpânească în zece ani dupe cum zapisu pe largu coprinde.

Iar, mai în urmă arătându-să de epitrop al mănăstiri<i> popa Hriso și cu cuvânt că nu priimește acea simfoniie de zece ani dupe zorul ce le-au făcut neavând zapisu la îndămână ca să i-l arate i-au apucat de le-au luat chiriie pă câte trele prăvălii 1.400 pe un an. Iar acum găsindu-să zapisu cer să-și afle dreptate ca să stăpânească ei prăvăliile până la soroc de zece ani și să li să întoarcă înapoi² și bani ce li s-au luat. Arătându-ne de văzu<ură> și acel

zapis cu *leat* <1>804 octomvrie 19 dat din partea lui Dragomir pitar la mâna lui Anăstase Lavda rachierul totul unuia din jăluitori Ioniță Lavda, adeverit și de alte mărturii cu coprire că i³ s-au dat atât prăvăliia care o ținea el i a lui Ivan băcanu și a Dimii cotaru ca să le facă binalile cu cheltuiala lui și să le stăpânească pă câte trele binale în soroc de zece ani, dând pe totu anul chirii pământului la sfânta mănăstire a Doamnei Bălașii. Însă pentru prăvăliia lui câte taleri 110, iar pentru cele dooă câte taleri 160 pe an și la soroc de zece ani să rămâie ale sfintei mănăstiri, iar mai jos zice că toată cheltuiala ce va face să o arate drept.

Față fiind și părâtu popa Hriso, care-le tăgăduind acest zapis că este mincinos li s-au cerut jăluitoilor să aducă de față pă scriitoru Costandin *bivreti* logofăt, și pă celălalt, anume: Gheorghe, care să vād iscăliți într-însul mărturii și ne ziseră că nu-i știu ei cine sânt aceia. Iar părâtu popa Hriso ne arată curgerea pricinii pe largu că pentru facerea acelor prăvălii au avut pitar Dragomir zapis dat, dar dupe moartea lui fiind carte asupra molitvii lui de la răposat banu Manolache Brâncovean încercându-l cu purtare de grijă a sfintei mănăstiri [D]omnei⁴ Bălașii și cum că Dragomir n-au fost volnicit de la dumnealui ca să dea moșiile și acareturile mănăstirii pe mulți ani, dupe cum n-au arătat-o acea carte de am văzut-o și noi cu *leat* 1810 ghenar 24. Și în puterea acei cărți căutând socoteala cheltuielilor numitelor prăvălii cu Ioniță Lavda și cu ceilalți care să afla stăpânind acolo s-au răfuit dându-i și zapisul pitarului Dragomir de l-au trimis atuncea în năuntru la răposatul boier. Iar prăvăliile cu rugăciune li s-au dat cu chirie tot la aceia plătind chirii de sânt doi ani după zapisile lor fără de a nu să mai arăta cu nici o pâră până acum când au dat prăvăliia ce o ținea Stoian telalul la altul în chirii dupe cum ne-au îndestulat popa Hriso la aceasta cu zapisile de închirierea prăvăliilor netăgăduite și de jăluitori.

Deci, zapisu răposatului pitarului Dragomir care îl ține pâră și la mâna lor fiind ipoptos atât din scrisul lui cât și din sinthesis al lui pentru că zice ca să-i arate drept și toată cheltuiala ce va face (lucru nepotrivit cu tocmeala ce scrie într-însul). Și mai vârtos neaducând părâșii de față, nici mărturiile care să vād iscăliți într-însul nu este priimit la judecată acest zapis și nici are ei cuvânt a le cere chirii înapoi², care au plătit-o până acum cu așăzământ de învoială și cu zapise făcute între dânșii. Ci de la judecată să găsește cu cale și cu dreptate ca sfânta mănăstire a Doamnei Bălașii să stăpânească aceste prăvălii nesupărată despre jăluitori dându-le cu chirii la oricine va vrea ca o bună stăpână ce este acum și pe pământ și pe binale. Și popa Hriso ad[u]când⁴ zapisul pitarului Dragomir, care zice că i³ l-au teslimalisit Ioniță Lavda la desfacerea lor atuncea cu porunca slăvitului Divan să va pedepsi Lavda ca un plastograf ce au făcut acest zapis de acum.

Iar hotărârea cea desăvârșit rămâne a să face de către slăvitul Divan.
 <1>812 maiu 10.

G. F. *biv vel* stolnic
 [Nicolae Crețeanu]⁵.
 Mihai Greceanu serdar
 Costandin Orescu serdar
 [Dimitrie ...]⁵.
 Costandin Greceanu, sluger⁶.

Trecut în condică, Păun condicar.

«Verso»: Trei rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 30.511

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (35,5x24,5 cm.). Are două copii moderne: una din 1894 și o alta nedatată. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, pp. 160-161 (nr. 197).

---

¹ ↑ ПНАИИТЪ.

² ↑ ПНАПОН.

³ Ad. interlinear.

⁴ Pătat în orig.

⁵ Semnătură autografă în lb. greacă. Tradusă după copie.

⁶ Semnături autografe.

63.

1812 august 29

Dă la¹ Divan

Pe această alăturată alegere a Departamentului nerămâind odihnit Ioniță *sin* Anastase Lavda, orânduitul zapciu vătaf de Divan l-au înfățișat și la Divan înaintea² noastră cu molitfa sa preotul popa Hrisul eclisiiarhul. Unde altu [cuvânt]³ și răspuns vrednicu nu avu Lavda decât tot pricinuirile ce au zis la Departament că tată-său *i* Dima cotarul și Ban băcanul ar fi făcut așăzământ cu pitarul Dragomir ce era epitrop mănăstirii Domniții Bălași pentru aceste prăvălii ce s-au arsu dăn primejdiiia focului *ot leat* <1>804 ca să le¹ prefacă cu cheltuiala lor și să le¹ stăpânească în soroc de zece ani scăzându-să din cheltuiala chiri«e»i pentru prăvăliia tată-său câte taleri 110 pă an și pentru celelalte câte taleri 160 până să vor istovi banii cheltuiialele și apoi să dea¹ acea chirie până la împlinirea sorocului. Și cum că murind tată-său mai nainte până a să îndeplini sorocul și neavând zapisul tocmelii la

mână, fiind scrisorile tatăne său închise la stărostie și silindu-i părâțul au făcut alt așăzământ numai pă câte un an și cu chirie mai încărcată. Iar acum fiindcă are zăpis la mână, cerea să se urmeze după acel așăzământ și banii ce au dat mai mult să li¹ întoarcă înapoi⁴.

Dar, după cercetarea ce am făcut și noi pricinuirile lui să dovediră neadevărate și zăpisul ce-l arată mincinos pentru că tremițându-l noi cu logofețel de Divan la dumnealui *biv vel* vornic Grecean Brâncoveanul, fiind pitarul Dragomir vechiu om al casii dumnealor și multă vreme vătaf de curte, până când s-au orânduit episcopul mănăstirii, ne-au înștiințat că iscălitura dintr-acel zăpis nu este a pitarului Dragomir nici au fost vătaf de curte la acea vreme precum este pus în iscălitura acestui zăpis. După carte mărturie a dumnealui vornicului să cunoaște că este adevărată arătarea eclisiiarhului că după ce l-au orânduit răposatul banul Brâncoveanul episcopu mănăstirii căutând socoteala cheltuelii acelor prăvălii cu «I»oniță Lavda și cu ceilalți s-au răfuit dându-i și zăpisul cel adevărat al pitarului Dragomir de l-au trimis în năuntru la răposatul boier. Iar prăvăliile le-au dat tot lor cu așăzământ prin zăpise după cum s-au putut învoi plotin și chiria de sănt doi ani fără de cârteală.

Bine, dar au judecat Depertamentul și asemenea hotărâm și noi să stăpânească mănăstirea Domniției Bălașii aceste prăvălii cu pace despre Lavda i Stoian telalul și aducând eclisiiarhu zăpisul pitarului Dragomir care zice că i l-au dat Lavda la desfacerea lor atunci să se pedepsească Lavda ca un plastograf ce au făcut zăpisul ce-l arată mincinos. «I»812 avgust 29.

Mihai Manul

Petrache Ritoridi

Iordache Golescu

Nestor comisul⁵.

Trecut în condică.

«Verso»: Trei rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 30.512

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (35x24 cm.). Are două copii moderne: una din 1894 și o alta nedatată. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, pp. 161-162 (nr. 198).

¹ Ad. interlinear.

² ↑ΠΝΑΙΝΤΪ.

³ Scris peste alt cuvânt.

⁴ ↑ΠΝΑΠΟΗ.

⁵ Semnături autografe.

64.

1813 iunie 24

† Милостію Божію, Їw Їwan Геврге Карацѣ воевод и господар земле Влахискоие fiindcă casa luminăți(e)i sale, beizade Grigorie Suțul, prin hrisoavele fraților domni de mai nainte care s-au întărit și de către domniia mea, are a ținea patru scaune dă carne aici, în oraș(ul) domni(e)i mele, Bucureștii, scutite dă vamă, dă erbărit și de toate orânduelile câte au scaunele.

Am dat domniia mea această carte pentru scuteala unui scaun dintr-aceste patru ca să-l aibă scutit după cum să coprinde mai sus. Și poruncim tuturor dă obște supărare întru nimic să nu să facă.

И ис(правник) саам речех господства ми. 1813 iunie 24.

† Їw Їwan Геврге Карацѣ воевод, милостію Божію господар.

Vel logofăt

Biv vel medelnicer.

M.M.B., nr. 14.021

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31,5x22 cm.), monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar. Un alt exemplar original la nr. 14.023.

65.

1813 iunie 24

† Милостію Божію, Їw Їwan Георге Карацѣ воевод и господар земле Влахискоие, fiindcă casa luminăți(e)i sale, beizadea Grigorie Suțu, prin hrisoavele fraților domni de mai nainte, care s-au întărit și de către domniia mea, are a ținea aici, în orașul domni(e)i mele, Bucureștii, cinci pivnițe scutite de fumărit, de cămănărit, de vamă, de vinul domnescu și de ortul vătășesc și de orice dări ar fi peste pivnițe dintr-aceste cinci ca să o aibă apărată precum să coprinde mai sus.

Pentru care poruncim dumitale *vel* agă i altor zapcii și ție vătășe de cărciumari, să nu faceți vreo supărare întru nimic la numita pivniță.

Толико господства ми. 1813 iunie 24.

M.M.B., nr. 14.014

Orig. rom., hârtie difolio (31,5x22 cm.), monograma domnească și sigiliu mijlociu domnesc în chinovar. Alte exemplare originale la nr. 14.015, 14.016 și 31.075.

Bibliografie: ed.: Documente 1960, pp. 214 (nr. 130).

66.

1814 decembrie 14

† Милостію Божію, Їв Їван Георге Карацѣ воевод и господар земле Влахискоіе fiindcă casa luminăți(e)i sale, beizadea Grigoriie Suțu ot Agești, prin hrisoavele fraților domni de mai nainte care s-au înnoitu și dă către domniia mea, are a ținea patru scaune de carne aici, în oraș(ul) domni(e)i mele, Bucureștii, scutite și apărute de vamă, de erbărit, de fumăritu și de toate alte orândueli câte vor fi pă scaune, acestea să fie nesupărate întru nimic.

Am dat, daru domniia mea această carte la unu dintr-aceste scaune prin care poruncim vameșiloru, erbariloru, fumariloru i vătafului de măcelari și altora ce veți fi orânduți cu orice trebi asupra scaunelor văzând cartea domni(e)i mele supărare întru nimic să nu faceți acestui scaunu că așa este porunca domni(e)i mele.

И ис(правник) саам речеѣх господства ми. 1814 dechemvrie 14.

† Їв Їван Георге Карацѣ воевод, милостію Божію господар.

După hrisov. Răducu sluger.

M.M.B., nr. 14.017

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (31x21 cm.) monograma domnească și sigiliu inelar domnesc în chinovar. Are copie modernă nedată. Alte exemplare originale la nr. 14.019 și 14.020.

67.

1816 decembrie 21

† Încredințez cu acest zapis al mieu sfinti(e)i și dumnezeeshii mănăstiri ce să numește Doamna Bălașa. Precum să să știie că luând eu cu schimb de la dumnealui *hiv vel* clucer Iordache Deșliu dooă prăvălii piste drum de la ferestrele pușcării, care prăvălii sânt pe locul aceștii mănăstiri cu chiriie pe an câte taleri cincisprezece pentru loc după cum să coprinde și în apodicsis a răposatului Dragomir *hiv treti* logofăt ce au fost epitrop al aceștii mănăstiri de la *leat* 1794 septemvrie 3.

Acum, dar ducându-mă eu de a mea bună voie vrând să mai fac adăogire chiriia locului spre folosul sfintii mănăstiri am mai înălțat¹ cu taleri șapte și jumătate, care fac taleri 22, bani 60, să dau pe an. Care loc al prăvăliilor măsurându-să acum cu stânjănul ce să obicinuește acum s-au găsit a fi fața stânjăni [ ]² și lungul stânjeni [ ]².

Am dat și eu acest zapis sfinti<e>i mănăstiri după cum asemenea carte am priimit și eu de la sfânta mănăstire ca să fiu nesupărat întru nimic mai mult piste numita chirii și să fiu volnic ca și oricând voi vrea să prefac atât prăvăliile cât și alte ce-mi va fi voia, să fac de iznoavă pivniță dă dăsuptul prăvăliilor și casa d-asupra lor, pe acest loc atât eu cât și neamul meu. Însă ferească Dumnezeu și întâmplându-să a le³ vinde să fiu bun volnic numai să fie și prin știrea epitropilor și cu prețul ce va da alții de va vrea sfânta mănăstire să le cumpere, să să protimisească a le³ răscumpăra cu acel preț după obiceiul pământului, iar altă supărare cumpărătorului să nu i³ să facă. Ci tot această chirii ce scrie mai sus să aibă mănăstirea a lua. Care acéste prăvălii pe de o³ parte să vecinește cu prăvăliia lui chir Gheorghe, socrul meu, și pe de alta cu prăvăliia Doamnei Bălașăi. Și eu să am datorii a îngriji pentru apa, care să scurge din dosul prăvăliilor, ca cu orice mijloc voi ști să fac să să scurgă apa afară la pod, iar să nu curgă în curtea prăvălii lor.

Și spre încredințare am iscălit. 1816 dichemvrie 21.

Ioan Triiandafil, adeverez

Gheorghe *biv treti* am scris și <sunt> martor⁴.

<Verso>: Cinci rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 30.514

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (28x19 cm.), sigiliu inelar în negru de fum. Are două copii moderne: una din 1894 și o alta nedată. Provine de la Epitropia Așezămintelor Brâncovenești.

Bibliografie: ed.: Așezămintele 1938, p. 164 (nr. 203).

¹ ПИПЪЦАТ.

² Loc alb în orig.

³ Ad. interlinear.

⁴ Semnături autografe.

68.

1823 ianuarie 28

Dă vreme ce viața aceasta este un drum care ne duce la moarte și un somn dintru care ne deșteptăm numai la [ceasul]¹ morții și toate ale lumii sunt trecătoare și nestatornice ca o² umbră și vis precum zice Ecclisiastecul cum toate sânt deșărtăciune afară din slujba lui Dumnezeu și binele ce suntem datori a face în viața aceasta către fieșcare fără osăbire și mai vârtos către cei ce ne slujescu la neputințele noastre cu osărdie și credință.

Deci, și noi aflându-ne la adânci bătrânețe bolnav și neputincios stând napristan în tot ceasul înaintea³ mea zioa și noaptea mai cu osăbire decât toți. Safta sluga noastră cea credincioasă, care încă din *leat* <1>819 după a sa strădanie și plăcută slujbă cu care s-au aritad din mica sa copilărie sāvârșindu a ei datoriie însutit fiindu supusă⁴ robi<e>i s-au ertat împreună⁵ cu feciori<i> ei lăsându-i slobozi⁶ precum dintr-unceput este zidit omul de la milostivul Dumnezeu (după cum în cartea ce i² s-au dat la mâna supt a mea iscălitură și pecete să coprinde). Milostivindu-ne asupra-i și acum spre a împlini desăvârșit această bună și sfânta faptă, care mai mult decât orice altă faptă bună este mai priimită lui Dumnezeu fiindu slobozenie dă sufletu robitu chipul lui Dumnezeu urmare asemenea<a> Mântuitoriului Hristos, care ca un îndurat au mântuit pă strămoșulu nostru Adam din robii vrăjmașului i-am dat loculu ce încă mai din nainte l-am hărăzit numitei și feciorilor ei pă care ș-au făcut și o² odăiță i prăvălie nevrând a să într<ă>ina dimprejurul nostru. Însă în lat din poarta cea mică dă lângă poarta cea mare din podu, adecă din zidul casii ce ș-au făcut până în colțul Curții dăspre ulicioară și în lungu din fața podului patru stânjini năuntru, în curte. Care loc să aibă a-l stăpâni în bună pace nesupărați de către nimeni din preaiubiți<ii> miei clironomi, fiindcă l-am hărăzit numitei și feciorilor ei de a mea bună voie din tot sufletul și din toată inima pentru mai sus arătatele slujbi ce cu osăbire au arătat în toată vremea către noi.

Și mai vârtos pentru plata ce tare crez și nădăjduescu că voi avea dă la² milostivul Dumnezeu în viața dă veci. Pentru care a fi² știut i-am dat această carte supt a mea iscălitură spre a să urma întocmai. Și după trecerea mea din această vremelnică viață dându-i-să și cele trebuincioase cât va trăi numita spre hrana vieții și îmbrăcăminte trupului tot din curtea noastră de către iubiți<ii> miei clironomi, precum au avut și are și de acum căutare în zilele noastre.

Asemene<ea> și pentru datoriia ce are a răspunde pă la² unii alții pentru care m-am făgăduit să să² plătească de către noi ca să² rămâie slobodă desăvârșit. De vor rămânea neplătitu dă mine să să plătească tot de către iubiți<i> miei clironomi.

Iar, cându ferească Dumnezeu vreunul dintr-înși să va ispiti a strica această bunăvoință a noastră și sfânta faptă, care după cuviință am urmat-o har pentru sufletul meu și al răposatei soți<e>i mele cei iubite din tot avutul nostru nepăgubind pă nimini din preaiubiți<i> noștri clironomi cu cel mai puțin lucru din dreptele loru agoniseli. Ci încă lăsându-le tot ce avem loru într-u stăpânire mergând în céilaltă viață precum am și venit fără a lua cevași împreună, unul ca acela să nu² dobândească binele cel dorit, nici

în viața aceasta, nici în viața dă veci, ci să-și petreacă toate zilele în suspin și păcat și după moarte fierul și pietrele să putrezească, iar trupul lui să stea întregu până nu va face toate precum însumi am binevoit. Iar care va urma și va face toate câte dă către noi s-au arătat să-l blagoslovească milostivul Dumnezeu și în viața aceasta și în cea dă veci, precum au blagoslovit pre Avraam, pre Isaac și pre Iacov după cum zice psalmistul: „*Fericiți toți cei ce sântem de Domnul și ascultă dă părinții săi fericit ești și bine va fi² ție muerea ta ca o² viie roditoare în laturile casii tale, fii tăi ca niște tine[re]¹ odrasle dă maslii împrejurul mesii tale și vei vedea pre fii fiilor tăi. Și blagosloveniia părinților întărește casa fiiloru, blagoslovească-i dar Împăratul ceresc pre fii ascultării precum îi blagoslovescu eu întru inima mea. Și după cum îi binecuvintează sufletul meu. Amin*”.

Și pentru credință și buna întărire am iscălit cu însuși mâna mea. 1823 ghenarie 28.

[D.R. vornic]⁷.

M.M.B., nr. 13.473

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (19,5x29 cm.).

¹ Scris cu altă cerneală.

² Ad. interlinear.

³ ПНАИИТЪ.

⁴ сѣппѣсъ.

⁵ Пвѣрѣнъ

⁶ слобожѣ.

⁷ Semnătură autografă.

69.

1825 martie 29, București

Adică eu, Hagiica Velica, soția răposatului Hagi Theodosie Gabrovalău, împreună cu [clironomul]¹ meu, Iona *treti* logofăt, încredințăm cu acest adevărat și credincios zapisul nostru la mâna dumn[ealui]¹ Hristii Emanuil Papazoglu² suditu C.C. Precum să știe că de la răposatu soțul meu ră[mase dato]rie¹ ca să plătească și peristasis al vremilor nu ne-au ajutat nu cum datorie să plătim ci [ ]¹ și adăogat cu plăți de dobânzi grele și întâmplătoare cheltuieli.

Așadar, alt m[ai ră]mându-ne¹ de plata datori(e)i am făcut vânzătoare din acareturile ce ne-au rămas de la răpo[satul ...]¹ casile cele mari din

Curtea Domnească Veche ce sânt zidite de răposatu pe locu moștenescu ce l-au cu[mpărat me]zat¹ la poarta din sus i precupețăriia de alătura, ce este pe locu bisericilor domnești, pentru care s[ă plă]tește¹ chirie pe anu câte una ocă ceară precum zăpisiul cumpărătorii arată. I cafenea ce este alătura cu p[...]riia¹ pe locul mănăstirii Mărcuții, pentru care să plătește chiria pământului pe anu taleri zece ce au fost a Altă[ntopului]¹ și s-au cumpărat iarăși de către răposatu Hagi, soțul meu dă la mezat precum sineturile arată.

C[are ace]ste¹ acareturi de o parte să vecinește cu chir Enache Mimi, dă altă parte cu podul domnescu ce trec[e Dâm]boviță¹, iar lungul le merge din apa Dâmboviții și până în fața podului celui mare. Pentru [aceste aca]returi¹ găsindu-să mai sus numitu neguțatoru mușteriu ca să le cumpere prin bună tocmeală n[esilit]¹ dă nimeni, cu știrea rudelor și a vecinului le-am vândut dumnealui drept galbeni chesaro împărătești. [ade]că¹ galbeni cinci mii șase sute și cinzeci, pe cari-i primindu-i pă toți dăplin în mâna noastră [ ]¹ enhirisit și noi în mâna dumnealui împreună cu acest zăpis al nostru de vânzare și orice alte sine[turi]¹ am mai avut pe aceste numite acareturi.

Drept aceia, fiindcă cu acești bani ne-am plătit dă dator[ie ca să]¹ aibă dar dumnealui chir Hristea Emanuil Papazoglu² a le stăpâni cu bună pace de către noi și de [căt]re¹ tot neamul nostru, dumnealui, clironomii dumnealui și tot neamul dumnealui avându-le moștenire nest[rămu]tată¹ în veci.

Deci, pentru mai adevărată credință ne-am iscălit mai jos ca să să crează. 1825 martie 29, București.

Eu, Hagiica Velica, soția răposatului Hagi Theodosie Gabrovalău vânzătoare și neștiind carte să mă iscălesc am rugat pă scriitoru dă m-au iscălit și eu me-am pus pecetea.

[ ]³.
[ ]³.
[ ]³.
[ ]³.

De la⁴ Logofeția Streinilor Pricini

Dumnealui chir Hristea Emanuil Papazoglu (prin vechilul său, Ivanciul Hagi Stolo) cumpărătoru acestor binale cerând [de]¹ la Depertament adevierirea acestui zăpis au venit de față înaintea⁵ noastră atât Hagiica Velica, soția răposatului [H]agi¹ Theodosiie Gabrovalău cât și clironomul său, Iona *treti* logofăt, vânzători și intrând în cercetare ne îndăstularăm de la⁴ numitu că au aceste binale clironomiie de la⁴ numitul răposat Hagi Theodosiie și că rămâind cu [da]torii¹ de la⁴ numitul răposat alt mijlocu n-au avut a le plăti decât a vinde aceste acareturi.

De [ace]ia¹ cu știrea și priimirea vecinilor și a rudelor și de bună voia lor au vândut aceste binale numi[tu]lui¹ Hristii Papazoglu de la⁴ care-le priimindu-și toți bani<i> deplin ce să coprinde într-acest zapis i-au dat [și]¹ sineturile cele vechi <a>le acestor binale. Iar pentru rudele ce au cădere dă protimisis zise atât vânzători<lor> cât și cumpărătoru<lui> prin vechilul său că volnici sunt oricând a-i răspunde arătați<i> bani cu dobânda lor și a le⁴ lua ei binalele acestea.

Drept aceia spre a fi vânzarea aceasta temeinică s-au adeverit zapisul și cu iscălitura noastră i cu pecetea Departamentului ca să-și aibă tăria și urmarea întocmai după cum să coprinde. <1>825 iunie 17.

Mihai Cornescu *vel* logofăt⁶.

Opt rânduri în lb. rusă.

M.M.B., nr. 35.836

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (39x26 cm.), 4 sigilii în negru de fum.

¹ Rupt în orig. Citire probabilă.

² ΠΑΠΑΖΟΓΛΩ.

³ Semnături autografe în lb. greacă.

⁴ Ad. interlinear.

⁵ ΠΝΑΙΝΤΕ.

⁶ Semnătură autografă.

70.

1825 iunie 9

Adecă noi, cei mai jos iscăliți Velica Hagiica, soția răposatului Theodosie Gabrovalău, cu nepotul meu, Iona, clironomul răposatului și al meu, încredințăm pă cinstita Logofeție pentru casele cele mari, ce sânt făcute de răposatul soțul meu pă pământ din Curtea Veche cumpărat și cu cafenea i cu puțin locu din cafenea, care sânt la poarta din sus, ce au fost <la> Curte<a> Veche și acum le vindem pentru datoriia răposatului a să plăti.

După cererea ce ni s-au făcut pentru rude arătăm că alte rude până la veri premari nu avem căora să li¹ să cază protimisis și să nu fie iscăliți și spre a să întări zapisul de cinstita Logofeție dăm acest engrafon al nostru spre credință. <1>825 iunie 9.

[ ]².

<Verso>: Trei rânduri în lb. greacă.

M.M.B., nr. 35.834

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (22x16 cm.), sigiliu inelar în negru de fum.

---

¹ Ad. interlinear.

² Posibil semnătură în lb. greacă.

71.

1834 aprilie 5

După punerea la cale ce s-au făcut de cinstitul Sfât și cu cinstita Agiie pentru mutarea căsoa⟨e⟩i a paznicilor de noapte ce era¹ clădită vremelnicești în piață la poarta din sus înaintea² bolților D. Hristea Papazou⟨g⟩lu mi s-au dat poruncă a muta această căsoaie și a se așaza la locu unde au găsit cu cale dumnealor boieri cileni ai cinstitului Sfât D. stolnicul Stancio i D. Hristofor Salonschi și D. arhitectonul Hartin.

După care dând înscris D. Hristodor Papazou⟨g⟩lu la cinstit Sfât că mutarea căsoa⟨e⟩i cei vechi cum și clădirea din nou o va face cu a dumisale cheltuială i s-au dat voie de către cinstitul Sfât și însărcinându-mă pă mine a face această căsoaie clădindu-o din nou cu două paturi câș, vatră pardosită cu cărămidă. pă dinafară zugrăvită și alătura scară pentru pogorât cu piciorul la Dâmboviță, fiind acolo vad de apă pi⟨n⟩tru obște, acum am săvârșit-o întocmai după porunca cinstitului Sfât și a cinstitei Agii cu toată cheltuiala mai sus numitului după înscrisul ce au dat.

Și fiindcă această căsoaie s-au făcut prin mine priimindu-și meșteri⟨i⟩ plata deplin cum și cumpăratul materialului s-au plătit până la o para neavând a mai da mai sus numitului nimic.

Și spre încredințare am dat acest înscris. 1834 aprilie 5.

Ianalie polcovnic.

M.M.B., nr. 35.838

Orig. rom., hârtie difolio cu filigran (32.5x22 cm.).

---

¹ ереа.

² ПНАИИТЪ.

Bibliografie

- Așezămintele 1938** = *Așezămintele brâncovenești. O sută de ani dela înființare 1838-1938*, volum documentar comemorativ întocmit de Emil Vârtosu și Ion Vârtosu. București.
- DRH. B 2001** = *Documenta Romaniae Historica, B, Țara Românească*, vol. XXXII (1647), Editura Academiei Române. București.
- Documente 1960** = *Documente privind istoria orașului București*, red. resp. Fl. Georgescu, Muzeul de istorie a orașului București. București.
- Documente 2006** = *Documente feudale privind orașul București și împrejurimile, aflate în colecția M.M.B.*, coord. dr. Ionel Ioniță, Editura Muzeului Municipiului București. București.
- Filitti 1919** = Ioan C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl. București.
- Ionescu, Panait 1969** = Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu. Viața. Domnia. Epoca*, Editura Științifică, București.
- Potra 1961** = George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594-1821)*, Editura Academiei Române. București.
- Rafailă 2007** = Grina-Mihaela Rafailă, Actele domniei lui Constantin Brâncoveanu aflate în Colecția de „Documente” a Muzeului Municipiului București, în **B.MIM**, vol. XXI, Muzeul Municipiului București, București, pp. 351-356.
- Rafailă 2008** = *Documentele epocii brâncovenești în colecțiile Muzeului Municipiului București*, vol. întocmit de Grina-Mihaela Rafailă, Editura Muzeului Municipiului București. București.
- Rafailă 2008a** = Grina-Mihaela Rafailă, Actele domniei lui Șerban Cantacuzino aflate în Colecția de „Documente” a Muzeului Municipiului București, în **B.MIM**, vol. XXII, Muzeul Municipiului București, București, pp. 30-39.
- Rafailă 2008b** = Grina-Mihaela Rafailă, Catalogul documentelor lui Constantin Șerban aflate în colecțiile Muzeului Municipiului București, în **B.MIM**, vol. XXII, Muzeul Municipiului București, București, pp. 158-176.
- Rădulescu 1972** = Theodora Rădulescu, Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea, în **R.A.**, an. XLIX, vol. XXXIV, nr. 4, pp. 659-671.

Stan 1968 = Maria Stan, Date documentare privind o prăvălie bucureșteană în secolul al XVII-XVIII, în **B.MIM**, vol. VI, Muzeul de istorie a Municipiului București, București, pp. 261-266.

Stoicescu 1971 = Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XVI-XVII*, Editura Enciclopedică Română, București.

Ștefănescu 1983 = Liviu Ștefănescu, Catalogul documentelor epocii lui Matei Basarab păstrate în colecțiile Muzeului de istorie a Municipiului București, pp. 143-166, în *Matei Basarab și Bucureștii*, București.

CERCETĂRI ARHEOLOGICE PE TERITORIUL CURȚII VECHI DOMNEȘTI DIN BUCUREȘTI

**Palatul voievodal Curtea Veche. Piațeta de la intersecția
străzilor Șelari și Iuliu Maniu. Piața Sf. Anton**

Vasilica SANDU-CUCULEA

Pentru întocmirea unui studiu de specialitate necesar fundamentării intervențiilor de reabilitare la obiectivul de investiții „Restructurare și revitalizare urbană a Ansamblului Curtea Veche”, faza SF, în perioada 3 mai-30 iunie 2006, în situl „Palatul voievodal Curtea Veche” (cod sit 179132.37), unde în prezent funcționează Muzeul „Curtea Veche”, str. Franceză, nr. 21-23, în Piațeta de la intersecția străzilor Șelari și Iuliu Maniu și în situl „Piața de Flori” (cod sit 179132.38) din Piața Sf. Anton s-au efectuat sondaje arheologice, conform autorizațiilor de cercetare arheologică preventivă, nr. 146, 147 și 148/2006, eliberate de Ministerul Culturii și Cultelor.

Scopul proiectului întocmit de Centrul de Planificare Urbană și Metropolitană București, în faza P.U.Z., a fost ca în incinta Muzeului „Curtea Veche”, pe străzile Șelari, Covaci, Șepcari și Franceză să se clarifice unele probleme controversate legate de săpăturile arheologice anterioare și eventual să se identifice¹ noi vestigii ale Curții Vechi domnești, care au scăpat numeroaselor distrugeri făcute după încetarea funcționării acesteia, de la sfârșitul secolului XVIII² până în ultima treime a secolului XX.

Sondajele arheologice, limitate ca timp și fonduri bănești, au fost finanțate de Primăria Generală a Municipiului București și executate manual de către o echipă de lucrători pusă la dispoziție de S.C. Metroul S.A. În acest stadiu, ele nu și-au propus să epuizeze întreaga problemă legată de istoria Curții Vechi, această sarcină fiind lăsată etapei lucrărilor propriu-zise

---

¹ Mulțumesc pe această cale domnului conf. dr. arhg. Panait I. Panait, care mi-a indicat locurile cu situații nelămurite în săpăturile precedente.

² Toate secțiunile arheologice și descoperirile importante de vestigii făcute pe teritoriul Curții Vechi domnești și în exteriorul acesteia, între străzile Șelari, Gabroveni, Căldărari, Splaiul Dâmboviței și Bd. 1848, în săpăturile efectuate în perioadele 1953-1962, 1967-1973 și 2000-2006, au fost figurate și pe un plan în format electronic de către un colectiv format din arheologii Panait I. Panait și Vasilica Sandu-Cuculea și arhitecții Consuela Dumitrescu, Minodora Trică și Răzvan Zaharescu de la Secția arhitectură a S.C. Metroul S.A.

de reabilitare și restaurare a zonei³, cu care ocazie se va putea asigura științific și conservarea „in situ” a vestigiilor, în special a celor de zidărie.

Figura 1. Localizarea zonei Curtea Veche pe planul Bucureștilor.

Figure 1. L'emplacement de la zone „Curtea Vêche” sur le plan actuel de Bucarest.

Terenul ocupat de fosta Curte Veche se află la nord de actuala Piață a Unirii și de cursul ușor meandrat, astăzi canalizat, al râului Dâmbovița (Fig. 1). Locul pe care s-a construit Palatul voievodal Curtea Veche a fost odinioară un martor de eroziune, situat la vest de confluența Dâmboviței cu afluentul

³ Cele 6 planșe ale proiectului „Restructurare și revitalizare urbană a Ansamblului voievodal Curtea Veche” au fost depuse pentru avizare la Ministerul Culturii și Cultelor, în noiembrie 2006, care le-a trimis pentru arhivare la Institutul Național al Monumentelor Istorice.

de altădată Bucureștioara, a cărui vale a fost colmatată artificial, pe parcursul a câtorva sute de ani, fostul ei traseu spre vărsare fiind în prezent parțial suprapus de bulevardul I. C. Brătianu.

A. Palatul voievodal Curtea Veche

Primele vestigii ale Palatului voievodal și anume zidurile băii construite de Constantin Brâncoveanu, au fost găsite la 13 m nord de colțul nord-vestic al pronaosului bisericii „Buna Vestire” a Curții domnești, cu prilejul lucrărilor de restaurare executate între anii 1928-1935⁴.

Pentru identificarea incintei și clădirilor Curții Vechi domnești, figurate pe documentele cartografice întocmite în scopuri militare de către ofițeri ai armatei austriece, la finele secolului XVIII, deci la sfârșitul funcționării acesteia, între care menționăm Planul lui Sulzer din anul 1781⁵, Planul lui Ferdinand Ernst din 1791 (Fig. 2) și Planul Purcel din anul 1799, sub tutela Academiei R.S.R., în anii 1953-1954, un colectiv complex din care a făcut parte și arheologul Dinu V. Rosetti, a efectuat sondaje arheologice în mai multe puncte de pe teritoriul Vechii Curți domnești: pe strada Gabroveni, nr. 2, în Pasajul Francez, curtea Hanului Manuc, în jurul bisericii „Buna Vestire” și pe strada Soarelui⁶.

Pe actuala stradă a Soarelui⁷, în sondajele făcute la numerele 5, 6, 7 și 10, s-au descoperit atunci pivnițe și ziduri din bolovani de râu lucrate în tehnici

⁴ Lăzărescu-Ionescu, Rosetti, arh. Teodoru și colab. 1954, p. 216.

⁵ Florescu 1935, p. 9-12.

⁶ Lăzărescu-Ionescu, Rosetti, arh. Teodoru și colab. 1954, p. 184-261; Rosetti 1959, p. 147-170, Fig. 37.

⁷ Strada Soarelui a apărut prin împărțirea Palatului domnesc (construit de Mircea Ciobanu și extins la sfârșitul secolului XVI), în două părți aproximativ egale, care au fost apoi parcelate și vândute pe 15 iunie 1798 când „s-a strigat la mezat ...fieștecare pe cîți stânjeni au vrut”, în timpul domniei lui Constantin Hangherli. Domnitorul a dictat această măsură de înstrăinare, datorită stării avansate de dărăpănare în care ajunsese Vechiul Palat domnesc, denumit chiar din acea perioadă *Curtea Veche*, care nu mai putea fi reparat cu mijloacele materiale modeste ale domniei, precum și nevoii acute de bani pentru refacerea noii reședințe domnești, *Curtea Nouă*, ridicată de domnul Alexandru Ipsilanti pe Dealul Spirii, imediat la sud de mănăstirea Mihai Vodă, care în timp ce era ocupată de soldații prințului de Saxa Coburg, a fost avariata de un puternic incendiu în decembrie 1789, dată de la care aceasta mai este denumită în documentele epocii și *Curtea Arsă*. (Dealul Spirii ca formă de microrelief, vestigiile palatului Curtea Arsă și mănăstirea Mihai Vodă, cu excepția bisericii și a turnului-clopotniță care au fost translate, au fost rase de pe fața pământului, în anii 1985-1986, pentru construirea Casei Poporului, azi Palatul Parlamentului): Panait I. Panait, *Cercetări arheologice la Palatul domnesc de la Curtea Nouă din București*, în **MCA**, Sesiunea de rapoarte, Brașov, 1981, București, 1983, p. 537-540; Vasilica Sandu, *Descoperiri arheologice pe șantierele de translare. Partea I. Bisericile*

diferite⁸, care, după cum avea să se constate la săpăturile arheologice ulterioare, au reprezentat părți din subsolurile cetății lui Țepeș Vodă și ale palatului construit în timpul domniei lui Mircea Ciobanul, precum și o conductă de apă din secolul XVI. În anumite sondaje, au apărut piese și fragmente ceramice din secolele III-IV și IX-XI d. Hr., pe unele dintre acestea Dinu V. Rosetti atribuindu-le eronat și secolului VI d. Hr.⁹.

Aceste descoperiri au constituit fundamentul pentru elaborarea proiectului inițiat de Consiliul Popular al Municipiului București, de valorificare muzeistică a vestigiilor fostului Palat voievodal din centrul istoric al Bucureștiului, decizie care a fost validată prin Hotărârea Consiliului de Miniștri al R.S.R., nr. 523 din 1970.

În perioada 1967-1972, s-a trecut la decopertarea tuturor zidurilor, la evacuarea molozului și gunoaielor din subsoluri. Cercetarea arheologică s-a desfășurat concomitent cu demolarea construcțiilor ridicate peste zidurile palatului domnesc, de la parcelarea și vinderea lui la sfârșitul secolului XVIII, până în prima jumătate a secolului XX.

Au fost descoperite, dezvelite în întregime, conservate, restaurate parțial și valorificate muzeistic zidurile din bolovani de râu fățuiți, încadrați de rânduri de cărămizi orizontale și verticale ale Palatului construit în timpul domniilor lui Mircea Ciobanul (17 martie 1545 - 28 februarie 1554 și decembrie 1557 - 21 septembrie 1559) și a fiului său Pătrașcu cel Bun (28 februarie 1554 - 26 decembrie 1557), peste zidurile din bolovani de râu ale cetății Bucureștilor clădite în anii 1458-1459 la comanda domnitorului Țepeș Vodă, care la rândul ei a înscris în subsol fundațiile din cărămidă ale unei fortărețe rectangulare din secolul XIV. Au fost evidențiate intervențiile, reparațiile și extinderile aduse Palatului voievodal mai ales în timpul domniilor lui Matei Basarab, Grigore Ghica și Constantin Brâncoveanu, au fost dezvelite resturile palatului construit de domnitorul Gh. Duca (1674-1678) și identificate zidurile palatului doamnei Păuna, soția domnitorului Ștefan Cantacuzino (1714-1715). Au fost identificate conducte de alimentare și evacuare a apei, o parte din instalațiile băii domnești, precum și modul de amenajare a părții sudice a curții Palatului domnesc¹⁰. În mai multe puncte

---

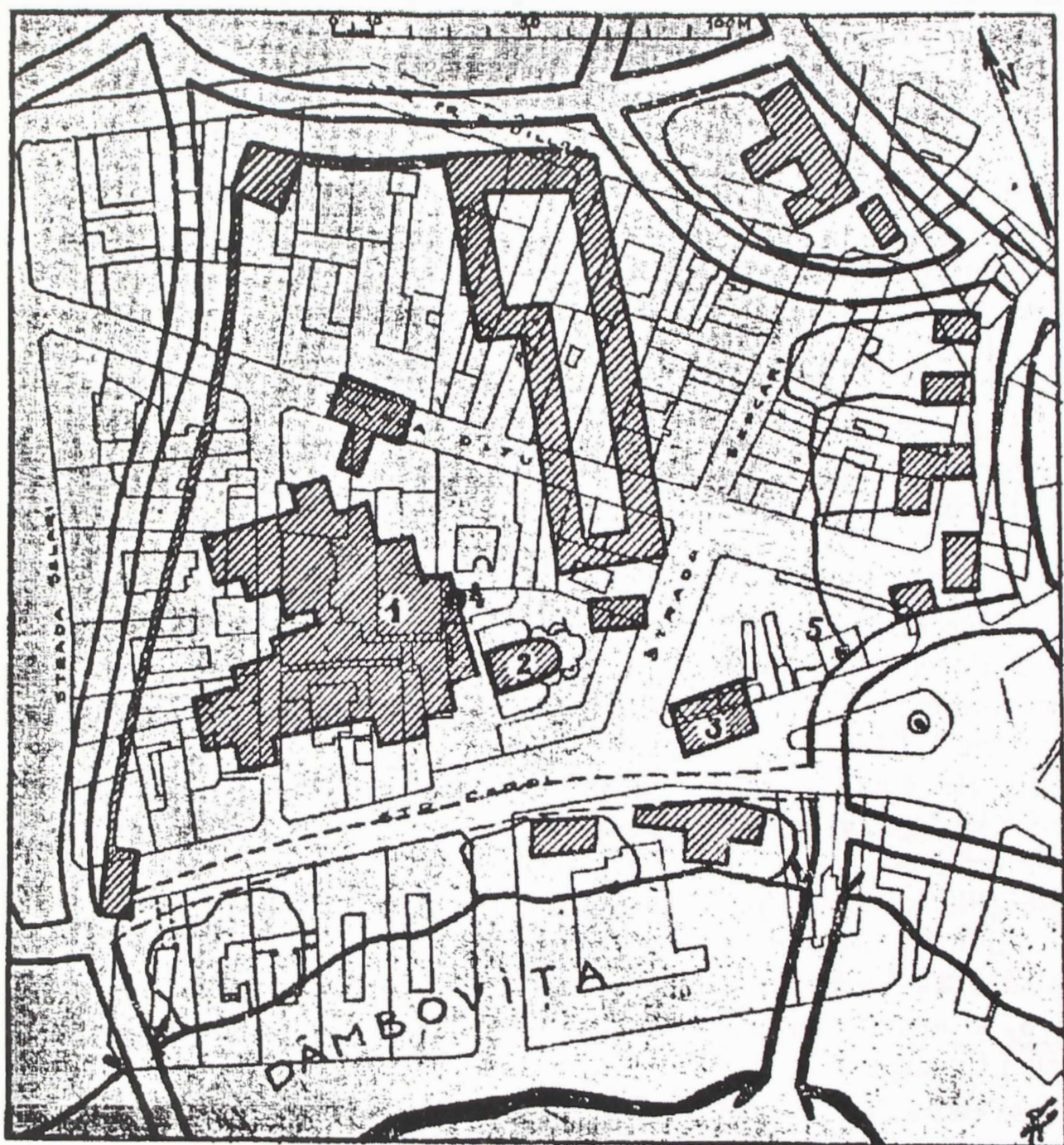
Schitul Maicilor, Olari, Mihai Vodă, în **București**, nr. XII, 1997, p. 40-43, Fig. 8-10). Vinderea a continuat și în anii următori, afectând întreaga suprafață a Curții domnești, indiferent dacă era teren liber sau ocupat de construcții, cu excepția celui din jurul Bisericii domnești „Buna Vestire” și al pușcăriei domnești. Unii dintre noii proprietari (de ex. Manuc bei) au păstrat clădirile cumpărate, alții, pe parcursul a câtorva decenii de la dobândire au demolat totul până spre fundațiile palatului, peste care au ridicat construcții noi corespunzătoare posibilităților materiale, gustului și nevoilor fiecăruia: Panait, Ștefănescu 1973, p. 70-73.

⁸ Lăzărescu-Ionescu, Rosetti, arh. Teodoru și colab. 1954, p. 205-212.

⁹ Ibidem, p. 188, Fig. 6/1-2; p. 189, Fig. 8, Fig. 14/2.

¹⁰ Panait 1971, p. 82-87; Panait, Ștefănescu 1973, p. 5-84.

de pe suprafața Palatelor domnești au fost descoperite gropi de provizii și de bordeie din secolele III-IV și IX-XI d. Hr.¹¹

Figura 2. Curtea Veche din București, după planul lui Ferdinand Ernst din 1791:
1 – Palatul domnesc; 2 – Biserica domnească „Buna Vestire”; 3 – Biserica „Sf. Anton”;
4 – Baia domnească; 5 – Monumentul din piața „Sf. Anton” (după Lăzărescu-Ionescu,
Rosetti, arh. Teodoru și colab. 1954, p. 186, Fig. 4).

*Figure 2. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest
(d’après le plan de Ferdinand Ernst, 1791) :*

*1 – palais du Prince; 2 – église princière „Buna Vestire” („L’Annonciation”) ;
3 - église „St. Antoine”; 4 – bains du Prince; 5 – monument de la place „St. Antoine”
(d’après Lăzărescu-Ionescu, Rosetti, arh. Teodoru et collab 1954, p. 186, Fig. 4).*

¹¹ Popescu D. 1969, p. 534; Babeș 1971, p. 366, nr. 29/a; Morintz 1972, p. 332, nr. 26/a; Panait, Ștefănescu 1973, p. 12-14; Morintz 1973, p. 365-366, nr. 18/b.

*

Cercetările arheologice din anul 2006 și-au propus verificarea, corectarea și completarea unor date tehnice și istorice rezultate din săpăturile anterioare efectuate în exteriorul Palatului voievodal ridicat de domnitorul Mircea Ciobanul. Ele s-au desfășurat cu Muzeul „Curtea Veche” deschis publicului, din care cauză sondajele au fost limitate la câteva zone, neputând fi deranjate circuitele de vizitare și amenajările muzeistice existente (pavaje, poteci pavate, borduri, etc.). Au fost trasate și săpate numai 5 secțiuni și 5 casete (Fig. 3), astfel:

Secțiunea I (S I), de $7,90 \times 1,00$ m, cu o casetă spre vest (cas. 1) de $3,70 \times 1,55$ m (Fig. 4)¹², s-a săpat în exteriorul sălii reconstruite în secolul XIX din ziduri și coloane refolosite de la Palat, pentru găsirea fundației laturii sudice a foișorului brâncovenesc din partea sud-estică a Palatului voievodal.

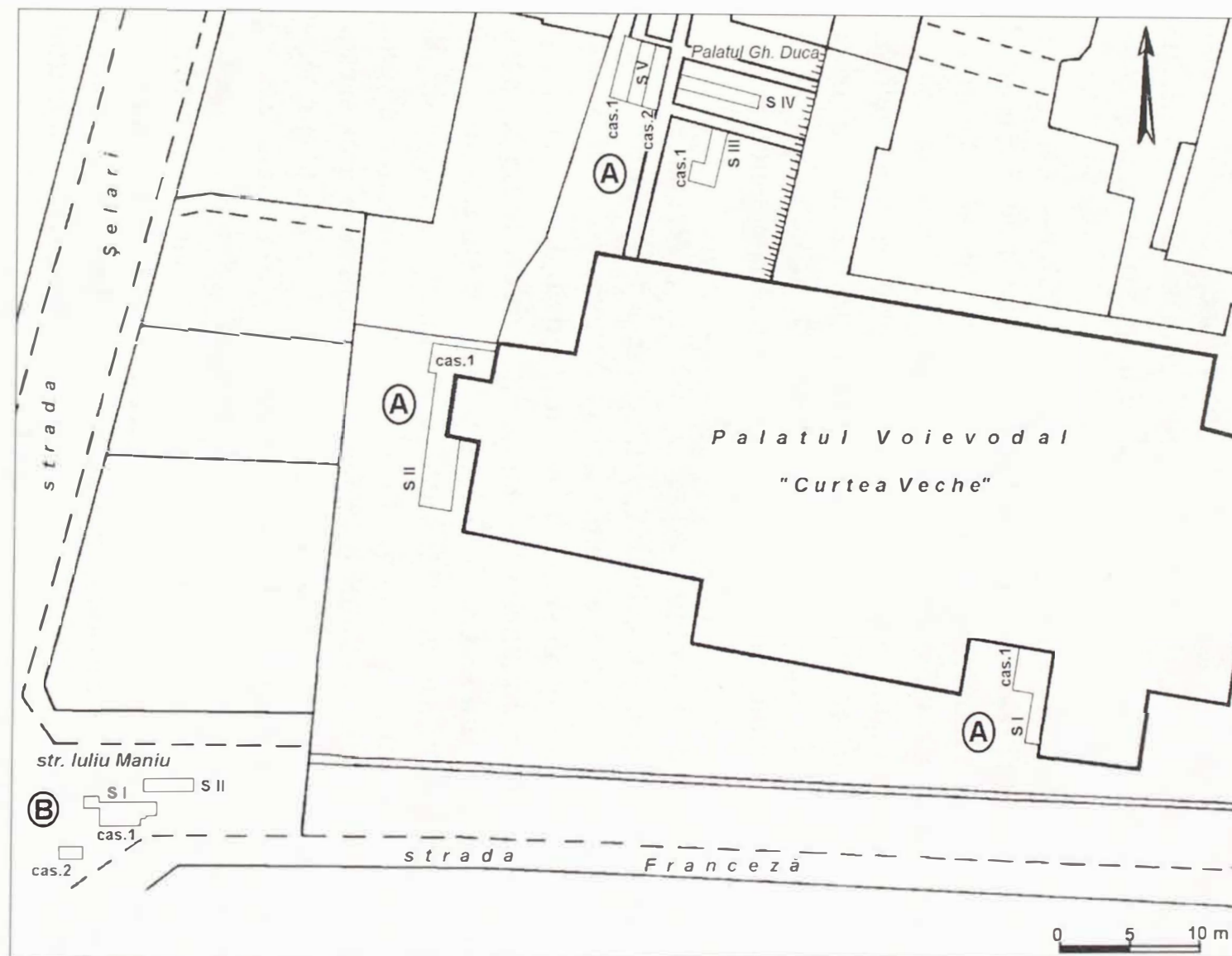
Obiectivul nu a putut fi realizat din cauza imposibilității demontării unei poteci pavate aflate în capătul sudic al secțiunii, pe traseul de vizitare al muzeului în aer liber. În schimb, s-au făcut observații deosebit de importante privind extinderea Palatului voievodal spre sud-est și etapele cronologice ale acesteia.

În profilul estic al secțiunii (Fig. 20-23) s-a constatat că zidul în elevație, datat după aspect în secolul XVIII, care căptușește în exterior zidul vestic (de numai 22 cm lățime) al sălii amenajate în secolul XIX, suprapune la cota + 0,40 m spre nord și de la nivelul actual de călcare al curții Muzeului Curtea Veche, în jumătatea sudică, două ziduri adosate, construite în secolul XVII. Zidul din secolul XVIII, de 0,53 m grosime, a fost făcut din mult mortar și jumătăți sau chiar sferturi de cărămizi, cu dimensiunile de 29×3 cm; 13×3 cm; 14×4 cm; $14 \times 4,5$ cm, majoritatea așezate pe lățime, unele chiar oblic, în șiruri orizontale dezordonate. Zidul acesta are țesut, la 5,05 m spre sud de la peretele de miazăzi al Palatului, un zid spre vest, din care s-a păstrat un ciot de 0,43 m lățime și 0,10 m spre vest. Starea de conservare a cărămizilor și execuția neîngrijită a lui arată o reparație sărăcăcioasă, făcută cu materiale recuperate din ziduri dărâmate, probabil în urma uneia dintre calamitățile care au afectat în cursul secolului XVIII această parte a Palatului voievodal. Rezidirea lui s-a făcut peste resturile de zidărie rămase, al căror aspect arată că sunt de fapt două ziduri, construite în secolul XVII, în etape diferite (Fig. 4), astfel:

Zidul dinspre nord, mai vechi (notat pe plan XVII/1), orientat 9° NE - 189° SV este adosat (raportul de adosare se observă clar pe suprafața sălii din secolul XIX) de peretele sudic al Palatului voievodal.

---

¹² Ilustrația (desene în creion/hârtie, tuș/calcul, fotografierea și prelucrarea computerizată) a fost realizată de Vasilica Sandu-Cuculea.

Figura 3. Plan de încadrare în zonă a săpăturilor arheologice din anul 2006:

A – Palatul voievodal; B – Intersecția străzii Șelari cu strada Iuliu Maniu.

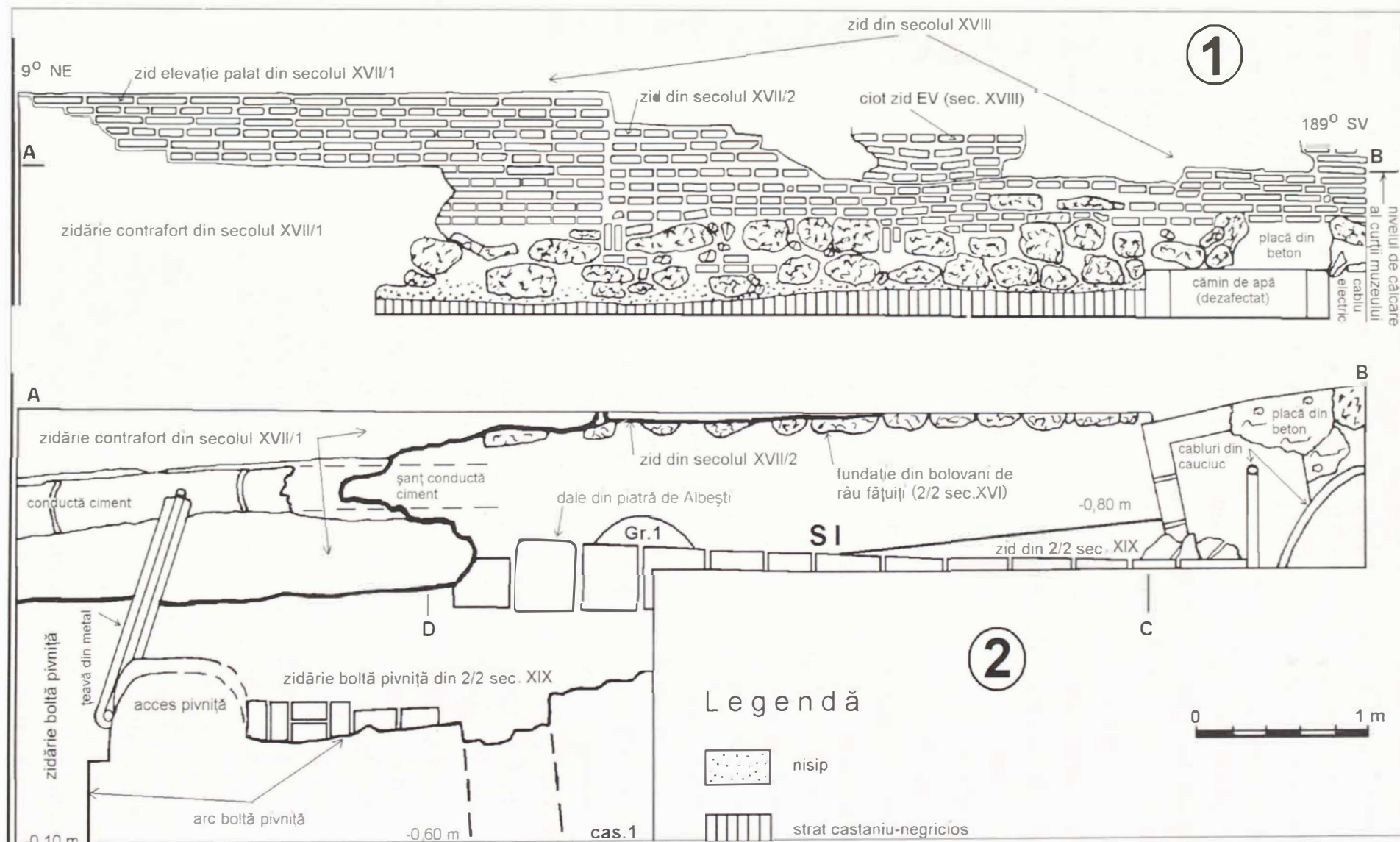
Figure 3. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: plan d'intégration dans la zone des fouilles archéologiques en 2006: A. – palais princier; B – intersection de la rue Șelari (des Selliers) avec la rue Iuliu Maniu.

Are 3,40 m lungime, lățimea de 1,15 m la bază și se țese pe suprafața sălii din secolul XIX, cu un zid de 1,02 m lățime care se îndreaptă spre est. A fost construit din cărămizi de $28 \times 14 \times 3,5$ cm, așezate îngrijit, cu rosturi de 1-2 cm între cărămizi și 3-4 cm între rânduri (Fig. 21). Spre vest, (în S I și cas. 1) se țese și cu un masiv de zidărie, din același fel de cărămizi și mortar, păstrat pe 1,00 m lățime, 2,40 m lungime și 1,20 m înălțime. Amprenta lui pe zidul estic arată că a avut o lungime totală de 2,58 m spre sud și că în colțul nord-estic, dinspre Palat, a fost mai înalt (până la cota + 0,40 m de la nivelul actual de călcare al curții Muzeului), de unde pe 0,90 m lungime coboară în trei trepte, după care pe 1,65 m lungime se menține la orizontală. La baza lui cărămizile au fost așezate pe un strat de mortar, pus la rândul lui pe un strat de nisip de 2 cm grosime, sub care se afla stratul castaniu-negricios. A avut rolul unui contrafort scund, pentru a spori la bază stabilitatea zidului estic și probabil că a servit și de fundament pentru o scară de acces în această parte a Palatului.

În a doua jumătate a secolului XIX porțiuni din partea sudică și vestică ale zidului-contrafort au fost distruse pentru a se ridica zidurile unei case și în prima jumătate a secolului XX, el a mai fost spart în colțul nord-vestic de șanțul săpat pentru o conductă din metal al unei instalații sanitare, iar pe centru de un alt șanț, lat de 0,50 m la partea superioară și de 0,35 m la bază până la adâncimea de 0,55 m, în care era montată o conductă din tuburi de ciment pentru evacuarea apelor uzate de la locuințele construite peste zidurile Palatului, ambele conducte fiind dezafectate la amenajarea muzeului „Curtea Veche”. La baza șanțului pentru conducta din ciment, din zidul-contrafort a mai scăpat decât un singur rând de cărămizi.

Ulterior, la sud de zidul din secolul XVII/1, s-a construit prin adosare și cu aceeași orientare, un alt zid (notat XVII/2), care a putut fi urmărit pe 5,46 m lungime, până în apropierea părții restaurate din colțul exterior sud-vestic al Palatului. Este din cărămizi de $26 \times 4,7$ cm; $26 \times 14,5 \times 5$ cm, cu rosturi din mortar de var și nisip, de 1-3 cm grosime între cărămizi și 3-4 cm între rânduri. În două locuri au fost puse pe orizontală pietre fasonate. Din acest zid s-au păstrat în elevație între 3 și 7 rânduri de cărămizi.

Cele două ziduri ridicate în secolul XVII, în etape diferite, au fost așezate peste o fundație mai veche, din bolovani de râu, orientată 0° N - 180° S, pe care nu o suprapun în totalitate, între ele existând o deviație de 9° . La exterior, bolovanii unii sunt fățuiți, alții nefățuiți. Între aceștia, din loc în loc sunt câte una sau două cărămizi, puse orizontal sau vertical, care au fost prinse împreună cu bolovanii în mult mortar din var și nisip. Fundația a fost observată până în capătul sudic al S I, deci până la 7,90 m sud, de la peretele sudic al Palatului lui Mircea Ciobanul. Talpa ei se afla la $-0,65$ m de la nivelul

Figura 4. Palatul Voievodal Curtea Veche. 1 SI (profilul estic); 2. SI și cas. 1 (grund).

Figure 4. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest:

1 – coupe stratigraphique du côté E de la section SI; 2 – plan de la section SI et de la cass. 1.

actual de călcare al curții Muzeului „Curtea Veche” și s-a păstrat pe 45-48-50 cm înălțime.

A fost așezată pe un pat de nisip, pus direct peste stratul de pământ castaniu-negricios. Seamănă, în privința aspectului bolovanilor folosiți, precum și al modului de aranjare a lor în cadrul zidului, cu alte ziduri ridicate la același Palat, în ultimul sfert al secolului XVI, în timpul domniei lui Alexandru al II-lea Mircea (1568-1577).

Se cuvine făcută precizarea că talpa zidului-contrafort se află la aceeași adâncime cu a fundației din bolovani de râu, pe care o suprapune, în elevație, pe 0.20 m lățime (cât reprezintă în partea sudică deviația de direcție între fundația din bolovani și zidul din secolul XVII/1).

În jumătatea vestică a S I a fost interceptat un zid și o groapă menajeră. Zidul, îngrijit executat, este din cărămizi de 29×3 cm și mult mortar, care le acoperă aproape ca o tencuială în exterior. Se adâncește sub -1.10 m de la nivelul de călcare al curții muzeului. Deși este făcut din cărămizi de dimensiuni mari, orientarea și situația lui stratigrafică îl plasează în secolul XIX, cărămizile fiind probabil refolosite. Cercetările viitoare vor avea de clarificat vechimea lui și dacă a avut o legătură funcțională cu celelalte ziduri din secolul XIX dezvelite în cas. 1.

Groapa menajeră (Gr. 1), din care s-a descoperit un sector, avea 0.60 m lungime în peretele vestic al S I și baza în pământul castaniu, la 0.74 m de la nivelul actual de călcare al curții muzeului. Umplutura ei formată din pământ negricios, amestecat cu moloz, cărbune, pietre și fragmente de cărămidă era suprapusă de o lentilă de moloz. Nu s-au găsit fragmente de vase din lut ars sau alte materiale arheologice care să indice vechimea umpluturii ei, iar poziția stratigrafică arată că datează din perioada de funcționare a Curții Vechi.

În cas. 1, adosate de zidul-contrafort din secolul XVII/1 au apărut, la numai 0,10 m adâncime de la nivelul de călcare al curții muzeului din anul 2006, resturi din zidurile unei case construită în a doua jumătate a secolului XIX și demolată cu ocazia restaurării Palatului voievodal, respectiv fundația unui zid al casei, altul care delimita o pivniță, precum și zidăria din bolta acesteia din care s-a mai păstrat o parte cu lăcașul pentru coborâre, care se făcea probabil pe o scară mobilă din lemn. Cărămizile folosite aveau de $26 \times 12,5 \times 4,8$ cm iar zidul sudic, rupt, al pivniței era de 0.48 m lățime.

În partea vestică a S I, nedistrusă de șanțul pentru conducta din ciment, între zidul-contrafort și capătul sudic al secțiunii, s-au putut face câteva observații stratigrafice (Fig. 5).

Sub un strat de balast, pus după 1990 pentru schimbarea aspectului expozițional al curții Muzeului „Curtea Veche”, la 0,16 m adâncime de la nivelul de călcare al anului 2006, a apărut poteca din dale de piatră de Albești (de $33 \times 30 \times 8$ cm; $38 \times 25 \times 6,5$ cm) montată în anul 1972, la deschiderea Muzeului. Dalele au fost așezate peste un strat de nivelare, gros

de 10-12 cm. din pământ castaniu, adus din altă parte. Sub ele, pornind de lângă zidul-contrafort, este o lentilă de circa 3 cm grosime din nisip alburiu, întâlnită până la 1,70 m spre sud, dedesuptul ei este un strat de nisip gălbui, de 4 cm lângă zid, care se îngroașă până la 16 cm spre sudul S I, sub care este o lentilă de 1 cm grosime și 40 cm lungime din mortar, care suprapune o lentilă continuă de moloz de 2-4 cm grosime. Această ultimă lentilă marchează stratigrafic momentul lucrărilor de demolare a construcțiilor ridicate peste vestigiile Palatului și de evacuare a deșeurilor rezultate, iar lentilele și straturile de deasupra ei sunt legate de lucrările de conservare, restaurare și amenajare a Muzeului „Curtea Veche”. Ea suprapune stratul cultural medieval, sub care se află un strat subțire negricios-castaniu din secolele IX-XI d. Hr. și stratul castaniu.

Partea superioară a fundației din bolovani de râu se află la 0,10 m sub nivelul de călcare al potecii din dale de Albești.

În concluzie, descoperirea fundației de bolovani de râu din S I este o dovadă că extinderea Palatului voievodal spre sud-est, nu s-a făcut pe parcursul secolului XVII, în două etape diferite de construcție, așa cum s-a crezut până acum, ci în a doua jumătate a secolului XVI și toate completările, modificările planimetrice și reparațiile făcute până în secolul XVIII, au urmat acest plan.

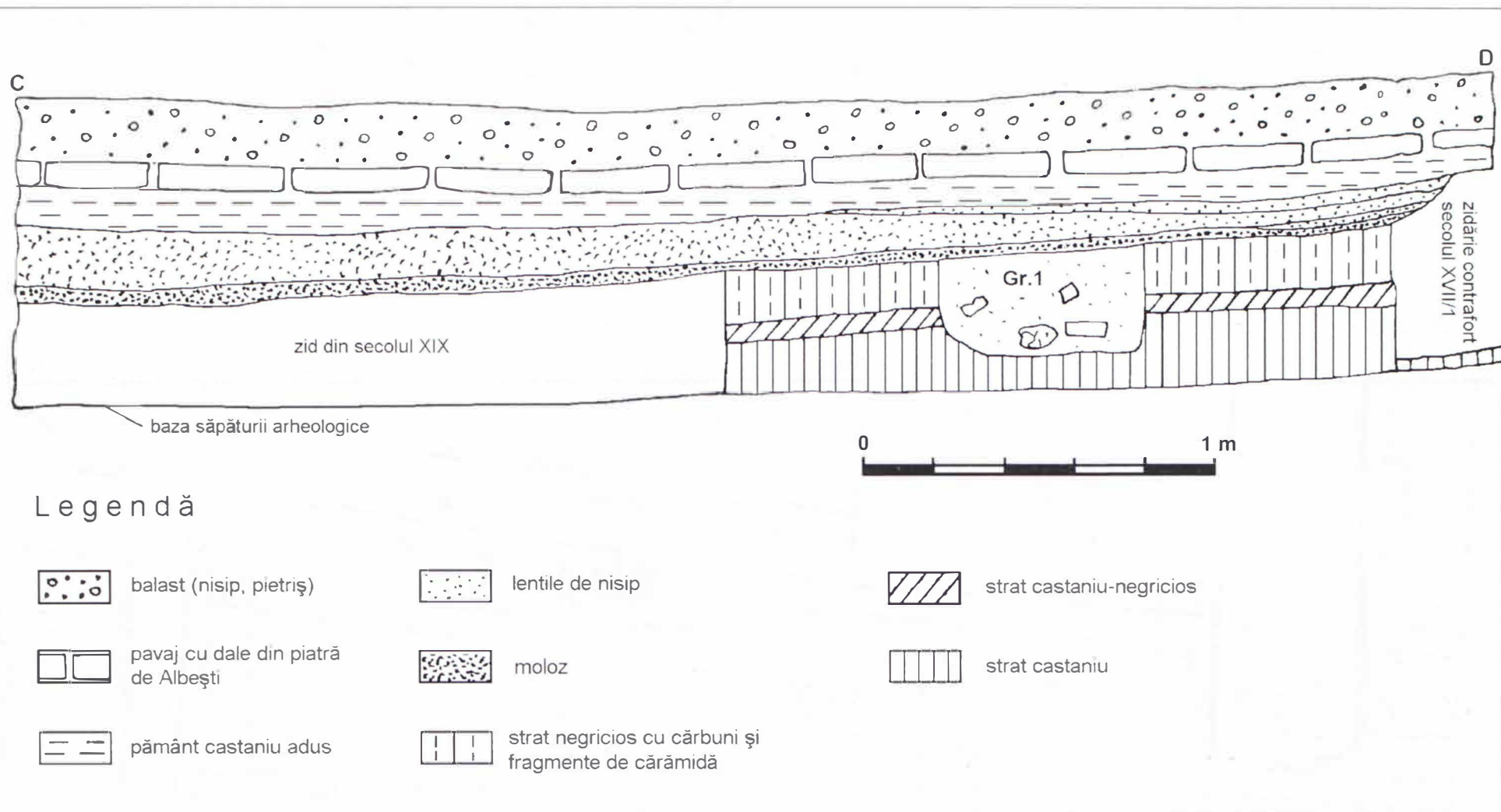
Această parte a Palatului, unde, pe planurile topografice de la sfârșitul secolului XVIII este figurat pridvorul de intrare, fiind dărăpănată, potrivit și consemnărilor dalmatinului Deodot Baksić din vara anului 1640¹³, a fost reparată în timpul domnitorului Matei Basarab, când s-a reconstruit o încăpăre cu zid din cărămidă (XVII/1), de 3,40 m lungime spre sud, pus peste fundația de bolovani de râu, pentru ca în etapa a doua de reconstrucție care aparține epocii brâncovenești, să se ajungă cu zidul XVII/2, spre sud până la dimensiunile celei obținute în ultima treime a secolului XVI.

Secțiunea II (S II) de 11,35 × 1,50 m, care împreună cu cas. 1 a acoperit o suprafață de cercetare de 19,98 m², a fost săpată în partea exterioară vestică a bucătăriei și cămării brâncovenești, în scopul de a vedea modul cum a fost folosit acest spațiu în timpul funcționării Curții Vechi și a lămuri situația unui zid de circa 1,5 m lungime, lăsat la suprafața solului la lucrările de amenajare muzeistică din anul 1972.

După îndepărtarea stratului de nivelare, din nisip și pietriș, pus după anul 1990, s-a dat peste două ziduri paralele, adosate (Fig. 6), care sunt contemporane, dar construite de proprietari diferiți în prima jumătate a secolului XIX. Fragmentul de zid pentru care s-a trasat această secțiune, aparține zidului estic, care se oprește spre nord în zidul restaurat al cămării domnești. Are 0,60 m lățime și a fost zidit dintr-un mortar gălbui cu rezistență scăzută și cărămizi de patru dimensiuni, marea majoritate dintre

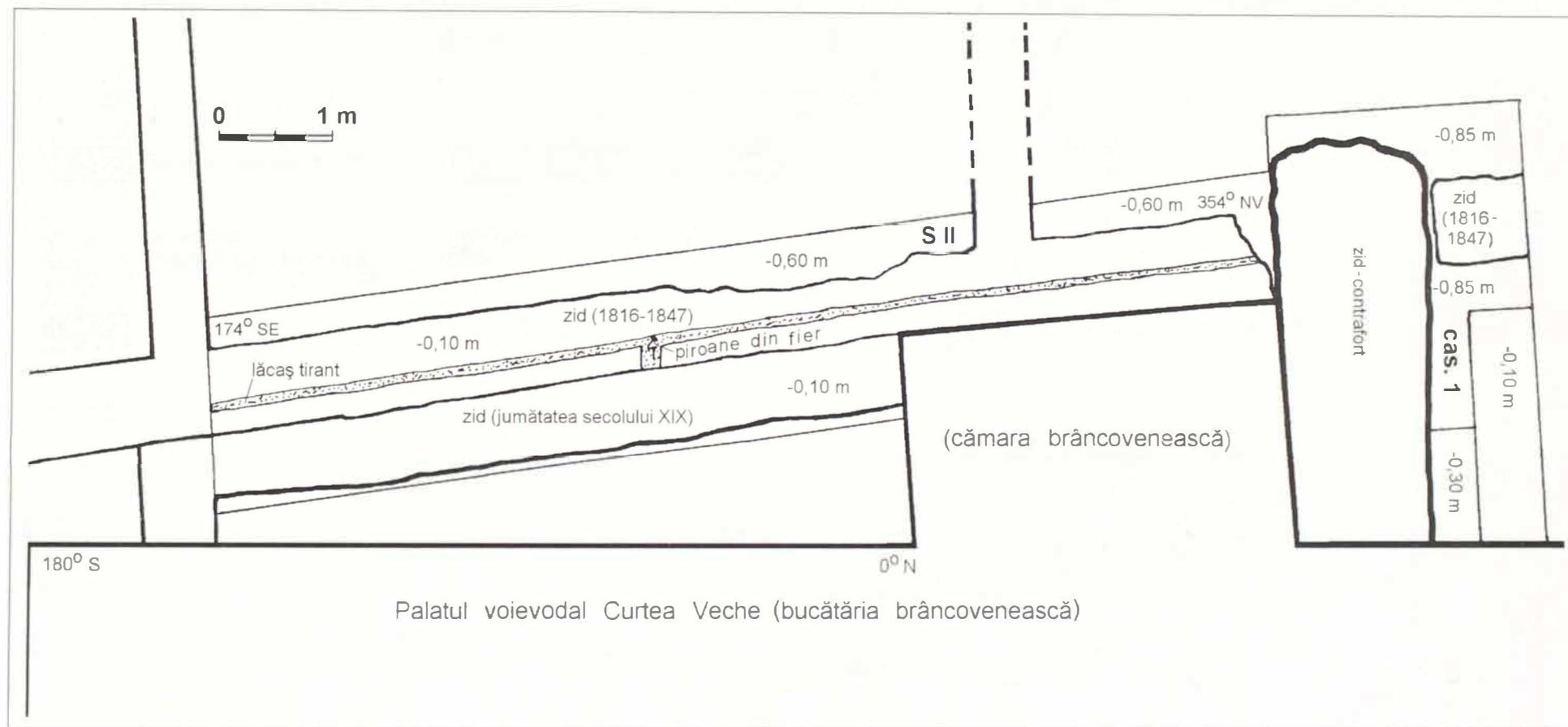
¹³ Panait, Ștefănescu 1973, p. 48.

Figura 5. Palatul Voievodal Curtea Veche. S I, profil C-D.

Figure 5. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: section S I, coupe stratigraphique C-D.

Figura 6. SII și cas. 1, grund.

Figure 6. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: section S II et cass. 1, plan.

ele fiind jumătăți refolosite de la Palat și numai câteva noi, cu dimensiunile de $24 \times 13 \times 5$ cm.

Zidul dinspre vest, orientat 354° NV- 174° SE, are 0.75-0.80 m lățime și a fost construit dintr-un singur fel de cărămizi întregi și fragmentare cu dimensiunile de $26 \times 13 \times 5$ cm, legate cu un mortar de var mai rezistent decât cel folosit la zidul estic. La 0.20 m vest de la latura sa estică, are pe toată lungimea un șanț de 0.08 m lățime, în care se văd urmele lăsate în mortarul crud de fibrele grinzii-tirant din lemn, putrezite ulterior. Pe traseul tirantului, spre latura estică a zidului, era un spațiu gol, dreptunghiular în plan, de 0.15×0.20 m, în care s-au găsit două piroane de fier și mult cărbune de la un stâlp din lemn, carbonizat. Spre nord, traseul acestui zid se întrerupe la un zid transversal, orientat E-V, din secolul XVII, însă continuă și la nord de el, în cas. 1 putându-se dezveli un segment de 0.80 lungime. Spre vest se țese cu două ziduri (Fig. 24), fiecare de 0.50 m lățime, dintre care unul este suprapus în prezent de jgheabul de scurgere al apelor pluviale, instalat după 1970. Zidul acesta continuă și la sud de jgheab, unde a fost conservat la suprafața solului.

Zidul transversal (Fig. 25), apărut în cas. 1, imediat la nord de camera domnească, este un contrafort, păstrat pe 3.50 m lungime spre vest (capătul vestic prezintă urme de cioplire) și 1.35 m lățime. În plan, la cota la care contrafortul este păstrat în prezent, s-a observat că a fost zidit numai din jumătăți de cărămizi, de două dimensiuni ($15 \times 4,5$ cm; 14×3 cm). Distanța între cărămizi și rânduri este aceeași, de 1,5-2 cm. Mortarul alburui și foarte rezistent, precum și aspectul zidăriei ne conduce spre epoca lui Matei Basarab. Spre peretele bucătăriei și cămării domnești, partea superioară a contrafortului este la nivelul de călcare din acea parte al curții Muzeului „Curtea Veche”. Baza este în pământul castaniu, la 1.30 m adâncime de la nivelul șapei de mozaic din partea nordică a acestui sector al muzeului. Lungimea lui ne conduce la concluzia că, în această parte palatul extins în timpul domnitorului Constantin Brâncoveanu a avut cel puțin un etaj deasupra bucătăriei. Din cauza rezidirii peretelui exterior al bucătăriei și cămării brâncovenești, în timpul lucrărilor de restaurare din perioada 1967-1972, nu ne-am mai putut da seama, la cota la care se păstrează acum zidăria contrafortului, de raportul între acesta și zidurile acestor anexe ale Palatului voievodal.

Contrafortul acesta a fost refolosit în primul sfert al secolului XIX, prin încadrarea lui de către zidul descris mai sus.

Până la adâncimea la care s-a săpat în S II, urmele cele mai evidente surprinse stratigrafic, în câteva mici porțiuni nederanjate, sunt cele lăsate la 0,20 m adâncime de un strat gros 8-10 cm de cărbune, mărturie a incendiului

din anul 1847, care a distrus cele două case adosate, zidite după anul 1816, în exteriorul laturii vestice a Palatului voievodal.

Palatul Gheorghe Duca

În incinta Muzeului „Curtea Veche”, la 11 m nord de palatul construit în timpul domniilor lui Mircea Ciobanul și fiului său Pătrașcu cel Bun, se află resturi din zidurile palatului construit de către ispravnicul Șerban Cantacuzino, la comanda domnitorului Gheorghe Duca (1673-1678). Câteva ziduri (Fig. 7) ale Palatului, după demolarea construcțiilor ridicate peste ele în secolul XIX, au fost conservate în aer liber prin consolidare și acoperire cu o șapă din mozaic (Fig. 26).

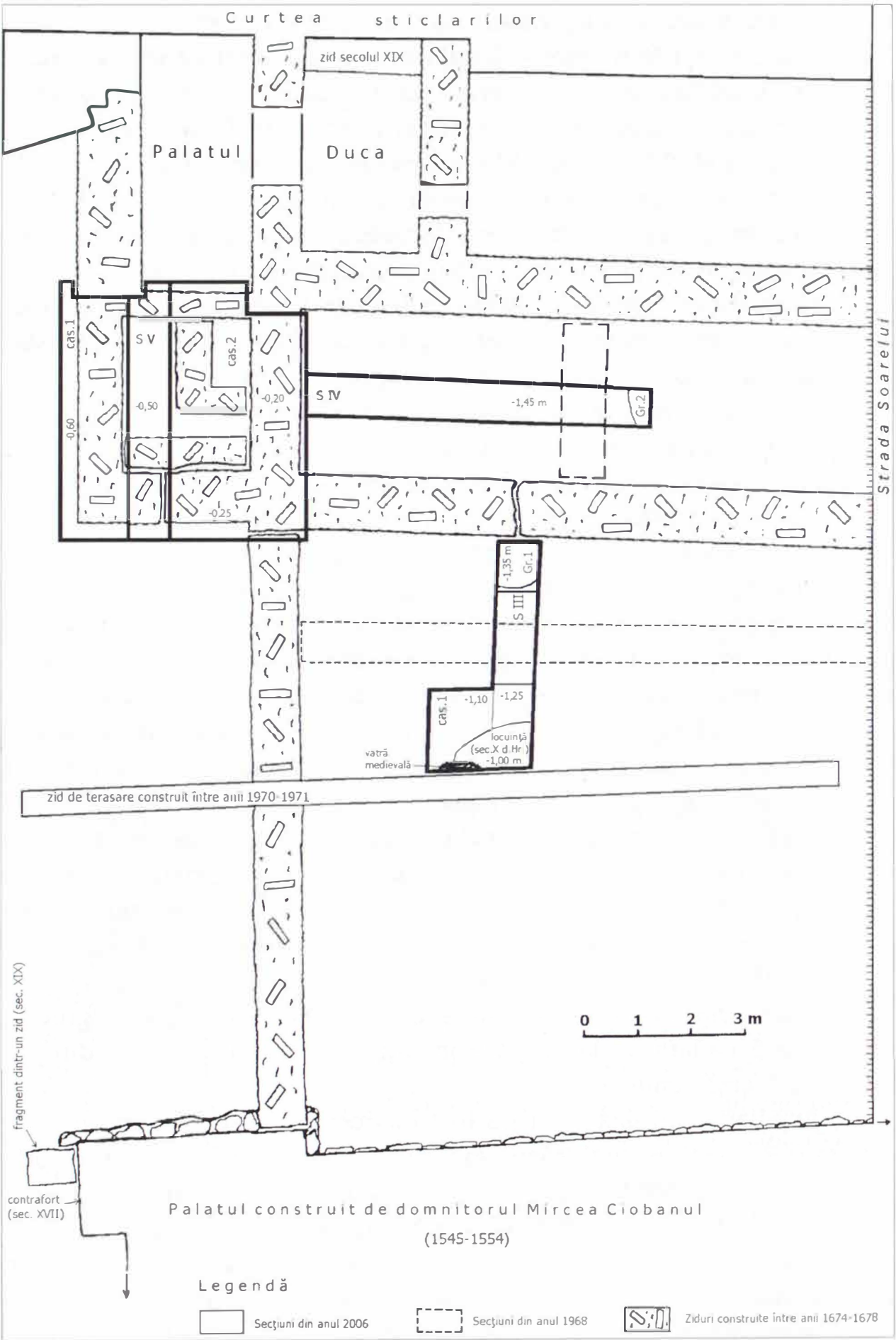
Secțiunea III (S III) de numai $4,25 \times 0,75$ m și cas. 1 de $1,55 \times 1,20$ m, au fost trasate pentru a verifica dacă între cele două palate a existat o curte interioară, așa cum apare figurată pe planul din anul 1791, a lămuri vechimea zidului orientat EV care este acum între ruinele celor două edificii, și a vedea care a fost cauza formării unei crăpături atât de late în zidul sudic al fundației palatului Duca.

Stratigrafic, sub un strat de balast de 0,20 m înălțime pus ca amenajare muzeistică, până la 0,50 m adâncime în capătul sudic al S III și 0,65 m în cel nordic este un strat format în anii 1967-1970, în urma demolării construcțiilor ridicate în secolul XIX peste ruinele Palatului voievodal, din lentile de nivelare în compoziția cărora predomină molozul, fragmentele de cărămidă și zonele lenticulate compuse din cenușă, pământ ars la roșu sau pământ gălbui.

S-a observat că zidul orientat EV este unul recent, de terasare, ridicat cu ocazia amenajării Muzeului „Curtea Veche”. Pe porțiunea cercetată, s-a constatat că el nu suprapune un zid din secolul XIX, care figurează pe planurile întocmite în anul 1968¹⁴. Are 0,50 m înălțime și a fost construit din 6 rânduri de cărămidă, puse peste un strat de ciment, gros de 10 cm. Talpa zidului de terasare, aflată la 0,45 m adâncime de la nivelul de călcare al curții din acea zonă a muzeului, precum și lentila lui de construcție se află în acest strat.

Între 0,50 și 0,80 m adâncime, este stratul medieval format din pământ negricios amestecat cu materiale rezultate din demolările și reparațiile succesive pe care le-a suportat Palatul, fragmente de la vase din lut ars, oase de păsări, de animale (porcine, ovi-caprine), cărbuni și rare bucăți de cărămizi.

¹⁴ În cursul lucrărilor de demolare și cercetare arheologică din perioada 1967-1972, s-a constatat că unele ziduri din secolul XIX au fost ridicate peste altele mai vechi.

Figura 7. Plan de situație al săpăturii arheologice efectuate la palatul Gh. Duca.
Figure 7. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest. Plan de la fouille archéologique effectuée au palais du prince Gheorghe Ghica.

În partea superioară a stratului medieval, la -0,55 m și la 1,00 m vest de la latura estică a S III este o lentilă orizontală, de 0,72 m lungime din pământ ars la cărămiziu pe 5 cm grosime, care împreună cu cenușa apărută în peretele vestic al casetei a aparținut unei vetre de foc în aer liber.

În strat, la -0,60 m. s-au găsit fragmente de la ulcioare, oale, străchini și farfurii din ceramică smălțuită și nesmălțuită, precum și de discuri ornamentale din ceramică cărămizie, lucrate la roată și decorate cu brăie concentrice cu creștături (Fig. 48/5, 7) care datează din secolele XVI-XVII. Discurile ornamentale găsite la Curtea Veche sunt nesmălțuite și seamănă în privința motivelor decorative cu exemplare găsite la Mănăstirile Radu Vodă¹⁵ din București și Tânganu¹⁶, jud. Ilfov.

Până la -1,00 m este un strat de pământ care aparține secolelor IX-XI și III-IV d. Hr., de culoare mai negricioasă decât la cel medieval, datorată numeroaselor bucăți de cărbune din compoziție.

Sub 1,00 m adâncime este stratul castaniu.

În partea sudică a S III și a cas. 1, între 0,85 m și 1,00 m adâncime s-a interceptat colțul nord-vestic al unei locuințe de suprafață (L. 1), cu podea neamenajată. Deasupra podelei pământul negricios, este amestecat cu bucăți mari, arse la roșu, din lipitura pereților locuinței și fragmente ceramice maronii la exterior și cu miezul negru, decorate pe toată suprafața cu striuri orizontale (Fig. 48/8), care proveneau din corpul unor oale din secolele IX-XI d. Hr. Nu s-a putut realiza cercetarea ei în suprafață spre est, din cauza vecinătății unui puț recent, din tuburi de beton armat, cu diametru mare, neprotejat prin acoperire, care colecta apele menajere uzate de la clădirile din vecinătate, iar la sud de zidul de terasare era pavajul amenajării muzeistice pe care nu am avut voie să-l demontăm, motiv pentru care nu am putut prelungi nici S III spre sud și a verifica dacă în spațiul, acum liber, dintre cele două Palate a fost o curte interioară.

Din secolele III-IV d. Hr., în S III s-a găsit un singur fragment și anume o bază inelară de la un castron sau oală, lucrată la roată din pastă zgrunțuroasă, arsă cenușiu.

În jumătatea nordică a S III a fost interceptat un sector dintr-o groapă menajeră (Gr. 1) și un șanț arheologic săpat în anul 1968, la 1,60 m sud de fundația sudică a palatului lui Gheorghe Duca. Groapa medievală era plină cu materiale (molozi, fragmente de cărămizi) de la reparațiile efectuate la Palatul voievodal înaintea construirii palatului Gheorghe Duca. Baza ei era la 1,35 m adâncime de la nivelul de călcare al suprafeței acoperite cu balast. Partea superioară a umpluturii era suprapusă de zidul sudic al fundației

¹⁵ Ionașcu, Zirra 1959, p. 178, Pl. LX.

¹⁶ Panait 1965, p. 249, 251, Fig. 11/2.

palatului Gheorghe Duca. În umplutură s-au găsit și fragmente ceramice, dintre care menționăm unul din gâtul unui urcior nesmălțuit (Fig. 48/3).

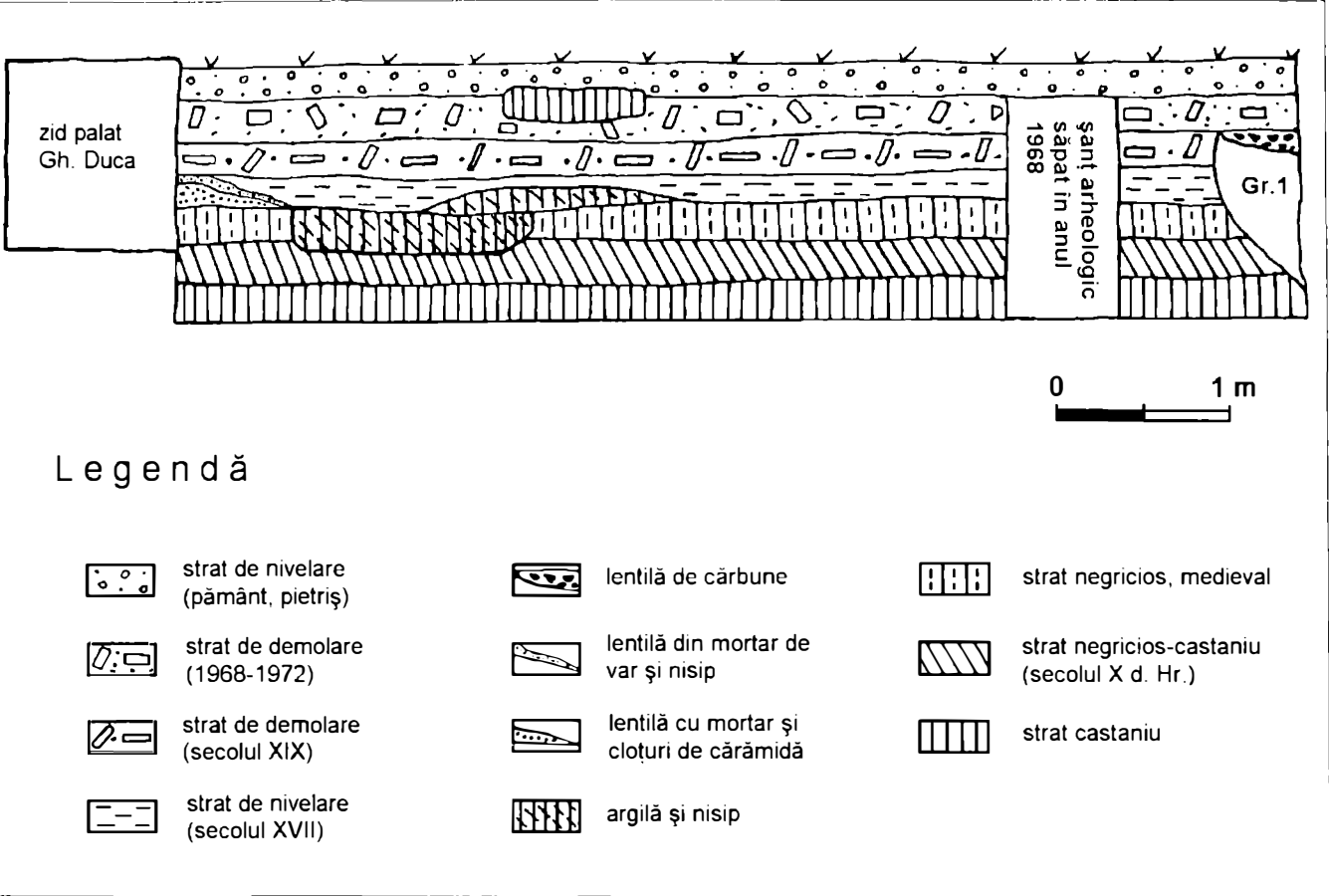
Zidul laturii sudice a palatului Duca are 1.00 m lățime și se păstrează pe 1,20 m înălțime totală, în care este inclusă și șapa din mozaic făcută la lucrările de conservare muzeistică. Este din cărămizi de $30 \times 13,5 \times 3$ cm; $29 \times 13,5 \times 4$ cm și mortar dur din var, nisip și pietricele, cu rosturi de 1-2 cm între cărămizi și 3 cm între rânduri. În dreptul SIII, deci deasupra umpluturii Gr. 1, s-a constatat că fundația așezată peste o lentilă de 10 cm grosime din pământ roșcat și cărbuni, are o ruptură profundă care pornește de la talpă, unde are 4 cm lățime și ajunge la suprafața actuală a solului, la lățimea de 5-8 cm. Așadar cauza apariției acestei crăpături profunde în fundație a fost instabilitatea terenului de pe suprafața Gr. 1, situație care a fost mușamalizată de constructor, prin acoperirea umpluturii acesteia cu un strat subțire de pământ având compoziție și culoare asemănătoare cu ale celui de pe restul șanțului în care s-a zidit fundația.

Secțiunea IV (S IV), de $6,55 \times 0,75$ m s-a săpat până la -1,35 m în partea vestică și -1,45 m în cea estică. La 4,80 m E. de la capătul vestic s-a interceptat un șanț arheologic săpat în anul 1968 și în capătul estic o mică parte dintr-o groapă medievală (Gr. 2).

Stratigrafic (Fig. 8), sub un strat recent de balast, de 0,20 m grosime, se află un strat de 0,22-0,25 m grosime, format din cărămizi, moloz și pământ, care a rezultat între anii 1967-1968, în urma demolării clădirilor construite peste vestigiile Palatului Duca. Sub el este stratul gros de 0,20-0,25 m cu materiale provenite din demolarea zidurilor Palatului Duca. Între 0,70 și 0,85 m adâncime este un strat de nivelare din pământ, nisip și fragmente de cărămidă, materiale rămase pe loc de la lucrările de tencuire și pomostire ale parterului Palatului Duca. Acesta zace pe stratul negricios medieval, de 0,25 m grosime, care conține cărbuni, fragmente de cărămidă și de la vase din lut ars. Între 1,10 și 1,25 m adâncime este stratul negricios-castaniu al secolelor IX-XI d. Hr., cu materiale rare constând în cărbune, chirpic și fragmente de vase. Până la baza secțiunii este stratul castaniu.

În partea vestică a S IV s-a constatat că talpa fundației palatului Duca era la 1,00 m adâncime, în partea superioară a stratului negricios-castaniu. Imediat lângă fundație, între 0,60 și 0,75 m adâncime, s-a găsit o lulea turcească fragmentară din secolele XVII-XVIII (Fig. 48/1), din lut ars cărămiziu, acoperit cu vopsea roșie lustruită. Este decorată cu linii concentrice, incizate paralel, și cu o șampilă de manufactură, ușor ovală având $D = 7 \times 8$ mm și scriere otomană. În stânga șampilei este o suprafață acoperită cu oxizi turcoaz rezultați din șederea pipei, timp îndelungat, lângă un obiect din cupru sau bronz, care nu a fost recuperat în săpătura arheologică.

Între 0,95-1,10 m adâncime, în stratul medieval preexistent construirii palatului Gheorghe Duca, s-au găsit fragmente de străchini, oale și ulcioare smălțuite (Fig. 48/2) și nesmălțuite, precum și de pahare tronconice nesmălțuite (Fig. 48/4, 6) din secolele XV-XVII, care seamănă ca formă cu cele găsite la Mănăstirea Radu Vodă¹⁷ și la biserica Sf. Gheorghe Nou¹⁸.

Figura 8. Palatul Gh. Duca. S IV. profilul nordic.
Figure 8. Le palais Gheorghe Duca, la section S IV, le profil nord.

Secțiunea V (S V) de 4,80 × 0,85 m, a fost trasată în colțul de sud-vest al palatului Duca, în scopul verificării înregistrării pe plan, făcută în anul 1968, a zidurilor din zona scării. Împreună cu casele 1 și 2 săpătura (Fig. 26-27) a însumat o suprafață de 21,12 m².

Pe porțiunea cercetată s-a corectat planul zidurilor și s-a constatat că: În exterior zidurile colțului sud-vestic sunt fățuite, neexistând astfel nici un martor în fațada peretelui vestic care să indice o continuare a zidului laturii sudice a Palatului Duca spre vest¹⁹;

¹⁷ Ionașcu, Zirra 1959, p. 178, Pl. LVII/3.
¹⁸ Rosetti 1959, p. 163, 182, PL. CVI/1-2.
¹⁹ Pe ridicarea topo pentru avizarea studiului de fezabilitate, făcută de S.C. Metrout S.A. în anul 2005, fără colaborarea cu arheologii, zidurile palatului Gh. Duca sunt figurate greșit spre vest și pe terenul de astăzi al Cramei domnești.

Zidul în forma literei „L”, menit să susțină scara de acces spre etaj, construit din cărămizi de $30 \times 15,3 \times 3$ cm, având latura dinspre nord de 0,65 m și cea răsăriteană de 0,48 m lățime, a fost adosat spre nord de un zid de numai 0,50 m lățime și spre est de unul de 1,00 m lățime;

Zidul de pe latura sudică a Palatului Gh. Duca, lat de 1,00 m, din cărămizi de $28 \times 15 \times 4$ cm, are o fisură de 5 cm lățime;

Spre interiorul camerei, la numai 8 cm nord de zidul sudic, se află adosat un alt zid, de 0,48 m spre est și 0,56 m lățime spre vest, al cărui rost credem că a fost acela de a susține scara;

În zidul de pe latura vestică s-au folosit cărămizi de $28 \times 14,5$; $29 \times 14,5$ și 30×15 cm.

Palatul Gheorghe Duca nu a avut o existență prea lungă. Fiind avariat la începutul secolului XVIII de un puternic incendiu, unele camere au fost atunci abandonate definitiv²⁰. La dărăpănarea lui au contribuit și numeroasele cutremure, dovada furnizând-o crăpăturile din fundațiile puțin adânci și cu talpa pusă pe un pământ instabil, rezultat din demolările și reparațiile anterioare făcute la Palatul lui Mircea Ciobanul sau în unele locuri pe stratul medieval mai vechi, dar și acesta insuficient tasat pentru fundarea unei construcții de asemenea proporții.

B. Piațeta de la intersecția străzii Șelari cu strada Iuliu Maniu

În perioada 12-22 iunie 2006, în Piațeta de la intersecția străzii Șelari cu strada Iuliu Maniu, s-a urmărit descoperirea resturilor fundațiilor turnului Porții de Sus a Curții domnești, zonă unde se crede că acesta s-ar fi aflat, potrivit unei gravuri de epocă, referitoare la prinderea domnitorului Nicolae Mavrocordat de către armata austriacă, la Curtea Veche, în noiembrie 1716²¹ și a unei localizări obținute prin suprapunerea planului Ernst, pe un plan cadastral din perioada interbelică.

Pentru atingerea acestui scop au fost trasate 2 secțiuni și 2 casete (Fig. 3), dar care, din cauza circulației auto care trebuia să deservească activitățile cotidiene din zonă și numeroaselor construcții și instalații edilitare subterane, semnalate la suprafața carosabilului, ele nu au putut fi amplasate în locurile cele mai probabile a conține resturi ale fundațiilor Porții de Sus.

În *Secțiunea I* (S I), de $6,00 \times 1,00$ și cas.1, care au însumat $8,43 \text{ m}^2$ s-a constatat că toată suprafața cuprinsă între 0,35 și 1,25 m adâncime, de la nivelul de călcare al carosabilului din pietre cubice, a fost răscolită de șanțuri

²⁰ Panait, Ștefănescu 1973, p. 54-55.

²¹ Șerban C. 1965, p. 153.

pentru instalații edilitare. Au fost interceptate trei conducte de ciment pentru apă, o mască de ciment pentru un cablu electric, un cablu telefonic și o platformă din ciment dur pentru protecția unei alte conducte edilitare.

În *Secțiunea II* (S II), de $4,00 \times 1,10$ m s-a săpat între 0,60 și 1,20 m adâncime și s-a făcut un sondaj de $1,00 \times 1,00$ m până la $-2,10$ m (Fig. 28). În jumătatea răsăriteană, între $-0,45$ și $1,05$ m, s-a dat de o mască și o platformă din ciment, precum și peste un cablu telefonic iar în cea vestică de o țevă din metal și de alte două șanțuri pentru conducte edilitare. În sondajul efectuat aproximativ pe centrul secțiunii s-a constatat că până la nisipul aluvionar, aflat la $-2,00$ m, pământul a fost răscolit de un șanț recent, umplut cu pământ amestecat cu moloz, fragmente de geam și de cărămizi de 8 cm grosime, produse de fabrică în secolul XX.

În *Caseta 2* (cas. 2), de $1,90 \times 1,00$ m, de la 0,50 până la 1,15 m adâncime, s-a dat ca și în celelalte secțiuni, peste două platforme de ciment și o conductă din material plastic. S-a găsit „in situ” un ciot de 0,45 m lățime, 0,60 m lungime și 0,25 m înălțime dintr-un zid din secolul XIX, păstrat pe 3 rânduri de cărămizi cu dimensiunile de 12×5 cm, apărut în jumătatea sudică, la $-0,48$ m de la nivelul de călcare al carosabilului, zid care a fost distrus de construcțiile edilitare menționate mai sus. El a fost ridicat peste umplutura unei gropi mai vechi, care a putut fi urmărită într-un sondaj (Fig. 29), unde la $-1,63$ m s-a dat peste un strat compact de var granulat care continua și la $-1,70$ m, situație în care săpătura devenind prea riscantă, a fost oprită. În umplutura acestei gropi, răvășită și ea în secolul XX de șanțuri pentru conducte și cabluri s-au găsit fragmente de la vase ceramice din secolele XVII-XVIII.

În concluzie, pe suprafața care a putut fi cercetată în anul 2006, la intersecția străzii Iuliu Maniu cu strada Șelari nu s-a găsit nici un rest de fundație din secolele XVII-XVIII sau lentile de construcție ori de demolare „in situ”, care să ofere indicii că în apropiere a existat o construcție din cărămidă, care să fi aparținut turnului Porții de Sus a Curții Vechi domnești.

C. Piața Sf. Anton și străzile adiacente

Cu ocazia cercetărilor arheologice întreprinse în anii 1959-1960 și 1962 de arheologii Panait I. Panait și Dinu V. Rosetti în fosta „Piață de Flori” (redenumită astăzi „Piața Sf. Anton”, după numele avut în secolele XVIII-XIX), au fost descoperite urme de locuire din secolul X d. Hr., fundațiile „Bisericii Sf. Anton” (1735-1847), spre str. Covaci câteva morminte din

cimitirul care a funcționat în jurul acesteia²², iar în extremitatea răsăriteană a actualei străzi Franceză resturile unei ulițe podite cu bârne de lemn de la sfârșitul secolului XVII și începutul secolului XVIII²³.

În anul 1970 pe străzile din jurul Pieței Sf. Anton s-au schimbat conductele edilitare. Într-un șanț săpat pe lungimea străzii Șepcari, lângă trotuarul dinspre biserica „Buna Vestire” a Curții Vechi domnești, s-a interceptat la 1,00 m adâncime o conductă de apă din secolul XVIII, construită din olane, neprotejate, care se îndrepta spre Dâmbovița²⁴.

Tot în anul 1970, pe carosabilul străzii 30 Decembrie, (astăzi strada Franceză), au fost săpate două șanțuri edilitare, în care au apărut vestigii de zidărie, unele atribuite construcțiilor Porții de Jos a Curții Vechi²⁵.

Primul șanț edilitar, de 1,00 m lățime și 1,80 m adâncime, a fost trasat la 3,50 m nord de zidul Hanului Manuc, pentru o conductă de apă. La 4,10 m est, de la colțul răsăritean al gangului de intrare în Han, s-a dat peste un zid de aproape 2 m lățime, făcut din cărămidă subțire, bine arsă, legată cu mortar alb-vinețiu, foarte dur, despre care arheologul Panait I. Panait a crezut atunci că face parte din zidul de incintă al Curții domnești, construit în timpul lui Matei Basarab²⁶, zid ce fusese interceptat în săpăturile din anii 1967-1968 și în subsolul din partea nord-vestică a Hanului²⁷.

Al doilea șanț edilitar a fost săpat cam pe mijlocul străzii, la 9,00 m nord de clădirea Hanului Manuc, pentru conducte de gaze. La 11,60 m est de gangul de intrare în Han și la -0,40 m sub carosabil, s-a dat peste două ziduri din cărămidă alăturate, despre care s-a notat următoarele: „Zidul 1 de 1,12-1,20 m lățime, construit în timpul lui Matei Basarab, din cărămidă incomplet arsă, din care pornea un zid ce marca latura sudică a turnului cu lungimea de 5,5 m. Pe latura exterioară zidul acesta era dublat de zidul 2. gros de 0,65-0,75 m, construit în vremea lui Constantin Brâncoveanu”²⁸.

Pentru completarea datelor tehnice și istorice rezultate din săpăturile arheologice și edilitare anterioare, prin cercetarea arheologică preventivă din anul 2006 s-a urmărit: dezvelirea în suprafață a fundațiilor turnului Porții de Jos; interceptarea traseului zidului de incintă a Curții Vechi spre turnul Bărăției și verificarea părții exterioare vestice a pronaosului bisericii

---

²² Panait I. Panait, *Carnet de șantier*, 1959-1960, ms.; Popescu D. 1963, p. 584, nr. 108/4;

²³ Panait 1963, p. 145-147, Fig. 4-5; Șerban C. 1965, p. 167.

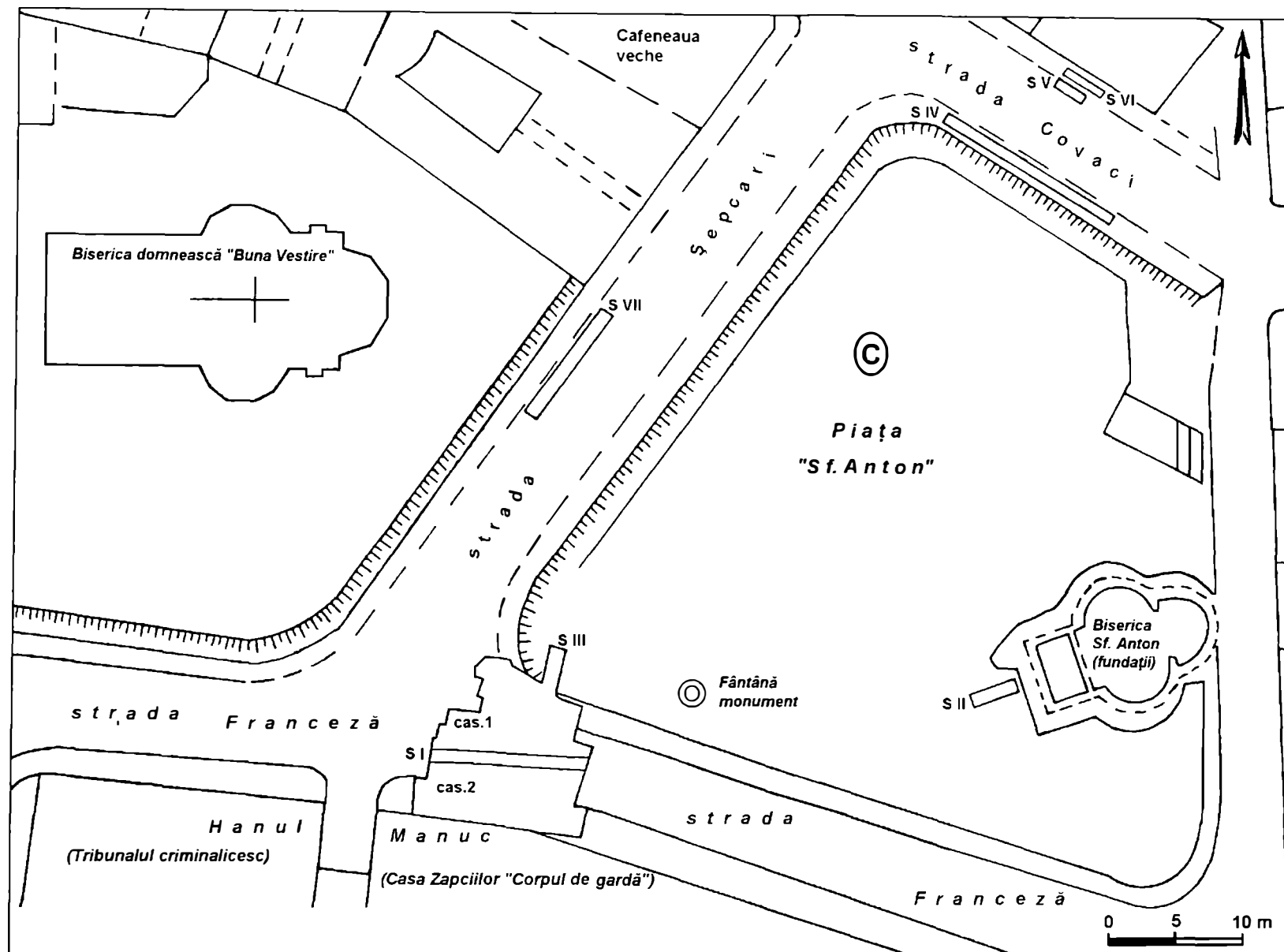
²⁴ Panait 1972, p. 9 Fig. 1.

²⁵ Babeș 1971, p. 366, nr. 29/a; Morintz 1972, p. 332, nr. 26/a.

²⁶ Panait I. Panait, *Carnet de șantier*, 1969-1970, ms.

²⁷ Panait 1972, p. 4.

²⁸ Panait I. Panait, *Carnet de șantier*, 1969-1970, ms.; Panait 1972, p. 5, Fig. 1.

Figura 9. Plan de încadrare în zonă a săpăturilor din anul 2006.

Figure 9. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest, place St. Antoine: plan d'intégration dans la zone des fouilles archéologiques en 2006.

Sf. Anton, scop în care, pe străzile Franceză, Covaci și Șepcari au fost trasate și săpate manual 7 secțiuni și 2 casete (Fig. 9).

Locul, numărul redus și dimensiunile acestor secțiuni au fost determinate de existența a numeroase conducte edilitare de gaze, cabluri electrice, apă potabilă sau reziduală, semnalate la suprafața carosabilului, precum și din necesitatea de a nu se întrerupe pe străzile respective circulația mașinilor pentru aprovizionare, salubritate, salvare, pompieri, etc.

Strada Franceză

Pentru dezvelirea în suprafață a vestigiilor incintei răsăritene și turnului Porții de Jos a Curții Vechi, semnalate în șanțurile edilitare săpate în anul 1970, pe carosabilul străzii Franceză, la 4 m est de intrarea în gangul Hanului Manuc, s-a trasat la început un șanț (S I) de $11,50 \times 1$ m. în care au fost interceptate fragmente de ziduri vechi. S-a trecut la dezvelirea lor în suprafață, atât la nord cât și la sud, prin două casete cu conturul neregulat (cas. 1 și cas. 2), fără martor între ele și S I. Suprafața cercetată pe carosabilul străzii și pe trotuarele dinspre Hanul Manuc și Piața Sf. Anton a fost de $100,75 \text{ m}^2$.

În timpul săpăturilor, s-a constatat că suprafața dezvelită a fost străpunsă pe parcursul secolului XX de 12 șanțuri pentru instalarea unor cabluri de forță, conducte de gaze, apă potabilă și apă uzată, precum și de câteva casete pentru construirea unor bazine și cămine edilitare, care au fragmentat și distrus mai mult de jumătate din suprafața zidurilor scoase la iveală (Fig. 10 și Fig. 31).

Pentru a nu deranja, deteriora instalațiile edilitare interceptate și a evita accidentele de muncă, săpătura a trebuit să fie oprită, după situație, între 0,60 și 1,00 m adâncime.

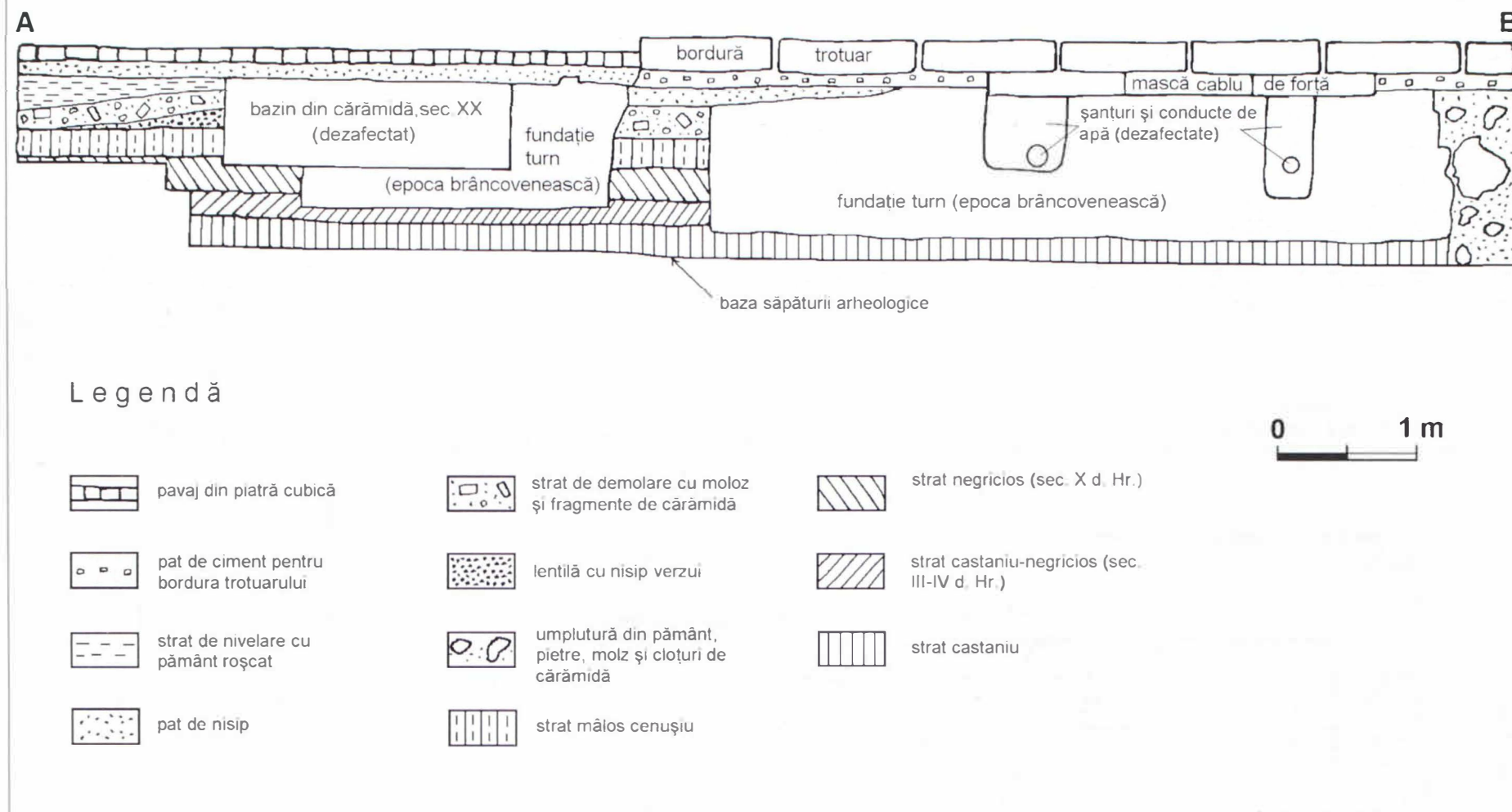
Au fost făcute 14 sondaje stratigrafice, dar în numai 10 dintre ele s-a dat peste straturi nederanjate de lucrările edilitare.

Într-o minicasetă săpată în cas.1 până la $-1,75$ m (cotă raportată la trotuarul nordic al străzii Franceză), s-a constatat următoarea situație stratigrafică:

Sub pavajul din piatră cubică de 0,12 m înălțime, așezat pe un pat de nisip de 0,10 m grosime, pus la rândul lui pe un pat de balast de 5 cm, era un strat gros de 0,20 m din beton ce făcea parte dintr-o platformă care s-a întins pe circa $2/3$ din suprafața săpăturii efectuate în 2006 (a se vedea și profilul C-D de la Fig. 12 și Fig. 32). Platforma era dintr-un beton slab concentrat și a fost turnată probabil în anul 1970, cu scopul de a proteja zidurile descoperite atunci, de solicitările mecanice pe care acestea trebuiau să le suporte la trecerea

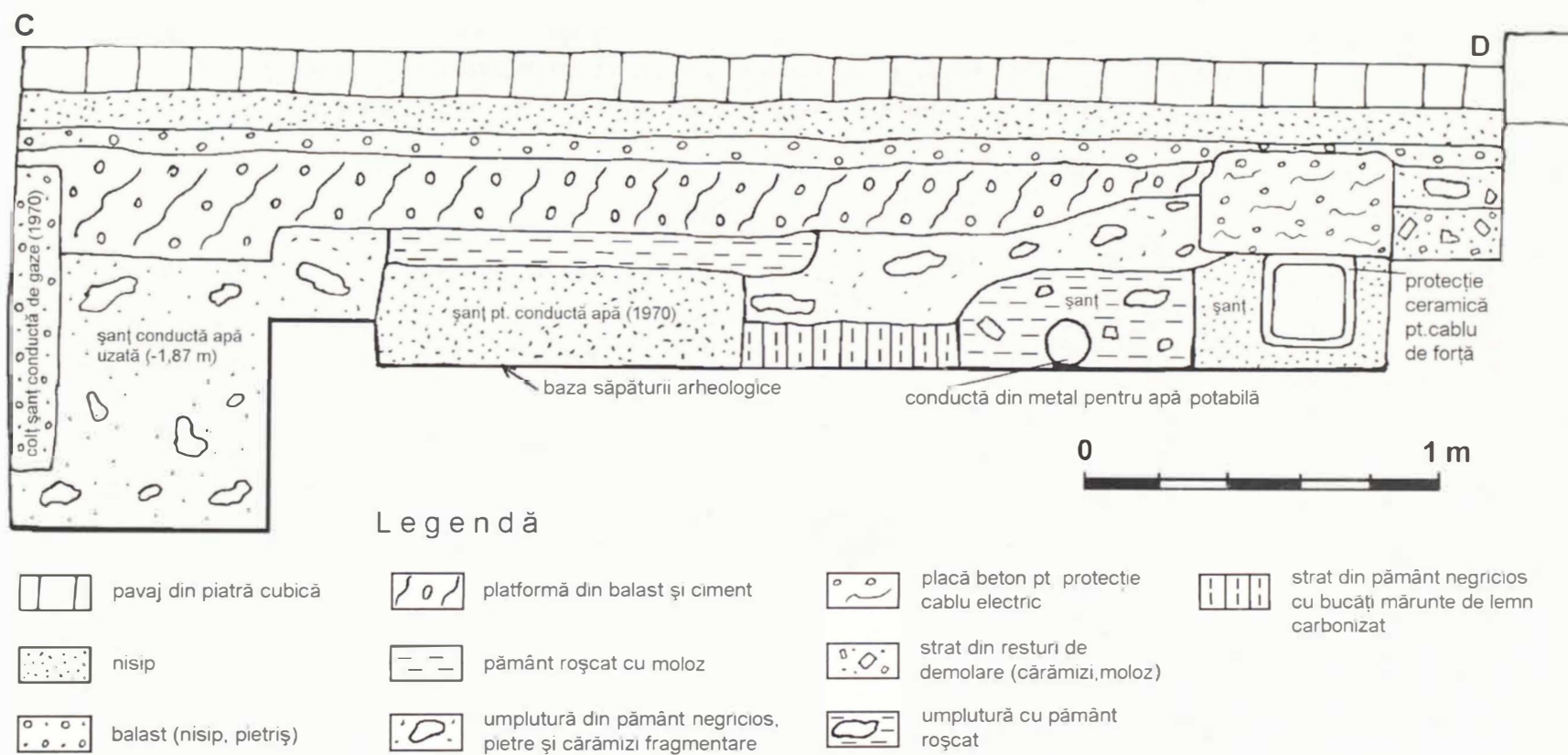

Figura 11. Fundațiile turnului brâncovenesc al Porții de Jos, profilul A-B.

Figure 11. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: coupe stratigraphique A-B des fondations de la tour de la Porte du Bas (époque du prince Constantin Brâncoveanu).

Figura 12. Profilul C-D al săpăturii arheologice din strada Franceză.
Figure 12. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest:
 coupe stratigraphique C-D de la fouille archéologique en rue Franceză („Franceză”).

mijloacelor de transport pe carosabilul de deasupra lor. Sub această platformă, până la $-0,95$ m este un strat din pământ amestecat cu mult moloz și fragmente de cărămidă rezultate de la demolarea zidurilor turnului și a clădirilor din imediata lui apropiere, sub care se află un strat de $0,20$ m grosime din nisip fin de culoare verzuie, adus din altă parte. Între $1,15$ și $1,35$ m adâncime este un strat negricios cu rare fragmente de cărămidă și mult cărbune, care aparține perioadei anterioare secolului XVIII. Până la $1,55$ m adâncime se află un strat din pământ negricios-castaniu din mileniul I d. Hr., sub care se află stratul castaniu-gălbui.

În caseta 2, lângă peretele răsăritean al bazinului din cărămidă dezafectat, s-a dat, la $0,40$ m adâncime de la carosabil (Fig. 11) și la $-0,50$ m sub trotuarul dinspre Hanul Manuc²⁹ peste un strat gros de $0,15$ - $0,17$ m din moloz și fragmente mici de cărămidă, care la circa 3 m distanță spre est cobora la $0,60$ - $0,70$ m adâncime și se subția până la $0,07$ m. Molozul acesta a provenit de la demolarea turnului Porții de Jos, iar cota bazei lui reprezintă nivelul de călcare al terenului, înainte de dezafectarea acestuia. Sub acest strat de demolare se află stratul de $0,17$ m grosime de nisip verzui, identic cu cel găsit în sondajul prezentat mai sus, care a fost așezat peste stratul medieval negricios, de $0,20$ m grosime (devenit cenușiu-albăstrui mălos în apropierea conductelor de apă din cauza umezelii permanente întreținută de infiltrații). În sondajul făcut până la $1,55$ m adâncime, sub $-0,90$ m este un strat negricios, gros de circa $0,15$ - $0,18$ m, datând din secolele IX-XI d. Hr., sub care se află stratul negricios-castaniu de $0,20$ m grosime și sub $-1,30$ m, stratul castaniu.

Într-o minicasetă de sondaj săpată pe trotuarul dinspre hanul Manuc până la $1,30$ m adâncime, s-a dat la $-0,55$ m de la nivelul de călcare al asfaltului trotuarului, de o lentilă de 5 cm grosime care conținea mult cărbune, sub care se aflau stratul medieval cu fragmente de cărămidă, stratul negricios premedieval și stratul castaniu. Lentila de cărbune este mărturia materială rămasă stratigrafic în urma unuia din numeroasele incendii care au distrus această parte a Curții Vechi domnești.

Pe suprafața cercetată au apărut 21 fragmente de ziduri vechi, începând de la $0,25$, $0,28$ și $0,30$ m adâncime de la nivelul de călcare al pavajului din pietre cubice spre trotuarul cu Hanul Manuc și la numai $0,12$ m adâncime ($71,20$ m cotă absolută), pe trotuar lângă peretele Hanului, adică imediat sub stratul de beton de 8 cm peste care era turnat un strat de asfalt de 4 cm grosime.

Cronologia zidurilor (Fig. 13):

Pentru stabilirea apartenenței cronologice a fragmentelor de ziduri au fost analizate următoarele elemente: raporturile clare de țesere, adosare și de

---

²⁹ Trotuarul dinspre Piața Sf. Anton este mai sus decât cel dinspre Hanul Manuc.

suprapunere a zidurilor, observate în 14 locuri; existența lăcașurilor grinzilor-tiranți și traseul acestora; orientarea cărămizilor, care în ansamblu părea a fi aceeași, dimensiunile diferite ale acestora; calitatea și cantitatea mortarului. S-a ajuns la concluzia că cele 21 fragmente de zidărie au aparținut unor construcții din cinci etape cronologice.

1. Etapa Matei Basarab

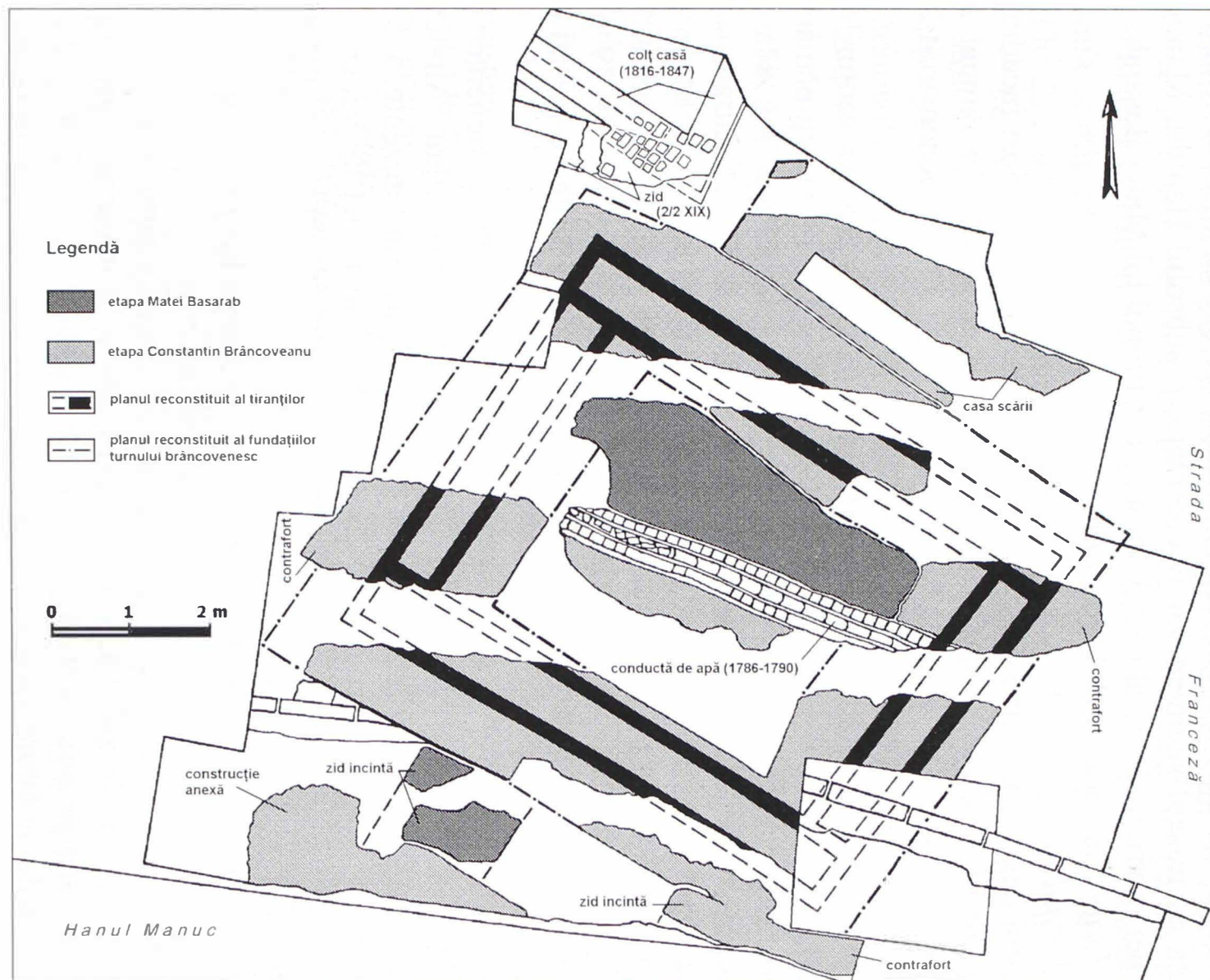
a. Turnul Porții de Jos

În partea centrală a zidăriei dezvelite în strada Franceză, nr. 62, se află un rest de zid, păstrat pe $4,80 \times 1,60$ m, din cărămizi de $27 \times 15 \times 4$ cm, cu rosturi de 0.5-3 cm între cărămizi și de 2-3 cm între rânduri. Mortarul din var, nisip și pietricele este foarte dur și de culoare alburie. Baza păstrată a acestui zid este la -1.57 m, dar nu știm dacă aceasta este cea adevărată sau cea păstrată, după ce s-a montat pe sub porțiunea rămasă din el, o conductă din ciment pentru ape menajere uzate. Într-un sondaj am constatat că această conductă are diametrul de 1,00 m, iar partea ei superioară se află la 1,87 m adâncime, de la nivelul de călcare al pavajului carosabilului. În partea vestică a acestui zid, au rămas urmele colților cupei excavatorului, într-un început de ruptură de formă albiată ($1,00 \times 2,00$ m, până la -1.05 m), ca dovadă că în planul inițial al constructorului edilitar era distrugerea acestui zid. Probabil la intervenția arheologilor de la Muzeul de Istorie a orașului București, s-a oprit distrugerea zidului, conducta montându-se într-un tunel săpat pe sub el. Zidul acesta reprezintă singura parte rămasă „în situ” din primul turn al Porții de Jos, ridicat în timpul domnitorului Matei Basarab (1632-1654), care potrivit informațiilor documentare a fost distrus în anul 1692 de explozia prafului de pușcă, provocată de un trăznet³⁰.

b. Zidul de incintă

Din zidul de incintă al etapei Matei Basarab, pe trotuarul dinspre Hanul Manuc a scăpat un fragment de 1,20 m lungime, care și acesta a fost rupt recent în două părți de un șanț edilitar acoperit cu un rând de cărămizi (Fig. 41). Fragmentul se află între zidul sud-vestic al turnului brâncovenesc și construcția-anexă a acestuia, fiind cu cele două în raport de adosare. Are 1,53 m lățime, talpa lui se află în partea superioară a stratului medieval, la numai 0,75 m adâncime de la nivelul de călcare al asfaltului trotuarului iar partea superioară a fost păstrată la -0,25 m. Cărămizile sunt de $30 \times 15,5 \times 3,5$ cm sau $30 \times 15 \times 3$ cm, iar rosturile dintr-un mortar foarte dur, de culoare alburie, făcut din mult var și micropundișuri, au 1,5-2 cm între rândurile de cărămidă. Dimensiunile cărămizilor din acest rest de zid de incintă sunt mult mai mari decât cele de $28 \times 14 \times 4$ cm găsite în săpăturile

³⁰ Panait, Ștefănescu 1973, p. 58.

Figura 13. Cronologia zidurilor dezvelite în anul 2006 pe strada Franceză.

Figure 13. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest : chronologie des murs découverts en 2006 par la fouille archéologique en rue Franceză („Franceză”).

arheologice efectuate în anii 1967-1968, în fragmentele de zidărie atribuite incintei lui Matei Basarab, înglobate în zidurile subsolului clădirii Tribunalului criminalicesc³¹ (construită în vremea domnitorului Constantin Mavrocordat), construcție care a fost inclusă de Manuc Bei, între anii 1804-1806³², în hanul care-i poartă numele.

Direcția lui, care a făcut într-un anumit loc și sub un anumit unghi joncțiunea cu traseul segmentelor interceptate în subsolul Hanului Manuc, arată un perimetru mai mic al Curții domnești în timpul lui Matei Basarab.

II. Etapa Constantin Brâncoveanu

a. Turnul Porții de Jos

Restul de zidărie, rămasă din turnul lui Matei Basarab a fost încadrat, prin adosare în fundație și apoi prin zidire peste el, în noul parament al turnului, păstrat astăzi pe circa 0,20 m înălțime (Fig. 33-34), reconstruit în timpul domnitorului Constantin Brâncoveanu.

În profilele majorității spărturilor în ziduri făcute la săparea șanțurilor edilitare, au apărut câte două lăcașuri paralele, găsite de noi pline cu pământ, după putrezirea grinzilor-tiranți din lemn, încorporate în timpul zidirii în zidăria crudă, pentru consolidarea acesteia. Lăcașurile sunt de formă pătrată sau dreptunghiulară în secțiune. Cele din zidul de pe latura estică au $l = 18$ cm și $\hat{l} = 14$ cm (Fig. 35-36); pe latura sudică sunt pătrate în secțiune, cu latura de 18 cm (Fig. 39); pe latura apuseană (lăcașul de la vest are $l = 18$ și $\hat{l} = 19$ cm iar cel de la est are $l = 18$ și $\hat{l} = 14$ cm (Fig. 37) și lăcașurile de pe latura nordică au $l = 20$ și $\hat{l} = 15$ cm (Fig. 34 și Fig. 38).

Spațiile tiranților și traseele lor au ajutat la stabilirea apartenenței și cronologiei numeroaselor fragmente de ziduri în care se aflau. Analiza zidurilor, numeric cele mai multe în care aceste lăcașuri erau prezente, a dus la concluzia că ciaturile respective se aseamănă și din punct de vedere al compoziției și rezistenței scăzute a mortarului folosit, dimensiunilor cărămizilor și execuției mai puțin îngrijite.

Prin urmărirea traseelor tiranților și transpunerea lor pe planul topo, s-a constatat că ele formează două dreptunghiuri înscrise.

La trei dintre fragmentele de fundație care aveau tiranți, s-au păstrat intacte ambele fețe ale zidului, situație care a ajutat la măsurarea grosimii acestora: fundația pe latura estică, avea în colțul sud-estic între 2,00 și 2,30 m lățime; cea de pe latura sudică 1,80 m lățime, iar cea de pe latura nordică 1,84-1,90 m lățime.

Cu ajutorul traseului tiranților și al zidurilor la care s-au păstrat ambele fețe, s-a încercat o reconstituire a planului turnului Porții de Jos. A

³¹ Panait 1972, p. 4.

³² Panait 1972, p. 3

rezultat o formă dreptunghiulară spre trapezoidală, care a avut laturile exterioare nord-estică și sud-vestică de 8,00 m lungime, latura sud-estică de 7,00 m și cea nord-vestică de 7,20 m. Spațiul interior de tranzit avea minimum 3,36 m lățime și 4,00 m lungime.

Fragmentele care fac parte din această formă rectangulară de zidărie, încadrează restul de zid lucrat din cărămizi de dimensiuni mai mari și mortar foarte rezistent, pe care în trei locuri, îl adosează în partea inferioară (fundatie) și îl suprapun la partea superioară în parament. Această situație arată stratigrafic, cât se poate de clar că zidul central este mai vechi iar zidurile exterioare, cu tiranți aparțin ultimei etape de reconstrucție a turnului.

Pe laturile de est și vest ale fundațiilor turnului brâncovenesc s-au păstrat cioturi de zidărie de la contraforții care susțineau poarta, mai bine păstrate fiind cele de pe latura estică. În colțul sud-estic (lângă Hanul Manuc), cărămizile de $26 \times 13,5 \times 4$ cm pentru contrafort, sunt țesute în formă de rozetă cu zidăria de pe latura estică a turnului.

Suprapus de o conductă de apă din olane și la sud de aceasta a scăpat de la distrugerea șanțurilor edilitare un zid lucrat mai puțin îngrijit din cărămizi întregi de $27 \times 14 \times 4$ cm; $27 \times 14,5 \times 3,5$ cm și fragmentare, din care unele, au fost pur și simplu aruncate într-un mortar cu nisip, pietricele și mult var, asemănător celui din zidul vestic al fundației turnului brâncovenesc. Talpa lui este la -1,25 m. Din el se mai păstrează 4-7 rânduri de cărămizi care au fost zidite peste o dărâmătură groasă de 0,35 m formată din moloz, mortar și fragmente de cărămidă. Probabil că rolul lui a fost acela de a oferi rezistență și stabilitate spre interior zidurilor turnului brâncovenesc, reconstruit pe un teren deranjat de explozie, având totodată și rolul unui pavaj rezistent la trecerea vehiculelor grele, cu tracțiune animală.

b. Zidul de incintă

Sub trotuarul de lângă Hanul Manuc, spre colțul sud-estic al resturilor turnului Porții de Jos, tăiat de „Casa Zapciilor”, s-a dat peste un fragment de zid, care în privința dimensiunii cărămizilor, aspectului și rezistenței mortarului, precum și al tehnicii de zidărie seamănă cu celelalte ziduri ale turnului Porții de Jos din epoca brâncovenească. Pe latura lui vestică s-a putut observa că în partea inferioară, între el și zidul turnului există un spațiu gol, de 0,03-0,05 m lățime, acoperit deasupra de cărămizi legate cu mortar. Un spațiu gol, de 0,20 m la vest și de 1 cm la 0,90 m spre est, este și între el și fundația „Casei Zapciilor”. Talpa lui se află la -1,00 m de la nivelul de călcare al trotuarului și zace pe un pământ castaniu-negricios.

Situația stratigrafică surprinsă arată că acest zid exista atunci când s-a început reconstrucția turnului brâncovenesc și în plus, el a fost integrat, de la cota -0,30 m de la nivelul de călcare de astăzi al trotuarului (71,02 m cotă absolută), în noua fortificație, situație indicată și de cărămizile zidite peste el, care pe cele două-trei rânduri, câte s-au mai păstrat sub trotuarul actual

(până la -0,12 m, adică 71,20 cotă absolută), se Țes cu cele din paramentul turnului (Fig. 43), la fel ca cele care încadrează restul de zidărie din turnul lui Matei Basarab. El exista către sfârșitul secolului XVIII, când a fost definitiv scos din uz prin construirea „Casei Zapciilor” în timpul domnitorului Nicolae Mavrogheni (1786-1791)³³.

Prin măsurători topo electronice pe teren³⁴, s-a constatat că direcția acestui ciot de zid nu coincide spre sud, cu aceea a incintei brâncovenești reperate în săpăturile din anii 1967-1968³⁵ și marcate în pavajul actual din curtea Hanului Manuc (Fig. 19). Este posibil să fie vorba de aceeași incintă, care în apropierea turnului a avut o frângere a traseului, undeva în sectorul distrus cu ocazia construirii pivnițelor „Casei Zapciilor”.

c. Construcții-anexe turnului

Pe latura nordică se află, adosată, o platformă de zidărie (Fig. 42), care a aparținut fundațiilor unei case a scării de acces în foișorul turnului brâncovenească. Ea a fost fragmentată și distrusă parțial de șanțuri pentru instalarea unor conducte de gaze și cabluri electrice.

Între zidul turnului și cărămizile acestei construcții, adăugate ulterior, este un spațiu de 3-4 cm lățime, plin cu mortar de var. Talpa zidăriei se află peste stratul de nisip fin gălbui-verzui adus, la -0,95 m de la nivelul carosabilului actual. Din fundație s-au păstrat 5 rânduri de cărămizi, legate cu același mortar slab ca și zidurile fazei brâncovenești de reconstrucție a turnului. În colțul sud-vestic spre zidul turnului, al 6-lea rând este format din cărămizi puse pe cant, din care s-au păstrat numai trei bucăți. Latura vestică a construcției-anexă are 1,33 m lungime și se închide cu cea nordică în unghi obtuz, mărturie fiind un ciot de zid „in situ” scăpat de la distrugerea provocată de un șanț pentru o conductă de gaze.

Pe suprafața platformei este un spațiu dreptunghiular gol, de 0,45-0,47 m lățime, care are pe latura dinspre turn și pe cea vestică câte un rând de cărămizi late de 15,5 cm, puse pe lățime, zidite în jurul unui cofrag din scânduri ale căror nervuri s-au păstrat în mortarul care acoperă ca o tencuială pereții verticali ai acestui spațiu. În capătul vestic s-au găsit câteva cărămizi căzute iar către cel estic se afla un fragment de zidărie format din patru rânduri de cărămizi pe cant, legate cu mortar slab concentrat, care a căzut acolo, în acea poziție, când a fost demolat turnul.

Pe latura sud-vestică a turnului, la 1,10-1,30 m distanță de aceasta, este o altă platformă de zidărie de 1,35 × 3,70 m, care provine de la o construcție brâncovenească, aflată în interiorul curții domnești, scoasă din

³³ Panait, Ștefănescu 1973, p. 69.

³⁴ Măsurătorile topo la săpăturile din anul 2006 au fost făcute de o echipă de la S.C. Metroul S.A.

³⁵ Panait 1972, p. 5, Fig. 1.

uz și distrusă prin zidirea „Casei Zapciilor”. Cărămizile sunt de $28 \times 14 \times 4$ cm însă mortarul gălbui, slab concentrat seamănă cu cel existent în celelalte ziduri brâncovenești din apropiere. Partea superioară păstrată este la $-0,28$ m și talpa la $-1,30$ m de la nivelul de călcare al trotuarului. Are latura dinspre turn fățuită și la zidirea ei a fost scos din uz zidul de incintă construit în vremea lui Matei Basarab, din care a fost păstrată o mostră.

Pentru cunoașterea mijloacelor materiale cu ajutorul cărora a reușit Constantin Brâncoveanu să finalizeze numeroasele construcții ridicate în timpul domniei sale, credem că analiza structurală a fragmentelor de zidărie rămase din fundațiile și paramentul turnului Porții de Jos, poate contribui și ea, într-o mică măsură, la conturarea unor concluzii privitoare la acest aspect al epocii brâncovenești.

Prezentarea se referă la dimensiunile cărămizilor, compoziția și rezistența mortarului, tehnica de zidărie și alte elemente particulare care nu au fost încă atinse în acest raport. Zidul estic al fundației turnului brâncovenesc, pe porțiunea adosată care s-a păstrat la răsărit de zidul Matei Basarab are talpa la $-1,40$ m. A fost zidit din jumătăți și cărămizi întregi de $25,5 \times 15,2 \times 4$ și $26 \times 13 \times 4$ cm. Pe orizontală cărămizile întregi sunt aproape lipite între ele, însă cele fragmentare sunt rare și cu foarte mult mortar între ele. Rosturile dintre rândurile de cărămizi au 2-4 cm grosime. În partea distrusă pentru instalarea conductei de ape uzate a scăpat un fragment-martor, în care se vede cum grinda-tirant din interior a fost racordată cu cea din exterior (Fig. 34).

Zidul estic, păstrat până la $-0,25$ m de la nivelul de călcare al carosabilului, tăiat spre colțul sud-estic de un bazin edilitar din cărămidă, în prezent dezafectat, a fost făcut din puține cărămizi întregi de $26 \times 14 \times 4$; $20 \times 13,5 \times 4$ cm. Majoritatea cărămizilor sunt $2/3$, jumătăți de $14,5 \times 3,5$; $12 \times 3,5$; $13,5 \times 4,5$ cm sau chiar sferturi. Mortarul se macină ușor, are culoarea gălbuie și a fost făcut cu var puțin, păstrat acum sub formă de granule, mult nisip și pietriș. Rosturile sunt de 1,5 cm între cărămizi și 4 cm între rânduri. Are laturile exterioare, vestică și estică, fățuite și acolo mortarul acoperă cărămizile. Zidul are în treimea vestică o crăpătură lată de 1 cm, plină cu mortar, care a putut fi urmărită până la $-0,85$ m. Cărămizile de la vest de crăpătură sunt în dreptul rosturilor zidului dinspre est. Pe linia verticală a crăpăturii, nu s-a observat nici o cărămidă întreagă, ruptă și căzută mai jos în porțiunea vestică. Talpa părții estice a zidului este la $-1,25$ m iar a porțiunii de la vest de crăpătură la $-1,15$ m de la nivelul carosabilului. Talpa părții vestice, neîngrijit lucrată, este mai îngustă cu 0,15 m decât partea superioară păstrată a zidului, care parcă se evazează. Spre colțul interior sud-estic fațada are un aspect neîngrijit (Fig. 40) și nu se țese cu zidul sudic al fundației turnului. După aspect, porțiunea vestică lată de 0,20-0,50 m nu este o ruptură a fundației, ci un alt zid, adăugat în timpul lucrărilor pentru

îngroșarea zidului estic spre interior, la care s-au folosit numai jumătăți de cărămizi de 14×4 cm.

Zidul de pe latura sudică a turnului este păstrat până la $-0,17$ m ($71,15$ cotă absolută), sub nivelul de călcare al trotuarului spre Hanul Manuc. Talpa lui este la $-1,45$ m de la nivelul trotuarului și $-1,35$ m de la carosabilul de lângă bordura trotuarului și este cu $0,20$ m mai jos decât porțiunea adăugată a zidului estic. Ambele fețe ale lui, arată o zidire îngrijită a cărămizilor, acoperite parțial cu mortar. Cărămizile sunt de $26 \times 14 \times 3,5$ cm; $26 \times 13,5 \times 3,5$ cm; $16 \times 4,2$; 13×4 ; 12×4 cm. S-au folosit mai multe cărămizi întregi decât jumătăți sau sferturi. Mortarul este gălbui și conține pe unele suprafețe mai mult nisip, pe altele mai multe pietricele. Partea superioară a spațiilor goale ale tiranților se află la $-0,87$ m (Fig. 39).

Zidul de pe latura vestică, acum distrus în cea mai mare parte, a fost lucrat într-o tehnică mai îngrijită, din cărămizi de $26 \times 13,5 \times 3,5$; $27 \times 13,5 \times 3,5$ cm. În mijlocul lui sunt jumătăți de cărămizi cu lățimea de 15 cm și una chiar de 18 cm. Cărămizile sunt de o calitate mai bună (un lut mai bine frământat și ars), decât cele folosite la restul zidurilor etapei Brâncoveanu. Mortarul conține mult var, este alburiu și mai dur. În extremitatea vestică a scăpat de la distrugere o mică porțiune dintr-o fațadă originală, nedistrusă, unde se vede că zidul a fost acoperit cu mult mortar. În partea superioară, o zonă mai înaltă din el s-a păstrat până la $0,33$ m adâncime de la nivelul carosabilului ($70,69$ m cotă absolută). Talpa îngrijit lucrată, cu cărămizile așezate pe orizontală, puse pe un pământ negricios cu mult cărbune, se află la $-1,17$ m față de nivelul de călcare al carosabilului de la vestul lui³⁶ și la $-1,25$ față de cel dinspre Han. Credem că acesta este zidul interceptat în anul 1970, în șanțul săpat la $3,5$ m nord de clădirea Hanului Manuc, deoarece este singurul de pe traseul aceluși șanț care corespunde descrierii din carnetul de șantier în privința localizării, lungimii și materialelor din care a fost făcut, dar datele din teren arată că nu este zidul de incintă din etapa Matei Basarab, așa cum s-a crezut atunci, ci un zid care face parte integrantă din fundația turnului brâncovenesc. Afirmația noastră este susținută de prezența, dimensiunile și orientarea lăcașurilor lăsate goale de grinzile-tiranți (Fig. 13 și 37) care au făcut parte dintr-un sistem unitar de consolidare a fundației proaspăt zidite. Aspectul îngrijit al zidului, dimensiunile și calitatea cărămizilor, precum și calitatea mortarului poate fi pusă pe seama folosirii unui lot de cărămizi produse în altă cărămidărie, care ființa de mai multe decenii cu aceleași tipare și secrete meșteșugărești și a unei echipe serioase de zidari, care au folosit o rețetă mai veche și mai scumpă de mortar.

³⁶ Strada Franceză are panta de scurgere a apelor pluviale pe axul longitudinal, dinspre est spre vest, gura de colectare a acestora fiind imediat la vest de fundațiile turnului Porții de Jos.

Zidul de pe latura nordică, tăiat în anul 1970 de șanțul pentru conducte de gaze suprapuse a căror parte superioară se află la -1.67 m. a fost lucrat din cărămizi $27 \times 14 \times 4,5$ cm; $26 \times 13 \times 4$; $26,5 \times 13,5 \times 4$ și mortar gălbui cu rosturi de $0,5-1-2$ cm între cărămizi și $2-4$ cm grosime între rânduri. Majoritatea cărămizilor sunt întregi, dar pe unele porțiuni nu au toate aceeași orientare, în plan. Partea de la nord de șanț are talpa la -1.60 m. așezată pe pământ castaniu, care în această zonă a fost observat la -1.55 m. Pe un segment de 0.80 m lungime, de la -0.90 m până la bază, se păstrează în exterior fațada exterioară dinspre colțul nord-vestic. aceasta nefiind distrusă de un alt șanț de gaze. Ea face colț cu un alt zid adosat și fățuit în exterior, care aparține construcției-anexă de pe latura nordică. Porțiunea de la sud de șanțul pentru conducte de gaze, care are spațiile goale ale tiranților la -0.87 m. adosează ciotul rămas din zidăria turnului etapei Matei Basarab. Într-o spărtură uriașă făcută în partea lui răsăriteană, pentru instalarea conductei din ciment, s-a văzut că între cele două ziduri este un spațiu de 0.20 m lățime spre bază, pentru ca în partea superioară, zidăria etapei Matei Basarab să fie acoperită pe $0,20$ m înălțime (Fig. 34) de cea brâncovenească. În spațiul dintre bazele celor două ziduri era pământ castaniu cu rare fragmente de cărămidă, ceea ce ne face să credem că el rămăsese acolo după explozia turnului Basarab, iar zidarii care au reconstruit turnul brâncovenesc nu l-au îndepărtat.

S-a constatat că șanțul săpat în anul 1970 la 9.00 m nord de Hanul Manuc, a tăiat pe $1,30$ m lungime, în peretele sudic, ciotul rămas din turnul Matei Basarab, și a străpuns zidul nordic al fundației turnului brâncovenesc, pe $4,80$ m lungime în peretele nordic și pe 2.84 m lungime în cel sudic. Față de consemnările făcute atunci, în afară de zidul Matei Basarab, care însă nu este de la incintă ci de la turn, celelalte ziduri, aparțin turnului brâncovenesc.

Dimensiunile cărămizilor, calitatea lor și a mortarului, precum și maniera diferită în care au fost executate zidurile pe cele patru laturi ale turnului brâncovenesc, arată că la construcția lui au lucrat mai multe echipe de meșteri și au fost folosite cărămizi din diferite cărămidării, unde fiecare meșter cărămidar avea propriul său tipar, ale cărui dimensiuni erau diferite de ale celorlalți meșteri. Deci, nu s-a făcut o comandă unică de cărămidă ci s-a folosit, probabil prin contribuție în natură, cărămidă gata făcută.

De asemenea, chiar în același zid, pe orizontală sunt suprafețe unde pietrișul în mortar este în cantitate mai mare decât pe altele învecinate, situație care arată că nu a existat o preocupare pentru dozarea uniformă a cantității de nisip și pietriș din compoziția mortarului de var.

Săpătura făcută în anul 2006 în strada Franceză, nr. 62, către intersecția acesteia cu strada Șepcari, beneficiind de posibilitatea de a fi executată în

suprafață, a dus la dezvelirea tuturor zidurilor existente acolo, cu care ocazie s-au adus corecturi majore privind cronologia și apartenența unora sau altora dintre zidurile interceptate în anul 1970, pe traseul celor două șanțuri edilitare.

Analiza stratigrafică și structurală a fiecărui zid a stabilit raporturile legate de construirea și funcționarea celor două sisteme de fortificație în timpul lui Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu.

Zidul de incintă Matei Basarab se află la 6,00 m est de gangul de intrare în Hanul Manuc iar incinta brâncovenească la 9,10 m est de același gang și nu la 12,00 m, cum s-a crezut anterior³⁷.

Sondajele stratigrafice făcute de noi, au scos la iveală faptul că în majoritatea situațiilor, fundațiile turnului brâncovenesc al Porții de Jos au fost zidite pe un teren sănătos, nederanjat de gropi anterioare, aflat în apropierea limitei dintre panta terasei și lunca inundabilă a Dâmboviței.

III. Conducta din olane

Cronologic și stratigrafic, conducta este prima construcție posterioară turnului brâncovenesc, după scoaterea acestuia din uz.

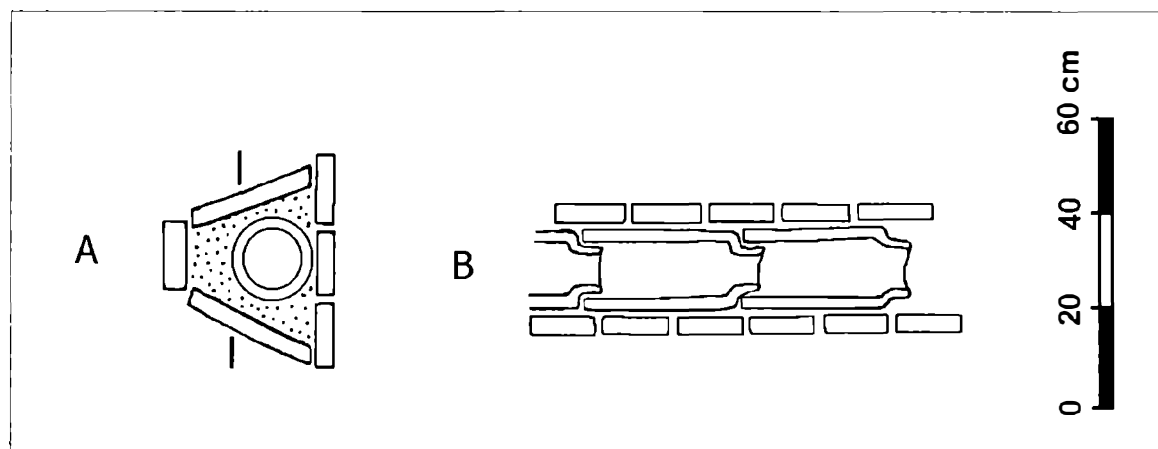
În centrul săpăturii s-a dat peste un segment dintr-o conductă din olane, păstrată pe 4,80 m lungime și datată prin raportare stratigrafică la sfârșitul secolului XVIII. Pentru construcția ei s-a cioplit un șanț de circa 0,60 m lățime, între zidurile Basarab-Brâncoveanu, spre nord și un alt zid brâncovenesc dinspre sud. Latura nordică a șanțului este îngrijit cioplită și se mai păstrează pe 1,80 m lungime din care 1,05 m pe zidul de la Matei Basarab și 0,75 m pe zidul brâncovenesc (Fig. 44).

Conducta a fost protejată de o construcție trapezoidală în secțiune făcută din cărămizi de $28 \times 14 \times 4$ cm (Fig. 14/A) legate cu un mortar care conținea aproape numai var. Rosturile de mortar dintre cărămizi și dintre acestea și olane aveau 1-2 cm grosime. Fiecare olan avea 15 cm diametru exterior, 35 cm lungime și 2 cm grosimea peretelui (Fig. 14/B). Olanele au fost lucrate la roată din lut fin, bine frământat și ars la roșu-cărămiziu. Conducta a fost așezată pe un pat format din trei șiruri de cărămizi puse pe lungime. Între acestea și olane s-a pus mortar cu foarte mult var. Baza patului de cărămizi este în partea răsăriteană păstrată la -0,80 m iar coama, în extremitatea vestică, la -0,55 m de la nivelul de călcare al carosabilului.

Panta terenului și modul de îmbinare al olanelor (cu 5 cm pe lungime îmbucați) indica un sens de curgere al apei dinspre biserica „Buna Vestire” spre „Casa Zapciilor”. Menirea ei a fost aceea de a alimenta cu apă „Casa Zapciilor” de la o sursă aflată în direcția bisericii „Buna Vestire” a Curții domnești.

---

³⁷ Panait 1972, p. 4.

Figura 14. Conducta de apă din olane (1786-1790) descoperită în strada Franceză.

Figure 14. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: conduite d’eau potable en tuiles (1786-1790) découverte en rue Franceză („Franceză”).

IV. Fundația casei din prima jumătate a secolului XIX

În partea nord-vestică a cas. 1 s-a descoperit la $-0,68$ m colțul sud-estic al fundației unei case construită după 1816, din cărămizi de 20×12 cm și mortar de var, care a fost distrusă la incendiul din 1847. Zidul dinspre răsărit avea $0,50$ m lățime și talpa la $-1,35$ m de la nivelul de călcare al trotuarului dinspre Piața Sf. Anton. La $-1,22$ m are un decroș în exterior de 8 cm lățime. Descrie cu latura sud-vestică un unghi ușor ascuțit (Fig. 45). Zidul de pe această latură are $0,45$ m lățime în partea superioară păstrată și un decroș în exterior, de 15 cm lățime, aflat cu 15 cm deasupra cotei celui de la zidul estic. Spre interiorul încăperii are un spațiu dreptunghiular în secțiune, de 22 cm lățime și 15 cm înălțime, plin cu cărbuni de lemn de la o grindă-tirant, care a fost montată în zidăria crudă la $0,32$ m vest, de la colțul sud-estic și continuă în zid spre vest dincolo de malul casetei arheologice. La același nivel cu baza tirantului ($-1,10$ m de la carosabil) s-a găsit în interiorul locuinței un strat de cărbune de lemn de $3-5$ cm grosime care era amestecat cu moloz și fragmente de cărămidă. Cărbunele era mai compact în colțul sud-estic. Pigmentația cu cărbune se afla și la $-1,25$ m.

V. Fundația casei din a doua jumătate a secolului XIX

Zidul sud-vestic al casei din perioada 1816-1847 a fost suprapus parțial de un alt zid de $0,66$ m lățime, construit în a doua jumătate a secolului XIX, din cărămizi de $25 \times 12 \times 3$ cm. Talpa lui se află la $-0,93$ m de la nivelul carosabilului străzii Franceză.

În săpătura efectuată pe suprafața ocupată de resturile de zidărie ale fostului turn a apărut material arheologic mobil extrem de puțin și în poziție secundară. Pe traseul S I, la circa 2 m est din capătul vestic, și la $0,50$ m adâncime s-a găsit o lulea turcească (Fig. 49/2) din lut fin, vopsit roșu-brun, care are pe corp fațete în formă de fagure, pe fiecare fațetă fiind incizată

câte o lalea (tijă, două frunze și floarea) iar pe muștuc avea o șampilă de atelier cu inscripție foarte tocită. Luleaua aceasta se încadrează tipologic în secolul XVIII. În umplutura șanțului săpat pentru conducta de evacuare a apelor uzate s-au găsit la -1,65 m trei piese din fier care provin de la elementele constructive ale turnului Porții de Jos: un piron de 15,2 cm lungime (Fig. 49/4), un cârlig aproape distrus de rugină, rupt în două bucăți și o bară, ușor trapezoidală cu $\hat{I} = 24$ cm ; baza mare = 5 cm ; baza mică = 3 cm și grosimea de 1 cm, care avea aproape pe toată suprafața o peliculă de mortar de var cu pietricele și bucăți mici de cărămidă (Fig. 49/1), materiale care indică faptul că a fost încastrată în zid când mortarul era încă crud.

Piața Sf. Anton

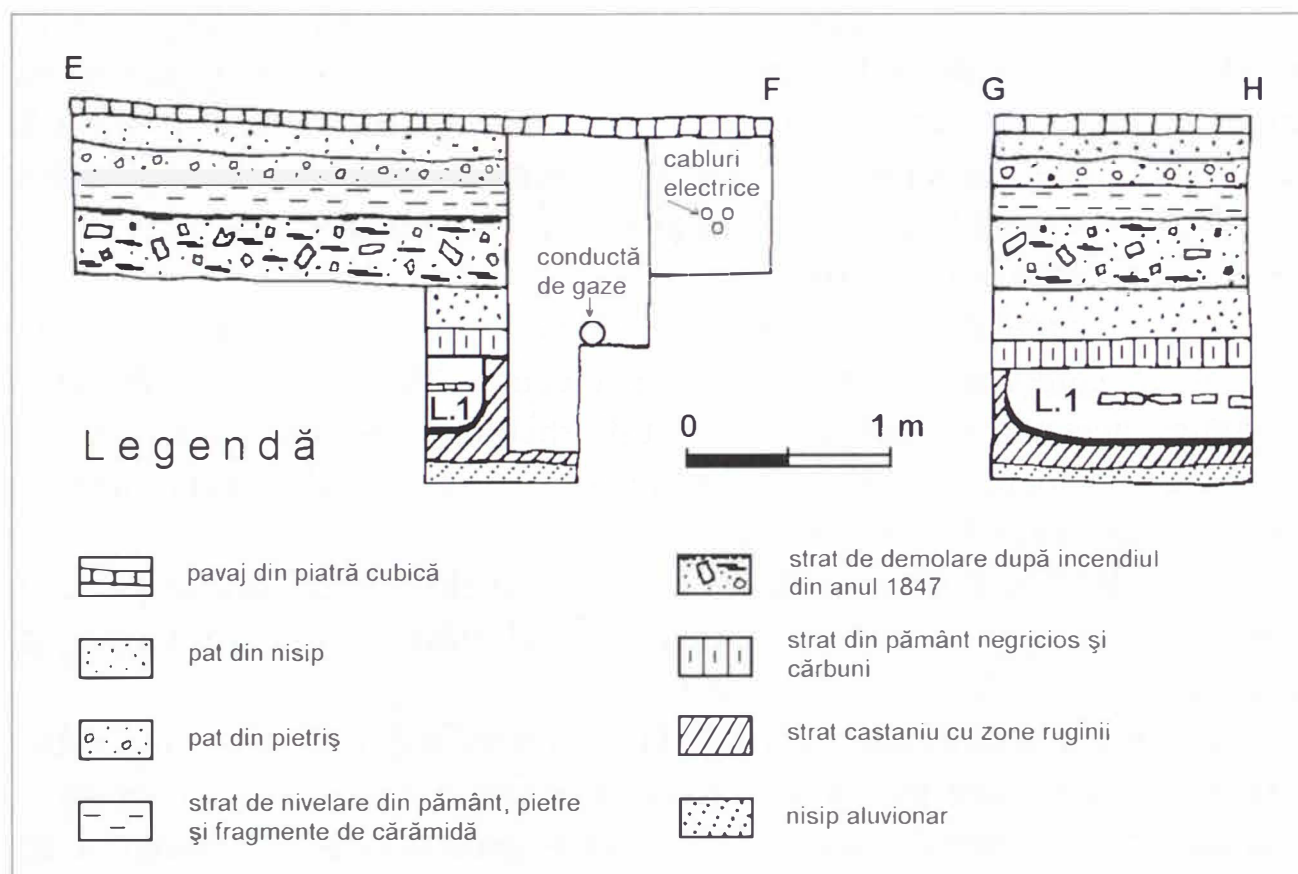
Secțiunea II (S II), de $(3,40 \times 1,00)$ m, orientată 57° ENE – 237° VNV, a fost trasată pe axul longitudinal al ruinelor bisericii Sf. Anton, la 1,30 m vest de zidul pronaosului, pentru a verifica dacă ciotul de zid păstrat în colțul exterior nord-vestic al acestuia continuă spre sud, adică dacă biserica a avut, sau nu, pridvor cu fundație din cărămidă. În săpătura efectuată numai până la 1,60 m adâncime, din cauza pericolului de surpare a malurilor instabile, s-a constatat, pe toată lungimea secțiunii, că terenul de la vestul bisericii a fost distrus de o groapă umplută cu materiale de demolare (cărămizi, pietre de dimensiuni foarte mari, bucăți mari de beton, de tablă, țevi, electrozi de sudură, etc.) rezultate din dezafectarea „Pieței de Flori”, în anul 1967, peste care s-a depus un strat din pământ curat, care a servit de pat vegetal la amenajarea spațiului verde.

Secțiunea III (S III), de $3,10 \times 1,20$ m, s-a săpat pe trotuarul dinspre Piața Sf. Anton, pentru verificarea stratigrafică a terenului aflat imediat la nord de fundațiile turnului Porții de Jos și găsirea indiciilor și, în cel mai fericit caz al resturilor zidului de incintă (Fig. 10). Prin extinderea în suprafață a săpăturii din strada Franceză spre nord, s-a ajuns ca S III să fie înglobat în aceasta.

Stratigrafic (Fig. 15), sub un pavaj din pietre cubice de 5-7 cm înălțime (de dimensiuni mai mici decât cele din carosabilul străzilor adiacente) se află un pat de nisip gros de 10 cm; un pat din pietriș și cloțuri de cărămidă de 12 cm grosime; un strat de nivelare de 10-15 cm grosime din pământ cu fragmente de cărămidă și pietre antrenate; un strat de 0,30-0,35 cm grosime, (între 0,45 și 0,80 m adâncime), care conține foarte multe cărămizi fragmentare în poziție oblică, orizontală sau pe cant, deasupra lor și între ele aflându-se multe suprafețe, de circa 5-10 cm lungime, cu mult cărbune. Pe cărămizi, de

12 cm lățime, nu erau urme de mortar ceea ce ne face să credem că ele erau resturi nefolosite, rămase de la o casă din apropiere, aflată în construcție sau terminată de curând. În acest strat cu vestigii de la incendiul din 1847, printre moloz, cărămizi întregi și fragmentare, cărbuni, cenușă, câteva fragmente de sticlă și din obiecte mărunte din fier, între 0,60 și 0,75 m adâncime de la nivelul de călcare al trotuarului s-a găsit o piesă din fier, de 14,5 cm lungime, rectangulară în secțiune, cu un vârf ascuțit și celălalt lățit și îndoit (Fig. 49/5).

Pentru a nu distruge aceste mărturii stratigrafice „in situ” ale incendiului din anul 1847, care au scăpat numeroaselor intervenții urbanistice ulterioare, numai în partea sudică a S III, într-o zonă deja distrusă aflată lângă traseul unui șanț săpat pentru o conductă de gaze s-a făcut un sondaj stratigrafic de 0,75 m lățime până la 1,72 m adâncime. Sub stratul de incendiu, se află un strat de 0,20 m grosime de nisip verzui, adus, similar celui găsit lângă zidurile turnului brâncovenesc. Sub el este un strat de 15 cm grosime din pământ negricios și bucăți rare de cărbune de lemn, identic cu cel de la turn dar aflat puțin mai sus; un strat castaniu cu cuiburi de rugină de 50 cm și un strat nisipos aluvionar până la baza sondajului.

Figura 15. Sondajul arheologic din S II (Piața Sf. Anton), profile.

Figure 15. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: coupes stratigraphiques E-F et G-H de la section S II de la place St. Antoine.

Între 1,17 și 1,62 m adâncime de la nivelul de călcare al trotuarului, s-a surprins colțul sud-vestic al unei locuințe (L 1), care din punct de vedere stratigrafic este anterioară secolului XVII. Umplutura ei era suprapusă de stratul de pământ negru. La -1,35 m, spre latura sudică, avea o suprafață cu cărămizi fragmentare puse orizontal una lângă alta, care au servit ca suport pentru o vatră de foc. La baza gropii se afla o dungă continuă, groasă de 1 cm din cărbune de lemn, care arată că locuința inițială a ars, după care a fost reconstruită pe același loc și dotată cu o vatră din cărămizi. Un număr de patru locuințe, cu vetre pe pat de cărămizi, datate probabil la începutul secolului XVI, au fost descoperite pe actuala stradă Gabroveni, în săpăturile din anul 2008³⁸.

Antrenată în pământul de umplutură al șanțurilor edilitare a fost găsită o lulea turcească din lut gălbui datată în secolul XVIII (Fig. 49/2).

Strada Covaci

Secțiunea IV (S IV), de 14,40 m lungime, s-a săpat în scopul interceptării incintei răsăritene a Curții Vechi, spre turnul Bărăției, pe trotuarul dinspre Piața Sf. Anton al străzii Covaci, deoarece acolo a fost singurul loc unde la suprafață nu erau capace de canal, gaze, apă, etc. Lățimea lui trasată inițial la 1,00 m s-a redus de la 0,75 până la 0,65 m, din cauza lățimii mari a bazei din beton turnate pentru susținerea bordurii trotuarului. De asemenea din cauza pericolului de surpare a malurilor instabile ale secțiunii, săpătura s-a efectuat numai până la 1,15-1,20 m și s-au făcut sondaje până la 1,50-2,00 m adâncime (Figura 16 și 46).

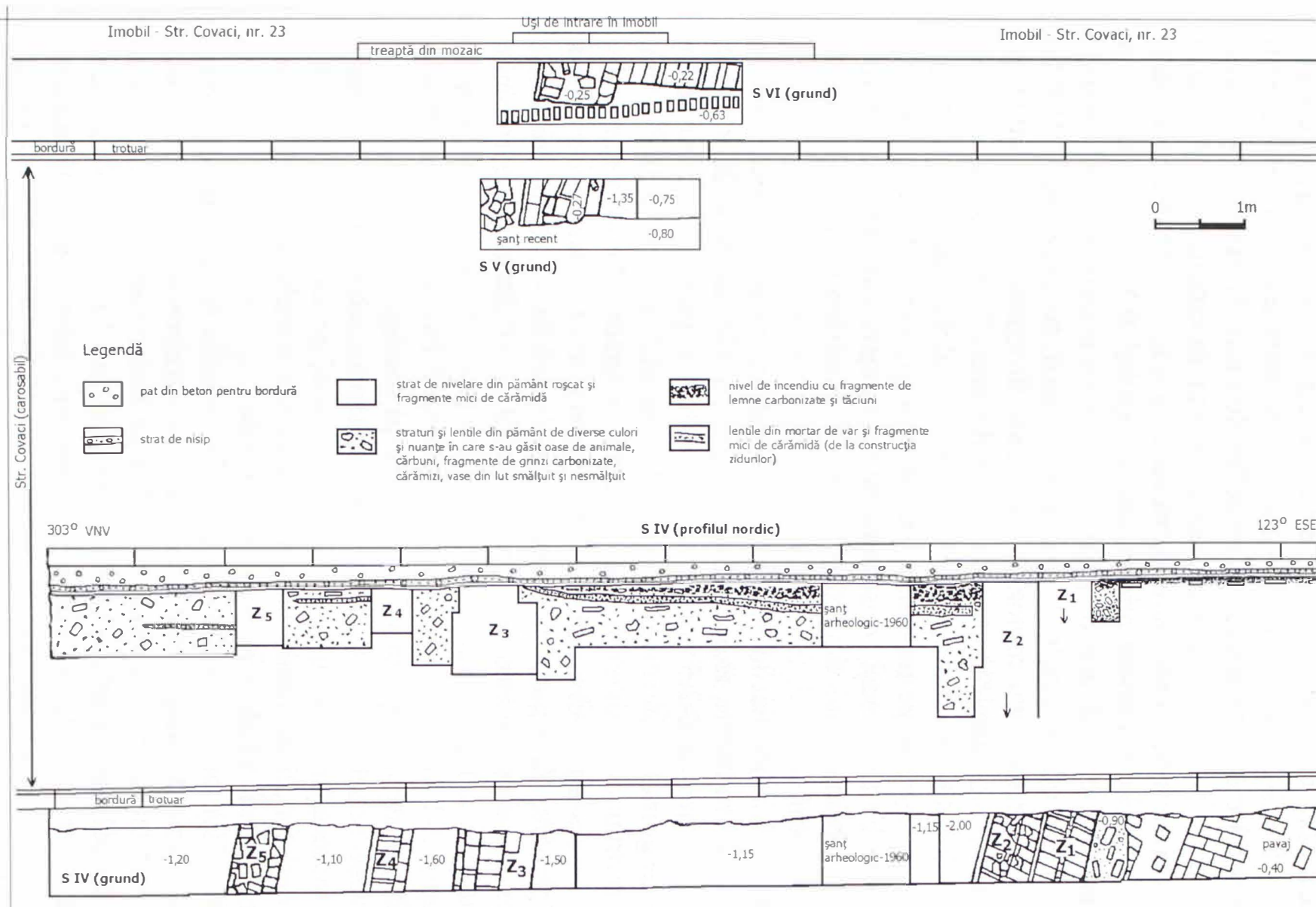
S-a constatat că latura sudică a S IV se învecina pe toată lungimea cu un șanț, în care era îngropat un cablu electric. După o ploaie abundentă umplutura acestuia s-a prăbușit în șanțul arheologic. De asemenea pe S IV, s-a identificat locul unde în anul 1960 s-a săpat un șanț de sondaj, între str. Covaci și latura nordică a bisericii Sf. Anton.

Între 0,40 și 0,45 m adâncime, de la nivelul de călcare al pavajului trotuarului, din pietre cubice, au apărut cinci ziduri (Z₁₋₅) și un pavaj din cărămidă.

În partea răsăriteană al S IV, la -0,40 m, sub o lentilă din cărbune groasă de 5 cm, care indică un incendiu puternic, s-a dat de un pavaj din cărămizi, majoritatea măcinate. Pavajul a fost cercetat pe 2,55 m lungime spre latura nordică a S IV și 2,75 lângă cea sudică. Cărămizile cu dimensiunile de 27,5 × 14,5 cm, legate între ele cu mortar slab, erau așezate pe un pat de

³⁸ Mănucu-Adameșteanu, Gavrilă, Ignat, Popescu 2009, p. 270.

Figura 16. Planul de situație a săpăturii din strada Covaci, grunduri și profilul nordic al S IV.

*Figure 16. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest:
plans des fouilles archéologiques en rue Covaci („des Forgerons”) et coupe stratigraphique de la section S IV.*

nisip de 5 cm grosime. În partea vestică, lângă un zid (notat Z_1) cărămizile pavajului erau în dispunere dezordonată, pe o suprafață de $0,30 \times 0,40$ m.

Zidul 1 (Z_1), de 0,60 m lățime, aflat imediat la vest de pavaj, era din cărămizi de $28 \times 14 \times 4$ cm și 25×13 cm. Pe orizontală cărămizile erau aproape lipite între ele, distanța fiind de cel mult 2 mm. Rosturile din mortar gălbui cu rezistență scăzută și cu granule de var în cantitate mică, aveau 1-2-3 cm grosime între rândurile de cărămizi. Z_1 a fost urmărit numai până la -0,90 m adâncime, într-un mic sondaj de numai $0,35 \times 0,75$ m, făcut pentru a stabili raportul dintre Z_1 și pavajul dinspre răsărit. S-a constatat că până la -0,70 este un strat cu mult moloz și cărămizi, iar între -0,70 și -0,90 mult cărbune amestecat cu moloz și fragmente de cărămizi. Sub -0,60 m partea inferioară a Z_1 avea direcția deviată pe direcția NV-SE cu circa 10 cm. Poziția dezordonată spre zid a cărămizilor pavajului s-a datorat faptului că acestea fuseseră așezate pe un teren instabil. Concluzia noastră este că Z_1 și pavajul au aparținut aceleiași construcții ridicate după anul 1816, care a fost grav avariata de incendiul din 1847, mărturie fiind lentila de cărbune de deasupra pavajului.

Zidul 2 (Z_2). Imediat la vest de Z_1 , adosat și cu aceeași orientare se află zidul de 0,65 m lățime, executat foarte îngrijit din cărămizi de $28 \times 13,5 \times 3,5$ cm, cu rosturi de 2-2,5 cm din mortar cu nisip, pietricele și var astăzi în mare parte granulat. Între cele două ziduri se află un spațiu de 3-5 cm, umplut cu mortar cu rezistență scăzută. Într-un sondaj făcut în partea lui vestică, în care s-au găsit materiale de la demolări, fragmente ceramice, cărbuni și pământ, Z_2 a putut fi urmărit numai până la -2,00 m, adâncime până la care nu s-a dat de baza lui, săpătura fiind oprită din cauza pericolului mare de surpare a malului sudic al S IV. Fațada lui vestică era îngrijit executată și la -1,38 m, Z_2 avea un decroș de 7 cm lățime. Dispunerea stratigrafică a materialelor arheologice găsite în sondaj și cronologia lor nu indică la vest de el o pivniță contemporană perioadei lui de utilizare. Adâncirea mare a lui în pământ se datorează grijii pe care constructorul a acordat-o rezistenței și stabilității clădirii căruia acest zid i-a aparținut, mergând cu fundația până la un pământ mai stabil.

Zidul 3 (Z_3), orientat 40° NE – 220° SV, se află la 5,00 m vest de Z_2 . Are 0,70 m lățime la partea superioară păstrată, un decroș de 0,18 m lățime pe latura estică la -0,65 m și altul de 0,07 m pe latura vestică la -0,72 m de la nivelul de călcare al trotuarului. Cărămizile au $29 \times 15 \times 4-3,5$ cm, rosturile între cărămizi de 1-2 cm și 5 cm grosime între rânduri, sunt dintr-un mortar foarte dur, alburiu, care a acoperit în exterior cărămizile. Talpa lui aflată la -1,40 m de la nivelul de călcare al trotuarului, fusese pusă pe un pământ format din descompunerea gunoaielor menajere.

Zidul 4 (Z_4) a apărut la 0,55 m vest de Z_3 . Avea 0,45 m lățime și fusese construit din cărămizi de $25 \times 13 \times 3,5$ cm, cu rosturi între cărămizi

de 0,5-1 cm și între rânduri de 1,5-2 cm, din mortar slab de culoare gălbuie. Talpa lui, pusă pe materiale de la demolările unor construcții de zidărie din vecinătate, se află la -0,95 m iar lentila de mortar de la construcție, groasă de 5-7 cm a fost observată la vest de el, la 0,55 m adâncime.

Zidul 5 (Z_5), aflat la 2,00 m vest de Z_4 are 0,55 m lățime și talpa la -1,07 m. În spărtura din partea superioară s-a văzut că a fost făcut numai din bucăți de cărămidă legate cu mortar gălbui ca și Z_4 . Lentila de mortar de la construcția lui a fost observată în exteriorul laturii vestice, la -0,87 m. Deasupra și dedesubtul lentilei lui de construcție, până la capătul vestic al S IV sunt umpluturi de la demolări, ca și între Z_4 și Z_5 .

Stratigrafia din profilul sudic al S IV este următoarea:

Sub pavajul din pietre cubice de 0,12 m înălțime, s-a dat peste patul de pietriș și nisip de 0,20 m grosime al pavajului, sub care era o lentilă continuă de 3-5 cm din pământ gălbui-roșcat, adus din altă parte, care a acoperit zidurile și lentila de cărbuni de deasupra pavajului din cărămidă. Imediat la vest de Z_2 , între 0,50 și 0,70 m adâncime, era un pământ cu foarte mult cărbune rezultat de la un incendiu, (probabil cel din anul 1847), care continua și la vest de șanțul arheologic din anul 1960. Între Z_2 și Z_3 , până la baza săpăturii arheologice din iunie 2006 pământul de umplură era amestecat cu materiale de la demolări, cărbune, dispuse în numeroase straturi și lentile.

S-a remarcat o lentilă cu foarte mult var, de 10-12 cm grosime, care suprapunea Z_3 , iar pe la mijlocul distanței dintre cele două ziduri cobora la 0,60 - 0,70 m adâncime și se întrerupea spre est la 0,15 m distanță de Z_2 , adică la peretele șanțului săpat pentru zidirea acestuia. Această lentilă de mortar ne-a ajutat stratigrafic să determinăm cronologia Z_{1-3} . Lentila s-a format la construcția Z_1 , adâncimea ei marcând nivelul de călcare al terenului la începutul secolului XIX. Faptul că lentila suprapune Z_3 , înseamnă că la acea dată incinta curții domnești fusese scoasă din uz și demolată, până la cota găsită de noi în anul 2006. Absența lentilei de var pe cei 15 cm din partea vestică a Z_2 (cât reprezintă distanța dintre malul vestic al șanțului săpat pentru zidirea acestuia și peretele lui, de deasupra decroșului), arată că lentila exista la data construcției Z_2 . Deci, dintre cele trei, zidul Z_2 este cel mai nou. El a fost ridicat în a doua jumătate a secolului XIX, după nivelarea resturilor de la construcția alăturată, cu pavaj de cărămidă, distrusă de marele incendiu din anul 1847.

Zidurile Z_4 și Z_5 au aparținut unor construcții diferite, ridicate după vânzarea terenului Curții domnești.

Toate zidurile apărute în S IV, sunt paralele cu strada Șelari și oblice față de orientarea de astăzi a străzii Covaci.

Pentru urmărirea Z_3 , s-a trasat în jumătatea nordică a carosabilului străzii Covaci secțiunea S V, de $2,40 \times 0,80$ m și pe trotuarul nordic, în dreptul ușii de intrare în imobilul de la nr. 23, secțiunea S VI, de $2,75 \times 0,70$ m.

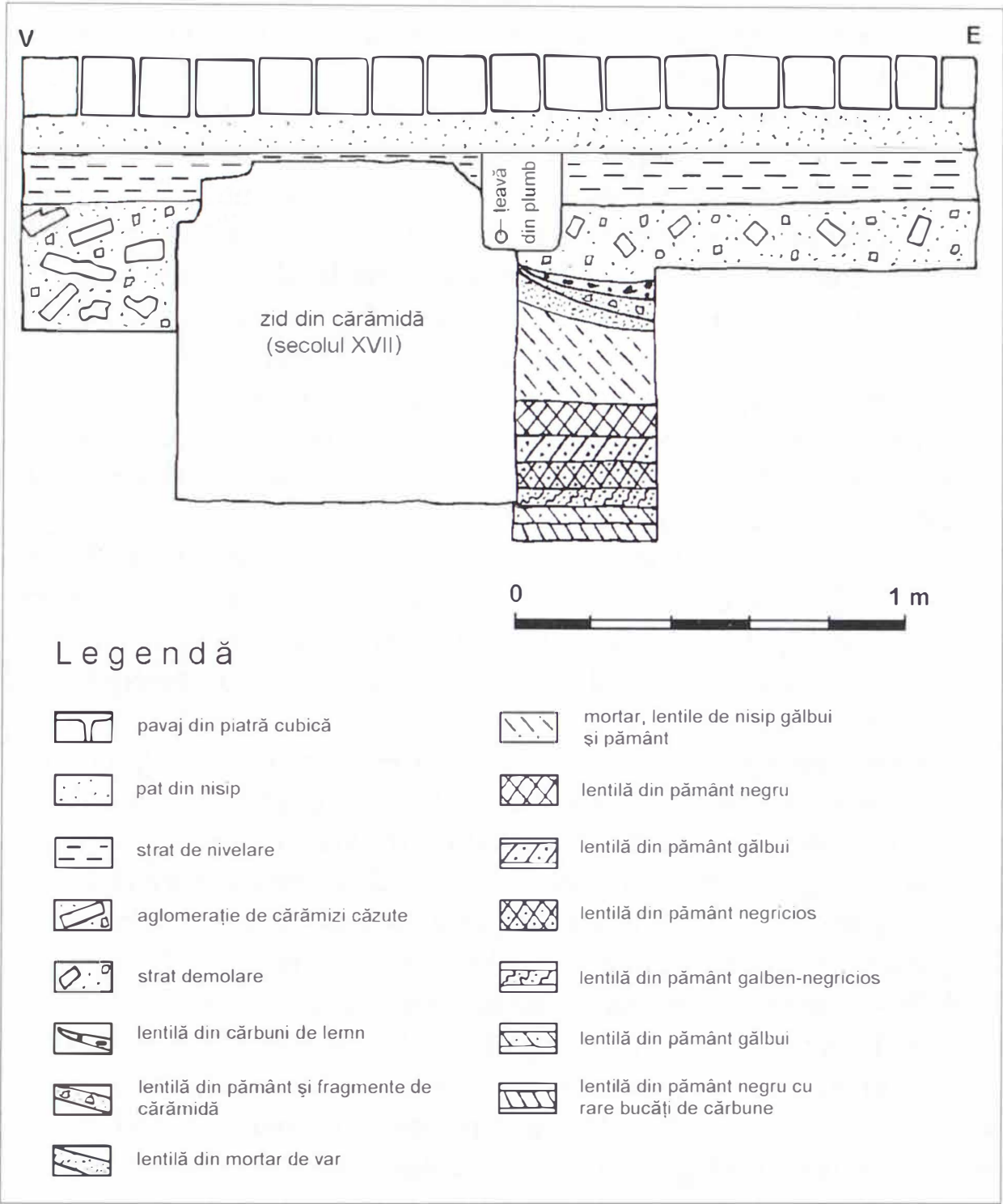
În *Secțiunea V* (S V), spre latura nordică la $-0,27$ m, a apărut un fragment dintr-un zid (Fig. 47), care a fost distrus în partea sudică de un șanț edilitar. În partea superioară păstrată a zidului, era un lăcaș trapezoidal de $5 \times 22 \times 10$ cm și adânc de 10 cm, cu marginile și baza tencuite. Pe latura vestică, la $-0,50$ m de la nivelul de călcare al trotuarului, zidul avea un decroș de 5 cm lățime, iar pe cea estică la $-0,57$ m avea o treaptă de 15 cm lățime, pe care se afla o țeavă din plumb pentru apă. Talpa zidului era de 0,85 m lățime. Cărămizile aveau $30 \times 15,5 \times 4$ cm sau $28 \times 15 \times 5$ cm, rosturile de 1,5-3 cm între cărămizi și 3-5 cm între rândurile de cărămizi. Chiar dacă dimensiunile cărămizilor sunt puțin diferite, compoziția și duritatea mortarului, orientarea, lățimea lui sunt elemente care ne determină să considerăm că acesta era continuarea lui Z_3 din S IV.

În partea răsăriteană a zidului s-a făcut un mic sondaj, care a fost posibil numai până la $-1,35$ m, și în care s-a constatat, între $-0,38$ și $-0,56$, $-0,60$ m de la nivelul de călcare al pavajului carosabilului, stratul de demolare al acestui zid, sub care, în pantă, era o lentilă de cărbune de 3-4-5 cm grosime, de la un incendiu, dedesupt o lentilă de 5-6 cm grosime din pământ și fragmente mici de cărămidă, sub care era o lentilă de mortar de var de 5-6 cm lângă zid și de 4-5 cm spre est, care zăcea pe un strat de 0,30 m grosime lângă zid și 0,20 m la răsăritul sondajului de pământ amestecat cu mortar, fragmente mici de cărămizi și zone cu nisip gălbui, materiale care indică nivelul de construcție al zidului. Dedesuptul acestor depuneri (care după orientare și compoziție arată că s-au format în legătură cu zidul menționat), sunt lentile mai groase sau mai subțiri din depuneri de pământ negricios sau gălbui care arată situația stratigrafică a zonei, înaintea construirii acestui zid (Fig. 17).

În *Secțiunea VI* (S VI), a apărut la numai $-0,25$ m de la nivelul de călcare al trotuarului un fragment dintr-un zid făcut din cărămizi de $28 \times 15 \times 5$ cm; $28 \times 15 \times 4$ cm și mortar alburiu rezistent, care avea aceeași orientare cu zidul apărut în S V și cu Z_3 din S IV. În partea sudică a fost distrus de un șanț edilitar pentru un cablu, acoperit cu nisip și cărămizi noi, de 10×20 cm. El se țesea organic cu un zid perpendicular, apărut la $-0,22$ m, lucrat din aceleași materiale, care se îndrepta spre est, putând fi urmărit în săpătură numai pe 1,40 m lungime. Din lățimea lui în S VI, s-a dezvelit numai un rând de cărămizi, restul aflându-se sub treapta de la intrarea în imobilul de la nr. 23. Între acest zid și talpa treptei imobilului erau puse fragmente de olane și țigle.

După cum am arătat, dimensiunile cărămizilor diferă la Z_3 din S IV și la fragmentele descoperite în S V-VI, însă duritatea și culoarea mortarului, precum și execuția îngrijită sunt asemănătoare celor constatate la zidurile din epoca Matei Basarab, descoperite în resturile turnului Porții de Jos.

Lățimea décroșurilor, a paramentului, orientarea lor sunt indicii ale apartenenței lor la incinta răsăriteană a Curții domnești, zidul din S VI, care se îndreaptă spre est fiind un contrafort al acesteia³⁹.

Figura 17. Profilul nordic al S V din strada Covaci.

Figure 17. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: coupe stratigraphique de la section S V en rue Covaci („des Forgerons”).

³⁹ Ulterior, în cursul săpăturilor efectuate în anul 2008, s-a dezvelit pe toată lungimea străzii Gabroveni zidul de incintă al Curții domnești de pe latura nordică, ridicat în secolul XVII și reparat în timpul domniei lui Constantin Brancoveanu: Mănuclu-Adameșteanu, Gavrilă, Ignat, Popescu 2009, p. 270.

Pe strada Covaci, materialul arheologic mobil a fost găsit numai în S IV, mai ales în spațiul dintre zidurile Z_2 și Z_3 .

Fragmente de ulcioare, oale, câni și două picioare de sfeșnice (Fig. 50/4-5) cu vopsea albă în partea inferioară și cu smalt verde în cea superioară au fost găsite între -0,40 și -0,65 m, deci în stratul de incendiu din anul 1847.

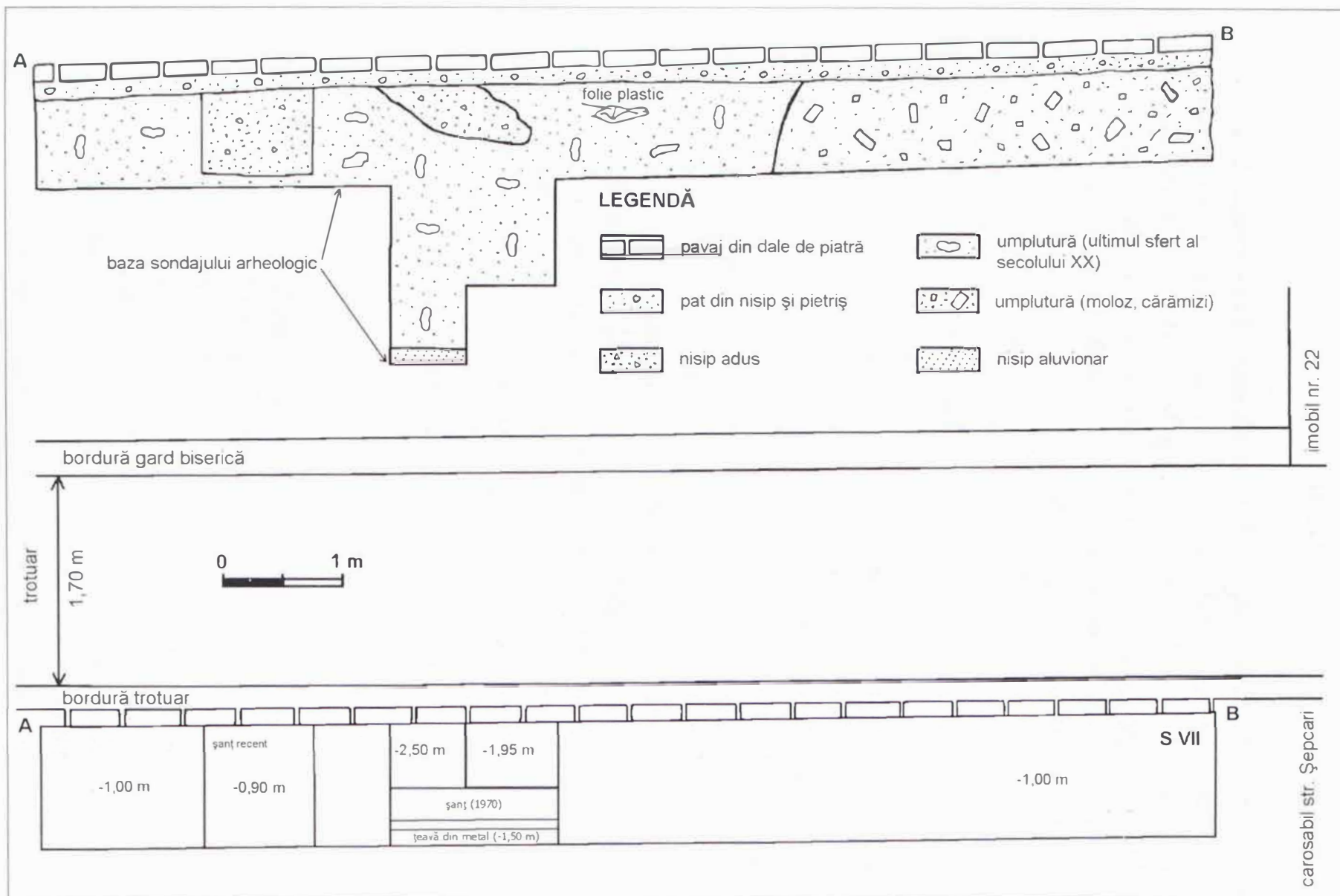
Sub lentila de construcție a Z_1 , s-a găsit majoritatea materialului arheologic: fragmente dintr-un lighean din lut nesmălțuit (Fig. 50/7), de oale (Fig. 50/6), sfeșnice din secolele XVII-XVIII. Mai multe fragmente de sfeșnice, acoperite cu smalt verzui (Fig. 50/2-3) descoperite între -1,00 și -1,20 m, seamănă cu cele descoperite deasupra lentilei de la construcția Z_1 . La 0,60 m vest de Z_2 și la -1,20 m s-a descoperit o lulea turcească (Fig. 50/1), care ca formă și decor seamănă cu una găsită în săpăturile arheologice de la Mănăstirea Radu Vodă și biserica Bucur⁴⁰, datată din secolul XVIII.

În partea inferioară a S IV, s-au găsit, în poziție secundară, câteva fragmente maronii lucrate la roată din pastă cu nisip, decorate cu striuri orizontale care provin de la oale din secolele IX-XI d. Hr.

Secțiunea VII (S VII), de $9,50 \times 1,00$ m, s-a săpat pe carosabilul străzii Șepcari, la 0,12 m est de la bordura vestică a trotuarului și la 0,60 m sud de colțul casei de la nr. 22 (Fig. 18), pentru obținerea de date noi privind situația arheologică a terenului din partea estică a bisericii Curții Vechi „Buna Vestire”.

În partea sudică s-a interceptat un șanț edilitar recent umplut cu nisip și o zonă numai cu nisip și pietriș, iar pe 2/3 din lungimea lui s-a dat peste umpluturi formate din pământ amestecat cu moloz, fragmente de cărămizi, printre care s-a găsit spre mijlocul lungimii lui o bucată mare din folie de plastic la -0,65 m, o sticlă goală de pepsi-cola și un capac din metal din acelea folosite în ultima treime a secolului XX la etanșarea borcanelor din sticlă de 0,4 l, umplute cu fructe sau legume conservate. În sfertul estic al lățimii S VII s-a dat peste șanțul și conducta de apă instalată în anul 1970. În treimea nordică, pe 3,50 m din lungimea șanțului, era o groapă cu resturi de moloz și cărămizi de la demolări și reparații anterioare. Având în vedere situația arheologică constatată, din motive de siguranță, săpătura s-a oprit la -1,00 și s-a făcut numai un sondaj de $1,30 \times 1,00$ m, în trepte, până la 2,50 m adâncime în care s-a constatat că până la -2,40 m sunt numai materiale amestecate cu pământ, provenite din demolări, care după aspectul stratigrafic au fost depuse în secolul XX și numai pe ultimii 0,10 m ai sondajului s-a dat peste stratul de nisip aluvionar nativ, întâlnit și în sondajul din sudul S III.

⁴⁰ Ionașcu, Zirra 1959, p. 76, Pl. LXVIII/9.

Figura 18. Secțiunea S VII din strada Șepcari, plan și profil.

Figure 18. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: fouilles archéologiques en rue Șepcari („des Casquettiers”). Plan et coupe stratigraphique de la section S VII.

Concluzii

În zona actualei străzi Covaci, zidul de incintă Matei Basarab, a fost folosit în epoca brâncovenească și după aceea. Situația stratigrafică din strada Franceză, nr. 62 arată că la sud de turn, incinta Matei Basarab a fost scoasă din uz, prin lărgirea spre est a curții domnești în timpul lui Constantin Brâncoveanu și construirea unui nou zid de incintă la 2,10 m est. La reconstrucția turnului Porții de Jos după explozia din anul 1692 zidul de incintă brâncovenesc deja existent, a fost integrat în noul sistem de apărare. În timpul domnitorului Nicolae Mavrogheni turnul, zidul de incintă și construcția anexă dinspre sud sunt scoase din uz prin construirea „Casei Zapciilor”.

Localizarea planimetrică a turnului Porții de Jos, împreună cu fragmentele descoperite pe trotuarul de lângă Hanul Manuc și pe strada Covaci ale zidurilor de incintă construite în timpul domniilor lui Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, constituie un reper important pentru stabilirea limitei răsăritene a Curții Vechi.

Construcția dreptunghiulară care apare pe planul Ernst (Fig. 2), la nr. 3, considerată de specialiști a fi biserica Sf. Anton s-a dovedit că a fost în realitate turnul Porții de Jos. Pe teren ea are altă orientare și este mult mai la sud, colțul ei sud-estic fiind tangent cu zidul nordic al „Casei Zapciilor”.

Monumentul din Piața Sf. Anton figurat pe planul Ernst la nr. 5, corespunde ca localizare aproximativă cu ruinele bisericii Sf. Anton.

Orientarea turnului aduce precizări și asupra locului de traversare a râului Dâmbovița în secolele XVII-XVIII, care nu era prea departe de poarta lui, situație confirmată și de distanța mică până la Dâmbovița⁴¹.

Cărămizile resturilor de zidărie ale turnului Porții de Jos se află la numai -0,12 m, imediat sub stratul de beton de sub asfaltul trotuarului dinspre Hanul Manuc, chiar lângă clădire și la -0,25 m sub patul de nisip și pietriș al pavajului din pietre cubice al carosabilului, lângă trotuarul dinspre Hanul Manuc. Această situație stratigrafică indică faptul că actualele nivele de călcare ale trotuarului și carosabilului străzii Franceză sunt cele stabilite și menținute de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

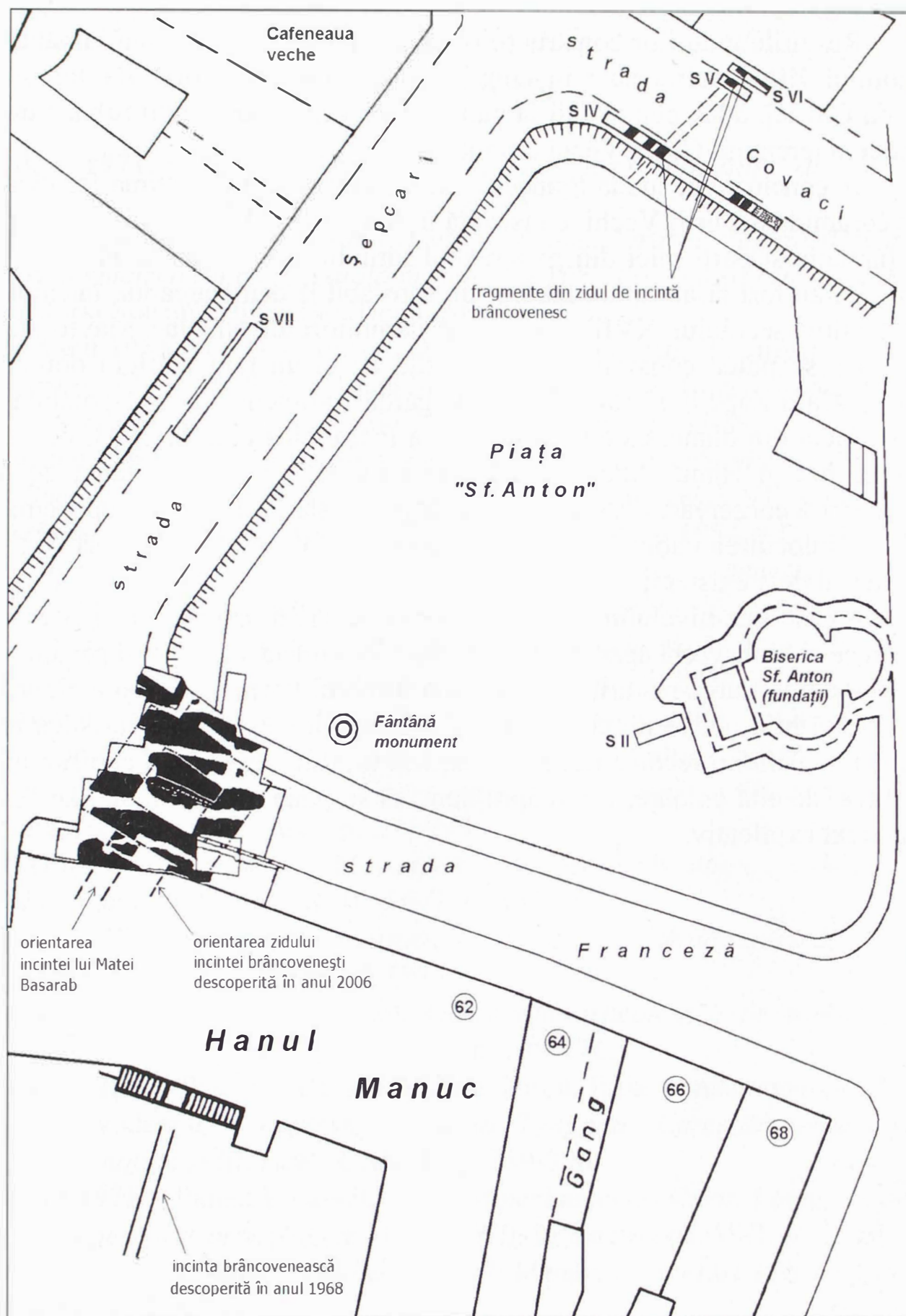
Fundația Casei Zapciilor are în exterior mai multe ieșinduri care sunt rezultatul unei zidiri neîngrijit făcute într-un șanț ale cărui maluri, probabil stricate de ploi sau de zăpezi, nu au mai fost taluzate.

Locuința medievală parțial adâncită în pământ, interceptată în Piața Sf. Anton, contribuie la cunoașterea modului de folosire a terenului domnesc în secolele XVI-XVII.

---

⁴¹ Cernovodeanu 1965, p. 116.

Figura 19. Fragmente ale incintei brâncovenești puse pe plan în anul 2006, prin măsurători topo.

Figure 19. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: tronçons de l’enceinte de l’époque de Constantin Brâncoveanu, mis en plan en 2006 par relevé topographique.

Resturile zidurilor construcțiilor civile din prima și a doua jumătate a secolului XIX, interceptate în zona resturilor turnului Porții de Jos și în strada Covaci, aduc contribuții la cunoașterea dezvoltării vieții urbane după vinderea terenului Curții Vechi domnești.

În concluzie în strada Franceză, nr. 62 sunt resturi din prima fortificație din cărămidă a Curții Vechi, construită în timpul lui Matei Basarab, zidurile de fundație și părți mici din paramentul turnului brâncovenesc al Porții de Jos, care au fost lăsate spre păstrare sub carosabil la demolarea lui, întâmplată la sfârșitul secolului XVIII, în timpul domnitorului Nicolae Mavrogheni, pentru a se putea construi imediat la sud de el un nou edificiu domnesc numit „Casa Zapciilor” sau „Corpul de gardă”, alimentat cu apă potabilă de o conductă din olane, care la rândul lui a fost inclus în anul 1803, de către Manuc bei în Hanul care-i poartă astăzi numele. Pentru evitarea de noi distrugerii și conservarea vestigiilor arheologice în starea de acum propunem:

- înlocuirea cablurilor electrice, conductelor edilitare, etc. să se facă pe traseul deja existent;

- păstrarea nivelului actual de călcare al străzilor Franceză și Covaci, deoarece zidurile vechi apar imediat sub patul de ciment sau nisip al pavajului;

- conservarea resturilor din zidăria turnului Porții de Jos și a zidurilor de incintă prin acoperire cu pământ și punerea lor în valoare turistică prin marcarea planului reconstituit al fundațiilor turnului, la nivelul carosabilului cu pavaj de altă culoare, iar în apropiere, să se pună un panou cu planul lor și un text explicativ.

Bibliografie

- Babeș 1971** = Mircea Babeș, *Les fouilles archéologiques de 1970 en Roumanie*, în **Dacia N S**, 15, p. 359-393.
- Cernovodeanu 1965** = Paul I. Cernovodeanu, *Orașul București până la statornicirea lui ca reședință de scaun a Țării Românești (1601-1659)*, în *Istoria orașului București*, București.
- Florescu 1935** = G. D. Florescu, *Din vechiul București*, București.
- Ionașcu, Zirra 1959** = I. Ionașcu, Vlad Zirra, *Mănăstirea Radu Vodă și biserica Bucur*, în *Bucureștii de Odinioară*, Buc., p. 49-89.
- Ionescu 1969** = Ștefan Ionescu, *Dezvoltarea edilitar-urbanistică a orașului București la sfârșitul secolului al XIX-lea*, în **București**, VII, p. 81-97.
- Lăzărescu-Ionescu, Rosetti, arh. Teodoru și colab. 1954** = L. Lăzărescu-Ionescu, Dinu V. Rosetti, Gh. Ionescu, Gheorghe Astancăi, arh Horia Teodoru, Căzănișteanu C., Sânpetru M., *Săpăturile arheologice din sectorul Curtea Veche*, în *București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, București, 1954, p. 184-261.
- Mănucu-Adameșteanu, Gavrilă, Ignat, Popescu 2009** = Gh. Mănucu-Adameșteanu, Elena Gavrilă, Teodor Ignat, Raluca Iuliana Popescu, *București Centrul istoric. Punct: strada Gabroveni*, în **CCA**, Campania 2008, cIMeC, București, p. 270-271.
- Morintz 1972** = Sebastian Morintz, *Les fouilles archéologiques de 1971 en Roumanie*, în **Dacia NS**, 16, 1972, p. 325-357.
- Morintz 1973** = Sebastian Morintz, *Les fouilles archéologiques de 1972 en Roumanie*, în **Dacia NS**, 17, 1973, p. 361-398.
- Panait 1963** = Panait I. Panait, *Observații arheologice pe șantierele de construcții din capitală*, în **CAB**, I, p. 139-176.
- Panait 1965** = Panait I. Panait, Mioara Turcu, Iulia Constantinescu, Paul I. Cernovodeanu: *Complexul medieval Tânganu (Cercetări arheologice, numismatice și istorice)*, **CAB**, II, p. 239-296.
- Panait 1971** = Panait I. Panait, *Evoluția perimetrului Curții Vechi în lumina descoperirilor arheologice (XVI-XVIII)*, în **București**, VIII, p. 81-88.
- Panait 1972** = Panait I. Panait, *Hanul Manuc. Cercetări arheologice*, în **BMI**, nr. 2, p. 3-11.
- Panait 1983** = Panait I. Panait, *Cercetări arheologice la Palatul domnesc de la Curtea Nouă din București*, în **MCA**, sesiunea de rapoarte, Brașov, 1981, București, p. 537-540.
- Panait, Ștefănescu 1973** = Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *Muzeul Curtea Veche. Palatul voievodal*, București.

- Popescu D. 1969** = Dorin Popescu, *Les fouilles archéologiques de 1968 en Roumanie*, în **Dacia NS**, 13, p. 507-537.
- Popescu D. 1970** = Dorin Popescu, *Les fouilles archéologiques de 1969 en Roumanie*, în **Dacia NS**, 14, p. 431-464.
- Rosetti 1959** = Dinu V. Rosetti, *Curtea Veche*, în vol. Bucureștii de odinioară, București, 147-173.
- Sandu 1997** = Vasilica Sandu, *Descoperiri arheologice pe șantierele de translare. Partea I. Bisericile Schitul Maicilor, Olari, Mihai Vodă*, în **București**, XII, p. 31-51.
- Șerban C. 1965** = Constantin Șerban, în *Istoria orașului București*, vol. I. București.

Des recherches archéologiques sur le territoire de l'ancienne
Court Princièr de Bucarest. Le palais princièr «Curtea Veche».
Le square de l'intersection des rues Selari et Iuliu Maniu.
La place St. Anton

RÉSUMÉ

Pour la réalisation d'une étude spécialisée nécessaire à la fondation des interventions au projet d'investitions „Réorganisation et revitalisation urbaine de la Cour princièr de Bucarest - Curtea Veche”, en 3 mai-30 juin 2006 dans le site „Le Palais voïevodal Curtea Veche” où fonctionne le Musée „Curtea Veche”, la petite place publique Iuliu Maniu-Şelari (des Selliers) et dans le site „Marché aux Fleurs” (aujourd'hui La Place St. Antoine) et ses rues adjacentes, ont été effectués des fouilles archéologiques de sondage.

Le but du projet archéologique a été vérifier, clarifier et compléter les questions en liaison avec découvertes faites en les fouilles antérieures dans l'enceinte du Musée „Curtea Veche”, sur les rues des Selliers, Forgerons, Casquettiers et Français, ainsi qu'identifier des nouvelles vestiges de la Cour princièr de Bucarest.

Les fouilles archéologiques ont été financées par La Mairie Générale du Municipie Bucarest et ont été exécutées manuelle par une équipe mis à disposition de „SC Metroul SA”.

A. Le Palais princier „Curtea Veche”

Les premiers restes archéologiques découverts au Palais princier de Bucarest ont été les murs du bain édifié pendant le règne du prince Constantin Brâncoveanu, trouvés occasionnel en les années 1928-1935 dans les fouilles faites pour la restauration de l'église princièr „Buna Vestire”, construité par le prince Mircea Ciobanu (1545-1554) et (1558-1559) et son fils Pătraşcu cel Bun (1554-1557).

Dans les années 1953-1954, l'archéologue Dinu V. Rosetti a effectué des sondages archéologiques en plusieurs points pour l'identification de l'enceinte et des constructions du Vieux Palais (Curtea Veche), figurées sur les plans cartographiques dressés par les officiers autrichiens à la fin du XVIIIe siècle.

Entre les années 1967-1972 à la suite d'un vaste travail de recherche archéologique et de mise en valeur de la zone „Curtea Veche” ont été

découverts les murs qui ont échappés des démolition les ceux plus de 50 des nouveaux propriétaires, d'après que le prince Constantin Hangherli, a vendu en 1798 aux enchères tout le territoire de l'Ancienne Cour princière, ont été conservés et restaurés en partie les plus importantes constructions médiévales de Bucarest datant des siècles XIV-XVIII, qui constituent aujourd'hui le Musée „Curtea Veche”, ainsi que des témoignages de habitation pendant les siècles III-IV et IX-XI après J.Chr.

Ont été découverts complètement les murs des sous-sols en grosses pierres de rivière façonnées, encadrées de rangées horizontales et verticales des briques du Palais construit pendant le règne du prince Mircea Ciobanu et du son fils Pătrașcu cel Bun sur les murs en grosses pierres de rivière de la citadelle avec le plan rectangulaire, ayant une surface d'environ 700 m², construite dans les années 1458-1459, pendant du voïevode Vlad Țepeș. La citadelle de Vlad Țepeș a englobé dans ses sous-sols les fondations en brique de la première fortification élevée dans la seconde moitié du XIVe siècle, ayant le plan rectangulaire et une surface environ 160 m². Par des lambeaux de marbre ont été mises en évidence les interventions, réparations et les extentions réalisées au Palais voïevodal surtout pendant des règnes des princes Matei Basarab, Grigore Ghica et Constantin Brâncoveanu. Dans l'extérieur du côté nord du Vieux-Palais ont été découverts les restes des fondations et des murs du Palais construit dans la seconde moitié du XVIIe siècle par prince Gheorghe Duca (1674-1678), ainsi que du Palais construit par le prince Ștefan Cantacuzino (1714-1715) pour la princesse Păuna. On a découvert la plus ancienne conduite d'eau, qui alimentait la citadelle dans le XVIe siècle, aussi bassins d'eau et un four de grandes dimensions pour le chauffage d'une chaudière, ainsi que deux murs parallèles, construits en briques pendant le règne du prince Constantin Brâncoveanu, qu'indiquent les terrasses du jardin aménagé dans la partie sud, devant le Palais.

Les recherches archéologiques de 2006 ont été exécutées avec le Musée ouvert pour le publique visiteur, à qui cause les sondages ont été restreints pour ne déranger pas les trajets de visite et les aménagements museistiques (pavages, bordures et allées carrelées avec plaques en pierre qui proviennent de la carrière d'Albești, carrière employée par la Cour princière de Bucarest dans les siècles XVII et XVIII).

Ont été fouillées seulement cinq sections et cinq cassettes.

La première section (S I) a été fouillée pour trouver la fondation du coin sud-ouest du beffroi construit pendant du prince Constantin Brâncoveanu, dans la partie sud-est du Palais princier. L'objectif n'a pas pu toucher à cause d'une allée carrelée située sur le trajet de visite, mais en revanche ont été faites importantes observations en ce concerne les étapes chronologiques de l'extension du Palais vers sud-est. À la base des deux murs du côté ouest du

beffroi, datant en deux étapes différentes du XVIIe siècle, il y a une fondation en grosses pierres de rivière qui fait la preuve que l'extension du Palais date dans la seconde moitié du XVIe siècle, pendant du prince Alexandru II Mircea (1568-1577) et toutes les réparations faites ultérieur, dans les siècles XVII (pendant du prince Matei Basarab, le mur XVII/1 et du prince Constantin Brâncoveanu, le mur XVII/2) et XVIII ont suivi ce plan.

La deuxième section (S II) a été fouillée dans la partie extérieure du côté ouest de la resserre pour les aliments et de la cuisine de l'époque du prince Brâncoveanu, pour vérifier le mode d'utilisation de ce terrain pendant du fonctionnement du Palais et aussi de préciser la situation d'un fragment de mur resté à la surface du sol d'après les travaux d'aménagement du Musée „Curtea veche”, inauguré le 27 avril 1972. Ont été découverts deux murs parallèles, adossés, appartenant à deux maisons contemporaines, mais construits de propriétaires différents, d'après l'année 1816. Elle ont été détruites par le grand incendie de l'année 1847. Le fragment de mur resté à la surface du sol, qui s'interrompt vers nord dans le mur restauré de la cuisine, appartient de la maison est. Dans la partie de nord de la S II, jusqu'au niveau du sol, était un mur orienté est-ouest, avec le bout ouest sculpté ultérieur, qui a eu le rôle de contrefort pour le mur de cette partie du Palais. Les dimensions des briques, l'aspect de la maçonnerie et du liant de chaux et sable nous conduisent vers l'époque du prince Matei Basarab. À cause de la restauration du mur de la cuisine et de la resserre pour les aliments, nous n'avons pas pu constater son rapport avec ces murs.

La troisième section (S III) fouillée pour vérifier si a existée une cour intérieure entre le Palais construit par Mircea Ciobanul et là construit pendant le règne du prince Gheorghe Duca, comme est figurée sur le plan de Ferdinand Ernst (1791), et aussi pourquoi s'est formé une fissure large et profonde dans le mur du côté sud de la fondation du Palais Duca.

Le mur est-ouest situé au moyen de l'espace d'entre les ruines des deux palais est nouvel, il a été construit pendant des travaux d'aménagement du Musée „Curtea Veche”, donc une cour intérieure est possible qu'elle soit été. Dans la partie supérieure de la couche médiévale a été trouvée un âtre en plein air, fragments des récipients en terre cuite émaillés ou non émaillés (cruches, assiettes, écuelles, brocs et plaque de terre cuite en forme de disque décorées de bandeaux concentriques) des siècles XVI-XVII. Dans la partie sud de la S III et cass.1 a été trouvé le coin nord-ouest d'une habitation à surface (L 1) du IXe-XIe siècles et un seul fragment du IVe siècle p. J. Ch. Dans l'extrémité nord de la S III a apparu un secteur d'une fosse médiévale (Gr. 1) remplie avec des matériaux résultés des réparations faites au Palais vöievodal avant de la construction du Palais du prince Gheorghe Duca. Le reste de la fosse il y a sous le mur méridional de la fondation du Palais Duca, qui a été construite sur le remblai de cette fosse, camouflé par une

couche mince de terre ayant même composition et couleur comme sur le reste de la base de la section. Par conséquent a apparu cette large fissure dans le mur méridional du Palais.

La quatrième section (S IV) a été fouillée pour la vérification stratigraphique jusqu'à profondeur de 1,45 m. On a constaté que la base de la fondation du Palais Duca il y a dans ce secteur à 1,00 m profondeur (du niveau actuel de la Cour du Musée „Curtea Veche”), dans la partie supérieure de la couche de terre noir-châtain. Dans la couche de construction du Palais a été trouvée une pipe fragmentaire en terre cuite de provenance turque (les siècles XVII-XVIII). Dans la couche médiéval antérieur de la construction du Palais Duca ont été trouvés fragments de verres et autres récipients en terre cuite non émaillés du XVe-XVIIe siècles.

La cinquième section (S V) a été fouillée pour vérifier la figuration des murs du escalier sur le plan de 1968 et si le mur méridional du Palais Duca continue à ouest si comme il a été enregistré dans les plans pour l'étude de faisabilité et de restauration faits en 2005. On a constaté que le coin des murs de sud et ouest du Palais est fini par son construction, donc jamais il n'a pas continué vers ouest et les murs de l'escalier ont été adosés. Le mur méridional a aussi une fissure large de 5 cm. La situation stratigraphique dévoile que le terre instable, non suffisant tassé pour la fondation d'une construction de grandes proportions, est l'une de causes de l'écroulement rapide du Palais Duca, qui n'a pas résisté des forts tremblements de terre.

B. La petite place de l'intersection de la rue des Selliers avec la rue Iuliu Maniu

Nous avons suivi la découverte des fondations du Tour de la Porte Supérieure de la Cour Princière, comme il a été figuré sur le plan de Ferdinand Ernst (1791). Là ont été fouillées deux sections et deux casettes, mais non pas dans les places où le plus probable se trouvaient les restes cherchés, à cause des nombreuses constructions édilitaires signalées à la surface du carrossable. Dans les sections archéologiques n'ont pas découverts les vestiges de la Porte Supérieure de l'Ancienne Cour princière de Bucarest.

C. La Place St. Antoine et les rues adjacentes

Pendant des fouilles archéologiques effectuées en 1959-1960 et 1962 par Dinu V. Rosetti et Panait I. Panait en place publique „Marché aux Fleurs”, renommé aujourd'hui "Place St. Antoine", d'après le nom des XVIII-XIX siècles, ont été découverts restes d'habitation de Xe siècle d'après J. Chr., les fondations de la vraie église St. Antoine (1735-1847),

vers la rue des Forgerons quelques tombes du cimetière de l'église et dans l'extrémité oriental de l'actuelle rue Français (ex- „30 Décembre”) les restes d'une rouelle avec plancher de poutres en bois datant à la fin du XVIIe siècle et au commencement du XVIIIe siècle.

Dans l'année 1970 sur les rues de tout autour de la Place St. Antoine ont été changées les conduits édilitaires. Sur la rue des Casquettiers a été trouvé un conduit en terre cuite du XVIIIe siècle, sur le carrossable de la rue Français en deux fossés édilitaires, à est de l'entrée dans L'Aubergne Manouc, ont apparu des fragments de murs en brique, quelques attribués alors de la Tour et de l'enceinte orientale de la Vieille Cour princière de Bucarest.

Pour compléter les informations résultées des recherches archéologiques antérieures en 2006, ont été tracées 7 sections et deux cassettes.

Dans la première section (S I), et cass. 1-2, avec une surface totale de 100.75 m², fouillée sur le carrossable et les trottoirs de la rue Français (ex „30 Decembrie”), n° 62, à 4 m vers est de l'entrée dans L'Aubergne de Manouc, pour la recherche en surface du place où se croyait qu'il y a les fondations de la Tour de la Porte Inférieure de la Cour princière de Bucarest, et pour compléter et corriger les dates chronologiques et planimétriques précédentes.

Sur le trottoir du côté de L'Aubergne de Manouc a été découvert un fragment de mur de l'enceinte en briques et sur le carrossable de la rue Français un reste de mur de la première Tour en brique, construits pendant du prince Matei Basarab (1632-1654), autour auquel il y a les fondations et quelques ranges de briques en élévation de la Tour reconstruit pendant du prince Constantin Brâncoveanu et aussi sur le trottoir de L'Aubergne de Manouc, un fragment de mur en brique de l'enceinte élargie pendant du même prince.

Tous les murs ont été coupés, avant et dans l'année 1970, de nombreux fossés fouillés pour être enterrés des conduits de gaz et de l'eau potable ou usée.

L'appartenance des murs et la reconstitution du plan de la Tour de l'étape Constantin Brâncoveanu a été fait grâce à des espaces rectangulaires en section (18, 20 cm large et 14, 15, 19 cm hauteur) ou carrés (la côté = 18 cm) (nommés en roumain „tirantzi”), laissés par les poutres putréfiées pendant ce temps, qui ont été englobées dans la maçonnerie cruelle pour la consolider. La Tour de l'étape Constantin Brâncoveanu a eu le plan rectangulaire vers trapèzezoïdal avec les côtés de 8,00 × 7,20 × 7,00 m et l'espace intérieur large de 3.36 m et long de 4,00 m. Dans les coins des côtés est et ouest étaient fragments de contreforts. Sur la côté nord il y a adossées les fondation de la maison d'escalier pour l'accès à l'étage supérieur. À 1,10-1,24 m, parallèle avec le côté sud de la Tour, il y a le mur d'une construction-annexe, de même âge.

Pendant du prince Nicolae Mavrogheni (1786-1791), la Tour de l'étape Constantin Brâncoveanu, ensemble avec le mur d'enceinte et les constructions-

annexes ont été démolis pour se construire immédiat à sud „La maison du corps de service”. Le niveau de l'actuelle rue Français avec les deux trottoirs est celui maintenu de la fin du XVIIIe siècle.

L'orientation des restes de la Tour indique le place de passage sur la rivière Dâmbovitza.

Dans fouille a apparu un segment long de 4,80 m d'un conduit en terre cuite, protégé par une construction trapezoidale dans section en briques et chaux, qui approvisionnait avec eau potable „La maison du corps de service”.

Dans la partie nord-ouest des murs de la Tour étaient les fondation pour deux maisons: la première construite au commencement du XIXe siècle qui a été détruite par le grand incendie de 1847 et la deuxième construite d'après l'année 1850.

La deuxième section (S II) a été fouillé pour vérifier si l'église St. Antoine a eu vers ouest véranda avec fondation en brique. Sur la surface de la S II nous avons trouvé une grande fosse remplie avec des matériaux résultés de la démolition des constructions du „Marché aux Fleurs” en 1967.

Dans la troisième section (S III) en place St. Antoine, unie avec la cassette 2. de la rue Français a été trouvé le niveau du grand incendie 1847 ensemble avec quelques petits objets (une pipe turque du XVIIIe siècle, un clou à crochet) et entre 1,17-1,62 m profondeur le coin nord-ouest d'une habitation du XVIe siècle, avec une âtre en briques.

Dans la quatrième section (S IV), fouillée dans le secteur est de la rue des Forgerons, sur la surface du trottoir sud, vizavi d'immeuble n° 23, pour intercepter l'enceinte oriental de la Cour princière, vers la Tour „Bărăția”, a été trouvée la fondation du mur de l'enceinte (Z₃) construite pendant du prince Matei Basarab, un mur de maison (Z₁) et un pavage en brique construit d'après l'année 1816 et détruit par le grand incendie de l'année 1847 et trois fondation des constructions édifiées en zone dans la deuxième moitié du XIXe siècle. Dans le niveau du XVIIe-XVIIIe siècles ont été trouvés fragments de chandeliers en terre cuite émaillé, cruches, bassine et une pipe turque du XVIIIe siècle.

Dans la cinquième section (S V), fouillé dans la moitié nord du carrossable de la rue des Forgerons et la sixième (S VI), sur le trottoir nord du même rue, a été trouvée la continuation du mur de l'enceinte oriental de la Cour princière.

Dans la septième section (S VII), fouillé sur la rue des Casquettiers n'a pas apparu des vestiges archéologiques, parce que la terre a été intensife bouleversée de fosses pour conduits d'eau et gaz.

Figura 20. Palatul voievodal, S I.

Figure 20. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: palais princier, section S I.

Figura 21. Palatul voievodal Curtea Veche, S. I/2006, detaliu de zidărie: zid din bolovani de râu din secolul XVI suprapus de zidul din secolul XVII/1 (în stânga) și din secolul XVII/2 (în dreapta).

Figure 21. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: palais princier, section S I/2006 – détails de la maçonnerie –, mur du XVIe siècle bâti en pierres de rivière, superposé par des murs en briques du XVIIe/I^e siècle (époque de Matei Basarab; à gauche) et du XVIIe/2e siècle (époque de Constantin Brâncoveanu; à droite).

Figura 22. Profilul estic al S I, detaliu de zidărie
(în centrul imaginii ciotul de zid EV din secolul XVIII).

Figure 22. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest : coupe Est de la section S I - détail de la maçonnerie (au centre de l'image on voit un tronçon de mur à l'orientation E-O, datant du XVIIIe siècle).

Figura 23. S I, detaliu de zidărie din capătul sudic al S I
(în extremitatea dreaptă zidărie restaurată în anul 1970).

Figure 23. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: détail de la maçonnerie dans la section S I (la restauration du mur en 1970 est visible à l'extrémité droite de l'image).

Figura 24. SII, vedere dinspre nord spre sud. În prim plan, pe direcția EV este contrafortul din secolul XVII.

Figure 24. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: vue N-S de la section S II – au premier plan on voit le contrefort du XVIIe siècle, orienté EO.

Figura 25. S II, cas. 1. Contrafort din secolul XVII.

Figure 25. S Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: section S II, cass. 1 – contrefort du XVIIe siècle.

Figura 26. S V, cas.1-2/2006. Zidăria din colțul sud-vestic al Palatului Gh. Duca (1674-1678).

Figura 26. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: section S V, cass. 1-2/2006 – maçonnerie de l'angle SO du palais de Gheorghe Ghica (1674-1678).

Figura 27. S V, cas.1-2 Detaliu de zidărie la casa scării. Palatul Gh. Duca (1674-1678).

Figure 27. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: Section S V, cass. 1-2/2006 – détail de la maçonnerie de l’escalier dans le palais de Gh. Duca (1674-1678).

Figura 28. S II din Intersecția străzii Șelari cu strada Iuliu Maniu.

Figure 28. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: section S II à l’intersection de la rue Șelari (des Selliers) avec la rue Iuliu Maniu.

Figura 29. Cas. 2 din Intersecția străzii Șelari cu strada Iuliu Maniu.
Figure 29. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: intersection des rues Șelari (des Selliers) et Iuliu Maniu - vue de la cass. 2.

Figura 30. Piața Sf. Anton înainte de începerea săpăturilor arheologice. În spate Hanul Manuc care a încorporat două clădiri ale fostei Curți domnești: „Tribunalul Criminalicesc” (dreapta) și „Casa zapciilor” (stânga).

Figure 30. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: place st. Antoine avant le début des fouilles archéologiques. En arrière-plan, Hanul lui Manuc (L'auberge de Manouc), qui avait englobé deux bâtiments de l'ensemble du vieux palais princier: „Tribunalul Criminalicesc” (le Tribunal Criminel); à droite de l'image) et „Casa Zapciilor (la „Maison du Corps de Garde”; à gauche de l'image).

Figura 31. Str. Franceză. Vedere generală asupra stării de conservare a fundațiilor turnului Porții de Jos a Curții domnești din București.

Figure 31. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: rue Franceză (Française) – vue d’ensemble de l’état de conservation des fondations de la tour de la Porte de Bas de la Cour princière de Bucarest.

Figura 32. Profilul estic al săpăturii arheologice din strada Franceză.

Figure 32. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: rue Franceză (Française) – coupe stratigraphique du côté E de la fouille archéologique.

Figura 33. Zidul estic cu tiranți al fundației din etapa Brâncoveanu (stânga) adosează fundația turnului din etapa Matei Basarab (dreapta).

Figure 33. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: le mur oriental à tirants des fondations de l’étape Brâncoveanu (à gauche) s’adossant aux fondations de la tour de l’étape Matei Basarab (à droite).

Figura 34. Zidul nordic cu tirant al fundației brâncovenești (dreapta) adosează restul din fundația turnului din epoca Matei Basarab (stânga).

Figure 34. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: le mur nord à tirants de la fondation de l’étape Brâncoveanu (à droite) s’adossant aux restes de la fondation de l’étape Matei Basarab (à gauche).

Figura 35. Tiranți în zidul estic al fundației turnului brâncovenesc.
(peretele nordic al șanțului pentru conducta de apă).

Figure 35. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: tirants dans le mur oriental de la fondation de la tour de Constantin Brâncoveanu (du côté nord du fossé pour la conduite d'eau).

Figura 36. Tiranți în zidul estic al fundației turnului brâncovenesc
(peretele sudic al șanțului pentru conducta de apă).

Figure 36. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: tirants dans le mur oriental de la fondation de la tour de Constantin Brâncoveanu (du côté méridional du fossé pour la conduite d'eau).

Figura 37. Tiranți în zidul vestic al fundației turnului din etapa Brâncoveanu.

Figure 37. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: tirants dans le mur occidental de la fondation de la tour de Constantin Brâncoveanu.

Figura 38. Tiranți în colțul nord vestic al fundației turnului brâncovenesc.

Figure 38. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: tirants de l'angle nord-ouest de la fondation de la tour de Constantin Brâncoveanu.

Figura 39. Tiranți în zidul de fundație sudic.

Figure 39. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: tirants dans le mur de fondation méridional.

Figura 40. Detaliu de nivelment al tălpilor zidurilor din colțul interior sud-estic al fundației turnului din etapa Brâncoveanu.

Figure 40. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: détail du nivelment des pieds des murs de l'angle intérieur sud-est des fondations de la tour de l'étape Constantin Brâncoveanu.

Figura 41. Fragmente din: zidul de incintă al etapei Matei Basarab (centru și centru stânga); latura sudică a turnului (centru și stânga sus) și construcția-anexă din etapa brâncovenească (dreapta).

Figure 41. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest : fragments du mur d'enceinte de l'époque de Matei Basarab (au centre et au centre-droite de l'image), du côté méridional de la tour (au centre et à gauche-en-haut de l'image) et de l'édifice-annexe de l'étape Constantin Brâncoveanu (partie droite de l'image).

Figura 42. Construcție-anexă turnului brâncovenesc, pe latura nordică.

Figure 42. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: l'édifice-annexe de la tour de Constantin Brâncoveanu, sur son côté septentrional.

Figura 43. Zid de incintă (centru) din etapa Brâncoveanu, adosat și suprapus paramentul turnului Porții de Jos (stânga) și tăiat de fundația „Casei Zapciilor” (dreapta).

Figure 43. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest : le mur d'enceinte (centre de l'image) de l'étape Brâncoveanu, auquel s'adosse en le superposant le parement de la tour de la Porte de Bas (côté gauche de l'image) et coupé par la fondation de la „Maison du Corps de Garde” (coté droit de l'image).

Figura 44. Conductă de apă din olane, care alimenta cu apă potabilă „Casa Zapciilor”.

Figure 44. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: conduite en tuiles pour l'approvisionnement en eau potable de la „Maison du Corps de Garde”.

Figura 45. Fragmente din zidurile unor case din secolul XIX.

Figure 45. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: fragments de murs de maisons du XIXe siècle.

Figura 46. Zidurile descoperite în S IV din strada Covaci.

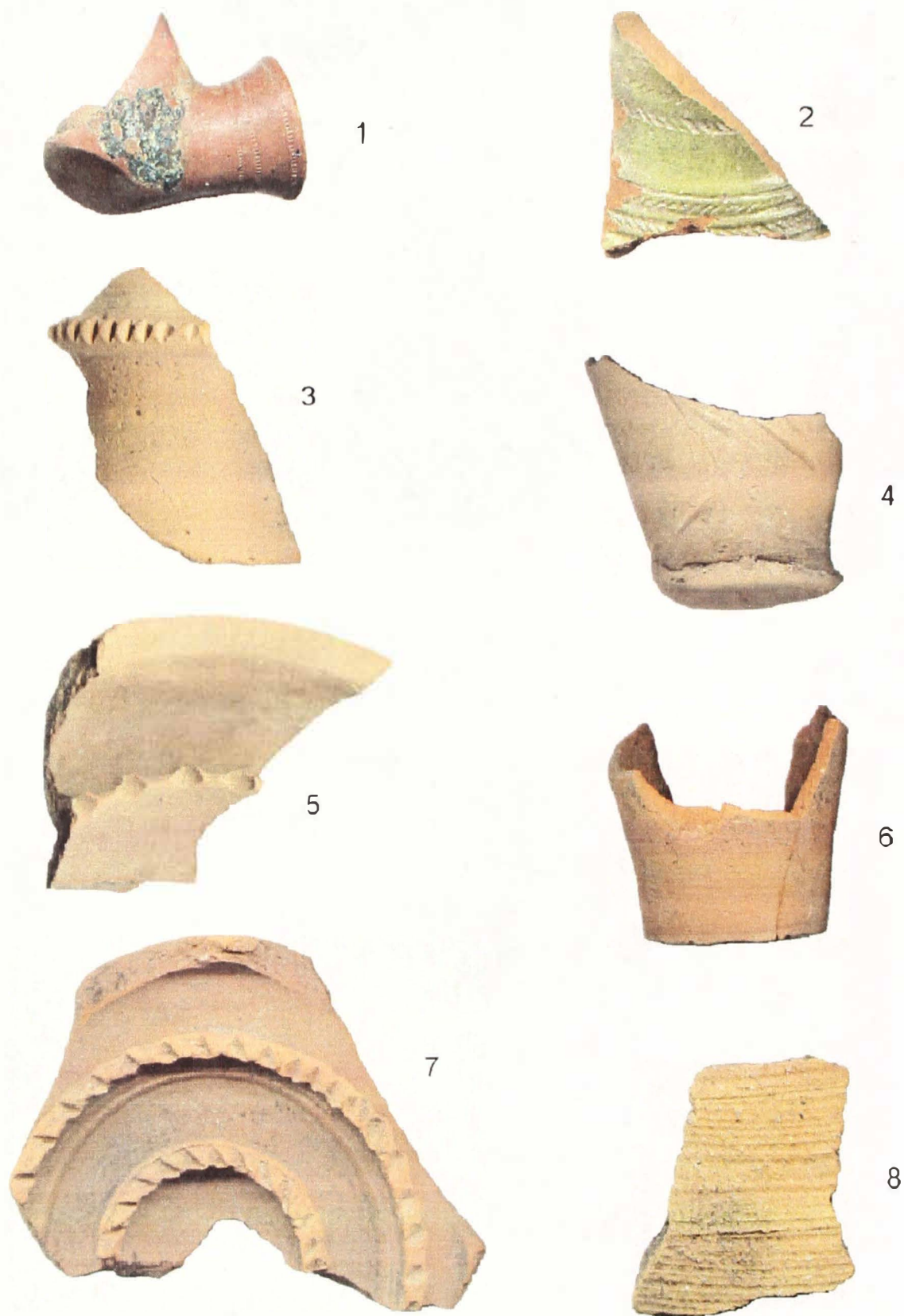
Figure 46. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: les murs découverts dans la section S IV de la rue Covaci (des Forgerons).

Figura 47. Zidul din secolul XVII din S V-VI, strada Covaci.

Figure 47. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: le mur d'enceinte du XVIIe siècle identifié dans les sections S V - S VI de la rue Covaci (des Forgerons).

Figura 48. Obiecte descoperite la Palatul voievodal Curtea Veche, în zona palatului domnitorului Gheorghe Duca.

Figure 48. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest: objets fragmentaires découverts dans la zone du palais du prince Gheorghe Ghica.

Figura 49. Obiecte descoperite în strada Franceză, nr. 62,
pe suprafața resturilor Turnului Porții de Jos.

*Figure 49. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest:
objets découverts du périmètre des restes de la tour de la Porte de Bas,
62, rue Franceză (Française).*

Figura 50. Obiecte descoperite în secțiunea IV din strada Covaci, nr. 23.
Figure 50. Ensemble du vieux palais princier „Curtea Veche” de Bucarest:
 objets découverts dans la section S IV de la rue Covaci (des Forgerons).

BISERICA HANUL GRECI DIN BUCUREȘTI – MĂRTURII DOCUMENTARE

Mirela COMĂNESCU

Biserica lui Ghiorma Banul, construită de bogatul boier din domnia lui Petru Vodă cel Tânăr, s-a dovedit o zidire puternică, pe care vremea și forțele naturii au înfrânt-o abia după trei veacuri. Ghiorma Banul, ctitorul bisericii care-i poartă numele, a fost un boier puternic, care s-a ridicat până la rangul de ban în timpul domniei lui Petru Vodă cel Tânăr (1559-1568), fiul lui Mircea Ciobanu și al Chiajnei, fiica din prima căsătorie a lui Petru Rareș. Jupâneasa Caplea, soția lui Ghiorma, construiește înainte de 1558, când soțul său era postelnic, mănăstirea Sfântului Nicolae al Postelnicesei, numită mai în urmă și până astăzi mănăstirea Mihai Vodă. Ghiorma construiește în anii 1564-1565 o biserică a sa, care i-a purtat numele¹.

Ctitorul însă, deși foarte bogat și darnic, nu a apucat să-și înzestreze biserica așa cum ar fi avut de gând, căci, după mazilirea lui Petru Vodă cel Tânăr și surghiunirea lui și a mamei sale în Orient, a venit la tron Alexandru II Mircea (1568-1574), căruia i se zicea „Oaie seacă”. Acesta a ucis mai mulți boieri pe care, fără temeinice motive, îi socotea dușmani, între ei fiind și Ghiorma Banul, iar biserica a rămas fără avere și fără sprijin.

Leon Tomșa, în dorința lui de a mulțumi pe numeroșii călugări greci ce se aflau aici închină biserica lui Ghiorma Banul către Arhiepiscopia grecească Pogonianis; în anul 1631 (7139) ianuarie 18, Leon vv., fiul lui Ștefan vv., domnul Țării Românești, întărește mănăstirii numită arhiepiscopia Pogonianiei din Țara Grecească biserica lui Ghiorma banul din București, metoh cu toate prăvăliile, odăjdiile și cu tot venitul. Această biserică a fost zidită din temelii de Ghiorma banul în zilele altor domni bătrâni și de atunci a stat pustie, „fără nicio căutare de la nimeni”. Acum, domnul a socotit cu toți dregătorii săi și cu voia Despei, nepoata lui Ghiorma banul, s-o închine

---

¹ George Potra, *Istoricul hanurilor bucurește*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 87.

metoh la această mănăstire, ca să poarte grijă călugării de toate deadinile și sculele ei, pentru a nu se risipi și a nu se pustii”².

Același domn îl împuternicește în același an, la 5 martie, pe popa Gavril „socotitorul” bisericii numită a Ghiormei banul să spargă niște case ale unor oameni care s-au strâns la Obilești, jud. Ilfov, pe ocina bisericii, și nu vor să dea zeciuală bisericii, volnicindu-l totodată să ia zeciuală din grădini, pâine, fân și din toate, cum este obiceiul, iar cine nu va da să i se spargă casa și să fie izgonit de acolo³.

La 23 aprilie 1631 Despa Pană vistihereasa, fiica lui Manta, fiul lui Ghiorma fost ban, închină biserica zidită de moșul său, Ghiorma banul, în București, cu toate bunurile și veniturile ei, prăvălii și moșii la arhiepiscopia Pogonianiei⁴.

În anul 1632, aprilie 7, Leon vv. întărește bisericii lui Ghiorma banul din București, care este metoh al arhiepiscopiei de Pogoniani din Țara Grecească, prăvăliile din București, scutindu-le de galbenul de fum, când îl dau celelalte prăvălii, deoarece această biserică nu are alte deadine sau alt venit⁵.

Un document extrem de interesant, dar din păcate păstrat doar sub formă de copie, și, probabil un fals, aflat în fondul M-rea Mihai Vodă, emis la București la 12 iulie 1620 (7128), în cancelaria lui Gavril Movilă vv., fiul lui Simion Movilă vv., amintește că domnul Petru Cercel vv. „a băgat mare mânie și urgie la sf. mănăstire a Ghiormi banul din București, hramul sf. Niculae i-a gonit pă călugări și a mutat osemintele jupânesei Caplea la m-rea Bolintin”⁶.

Prima mențiune documentară când biserica lui Ghiorma Banul este cunoscută sub numele de Biserica Grecilor este în actul din 8 aprilie 1638 prin care Dumitru logofăt vinde lui Ghinea cojocarul un loc de casă din București⁷, loc pe care acesta îl vinde lui Pano Pepano la din 28 octombrie 1640⁸. Același Pepano cumpără de la Mihalco șelar un loc de casă în București, lângă Biserica Grecilor⁹, loc ce i se va întări acestuia și prin cartea emisă de Matei Basarab vv. în anul 1644 ianuarie 4¹⁰.

² A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, I/1

³ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, X/2

⁴ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, XXXIX/1

⁵ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, I/2

⁶ A.N., M-rea Mihai Vodă, XV/3

⁷ A.N., M-rea Stavropoleos, XII/7

⁸ A.N., M-rea Stavropoleos, XII/9

⁹ A.N., M-rea Stavropoleos, XII/11

¹⁰ A.N., M-rea Stavropoleos, XI/1

Actul emis la 14 octombrie 1653 de Gherghina județ, 12 pârgari din București, preoți și bătrâni ai orașului București, privind cumpărarea de către Gheorghe Paspala cojocar și soția sa a unui loc de prăvălie de la Zaharia negustor, îl amintește la martori pe popa Drăgoi de la Biserica Grecilor, alături de egumenul Antim de la Sf. Gheorghe¹¹. În anul 1627, însă, se numea biserica lui Ghiorma banul, deși conducătorul mănăstirii era același popa Drăgoi¹². Același popa Drăgoi „de la biserica Grecilor” apare ca martor pentru o vânzare făcută de către jupâneasa Neacșa lui Stoica paharnic din Răzvadu către Iane cojocar pentru o pivniță în București¹³. Clopotnița Bisericii Grecilor este amintită într-un act din anul 1702 oct. 14 prin care Eftimos de Pogonoana cumpăra de la logofătul Constantin pentru biserica Hanu Greci o vie de pe moșia m-rii Mihai Vodă¹⁴.

De asemenea, în zapisul din 26 februarie 1666 se spune că jupâneasa Mușa, a răposatului „boiarului meu Ianakie cojocarul”, vinde o casă „împotriva Bisericii Grecilor” lui Șerban Cantacuzino mare postelnic, unde acesta va construi Hanul Șerban Vodă.

În anul 1671, noiembrie 20, Antonie Vodă din Popești întărește bisericii lui Ghiorma banul „unde iaste sfântul hramu Nașterii lui Hristos de aici den orașul domnii mele, den București, care iaste metoh suptu mâna sfintii Episcopii Pogoneanii den Țara Grecească, ca să fie volnic părintele episcopul de la Pogonaini a țăănărea și a oblăduirea această sfântă besearică și cu tot locul ei câtu iaste împrejur și cu tot venitul ce va fi și să aibă a punerea popi ispravnici, iar altul nimenilea să n-aibă treabă a se amesteca în venitul aceștii sfinte besearici a pune popi sau ispravnici fără decât numai părintele episcopul ce scrie mai sus, pentru că această sfântă besearică iaste adaosă și miluită de răposatul Leon voievod la această sfântă și dumnezeiască Episcopie Pogonianii, cu cărți întărite cu mare blesem, precum am văzut domnia mea și cartea părintelui patriarhului Chirilă de la Țarigradu și cartea lui Leon Vodă și cartea Radului Vodă. Dereptu aceia și domnia mea încă am întărit mila și pomeana și cu această carte a domnii mele, pre tocmeala cum scrie mai sus ca să fie sfintei Episcopii de întărire și călugărilor de hrană și de îmbrăcăminte, iar domnii mele și răposaților părinților domniei mele pomeana în veacu”¹⁵.

---

¹¹ A.N., M-rea Cotroceni, XXV/8

¹² A.N., M-rea Radu Vodă, XXXIV/18

¹³ A.N., M-rea Cotroceni, XXV/5

¹⁴ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LX/1

¹⁵ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, XXXIX/7

1631 (7139) ianuarie 18, București

Млѣстїею Бжїею Іѡ Леѡн воевода и гспѣднѣ въсѡи земле
 ѡгррѡвлахїиское ѣнь велїкаг и прѣдобѣраг покоинаг Іѡ Шефан
 воевода дават гсѣво ми сїи повелѣніе гсѣв ми стѣи бжѣствнїи
 монастирѡ ѡ земле Грькскѡ зовоемаго Архїеєпискѡп Погонѣни,
 идеж ест храм стѣго апѣсла Петра и Павла, и въсѣм иноком
 елици живѡщих въ ѡбитѣли тоє також да ест стѣмѡ монастире
 виш речна стѣа црѣваа зовемомѡ Гиормев банѡл, еж ест храм
 Рѡждѣство Стѣво Хсѡво, ѡ зде, ѡ варош гсѣва ми, ѡ Бѡкѡрещ,
 метѡх и въподрѡчіе стѣи монастир виш писана, със въсѣх
 правалїиве и със дѣждїи и със въс ходокѡм что ест бити, мног
 и мал. Понеж ест сїю стѣа црѣва виш речна била ест сътворена и
 основана ѡ темелїа еи за покойннѡм Гїорма банѡл, ѡ пре дни
 прочїим стари гспѣдри дрѣвни и ѡ тогда въс стоал пѡста без ни
 єдна гледанїе за нїхтѡ. А потом, кѣда ест бил съда, въ днїи
 гсѣво ми, а гсѣв ми смотрихом закѡпно със въсими чстїтими
 правителїи гсѣв ми и със диваном, терешѡм съдал гсѣво ми и
 поклонил метѡх тамо на сїю стѣа монастир виш речна, със волѣ
 Деспев, вѡдка Гиѡрмев банѡл, також да имат носил печал
 калѡгерїи за въсѣх дѣдїне и скѡлице стѣи црѣве да не се
 расипал въ дрѡга старанѡ, також да не се ѡпѡстѣвал стѣа црѣва,
 також да ест гсѣв ми и покойни ктитори вечное въспоминанїе.
 Ёщиж заклєнанїе поставих гсѣв ми: пѡ ѡтшєствїе гсѣв ми,
 кого изберет Гѣ Бѣ бити гспѣдрѣ земле Влашкѡе или ѡ
 срѡчнагѡ плода гсѣва ми или ѡ сѣрѡдник наши или, по грєсѡх
 нїи, или ѡ ино плѣменик, да аѣе пѡчтет и поновит и
 ѡкрѣпит сїе книг гсѣв ми и помѣнѡ како ест виш пис, тог Гѣ
 Бѣ даг пѡчтет и да сѣхранит въ гспѣвѣ єго и а въ бѡдєщих
 вѣцєх дїша єго. А аѣе лиж не пѡчтет и не поновит и не
 ѡтрѣдет сїе книг гсѣв ми, а нѡ поперет и разорет и исхабит и
 ѡввєнїе ѡставит, тогда ест трѣклєт анатима и афѡрисан ѡ пїї
 стїи ѡци єже сѡт въ Никїе и да имат чѣстїю със Іѡѡда и със

Дріа, на єдом место. Сеже ѿм и свєдїтелїє поставихъ гсѣв: ми жѡпан Михо великїи бан Кралевски и жѡпан Хриза вел ворникѡ и жѡпан Папа великїи лѡгѡфет и жѡпан Инаки вел вистїар и жѡпан Дмитрашко вел сїа и жѡпанѡ Мѡшат вел столникѡ и жѡпан Костандин вел комис и Василїи вел пѣх и жѡпан Алѡзандри великїи пѡст и жѡпан Хриза великїи дворник. И написахъ аз, Дѡмитрѡ грам, въ настоу град Бѡкѡреци, мсца генарїє ѿї днїи и ѿ Адама до ннѣхъ зрѡѡ.

И ѡ Леѡн воєвода

Din mila lui Dumnezeu, Io Leon voievod și domn a toată Țara Ungrovlahiei, fiul marelui și preabunului răposatului Io Ștefan voievod, dă domnia mea această poruncă a domniei mele sfintei și dumnezeieștii mănăstirri din Țara Grecească, numită Arhiepiscopul Pogoneanu, unde este hramul sfinților Apostoli Petru și Pavel, și tuturor călugărilor, câți locuiesc în acel locaș, ca să fie sfintei mănăstiri mai sus-scrise sfânta biserică numită a lui Gheorma banul, unde este hramul Nașterii lui Hristos, de aici din orașul domniei mele din București, metoh și sub ascultare sfintei mănăstiri mai sus-scrise, cu toate prăvăliile și toate odăjdiile și cu tot venitul, cât va fi, mult, puțin. Pentru că această sfântă biserică mai sus-scrisă, a fost făcută și construită din temelii de răposatul Ghiorma banul, din zilele altor domni bătrâni de demult, și de atunci tot a stat pustie, fără nicio căutare de la nimeni. Iar apoi, când a fost în zilele domniei mele, iar domnia mea am căutat împreună cu toți cinstiții dregători ai domniei mele și cu tot divanul, de am dat domnia mea și am închinat metohul acolo, la acea sfântă mănăstire mai sus-spusă, cu voia Despinei, nepoata lui Ghiorma banul, ca să ia călugăriii agoniseala de pe toate moșiile și sculele sfintei biserici, ca să nu se risipească în altă parte, ca să nu se pustiască sfânta biserică, ca să-i fie domniei mele și răposaților ctitori veșnică pomenire. Încă și blestem a pus domnia mea: după petrecerea domniei mele, pe cine va alege Domnul Dumnezeu a fi domn Țării Românești, sau din rodul inimii mele sau din neamul meu sau, după păcatele noastre, din alt neam, dacă va cinsti și va înnoi și va întări această carte a domniei mele și pomana care este mai sus-scrisă, pe acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l păzească în domnia lui, și în viața viitoare, sufletul lui; iar dacă nu va cinsti și nu va înnoi și nu va întări această carte a domniei mele, ci o va strica și o va rupe și o va prăpădi și o va lăsa în lipsă, acela să fie de 3 trei ori blestemat și anatema și afurisit de 318 sfinți părinți care sunt în Nicheia, și să aibă parte

cu Iuda și cu Arie la un loc. Încă și martori am pus domnia mea: jupan Miho mare ban al Craiovei, jupan Hriza mare vornic, jupan Papa mare logofăt, jupan Ianachi mare vistiiar, jupan Dumitrașco mare spătar și jupan Mușat mare stolnic și jupan Costandin mare comis și Vasilie mare peharnic și jupan Alexandru mare postelnic și ispravnic jupan Hriza mare vornic și am scris cu Dumitru grămătic în cetatea de scaun București, luna ianuarie, 18 zile. Și de la Adam până acum în anul 7139.

M-rea Bradu. Hanu Greci I/1.

Orig. slavon, difolio (42x27), filigran, invocația simbolică, litera inițială și monograma inițială în chinovar, semnătura domnului, sigiliu mijlociu timbrat.

1632 (7140) aprilie 7, București

Млѣстію Бжїію Іѡ Леѡн воеводї и гсѣнѣ въсѡи Земле
 ѡгррѡвлахїиское, снѣ великаг и прѣдобрѣг покоинагѡ Іѡ Шефан
 воеводї, дават гсѣв ми сїи повелѣнїи гсѣв ми сѣѣи вжстѣнїи
 црѣкве зовемаг Гїѡрмев банѡл, храм Рожство Хсѡво, ѡ зде, ѡ
 варош гсѣв ми, ѡ Бѡкѡреци, кое ест метох и въподрѡчїи на
 Архїипискѡп Погонѣни ѡ земле Грѣска, іакож да ест въсѣх
 прѣвѣлїилове сѣѣи црѣкве, колико сѡт зде оу Бѡкѡреци, оу мирно и
 свободно за жилт за дим, кѣда ест дал ѡг дрѡги прѣвѣлїи ѡ въ
 ина страно, а прѣвѣлїиле црѣквев ница бантованїе да не имат за
 ѡг, понеж ѡ млстивїхом се гсѣв ми тере ест простил прѣвѣлїиле
 сѣѣи црѣкве за желтѡ за дим. Почто радї сїи сѣѣи црѣквоу дрѡги
 дѣдїне и дрѡг ходок нѣст имал ѡ нїї єдна странѡ, без тѣчїю сїи
 прѣвѣлїи виш пис, да ест въ ѡкрѣпленїе и за храно црѣквев, а
 гсѣва ми вѣчноє помѣнѣ. Тѣм радї и ви, въсѣх слѡзем гсѣво
 ми, котори ест ходил за ѡг за дим зде, ѡ Бѡкѡреци, ѡ врѣм єж
 хокет ѡзрит сїи книг гсѣво ми, а ви же да гледате, ница
 бантованїе да не имат прѣвѣлїиле сѣѣи црѣкве, како ест виш пис.

Понеж поставїхом гсѣв ми и клетѡѡ: кого изверет Гѣ Бгѣ
 бити гспѣрь и владител земле Влашко или ѡ сѣрдичнаг плода

гѣдв ми или ѿ сѣрѣдник наших или, по грѣсѣх нѣших, или ѿ ино племеник, мѣим със именем вѣіем, да аще почтет и поновит и ѡтвердит сїе книг гѣдв ми, тог Гъ Бгъ даг почтет и да съ хранит въ гспѣвѣ ег и авъ вѣдещи вѣцѣх дѣша ег. А аще лиже не почтет и не ѡтвердет а нѡ поперет и исхабит и въ ѡбвѣненїе ѡставит, тогда ест трѣклет анатѣма и афѡрисан ѿ пїїї сїїи ѡци еже сѣт въ Некии и да имат чстїю със Іѡда и със Аріа и със инимини вѣрнии іѡудеи еж ест възъпиш над кръв Га Бга Спса нашег Йса Х..(loc rupt) и рекът: възми, възми, распених ег и кръв ег над них и над чѣда их ест вѣдет въ вѣки амин. И не ѡт кождо непоколѣвым по резмо гѣдв ми. Сежи и свѣдїтел поставих гѣдв ми: жѡпан Хриза вел дѣвор и жѡпан Папа вел лѡг и жѡпан Инаки вел вїст и жѡпан Миѡо вел спат и жѡпан Неделко вел сѣол и Бѡзinka вел кѡм и Нѣгѡл вел пѣх и Мано вел пѡст. и йс ...(loc alb). И памаза, аз Тѡдор грѣм, въ настола градѡ Бѡкѡреци, мѣца ап ѣ дѣни, и ѿ Адама даж до нѣѣ, текѡаг лѣтом въ лѣт 739м.

Иѡ Леѡн воевода.

Din mila lui Dumnezeu, Io Leon voievod și domn a toată Țara Ungrovlahiei, fiul marelui și preabunului răposatului Io Ștefan voievod, dă domnia mea această poruncă a domniei mele sfintei și dumnezeieștii biserici numite a lui Gheorma banul, unde este hramul Nașterii lui Hristos, de aici din orașul domniei mele, din București, care este metoh și sub ascultare la Arhiepiscopia Pogoneani din Țara Grecească, ca să îi fie toate prăvăliile sfintei biserici care sunt aici în București în pace și slobode de galben ..când a dat ughi alte prăvălii din altă parte, iar prăvăliile bisericii nicio bântuială să nu aibă de ughi, pentru că m-am milostivit domnia mea și am iertat prăvăliile sfintei biserici de galben și fumărit, pentru că aceaastă sfântă biserică alte deadine și alt venit nu are din altă parte, fără doar aceste prăvplii mai sus-scrise, ca să fie de întărire și de hrană bisericii, iar domniei mele, veșnică pomenire. Drept aceea, și voi slugile domniei mele, care mergeți pentru ughi de fumărit, aici în București, îndată ce veți zări această carte a domniei mele, să căutați ca nicio bântuială să nu aibă prăvăliile

sfintei biserici care este mai sus scrisă. Pentru că am pus domnia mea și blestem: pe cine va alege Domnul Dumnezeu a fi domn și stăpân Țării Românești sau din rodul inimii mele sau din neamul nostru sau, după păcatele noastre, din alt neam, mă rog cu numele lui Dumnezeu, dacă va cinsti și va înnoi și va întări această carte a domniei mele, pe acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l păzească în domnia lui, și în viața viitoare, sufletul lui; iar dacă nu va cinsti și nu va întări, ci o va strica și va prăpădi și și o va lăsa în lipsă, acela să fie de trei ori blestemat și anatema și afurisit de 318 sfinți părinți care sunt în Nicheia, și să aibă parte cu Iuda și cu Arie și cu alți necredincioși iudei care l-au răstignit pe cruce pe Domnul Dumnezeu Mântuitorul nostru Isus Hristos, și au zis: i-al, i-al, răstignește-l pe el și sângele lui asupra lor și a copiilor lor este și va fi în veci, amin. Ți de nimeni neclintit, după porunca domniei mele. Încă și martori am pus domnia mea: jupan Hriza mare vornic, jupan Papa mare logofăt, jupan Ianachi mare vistiiar, jupan Miho mare spătar și jupan Nedelco mare stolnic și Buzinca mare comis și Neagul mare peharnic și Mano mare postelnic și ispravnic ... (loc alb). Și am înfrumusețat eu, Tudor grămăti, în cetatea de scaun București, luna aprilie 7 zile. Și de la Adam până acum în trecerea anilor, în anul 7140.

M-rea Bradu, Hanu Greci I/2.

Orig. slavon, difolio (35x25), invocația simbolică, litera inițială și monograma ornamentate, semnătura domnului, sigiliu mijlociu timbrat.

1667 (7175) iulie 2

În numele Tatălui și al Sfântului Duh, troița de o ființă și nedespărțită

Adică eu Dragotă județul den oraș den București cu 12 pârgari și cu preoții și cu toți bătrânii orașului scriem și mărturisim cu această carte a orașului să fie de bună credință la mâna jupânului Iorgăi Corbul neguțatoriul și a jupâneasii dumnealui, Marii, și a coconilor dumnealor câți Dumnezeu le va dărui pentru să se știe că au fost cumpărat niște loc de casă aicea în oraș în București, de la Tudor croitoriul, feciorul Paraschivii croitoriul cel bătrân, dei, cându au fost acum, în zilele Măriei Saledomnului nostru, Io Radul Leon voevod v leat 7175, fiindu-i nevoe, întrebat-au vecinii den-prejurul locu lui ca să-l vânză, nu se-au aflat nimea, iar jupânul Iorga Corbul văzându-l la nevoe și șezându aicea cu atâta cheltuială, tocmitu-se-au de a lor bunăvoie și l-au cumpărat drept bani gata galbeni cincizeci ughi, 50, și l-au vândut de a lui bună voe și cu știrea oamenilor lui. Însă să se știe locul la beseareca Grecilor, preste uliță, între jupânul Dona, despre uliță stânjeni

în lat 7 ½, și în lungu iar stânjeni 30 ½. Și iar a mai cumpărat jupânul Iorga cupeț și alt loc, iar pre lângă acest loc, de la Antona, nepoata lui Tudor croitoriul, însă iar să se știe locul despre uliță, în lat stânjeni 2 ½, și în lungu stânjeni...(loc alb). Și l-au cumpărat drept ughi ...(loc alb), ca să fie dumnealor moșie stătătoare în veci, dumnealor și coconilor dumnealor în veaci, precum scrie mai sus. Și l-au vândut de a ei bunăvoie, fără de nicio silă. Într-acea, făcut-am această carte a orașului la mâna dumnealor să le fie de moșie, precum scrie mai sus. Și cându o am făcut pus-am și mărturie pre părintele popa Barbul clisiariul domnescu i Gherghina biv județ i popa Stoica, feciorul popei Stanciului cel bătrân i jupânul Manul starostea de neguțatori i jupânul Nedecalco cluciariul, feciorul jupânului Tatului i jupânul Cuțar, ginerele jupânului Tatului, i paan Nica iar ginerele jupânului Tatului i paan Iorga biv staroste i părintele Partenie de la beseareca Grecilor i Ianache cel bătrân i Gherghe logofăt, feciorul popei Mantii clisiariul din București și alți boiari și neguțătorici și vor pune pecețile și iscăliturile mai jos (Dumitrașco logofăt, popa Paraschiva de la Adormirea domnului, popa Stoica de la Sfântul Neculai, Toma săpunariul, Drăghici logofăt, Dumitrașco stegar, Radul logofăt, popa Stanciul de la Biserica Domnească). Și pentru credința pus-am și pecețile orașului ca să se crează. Pis Vlădilă Grama de la Beseareca Domnească, cu învățatura lor, iulie 2 uile, leat 7175.

M-rea Bradu, Hanu Greci LIV/6.

Orig., difolio (43x29), filigran, sigiliu mijlociu în tuș.

1668 (7176) februarie 9, București

Milostieiu bojieiu Io Radul voevod i gosopdin vâsoe zemle Ugrovlahiscoe, sân velicago i preadobrago, starago i pokoinago Io Leon Ștefan voevod, davat gospodstvo mi sie poveleanie gospodstvo mi, sfintii și dumnezeștii besearici ci să chiamă a Ghiormeii banul, hramul Nașterii lui Hristos, de aici de în orașul dumnii meale, den București, care iaste metoh suptu mâna sfintii Episcopii Pogoneani, den Țara Grecească, ca să fie volnicu părințele episcopul de la Pogoneani a ținearea și a oblăduirea această sfântă besearică și cu locul ei, câtu iaste împrejur și cu totu venitul ce va fi și să aibă a pune popii ispravnici, iar altu nimenilea să n-aibă treabă a se amesteca în venitul aceștii sfinte besearici, a pune popi sau ispravnicio fără decâtu numai părintele episcopul ce scrie mai sus. Pentru că această sfântă besearică iaste adaos și miluită de răposatul părintele domnii meale Io Leon voievod la această sfântă și dumnezeiască Episcopie Pogoneanii, cu cărți întărite cu mare blestemu, precum am văzut domnia mea și cartea

răposatului părintelui domnii mele de milă. Direptu aceea, și domnia mea încă amu întăritu mila și pomeana și cu această carte a domnii mele, pe tocmeala cum scrie mai sus, ca să fie sfintei Episcopii de întărire și călugărilor de hrană și de îmbrăcăminte, iar dumnii mele și răposaților domnii mele în veci pomeana.

Așijderea, pre cari le va dărui Domnul Dumnezeu în urma noastră, a fi domnu și biritoriu Țării Rumânește, au de în sângele plodului domnii mele au den neamul nostru au den-traltu neamu, pre acela încă rog cu numele lui Dumnezeu să cinstească și să înioiască și să întărească această carte a domnii mele, ca și Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l hrănească întru domnia lui și să-i fie sufletul lui la răpaos în veaci cu direpții. И не ѿ когожди непоколѣвим поризмо гсдѣ ми. Сеже оубо сведѣтелю поставих гсдѣ ми: пан Гиѡргіе Бѣлѣнѣл вел бан и пан Мариш вел дворник, и пан Радѣл Крецѣлескѣл вел лог и Инакіе вел вѣст и Шѣрбан Катакозеинѡ вел спат и Нѣгоє Сѣкѣианѣл вел клѣч, и Миѣан Катакозино вел пѣст, и Баласаке вел пѣх и Гиѡргіе вел сѣол и Папа вел комис и Кѣртаке вел слѣж и Стога вел пѣт. И ѿс Радѣл Нѣстѣрел ѣт лѣг. И написах аз Миѣан лог въ настолиград оу Бѣкѣреци, мѣца февваріе 5 дни, и на ѡт Адама даже до нѣнѣ текѡцаг лѣтом въ лѣт 7399.

M-rea Bradu, Hanu Greci XXXIX/5.

Orig., difolio (42x31), filigran, literele inițiale, intitulăția și monograma în chinovar, semnătura domnului, sigiliu mijlociu în ceară roșie, căzut.

1671 (7179) ianuarie 28

Adică eu, Radul căpitan Bilcirescul, împreună cu jupâneasa mea, Cuța, și cu coconii noștri scriim și mărturisim cu acest al nostru zapis ca să fie de bună credință la mâna jupânului Iorgăi starostea cum să știe că i-am vândut o prăvălie aicea în orașul București, care prăvălie iaste lângă prăvăliile besearecii Grecilor, în rând, în dosul altarului, la răspântii, despre namiază, cu locul cât țin ș-alte prăvălii, până în bolovanii besearicii, drept bani gata ughi 20, care prăvălie au fost a noastră de la socr-mieu, Ganea cojocar, și am luat toți banii gata întru mânele noastre. Iar pentru zapisul aceștii prăvălii, acel vechiu, nu s-au aflat ca să-l dăm la mâna dumnealui, și de se va afla la mâna cuiva să nu se crează. Iar de se va scula cineva cu zapis, că iaste această prăvălie a lui, noi să avem a darea saamă. Și la tocmeala noastră fostau mulți oameni buni mărturie, carii vor iscăli mai jos. și pentru mai adevărata credință pusuneam și iscăliturile mai jos ca să știe.

crează. Și am scris eu Alexandru logofăt din Săteani, cu voia lor. Pis ghenarie 28, 7179-1671.

M-rea Bradu, Hanu Greci LIV/8.

Orig., difolio (29,5x20), filigran, 2 sigilii inelare în tuș, nouă semnături în limba greacă.

1671 (7180) noiembrie 20, București

Milostieiu bojieiu Io Antonie voevod i gosopdin vâsoe zemle Ugrovlahiscoe, davat gospodstvo mi sie poveleanie gospodstvo mi, sfintii și dumnezeștii besearici ce să chiamă a Ghiormeii banul unde iaste sfântul hramu Nașterii lui Hristos de aici den orașul domnii mele den București, care iaste metoh suptu mâna sfintii Episcopii Pogoneanii den Țara Grecească, ca să fie volnic părintele episcopul de la Pogonaini a ținărea și a oblăduirea această sfântă besearică și cu tot locul ei câtu iaste împrejur și cu tot venitul ce va fi și să aibă a punerea popi ispravnici, iar altul nimenilea să n-aibă treabă a se amesteca în venitul aceștii sfinte besearici a pune popi sau ispravnici fără decât numai părintele episcopul ce scrie mai sus, pentru că această sfântă besearică iaste adaosă și miluită de răposatul Leon voievod la această sfântă și dumnezeiască Episcopie Pogonianii cu cărți întărite cu mare blesem, precum am văzut domnia mea și cartea părintelui patriarhului Chirilă de la Țarigradu și cartea lui Leon Vodă și cartea Radului Vodă. Dereptu aceia și domnia mea încă am întărit mila și pomeana și cu această carte a domnii mele, pre tocmeala cum scrie mai sus ca să fie sfintei Episcopii de întărire și călugărilor de hrană și de îmbrăcăminte, iar domnii mele și răposaților părinților domniei mele pomeana în veacu. Așijderea am întărit domnia mea și cu blestem pre care-l va dăruî Domnul Dumnezeu în urma noastră a fi domnu și biruitoriu Țării Rumânești au den sângele inemii domnii mele au den neamul domnii mele au den-traltu neamu, pre acela încă-l rog cu numele lui Dumnezeu să cinstească și înnoiască și să întărească această carte a domnii mele, ca să pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l hrănească întru domnia lui cu bună pace și cu sufletul lui să fie la răpaos cu direpții în veacu. И не ѿ кождо непоколѣвимо поризмо гсѣв ми. Сеже оубо сведѣтел поставлѣем гсѣв ми: паан Мареш великіе ван и паан Геврге великіе дворник, и паан Радѣл Крецѣлескѣл великіе логофет и паан Шърбан Катакозино великіе сѣпа и паан Папа великіе вистиар, и паан Гецѣ великіе клѣч, и паан Миѣан Катакозино великіе пѣст, и пан Вѣлкѣл великіе пѣх, Ивашко великіе сѣол, и паан Стоѣн великіе комис и паан Преда великіе слѣж и паан Кѣрдѣл пѣт. И

ѿс Тома Радѣл Нѣстѣрел втори лѣтѣ. И инаписах азъ Миѣаю, снѣ Стан
лѣтѣ ѿ Тѣрговице, въ настолаградоу оу Бѣкѣреци, мѣца ноимврие кѣ дни. А
ѿ Пѣама даже до ннѣ теченіѣ лѣтомъ зри.

Иѿ АНТОНІЕ ВОЕВОДА МІЛОСТІЮ БОЖІЮ ГОСПОДИНЬ

Semnătura Иѿ АНТОНІЕ ВОЕВОД

M-rea Bradu, Hanu Greci XXXIX/7.

Orig., difolio (41x30), filigran, litera inițială, intitulăția și monograma
în chinovar, semnătura domnului, sigiliu mijlociu în ceară roșie, căzut.

1674 (7183) decembrie 11, București

Milostieiu bojieiu Io Duca voevoda gosopodar zemleVlahaei. davat
gospodstvo mi siiu povelenie gospodstvo mi sfintii și dumnezeieștii
beseareci care se ciamă a Ghiormeii Banul. unde iaste hramul Nașterii
Domnului și Mântuitorului nostru, Isus Hristos, ce se află aici, în orașul
domnii mele, în București, care iaste metoh închinat la Arhiepiscopie
Pogoneanii den Țara Grecească. ca să fie toate prăvăliile sfintei beseareci
câte suntu în București, în pace și ertare de seamă și de fum, când vor da alte
prăvălii den-tralte laturi, iar prăvăliile aceștii sfintei beseareci nicio
bântuială să n-aibă, numa să aibă a lua besearecat, pentru că această sfântă
besearecă alte moșii sau alte venituri neavându de nicăioarea, de nicio parte.
fără numai aceaste prăvălii ce scriu mai sus care sântu de-ntărire și de hrană
besearecii și au fostu ertate și de alți răposăți domni mai de-naainte vreame
cu cărți de milă și de ertăciune, precum am văzut domnia mea și cartea
răposatului Leon voevod. Așijderea, și domnia mea după ce ne învrednici
multu milostivul Dumnezeu cu domnia a fi domnu și biruitoriu acestui
cinstit Scaun al domniei Țării Rumânești, domnia mea încă m-am milostivit
de am ertat și am lăsaat prăvăliile sfintii beseareci carii scrie mai sus ca să
aibă bună pace de aceaste dăjdii carii scriu mai sus, ca să poată fi a sfintei
beseareci de-ntărire și de hrană preoților slujitorii sfintii beseareci, iar
domnii mele și răposăților părinților domniii mele pomeană în veaci.
Dreptu acceaia și voi toate slugile domnii mele carii veți umbla pentru
...(loc alb) aici, în orașul domnii mele, în București, în vreame ci veți
vedea această carte a domnii mele, iar voi să căutați nicio bântuială
să-naibă prăvăliile sfintei beseareci ci foarte bună pace pace (sic) să aibă. Și
în urma domnii noastre pre care-l va milui Dumnezeu cu domnia a fi
domnuȚării Rumânești încă să aibă a noii și a întăriaceastă carte a domnii
mele care am făcut domnia mea pre mila și ertăciunea acestor prăvălii ale

aceștii sfințe beseareci ca și Dumnezeu cel ci e în Troiță slăvit să-l cinstească și să-l întărească întru domnia lui și la acela veac ce va să fie să fie ertat cu sufletul lui, iar care-l nu va cinsti nici va noii nici va întări, ci va călca și va strica și va lăsa întru uitare, acela să fie supt blestem anatemat și afurisit de 318 sfinți părinți de la soborul Nekiei, parte să aibă cu Iuda și cu Arie la un loc, amin. Seje svedetelie postavleaem gospodstva mi Chirca vel ban. Radul vel vornic. Radul Năsturel vel logofăt, Vâlcu vel vistiar, Mihai vel spătar. Tudoran vel clucer, Lațcarache vel postelnic, Ventilă vel peharnic. Preda vel stolnic, Barbul vel comis. Ispravnic, Pârvul Catacozino vtorii logofăt, i Dumitrașco logofăt pisah, u București, measeța dechembrie 12, a treia zi, i ot Adama do nînea v leat 7183-1674.

Io Duca voievod milostieiu bojieiu gospodin.

M-rea Bradu. Hanu Greci I/11.

Orig., difolio (42.5x28.5), filigran, litera inițială, intitulăția și monograma în chinovar, semnătura domnului, sigiliu mijlociu, timbrat.

1680 (7188) februarie 28

Adică eu Cârstea logofătul de împreună cu jupândeasa mea Ilina, fata lui Paan Pepano, scriem și mărturisim cu acest zapis al nostru ca să fie de bună credință svintii și dumnezești bisearici ce să zice a Grecilor de aici, din oraș, din București, unde iaste hramul Rojdestvo Hristovo și la mâinile ispravnicilor bisearicii anume, Manul i Mihai cupeț, ca să știe că ne-am tocmit de le-am vândut un loc de casi aici, în București, și cu casele și cu pivniță și cu grajdii și cu curtea cu bolovani și cu poartă precum sânt toate gata care loc l-au fost cumpărat socru miu Paan Pepanno de la cumnată-său, Isar cămăraș, încă mai de-nainte vreame. Și acest loc iaste în lat din clopotnița bisearicii în sus până în locul lui Gherghi logofăt Clanța stând ....¹⁶, iar în lung iaste din uliță până în ceaia uliță. Deci ne-am tocmit și le-am vândut acest loc cu casele ce scrie mai sus în preț drept taleri 242, dintr-acești bani am socotit și noi de am dat și am miluit pre sfânta bisearică cu taleri 32 și ne-am luat bani data în mâinile noastre taleri 210 ca să fie de acum înainte acest loc și casele pre seama bisearicii ca să se mai lărgească curtea bisearicii și să ne fie și noao și părinților noștri de pomeană în veaci. Și la această tocmeală fostau mărturie carii vor iscăli mai jos în zapis și noi pentru adevărată credință ne-am pus pecetile și iscăliturile ca să crează. Pis februarie 28, 1680 (7188).

Cârstea logofăt

Jupâneasa Ilina

---

¹⁶ Loc alb.

Semnături în limba greacă:

Dositei Pană

Daniil ...(indescifrabil)

Panaiotis, martor

Matei Pană, martor

Constantinos Manolis, martor

Dimitrițos ...., fost staroste

Pe verso: ...indescifrabil Matei, martor

M-rea Bradu, Hanu Greci, LIV/11.

Orig., difolio (39,5x20,5), filigran, un sigiliu mic în fum.

1684 (7192) iunie 5, București

Adică eu Linca ot Petrești, fata răposatii Neacșai logofetese Petreascăi, scris-am și mărturisesc cu acesta al meu zapis ca să fie de bună credință cum să știe că întâmplându-se dumneai mîne-mea, Neacșii logofeteasii, moarte aici în București lăsat-au dumneai cu sufletul dumneai ca să îngroape la beserica Grecilor carea iaste închinată la Rumeli la Pogoiani la arhiepiscopul Manasiia deci după ce se-au îngropat, eu fiindu încă cu soțul meu Jupa șătrar viu socotitu-m-am împreună cu dumnealui de am întărit la sfânta besearică cu o moșie de la Mălăești în județul Elfov însă stâneni 2000 doauă sute ca să aibă a-i țirea acești stâneni de moșie după moartea noastră cu bună pace și i-am făcut și zapis cu blestem și cu legături să aibă a-i țirea după moartea noastră iar până vom fi noi vii să o stăpânim tot noi iar după aceia n-au trecut multă vreme ci se-au întâmplat și soțului meu Jupii șătrar de au murit și l-am îngropat iar la beserica aceasta ce scrie mai sus și am slobozit pre părinții carii sânt năstavnici la această sfântă beserică să aibă voe să-și ție acești stâneni de ocină doao sute carii scrie mai sus de acum înainte cu bună pace ei să aibă treabă cu dijma de acolo măcar veri de ce se-ar afla pre acii stâneni de ocină iar eu treabă să n-aibu. Și pentru credința mia am pus inelul de în jos ca să crează. Și mărturie cine-și va pune iscălitura di în jos. Pis în București, iunie 5, 1684 (7192).

Eu Linca

Șarban logofăt mărturie

Radul logofăt mărturie

Ion Ghiorghi mărturie

Stroe Iorga mărturie

Ioancu Papa mărturie

Preda mărturie

Din Pitești Orga

Cârstea al treilea vistiar mărturie
Eu popa Stan din Petrești mărturie
Ghiorghie Stan mărturie

M-rea Bradu, Hanu Greci VI/20

Orig. difolio (32x21,5), filigran, sigiliu inelar în tuș.

1696 (7205) noiembrie 27, București

Milostiu bojiu Io Costandin Basărab voevod i gospodar vâsoe zemle Ugrovlahiiscoe, davat gosspodstvo mie sie povelenie gospodstvo mi sfîntei și dumnezeștii mănăstiri ce se chiamă Bradulș unde iaste hramul sfântului și marelui mucenic Dimitrie care iaste închinată la sfânta mănăstire den Țara Grecească se chiamă veche Pogoniani unde să cinstește hramul Adormirea preasfintii și de Dumnezeu născătoare și pururi fecioară Maria care iaste făcută și închinată den te<mel>¹⁷ia ei de răposatul slăvitul și prea înălțat marele împărat Costandin cel Mare Pogonan și părint<elui> Theofan egumenul de la această sfântă mănăstire Bradul și tuturor călugărilor câți se află lăcuiitori la această <sfâ>tu locaș ca să fie sfîntii mănăstiri niște locuri de prăvălii aici în orașul domnii mele în București în mahalaua de la bisearica Grecilor care locuri sânt den josul prăvăliilor Cârștii vistiiariul și alături pre den sus de locul bisearicii domnești cât ține în lungu și lat cât iaste îngrădișul pentru că acest loc de prăvălii fost-au a lu Isar neguțătorul și l-au stăpânit în viața lui cu bună pace deci Isar neguțătorul fiind om străinu din Țara Grecească și întâmplân-du-i-se lui moarte au fost socotit de au dat și au închinat acest loc de prăvălii la sfânta mănăstire Pogoniani cea veche care iaste nastavnică sfîntii mănăstiri Bradul și au dat toate hrisoavele și zapiselele ce au avut pre acest loc dă prăvălii împreună cu zapisul de danie și de închinăciune la mănăstirea Pogoniani de călugării de acolo de la Pogoniani. avându sfânta mănăstire Bradul metoh și închinată acolo au fost trimis zapisul lu Isar neguțătorul și toate hrisosvele domnești aici la părintele Theofan egumenul de la mănăstirea Bradul ca să ție și să stăpânească acel loc de prăvălii ce au fost a lu Isar neguțătorul. Într-aceia Theofan egumenul neștiindu unde sunt acele locuri ale lu Isar neguțătorul s-au fost pus și s-au apucat de niște prăvălii ale Cârștii vistiar i zicându cum că acelea sântu prăvăliile lu Isar neguțătorul și le-a împresurat Cârstea vistiiariul și neputându-se adevărat lucrul pre dreptate avut-au Theofan egumenul și pâră de față cu Cârstea vistiar la divan înaintea domnii mea pentru aceste locuri de prăvălii. Deci domnia mea a judecat și le-am dat den divan la mijlocul lor 12 boiari mari și neguțători adevărători și judecători pre răvașele domnii mele anume Diicul

---

¹⁷ Loc rupt.

mare logofăt i Șerban mare vistieriu i Costandin mare clucer i Cernica mare armaș i Radul Hrizii fost mare clucer de arie i Matei mare portar i Neagoe pitar Rătescul i Ianuță starostea de negustori și Manul negustor i Iane Cazacopul i Stan al doilea vornic i Iorga fost staroste ca să caute și să adevereaze acești boiari care sânt lucrurile lu Isar neguțător și care sânt ale Cârstii vistiariu să-i judece li să-i tocmească și să le aleagă locurile unii de către alții. Deci acești 12 boiari după porunca domnii mea ei s-u strânsu toți împreună și au mersu acolo la aceste locuri de prăvălii de au strânsu mahalagii neguțători oameni bătrâni den-prejurul locului de au întrebat de au întrebat și au cercetat în tot chipul și le-au cetit toate cărțile și hrisoavele ce au avut și nicicum den cărțile și hrisoavele ce avea Theofan egumenul la mâna lui n-au putut adevăra nici au putut dăni voartbe care sânt locurile lui Isar de vreme ce nici numele cele ce scria în cărți nu să pomenescu fiind lucruri vechi și dă deamult de 81 de ani nici locurile ceale ce scria în cărți nu sânt slobode ce sânt cu prăvălii de le stăpânescu alții cu zapise și cu scrisori de cumpărătoare nici în zapisul cel ce are părintele Theofan egumenul de danie și în hrisoavele cele vechi nu arată unde iaste acel loc a lu Isar de prăvpilii și într-alt chip <nepu>¹⁸ tându-se adevărat fără decât numai întrebând pre mahalagii s-au afla la oameni bătrâni de au arătat acest loc de prăvălii care iaste den josul Cârstii vistieriu zicând și mărturisind cu sufletele lor cum că ei știu și țin minte cum că acel loc au stăpânit Isar negustor și feciorii lui den zilele Radului Vodă până acum și lângă aceale mărturii s-au aflat și Ianuță starostea de neguțători de a mărturisit și el înaintea acestor 12 boiari cum că într-o vreme Isar neguțătorul ca să vânză acel loc de prăvălii au mersu cu dânsul dă i l-au arătat acel loc ce scrie mai sus care iaste den josul prăvăliilor Cârstii vistiar și au mai mărturisit și Iane Cazacopul și Gherghe Mândrea care sunt den-trun sat cu Isar neguțător, cum că așa a știut și ei de atâta vreme că acesta iaste locul ci au stăpânit Isar neguțătoriu. Deci, după mărturiseala acestor neguțători și mahalagii și după adevărînță acești boiari ce scriu mai sus au ales și au hotărât acest loc a lu Isar care iaste a mănăstirii Bradul de către locul Cârstii vistiar și l-au dat să-l ție sfintei mănăstiri Bradul pre seama sfintei mănăstiri Pogoneanii precu l-au dat și l-au închinat Isar neguțător, iar Cârstea vistiar să-și ție prăvăliile lui care sunt den susul acestui loc cum le-au ținut și până acum, precum am văzut domnia mea și cartea acestor 12 boiari de judecată și de adevărînță acestui loc la mâna părintelui Theofan egumenul drept aceia și domnia mea încă am dat această carte a domnii mele sfintii și dumnezeștii mănăstiri Bradul și părintelui Theofan egumenul ca să aibă a ținea și a stăpâni acest loc de prăvălii ce au fost a lu Isar neguțătorul pre seama sfintii mănăstiri Pogoneanii cu bună paace în lat și în lungu, precum l-au ales și l-au hotărât acești 12 boiari să fie

---

¹⁸ Loc rupt.

sfintii mănăstiri de pomenire și lu Isar neguțătorul veacinică pomenire. Și am întărit cartea aceasta cu tot sfatul și credincioșii boiarii domnii mea: pan Cornea Brăiloiul mare ban i Stroe mare vornic i Diicul mare logofăt i Mihai Cantacuzino mare spătar i Șerban mare vistieriu i Costandin mare cliucer i Dumitrache mare postelnic i Vergo mare păharnic i Radul mare stolnic i Șerban Cantacuzino mare comis i Iorga mare slujer i Costandin Corbeanul mare pitar. Și ispravnic Toma Cantacuzino mare logofăt. Și s-au scris cartea aceasta în orașul scaunului domnii meale, în București, într-al noolea an den domnia domnii meale, de Isar logofetul ot București. Noembrie 27, leat 7205.

Io Costandin voevod milostiu bojiu gospodin.

M-rea Bradu Hanu Greci X/8.

Orig., difolio (42x29), filigran, puțin rupt, pătat, lipsă 2/3 din fila a doua, invocația simbolică, titulatura și monograma în chinovar, semnătura domnului, sigiliu mijlociu în ceară roșie căzut.

1703 (7211) februarie 14

Adică eu, Costandin logofăt dinpreună cu jupâneasa mea, Sima, dat-am aceast al nostru zapis ca să fie de bună credință la mâna sfînții sale părintelui Efthimie episcopului de la Pogoniani¹⁹, care iaste aici la beserica Grecilor în București, precum să se știe că i-am vândut sfînții sale o vie care iaste pă moșia lui Mihai Vodă, care vie mi-au fost și mie de cumpărătoare de la Ianache, feciorul Mihului călugărului, care vie iaste pă den sus alături cu vie arhimandritului, cu tot pometul cu gardum cât iaste îngrădit și de ceia parte iaste alături cu gardul vii lui Mihai Vodă precum scriu și zapisele cele vechi care le-am dat la mâna sfînții sale înpreună cu zapisul meu și le-am vândut drept bani gata taleri 130 și am luat acești bani toți gata în mâinile noastre și i-am dat sfînții sale și 2 tocitori și 3 buți și teascul și corita cât am avut. Deci să aibă sfînția lui a ținea această vie cu bună pace precum am ținut și eu. Drept acia i-am dat acest zapis la mâna sfînții sale și când s-au făcut acest zapis fost-au mulți năguțători mărturie care vor iscăli mai jos ca să să crează. Februarie 14, 7211.

Costandin logofăt

Eu Sima

Semnături în limba greacă, din care două indescifrabile:

Ioan Mihalīs

Aghinos Aghion, martor

Ianușos fost staroste, mărturisesc

---

¹⁹ În text: Bogoniani.

Gheorghios fost staroste, mărturisesc
 Theodorios Ioan, drept martor
 Zafirios staroste, martor
 Istrate croitorul

M-rea Bradu, Hanu Greci XXIX/7
 Orig., difolio (29,5x21), filigran.

1704 (7213) decembrie 26

Adică eu Iane căminariul dat-am scrisoare mea la mâna sfinției sale părintelui piscopului Efthimiă cum să știe că avându lemne de o provolia pă locul bisearicii Grecilor deci eu m-am tocmnit de a mea buna voea co sfinție sa de de o am vândut, drept taleri, 43, să-i fie stătător, pentru mai adevărata cridița am dat zapisul meu la mâna sfinției sale și naintea altor boiari care să vor iscăli mai jos ca să să crază. Dichemvrie 26, leat 7213.

Eu Ianache căminar
 Semnături în limba greacă:
 Gheorghe Mitris, martor
 Poros Nicolau, mărturisesc cele de mai sus
 Milios Dimitriu, martor
 Gligoris Bacalis, martor
 Chirișis Manolis, martor

M-rea Bradu, Hanu Greci XXIX/8
 Orig., difolio (21,5x16,5), filigran.

1711 (7220) decembrie 23

Adică noi moșneanii din hotarul Fundenescu, anume din Văgulești, Dragodan i Radul și din Ursești: Vlaicul și Vladul, dat-am zapisul nostru la mâna sfinții sale părintelui vlădicăi chir Efthimie de la sfânta mănăstire ce să chiamă a Grecilor ca să fie de bună credință precum să se știe că i-am vândut sfinției sale pogon 1 ½ de țealină, pogonul po bani gata lei 2 pre lângă cumpărătoarea jupânului Mihai până în hotarul Leului, ca să-i fie sfinției sale moșie stătătoare în veaci și de nimeni bântuială să n-aibă pentru că o am vândut noi de a noastră bună voe, nesiliți de nimeni și cu știrea tuturor înprejureanilor. Și când am vândut pământul acesta și am făcut zapisul fost-au mulți oameni buni carii să vor iscăli din jos, ca să se crează. Dechemvrie 23 leat 7220.

Eu Dragodan vânzător
 Eu Vlaicul vânzător

Eu popa Goicea martor
Eu monah Ioanichie martor
Eu Preda martor
Și am scris eu Ion logofăt cu zisa lor

M-rea Bradu. Hanu Greci XXIX/9
Orig., difolio (22x16), filigran.

1713 (7221) iunie 27, București

Milostieiu bojieiu Io Costandin Basarab voievod i gospodin zemle Vlahiiscoe davat gospodstva mi sie povelenii gospodstva mi sfintii și dumnizieștii bisearici care să chiamă a Ghiormii banul unde iaste hramul Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos ce se află aici, în orașul domnii me, în București, care iaste metoh închinat la arhiepiscopie Pogoneanii den Țara Greciască, ca să fie toate prăvăliile sfintii bisearici câte suntu aici în București în pace și iertate de seamă și de fum cându vor da alte prăvălii den tralte laturi, iar prăvăliile aceștii bisearici nici o bântuială să n-aibă, numai să aibă a-și lua bisearica pentru că aciastă sfântă bisearică alte moșii au alte venituri neavându de nicăiri de nici o parte, fără numai aceste prăvălii ce scriu mai sus, care sânt de întărire și de hrană bisearicii și au fostu ertate și de alți răposați domni de nainte vreame, cu cărți de milă și de ertăciune, pe cum le-am văzut și domnia mea. Deci și domnia mea încă m-am milostivit de am ertat și am lăsat prăvăliile sfintii bisearici care scriu mai sus ca să poată fi sfintii bisearici care scriu mai sus ca să poată fi sfintii bisearici de întărire și de hrană preoților slujitorii sfintii bisearici, iar domnii mea și răposaților părinților domnii mele veacinică pomenire. Drept aceea, poruncescu domnia mea și voao tuturor slugilor domnii mele care veți umbla pentru fumărit și cu seamă aici, în orașul domnii mele, în București, în București²⁰, în vreame ce veți vedea aciastă carte a domnii mele, iar voi să căutați nici o bântuială să n-aibă prăvăliile sfintii bisearici ci foarte bună pace să le dați. Și în urma domnii noastre, pre care îl va milui domnul Dumnezeu cu domnia a fi domnu țării Rumânești încă să aibă a înnoi și întări aciastă carte a domnii mele care o am făcut domnia mea pre mila și ertăciunea acestor prăvălii ale aceștii sfinte bisearici ca și Dumnezeu cel ce iaste în Troiță slăvit să-l cinstească și să-l întărească întru domnia lui și la acela veacu ce va fi să fie iertat sufletul lui iar carele nu va cinsti nici va întări ci va călca și va strica și va lăsa întru uitare, acela să fie supt blestem, anathema și afurisit de 318 sfinți părinți de la săborul Nicheii parte parte să aibă cu Iuda și cu afurisirul Ariia la un loc.

---

²⁰ Așa în text.

Și am întărit cartea aceasta cu tot sfatul și cu credincioșii boiarii domnii mele: pan Costandin Știrbeai vel ban, i pan Gligorie Băleanul vel vornicu i pan Șărbănu vel logofăt i pan Ștefan Cantacozino vel spătar i Șărbănu Bojoreanul vel visriiar i Ianacie Văcărescul vel clucer i Iordachie Crețulescul vel postelnic i Radul Dudescul vel păharnic i Pană Negoescul vel stolnec i Radul Cantacozino vel comis i Șărbănu Hierăscul Năsturel vel slugear i pan Neagoe Topliceanu vel pitar și ispravnec Costandin Conțăscul al doilea logofăt. Și s-au scris cartea aciasta întru al doaozecilea și cinci de ani den domnia domnii mele în orașul scaunului domnii mele în București de Anghelachie sân Mihai logofăt ot Târgoviști, iunie 27, leat 7221.

Io Costandin voevod milostieiu bojieiu gospodin

Semnătura: Io Costandin voievod

Costandin Conțăscul vtorii logofet am colaționat

M-rea Bradul, Hanu Greci I/23

Orig., difolio, filigran, invocația simbolică, intitulația și monograma în chinovar, semnătura domnului, sigiliu mijlociu timbrat

1716 (7224) mai 15

Dat-am scrisoarea noastră la mâna sfinții sale părintelui episcopului Pogonianis chir Efthimie precum să se știe că am închinat și am afierosit besericii Grecilor den locul ce am cumpărat de la Ianache parcălabul târgovișteanu și de la Mița, soru-sa den fundul grădinii noastre, stânjăn, jumătate și den locul pivniții până în uliță stânjăn, unul, ca să fie sfinte beserici dă moștenire în veci și noaoă și părinților noștri pomenire. Și pentru credința am iscălit mai jos. Mai 15, leat 7224.

Barbul Grecianul fost mare stolnic

Păuna stolniceasa

Grigorie fost mare postelnic martor

Gligorie Grecianul fost mare agă, mărturie

M-rea Bradu, Hanu Greci XXIX/10

Orig., difolio (32.5x23), filigran.

1719 (7228) octombrie 17, București

Milostiu bojiu Io Nicolae Alexandru voievod și domn al Țării Ungrovlahiei dă domnia mea această poruncă a domniei mele sfinte și

dumnezeieștii biseareci de aici den orașul domnii mele, București ce să chiamă a Ghiormei banul, unde să cinstească hramul Nașterii domnului și mântuitorului nostru Isus Hristos, care iaste închinată metoh la arhiepiscopia Pogoiani den țara Grecească, ca să fie toate prăvăliile aceștii sfinte biseareci câte sânt aici în București în pace și ertate de seamă și de fûm cându vor da aceste prăvălii den-tralte laturi iar prăvăliile aceștii sfinte bisearci nici o bântuială să n-aibă numai să-i aibă a-și luarea bisearica fumăritul și seama. Și iar să fie sfintii biseareci milă de la domnia mea să aibă a-și scutirea tot vinul de vinărici cât ar face în viile aceștii sfinte biseareci ori în ce deal ar fi, nici o bântuială de vinărici despre vinăriceri să n-aibă. Pentru că această sfântă bisearică alte moșii și alte venituri neavând de nicăiri, despre nici o parte fără decât numai vii și aceste prăvălii ce scriu mai sus, care sânt de întărire și de hrană bisearicii și fiindu ertate și viile de vinărici și prăvăliile de fumărit și de alți domni mai den-nainte vreame cu cărți domnești iscălite de milă și de ertăciune, după cum am văzut domnia mea cartea răposatului Costandin Vodă Brâncoveanu Băsărab voevod și alte cărți ale altor răposați domni ce au fost mai nainte vreame făcute și întărite tot una duple alta pre aceste mili ce scriu mai sus. Întru aceia și domnia mea încă m-am milostivit de am mai înnoit și am întărit mila aceasta și cu această carte a domnii mele și pre lângă aceste mili m-am milostivit domnia mea de am mai adaos la sfânta bisearica aceasta ca să aibă scutirea și o pimniță să vînză vin aici în orașul domnii mele în București și să fie și aceia în pace de cămănărit de vamă și de vin domnescu ca să fie aceste toate câte se-au zis mai sus de întărirea sfintii bisearici și de hrana părinților călugări ce se vor afla lăcuitori la aciastă sfântă bisearică iar domnii mele și răposaților părinților domnii mele veacinică pomenire. Și dreptu aceia poruncescu domniia mea și voao tuturor slugilor domnii mele carei veți umbla cu fumăritul cu seama aici în orașul scaunului domnii mele în București și voao vinăricerilor care veți fi pre aceale dealuri pre unde ar fi viile bisearicii în vreame ce veți vedea aciastă carte a domnii mele iar voi să căutați nici o bântuială să nu faceți nici prăvăliilor de fumăritu și de seamă, nici vinului cât să va face păn vii, nici pimniții de vamă de cămănărit și de vin domnescu, ci bună pace să le dați de toate, că oricari carei să vor ispiti a le face vreo supărare peste cartea domnii mele, acela să știe că cu rea pedeapsă să va pedepsi de către domniia mea. Așijderea, și în urma domnii mele pre care va aleage domul Dumnezeu și stăpânitoriu acestui cinstit Scaun al Țării Rumânești încă-l pohtim și îl rugăm cu numele Domnului și mântuitorului nostru Isus Hristos ce iaste în Troiță slăvit în vreamea stăpânirii sale să aibă a înnoi și a întări aciastă milă a sfintei biseareci precum scrie mai sus ca și ale domniei sale mile și danii în urmă încă să fie încă cinstite și în seamă ținute și în veacul viitoriu să fie sufletul lui la veacinic răpaos. Și am întărit cartea aceasta cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boiarilor celor mari ai divanului domniei mele:

pan Radul Popescul vel vornic i pan Iordachie Crețulescul vel logofăt i pan Dimitrachie Ramadan vel spătar i pan Grigorie Halepensi vel vistiar i pan Manolachie cliucer i pan Alicesandru Ghica vel postelnic i pan Neculae Ruset vel păharnic i pan Matei Crețulescul vel stolnic i pan Costandin Băleanul vel comis i pan Gligorie Greceanul vel sârdar i pan Panaiotachie vel slugear i Barbul Mereșanul vel pitar și ispravnic Costandin Răcărescul al doilea logofăt. Și s-au scris cartea ciasta în domnia a doao a domnii meale, aici în orașul scaunului domnii meale, în București de Gherghe logofețelul, vnuc Gherghe șufariul ot Târgoviște, luna octombrie, 17, leat 7228.

Io Nicolae voevod

Iordache Crețulescul vel logofăt am citit
Costandin Văcărescul al doilea logofăt am citit

M-rea Bradu, Hanu Greci, I/31

Orig. difolio, filigran, intitulația, literele inițiale și monograma în chinovar, sigiliu mijlociu timbrat

1720 (7228) iunie 5

Adică eu Barbul Grecianul fost al doilea stolnic, fiul lui Șărbăn Grecianul fost al doilea logofăt, dat-am zapisul meu la mâna sfinții sale părintelui piscupului Pogoiani chir Efthimie de la bisearica Grecilor unde să prăznuiască hramul Nașterii Domnului Hristos ca să fie de bună credință precum să știe că având eu un loc aici în București între locul curții meale și între a bisearicii Grecilor și cu pimniță de piatră care loc mi-au fost și mie de cumpărătoare den locul de la Ianachie Clanța însă în lungu stâneni 7 și jumătate și în lat stâneni 5 li fiind locul bisearicii den locul caselor strimtu ne-au pohtit sfinția sa ca să-i vindem acel loc să-și mai lărgască și sfinția sa locul bisearicii, deci și eu den bună voia mea l-am vândut sfinții sale acest loc și cu pimnița în bani gata taleri 100, vechi, mai mult pentru pomenirea noastră și a părinților. Deci să aibă a stăpâni sfinția sa și bisearica acest loc cu bună pace de către tot neamul meu. Și când am făcut această tocmeală fostau mulți boiari mărturie care să vor iscăli mai jos. Și pentru mai adăvărată credință m-am iscălit și eu mai jos. Iunie 5, leat 7228.

Grigorie Grecianul fost mare sârdar mărturie.

Matei Grecianul portar

Costea ...vistiar mărturie

Ianache fost al doilea portar

Semnături în limba greacă: Sterios Procu mare clucer de arie, martor

Panntazis primicheriu, martor

Tanasios staroste, martor

M-rea Bradu, Hanu Greci, LIV/15.

Orig., difolio (29,5x20,5), filigran

1720 (7228) noembrie 19

Adică eu Voicila, fiul Neculii Bârseanul din Urlați, dat-am scrisoarea mă la mână sfinții sale părintelui popii Ionichie, precum m-am tocmnit eu ca să fiu viiaru la vie sfinții sale în Urlați și m-am tocmnit ca să fiu să-i păzescu viia și să-i dreg și gardul și să aduc cinci sute de haraci și buțile cele săci din București și să le leag și apoi să-mi dea sfinția sa boșășinilă și 15 adică cincisprezece oca di lână și un boiasiu. Și pântru credința mi-am pus degetul mai jos ca să se crează. Noembrie 19, 7228.

Eu Voicila și cu Manea, feciori lui Neculii Bârseanul platnic

Eu Nedelco Deicul martor

Costea cămineariul martor

Necula lui Stadii martor

Și am scris eu Cârstea, făciorul popii Mihului cu zisa lor.

M-rea Bradu, Hanu Greci XXIX/11

Orig., difolio (21,5x16,5), filigran, pe verso cu o însemnare în limba greacă din august 18: „A venit Voicilă și a dat un bogasiu, lână 15 ocale și a plătit toate cele pomenite”.

1721 (7220) aprilie 5

Adică eu, Costandin, fiul Iorgăi staroste, dat-am zapisul meu la mâna dumnealui sfinții sale părintelui episcopului de la sfânta mănăstire de la Greci cum să se știe că am făcut schimbu cu niște vii ale sfinții sale din județul Buzăului din dealul Cârlo-măneștilor care vii le-au fost lăsatu Zota la moartea lui aceștii sfinte mănăstiri ce scrie mai sus, m-am tocmnit cu sfinția sa de i-am dat pă toate viile acealea și pă crămi și pă vase și pă toate câte au avut acea vie pentru treaba ei lăstate de Zota drept taleri 470 însă taleri patru sute șaptezeci și m-am învoit cu sfinția sa de i-am dat o moară de la Scaiani din josul morilor noastre roate 2 roata pe taleri 100 cari fac taleri 200 și i-am dat sfinții sale și bani gata taleri 270. Pentru aceia i-am dat scrisoarea mea la mâna sfinții sale să-i fie moara stătătoare în veaci. Și pentru credința am iscălit mai jos ca să se crează. Aprilie 5, leat 7229.

Costandin G.

M-rea Bradu Hanu Greci, LIV/16.

Orig., difolio (29x21), filigran, sigiliul mic în ceară neagră

1722 (7230) februarie 23

Adică eu Barbul Grecianul biv vel stolnic, fiul Șerban Grecianul biv vel logofăt dat-am zapisul mie la sfinția sa părintele piscupul Pogonianii chir Efthimie ca să fie de bună credință precum să știe că la sfânta biserică a Grecilor unde să prăznuiește hramul Nașterii Domnului Nostru Isus Hristos fiindu locul strimtu din dosul casilor m-au poftit sfinția sa ca să-i vându dăn locul grădinii mele până împotriva locului care am fost vândut mai dă-nainte iarăși sfintei bisearici sfinții sale și pentru pomenirea noastră m-am îndemnat și i-am vândut Sfinții Sale den locul grădinii mele în lat den zidul sfintii bisearici pre cât ține. Și locul celalalt cu pimnița care l-am vândut mai-nainte stânjeni cinci, iar în lungu din locul acela până în ulița dăspre hanul Șărbănu Vodă stânjeni....²¹, tocmind cu sfinția sa acest loc drept bani noi taleri 300 și după tocmeală, luând de la sfinția sa acești bani toți deplin ieu încă am dat acest al meu zapis de cătră tot neamul meu, pentru că dăn bună voia mea și cu știrea fraților miei m-am îndemnat de l-am vândut sfintii bisearici pentru pomenirea noastră. Și pentru credința m-am iscălit mai jos. Februarie, 23 leat 7230.

Grigorie Grecianul vel sărdar mărturie

Matei Grecianul mărturie

Ianache fost al doilea pitar mărturie

Semnături în limba greacă: Sterios Procu mare clucer de arie, martor

Pantazis primicheriu, martor

Tanasios staroste, martor

M-rea Bradu Hanu Greci, LIV/17.

Orig., difolio (31x22), filigran, sigiliu mic în tuș.

1723 (7232) octombrie 26

Adică eu Mariia care am fost jupâneasa jupânului Anastasie Verioti, dat-am acest adevărat și credincios al meu zapis ca să fie de credință și de bună adeverință sfintei și dumnezeestii Mitropolii din București, unde să cinstește și să prăznuiește sfinții de Dumnezeu încoronații Împărați și în tocmai cu apostolii Costandin și Elena și a tot săborul sfintei Mitropolii și cinstului și Prea-Sfințitului mitropolit chir Daniil, pentru că uitându-mă eu

---

²¹ Loc alb.

la lucrurile lumii aceștii și văzându-le că sunt toate trecătoare și deșarte din râvnă dumnezeiască și dintru bunăvoința inimii mele, m-am îndemnat de am dat danie și am închinat la sfânta Mitropolie o prăvălie aici în București, în Ulița cea mare, di lângă hanul lui Șărbăn Vodă, în mahalaua Bisearicii Grecilor, ce caută cu fața peste uliță, asupra prăvăliilor Radului Vodă, care sânt alături cu prăvăliia bisearicii tuturor Sfinților, pe din o alături cu prăvăliia jupânului Zamfir proim staroste de neguțatori și pe din jos iar alături cu altă prăvălie a lui, care prăvălie mi-au fost și mie de moștenire de la maică-mea, iar nu de pre taică-mieu, nici despre soțul mieu, însă în lat, stânjeni ...(loc alb) și în lungu din ulița cea mare până...(loc alb) stânjeni...(loc alb). Și am dat sfintei Mitropolii și cartea răposatului Costandin Vodă și scrisoarea neguțătorilor ce am avut pe această prăvălie, deci să aibă a o stăpâni cu bună pace de către tot neamul mieu și de către rudeniile de pre soțul și de către tot omul, pentru care nimeni treabă cu această prăvălie, fiind rămasă de la maică-mea, că să rămâie la sfânta Mitropolie stătătoare și nestrămutată în veci, pentru ca să fie sfintei Mitropolii de ajutor și de hrană, iar mie și neamului mieu, vecinică pomenire. Pentru care și numele ni s-au scris la sfântu pomeanic al sfintei Mitropolii. Iar cine din neamul mieu, au dumnealui soțul mieu sau măcar dintr-alții străini, în urmă, după petrecania mea s-ar ispiti veri cu ce mijloc să strice și să înstrăineaze de la sfânta Mitropolie această danie ce am făcut eu, unul ca acela blestemat să fie de Domnul Dumnezeu Atotțiitorul și de toate sfintele săboară, parte și locaș să aibă la un loc cu Iuda și cu afurisitul Ariia, să aibă părăș la înfricoșatul județ al lui Hristos, pe Sfântul Costandin și pe maică-sa, Elena, și să fie supus Anathemei muncii cei veacinice, osândindu-să în veaci împreună cu cei fără de Dumnezeu. Și mărturie la tocmirea acestui zapis s-au iscălit dumnealor boiarii cei mari. Iar pentru credința și mai buna întemeiere am întărit zapisul acesta, mai jos, cu pecetea și cu iscălitura mea, ca să să crează. octombrie 26 zile, leat 7232.

Mitropolia București, CCXLV/2.

Orig., difolio (44x29,5), filigran, sigiliu inelar, în tuș.

1731 (7239) mai 28

Milostiiu bojiei Io Mihai Răcoviță voevoda i gospodar zemlen davah gospodstvo mi sie poveleanie gospodstvo mi sfinții sale părintelui episcopului Pogonianii chir Neofit, nastavnicul sfintei bisearici ce să numeaște bisearica Grecilor din orașul domnii meali București, carea iaste închinată la Sfânta Episcopie Pogoniani de la Rumeli, pentru că de vream neavând aciașă

sfântă besearică nici un feeliu de ajutoriu și de milă domnească, domnia mea m-am milostivit de i-am ertat cu cartea domnii mele de pogonărit, pogoane 18 ca să și le scutească în toți anii la vreme să n-aibă supărare. De care porănescu domnia mea și voao celor veți fi rânduiți cu slujba pogonăritului toți să aveți a urmarea porâncii domnii mele dupre cum mai sus arată. Întralt chip să nu fie. I saam reci gospodstva mi. Mai 28, văleat 7239

Io Mihai Răcoviță voievod milostiu bojiiu gospodar

Semnătură Io Mihai Racoviță voievod

Citit colaționat vel vistiar

M-rea Bradul I/36

Orig.. difolio, filigran, monograma și sigiliul mic în chinovar, semnătura domnului.

1732 (7240) mai 12, Târgoviște

Milostio bojio Io Costandin Nicolae voevod i gospodin zemle Vlahiscoe davat gospodstvo mi sie povelenie gospodstva mi sfintei și dumnezeeshii bisearici de aici den orașul Scaunului domniei mele den București a Ghiormei banul ce să numește Biserca Grecilor unde să cinsteaște hramul Nașterii Domnului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos care iaste închinată metoh la Arhiepiscopia Pogoiani den Țara Greciească și sfinții sale părintelui episcopului Pogoniani chir .....²² năstavnicul sfintii biseareci ca să fie toate prăvăliile aceștii sfinte bisearici câte sânt aici în București în pace și ertate de seamă de fum și de alte dăjdi de toate când numai să aibă aș da <da>rea la bisearică fumăritul și seama și iar să fie sfintii biseareci milă de la domnia mea să a-și scutirea vinul de vinărici cât ar face în viile aceștii sfinte biseareci or în ce deal ar fi nici o bântuială de vinărici despre vinăriceri să n-aibă. Așijderea să aibă a-ș scutirea și o pivnișă cu cârciumariul ei să vânză vin aici în orașul domniei mele în București și să fie și acea pivniță în pace de fumărit, de cămănărit, de vamă și de vin domnescu și cârciumariul în pace și ertat de toate dăjdile și orânduialele țărâi de niciunele nici un val și nici o supărare să n-aibă și să aibă a-ș scutirea în toți timpii la dijmărit, câte stupi 200, și să aibă a ținea și doi oameni strini fără de bir și fără de gălciavă ca să fie de ajutoriul și poslușaniia aceștii sfinte biseareci iar de către domnia mea să fie în pace și ertați de toate dăjdile și orânduialele ce

²² Loc alb.

are și preste an în țară de la vistieria domniei mele de niciunele val sau supărare să n-aibă. Așijderea, să aibă a-ș scutirea și o băcănie aici în orașul domniei mele, în București, și să fie acea băcănie cu bacanul în pace de schimbu de răș, de covoară, de fumărit și de altedăjdii și orânduiale ce are și pestean aici pe târgu de niciunele supărare să n-aibă. pentru că neavând sfânta aceasta bisearică alte venituri m-am milostivit domnia mea de o am miluit cu aceste mile ce scriu mai sus precum și alți mai de-nainte răposăți domni ale căroră cărți le-am văzut domnia mea. Încă mai adaos domnia mea ca să aibă a scuti și ale bisearicii vii de pogonărit, pogoane 18. ca să fie pentru veacinică pomenirea domniei mele dând aciastă carte a domniei mele ca să păzească toate ceale ce coprink întru dinsa neclătite și nestremutate. Drept aceia, poruncescu domnia mea și voao tuturor slugilor domniei mele care-i veți umbla cu slujba dijmăritului și a vinăriciului și cu fumăritul sau cu orce fel de dăjdi și orânduiale aici în orașul domniei mele. în București. toți să aveți a vă ferirea de toate ceale ce coprink mai sus. că oricare s-ar ispiți a face vreo supărare ori de ce, peste cartea domniei mele. acela să știe că cu rea pedeapsă se vor pedepsi de către domnia mea. Așijderea, și în urma domniei mele pre care va alege Domnul Dumnezeu a fi domnu și stăpânitoriu acestui cinstit Scaun al țării Rumânești încă-l poftim și îl rugăm cu numele domnului și Mântuitoriului Nostru Isus Hristos ce iaste în Troiță slăvit, ca să aibă a înnoi și a întări mila aciasta a sfintei biseareci și cu cartea domniei sale precum scrie mai sus ca și ale domniei sale mile și danii în urmă încă să fie cinstite și în seamă ținute și în veacul viitoriu să-i fie sufletul la veacinic răpaos. Și am întărit cartea aciasta cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor marilor boiari ai divanului domniei mele pan Iordache Crețulescul vel spătariu, pan Barbul Merișanul vel vornic, pan Costandin Văcărescul vel logofăt, pan Antonache Vlasto vel vistiar, pan Ianache Roset vel comis, pan Mihalache Roset vel postelnic, pan Costandin ....²³ vel paharnic, pan Costandin Ramadan vel cliucear, pan Costandin Brâncoveanul vel stolnic, pan Grigorie Filipescul vel sârdariu, pan Costandino vel sliugear, pan Barbul Văcărescul vel pitar și ispravnic Sculn Alecsandru ftori logofăt. Și s-au scris cartea aciasta în anul den-tâiu den-tru a doa domnie a domniei mele aici în orașul Scaunului domniei mele în București, de Gherghe logofătul za divan, vnuc Gherghe Șufariul ot Târgoviște, luna mai 12, leat 7240.

Io Costandin voievod bojieiu milostiu gospodin

Semnătura Io Costandin voevoda

M-rea Hanu Greci I/39

---

²³ Loc alb.

Orig., difolio, filigran, intitulăția, literele inițiale și monograma în chinovar, semnătura domnului, miniaturi, sigiliu mijlociu timbrat.

1734 – 7242 septembrie 6, București

Milostui bojiu Io Grigorie Ghica voevoda i gospodin vsoi zemle Vlahisco davat gospodstvo mi sie poveleanie gospodstvo mi sfintei și dumnezeeshii bisearici de aici den orașul Scaunului domnii mele, den București, a Ghiormeii banul, ce să numeaște Bisearica Grecilor, unde este hramul Nașterii Dpmnului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos, care iaste închinată metoh la Arhiepiscopia Pogoiani den Țara Greciască, și sfinții sale părintelui episcopului Pogoian chir Neofit năstavnicului sfintii biseareci ca să fie toate prăvăliile aceștii sfinte bisearici câte sântu aici în București în pace și ertate de seamă, de fum, de schibul banelor și de alte dăjdii de toate și cându vor da alte prăvălii den tralte laturi iar prăvăliile aceștii sfinte bisearici nici o bântuială să aibă, numai să aibă a-și darea la bisearică fumăritul și seama. Și iar să fie sfintei bisearici milă de la domnia mea să aibă a-ș scutirea tot vinul de vinărici cât face în viile aceștii sfinte bisearici or în ce deal a fi nici o bântuială de vinărici dă pre vinăriceari să n-aibă. Ajiderea să aibă a-și scutirea și o pivniță cu cârciumariul ei să vânză vin aici în orașul domnii mele în București și să fie și acea pivniță în pace de fumărit, de căminărit, de vam și de vin domnescu și cârciumariul în pace și ertat de toate dăjdiile țării de nici unele nici un val și nici o supărare să n-aibă și să aibă a-ș scutirea în toți timpii la dijmărit, câte stupi o sută, și să aibă a ținea și doi oameni streini fără de bir și fără de gâlciavă, ca să fie de ajutoriul și poslușania aceștii sfinte bisearici, iar de către domnia mea să fie în pace și ertați de toate dăjdiile și orânduialele ce are și preste an în țară, de la vistieria domniei mele de ni<ci>unele val sau supărare să n-aibă. Așăjderea, să aibă a-ș scutirea și o băcănie aici în orașul domnii mele, în București, și să fie acea băcănie cu băcanul în pace de schimbu de răș, de covoar, de fumărit de alte dăjdii și or<ân>duiale ce are și peste an aici pe târgu de nici unele supărare să n-aibă. Așijderea, să aibă a scuti și ale bisearicii vii de pogonărit, pogoane 15, pentru că neavându sfânta aciasta bisearică alte venituri bine am voit domnia mea de o am miluit cu aceste mili ce scriu mai sus, precum și alții mai de-nainte răpoșați domni ale căroră cărți le-am văzut domnia mea încă mai adaos pentru vecinica pomenire a domnii mele dându aciadstă carte a domnii mele ca să să păzească toate cele ce cuprindu înn trânsaneclătite și nestrămutate. Dreptu aceaia, poruncescu domnia mea și voao tuturor slugilor domnii mele, care veți umbla cu slujba dijmăritului și a vinăriciului și cu fumăritul sau cu orice fel de dăjdii și orânduiale, aici, în orașul domnii mele, în București, toți aveți a urma și a vă feri de toate ceale ce cuprindu mai sus, că oricare s-ar ispiti a face vreo supărare oridece peste

cartea domniei mele acela să știe că cu rea pedeapsă se vor pedepsi de către domnia mea. Așijderea și în urma domniei mele, pre care va aleage Domnul Dumnezeu a fi domnu și stătătoriu acestui cinstitu Scaun al Țării Rumânești, încă-l poftim și îl rugăm cu numele Domnului și Mântuitoriului nostru Isus Hristos ce iaste în troiță slăvit, ca să aibă a înnoi și a întări mila aceasta a sfintei bisearici și cu cartea domniei sale precu scrie mai sus, ca și ale domnii sale mile și danii în urmă să fie cinstite și în seamă ținute și în veacul viitor să fie cu sufletul la veacinec răpaos. Și am întărit cartea aceasta cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor marelor boiarilor ...ai divanului domniei mele pan Iordache Crețulescul vel vornic i pan Manolachi Lambrino vel ban i pan Costandin Dudescul vel logofăt i pan Costandin vel spătar i pan Grigorie Grecianul vel vistiar i pan Grigorie Filipescul vel clucer i pan Grigorașco vel postelnic.., pan Mihalachi Aristarho vel păharnic i pan Costandin Cantemir vel stolnic i pan Costandin Brâncoveanul vel comis i pan Costandin Costin vel sârdar i pan Radul Crețulescul vel medelnicer i pan Costandin Cioranul vel pitar și ispravnic Costandin Dudescul vel logofăt și s-au scris hrisovul acesta în anul de-n-tâi al domniei mele aici în orașul Scaunului domniei mele în București de Drăghici logofețelul Lămotescul în anul de la zidirea lumii leat 7242. iar de la nașterea Domnului și Mântuitoriului nostru Isus Hristos 1734 în luna lui septembrie 6 zile.

Io Grigorie voevoda bojiei milostiu gospodar

Semnătura domnului: Io Grigorie Ghica voevoda

Costandin Dudescul vel logofăt procito (am colaționat)

M-rea Bradu-Hanu Greci. I/42

Orig., pergament, (55x45), intitulăția, literele inițiale și monograma în chinovar, sigiliu mijlociu timbrat, semnătura domnului, în frontispiciu stema unită a Moldovei și Țării Românești.

1735 (7243) aprilie 30

Făcându eu, baba Despa, această diiată văzându eu că mi s-au apropiat sfârșitul miiu și fiindu încă în fire întreagă și lasu cu sufletul miu epitropu pă sfinția sa părintele vlădica Pogoniani, chir Neofit, ca să mă îngropu la sfânta mănăstire sfiții sale, la Greți, și lăsându-i-u cu sufletul miu această casă a mea adică numai casă, că locul iaste al sfintii mănăstiri a lui Mihai Vodă și o căldare mare și o căldare mică și o tigaia și o păreche pirostriei și o pilotă și un vătrai și trei puteni și un hârdău, o puțină mai mică și lasu și fetii Marii o pătură și o pernă și lasu și fetii Dobriții o pătură și o perne și unchiașului un topor și o pătură mică. Și iarăși lasu la sfânta mănăstire trei cămăși și să fiia sfiția sa părintele Pogoniani stăpân pe aceste să n-aibă nimeni nimic amestecu și să aibă sfiția sa să-m facă un sârindar și să mă

pomeneascu la sfânta biserică și să aibă a-m face cheltuiala mormântului și
 orcine s-ar scula ca să-m strice diata aciasta să fie al <ana>thema măcar
 rude, măcar strein.

Eu Despa mărturisecu și adeverezu
 Li am fostu la aciastă diată câtu s-au făcut eu Răsmariță bărbierul martor
 Eu Șarban talpoșul martor
 Eu Marica martur
 Și am scris eu Ștefan Ianache cu zisa iai

M-rea Bradu, Hanu Greci X/11
 Orig., difolio (22x16), filigran, puțin rupt la îndoituri

1741 (7250) octombrie 27

Adică eu, uncheaș Alexandru împreună cu feciorii miei anume, Voini i
 Ioan i Drăgan i Ian, și împreună și cu nepotă-mieu, Niculae Maunu, dat-am
 zapisul nostru la mâna sfintei mănăstiri a Grecilor precum să se știe că
 având noi niște pomi în livada sfintei mănăstiri în grădină noi ne-am voit cu
 părintele iegumenului și i-am dat danie sfintei mănăstiri să o stăpânească cu
 bună pace de către noi și de feciorii noștri i nepoții și i-am dat și zapisul cel
 vechi de cumpărătoare. Și când am făcut acest zapis fost-au mulți oameni
 mărturie și preoți care nă vom iscăli mai jos ca să să crează. Și am scris eu,
 Șarban logofăt, fiul Borcii din Urlați cu zisa lor. Octombrie 27 văleat 7250.

Eu unchiaș Alexandru Petreanu ot Ulemănești împreună cu feciorii mei
 Eu unchiaș Necula scaunar împreună cu feciorii mei
 Eu Manolache logofăt, fiul Borcii logofăt, martor
 Popa Mușat martor
 Eu Cârstea nepotul lui Alexandru
 (semnătură în limba greacă)

M-rea Bradu, Hanu Greci XXIX/12
 Orig., difolio (30x20,5), filigran.

1747 (7256) octombrie 9

Adică eu, Ion dinmpreună soția mea, Andreiana, i cu fiiul meu,
 Radul, datam scrisoarea noastră la mâna meșterului Șarban bărbieriul
 precum să se știe că i-am vândut casa noastră dumnealui care casă iaste în
 ulița care merge la han, în mahalaua Grecilor, însă numai lemnile, iar locul
 iaste al mănăstirei Codreni cu chirie, pă an, câtu taleri, cincî, și am vândut-o

în bani gata noi, taleri, optuzeci și opt și jumătate, și am luat acești bani toți deplin în mâinile noastre. Și, cându s-au făcut acestu zapis, fosta cu știrea tuturor mahamagiilor dăn sus și dăn jos cându s-au făcut și să aibă a-ș stăpâni casa cu bună pace dumnealui și coconii dumnealui câți Dumnezeu îi va dărui. Și noi pentru mai adevărată credință ne-am iscălit mai jos. Octombrie 9, văleat 7256.

Eu Ion vânzătorul

Eu Andreiana, soția lui Ion, vânzătoare

Eu Radul, fiul lui Ion, vânzătoriu

Eu Vasilie bărbieriul martor

Eu Iorga Cheață bărbier martor

Eu Toader bărbieriul martor

Eu popa Apostol Poenariul martor

Egumenul de la Codreni, Silvestru ieromonah martor (Semnătură în limba greacă)

Popa Manta martor de la Sfântu Dimitrie

Manta croitor martor

Și am scris eu popa Vasile de la Sfântul Dimitrie cu zisa lor

Eu popa Dumitru martor

Mănăstirea Bradu – Hanu Greci X/13.

Orig., difolio (32.5x21.5), filigran.

1750 (7258) februarie 15

Avutau judecată înaintea noastră popa Georghie i Costandin liptcanul, epitropi sfintei mănăstiri Codreani, cu Safta ceasornicărița pentru niște case pă pivniță de piatră din mahalaua Grecilor ce sânt alături cu podul ce merge ulița de la anul Șarban Vodă spre curtea domnească, care casă fiind pământul mănăstirii și pivnița și casele pă pivniță, dar fiind pivnița cam stricată la leat 1729, au mersu Safta la Mathei igumenul ce au fost pă acea vreme la mănăstirea Codreani de s-au așăzat luând și zapis de la mâna igumenului ca să șază în casă și să dreagă pivnița și câți bani ar chieltui la dresul pivniții să ție în seamă din chirie pă an, câte taleri 20, și dregând Safta pivnița au șăzut în casă și au stăpânit pivnița fără de chirie până s-au împlinit bani ce au chielduit la pivniță, dar împlinindu-i chieltuiala dar scrie pă an, câte taleri 20, după așezământ, până în zilele Mării Sale, lui Costandin Vodă, în cealantă domnie, și atunci punând Măria Sa epitropi peste toate mănăstirile din Țara Rumânească și fiind poruncă ca să mai înalță toate chiriile prăvăliilor și locurilor mănăstirești epitropii au mai înălțat chiria și la ceaste numite case ale Saftei, ca să dea chirie, pe an, câte

taleri 25. Și au dat epitropii și zăpăsi la mână Saftă și la mână altor prăvăliași de alături ca să știe câți bani vor da chirie, dar fiind zăpăsele amândoa la mână Saftă și ei dintâi ai așezământul caselor când le-au luat la numitul igumen și cestu după urmă an epitropii de Înălțarea scrie le ținea ascunse de nu să vedea așezământurile, ci da pã an numai câte taleri 20 chirie pe așezământul dintâi, dar acum aflând numiții epitropi zăpăsele și dovedind așezământurile cerea la Saftă acei 5 taleri chiria din epitropi până acum, în 9 ani, taleri 45, și cerea să ia și pivnița și casăle să le ia iar supt stăpânirea mănăstirii care chieamând și pã Saftă înaintea noastră și citindu-i zăpăsele n-au tăgăduit cum că nu i-u prinsu în seamă din scris chieľtuiala dresului pivniței nici pentru acei taleri 45 ce este rămășiță din chirie din anii trecuți din epitropii până acum care să cunoaște că de vreme ce au ținut igumenul în seamă în chirie chieľtuiala dresului pivniță, pivnița rămas iar a mănăstirii după cum <au f>ost. Iar pentru case, zicea Saftă, că le-au trecut ia din temelie, dar epitropii au adus mărturii mahalagii vecini înaintea mea ,de s-au mărturisit că pã pivniță au fost case, dar vechi, măcar că și în sapir pomenește că au fost casă și dă voe să șază în iale dar voe ca să le prefacă nu-i dă ci de vreme că Saftă au prefăcut casele pã plăcerea ei, fără de nicio voe, așa am zis gășind și cu dreptate să aibă epitropii a erta Saftă acei taleri 45, rămășiță chirii, pentru prefăcutul caselor. Și de acum înainte, până când va avea Saftă zile, să dea chirie la mănăstire, pã an, câte taleri 25, după așezământul epitropilor, și să stăpânească pivnița cu casele cu această chirie, până la moartea ei, iar după moartea ei, să rămăe casăle și pivnița iarăși supt stăpânirea mănăstirii, după cum au fost și mai-nainte, că așa am gășit cu dreptate. Aceasta scriem februarie 15, leat 7258.

G. vel vornic

Această judecată a dumnealui fratelui răposatului Grigorie Greceanu fost mare vornic fiindu cu dreptate făcută și de noi o întărim și de vreme ce acea Saftă ceasornicărița au murit hotărâm să ia cuviosul igumen al sfintei mănăstiri Codrenit chir Costandios acele case și pivnița pe seama mănăstirii supt stăpânire ca niște lucruri ale mănăstirii, fiindu și locul mănăstirii și să ia și chiria după așezământu ce au fost avut de câți ani nu va fi luat. Aceasta, 1759 noiembrie 25.

Costandin Dudescul mare vornic

C. Năsturel fost mare ban

Costandin Brâncoveanu mare logofăt

M-rea Bradu Hanu Greci, X/14.

Orig., difolio (34,5x22), filigran, puțin rupt la îndoituri.

1753 - 7261 aprilie 28, București

Milostiu bojiu Io Matei Ghica voievod i gospodar zemli Vlascoie sfintei și dumnezeieștei biseraici de aici, din orașul Scaunului domnii mele, din București, a Gheormei banul, ce să numește bisearica Grecilor, unde să cinsteaște și să prăznuiască hramul Nașterii Domnului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos care iaste închinată metoh la Arhiepiscopia Pogoiani din Țara Greciască i sfinții sale părintelui episcopului Pogoniani chir ...²⁴ năstavnicului aceștii sfinte bisearici ca să aibă sfânta bisearică a scuti cu acest hrisov al domniei mele vinăriciul a tot vinul ce va face în dreapte viile bi bisearicii ori în ce deal ar avea vii. Așijderea, să aibă a scuti și de dijmărit stupi o sută și de pogonărit, pogoane 15, și iar să aibă a scuti o pivniță ce are aici în București de fumărit, de cămănărit, de vamă și de vin domnescu și de alte angarii de toate cu nimic să nu să supere pentru că aceaste mili de scuteale le-au avut sfânta aceasta bisearică și mai de-nainte vreame de la alți răposăți domni, precum am văzut domnia mea atât cărțile și hrisoavele celor mai din-nainte răposăți domni întărite pe această milă tot una dupe alta, cât și hrisovul domnii sale răposatului întru fericire părintele domniei mele, Io Grigorie Ghica voievod, încă din domnia domnii sale din-tâi, de la leat 7242. Întru aceia dar învrednicindu-ne Domnul Dumnezeu și pre noi cu domnia aceștii pravoslavnice Țări Rumânești m-am milostivit și domnia mea de iar am înnoit și am întărit milele aceastea și printr-acest al domniei mele cinstit hrisov prin care am hotărât ca totdeauna să aibă a scuti sfânta aceasta bisearică bucatele ce scriu mai sus neavând de nimeni nici o bântuială. Drept aceia, dar, poruncim domnia mea și voao dijmarilor i vinăricearilor i fumarilor i cămănarilor și voao vameșilor i celor ce înpărți vin domnescu, oricine și de ce treaptă veți fi iar voi toți văzând hrisovul acesta al domnii mele să aveți a vă feri de dreapte bucatele numitei bisearici și a da bună pace nefăcându-i nici o supărare că oricare și ori de ce s-ar ispiti a face vreo bântuială păste porunca aceasta a domniei mele unui ca aceia bine să știe că rea scârbă și pedeapsă vor petrece de către domnia mea. Așijderea și în urma domniei mele pre care va alege Domnul Dumnezeu a fi domnu și stăpânitoriu acestui cinstit Scaun al Țării Rumânești încă-l poftim și rugăm cu numele Domnului și Mântuitoriului Nostru Isus Hristos ce iaste în Troiță proslăvit ca să aibă a înnoi și a întări mila aceasta a sfintei bisearici și cu hrisoavele domniilor sale și să să păzească mila aceasta nestrămutat. Am întărit hrisovul acesta cu toți cinstiții și credincioșii boiari cei mari ai divanului domnii mele: pan Barbul Văcărescul vel ban i pan Costandin Brâncoveanu vel vornic i pan Ștefan Văcărescul vel logofăt i pan

---

²⁴ Loc alb.

Costandin Crețulescul vel spătar i pan Matei Roset vel vistiari i pan Toma Crețulescul vel clucer i pan Dumitrașco Suțul vel postelnic i pan Costandin Cândescul vel paharnic i pan Iordachie vel stolnic i pan Dimitrache Ghica vel comis i pan Ianache vel slugear i pan Costandin vel pitar. Și ispravnic pan Ștefan Văcărescul vel logofăt. Și s-au scris hrisovul acesta în anul dintâi din domnia domniei mele aici în orașul Scaunului domnii mele în București, de Radul Velescul logofăt de divan, la leatu de la Adam 7261, iar de la Hristos 1753, luna aprilie, 28.

Io Matei Ghica voievod bojiu milostiu gospodar

Semnătura domnului: Io Matei Ghica voievoda

Ștefan Văcărescu vel logofăt procitoh (am colaționat)

Semnătură în limba greacă: Ghiorghios Venturas al doilea logofăt

M-rea Bradu-Hanu Greci I/47

Orig., difolio (52x37,5), filigran, intitulăția, literele inițiale și monograma în chinovar, semnătura domnului, sigiliu mijlociu timbrat, în frontispiciu stema Țării Românești.

1754 aprilie 14

Io Costandin Mihai Cehan Racoviță voievod bojiu milostiu gospodar zemli Vlahiscol

Credincioșilor boierii domnii mele Athanasie biv vel sârdar i Costandin Catargiu biv vel sârdar, ispravnici ot județul Saac sănătate, vă facem domnia mea în știre că dă vreamă ce Tănasie, ce au fost staroste de neguțători au avut zece pogoane de vie în dealul Scăenilor acolo într-acel județ, care vie la moartea lui le-au lăsat la biserica Grecilor dă aici, din București, care biserică iaste închinată la mănăstirea de Jos, ce să chiamă Pogoniani, dar fiindcă pă aceste vii pusease mâna un Dimitrie comis, nepotul lui Tănasie starostea, de le luase întru stăpânirea lui, după jalba ce au fost dat preoții de la biserica Grecilor la domnia mea, după dreptate și după cum le lăsase mortul la biserică, le-am dat ca să le stăpânească biserica Grecilor dând și hrisovu domnii mele. Ci acum, de vreamă ce preoții va să să apuce să le lucreze vor ca să osibească aceale zece pogoane ale bisericii pentru care iaste că să scriem domnia mea să căutați să o orânduți pe cine veți socoti din boiernașii județului ca să tragă aceale vii și să deosibească aceale zece pogoane ale bisericii ca să știe și preoții ce să lucreze. Aceasta și fiți sănătoși. Aprilie 14, 1754.

M-rea Bradu Hanu Greci XVI/15

Orig. difolio (31,5x21,5), filigran, sigiliu de închidere în ceară roșie.

<1754 aprilie 14>

Scriu și mărturisesc eu popa Antoni, duhovnicul lui jupan Tănase Proni staroste, fiind i duhovnic m-au chemat de l-am ispoveduit cu frica lui Dumnezeu și după ispovedanie unde va să să îngroape așa au răspunsu la beserica Grecilor să mă îngroape unde iaste și jupâneasa și copii lui, iar l-am întrebat cari ce acolo la pământul acesta boi și pogoane de vie în dealul Scăienilor că sântu ale mele să fie pentru pomenirea noastră.

Popa Antoni duhovnicul lui

Trofir martor care am auzit den gura lui

Thomea martor

H. vataf martor.

M-rea Bradu Hanu Greci, XVI/17.

Orig., difolio (21x14,5), filigran, fără dată s-a datat după doc. din 1754 aprilie 14.

1755 septembrie 19

Milostio bojio Io Costandin Mihail Cehan Racoviță voievod i gospodin pisah gospodstva mi boiarilor domniei mele vinăriceari ot sud Saac vă facem domnia mea în știre pentru cât vin va face biserica Grecilor a părintelui Pogonianii în dreptele viile bisericii sale într-acel județ să căutați să dați pace de vinărici fiindcă iaste ertat încă mai den-nainte vreame cu hrisoave domnești care hrisoave văzându-le și domnia mea încă m-am milostivit de am ertat ca să nu plătească această sfântă biserică vinărici precun nici mai-nainte n-au plătit iei în anul trecut. Drept aceia, poruncim domnia mea voao vinăricearilor din mai sus numitul județ, văzând cartea aceasta a domniei mele să căutați să-i dați pace de vinărici, nefăcându-i nicio supărare de nimic, că așa iaste porunca domniei mele. I i saam reci gospodstva mi. Septembrie 19, 1755.

Io Costandin Mihai Cehan Racoviță voievod milostiu bojiu gospodin

Procit (colaționat) marele logofăt

M-rea Bradu, Hanu Greci I/48

Orig., difolio (32x21,5), filigran, monograma și sigiliul mijlociu în chinovar, pe verso cu o însemnare: „avându cartea măriei sale lui Vodă și de anul trecut ca să nu dea”.

1755 (7264) oct. 26

Adică eu, Măgârdace armean, data-m credincios zapisul meu la blagoslovitoare drept sfinții sale părintelui popi Neculii ot biserica Grecilor ca să fie de bună credință precum să se știe că având sfânta biserică o prăvălie în Șălari o am luat-o cu chirie pe an, taleri 20, și orice aș drege pe placul meu să fie de la mine iar să nu-mi ție sfinția sa în seamă și pe această tocmeală să aibu a șădea cât îmi va fi mie voie numai să aibu a-mi da obicinuita chirie la sfântul Dimitrie, taleri 10, și la sfântul Ghiorghie iar taleri 10, și să nu aibă a mai înălța chiria pentru că așa mi-au fost așezământul cu sfinția sa fiindu și alți oameni de cinste. Și eu, pentru credința, am iscălit 7264 octombrie 26.

Două semnături în limba armeană

M-rea Bradu Hanu Greci, LIV/27.

Orig., difolio (20x14), filigran.

1759 (7267) februarie 5, București

Io Scarlat Grigorie Ghica voevod bojieiu milostiu gospodar zemli Vlahiscol <S>²⁵ finte și dumnezeieștii biseraici de aici din orașul Scaunului Domniei mele Bucureștii a Ghiormeii banul ce să numește bisearica Grecilor unde să cinstească hramul nașterii Domnului și Mântuitorului Nostu Isus Hristos care iaste închinată metoh la Arhiepiscopia Pogoiani din Țara Grecească și sfinții sale părintelui episcopului pogonian chir Neofit, nastavnicul sfinte bisearici ca să fie toate prăvăliile aceștii sfinte bisearici câte sânt aici în București în pace și ertate de seamă, de fumărit, de schimbul banilor și de alte dăjdi de toate și când vor da alte prăvălii din-tralte laturi iar prăvăliile aceștii sfinte besearici, nici o băntuială să n-aibă numai să aibă a-ș darea la bisearică fumăritul și seama și iar să fie sfinte bisearici milă de la domnia mea să aibă a-ș scuti tot vinul de vinăriciu cât ar face în viile aceștii sfinte besearici ori în ce deal ar fi nici o băntuială de vinărici să n-aibă. Așijderea, să aibă a-ș scuti și o pivniță cu cârciumariul ei să vânză vin aicea în orașul domniei mele în București și să fie acea pivniță în pace de fumărit, de cămănărit, de vamă și de vin domnesc și cârciumariul în pace și ertat de toate dăjdile țării de nici unile nici un val și nici o supărare să n-aibă și să aibă și a scuti în toți timpii la dijmărit câte stupi o sută și să aibă a ținea și doi oameni streini fără de bir și fără de gâlceavă ca să fie de ajutoriul și poslușania aceștii sfinte bisearici, iar despre domnia mea să fie în pace și ertați de toate dăjdiile și orânduialele ce ar eși preste an în țară de la vistieria

---

²⁵ Litera inițială nu a mai fost scrisă.

domniei mele de nici unile val sau supărare să n-aibă. Așijderea, să aibă a-ș scuti și o băcănie aici în orașul domniei mele în București și să fie acea băcănie cu băcanul în pace de schmb de răși, de covoară, de fumărit și de alte dăjdii și orânduiale ce ar eși peste an aicea pe târg de niciunele supărare să n-aibă. Așijderea, să aibă a scuti și ale bisearicii vii de pogonărit pogoane 15, așijderea să aibă a lua de la Ocna Slănicul pre an sare bolovani cincizeci, pentru că această milă au avut sfânta bisearică și de la cei mai den-nainte răposați domni, precum am adevărit domnia mea atât din hrisovul răpsatului întru fericire părintelui domniei mele Io Grigorie Ghica voievod, ot leat 1734, cât și din hrisoavele celor mai din-coace ce au fost până acum în zilele domniei mele. Întru aceia, dar, învrednicindu-ne și pre noi Domnul Dumnezeu cu domnia țării aceștia în părintescul și strămoșescul domniei mele Scaun m-am milostivit de am înnoit și am întărit mila aceasta și printr-acest al domniei mele hrisov ca să păzească neștrămutat ca să fie sfintei mănăstiri de întărire și chiverniseală iar domniei mele și părinților domniei mele vecinică pomenire. Drept aceia, poruncim domnia mea și voao tuturor slugilor domniei mele carii veți umbla cu slujba dijmăritului și a vinăriciului și cu fumăritul sau cu orice feliu de dăjdii și orânduiale aici în orașul domniei mele în București toți să aveți a urma și a vă feri de toate ceale ce cuprin mai sus că oricare s-ar ispiti a face vreo supărare ori de ce peste hrisovul domniei mele acela să știe că cu rea pedeapsă să va pedepsi de cătră domnia mea. Așijderea, în urma domniei mele pre care va alege Domnul Dumnezeu a fi domnu și stăpânitoriu acestui cinstit Scaun al Țării Rumânești încă îl poftim și îl rugăm cu numele Domnului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos ce iaste în Troiță slăvit ca să aibă a înnoi și a întări mila aceasta a sfintei besearici și cu hrisovul domniei sale precu scrie mai sus ca și ale mării sale mile și danii în urmă să fie cinstite și în seamă ținute și în veacul viitoriu să-i fie sufletul la veacinic răpaos. Și am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domniei mele și cu credința preaiubiților domniei mele fii Alexandru voievod, Mihai voievod, Nicolae voievod, Grigorie voievod i Gheorghie voievod și cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boiarilor celor mari ai divanului domniei mele: pan Costandin Dudescul vel vornic, pan Costandin Crețulescul vel ban, pan Costandin Brâncoveanu vel logofăt, pan Ștefan Văcărescu vel spătar, pan Mihai Cantacuzino vel vistiar, pan Nicolae Dudescul vel clucer, pan Alexandru vel postelnic, pan Nicolache vel paharnic, pan Iordache vel comis, pan Sandul Bucșănescul vel stolnic, pan ....²⁶ vel sluger, pan Ioniță Buliano vel pitar. Ispravnic, Costandin Brâncoveanu vel logofăt. Și s-au scris hrisovul acesta în anul din-tâiu al domniei mele aici în orașul Scaunului domniei mele, în București, la ani de la zidirea lumii 7267, iar de la Nașterea lui Isus Hristos 1759, februarie 5.

---

²⁶ Loc alb.

Io Scarlat Grigorie Ghica voievod bojiu milostiu gospodar Vlahiscoi
 Semnătura domnului: Io Scarlat Grigorie Ghica voievoda
 Costandin Brâncoveanu vel logofăt pocitenotu (am verificat)
 Iordache Văcărescul vtori logofăt procitoh (am colaționat)

M-rea Bradu-Hanu Greci I/51

Orig., difolio (54x39), filigran, intitulăția, literele inițiale, monograma și sigiliul mic în chinovar, semnătura domnului.

1759 – 7267 febr. 12, București

Io Scarlat Grigorie Ghica voievod, milostio bojio gospodar zemli Vlahiscoi, toate făcerile de bine și milosteniile ce s-au îndurat a face alți răposați pravoslavnici domni pre la mănăstiri străine cărora le trebuiaște milă și ajutoriu de către domnii pravoslavnici, iaste cu cale și cu cuviință a le ținea și a le întări și a le păzi nezmintite domnii carii urmează unul duple altul cu stăpânirea. Drept aceea și domnia mea, fiindu de-a pururi cu inimă sânguitoare spre a întări milostenii ca acealea și spre a purta grijă de bisearca lui Dumnezeu, văzându sfânta Arhiepiscopie de la Pogoiani care iaste din temelia ei zidită și făcută de răposatul și slăvitul Constandin Pogonatul împărat unde să cinsteaște și să prăznuiască hramul sfinților verhovnici Petru și Pavel că având milă cu hrisoave de la alți răposați domni, după cum am văzut domnia mea și hrisovul răposatului întru fericire părintele domniei mele, Io Grigorie Ghica voievod, ot leat 1734, ca să ia din an în an de la câmara domnească, bani șase mii, și ostenitorilor celor ce vor veni de acolo pentru această milă, pentru a lor osteneală bani cinci sute. Întru aceea, dar, învrednicindu-ne și pre noi Domnul Dumnezeu cu domnia țării aceștia în părintescul și strămoșescul domniei mele Scaun, m-am milostivit și domnia mea de am întărit acea milă și o am înnoit cu hrisovul domniei mele să aibă a trimite sfînția sa părintele chir Neofit arhiepiscopul și alți arhieriei carii duple vremi vor fi la această sfânta Arhiepiscopie ca să ia de la câmara domniei mele pre an această milă bani, șase mii, și pentru osteneala trimișilor celor ce vor veni de acolo bani cinci sute care să fac peste tot taleri 148 însă pe vremea când și de la alte mănăstiri vin pentru milele ce au de ia de la câmara domniei mele la luna lui avgust, pentru ca să fie această milostenie dă întărirea și ajutoriul sfintei arhiepiscopii și pentru pomenirea răposaților părinților domniei mele și pentru pomenirea noastră, poftim și pe alți domni pre carii Domnul Dumnezeu în urma noastră îi va milui cu domnia și stăpânirea țării aceștia să ție și să întărească această milostenie <p>²⁷ entru

²⁷ Lipsă în text, probabil trebuia scrisă cu chinovar și a fost uitată.

ca și ale domniilor sale faceri de bine să fie bine primite de la alții carii vor fi în urma domniilor sale. Și am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domniei mele și cu credința preaiubiților domniei mele fii Alexandru voievod, Mihai voievod, Nicolae voievod, Grigorie voievod, Ghiorghie voievod și cu tot sfatul cinstiților boiarilor celor mari ai divanului domniei mele: pan Costandin Dudescul vel vornic, pan Costandin Crețulescul vel ban, pan Costandin Brâncoveanul vel logofăt, pan Ștefan Văcărescul vel spătar, pan Mihai Cantacuzino vel vistiari, pan Nicolae Dudescul vel clucer, pan Alexandru vel postelnic, <p> an Nicolae vel paharnic, pan Iordache vel comis, pan Sandul Bucșănescul vel stolnic, pan ...²⁸ vel sluger, pan Ioniță Guliano vel pitar, ispravnic Costandin Brâncoveanul vel logofăt. Și s-au scris hrisovul acesta în anul dintâiu al domniei mele, aici în orașul Scaunului domniei mele în București, la anii de la zidirea lumii leat 7267 iar de la Nașterea Domnului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos.

Io Scarlat Grigorie Ghica voievod bojiu milostiu gospodar

Costandin Brâncoveanul vel logofăt am recitit (am colaționat)
Iordache Văcărescul al doilea logofăt am reciti (am colaționat)

M-rea Hanu Greci I/52

Orig. (53x38), intitulăția, literele inițiale și monograma în chinovar, în frontispiciu stema unită a Țării Românești și Moldovei.

1763 martie 3

Grigorie <al II-lea> al Ungrovlahiei adevăresc

Adică eu, Hristodoru de la Filipești, dinpneu<nă> cu soția mea, Eftimia, i cu feciorul nostru anume Ștefan, dat-am adevărat și credincios zapisul nostru la mâna sfinții sale doaăsprezece pogoane de vie cu 2 pogoane de parigină care vie o au cumpărat și sfinția sa sfintei bisereci, ce să numește a Grecilor, unde să cinstește și să prăznuiește hramul Sfintei Nașterii Domnului Nostru Isus Hristos, care vie iaste în dealul Bucovului, pă valea Grății, însă via cu toată obrația 5, cât ține i cu cramă cu o cășcioară, cu 3 tociori i cu 2 buți i ocorită, drept taleri 500, adică cinci sute, însă numai via cu pomii, iar pământul iaste al dumnealui răposatului banului Ioniță Roset, cu dijmă pe an, câte taleri 30, care vie mi-au rămași mie Eftimii clironomie de la răposatul frate-mieu, Anghelache, ce i-au rămas și frății miu de la răposat Milea tatăl nostru și de la Afenda, mătușa noastră, după cum dovedesc

---

²⁸ Lipsă în text.

zapisele cele vechi care zapise le-am dat toate sfinții sale și merge lungul vii pă lângă drumul ce merge în sus și dă altă parte pă lângă izvorul ce curge ce să numește Vale Greții iar în capul vii sus să lovește cu via Oprii Ciocoiu i cu via lui Stan ceauș. Deci de acum înainte să aibă sfânta biserică a stăpâni via cu bună pace de către noi și de către tot neamul nostru și dă către toți vecinii noștri fiindcă am vândut dă bună voia noastră nesiliți dă nimeni și au fost cu voia și cu știrea neamului nostru și a tuturor vecinilor noștri cei din sus și cei din jos și am luat toți banii deplin, în mâinile noastre, taleri 500, din preacinstita mâna prea-sfinții sale, părintelui mitropolitului, chiriu Grigorie egumen, iar de la scula cine va ști cu vreo judecată au din neamul nostru au din vecini asupra sfintei biserici zicând că va răscumpăra via să nu fie volnic nimic de vreme că le-am făcut știre tuturor și orce cheltuială. De să va întâmpla sfintei biserici toate de la noi să fie. Și când am făcut acest zapis și alte obraze de cinste și neguțatori care mai jos să vor iscăli marturi, și noi, pentru mai adevărată credință, am întărit cu iscăliturile mai jos punându-ne și pecețile ca să să crează. Martie 3, 1763.

Hristodulos Steriu adevăresc cele de mai sus spuse și prin viu grai (semnătură în limba greacă)

Eu Efthimia, soția lui Hristodor, am vândut din bună voia mea și în mâna mea am luat banii, fiind față și fiu mieu, Ștefan, și ne-am pus amândoi degetile, și cu zisa dumnealor am iscălit eu. Manolache logofăt Sărulescu mărturie

Macsim martor, nepot Eftimii

Floru iereu hartofilax mărturie

Teodos Petru, mărturisesc (semnătură în limba greacă, pe verso)

Costandin cojocar mărturie (semnătură pe verso)

M-rea Bradu, Hanu Greci XXIX/15.

Orig., difolio (32,5x22), filigran.

1764 octombrie 1

Adică eu, care mai jos mă voi iscăli, dat-am credincios zapisul meu la mâna sfinții sale părintelui vlădică, chir Parthenie Pogoianis, al sfintei biserici să numește a Grecilor, precum să să știe că avându eu o prăvălie în Șelari, în mahalaua Sfinte Nicolae, care această prăvălie îmi este șă mie de la răposatul tatăl meu care și dumnealui o are de cumpărătoare de la Drăgan păharnic sin lanache și merge lungul locului pă din sus din ulița alătură cu prăvălia lui Ștefan bărbierul tot opotrivă până în poarta jupânului Alexe și din

jos iar merge lungul locului alături cu prăvălia Sfântului Sava. Iar cându au fost acum am tocmnit-o cu sfinția sa, drept taleri patru sute, adică patru sute, care acești bani făcându-se în patru părți, o parte din prăvălie, adică taleri o sută, danie la sfânta biserică, ce să prăsnuește Sfânta Naștere a Domnului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos, pentru ca să să pomenească răposății părinții miei și dă vreme cât și moșii și strămoșii miei sântu îngropați acolo.

Și sântu și ctitori, ci pentru una ca aceasta am lăsat și eu a patra parte din prăvălie, taleri 100, adecă o sută, ca să fie spre pomenire câte taleri trei sute, i-am luat toți, deplin, în mâna mea, ci să aibă sfânta biserică a stăpâni-o cu bună pace de către mine și de către tot neamul meu, după cum am stăpânit-o și noi, dându-i sfinții sale și zapisele cele vechi, ce le-am avut de această prăvălie. Și, pentru mai adevărată credință, m-am iscălit mai în jos ca să să crează, punându-mi și pecetea. Octombrie 1, 1764

Gheorghe, fiul lui Costandin fost staroste de negustori

Mărgărit fost staroste, martor

...apleos? Matias, martor (semnătură în limba greacă)

M-rea Bradu, Hanu Greci X/17

Orig., difolio (31x21,5), filigran, sigiliu mic în tuș.

1767 martie 26

Avut-au judecată de față di-naintea noastră pop Nicola, vichil sfinții sale părintelui vlădicăi Pogoiani, chir Parthenie, cu Nicola băcaniu²⁹, zicând numitul Vasili că părintele vlădica au dat lui Profir cojocariu un loc la biserica Grecilor de și-au făcut hodaie cu așezământ să stăpânească cât va vrea și să dea chiria pământului, iar după moartea lui alt neam al lui de va vrea să ție prăvălia să i să mai înalte chiria. Acum, murind Profir, acest Nicola stăpânește prăvălia și nici chiria dă, nici zapisu lui Profir nu-l arată, care l-au luat de la părintele la facerea prăvălii, întrebându-să Nicola zice că fiind rudă cu Profir o stăpânește ca o clironomie, i s-au cerut zapisu de așezământul prăvălii și-l tăgădui. Deci noi, de la judecată, am orânduit să se prețuiască acea prăvălie și câți bani va tăia, să-i întoarcă părintele vlădica Nicoli și prăvălia să rămâe a sfinții ...³⁰, și mergând vătafi de lemnari și de zidari i doi vornicei s-au prețuitu taleri cinit 53, și poruncindu-să Nicoli să-și ia bani și el aruncă altă pricină că prăvălia au vândut-o soția lui Profir la altă mână care acela, stăpânul prăvălii, nu se află aici, deci, de vreme ce Nicula arată că stăpânul prăvălii nu este aici, hotărâmu părintele vlădica să stăpânească prăvălia până va veni acel cumpărător și atunci să-i dea aceleia

²⁹ Numele a fost scris peste un alt nume.

³⁰ Loc alb.

bani prețuirii, taleri cinit 56, luând adevărurile de la mâna lui și acela de va fi dat mai mult își va căuta cu vânzătorul acest. Martie 26, 1767.

Radu? vornic

Iordache Mavrodin vistiari

M-rea Bradu Hanu Greci LIV/30

Orig., difolio (31,5x21,5), filigran.

1776 noiembrie 25

Prea Înălțate Doamne,

Den luminată porunca Înălțimii Tale dumnealui vătaf de aprozi aduc la judecată pe Șarban din București judecată părăș sfinții sale părintelui vlădicăi Pogoniani cerând de la sfinția sa taleri 23 care zice că i-au luat de la pârât din chirie a doao prăvălii ale mănăstirii Grecilor, care prăvălii i s-au luat de supt stăpânire, cu judecată întrebându-să și sfinția sa, părintele Pogonianii, au răspunsu cum că când l-au scos din prăvălii au rămas să ia de la dânsul, taleri 68, după socoteala ce s-au făcut prin neguțătorii, care bani i-au și dăruit ca să lipsească de la mijloc toate pricinile, iar în urma acesta trăgând pe numit arhieru pe la judecăți cerând ca să stăpânească iarăși prăvăliile judecata nu numai că au primit acea a lui pără ca o netemeinică ce încă pentru nemulțumirea lui s-au vinovățit să plătească și acei taleri 68 pe care judecată și hotărâre neodihnindu-să s-au înfățișat la divan înaintea Înălțimii Tale cu vechilu sfinții sale și iarăși asemenea s-au vinovățit dar s-au miluit de Înălțimea Ta la aceasta adică ca să erte părintele nemulțumirea lui cu care s-au arătat și să-i dăruiască acești taleri 68 cum și întâi i-au fost dăruit și să aibă pace, iar acum de vreme ce iarăși el au dat jalbă și supără pe numit arhieru, am cercetat să ia care și această socoteală au fost numai de taleri 14, bani 40, iar nu taleri 23, după cum cerea prin jalba lui, deci socotind noi nemulțumirea lui care pravilele greu pedepsescu trebuia pentru această a lui nemulțumire să se scază acei taleri 14 den taleri 68 și să plătească ceilalți taleri 54 (căci, celor nerecunoscători, conform legii, li se resping darurile)³¹ dar hotărându-să de către Înălțimea Ta ca să aibă pace pentru acei taleri 68 pentru aceasta nu am îndrăznit a face vreo hotărâre ce arată Înălțimei Tale ca să se facă hotărâre de către Măria Ta. 1776 noiembrie 25

Costandin Bu vel co biv vel medelnicer

D. Breaz

M-rea Bradu Hanu Greci LIV/34

Orig., difolio (34,5x24), filigran.

³¹ Textul dintre paranteze a fost scris în limba greacă.

<cca 1780>

Foaia de odae de la biserica Grecilor care s-au prăruit pereții i lemnele i învelișul cum mai jos arată anume:

12 grinzi, grinda pă bani 30

1 podină una suta bani 40

4 ferestre, fereastră bani 45

2 paturi drept taleri 3 ½

2 ușile cu hiarele lor taleri 2 ½

14 căpriori, căpriorul bani 15

200 lațuri, lațul bani 2

1010 șândrilă 1000 pă parale 45

500 cuie de laț, 100 pă parale 10

5 oca păroane, oca păr bani 40

22 oca cue de șândrilă oca pă parale 11

taleri 20 și lucrul lemnarilor

șase miii dă cărămidă mia pă taleri 5, cu tot cu nisip i cu varu și cu lucrul meșterilor împreună

fac taleri 90, parale 30, bani 23, cu scăzământ șindrili

din porunca dumnealor velicilor boieri s-au prețuit cum mai sus scrie

Vezgato? lemlar al doilea paharnic? (semnătură în limba greacă)

Radul al doilea vornic

Tudoran al doilea vornic

Iane aprod

M-rea Bradu, Hanu Greci X/30

Orig., (31,5x21,5), filigran.

1781 octombrie 15

Prea-Înălțate Doamne,

Prea-Sfinția Sa, părintele vlădica Pogonianii, din luminată porunca Înălțimii Tale, având judecată cu un Manoilă, ginerele lui Macoveiu, pentru șase pogoane de vie din dealul Scheilor, ce au fostu mai înainte vreme ale bisericii Grecilor și acum să află supt stăpânirea numitului Manoilă; și față fiind amândoa pârțile am întrebat pă numitul Manoilă cu ce stăpânește acele vii și ne arată numai un zapis de adeverință, care nefiind îndestul spre

a întemeia judecata, și cerându-i-să alte zapise care să prinză temei, zise că are și-și puse soroc cum că le va aduce și trecând sorocu n-au venit să-și aducă zapisele și trimisându-să slujitori nu l-au găsit, părintele vlădica nemaiputând aștepta ceru înștiințare către Înălțimea Ta de curgerea pricinii ca la luminatul Divan al Înălțimii Tale să i să facă hotărâre. 1781 octombrie 15.

Ai Mării Tale prea-plecate slugi,
Costandin Filipescu. Costandin ...

M-rea Bradu Hanu Greci, XVI/16
Orig., difolio (34x24), filigran.

1807 mai 3, Slatna

Cinstitului dumnealui jupân Ioan Cetar cu cinstită și cu plecăciune la București, la hanul Grecilor

Cu plecăciune mă închin dumitale jupân Ioan Cetar

Cinstita scrisoare dumitale den 20 aprilie și pe chir Arizan am primit și am văzut cele ce mă scrieți dumneavoastră și cu toată inima bucuroasă iar pe Zarnă am avut a face cu altă obraz și neavând de știrea deci dumneavoastră iar și cu acelea am făcut și cu lâna și-m pare rău că n-am avut știre după iarnă numai să dea Dumnezeu sănătate și pace vom face de acum-nainte Maica Precista să înpece împărații apoi toate să vor face cu toate că poci să vă fac 4. 5 de la vreo parte iar marfa aici au eșit 35. 36 lipon va să fie leu și dintâiu îmi scrii 26 și cu sănătate al dumneavoastră plecată slugă cinstit dumitale jupân Costandin mă închin cu plecăciune.

G. Voinea

M-rea Bradu Hanu Greci, XIII/18.
Orig., difolio (21x15.5), filigran.

1808 iunie 4

Sud Saac

Sfinția sa, părintele vlădica Pogoniani, năstavnîc sfintii mănăstiri Greci din București, prin vechil Gheorghe Iodabașa, au tras la judecată înaintea noastră pă Maria, soția lui Vasile, i pă fii-său, Ioniță ot Pleașa, dintr-acest județ, arătând că sfânta mănăstire având o vie în Valea Grății mai

din-nainte vreme au avut mănăstirea o rânduială epistat asupra aceștii vii pă unde o dori grec și pă Bărbat. pă Rătii, l-au avut vier și îndeostimă cât s-au aflat Deiodor epistat au făcut casă și livezi de pomi în cătunul satului Pleașa, pă moșia Bucovului, aproape de numita vie care s-au și stăpânit pă chipul mănăstirii până la moartea acelui Deodor cum și după moartea lui aflându-să soțul părătut tot vier orice roduri să aduna dintr-acea liveze să lua tot de către mănăstire.

M-rea Bradu Hanu Greci. XXIX/18

Orig., difolio (31x21). filigran

1830 ianuarie 14

Cu frățească dragoste mă închin

Părinte Parthenie mai în trecutele zile fiind la Buzău la sfinția sa părintele episcop mi s-au poruncit ca să ca să viu la sfinția ta să-ți dau taleri 110 adică una sută zece. banii mănăstirii după vechiu obicei pă anu trecut 1829. și fiindcă aflu că am bolit nu putu veni din pricina frigului, iată trmiseiu acest țârcovnicu al mieu, anume Dumitru ot Predești, ca să-i dau banii ce seă arată să-i trimiț și eu la sfânta episcopie după poruncă fiind fiindcă în multe rânduri mi-au zis și nu am putut veniși leat 1830 ghenarie 14.

Al întru Hristos frate Ioan Hartofilio procit

După porunca me tremitu banii taleri 110 adică una sută zece

Dumitru țârcovnicu ....

M-rea Bradu, Hanu Greci XIII/24.

Orig., difolio (22x11.5). filigran.

1844 august 25

Neofit cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahii

Bisericii Hanul Grecilor din București

Este de nesuferit sloboda eșire a părinților călugări și frați du prin mănăstire și schituri și preumblarea lor fără nici o trebuință și căpătâiu prin orașe și sate sau trecerea lor de la o mănăstire sau schit la alta și primirea lor acolo fără în scris voia și blagoslovenia sfintei mănăstiri, căci cu aceasta și ei singuri să dezbină și să vatămă pă sine neavându-și șederea statornică la

locul unde ş-au pus fiecare metania sa sau unde au aşăzat cu lăcuinţa o seamă de vreme şi ajung de să rătăcesc şi nouă ni să pricinueşte felurite supărări şi corespodentii cu dregătoriile politiceşti că îndată ce-i găsescu altfel preumblându-să îi prinde şi trimite la sfânta mitropolie încă pe unii poate şi cu chip ce nu să cuvine nici ar fi ertat pentru nişte asemenea fete ce poartă caracter monahicesc. Aşadar, voind ca să ştim şi să cunoaştem câţi părinţi călugări sau fraţi sânt şi la această mănăstire precum şi la metoaşeele, scriem acestei bisearici ca îndată după primirea aceştiiia pă de o parte mai întâi şi fără să întârziere să ne trimiţi o listă adevărată de numele tuturor părinţilor şi fraţilor ce vor fi într-această mănăstire şi ce posluşanie fac întocmai după alăturata formă ca să ştim şi să cunoaştem numele şi numărul lor, iar pă de alta te îndatorezi să numai îngăduieşti a eşi din mănăstire nici un părinte sau frate supt nici un cuvânt măcar, afară numai când vreo trebuinţă binecuvântată a mănăstirii sau în parte va fi să iasă vreunul afară, atunci să i să dea în scris la mâna supt iscălituri şi pecetea mănăstirii, că cutare merge în cutare loc pentru cutare trebuinţă cu soroc de atâtea zile, şi la întâmplare de a nu să întoarcă înapoi la soroc, că cei dat pus cu dată să răpărtueşti aici ca să poruncim locului cuvenit să-l prinză şi să-l întoarcă la urma sa, pentru care am şi poruncit tuturor protopopilor ca pe oricâţi îi va găsi preumblându-să fără înscris la mâna să-i prinză şi să-i trimiţă, însă şi preacuvioşia ta eşti îndatorat ca de acum înainte să numai primeşti nici un călugăr sau frate din-traltă parte, nici să călugăreşti pe cineva şti fără a lua mai întâi pentru fiecare în scris voia şi slobozenia de la noi iar daca vreunul să va arăta cu purtare rea şi va fi trebuinţă să-i scoată din mănăstire, atunci prea-cuv<iincioase> vei raportui pe largu şi în adevăru vina aceluia ca să chibzuim şi să dăm în scris voia şi slobozenia noastră a să ridica de acolo (de va urma pe voia) şi a să muta la altă mănăstire căci împotrivă urmând vei cădea supt răspundere şi învinoţilor ca să ştim şi să o cunoască spre a fi întocmai următor.

Anul 1844

Zosima

Luna avgust 25

No. 2462

Verso:

Numele ce naţiune este	ce cin are	unde este călugărit
vremea de când este primit în mănăstire	ani, luni	ce posluşanie are
Gherasie	rumânească	ieromonah 6, 4 preot la biserică
Chesarie	grec	monah m-rea Căldăruşani 8, 9 iconom
Diodoh sârb	ierodiacon	m-rea Cernica 2, 4 dichiu
Dimitrie rumân	fratelen.	

M-rea Bradu, Hanu Greci II bis/15

Orig., difolio (35x21,5), sigiliu mijlociu în tuş şi sigiliu mic de închidere, rupt.

1844 noiembrie 17

Departamentul Credinței

Cuviosului îngrijitor al bisericii Hanului Greci din București

Fiindcă prin jalbă către M^{ăria} Sa Vodă și cu luminată rezoluție de supt No. 3571 îndreptată la acest Departament o cocoană văduvă și scăpătată cere ajutor de la mănăstire pentru măritișul unii fiice a dumisale pentru care este gata a și săvârși cununiile, iar Departamentul pătruns de buna cugetare a cuvioșii Voastre au chibzuit de datorie, în temeiul testamenturilor ctitoricești pentru clădiri și înzestrări unor asemenea sfinte lăcașuri ca această faptă bună s-o recomandeze la milostivnica voință a cuvioșii Voastre și ajutorul ce sufletul vă va îndemna în urmarea acelor rândueli ctitoricești să-l trimită la departament.

Șef departament Mihai Florescu

Șef casei C. Tocilescu

Anul 1844 noemvrie 17

No. 2875

M-rea Bradu Hanu Greci II bis/16

Orig., difolio (34,5x20,5), sigiliu de închidere, rupt.

1845 martie 29

Neofit cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei
Cuviosului îngrijitor al mănăstirii Hanul Grecilor

Rânduiala bisericească veche este consfințată și prin sfintele soboare ca pă la toate casele bisericești să fie iconomi din fețele bisericești părinți călugări oameni cernați și destoinici, de această însărcinare. iar năicum dintre oameni mireni, cu mirare încă am aflat că pe la unele mănăstiri să află iconomi oameni mireni iar nu din părinți călugări și fiind cu urmarea aceasta este îprotiva vechilor bisericești întocmeli și așezământuri precum și a toatei bune cuviințe și de vătămăre pentru ipolipseiul egumenilor. De aceea am găsit de cuviință și de trebuință ca să te vestim despre aceasta și totodată să-ți scriem cu îndatorire ca iconomul la mănăstire să nu fie altul decât din fețele bisericești din cei mai destoinici părinți ai mănăstirii și cu dânsul să te slujești la toate trebile și interesurile casii iar năicum (să nu fie)³² iconomul din obraze mirenești, căci ca urmare îprotiva însuși vei fi pentru această

---

³² Repetat în text.

abatere supt învinovățire iar de primire și urmare să întorci răspuns însemnând și pe cine ai pune iconom.

Anul 1845

paharnic Zosima

Luna martie 29

N. 975

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/19.

1845 iunie 28

Neofit cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei
Îngrijitorului mănăstirii Hanul Grecilor

Fiindcă prin cartea patriarhicească a Prea-Sfînțitului patriarh al Țigradului iscălită și de sfînțitul Sinodul arhierelor de acolo din trecuta lună maio ni s-au înfățișat în original de am văzut-o, Luminăția Sa, Doamna Zoița, soția Prea-Înălțatului Nostru Domn Gheorghe Dimitrie Bibescul voievod s-au despărțit bisericește de căsniceasca viețuire cu Măria Sa, pentru pricini de neputință care pe larg să arată într-acea sinodo-patriarhicească carte și nu să cuvine mai mult a să pomeni în biserică în rândul numelor familii domnești. De aceea, nu lipsim a-ți face cunoscut ca de acum înainte, la slujbele bisericești să nu să mai pomenească numele luminăției sale, ci numai al Mării Sale, adică pre robul lui Dumnezeu. Domnul Nostru Gheorghe Dimitrie Bibescul voievod, iar de primire și urmare să avem răspuns.

Anul 1845

L. Zosima

Luna iunie 28

No. 2065

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/24.

Orig., difolio (35x21), sigiliul mitropolitului în tuș și sigiliu de închidere

1845 iulie 30

Sfatul orașului din București

anul 1845

luna iulie 30

nr. 3099

secția Tehnică

Prea-Sfinții Sale, părintelui mitropolit Pogonianie Ieroteu

În urma reclamației ce ați dat Prea-Sfinția Voastră la 25 ale lui iulie. în pricina îndatoririi ce vi s-a face de către cinstita poliție, pentru aducerea la îndeplinire a clădirii unui zid la grajdul de la hanul Greci, asemănat cu părerea dată de d. arhitectul orașului, mergând însuși sfatul conplex în fața locului. a văzut că nu este mijloc de a vă apăra despre acea îndatorire.

De aceia, cu cinste să face cunoscut Prea Sfinții Voastre și sânteți poftiți ca, depărtându-vă de orice bănuială ați putut avea că sunteți năpăstuiți. să rămâneți încredințați că trebuința pre-zisă este neapărată și să binevoiți a pune negreșit în lucrare clădirea aceluia zid pă lângă al vecinului. măcar în înălțime de trei palme, într-o cărămidă și jumătate și temeliile din pământ de trei palme. spre depărtarea vătămării. ce suferă casa aceluia.

T. Porurusco, F. Panait, Stan Gorgeu, Iorgu Mihuleț.

M-rea Bradu Hanu Greci. II bis/25.

Orig., difolio (35x21). sigiliu de închidere

1845 august 10

Departamentul Logofetiei Trebilor Bisericești și Instrucțiunii Publice
Din Prințipatul Țării Românești

Anul 1845 luna avgust 10, nr. 2515

Masa I-ii

București

Prea-Sfinției Sale îngrijitorului bisericii Hanul Grecilor

Fiindcă clădirile mănăstirești precum și orice reparații la dânsle cere trebuința urmează să se facă atât temeinice cât și după meșteșugul arhitectonic prin cunoștința Departamentului care iaste dator a priveghea pentru buna stare a lor încât să nu li s-a pricinuiască și cheltuieli însemnătoare deodată și zadarnice pă lucrare netemeinică, drept aceia veți avea în vedere prea-sfinția voastră ca în viitor nici o clădire sau reparație nu veți putea face la acea mănăstire fără cunoștința Departamentului și fără a i să înfățișa plan pentru acea lucrare căci cheltuiala întrebuințată în seamă va privi pă persoana egumenului și să va face de iznoavă acea lucrare după chipul ce mai sus s-a arată. Iar către aceasta veți cunoaște că Departamentul are orânduit în cancelaria sa de către Înalta Stăpânire și intra din arhitect pentru asemenea lucrări mănăstirești și ori în ce vreme dă trebuință de asemenea clădiri și reparații pentru prea sfinția voastră a-l cere prin raport la Departament ca să fie a lua în vedere trebuința a o cerceta și a alcătui planul și socoteala trebuincioasă asupra cărora făcându-să dă Departament împreună cu sfinția voastră chibzuirile cuvincioase și celor spre folosul mănăstirii să se înceapă

apoi lucrarea, acum însă de primirea aceștia și urmare să va întoarcă răspuns Departamentului.

Supt-șeful Departamentului N. Poenaru
Șef masei C. Tocilescu?

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/26.
Orig., difolio (35x21.5), sigiliu de închidere.

1846 iunie 17

Prea-Sfinții Tale prea-sfinte stăpân
Plecată jalbă

Prea-Sfinte stăpâne crez că-ți fi auzitu apururea ce ocări și gâlcevuri din casa mea cari nu lasă liniști vecinilor iar socoternu că ochiul prea-sfințiilor voastre pătrunde pre toți cei ce sântu cinstiți și necinstiți nemaivând altă nădejde, alergu la prea-sfinția voastră căzut la picioare-vă ferbinte mă rog la gâlcevurile ni să uneltește în acestu han vă arăt în cuget curat că tot din partea slujnicei ce o am în casă în cari de multe ori am hotărât ca să o depărtezu, dar n-au stătit cu puțință și pentru a nu să întâmpla mai rău ceva sau să necinstească pre vreuni ipochimen sau din a mele gâlcevuri să fiu lipsit și eu de pâinea prea-sfințiilor voastre, căci până acum ne-au fostu tot la asemenea slugi și n-am fostu rușinat zice căci într-o parte prea-sfinte stăpâne milostivește și mărginește iar acestu han pre aceste blestемate muieri dinpreună cu fiul său spre a dobândi hanul odihnă atât și eu să scap de primejdia ce aștept a mi se întâmpla căci în toate zilele să pune cu fii-so dinpreună și tăbară pre mine și mă bate fără milostivire.

Și altă nădejde nu am
Radul Roșca

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/31.
Orig., (21,5x17,5).

1846 iulie 8

Secția arhitectonic

Sfinția Sa, părintele Pogonianu, Ieroteu, trebuie ca să învelească cu olane sau hier clopotnița mănăstirii Grecilor, v<opseaua> roșie lăsându-i streășina numai de o parte și jumătate în lat să nu să înceapă lucrarea până nu să va arăta

aceasta la cinstita comisie căcă meșterul au iscălit că va urma întocmai și rămâne a avea sfinția sa spre a vedea de revizori i sfatului. 1846 iulie 8.

Arhitectul orașului N. Vilacros.

Comisia vopselei roșii

D<umnealui> supt-comisarul de locale va îngădui lucrarea coprinsă în fața acestui bileat fără cea mai mică abatere la cea multe care s-ar socoti împotriva chiar urmându-să va raportui îndată. Iulie 9, nr. 74

Comisar

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/33.

Orig.. (17.5x21), sigiliu în tuș al Sfatului orășenesc din București.

1847, martie 28, nr. 908, masa i-ii

Văcărești

Departamentul Logofetiei Trebilor Bisericești și Instrucțiunii Publice din Prințipatul Țării Românești

Prea-sfinției Sale, arhiereului Iorotei Pogonianii îngrijitorul bisericii Hanului grecilor din București

Focul întâmplat la 23 ale curgătoarei luni aducând pe mulți din locuitorii capitalii București într-o stare vrednică de obidă și de compătimirea fiecăruia creștin Sfânta Mitropolie și acest departament au încheiat jurnal la 26 ale aceștia prin care s-a chibzuit ca să vie spre ajutorul acestor nenorociți ce merită toată mila și casele bisericești cu din ale lor venituri și anume adică:

Sfânta Mitropolie și episcopiile câte o a patra parte din veniturile lor de pe un an;

Casa centrală unde se adună toate veniturile mănăstirilor neînchinate tot prisosul anului curgător;

Mănăstirile închinate după vechiul obicei ce și acestea au fost în toată vremea conlucrătoare fără deosebire cu cele neînchinate la asemenea ajutoare și trebuință ale statului zeciuală îndoită din tot venitul lor iarăși pe un an, care jurnal luându-se la cunoștința Mării Sale lui Vodă, prin luminată poruncă ce au binevoit a da, aprobând zisa chibzuire, poruncește acestui Departament a se aduce la îndeplinire, fără zăbavă, a lui cuprindere, în urmarea Mării Domnești Departamentu, grăbește a scrie prea-sfinții Voastre ca, în soroc ce mult de zile zece, după primirea aceștii, să trimiteți la cancelaria lui, zeciuală îndoită din tot venitul biser<icii> acelu han pe un an. Veți avea în băgare de seamă ca să nu deosebiți cel mai mic venit a nu intra într-această socoteală, căci departamentu este a face cercetare și dovedindu că prea-sfinția Voastră au arătat mai puțin venit decât cel adevărat ce are acea biserică, va supune Înaltei Stăpâniri a cerce<ta> Sfinții Voastre îndărătnicire asupra unui asemenea creștinești faceri de bine, lângă dojana ce veți merita

să fiți priviți în toată vremea de certare de adevăr și la o asemenea nenorocită întâmplare necredincioși și depărtați de datoriile religii.

Șefu Departamentului ....

N. Kirculescu...

Bradu, Hanu Greci, II bis/85

Orig., difolio (34,5x 21).

18 - 1847 aprilie 7

Departamentul Logofetei Trebilor Bisericești și Instrucțiunii Publice din Prințipatul Țării Românești, anul 1847 luna aprilie 7

Masa I-ii, Văcărești

Prea-sfinției Sale, arhiereului Ierotei Pogoniani îngrijitorul bisericii Hanului Grecilor din București

Deși prin adresa Departamentului cu numărul 2515 din august anul 1845 s-a dat prea-sfinției Voastre în cunoștință chiciul cum trebuie să urmați când vi se va înfățișa trebuință de clădiri sau reparații la ale ce acareturi după care Departamentul este încredințat că v-ați fi întocmai următori dar fiindcă aceste pricini Departamentul este însărcinat din Înalță poruncă a păzi mai sus zisa punere de cale cu toată eczactitatea atât pentru acele clădiri sau reparații la biserică cât și la acareturile ei ce va fi având prin orașe și târguri să cunoaște dator și prin tracesta a vă mai repeta cele scrise mai sus poftim de vă avea da aproape îngrijire ca să vă asemănați întru toate punere la cale adică de a se face platuri la asemenea trebuință ce s-au zis de către arhitectul Departamentului împreună cu devizurile trebuincioase care să se trimită la Departament pă lângă, spre a să înfățișa Măriei Sale lui Vodă de a da înaltă dezlegare.

Șefu Departamentului ...P. Poenari

N. Kirculescu...

Bradu, Hanu Greci, II bis/86

Orig., difolio (34,5x 21).

1847 aprilie 16

Secția arhitectonic

Prea O Sfinția Sa părintele mitropolit Pogonian îngrijitorul hanului Grecilor voe ca să merimetisească o lanelă învelitori a unor prăvălii din acest han vopseaua roșie precum și a așeza o fereastră la loc în fața a unei odăi dinspre ulița Starvopoleos să nu să înceapă lucrarea până nu să va arăta acesta la 7 comisii căci meșterul au iscălit că va urma întocmai și rămânând

a-l avla proprietarul spre a să vedea de revizorul statului arhitectul orașului. Nuipacole.

Bradu, Hanu Greci, II bis/87
Orig., difolio (17,5x22)

1847 septembrie 11

Comisia Vopselei Roșii
Anul 1847
Luna septenvrie 11
No. 2983
Orașul București

Prea sfinții sale părintelui arhiereu Pogoniamin. îngrijitorul mănăstirii Grecilor

Cinstita poliție, pă lângă porunca cu no. 9021 a trimis Comisii alăturatul în copie raportul cu n. 1353 dată cinstitului sfat orășenesc de către dumnealor Vasile Dancovici și arhitectonul orașului de cercetarea făcută stării acelui han primit și acolo cu adresul celui Sfat cu n. 2912 și totdeodată a cerut a să face îndată cunoscut atât prea-sfinții voastre cât și chiriașilor din han că de la sfântu Gheorghe viitor nu să vor mai da cu chirie încăperile lui, fiindcă după relația coprinsă în mai sus numerarisitul raport a să dărma negreșit potrivit dar cu prezisa poruncă. Comisia nu lipsește a da în cunoștieța prea-sfinții voastre aceasta spre înființă, iar de primirea acesteia să bine-voiți a întoarce răspuns.

Comisar C. C...
Logofăt Bociolov

Cinstitul Sfat Orășenesc

După rezoluția pusă de cinstitul sfat alăturata oțnoșenie a cinstitei poliții cu n. 7235 supt iscălitul are cinste a arăta că, mergând la mănăstirile sfântului Ioan, Hanul Grecilor și Zlătari, însoțit de dumnealui Vasile Dancovici, cilenul cinstitului sfat înființa și adumnealui comisarului de roșu au făcut următoarea cercetare pentru Hanul Grecilor vechimea și dezavantajul poziții sale spre înfrumusețarea publică ființa ca între două ulițe foarte înguste cea mai mare parte a clădirilor sale de lemnăriea cele nă spune totdauna la primejdiea focului ar fi cuvinte puternice deși zidurile principale ar fi în bună stare ca a să pue la cale dărimare lui însă rezultatul a unei scumpi

cercetări ce au dovedit că nu este nici o parte a aceştii clădiri care să se poată lăsa în ființă și prin urmare (sântem de părere)³³ ca să să dărâme cu totul cât pentru mănăstirea Sfântului Ioan nu puturăm privi vrednic de arătat din-traceastă clădire decât numai prăvăliile de la catul de jos din partea stângă a porții clădirea din curtea unde lăcuește egumenul și câteva încăperi din nou clădite, despre Dâmboviță, iar cât pentru celelalte părți etajurile de sus despre ulița Mogoșoai celelalte încăperi despre Dâmboviță și partea despre Birjă sânt niște clădiri pe alocuree slabe preschimbate cu vremea și cutremurile și ar trebui a să dărma negreșit, cât pentru hanul Zlătarilor toată lumea cunoaște că partea stângă a aceștei clădiri este în cea mai desăvârșită proastă stare din care cinstita poliție a și pus de a dărmat o parte ce amerița primejdie siguranța publicului și că partea ce a rămas despre această parte aflându-să tot în aceeași stare trebuie a să dărma în scurt soroc iar pentru celelalte trupuri de clădiri despre ulița Mogoșoai și Stavropoleos ce poliția a aflat asemenea că o parte din-trânsul a căzut de sine și că puțin avem a prejudeche că partea rămasă să ne dea mai multă siguranță este vederat că oarecare ziduri din lăuntru prăvăliilor despre ulița Mogoșoaea să par încă destul temeinice încă iată tot ce ar rezulta că și acestea n-ar putea fi de nici un folos la reclădire fiindcă etajurile și zălariile din lăuntru trebuie a să dărma biserica să află în proastă stare și are trebuință de un mare mermet, prin urmare după toate cele mai sus zise sântem de părere ca și acest han să să dărâme într-un soroc mărginit iar pentru părțile ce ameniță acum primejdiea să să pue la cale îndată dărmaria lor.

Iscăliți arhitectonul orașului Vilacros și Vasilie Dancovici
Pentru copie întocmai.

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/94.

Orig., difolio (33x21), cu copia raportului pe același suport.

1847 septembrie 12

Departamentul Logofetiei Trebilor Bisericești și Instrucțiunii Publice
Din Prințipatul Țării Românești
Anul 1848 luna septembrie 12, nr. 3369
Masa I-ii
București

---

³³ Textul se repetă.

Prea-Sfinției Sale îngrijitorului bisericii Hanul Greci din București

Departamentul are bună cunoștință că unii din igumenii mănăstirilor închinat ar fi arendând moșiile mănăstirilor mai-nainte sorocului hotărât de două luni în vreme ce numai atunci la acel soroc ar putea să facă o asemenea arenduire de moșii care urmare a unora ca aceia fiind cu totul împotriva punerii la cale a înaltei stăpâniri și pentru că aceste moșii mănăstirești închinat este punere la cale vreme să se vândă arenda lor cu mezat, Departamentul dă în cunoștința prea sfinții voastre ca nu cumva să faceți o așa împotriva urmare ca să dați adică ca să dați adică în arendă vreo moșie de ale acestei biserici mai-nainte sorocului coprins mai sus de două luni căci dovedindu-să abatere din partea prea-sfinții voastre. Întru aceasta veți fi întrebat a da răspuns și îndreptare nu veți avea.

Șef Departament C. Corneschi
Șef medelnicer Theodor Vâlcănescu

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/102.
Orig., difolio (34,5x21,5).

1847 septembrie 16

Îngrijitorul bisericii Hanul Greci din București

În anul 1847

Luna septemvrie 16

No. 13

Cinstitului Departament al Logofetii Trebilor Bisericești

Primindu-să oțnoșenia cinstitului Departament cu no. 3369 din 12 ale următoarei cu cinste primind-o și văzându că cârmuitoarea îngrijire a bisericii acestui han niciodată nu poate intra în numărul unor asemenea mănăstiri pentru care rostește curat mai sus nomerarisita oțnoșenie, căci biserica. hanul acestuia să află în lipsă de moșii și nici că au avut vreodată folosuri ramuri de un așa venit pentru care cinstitul Departament poate rămânea încredințat mai cu temei într-acest din chear înșteniralele științii ce urmează de neapărat să fi având în canțelaria sa pentru toate veniturile mănăstirilor închinat din ce anume acaret să arnăpiescu. Iar prin urmare îngrijirea bisericii să socotește că va rămânea tot în ocupația ei fără a trage asupra falul răspunderii cinstitului Departament într-aceasta pentru cuvintele arătate mai sus.

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/96.
Concept, difolio (21x18)

1847 decembrie 1

Departamentul Logofetei Trebilor Bisericești și Instrucțiunii Publice
Din Prințipatul Țării Românești

Anul 1847 luna decembrie 12, nr. 4464

Masa I-ii

București

Prea-Sfinției Sale îngrijitorului bisericii Hanului Grecii din București

Măria Sa, prea-înălțatul nostru domn, binevoind a slobozi luminat
ofis supt nr. 43 către acest Departament, vi să trimită prea-sfinții voastre, în
copie, pă lângă acestea, spre întocmai urmare.

Șef Departament C. Corneschi

Șef medelnicer Theodor Vâlcănescu

Copie după ofisul Măriei Sale lui Vodă cu anul 1847 luna noiembrie
20 nr. 43 către Departamentul Credinței

Plângerile ce ne-au venit de la mai multe mănăstiri de jos cum că
igumenii orânduți de dânsule la mănăstirile de aici arenduind moșiile cu mai
multă vreme înainte termenului contracturilor celor vechi, încât întâmplându-să
a să schimba după trebuință acest igumeni, cei noi orânduți găsesc moșiile
arenduite cu iconomii și de multe ori și banii arentii luați înainte noi cunoscând
întru acestea un abuz pricinuit de învălmășeală, poruncim dumnealui
logofătului bisericesc a face cunoscut tutulor igumenilor celor streini și a
obștii că nici un contract de închiriere nu să putea încheia de dânsii decât cu
două luni cel mult înainte săvârșirii termenului contractului celui vechiu,
iar banii arentii nu se vor putea lua decât pe un an înainte dumnealui
logofătul bisericesc va aduce la îndeplinire copriinderea aceștii porunci.

Pentru copie întocmai M. Mărgăritescu

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/101.

Orig., difolio (34,5x21,5), sigiliu de închidere și copia ofisului.

1848 mai 27

Departamentul Logofetei Trebilor Bisericești și Instrucțiunii Publice
Din Prințipatul Țării Românești

Anul 1848 luna mai 27, nr. 2046

Masa I-ii

București

Prea-Sfinției Sale arhiereul Ierodei Pogonianit îngrijitorului bisericii Hanul Grecilor din București

Cinstita poliție a capitalii București prin adresul cu no. 4380, dă în cunoștința Departamentului măsurile ce sunt luate pentru curățenia orașului de murdalăcurile ce aduc vătămare sănătății obștești, care măsuri hotărând a să desființa și oricâte zgheaburi să vor fi aflând pe la proprietățile din capitală pentru scurgerea lăturilor i a altor murdalăcuri în ulițele obștești și pentru că și la acea mănăstire să află niște asemenea zgheaburi cu scurgerea în uliță, cere poliția a să desființa acele zgheaburi și pentru aruncarea murdalăcurilor să să facă o hazna în curtea acelei mănăstiri, ci cu acest chip să să poată păzi măsura ce este luată pentru curățenia ulițelor.

Drept aceea, Departamentul privind că o asemenea măsură este luată pentru o limpezenie curățenie și sănătatea obștii poștește pă prea-sfinția voastră ca să desființați aceșe zgheaburi din mănăstire cu chipul ce să descrie mai sus negreșit.

Șeful Departamentului C. Corleschi

Șef medelnicer Theodor Vâlcănescu

M-rea Bradu Hanu Greci, II bis/102.
Orig., difolio (36x22).

Biserica era cunoscută în secolul al XVIII-lea sub ambele denumiri, fie ca biserica lui Ghiorma banul, fie ca biserica Grecilor, după cum rezultă din documentele din 1711 decembrie 23, unde este aminită ca biserica grecilor³⁴, iar în 1713 iunie 27, Constantin Basarab întărește m-rii lui Ghiorma banul scutirea de darea fumăritului pentru prăvăliile sale din București³⁵. Aceasta avea în proprietate mai multe moșii printre care și pe Mălăești din județul Ilfov, pe care în anul 1845 o dă în arendă paharnicului Grigore Tocilescu pentru suma de 370 groși anual³⁶.

În anul 1848 starea bisericii Hanul Greci era foarte proastă, fapt ce îl determină pe Antim, patriarhul Constantinopolului, să scrie domnului Țării Românești, Ioan Gheorghe Bibescu, rugându-l să ajute la refacerea bisericii Hanu Greci din București, metoh al eparhiei Pogonaniei, în prezent aflat în stare de dărăpănare³⁷. În același an comisia „Vopselii Roșii” dorea să dărâme hanul pentru că era foarte deteriorat, iar Ierothei al Pogonaniei cerea

³⁴ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, XXIX/9

³⁵ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, I/23

³⁶ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LVII/51

³⁷ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LVIII/13

logofătului Grigorie Greceanu să-l roage pe marele agă să-i dea mandat să închine hanul³⁸. Mănăstirea avea o prăvălie în podul Lipscani³⁹. În anul 1836 biserica Hanul Greci avea datorii către fostul econom, monahul Grigorie⁴⁰.

Catagrafia obiectelor de cult, veșmintelor și altor lucruri aflate la m-rea Greci, întocmită de Dionisos de Pogonania, fost egumen, la 18 ianuarie 1850⁴¹, se află păstrată în cadrul fondului M-rea Bradu, Codreni, Hanu Greci, ca și cele din anii 1855 și 1861, în aceeași perioadă mănăstirea cumpărând o icoană cu 150 groși⁴². În anul 1852 mănăstirea avea o datorie de 250.000 de groși după cum se plângea Nicandros de Pogonania, care avea și un plan pentru ridicarea din temelii a hanului Greci și a bisericii aferente, având nevoie de circa 18.000 groși⁴³, dorind să repare și drumurile de lângă clădire, hanul aflându-se chiar în centrul orașului⁴⁴. Pentru realizarea acestor planuri el dorea în anul 1854 să vândă pădurea de la Lapoșu, cea mai mare pe care o avea mănăstirea Bradu, pentru a face rost de bani cu care să poată face⁴⁵. Paisios de Efes încercând să îl ajute să facă rost de bani, pentru că autoritățile române nu au fost de acord cu vânzarea pădurii⁴⁶.

În anul 1864 mănăstirea avea un loc cu pimniță în strada Germană, dat cu embatic lui Petrache staroste de cojocari⁴⁷.

---

³⁸ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LVII/15

³⁹ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LVII/57

⁴⁰ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LIX/3, 4

⁴¹ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LX/87, textul complet al acesteia, precum și a altor catagrafii, v. Mirela Comănescu, *Catagrafia din anul 1855 a bisericii Hanul Greci din București*, în *O jumătate de veac în slujba istoriei Bucureștilor. Omagiu profesorului Panait Ion Panait la 80 de ani*, p. 380-405.

⁴² A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LX/88

⁴³ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LX/150

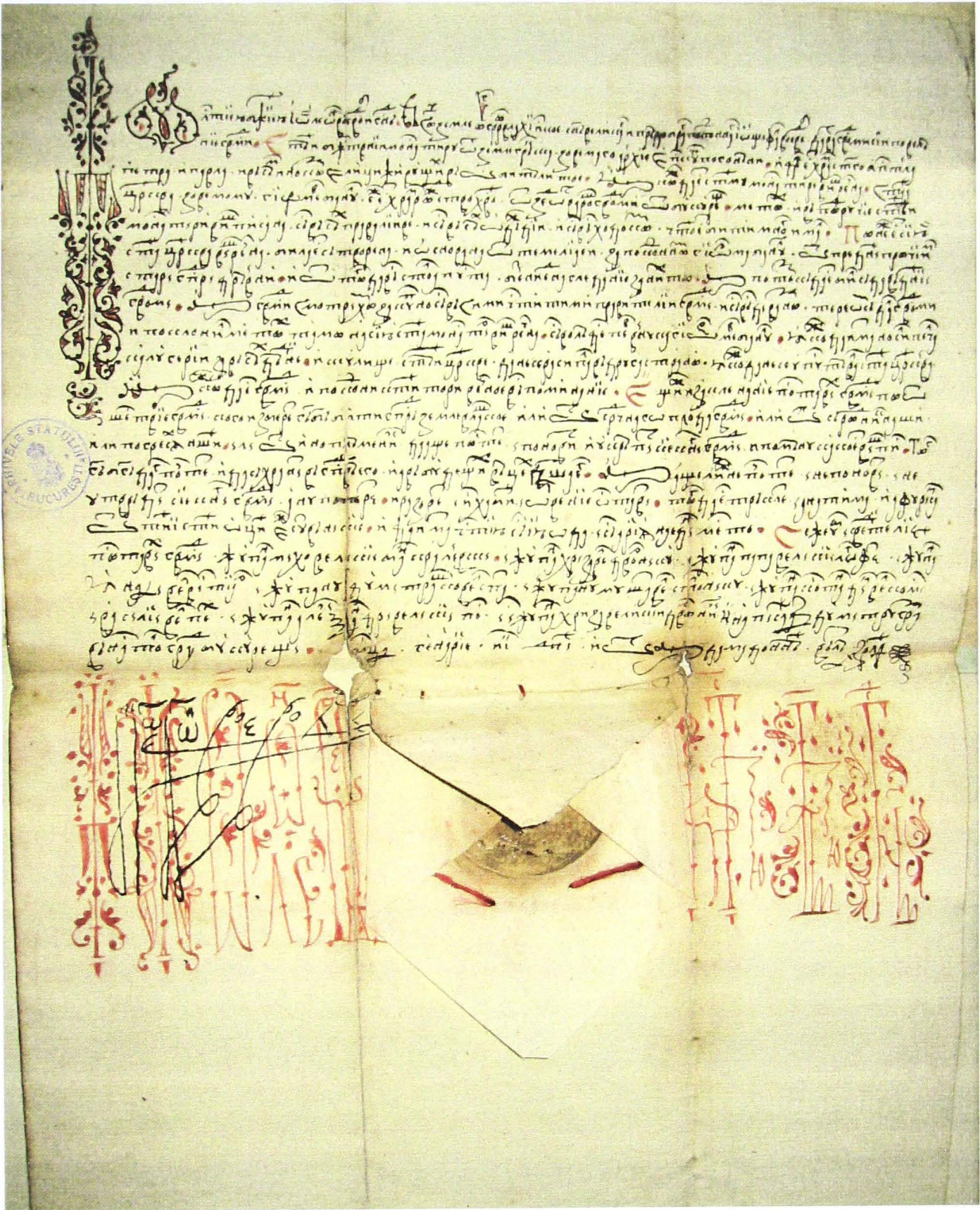
⁴⁴ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LX/81

⁴⁵ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LX/195

⁴⁶ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LX/208, 209, 210

⁴⁷ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, dosar 166.

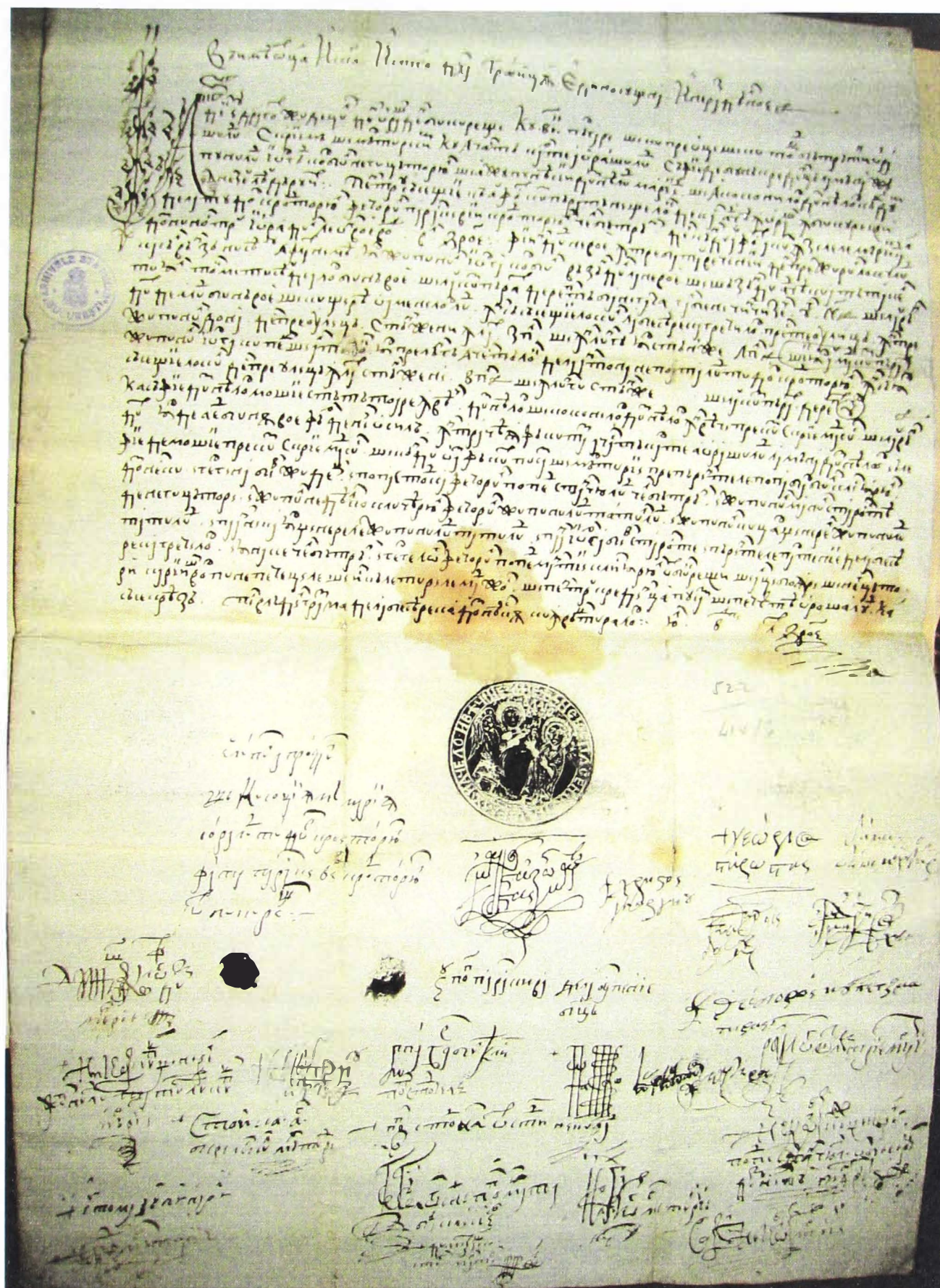

Planșa 1. 1631 feb. 18.

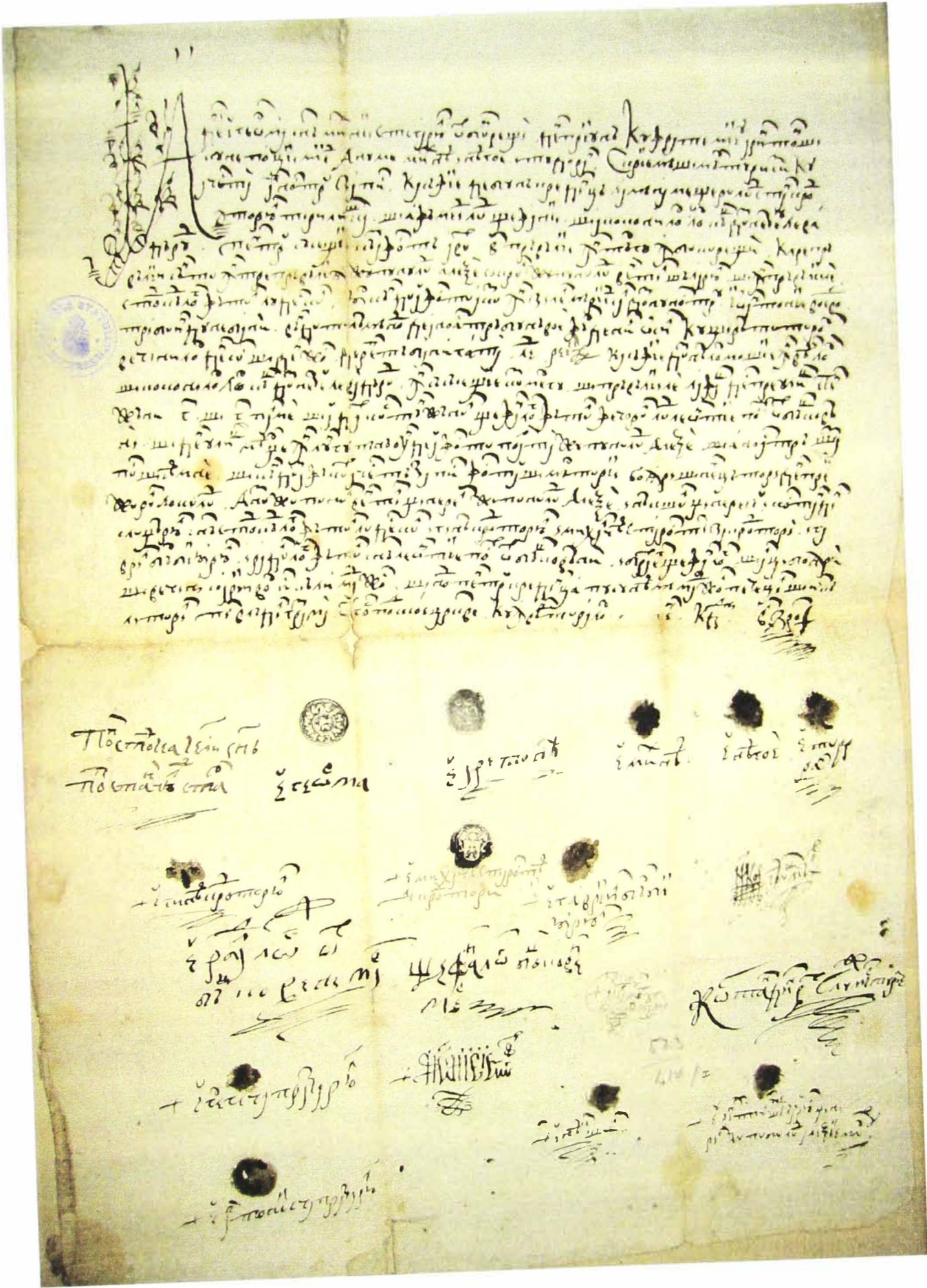
Planșa 3. 1667 iul. 2.

Planşa. 4. 1668 feb. 9.

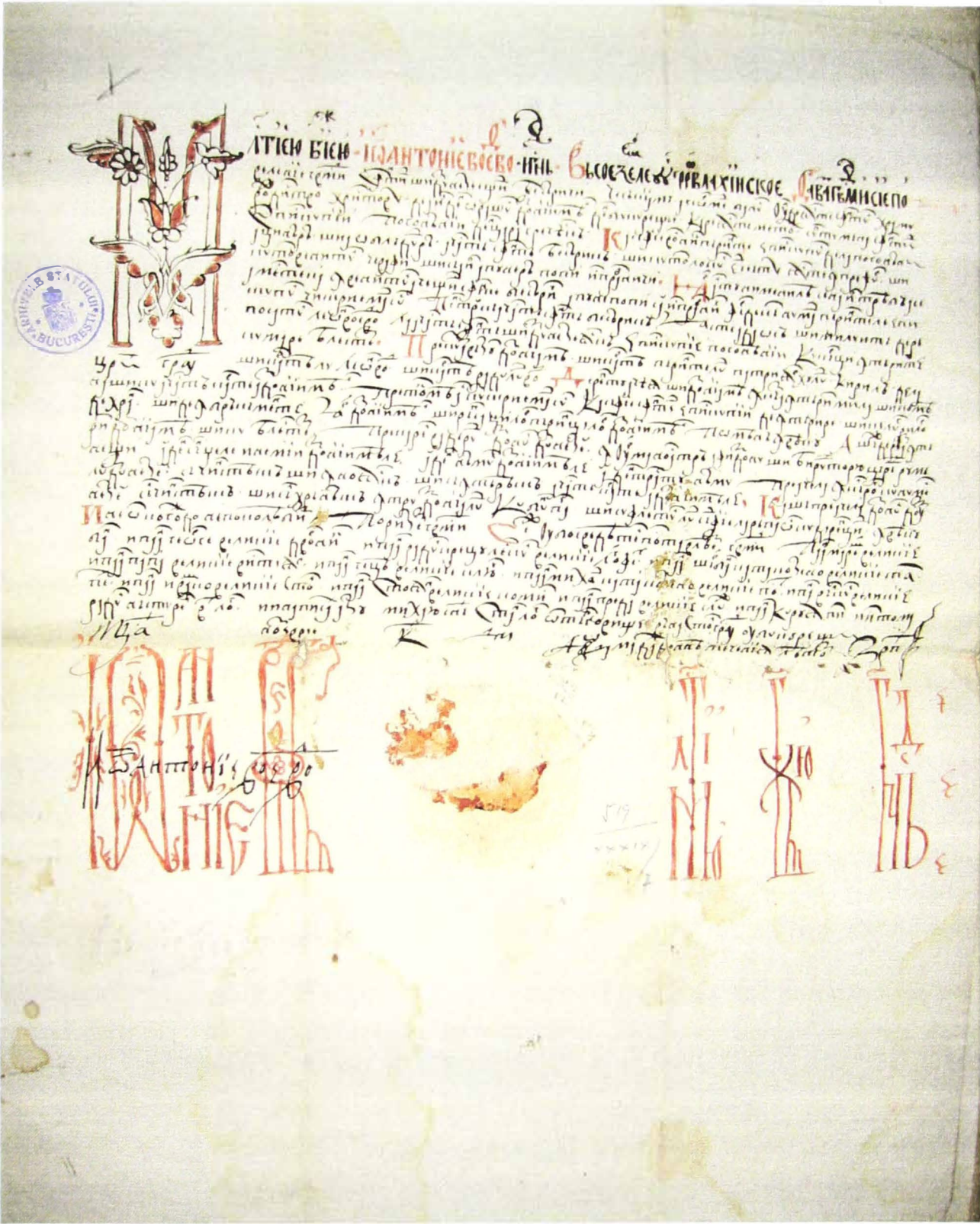

Planșa. 5. 1671 ian. 24

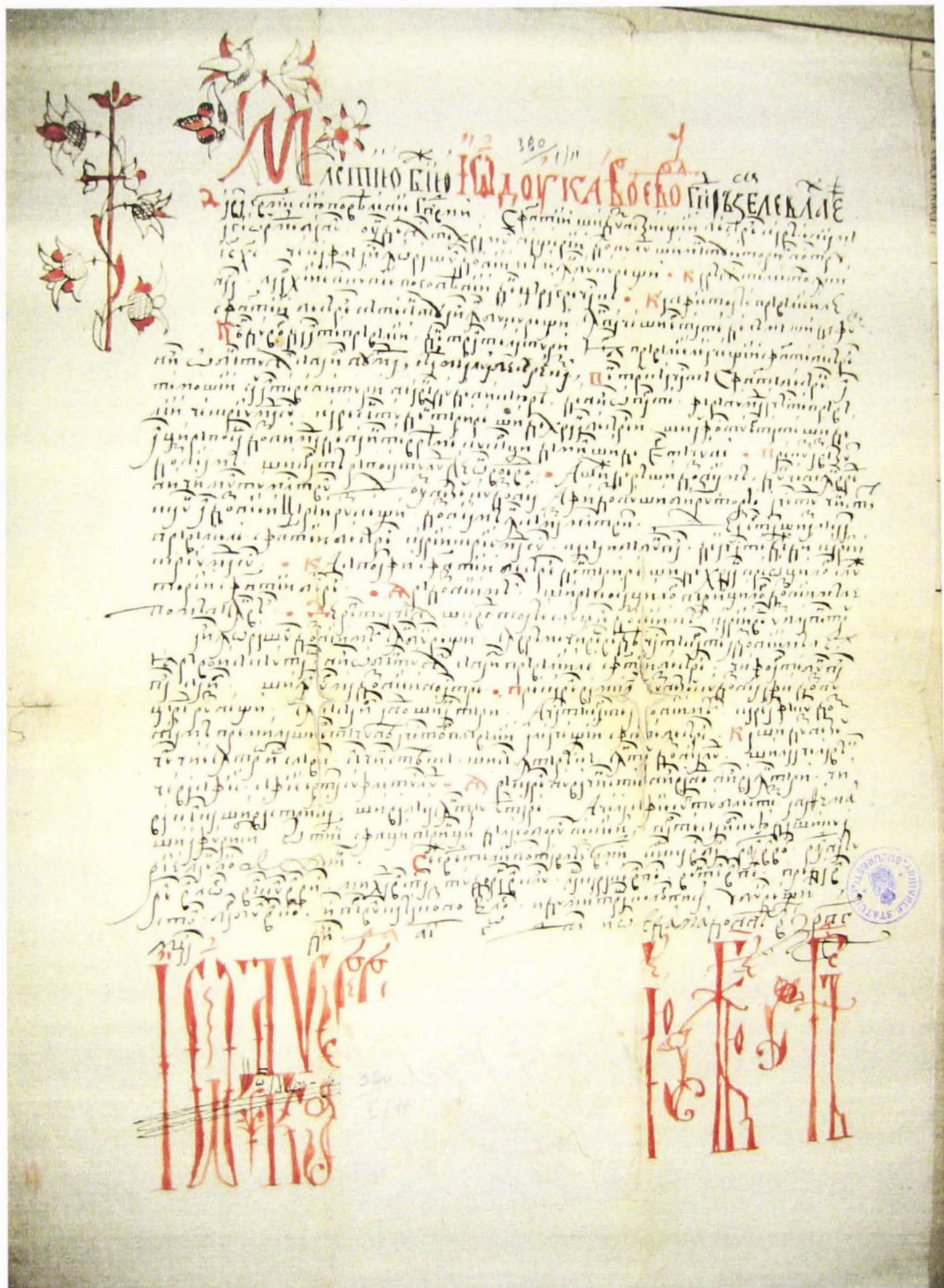

Planșa 7. 1671 nov. 20.

Planşa 8. 1674 dec. 11.

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DIN CENTRUL ISTORIC AL BUCUREȘTILOR. CIMITIRUL „BISERICII LUI GHIORMA BANUL – BISERICA GRECILOR”

Gh. MĂNUCU- ADAMEȘTEANU*, A. MĂGUREANU**,
A. BORONEANȚ**, E. GAVRILĂ*, R. POPESCU*, M. TODERAȘ**

La începutul anului 2007, Primăria municipiului București a lansat „Proiectul de Reabilitare Străzi și Utilități Zona Pilot Centrul Istoric București”, zonă definită între străzile Calea Victoriei – B-dul I. C. Brătianu – strada Lipscani – Splaiul Independenței. Într-o primă etapă, s-a început reabilitarea tramei stradale și a infrastructurii – conducte, canale, cabluri, pavaje etc.

În urma demarării lucrărilor, conform legislației în vigoare, a fost alcătuită, pentru a efectua supravegherea și cercetarea arheologică a zonei, o echipă formată din arheologi de la Muzeul Municipiului București (MMB) și de la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București (IAB). Responsabil științific de șantier a fost desemnat Gheorghe Mănucu-Adameșteanu (MMB).

Colectivul care a lucrat în zona cimitirului „Bisericii lui Ghiorma banul – Biserica Grecilor”, care face obiectul prezentului text, a fost compus din Gh. Mănucu-Adameșteanu, Elena Gavrilă și Raluca Popescu (MMB), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderaș și Dorin Sârbu (IAB)¹. Acestora li s-a alăturat un colectiv de arhitecți, coordonați de Monica Mărgineanu-Cârstoiu (IAB), alcătuit din Virgil Apostol, Ștefan Bâlici, Claudia Apostol și Petru Mortu. Materialul numismatic a fost identificat și prelucrat de Ana Maria Velter de la Cabinetul Numismatic al Muzeului Național de Istorie a României din București.

Pentru un mai bun control al informației, datorită lungimii deosebite a suprafeței cercetate – strada Lipscani, tronsonul dintre strada Eugeniu Carada și strada Smârdan – aceasta a fost împărțită în patru sectoare, notate de la A la D.

---

* Muzeul Municipiului București.

** Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București.

¹ Mănucu-Adameșteanu *et alii* 2008, p. 63-65.

În cadrul sectoarelor au fost deschise casete și secțiuni, la sigla sectorului fiind adăugat numărul respectivei casete (Figura 1).

Cercetările arheologice s-au desfășurat în perioada 2007-2008. În conformitate cu proiectul tehnic al beneficiarului, într-o primă etapă, strada Lipscani a fost decapată mecanic până la cota de 0,80 m – 0,90 m față de nivelul actual de călcare.

În urma decapării mecanice, pe traseul străzii au fost identificate fundații ale unor construcții, în dreptul numerelor 18-20, ce aparțineau clădirilor hanului Greci, precum și fundațiile unor clădiri, anterioare sau ulterioare hanului.

Pe lângă acestea, în partea sudică a străzii, au mai fost descoperite: cimitirul din jurul bisericii lui Ghiorma Banul-biserica Greci și diverse etape din existența podului de lemn de pe „Ulița Mare” (str. Lipscani). În partea nordică a străzii Lipscani a fost cercetat hanul Șerban-Vodă². Din păcate, pe mijlocul străzii, pe o lățime de 1.50 m, toate vestigiile au fost distruse de traseul canalizării principale.

Articolul de față are în vedere prezentarea unor aspecte istorice și arheologice legate de cimitirul bisericii lui Ghiorma Banul - biserica Greci. Pentru început vom face o trecere în revistă a ansamblurilor descoperirilor arheologice și documentarea lor istorică.

Prima biserică a fost ridicată pe spațiul cuprins între „Ulița Mare” (strada Lipscani), „Ulița care merge de la Curtea Domnească spre biserica Grecilor” (strada Smârdan) și strada care merge la biserica Stavropoleos, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, pe la 1564-1565, dată prezentă în pisania de la 1 octombrie 1719³. Deși avea hramul „Nașterea lui Hristos”, era cunoscută mai mult după numele ctitorului său, Ghiorma, boier grec din Pogoniani. Acesta apare ca mare postelnic⁴ în Sfatul Domnesc între 31 martie 1564 și 8 iunie 1568 și cu titlul de ban în documentele din secolul XVII⁵, neputându-se preciza când anume a ocupat această dregătorie⁶.

Construirea bisericii pe la jumătatea secolului al XVI-lea este susținută și de actul de întărire dat de domnitorul Mihnea Turcitul, la 12 martie 1580, pentru proprietățile lui Dragomir Vornicul, în care sunt menționate nouă prăvălii situate „*pe ulița de către beserica Gheormei*”⁷. Din același document

² Mănucu Adameșteanu *et alii* 2010, p. 243-245.

³ Pisană a fost pusă după zugrăvirea bisericii de către Eftimie din Dipalița, arhiepiscop de Pogoniani, cf. Andreescu 1964, p. 550.

⁴ Stoicescu 1960, p. 581; DRH. B, 1983, nr. document 291, p. 291.

⁵ DRH. B, 1969, nr. document 196, p. 322-323; DRH. B, 1969, nr. document 231, p. 369-371.

⁶ Stoicescu 1971, p. 60.

⁷ DRH. B, vol. VIII, nr. 288, p. 471-474.

aflăm că terenul pe care erau ridicate prăvăliile aparținuse unor turci, dar fusese luat de domnitorul Alexandru al II-lea Mircea și dăruit boierului Dragomir.

Într-un act datat la 18 ianuarie 1631, Leon Vodă închina lăcașul de cult arhiepiscopiei din Pogoniani, din „*Țara Grecească ...cu voia Despei, nepoata lui Ghiorma banul*”⁸. La 23 aprilie 1631, aceeași Despa, închină biserica zidită de „*acest moș al meu, banul Ghiorma ... ca moștenitoare a lui*”⁹ către aceeași arhiepiscopie.

Închinarea bisericii către mănăstirea Pogoniani a făcut ca acest lăcaș să fie cunoscut, până la dărâmarea lui, sub numele de biserica Grecilor. Prima atestare documentară a acestei denumiri o avem într-un act datat 8 aprilie 1638, când se vinde un loc „*drept clopotnița bisericii a Grecilor*”¹⁰. Vechiul nume „biserica Ghiormeii Banul” apare folosit și după această dată, dar mult mai rar: într-un document din 9 februarie 1668¹¹ din timpul domniei lui Radu Leon, la 27 iunie 1713 într-o scutire de fumărit dată de Constantin Brâncoveanu și într-una dată de Nicolae Mavrocordat la 17 octombrie 1719¹². Lăcașul de cult este menționat și cu ambele denumiri în două documente: primul din 12 mai 1732¹³ și celălalt din 5 februarie 1759: „*bisearici...a Ghiormeii banul ce să numește bisearica Grecilor*”¹⁴.

Biserica avea, în a doua jumătate a secolul al XVII-lea, câteva prăvălii situate „*...în dosul altarului, la răspântii, despre namiază... până în holovanii besearicii...*”¹⁵. La începutul secolului XVIII proprietățile bisericii cresc prin cumpărarea unei vii¹⁶ și a unui pogon și jumătate de „*țealină*”¹⁷.

La începutul domniei lui Constantin Brâncoveanu edificiul a fost afectat de un incendiu, după cum apare într-un document din 20 august 1696¹⁸: „*și arzând și aceasta sfântă bisearică a Grecilor și stricându-se și zidurile foarte rău*”. Distrugerile au fost, probabil, foarte mari, deoarece veniturile bisericii nu au putut acoperi reparațiile, fiind necesară vânzarea unor prăvălii pentru „*diressul sfinții bisearici*”¹⁹. De aceste refaceri se leagă

⁸ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, I/1 apud Comănescu 2009; DRH. B, 1969, nr. document 196, p. 322-323.

⁹ DRH. B, 1969, nr. document 231, p. 369-371.

¹⁰ Potra 1985, p. 88.

¹¹ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci, XXXIX/5, apud Comănescu 2009.

¹² A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, I/31, apud Comănescu 2009.

¹³ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, I/39, apud Comănescu 2009.

¹⁴ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, I/51, apud Comănescu 2009.

¹⁵ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci, LIV/8, apud Comănescu 2009.

¹⁶ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci, XXIX/7, apud Comănescu 2009.

¹⁷ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci, XXIX/9, apud Comănescu 2009.

¹⁸ Andreescu 1964, p. 565-566.

¹⁹ *Ibidem*, p. 565.

probabil și noua pisanie grecească pusă de Eftimie din Dipalița, arhiepiscop de Pogoniani, la 1 octombrie 1719, în urma zugrăvirii bisericii.

Pe lângă acest teren, au mai fost înstrăinate și alte proprietăți, donate sau cumpărate în decursul secolului al XVII-lea: o vie în Dealul Bucureștilor²⁰, o alta „*pă moșia lui Mihai Vodă*”²¹, o moșie la Mălăești, județul Ilfov²² și un pogon 1 ½ de pământ în Văgulești²³.

În anul 1713 Constantin Brâncoveanu scutea prăvăliile lăcașului de cult de fumul, deoarece biserica nu mai avea moșii sau bunuri care să-i asigure veniturile²⁴, iar la 17 octombrie 1719, domnitorul Nicolae Mavrocordat dă o scutire de fumul pentru prăvălii și vinărici pentru vinul produs de vii²⁵.

Noi proprietăți completează patrimoniul bisericii în această perioadă; astfel, la 15 mai 1716, fostul mare stolnic Barbu Grecianu donează un teren „*ca să fie sfintei biserici dă moștenire în veci și noaoă și părinților noștri pomenire*”²⁶.

În perioada imediat următoare domniei lui Constantin Brâncoveanu a fost construit și hanul, fapt sugerat de cumpărarea de către biserică a unor terenuri în zonă, în anii 1720²⁷ și 1722²⁸ „*pentru ca să-și mai lărgască și sfinția sa locul bisericii*”. Hanul, format din mai multe corpuri, construite treptat, în perioade diferite de timp, în funcție de nevoile bisericii, era mai mic decât cele din vecinătate, ridicate de domnitorii Șerban Vodă și Constantin Brâncoveanu²⁹. La sfârșitul secolului al XVIII-lea hanul avea la parter 13 prăvălii de diferite dimensiuni, la etaj camere de locuit, între care și două apartamente alcătuite din mai multe odăi, iar în curte alte clădiri, cu un rând de camere³⁰.

Apariția hanului a făcut ca, spre jumătatea secolului al XIX-lea, biserica să fie consemnată în acte drept „*biserica hanului Grecilor*”³¹.

²⁰ DIR. B, vol. IV, nr. 71, p. 61.

²¹ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci XXIX/7 (1703 februarie 14), apud Comănescu 2009.

²² A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci VI/20, apud Comănescu 2009.

²³ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci XXIX/9 (1711 decembrie 23), apud Comănescu 2009.

²⁴ Bâzgan 2009, p. 583, nr. 413.

²⁵ A.N., M-rea Bradu I/31 (1719 octombrie 17), apud Comănescu 2009.

²⁶ A.N., M-rea Bradu XXIX/10 (1716 mai 15), apud Comănescu 2009.

²⁷ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LIV/15 (1720 iunie 5), apud Comănescu 2009.

²⁸ A.N., M-rea Bradu, Hanu Greci și Codreni, LIV/17 (1722 februarie 23), apud Comănescu 2009.

²⁹ A.N., Planuri Ilfov, nr. 196-197, apud Potra 1985, p. 88.

³⁰ Potra 1985, p. 89.

³¹ A.N., M-rea Bradu, Hanul Greci II bis/15 (1844 august 25); M-rea Bradu, Hanul Greci II bis/16 (1844 noiembrie 17); M-rea Bradu, Hanul Greci II bis/26 (1845 august 10), apud Comănescu 2009.

Mahalaua bisericii Greci avea, la 1798, un număr de 33 de case³², iar la 1810: „43 de case, 94 bărbații, 49 femei, 143 cu totul”, printre care se numără doi preoți și doi dascăli³³. Înainte de prima catagrafie, din 1798, informațiile privitoare la locuitorii mahalalei sunt rare, dar de la sfârșitul secolului al XVI-lea și până la jumătatea secolului al XVIII în documente apar menționați diverși boieri³⁴ și negustori³⁵.

Din cauza proastei administrări, precum și a numeroaselor calamități care au lovit capitala în secolul XIX (incendiile din 13 septembrie 1804 și 23 martie 1847; cutremurele din 26 octombrie 1802 și 11 ianuarie 1838)³⁶, atât biserica cât și hanul ajunseseră într-o avansată stare de degradare. Astfel, în 1852 „Departamentul Trebilor din năuntru”, aplicând articolul 36 din „Regulamentul înfrumusețării orașului București”, l-a înștiințat pe îngrijitorul bisericii Hanului Greci că, datorită șubrezimii zidurilor, aflate în pericol de prăbușire, hanul trebuie „a se dărâma negreșit și fără câtuși de puțină amânare”³⁷ până la 26 octombrie 1852. Biserica a mai rezistat o perioadă. În toamna anului 1858, egumenul Panaret „văzând că biserica e tot în proastă stare, a găsit de cuviință în înțelepciunea sa a închide biserica cu desăvârșire”³⁸, iar în anul 1862, preotul Gr. Mușceleanu arăta că biserica era părăsită de mai mulți ani, nemaiavând ferestre și stând „numai zidul și șindrila pe dânsa”³⁹. La nouă ani de la această mențiune (1871), protoiereul plășii de sus din București anunța Mitropolia că, după dărâmarea bisericii Hanului Grecilor, au fost ridicate aproape toate materialele rezultate din ea⁴⁰.

La 9 iulie 1882 terenul bisericii și al hanului a fost scos la licitație, fiind adjudecat de Societatea Dacia-Română⁴¹ care a ridicat pe acel loc Palatul Societății de Asigurări Dacia-Română. În această clădire au

³² Catagrafia poliției Bucureștilor ce s’au făcut la 1798, Academia Română, Mss. cu Nrul 52G, apud Ionescu-Gion 1899, p. 318.

³³ Lapedatu 1907, p. 960.

³⁴ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci XXIX/10 (1716 mai 15); M-rea Bradul, Hanul Greci LIV/11 (1680 februarie 28); M-rea Bradul, Hanul Greci, LIV/15 (1720 iunie 5); M-rea Bradul, Hanul Greci, LIV/17 (1722 februarie 23); M-rea Bradul, Hanul Greci XXIX/12 (1741 octombrie 27) apud Comănescu 2009; DRH, vol. VIII, 1996, nr. document 288, p. 473.

³⁵ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci, X/14 (1750 februarie 15); M-rea Bradul, Hanul Greci XVI/15 (1754 aprilie 14); M-rea Bradul, Hanul Greci XVI/17 (1754 aprilie 14), M-rea Bradul, Hanul Greci X/17 (1764 octombrie 1), apud Comănescu 2009; Potra 1982, nr. document 15, p. 65 (1667 iunie 30).

³⁶ Parusi 2005, p. 110-113, 163-165, 167-175.

³⁷ Șerbănescu 1960, p. 90.

³⁸ „Buciumul”, I, 1964, p. 177, apud Potra 1985, p. 91.

³⁹ Mușceleanu 1862, 96, apud Potra 1985, p. 91.

⁴⁰ Arhiva Sf. Mitropoliei, Dosar nr. 2791 (f. 30/1871), apud Potra 1985, p. 87.

⁴¹ Potra 1985, p. 92.

funcționat succesiv Banca Generală a Țării Românești, Conservatorul de muzică și artă dramatică „Ciprian Porumbescu”, galerii de magazine, astăzi fiind unul din sediile Băncii Comerciale Române.

Analizând gravura realizată de Auguste Raffet⁴² în 1837 (Figura 2/2), observăm că biserica era fără turlă, fără pridvor și cu o streășină largă. Fațada era împărțită în două registre de un brâu torsionat și era acoperită de picturi în partea vestică. Intrarea era marcată de un portal cu o ramă sculptată, cu pisanie și coronament, încadrat de doi pilaștri și o arcadă în acoladă, de tradiție orientală. Ferestrele erau încheiate și ele cu un arc trilobat și aveau ancadramente de piatră sculptată⁴³.

Din planul Borroczyn (Figura 2/1) din 1852 se observă că biserica era de dimensiuni ample, cu un plan în formă de cruce și cu absidele laterale puțin adânci.

Dacă în cazul bisericii Greci există un număr însemnat de documente, nu același lucru se poate spune despre cimitirul din jurul său.

În 1837 Auguste Raffet remarca: „*Acest mic lăcaș închis într-o incintă îngustă și înconjurată de un cimitir sărăcăcios se deosebește mai ales prin zăgăvelile care acoperă zidăria exterioară... Stilul clădirii reamintește destul de bine pe acel al moscheelor de mică însemnătate*”⁴⁴.

Descrierea făcută de A. Raffet corespunde unei realități din perioada de declin a bisericii⁴⁵, actele din a doua jumătate a secolului XVII și prima jumătate a secolului XVIII menționând că în cimitir sunt îngropați oameni cu stare, din rândul boierimii sau negustorimii (o logofeteasă, un boier șătrar)⁴⁶, care fac danii în bani, obiecte sau proprietăți pentru pomenirea sufletelor. Este de presupus ca și alte persoane importante (printre ei numărându-se doi staroști de negustori⁴⁷, un fost mare stolnic, un fost mare postelnic, un fost mare agă⁴⁸ și doi logofeți⁴⁹), care fac și ele donații importante bisericii, să aibă rude înmormântate sau locuri de veci în acest cimitir.

Documentele vremii arată că în cimitir erau îngropați atât locuitori din mahalaua Grecilor, cât și din mahalale învecinate, cum este cazul lui

⁴² Corbu 1936, planșa XX; Ionescu 1967, p. 446-447.

⁴³ Stoica *et alii* 1999, p. 445-446.

⁴⁴ I. Zănescu <http://www.jurnalul.ro/articole/2407/calatori-straini-despre-tarile-romane>.

⁴⁵ Este posibil ca A. Raffet să se fi referit la aspectul cimitirului și nu la calitatea persoanelor depuse aici.

⁴⁶ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci VI/20; M-rea Bradul, Hanul Greci X/11; M-rea Bradul, Hanul Greci XVI/17, apud Comănescu 2009.

⁴⁷ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci X/17; M-rea Bradul, Hanul Greci XVI/17, apud Comănescu 2009.

⁴⁸ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci XXIX/10, apud Comănescu 2009.

⁴⁹ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci XXIX/12; M-rea Bradul, Hanul Greci LIV/11, apud Comănescu 2009.

Constandin, staroste al negustorilor, a cărui prăvălie se afla în Șelari, în mahalaua Sf. Nicolae, în apropierea hanului⁵⁰, sau din provincie, ca în cazul logofetesei Neacșa și al șătrarului Jupa din Petrești⁵¹. Examinarea acestor acte sugerează și că în cimitirul Greci sunt înmormântate generații succesive din aceeași familie: „să pomenească răposații părinții miei și dă vreme cât și moșii și strămoșii miei sântu îngropați acolo”⁵². Dintr-un alt document aflăm că „jupan Tănase Proni staroste...va să se îngroape...la beserica Grecilor...unde iaste și jupâneasa și copii lui”⁵³ etc.

Rezultatele cercetărilor arheologice (2007-2008)

Cercetările arheologice preventive din anul 2007, care s-au limitat la jumătatea sudică a străzii Lipscani, au dus la descoperirea fundațiilor hanului Greci, aflat între străzile Lipscani (latura de nord), Smârdan (latura de est) și Stavropoleos (latura de sud). Latura de vest, surprinsă parțial, este suprapusă, ca de altfel cea mai mare parte a hanului, de actuala clădire a BCR – CEC (Figura 3).

Au fost sesizate două faze majore și mai multe faze minore (reparații și re compartimentări) ale existenței hanului (Figura 4).

Prima fază a hanului a fost surprinsă pe cca. 87 m lungime și aproape 4 m lățime, spre sud ea fiind distrusă de clădirea BCR, dar și de faza II.

Din această etapă au fost documentate 16 compartimentări - pivnițe, camere și alte spații cu scop utilitar. Atât zidul exterior, cât și cele despărțitoare, au fost construite din cărămidă legată cu mortar, având lățimi de cca. 0,80 m, cu fundațiile înecate în mortar de var. Toate sunt clădite pe un sistem de pari, menit să confere mai multă stabilitate fundațiilor.

În faza a II-a hanul a suferit o mutare a frontului, generată de o politică de lărgire a străzii Lipscani. Hanul se retrage cu cca. 1,50 m față de zidul exterior al fazei I. Au fost identificate fundațiile a două corpuri principale de clădiri, notate 1, respectiv 2. Zidul de nord al corpului 1 (Z 52) a fost dezvelit pe cca. 56,70 m, fiind surprins atât colțul de est, cât și cel de vest, aceasta fiind clădirea principală a hanului.

După o suprafață liberă de construcții, care se întinde spre est pe aproape 20 m lungime, au fost dezvelite fundațiile Corpului 2. În acest spațiu, care nu a fost compartimentat cu ziduri, a putut fi cercetat cimitirul bisericii (Figura 5). Au fost descoperite 60 de morminte/grupări de resturi

⁵⁰ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci X/17, apud Comănescu 2009.

⁵¹ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci VI/20, apud Comănescu 2009.

⁵² A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci X/17, apud Comănescu 2009.

⁵³ A.N., M-rea Bradul, Hanul Greci XVI/17, apud Comănescu 2009.

osteologice umane. Din păcate, cea mai mare a fost afectată de intervenții moderne (cabluri și conducte), de clădiri ale hanului (construirea corpului 2) sau datorită suprapunerii parțiale de către alte complexe arheologice (ziduri).

Tot în această zonă, au fost surprinse o serie de construcții anterioare cimitirului bisericii lui Ghiorma Banul-biserica Greci.

Cimitirul a fost localizat în sectorul C, casetele III – VIII. În această zonă, stratigrafia se prezenta după cum urmează (Figura 6/1):

- sub nivelul trotuarului (pavele) a apărut un strat de nisip tasat, așezat peste o placă de beton (aceste straturi au fost decapate mecanic). Sub acestea se afla un orizont de nivelare modern, la baza căruia fuseseră introduse cabluri și conducte de utilități. Imediat sub acest nivel, la cca. 0,85 m adâncime față de nivelul actual de călcare, a fost sesizat zidul de nord (Z 14) al fazei I a Hanului Greci. Talpa fundației lui Z 14 aflată la - 2,02 m / 2,10 m față de cota actuală, stătea pe un strat negru lutos cu cărbune, fragmente de cărămidă și var, cu rare fragmente de ceramică sau oase de animale, care avea o grosime variabilă de cca. 20-40 cm. Sub acesta a fost observat un sol cenușiu negricios conținând fragmente de cărămidă și cărbune (grosime variabilă de cca 20-25 cm), urmat de un sol cenușiu cu rare urme antropice (grosime de cca 20-40 cm) ce suprapunea lutul galben steril din punct de vedere arheologic.

Complexele arheologice observate în zona cimitirului - casetele III-VII din sectorul C - în afara mormintelor, sunt următoarele (Figura 5):

Z 14- zidul împrejmuitoare construit în faza I (prezent în toate casetele menționate)

Amenajarea 2 formată din Z 31 și Z 32 (Caseta V)

Groapa 1 (Caseta VI)

Groapa 2 (Caseta V)

Groapa 3 (Caseta V)

Amenajarea 3 formată din Z 33, Z 34 și Z 35 (Caseta VI)

Z 36 (Casetele VI-VII)

Z 37 (Caseta VII)

Pavaj cărămidă – nivel 9 (Caseta VII)

Z 14 (Figura 3/2) a fost surprins la - 0,46 – 0,50 m față de actualul nivel de călcare. Are o lungime de 87 m și o lățime de 0,80 m. La cota de - 0,86 m față de actualul nivel de călcare, apare o plintă exterioară, cu lățimea variind între 6 și 13 cm (în casetele I și II), formată din cărămizi dispuse perpendicular pe axul zidului. Talpa fundației Z 14 se afla la 2,02 - 2,10 m. Dimensiunile cărămizilor din elevația sa sunt următoarele: 28 × 15 × 4 cm; 29 × 15 × 4 cm; 28 × 15,5 × 4 cm; 29,5 × 15,5 × 4 cm; 28 × 13,5 × 4,5 cm.

Amenajarea 2 avea o formă semicirculară, însă cu partea superioară, surprinsă la -2,40 m față de actualul nivel de călcare, construită rectangular. Construcția, realizată din cărămidă subțire legată cu mortar alb-gălbui sfărâmicios, proteja (întărea) partea de vest a unei gropi circulare. Aceasta continua și sub talpa fundației lui Z 14, coborând prin lutul galben până la un strat nisipos, de culoare galben verzui, cu multe pietricele. În partea superioară a umpluturii a apărut doar dărâmătură (moloz, cărămizi întregi și fragmentare). Încetarea funcționalității Amenajării 2 se plasează în prima jumătate a secolului al XVI-lea, moment cronologic sugerat de o cahlă descoperită pe „buza” sa, reprezentându-l pe Sf. Gheorghe ucigând balaurul⁵⁴.

Amenajarea 3 (Figura 12/1) a apărut la - 2,34 - 2,35 m față de actualul nivel de călcare. Construcția, care stă pe un strat de pământ negru afânat care conținea cărămizi și alte resturi antropice, a fost găsită în poziție aplecată spre S, fiind „fugită” de pe locul ei. Totuși, la N. între construcția „fugită” și Z 14, apar câteva cărămizi dispuse în poziție normală care ar putea sugera nivelul real al construcției. În plan avea un contur rectangular din care se mai păstrează 3 laturi: cea de V cu o lungime de 1,30 m, o lățime de cca 0,50 m și o înălțime maximă de aproximativ 0,60 m; latura de N, o lungime de 1,20 m, o grosime de cca 40 cm și o înălțime de cca 50 cm; latura de V, cu o lungime de cca 0,80 m și o grosime cercetată de 0,30 m (acestea sunt dimensiunile păstrate). Văzută de sus în poziția ei inițială, construcția pare să aibă o formă trapezoidală cu latura mare spre N și cea mică spre S. Partea de S a construcției pare să fi fost afectată de groapa unui mormânt (M56) al cărui bazin se afla la 14 cm S de latura de V a construcției; latura de E, la nivelul mormântului, a fost cioplită semicircular (forma gropii mormântului). Construcția este suprapusă și de alte morminte, funcționarea ei putând fi plasată în secolul al XVI-lea.

Z 30, cu o lungime de 2,18 m și o lățime de 0,62 m, a fost surprins la -0,15 m de la nivelul trotuarului. Aproximativ pe mijlocul lui, partea superioară a fost distrusă de un cablu electric pe o lățime de cca 30 cm. Dimensiunile cărămizilor erau de $26 \times 13 \times 5$ cm; $26 \times 13,5 \times 4$ cm. Ele au fost prinse cu un mortar de culoare gălbuie, sfărâmicios. Talpa fundației se afla la -1,85 m față de nivelul actual al trotuarului. Elevația lui Z 30 urca peste plinta aflată pe latura de S a Z 14, fără a fi țesută cu elevația Z 14, ceea ce indică o posibilă adosare într-o fază ulterioară lui Z 14 (eventual o redelimitare spre V a zonei cimitirului).

Z 36 (Figura 12/2) avea o formă patrulateră fiind surprins doar parțial, restul fiind distrus de zidurile BCR. Avea o orientare NV-SE, oblică față de traseul Z 14. Partea sa superioară a fost surprinsă la 0,52 m față de nivelul

⁵⁴ Mănușu Adameșteanu, Rădulescu 2007-2008, p. 393-410.

actual al trotuarului. La 0,40 m (față de nivelul de surprindere) pe latura de V, structura avea o treaptă cu lățimea de 16 cm, formată din cărămizi dispuse paralel cu axul zidului. Pe aceeași latură, la 0,40 m față de treaptă, zidul forma o nouă plintă cu lățimea maximă de 12 cm. Pe latura de E, treapta nu exista, dar s-a găsit, în schimb, plinta care, de altfel, era prezentă și pe latura de N. De la nivelul acesteia din urmă (plintei), începea fundația turnată în groapă, adâncă de cca 1,36 m (talpa fundației se afla la -2,60 - 2,70 m față de actualul nivel de călcare). Z 36, la nivelul treptei, are toate cele trei laturi (fețe de zid), el putându-se dezvolta doar spre SV.

Z 37 (Figura 3/1) a fost surprins la -0,30 m față de actualul nivel de călcare, fiind adosat la Z 14. Structura era formată dintr-un zid păstrat pe o lungime de 2,18 m, fără fundație, realizat din cărămidă legată cu mortar. Înălțimea maximă a acesteia era de 0,30 m. Acest zid se lega de Z 14 în capătul lui de V, printr-un alt rest de zid, orientat N-S, cu o lungime maximă de 58 cm și o lățime maximă de 27 cm. Din acesta s-au păstrat doar câteva asize. Nu avea fundație. Este posibil să se lege funcțional de pavajul de cărămidă surprins la 20 cm spre sud.

Pavajul – nivelul 9 (Figura 3/3) era realizat din cărămidă legată cu mortar, dispusă pe trei rânduri (grosime maximă 0,22 m). Avea o lungime maximă de 2,60 m și o lățime de 0,84 m. Acest nivel de călcare poate fi atribuit fazei a doua a hanului sau unui moment când în această zonă a cimitirului nu mai aveau loc înmormântări.

A fost observat imediat sub nivelul decapării mecanice la adâncimea de -0,40 m. Era suprapus de un nivel de dărâmătură, în partea superioară de cărămidă roșie „măcinată” și dedesubt un sol maroniu cu multe fragmente ceramice.

Groapa 1 a fost surprinsă la adâncimea de -1,75 m față de actualul nivel de călcare. A fost identificată după umplutură, limitele sale nefiind vizibile în grund. Fundul gropii a fost atins la cota de -2,10 m. În umplutura gropii au fost descoperite vase întregibile: ceramică, faianță (seturi de farfurii și castroane) și sticlă. Descoperirile se datează în prima jumătate a secolului XIX.

Groapa 2 (Figurile 6/1, 7, 9 și 10), localizată în sfertul de NE al casetei V, pare să reprezinte umplutura unei locuințe cercetată parțial (Figura 7), delimitată de o dungă de arsură. A fost sesizată imediat sub stratul negru lutos cu cărbune, fragmente de cărămidă și var în care a fost amenajată fundația lui Z 14. Dimensiunile surprinse sunt de 2,5 m × 1 m. Aparent avea o formă rectangulară cu colțurile rotunjite și se pierdea în profilele de N și E ale casetei. Pereții și fundul gropii erau puternic arși. Fundul ei a fost atins la cota -2,80 m.

Umplutura gropii consta în arsură, fragmente de cărămidă, cărbuni și rare fragmente de ceramică și metal. Din inventarul gropii provin și două castroane nesmălțuite și două farfurii smălțuite (cu decor sgrăfitat și pictat), specifice

secolelor XVI-XVII (Figura 16), precum și un *schilling* polonez emis de Sigismund al III-lea în 1621⁵⁵. Corelând nivelul de incendiu cu aceste vase, putem presupune că această locuință a fost distrusă în timpul unuia dintre incendiile care au afectat capitala în prima jumătate a secolului al XVII-lea, posibil în timpul invaziei turcești din 1658 când aflăm că: „... după focul care pustiise acest oraș, nu mai rămăsese nimic în picioare, nimic nu scăpase, doar bisericile, pentru că erau boltite și clădite din piatra...”⁵⁶. Peste această umplutură, din partea superioară a casetei, din ultima fază de funcționare a hanului, au fost recuperate vase de sticlă care pot fi atribuite primei jumătăți a secolului al XIX-lea.

Groapa 3 era suprapusă parțial de Z 36 și avea probabil o formă circulară, diametrul acesteia restrângându-se de la 1,55 m (la cota de -3,60 m, când a fost observată) la 1,42 m (la cota de -3.80 m). Umplutura ei era formată din pământ negricios amestecat cu cărămizi (cu dimensiunile de 29 × 14,5 × 4,5 cm). Săpătura nu a putut continua în adâncime, pentru a epuiza complexul, din motive de siguranță și a spațiului restrâns.

Cimitirul bisericii lui Ghiorma Banul – Biserica Greci

Suprafața reală ocupată de acest cimitir este imposibil de determinat. Ca maximă întindere, era mărginit de actualele străzi Lipscani și Smârdan. Săpăturile arheologice din anul 2007 au fost efectuate spre limita nordică a zonei menționate, restul terenului fiind acum suprapus de construcția BCR. Cimitirul a fost surprins pe o lungime de cca 20 m și o lățime de cca 2.50 m, în casele IV-VIII ale sectorului C, teren aflat la nord de biserică (Figura 4). Cercetările viitoare vor arăta dacă el se întindea, ceea ce pare foarte probabil, și în zona pe care se află strada Stavropoleos. Oricum, suprafața cercetată este foarte mică și dacă avem în vedere că înmormântările se practica de jur împrejurul bisericii, putem estima că numărul acestora depășea câteva sute.

În **caseta III**, sub nivelul decapării mecanice, la cota de -0.85-0,90 m s-au putut observa resturi osteologice umane împrăștiate, notate convențional de la M1 la M3. Având în vedere că sub această cotă nu au mai apărut resturi umane, considerăm că M1-3 nu reprezentau morminte sau reînhumări ci sunt rezultatul intervențiilor moderne, oasele fiind antrenate, probabil, din caseta alăturată. Tot din nivelul decapării mecanice provin M4 și M5, din caseta V, respectiv caseta VI, reprezentând grupări de oase dezarticulate.

⁵⁵ MMB - Nr. colecție 57, nr. inventar 176678.

⁵⁶ Paul din Alep, Călători VI, p. 261.

În **caseta IV** a fost documentat un sigur mormânt, notat M20 (Figura 6/2) la cota -2,68 m față de nivelul actual de călcare, păstrat parțial în poziție anatomică, având membrele inferioare suprapuse de Z 30 (zid de compartimentare din prima fază de funcționare a hanului).

Cel mai mare număr de morminte – 23 – a fost cercetat în **caseta V** (Figura 7, 9-10): dintre acestea, 10 se aflau în conexiune anatomică, fiind dezvelite parțial (M11, M17, M27) sau deranjate mai mult sau mai puțin (M19, M28, M29, M30, M44, M48, M59); câteva reprezintă reînhumări (M7/8, M26, M43/45), restul fiind grupări mai mari sau mai mici de oase deranjate (M10, M14, M18, M23, M24, M35, M42, M48Bis și M60).

Un prim grup de morminte⁵⁷ (M7/8, M11) a fost observat la -1,60-1,80 m față de actualul nivel de călcare. Dintre acestea este posibil ca și gruparea reprezentată de M7/8 (reînhumare) să fi fost deranjată de Z 14.

Un al doilea nivel de morminte (M17, M19, M26, M27, M60) era cuprins între -1,90 și 2,20 m față de actualul nivel de călcare. Dintre acestea M27 a fost suprapus de Z 30.

Ultimul nivel, cel de-al treilea, era cuprins între -2,20 m și -2,50 m (M28, M29, M30, M44 și M48). Dintre acestea, M30 era suprapus de Z 30 în partea superioară a corpului. M28, M43/45 suprapuneau Groapa 2 (incendiată în secolul XVII) care aparținea unui nivel de locuire anterior folosirii acestui spațiu drept cimitir.

M23, M24, M27, M30 suprapuneau Amenajarea 2 (folosită în prima jumătate a sec. XVI), astfel că acestea se pot plasa, cel mai devreme în secolul al XVII-lea, ținând cont și de faptul că zona era locuită și în a doua jumătate a secolului XVI, poate chiar și în prima jumătate a celui următor.

În **caseta VI** (Figurile 11/1 și 12/1) au fost surprinse opt morminte în poziție anatomică, deranjate parțial (M6, M13, M32, M33, M34, M41, M56 și M57) și două grupări de oase deranjate (M12, M15).

Ca și în caseta V, și aici se pot observa mai multe nivele. Unui prim nivel, localizat între -1,55-1,70 m, îi aparține doar M13 – dezvelit unul din membrele inferioare, cu resturi de sicriu alături, partea superioară rămânând în martorul dintre casele V și VI.

Un al doilea nivel se afla între cotele -1,90 și -2,20 m (M15, M32, M33, M34 și M41). Dintre acestea, doar M33 este aproape complet, restul fiind dezvelite parțial: partea superioară a lui M32 a rămas în martorul dintre casele V și VI, în timp ce M34 a suferit un deranjament la nivelul pieptului și membrilor inferioare. În cazul lui M15 – localizat chiar lângă zidul BCR-ului - nu putem preciza dacă este vorba de o reînhumare, având în vedere numărul mic de oase păstrate, sau a fost deranjat de zidul din

⁵⁷ Nivelele de înmormântare au fost stabilite pe baze pur altimetrice, legate de adâncimea mormintelor măsurată de la nivelul trotuarului și nu pe repere cronologice.

secolul al XIX-lea. Trebuie subliniat faptul că cele două nivele menționate suprapuneau Amenajarea 3, indicând utilizarea acesteia din urmă într-o etapă anterioară înmormântărilor din zonă.

Ultimul nivel de morminte, reprezentat de M56 și M57, a fost surprins la adâncimea de -2,65-2,80 m față de nivelul actual de călcare. M57, păstrat în partea sa superioară, a fost deranjat, în zona brațului stâng, de Groapa 3, în timp ce restul corpului de construcția clădirii actuale. Groapa lui M56 distruge o parte a construcției notate „Amenajare 3”.

În **caseta VII** (Figura 8) au fost surprinse un mormânt (M31) și șase grupări de oase deranjate (M25, M36-38, M40, și M58) aflate între 1,50-1,80 m față de actualul nivel de călcare. Cu excepția lui M31, descoperit în colțul de NV al casetei, între Z36 și Z14, osemintele umane au fost descoperite la vest de de Z37 și pavaj (nivelul 9), care le și suprapuneau parțial.

În **caseta VIII** (Figura 11/2) au fost cercetate opt morminte în poziție anatomică (M9, M22, M49-53 și M55), patru grupări de oase deranjate (M39, M46, M47 și M54) și două reînhumări (M16 și M21).

Primul nivel a fost observat între 1,50-1,80 m față de actualul nivel de călcare (M9, M16, M21, M22, M39). M9 păstrat în partea superioară, a fost distrus de la bazin în jos. M22, relativ întreg, a fost probabil afectat, pe partea stângă, de construcția lui Z14, craniul său a rămas prins în profilul de vest al casetei. M39, o grupare de oase dezarticulate, deranjate de aceeași construcție. În dreptul genuchiului drept a lui M22 au fost descoperite reînhumările M16 și M21.

Nivelul următor, aflat între 1,90-2,05 m față de nivelul actual de călcare, cuprinde cinci morminte în poziție anatomică, deranjate mai mult sau mai puțin (M49, M50, M51, M52, M55) și patru grupări de oase, antrenate la această adâncime (M46, M47, M53, M54). M55, aproape întreg, era suprapus de M9. La o mică distanță de picioarele sale, spre nord, se afla M54. M53 (membru inferior stâng, în conexiune) se afla sub craniile M21, M16. M47 (craniu) este deranjat de Z62, zidul unei pivnițe contemporane cu cea de-a doua fază a hanului Greci (casa 2/faza II). Mai complexă este situația unui grup de patru morminte (M49, M50, M51, M52). Cel mai recent este M49 care îl suprapunea și deranja în zona bazinului pe M50. Acesta din urmă suprapunea partea superioară și membrul stâng al lui M51. Cel mai vechi mormânt este M52, suprapus, pe partea stângă a pieptului, de M50 și M51.

Din planul general al cimitirului se observă două grupări importante de înmormântări, despărțite în zona structurii patrulate, denumită convențional Z36, care pare să aparțină unei construcții anterioare hanului și cimitirului.

Grupările de oase umane din interiorul casetei III (M1-3) par să indice ca aici se afla limita vestică a cimitirului, dincolo de această zonă nemaifiind descoperite morminte, în spațiul cercetat. Spre est, limita nu a putut fi

constatată datorită construirii pivnițelor din zona intersecției cu strada Smârdan (casa 2/faza II), care au suprapus și distrus complexe anterioare.

Din analiza complexelor funerare se observă că nu au existat morminte nederanjate, situație ce nu permite o analiză corectă a acestui cimitir, respectiv o paralelă cu descoperirile bucureștene din același interval cronologic. Din această cauză ne vom limita la prezentarea câtorva observații cu caracter general. Numărul mare de indivizi deranjați și existența grupărilor de oase dezarticulate sugerează o folosire intensă și continuă a terenului în care erau plasate mormintele. La aceasta se adaugă suprapunerea unor morminte de clădirile hanului Greci, dar și numeroase deranjamente provocate de lucrările utilitare contemporane.

Orientarea generală a mormintelor, V-E, cu variații foarte mici, probabil determinate de anotimpul înmormântării, a fost cea normală în cimitirele epocii, excepție făcând M 50, care era așezat pe partea stângă, cu picioarele ușor flexate.

Structura solului nu ne-a permis identificarea limitelor gropilor mormintelor⁵⁸. Din numărul total de complexe funerare cercetate, doar la două dintre ele a fost documentată prezența sicriului (M13 și M33). Numărul extrem de mic, care ar putea fi explicat și prin tipul de sol existent, se datorează frecvenței deranjărilor, dar nu putem exclude și înhumarea în giulgiu.

Datorită deranjamentelor, poziția ambelor mâini nu a putut fi determinată clar decât în două cazuri (M11 – pe bazin și M28 – pe lângă corp), iar în alte trei, pentru un singur braț (M17 – brațul drept pare flexat pe bazin, M20 – mâna stângă îndoită spre umăr și M52 – brațul drept îndoit pe abdomen).

Pe baza observațiilor stratigrafice și a suprapunerilor între complexe identificate în casele IV – VIII ale sectorului C, putem remarca următoarele⁵⁹:

Cele mai vechi morminte – sugestia are în vedere adâncimile la care au fost localizate în zona cimitirului și anterioare fazei I a hanului - sunt cele trei morminte (M20, M56, M57) descoperite la -2,60-2,80 m sub nivelul trotuarului (mult sub fundațiile fazei I - 2,02/2,10 m).

Tot anterioare fazei I a hanului și deranjate la construcția lui Z 14 sunt: M7/8, M10, M21, M22, M39, M59 și cele suprapuse de Z 30 (zid

---

⁵⁸ Gropile au fost săpate într-un pământ caracteristic intenselor activități edilitare din zonă (cu mortar, cărbune, fragmente de cărămizi), fapt care a „mască” conturul gropilor. Acest lucru a fost remarcat și la un cimitir din apropiere, cel al bisericii Sf. Dumitru, unde, doar la cele mai adânci morminte, care au trecut de acest nivel cu resturi de construcții, au putut fi observate gropile. Nici unul dintre mormintele din cimitirul bisericii Greci nu a trecut de acest nivel marcat de activități edilitare, deși au atins adâncimi considerabile.

⁵⁹ Mai multe precizări referitoare la cronologia cimitirului credem că o să putem face în urma unei viitoare analize referitoare la stabilirea cronologiei fazelor de construcție a hanului; momentan această analiză este vitregită de lipsa cercetării laturii sudice a hanului, dinspre str. Stavropoleos.

interior despărțitor al hanului, din prima fază de funcționare), M20, M27, M42 (reînhumare la construcția zidului) și M30 (prins sub zid) (Figura 10/1).

Faza II de construcție a hanului aduce o retragere a corpurilor de clădire ale hanului și o restrângere a zonei cimitirului prin apariția Casei 2 (Z 62-Z 64) (Figurile 1, 3 și 5), care suprapune M47 și M53 (Figura 15). Tot acestei faze credem că îi putem atribui și pavajul din caseta VII, sub care au rămas parțial necercetate M37, M38, M52, M50 și Z37, ce suprapune M36, M40, M46, M49 și M58 (Figura 15).

Ultima intervenție istorică, construcția Palatului de Asigurări Dacia Română, a deranjat M12, M15, M60, M32, M35 (Figura 13-14).

Deoarece, cu o singură excepție – M6, femeie *senilis* – nu dispunem de o analiză antropologică, singurele repere referitoare la sex ne sunt oferite de inventarul funerar. Pe baza prezenței fragmentului de pieptene de os (M10), a cerceilor (M28, M33) și a acului de păr (M37) putem preciza că acestea sunt morminte de femei. Mormântul cu inel cu monogramă este al unui bărbat cu numele Nicolae⁶⁰. Din cele 60 de complexe funerare putem indica doar un singur mormânt (M44) ca aparținând cu certitudine unui copil.

Din cele 60 de complexe funerare menționate, numai șapte au furnizat obiecte de inventar.

Pentru început reținem un inel sigilar descoperit în M11, la mâna stângă a unui bărbat – Nicolae (N, H, K, Λ) și doi cercei din argint aurit aflați la M28, un mormânt de femeie, piese care au aparținut unor persoane cu o situație socială mai bună.

Celelalte descoperiri – piese de podoabă și accesorii feminine (un pieptene din os depus la M10, un cercel din bronz argintat găsit la M33 și un ac de păr din bronz, recuperat de la M37) și accesorii vestimentare (18 bumbi din bronz care împodobeau veștmântul cu care a fost îmbrăcat personajul din M9 sau două copci „moș și babă”, la M55) – aparțin locuitorilor din mahala înmormântați în acest cimitir.

Cu excepția, monedelor, nu putem vorbi de o depunere rituală pentru aceste piese. Numărul foarte mic al descoperirilor se datorează faptului că majoritatea mormintelor au fost deranjate, în urma numeroaselor intervenții inventarul funerar fiind distrus sau împrăștiat.

Astfel se explică și numărul de monede – doar 9 ex. - care provine din acest cimitir. Emisiunile monetare acoperă un interval cuprins între secolele XVI-XVII.

Cronologia cimitirului

Unele mormintele din caseta V, între care se află și cele mai timpurii, așa cum am arătat mai sus (M27, M30), suprapun Amenajarea 2, datată în

⁶⁰ Lectura îi aparține doamnei Mirela Comănescu, căreia îi mulțumim pe această cale.

prima jumătate a secolului al XVI-lea (Figura 5, 11) în timp ce altele (M28, M43/45) suprapun Groapa 2, ce aparține unei locuințe incendiate în secolul al XVII-lea. În caseta VI, M56, cel mai vechi mormânt, a distrus Amenajarea 3, datată și ea în secolul XVI.

Din aceste repere stratigrafice putem presupune că locuirea a încetat în prima jumătate a secolului al XVII-lea, după care zona a fost ocupată de cimitir. Construcția hanului a impus o restrângere a zonei folosite, unele morminte fiind suprapuse de construcțiile acestuia (M7/8, M10, M20, M 22, M27 și M30). În 1837 August Raffet remarcă: „*Acest mic lăcaș închis într-o incintă îngustă și înconjurată de un cimitir sărăcăcios*”, ceea ce ne poate indica o restrângere a cimitirului în jurul bisericii. Suprafața foarte redusă a impus, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, și încetarea înmormântărilor locuitorilor din parohie care, probabil, foloseau cimitirul de la biserica Sf. Dumitru.

Monedele asociate mormintelor au apărut în caseta V (M11 – două piese, M17, M19, M28) și în caseta VIII (M49, M54 și M55 – două piese). Ele au fost descoperite în zona jumătății inferioare a scheletelor (zona picioarelor – M28, M49, M55, a pieptului – M55, abdomenului M11 și a bazinului – M11 și M17). Prezența unui număr mare de exemplare în zona picioarelor este surprinzătoare, poziția lor putând fi rezultatul unor deranjamente

Din numărul de nouă monede depuse în morminte, doar patru au putut fi identificate. Cea mai timpurie dintre acestea, un *schilling* bătut în Polonia (M19), a fost atribuit secolelor XVI-XVII⁶¹, interval cronologic căruia îi aparține și un dinar emis în Ungaria, după anul 1526. Ultimul a fost depus la M55, împreună cu un alt dinar, bătut tot în Ungaria, între 1683-1697 de împăratul Leopold I (1657-1705). Aceluiași emitent îi aparține un dinar pus în circulație în Ungaria, în anul 1689 (M49). Descoperirile monetare vin să confirme că cimitirul funcționa în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, fără a putea să avansăm o dată pentru începerea înmormântărilor

Din păcate, prin sărăcia și simplitatea sa, inventarul funerar recuperat nu constituie un element de datare foarte precis, obiectele fiind comune pentru perioada secolelor XVII-XVIII, fără variații tipologice de-a lungul vremii.

În București, cimitire de biserici funcționând în secolele XVI-XVIII, cercetate arheologic și cu atestări numismatice pentru aceste secole, au mai fost documentate la biserica Sf. Nicolae Șelari⁶², biserica Zlătari⁶³, biserica Sf. Ilie Gorgan⁶⁴, biserica Trei Ierarhi - Colțea⁶⁵ și biserica Răzvan⁶⁶.

⁶¹ Identificarea monedelor a fost făcută de Ana Maria Velter de la Muzeul Național de Istorie a României, căreia îi mulțumim și pe această cale.

⁶² Ștefănescu 1997, p. 29-32.

⁶³ Mănuclu Adameșteanu *et alii* 2005, p. 449-451, cu bibliografia respectivă.

⁶⁴ Mănuclu Adameșteanu *et alii* 2005, p. 39, cu bibliografia respectivă

⁶⁵ Mănuclu Adameșteanu *et alii* 2007, p. 95-98.

⁶⁶ Mănuclu Adameșteanu *et alii* 2005, p. 71, cu bibliografia respectivă.

CATALOGUL MORMINTELOR

Mormântul 1

Caseta C III, -0,70-0,80 m; sol negru, afânat, cu dărâmătură.

Adult⁶⁷, grupare de oase deranjate de intervenții moderne, formată din femur, peroneu, cubitus, fragmente calotă craniană, coaste și fragment bazin.

Mormântul 2

Caseta C III, -0,79-0,90 m; sol de umplutură.

Adult, grupare de oase deranjate de intervenții moderne, formată din craniu și alte oase mici.

Mormântul 3

Caseta C III, -0,70-0,90 m; nisip, umplutura șanțului unei țevi.

Adult, deranjat de intervenții moderne, din care s-a păstrat doar un femur, izolat.

Mormântul 4

Caseta C V, -0,70-0,90 m; sol negru cu dărâmătură.

Adult, grupare de oase deranjate.

Mormântul 5

Caseta C VI, -0,70-0,90 m; sol de culoare neagră, cu fragmente ceramice și sticlă.

Adult, grupare de oase deranjate.

Mormântul 6

Caseta C VI, -1,53-1,62 m; sol culoare neagră cu fragmente de cărămizi.

Adult, *senilis*, sex feminin, partea stângă aflată parțial în conexiune anatomică (craniul păstrat fragmentar, clavicula, humerusul, radiusul, coastele, vertebrele, sternul și osul coxal), partea inferioară și cea dreaptă superioară fiind deranjate.

Mormintele 7/ 8

Caseta C V, -1,63-1,75 m; sol negru, mâlos cu dărâmătură.

Adulți, reînhumări, din care s-au păstrat două cranii și oase dezarticulate provenind de la membrele superioare și inferioare.

---

⁶⁷ Precizarea nu are sens strict antropologic, fiind folosită pentru a diferenția copiii de adulți.

Mormântul 9

Caseta C VIII, -1,75-1,80 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult în decubit dorsal, vertebrele, coastele și o claviculă și un omoplat păstrate în conexiune anatomică, restul corpului fiind deranjat la construcția BCR-ului și/sau a pavajului din caseta VII.

Inventar

a. Accesoriu vestimentar – 18 bumbi globulari (13 întregi și 5 păstrați parțial), din bronz, descoperiți în zona bazinului, de o parte și de alta a coloanei vertebrale. MMB nr. col. 1; nr. de inv. 176.145. Tipologic, diferențiem două categorii:

1. plini la interior, un corp semisferic și cu o urechiușă aplatizată pentru prindere (10 ex). Dimensiuni: D – 6,41 mm; H – 10,34 mm; greutate medie – 1 gr.
2. globulari, din două semisfere lipite, cu o urechiușă aplatizată pentru prindere (8 ex). Dimensiuni: D – 5,60 mm; H – 10,08 mm; greutate medie – 0,80 gr. Greutatea totală este de cca. 17,98 g.

Mormântul 10

Caseta C V, 1,70-1,85 m: sol negru, mîlos cu dărâmtură.

Adult, sex feminin, grupare de oase deranjate la construcția lui Z 14 (zidul de incintă al hanului din prima fază de funcționare); păstrat cu partea stângă, până la cot, în conexiune anatomică: craniu, clavicula stângă, humerus stâng și câteva fragmente de coaste.

Inventar

a. Piesă de podoabă:

1. pieptene de os de mici dimensiuni, fragmentar, distrus la ridicare.

Mormântul 11:

Caseta C V, -1,55-1,85 m; sol negru. Lungimea surprinsă 0,95 m.

Adult, sex masculin, în decubit dorsal, stare bună de conservare. Brațele pe bazin. Femurele sunt îngropate în martorul dintre casetele V și VI.

Inventar

a. Două monede:

1. ilizibilă, recuperată de pe abdomen.
2. distrusă, identificată pe partea dreaptă a bazinului după urma de oxizi.

b. Piesă de poboabă:

1. inel de argint, descoperit la mâna stângă, cu verigă semicirculară în secțiune, turnată împreună cu un chaton rotund, ușor înălțat. Pe disc este incizată o cruce cu brațele egale, cu mijlocul marcat de alte două linii oblice, mai scurte. În cele patru colțuri sunt incizate slovele chirilice: N, H, K, Λ (Nicolae)⁶⁸. Mijlocul este marcat de alte două linii oblice. Dimensiuni verigă: D ext: 18,00 mm; l: 3,5-5,1 mm; GR: 1,6 mm. Dimensiuni chaton: D: 10,5 mm. MMB nr. col.: 2; nr. de inv.: 176.142

Mormântul 12 (Figura 11/1)

Caseta C VI, -2,22-2,46 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, grupare de oase deranjat de construcția zidului BCR, formată din fragmente de craniu, o vertebră, o coastă, și două oase lungi de la picior.

Mormântul 13

Caseta C VI, -1,53-1,65 m; sol negru cu fragmente de cărămizi și lemn putrezit.

Adult, în decubit dorsal, cu urme de sicriu; s-au păstrat: tibia, peroneul, un radius și un cubitus.

Mormântul 14

Caseta C V, 1,77-1,80 m; sol negru cu dărâmtură. Aflat în vecinătatea lui M11.

Adult, deranjat, din care s-a păstrat un maxilar izolat.

⁶⁸ Lectură Mirela Comănescu, A.N.

Mormântul 15 (Figura 11/1)

Caseta C VI, -1,93-2,21 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, grupare de oase deranjate, răspândite pe o suprafață relativ mare, fiind identificate fragmente de craniu, coaste, bazin și alte două oase mici.

Mormântul 16

Caseta C VIII, -1,70 m; sol negru, lutos cu dărâmtură.

Adult, reînhumare, din care s-a păstrat un craniu izolat. Pare depus împreună cu M21 lângă piciorul drept al scheletului din M22.

Mormântul 17

Caseta C V, -1,90-2,20 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, în decubit dorsal, aproape complet în partea superioară, craniu fragmentar, humerusul drept pe lângă corp. Partea de jos a membrilor inferioare se afla în martorul dintre casetele V și VI. Suprapus de gruparea de oase M26.

Inventar

a. O monedă descoperită deasupra bazinului, pe partea dreaptă, distrusă.

Mormântul 18

Caseta C V, -1,90-2,20 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, grupare de oase deranjate, formată dintr-o calotă craniană și alte câteva oase fragmentare.

Mormântul 19

Caseta C V, -1,85-1,90 m; sol negru.

Adult, în decubit dorsal, păstrat de la bazin în jos, partea superioară distrusă.

Inventar

a. O monedă descoperită în zona bazinului:

1. Polonia, *schilling*, secolele XVI-XVII, uzată, ruptă, perforată, (MMB-nr. de colecție 53).

Mormântul 20 (Figura 6/2)

Caseta C IV, -2,53-2,81 m; sol negru clisos.

Adult, în decubit dorsal, păstrat pe jumătatea superioară până la bazin, având mâna stângă îndoită spre umăr, iar dreapta deranjată. Partea inferioară a corpului este suprapusă de Z 30 (zid de compartimentare al hanului din prima fază de funcționare).

Mormântul 21

Caseta C VIII -1,70 m; sol negru, lutos cu dărâmtură.

Adult, reînhumare, din care s-a păstrat un craniu izolat. Pare depus împreună cu M16 lângă piciorul drept al defunctului din M22.

Mormântul 22

Caseta C VIII, -1,54-1,57 m; sol negru, lutos cu dărâmtură.

Adult, în decubit dorsal, păstrat în partea inferioară, cea superioară deranjată se află în martorul dintre casetele VII și VI. A fost deranjat de M39 și a deranjat, la rândul său, mormintele M16 și M21.

Mormântul 23

Caseta C V, -2,11 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, grupare de oase deranjate, formată din craniu, oase de la bazin și picioare.

Mormântul 24

Caseta C V, -2,10 m, sol negru cu dărâmtură.

Adult, deranjat, din care s-a păstrat doar craniul.

Mormântul 25

Caseta C VII, -1,67 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, grupare de oase deranjate, formată din craniu și două oase fragmentare.

Mormântul 26

Caseta C V, -1,85 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, reînhumare, grupare de oase depusă compact pe partea stângă a defunctului din M17, în dreptul bazinului.

Mormântul 27

Caseta C V, -2,18 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult în decubit dorsal, dezvelit doar în jumătatea inferioară, restul corpului fiind suprapus de Z30. Groapa lui a deranjat mormântul M24.

Mormântul 28 (Figurile 7 și 10/1)

Caseta C V, -2,23-2,45 m; sol negru cu fragmente de cărămidă.

Adult, sex feminin, în decubit dorsal, ușor deranjat în partea superioară, cu mâinile pe lângă corp.

Inventar

a. O monedă, distrusă, lângă femurul drept.

b. Piese de podoabă - doi cercei și un pandantiv:

1. cercei distrus, descoperit la dreapta craniului.
2. cercei fragmentar, descoperit la stânga craniului, de formă circulară, plat la interior, cu o montură în centru, în care se afla, probabil, o „piatră” (în prezent pierdută). Motivul decorativ este completat de mici sfere dispuse circular în jurul monturii și nervuri în relief, dispuse radial. Dimensiuni: D: 9,5 mm; D ext. montură: 2,00 mm. MMB-nr. de col. 5.

3. pandantiv cu piatră multifacțată, de culoare verde și montură din argint, decorată cu motive geometrice. Dimensiuni: H piatră: 19 mm; l max: 15 mm; H montură: 18 mm. MMB-nr. de col. 6.

Mormântul 29 (Figurile 7 și 10/1)

Caseta C V, -2,20-2,45 m; sol negru cu umplutură.

Adult, în decubit dorsal, deranjat, din care s-au păstrat doar picioarele.

Mormântul 30 (Figurile 7 și 10/1)

Caseta C V, -2,23-2,45 m; sol negru cu fragmente de cărămizi.

Adult, păstrat parțial, doar picioarele și fragmente din bazin, restul corpului fiind distrus. Partea superioară a corpului a fost suprapusă de Z 30 (zid de compartimentare a hanului din prima fază de funcționare).

Mormântul 31 (Figurile 8 și 12/2)

Caseta C VII, -1,50-1,62 m; sol negru cu dărâmatură.

Adult, în decubit dorsal, deranjat. Din jumătatea inferioară s-au păstrat femurul drept și jumătate din cel stâng, partea dreaptă a bazinului, restul fiind distrus.

Brațul stâng și câteva coaste erau pe extinderea fundației lui Z 14 (zid de incintă din prima fază de funcționare a hanului).

Mormântul 32 (Figura 11/1)

Caseta C VI, -2,13 m; sol negru-brun. S-a identificat urma coșciugului.

Adult, în decubit dorsal, din care a fost surprinsă doar partea inferioară a corpului, restul fiind prins în martorul dintre casetele V și VI.

Mormântul 33 (Figura 11/1)

Caseta C VI, -2,13 m.

Adult, sex feminin, în decubit dorsal, deranjat parțial în partea superioară: craniu fragmentar, coaste, coloană vertebrală, bazin, ambele femure, brațele și antebrățele fragmentare. Lipsește partea inferioară a picioarelor. Poziția brațelor nu a putut fi determinată. M33 a suprapus mormântul M41.

Inventar

a. Piesă de podoabă-un cercel:

1. cercel din bronz argintat, descoperit sub mandibulă, în stare fragmentară, format dintr-o tijă îngroșată la partea inferioară, care se continuă cu un corp alungit pe care, în relief, sunt redată motive vegetale. În mijloc are o montură circulară, în care se păstrează o „piatră” de culoare roșie (după aspect pare sticlă), polifățetată. În zona mediană, lateral, prezintă două urechiușe, pentru alte două tije. Dimensiuni: H: 24,00 mm; Gr: 3-5 mm. MMB, nr. inv. 176.144.

Are o bună analogie cu cercelul descoperit la M43 în necropola medievală Precista – Galați⁶⁹, datat în a doua jumătate a secolului XVI.

Mormântul 34 (Figura 11/1)

Caseta C VI, -2,13 m; groapa săpată într-un strat de dărâmătură.

⁶⁹ Matei, Anghel 1993, p. 526-530, Figura 1/5.

Adult deranjat, decubit dorsal, păstrat parțial (descoperit doar bazinul și câteva vertebre sacrale și lombare). Partea mediană a corpului lipsește.

Mormântul 35 (Figurile 7 și 10/1)

Caseta C V, -2,10 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, deranjat la construcția BCR, din care s-a păstrat doar craniul.

Mormântul 36 (Figura 8)

Caseta C VII, -1,61 m; sol negru-brun.

Adult, grupare de oase deranjate probabil la reînhumarea scheletului din M40; s-au păstrat doar craniul, vertebrele, coastele, brațul drept flexat la umăr. La dreapta lui se află două oase lungi de la picioare. Deasupra coastelor era așezat craniul scheletului din M58. Partea inferioară a rămas probabil prinsă sub pavajul din C VII.

Mormântul 37 (Figura 8)

Caseta C VII, -2,01 m; sol negru-brun.

Adult, sex feminin, din care a fost dezvelit doar craniul, restul corpului fiind suprapus de pavajul din interiorul casetei VII. A fost suprapus parțial și de craniul din M38.

Inventar

a. Piesă de podoabă-ac de păr

1. ac de păr, din bronz, cu capătul îngroșat prin încolăcirea tije. Dimensiuni:
L: 35 mm; Gr: 0,24 g. MMB nr. col. 3; nr. de inv. 176.143

Mormântul 38 (Figura 8)

Caseta C VII, -2,01 m; sol negru-brun.

Adult, din care a fost dezvelit doar craniul, restul corpului fiind suprapus de pavajul din interiorul casetei VII. Suprapunea craniul din M37.

Mormântul 39

Caseta C VIII, -1,57 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, reînhumare, formată dintr-o grupare de oase dezarticulate, alcătuită din fragment de bazin, coaste și oasele lungi ale picioarelor. Depuse pe partea stângă, în dreptul bazinului scheletului din M22.

Mormântul 40 (Figura 8)

Caseta C VII, -1,61-1,70 m; sol negru cu dărâmătură.

Adult, grupare de oase deranjate, formată din craniu și câteva coaste. Se afla lângă scheletul din M36, în partea stângă a bazinului, fără a putea preciza dacă este o reînhumare sau este suprapus de M36.

Mormântul 41 (Figura 11/1)

Caseta C VI, -2, 20 m; sol negru-brun.

Adult, în conexiune anatomică, din care s-au păstrat doar oasele lungi de la picioare. Este suprapus și deranjat de M33.

Mormântul 42 (Figura 9)

Caseta C V, -2,30-2,40 m; sol galben nisipos.

Adult, deranjat la construcția BCR; s-au păstrat doar craniul și alte oase fragmentare.

Mormântul 43 / 45 (Figurile 9 și 10/2)

Caseta C VII, -2,45 m; groapă vizibilă, sol negru-cafeniu în interiorul gropii, galben la exterior.

Reînhumare, sub forma unei grupări de oase, de formă circulară, cu diametrul de cca 45-50 cm, conținând oase de la doi adulți.

Mormântul 44 (Figurile 9 și 10/2)

Caseta C V, -2,20-2,45 m; sol negru-cafeniu.

Adult, în decubit dorsal, din care s-au păstrat doar craniul, coloana vertebrală, claviculele, cele două humerusuri, câteva coaste, bazinul pe partea stângă și femurele. A fost deranjat, pe partea dreaptă, la construcția BCR. Suprapune mormântul M48.

Mormântul 46 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,90 m; sol negru cu dărâmătură.

Adult, deranjat probabil de M49, din care s-a păstrat doar craniul.

Mormântul 47 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,90-1,95; sol negru cu dărâmătură.

Adult, grupare de oase deranjate, formată din craniu și un femur. Restul corpului era suprapus de M53 și de Z 62 (zidul unei pivnițe contemporane cu faza a doua de existență a hanului Greci).

Mormântul 48/48 bis (Figurile 9 și 10/2)

Caseta C V, -2,10-2,40 m; sol galben nisipos.

Copil (Infans II), în decubit dorsal, din care s-a păstrat partea inferioară a corpului, restul fiind distrus probabil în momentul săpării gropii lui M44⁷⁰. La piciorul drept al scheletului din M44, o grupare de oase de copil (M48 bis), deranjate la construcția BCR și înhumarea defunctului din M44.

Mormântul 49 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,94-2,04 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, în decubit dorsal, din care au fost surprinse: un femur, o tibie, un peroneu și laba piciorului stâng. Restul corpului a rămas în martorul dintre casele VII și VIII. Suprapune mormântul M50.

Inventar

a. O monedă recuperată din zona picioarelor:

1. Ungaria, Leopold I, (1657-1705), dinar emis în anul 1689, la Kremnitz. MMB-nr. col. 59, nr. inv. 176680.

Mormântul 50 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,91-2,04 m; sol negru.

Adult, individ așezat pe partea stângă, cu picioarele ușor flexate, dezvelit de la bazin în jos. Partea superioară este îngropată în martorul dintre casele VII și VIII. Era suprapus de M49 și suprapunea mormântul M52.

Mormântul 51 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,91-2,04 m; sol negru.

Adult, grupare de oase aflate în conexiune anatomică, din care s-au păstrat doar tibia și femurul drept. Suprapunea partea dreaptă a mormântului M52.

Mormântul 52 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,91-2,04 m; sol negru cu dărâmtură.

⁷⁰ Determinarea antropologică a fost efectuată pe teren, în momentul descoperiri, de către Mihai Vasile, de la Muzeul Național de Istorie a României.

Adult, în decubit dorsal, s-au dezvelit ambele picioare în conexiune anatomică, bazinul, brațul drept îndoit pe abdomen, câteva coaste de pe partea dreaptă, vertebrele cervicale și lombare. Omoplații și craniul au rămas în martorul dintre casele VII și VIII. Era suprapus de M50, care deranja partea superioară stângă și de M51.

Mormântul 53 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,91-2,04 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, deranjat, s-au găsit doar o tibie și un femur în conexiune anatomică. Suprapus de M47.

Mormântul 54 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,91-2,04 m; sol negru.

Adult, grupare de oase deranjată, compusă doar din tibii și peronee.

Inventar

a. O monedă:

1. piesă în stare fragmentară, ilizibilă.

Mormântul 55 (Figura 11/2)

Caseta C VIII, -1,91-2,04 m; sol negru cu dărâmtură

Adult în decubit dorsal, aproape întreg, deranjat în partea superioară, la nivelul brațelor. Suprapus de fundația BCR. După adâncime, pare să corespundă unui nivel vechi de înmormântări.

Inventar

a. Două monede, una în zona picioarelor, celalată pe piept:

1. Ungaria, Leopold I (1657-1705), dinar emis între 1683-1697. MMB-nr. col. 58, nr. inv. 176679.

2. Ungaria, secolele XVI-XVII, dinar emis post 1516, fragmentar, perforat (MMB-număr de colecție 51).

b. Piese de îmbrăcăminte-copci:

1. două copci de îmbrăcăminte – „moș și babă”, distruse.

Mormântul 56 (Figura 12/1)

Caseta C VI, -2,68-2,75 m; sol negru cu dărâmtură, săpat în interiorul Amenajării 3.

Adult, în decubit dorsal, din care s-au găsit doar picioarele, partea superioară a corpului fiind prinsă în martorul ce desparte casele V și VI.

Mormântul 57 (Figura 12/1)

Caseta C VI, -2,68-2,75 m; sol negru cu dărâmtură. A fost deranjat (tăiat) la construcția BCR și la amenajarea fundației lui Z 36 (construcție de formă patrulateră în interiorul casei).

Adult, în decubit dorsal, s-a păstrat treimea superioară a corpului și câteva falange pe piept.

Mormântul 58

Caseta C VII, -1,70-1,80 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, deranjat, din care s-a surprins doar craniul. Suprapus de M36.

Mormântul 59

Caseta C V, -1,60-1,80 m; sol negru cu dărâmtură.

Adult, deranjat, s-a găsit doar o tibie și peroneul în conexiune anatomică.

Mormântul 60

Caseta C V, -2,10-2,20 m; sol negru cu fragmente de cărămizi, groapă vizibilă, de formă circulară, tăiată de zidul BCR.

Adult, grupare de fragmente de oase lungi.

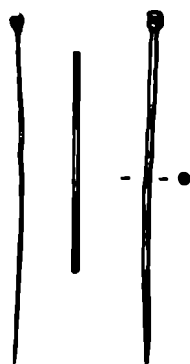
Descoperiri izolate

Tot din perimetrul cimitirului, din inventarul unui mormânt deranjat, provine și acul de păr descoperit în Cas IV/A-B, -1,95 m (dintre țevi).

a. Piesă podoabă – ac de păr

1. ac de păr, din bronz, cu capătul îngroșat prin încolăcirea tije de bronz.

Dimensiuni: L: 48 mm; Gr: 0,24 g. MMB – nr. col., nr. inv.

RESCUE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN THE HISTORIC CENTER OF BUCHAREST. THE GHIORMA BANU CHURCH – THE CHURCH OF THE GREEKS GRAVEYARD

Archaeological excavations in the Historic Center of Bucharest (2007) taking place on Lipscani Street (on the area between the Eugeniu Carada Street and Smârdan Street) uncovered a part of the Ghiorma Banu graveyard (the church was founded in 1664-1565) as well as wall remains of two construction phases of the Greeks' Inn (XVIII-XIX centuries). More than 60 tombs have been explored, of which 28 were inhumations, 7 were secondary burials (re-inhumations) and 28 were agglomerations of bones coming from disturbed graves. The latter were the consequence of disturbances (construction works, pit digging, etc) from various ages, including modern times. The assemblage of grave goods (earrings, a ring, a pendant, various types of buttons) is rather modest, with objects (resulting from the excavation of 11 burials) of a rather common nature for the XVII-XVIII centuries, showing little variation through time.

Of the nine coins found during the excavation of the tombs, only four could be determined (issued during the XVI-XVII centuries), confirming the use of the graveyard during the XVII century. The last burials took probably place at the beginning of the XIX century.

BIBLIOGRAFIE

Documente

- Bâzgan 2009** = Melentina Bâzgan, *C'ondica Marii Logofeții (1692-1714)*, Ed. Paralela 45, București.
- DIR. B, 1954** = DIR. B, veacul XVII, B. Țara Românească, vol. IV (1621-1625), Ed. Academiei R.P.R., București.
- DRH. B, 1969** = DRH. B, Țara Românească, vol. XXIII (1630-1632), București.
- DRH. B, 1996** = Damaschin Mioc, Ioana Constantinescu, DRH. B, VIII (1576-1580), București.
- Potra 1961** = George Potra, *Documente privind istoria orașului București (1594-1821)*, Ed. Academiei RSR, București.
- Potra 1982** = George Potra, *Documente privind istoria orașului București (1634-1800)*, Ed. Academiei RSR, București.
- Călători VI** = Călători străini despre Țările Române, vol. VI, partea I, Paul de Alep, îngrijit de M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.

Planuri

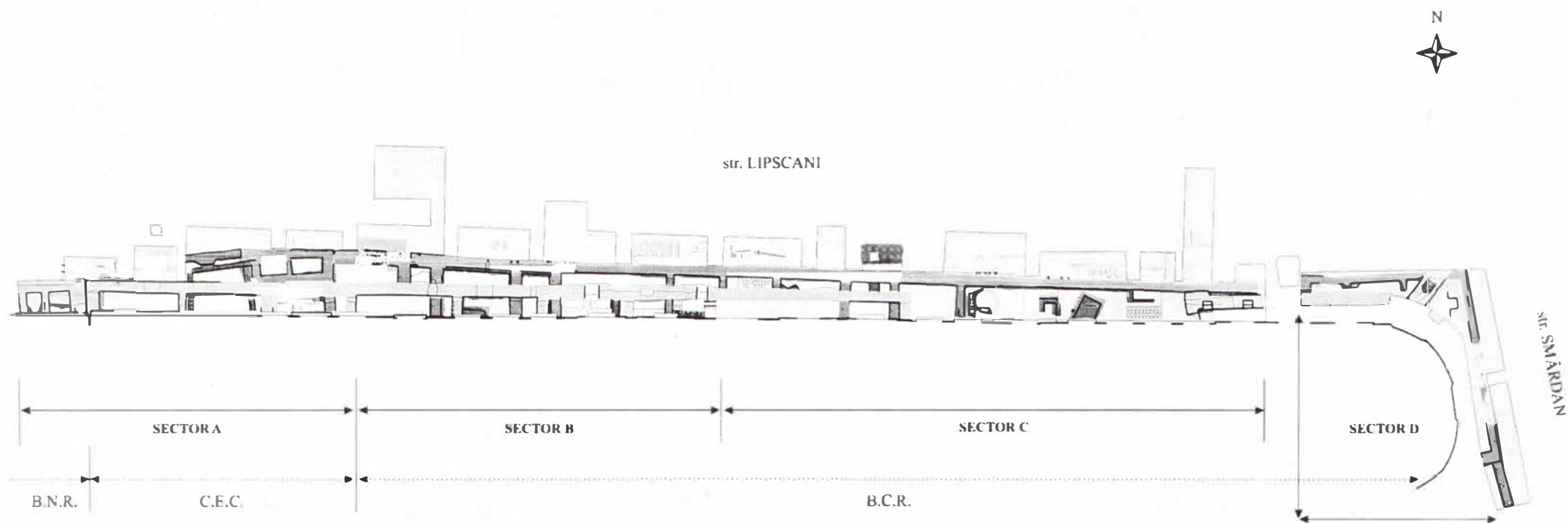
- Planul maiorului baron Rudolf Artur Borroczyński din 1852.
Planul maiorului D. Pappasoglu din 1871.

Bibliografie generală

- Andreescu 1964** = Ștefan Andreescu, Câteva precizări despre ctitoriile bucureștene ale lui Ghiormăbanul, în **GB**, XXIII, 5-6, p. 547-567.
- Cantacuzino 1954** = Gheorghe I. Cantacuzino, Sebastian Morintz, Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă, Punctul Movila Gorganului, în *București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, vol. I, București.
- Cantacuzino, Morintz, Rosetti 1958** = Gheorghe I. Cantacuzino, Sebastian Morintz, Dinu V. Rosetti, Șantierul arheologic București. Sectorul Biserica Albă din Postăvari, în **MCA** V, p. 636-642.

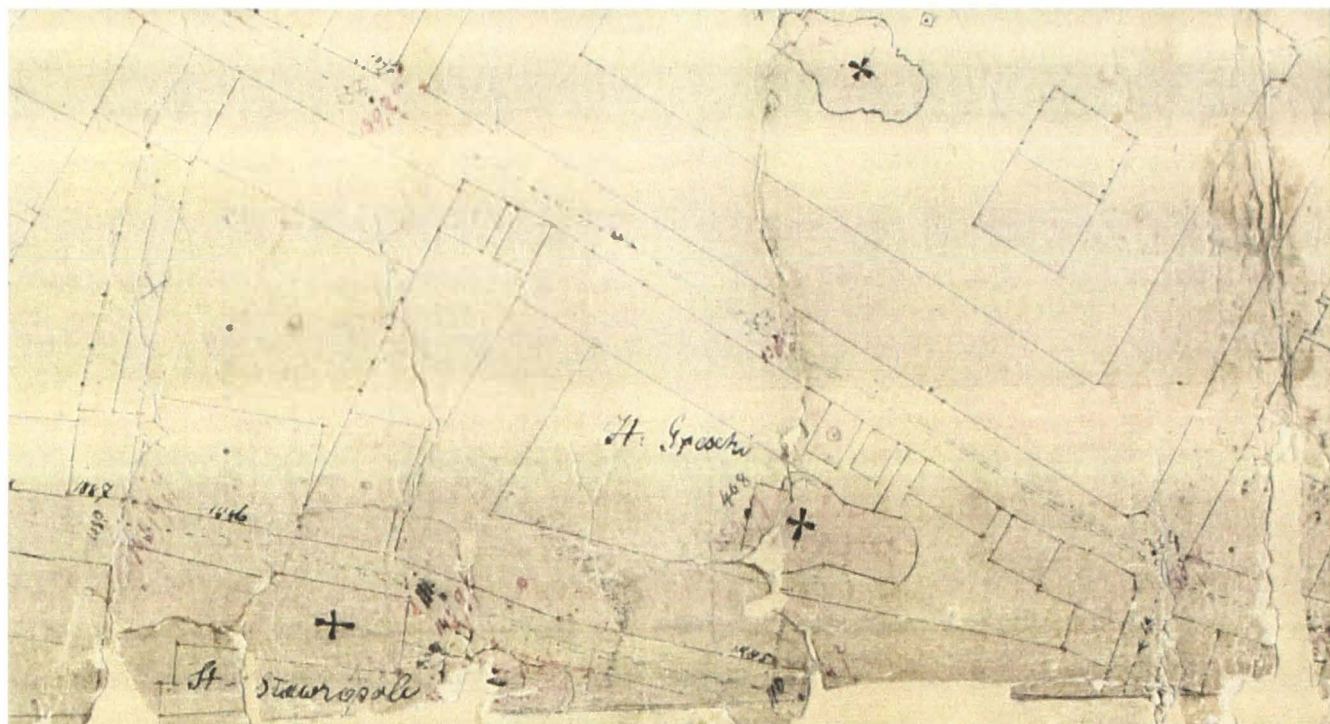
- Comănescu 2009** = Mirela Comănescu, Biserica Hanul Greci din București – Mărturii documentare, în **CAB VIII**, București.
- Corbu 1936** = A.C. Corbu, *Bucureștii vechi. Documente iconografice*, București.
- Ionnescu-Gion 1899** = Ion Ionnescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București.
- Ionescu 1967** = Ștefan. Ionescu, Artiști francezi în București, la mijlocul secolului al XIX-lea, **RM**, IV, 5, p. 446-450.
- Lapedatu 1907** = Alexandru Lapedatu, Catagrafia bisericilor bucureștene la 1810, **BOR**, XXXI, 8, p. 960-964.
- Matei, Anghel 1993** = Mircea D. Matei, Aneta Anghel, *Necropola medievală de la biserica Precista din Galați*, **MCA**, A XVII-a București, p. 526-530.
- Mănucu Adameșteanu et alii 2005** = Gh. Mănucu Adameșteanu, Katiusa Pârvan, Ana-Maria Velter, A. Vâlcu, Muzeul Municipiului București, Seria Patrimoniu, 3, *Monede medievale și moderne descoperite în București și în împrejurimi (sec. XIV-XIX)*, București.
- Mănucu Adameșteanu, Rădulescu 2007-2008** = Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, Venera Rădulescu, Cahle medievale decorate cu scena „Sfântul Gheroghe omorând balaurul” descoperite în București, în **CA**, Muzeul Național de Istorie a României, vol. XIV-XV, București, p. 393-410.
- Mănucu Adameșteanu et alii 2008** = Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, Raluca Popescu, Elena Gavrilă, Cristian Nestorescu, Tiberiu Zambory (MMB), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderaș, Dorin Sârbu (IAB), București. Centrul istoric, str. Lipscani, sectorul dintre str. Eugeniu Carada și str. Smârdan, în **CCA**, Campania 2007, București, p. 63-65.
- Mănucu Adameșteanu et alii 2009** = Gheorghe Mănucu Adameșteanu, Elena Gavrilă, Raluca Popescu, Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț, Meda Toderaș, Cristina Muja, Panait I. Panait, Gabriel Vasile, București. Centrul Istoric. Str. Sf. Dumitru, str. N. Tonitza, în **CCA**, Campania 2008, București, nr. 131, p. 271-272.
- Morintz, Cantacuzino 1954** = Sebastian Morintz, Gh. Cantacuzino, Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă, Punctul Movila Gorganului, în „*București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*”, I, Ed. Academiei RPR, București.
- Mușceleanu 1862** = Grigore Mușceleanu, *Calendarul antic pe anul 1862*, București.

- Olteanu 2002** = Radu Olteanu, *Bucureștii în date și întâmplări*, Ed. Paideia, București.
- Pappasoglu 2000** = *Memoria Bucureștilor II, Istoria fondării orașului București*, Fundația culturală Gh. Marin Speteanu, București.
- Parusi 2005** = Gheorghe Parusi, *Cronica Bucureștilor întocmită, din document și sentiment*, Editura Compania, București.
- Potra 1985** = George Potra, *Istoricul hanurilor bucureștene*, București.
- Potra 1990** = George Potra, *Din Bucureștii de ieri*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Stoica et alii 1999** = Lucia Stoica, Neculai Ionescu-Ghinea, Dan D. Ionescu, Petre Iliescu, *ATLAS - GHID Istoria și arhitectura lăcașurilor de cult din București*, vol I și vol II, Ed. Ergorom '79, București.
- Stoicescu 1960** = Nicolae Stoicescu, Lista dregătorilor din sfatul domnesc al Țării Românești în secolele XV-XVII, în **SMIM**, vol IV, p. 565-583.
- Stoicescu 1961** = Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Ed. Academiei RPR, București.
- Stoicescu 1971** = Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII*, Editura Enciclopedică Română, București.
- Șerbănescu 1960** = Nicolae Șerbănescu, Mărturii istorice despre monumentele religioase din Bucureștii de altădată, **BOR**, LXXVIII, 1-2, p. 83-116.
- Zănescu 2007** = Ionel Zănescu, *Călători străini despre Țările Române*, <http://www.jurnalul.ro/articole/2407/calatori-straini-despre-tarile-romane>.

Figura 1. Planul general al săpăturilor arheologice 2007-2008.
Figure 1. General plan of the archaeological excavations 2007-2008.

1

2

Figura 2. Biserica și Hanul Greci: 1. Planul Borroczyn, detaliu cu Hanul Greci (1847); 2. Litografie după desenul lui Auguste Raffet (1837).

Figure 2. The Greci Church and Inn: 1. The Borroczyn Plan, detail with Greci Inn (1847); 2. Lithography after Auguste Raffet's drawing (1837).

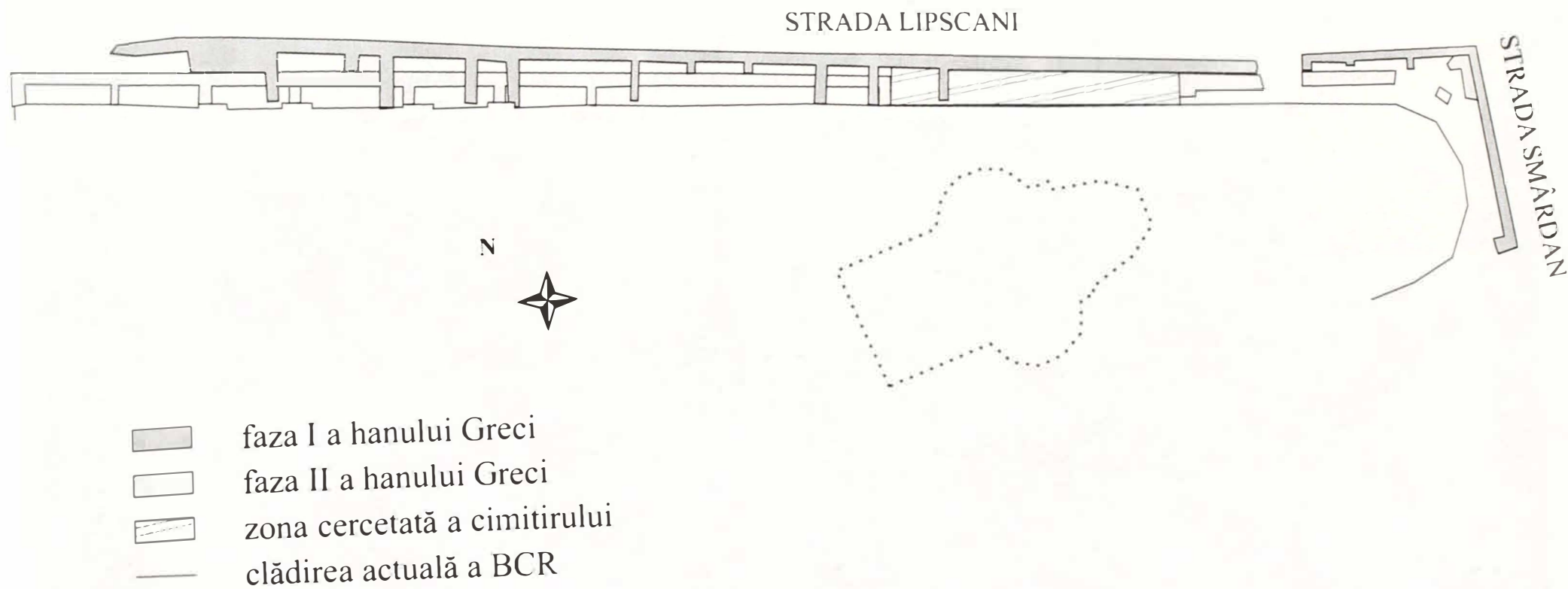

1

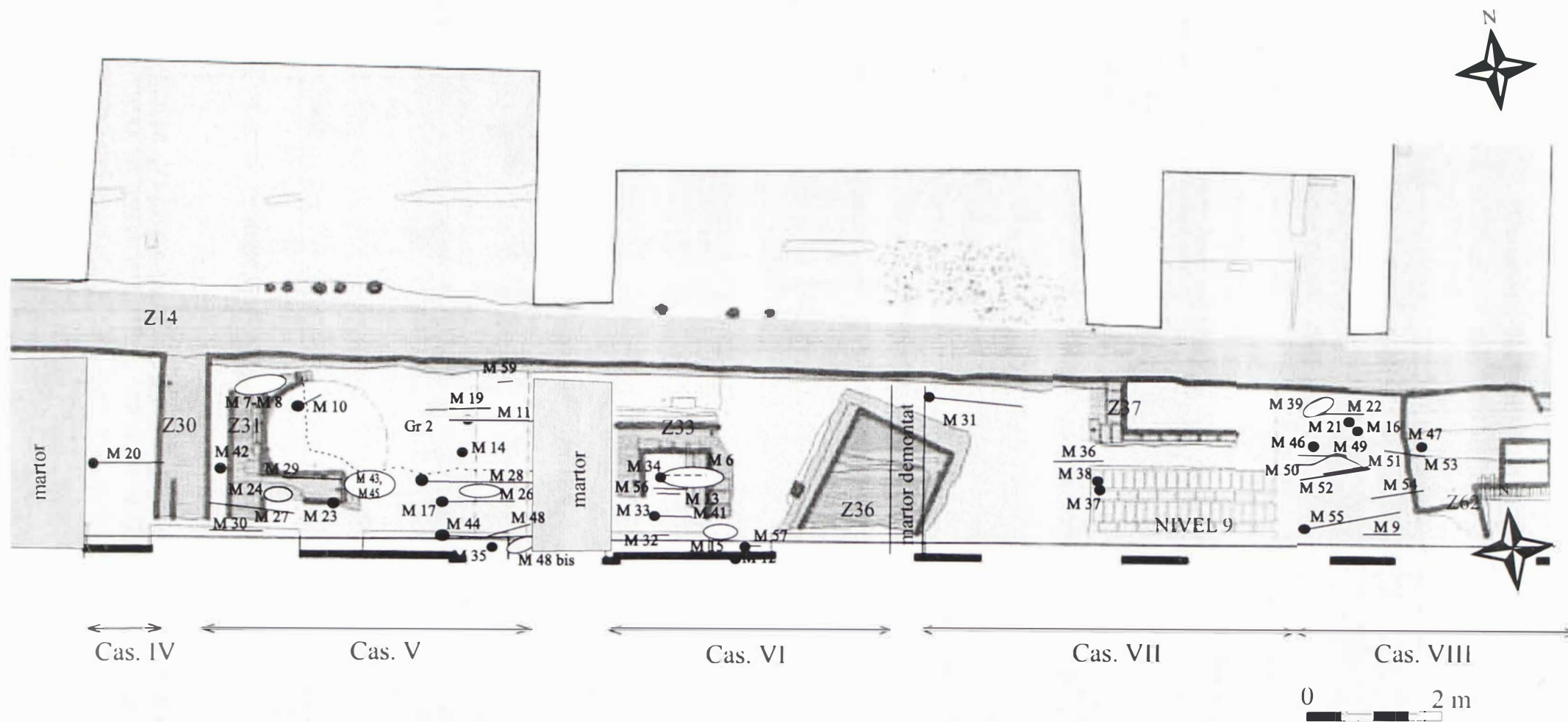

2

Figura 3. Sectorul C: 1. Vedere generală de la E la V; 2. Vedere generală de la NV la SE.
Figure 3. Sector C: 1. General view from E to W; 2. General view from NW to SE.

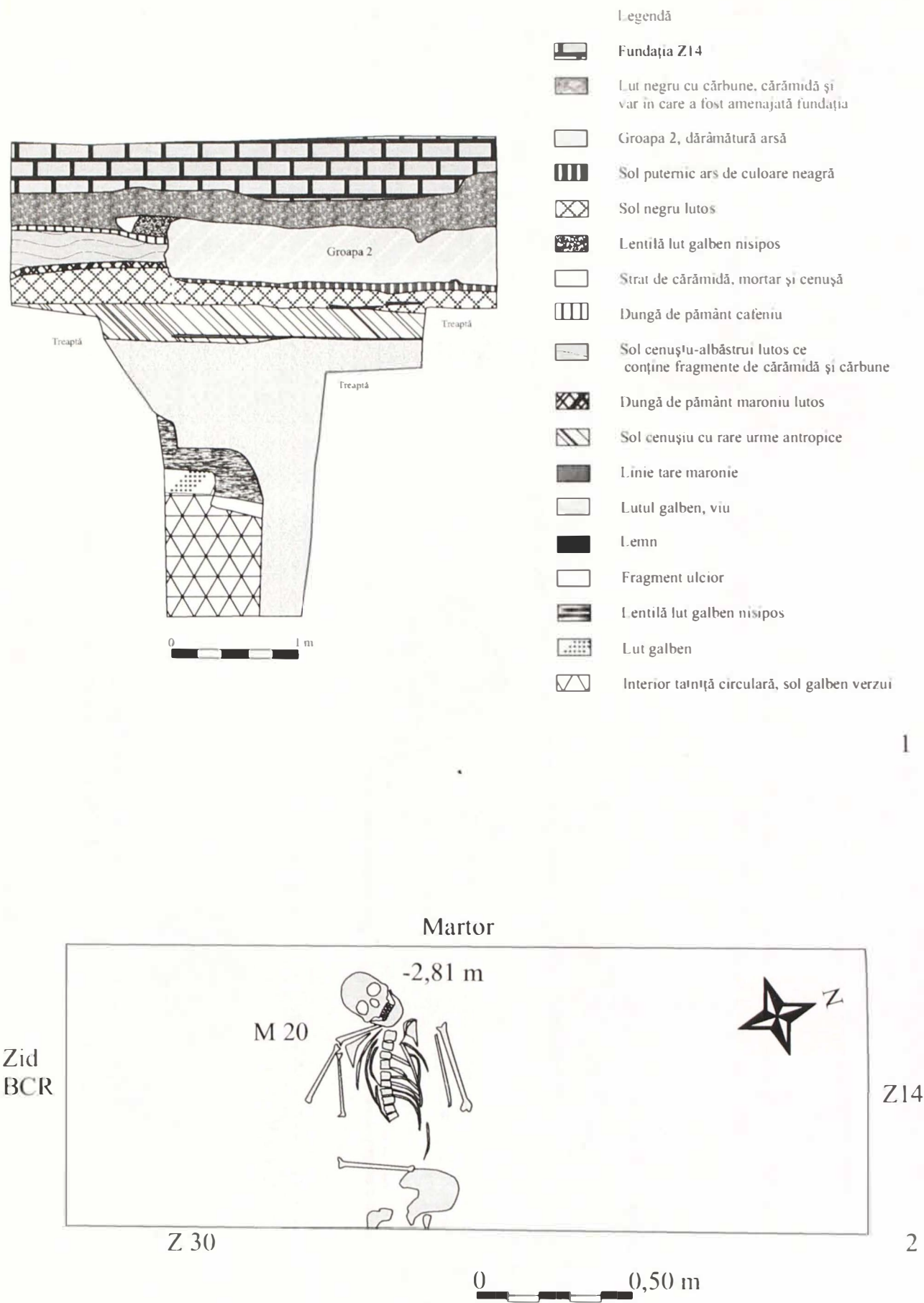

Figura 4. Zona bisericii și a cimitirului în raport cu fazele constructive ale hanului.
Figure 4. Relation between the church and cemetery area and the building phases of the inn.

Figura 5. Distribuția complexelor funerare în casele IV-VIII.
Figure 5. Distribution of the funerary complexes in trenches IV-VIII.

Martor

-2,81 m

M 20

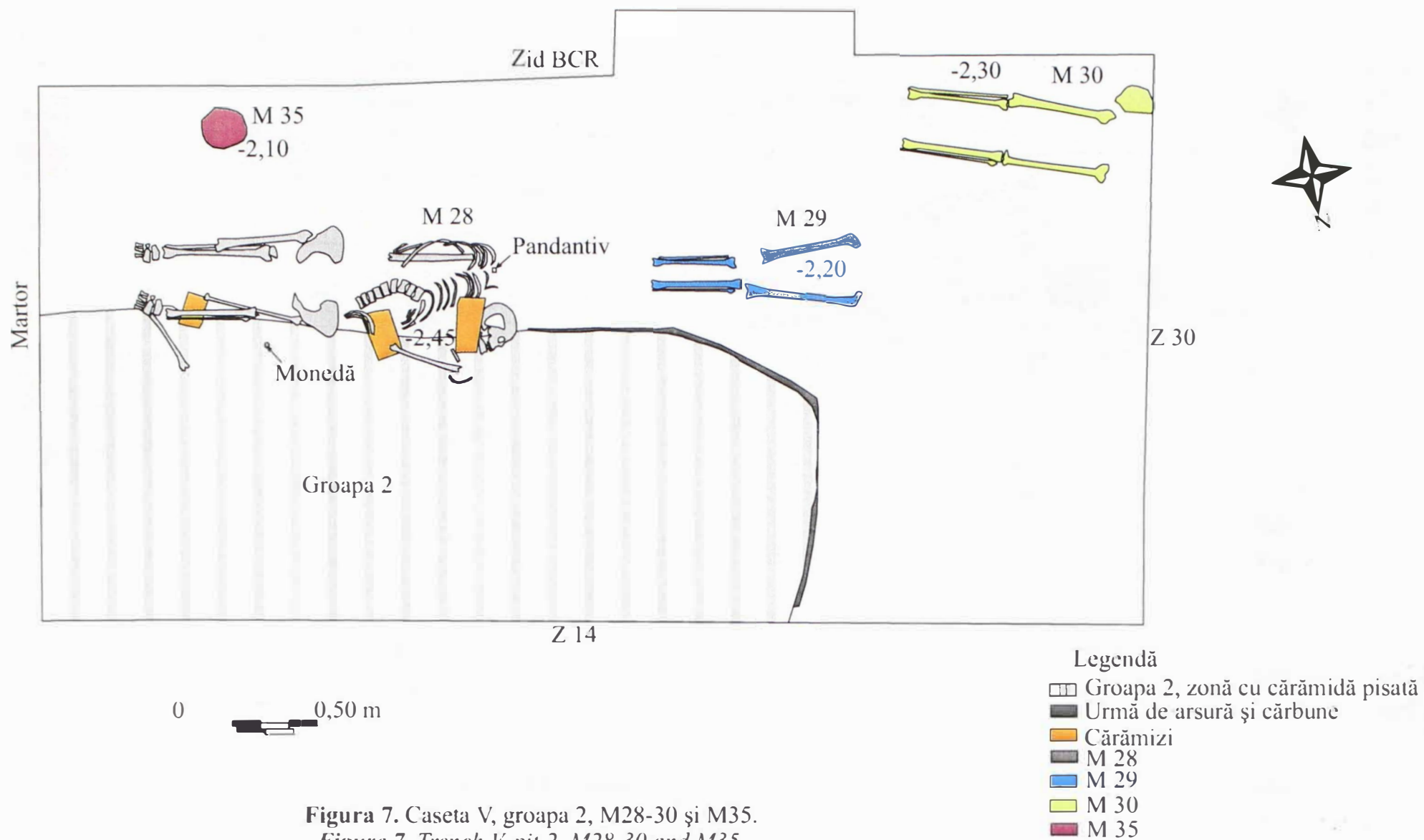
Zid BCR

Z 30

Z 14

0 0,50 m

Figura 6. 1. Caseta V, profilul de nord; 2. Grund caseta IV, M20.
Figure 6. 1. Trench V, northern profile; 2. Plain of trench IV, M20.

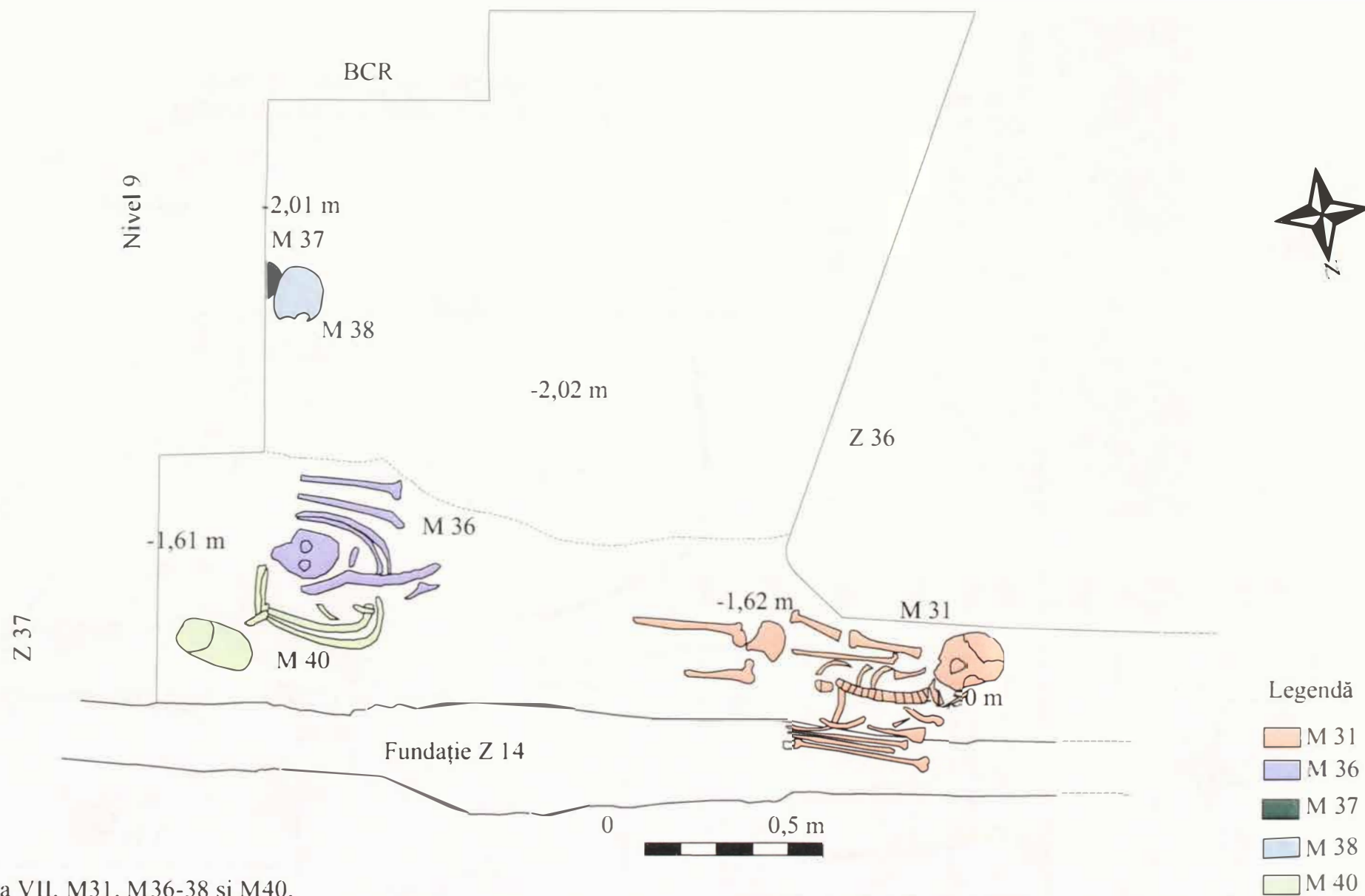

Figura 8. Caseta VII, M31, M36-38 și M40.
 Figure 8. Trench VII, M31, M36-38 and M40.

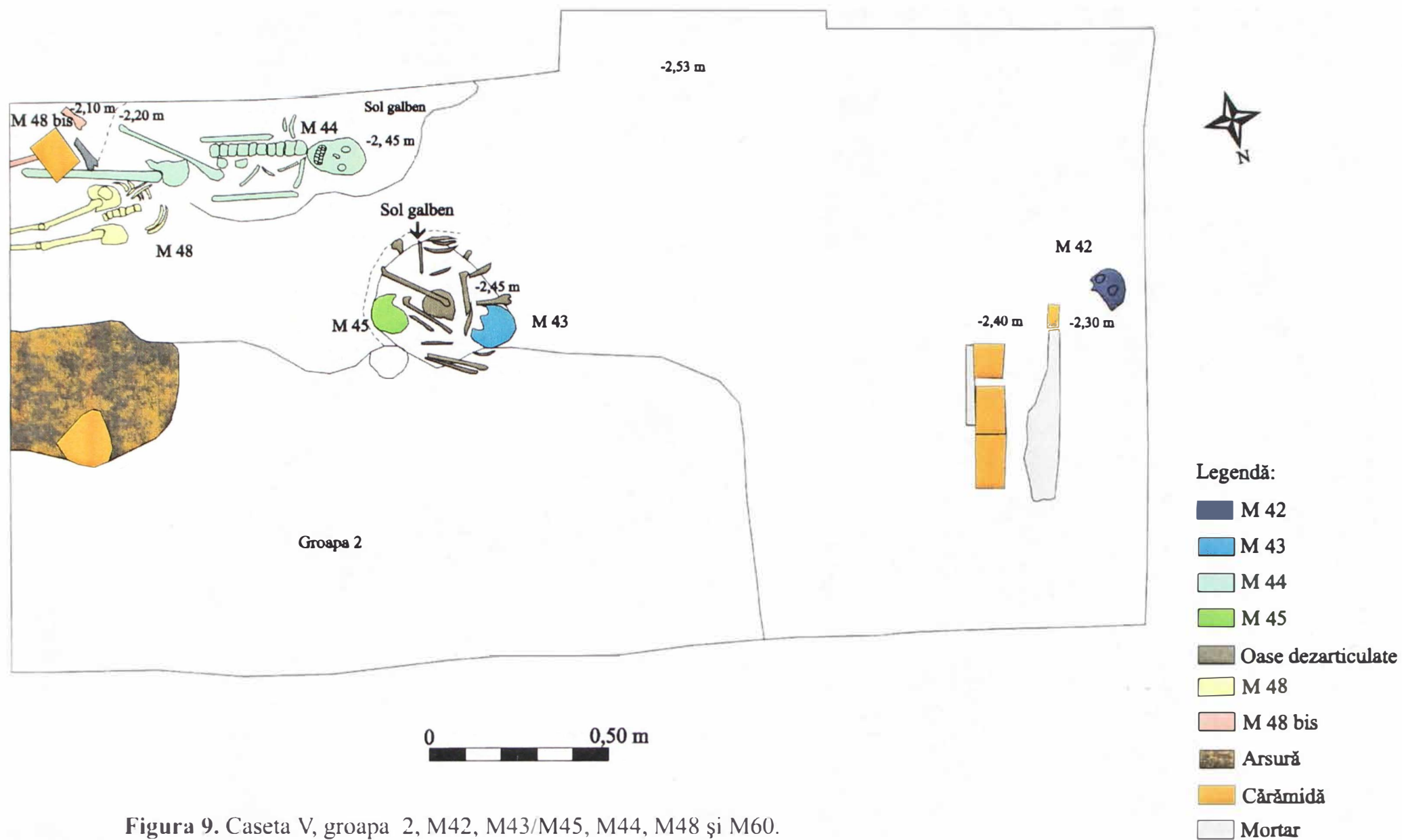
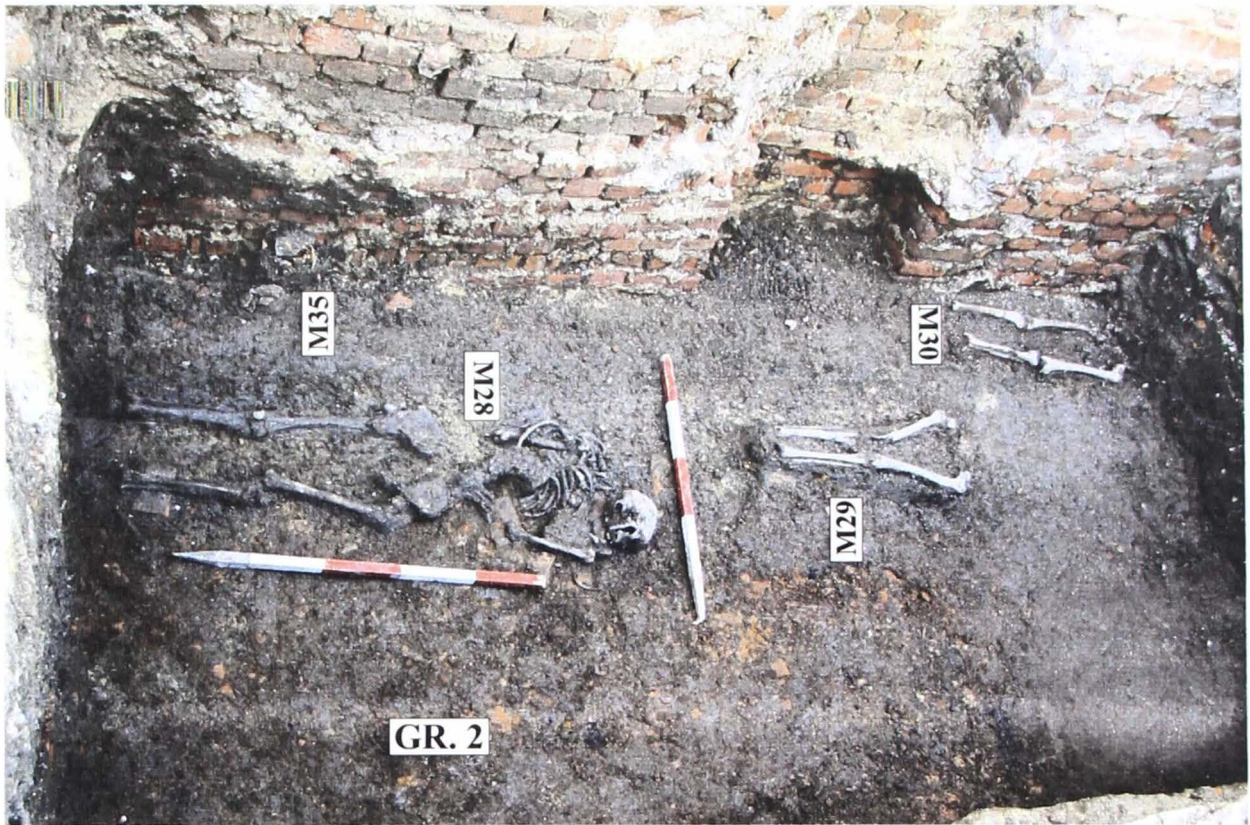

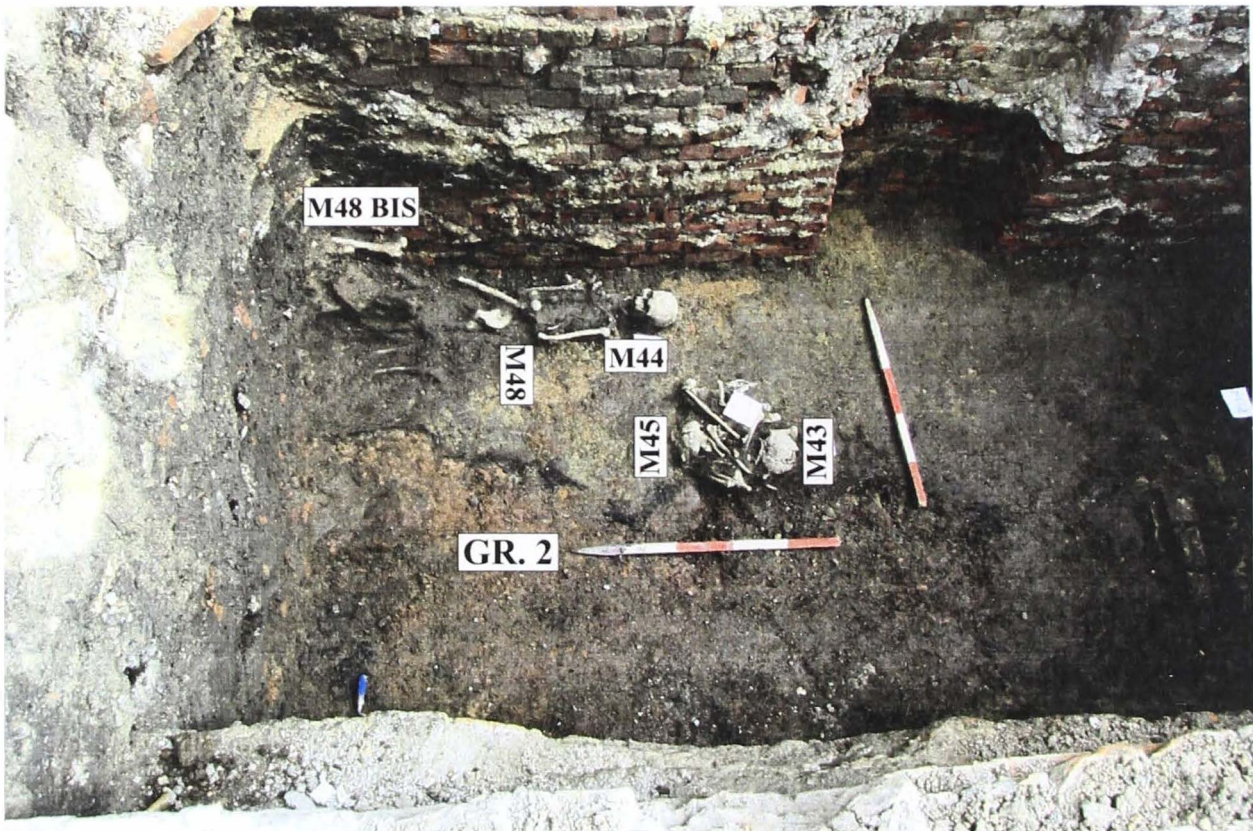
Figura 9. Caseta V, groapa 2, M42, M43/M45, M44, M48 și M60.

Figure 9. Trench V, pit 2, M42, M43/M45, M44, M48 and M60.

1

2

Figura 10. 1. Caseta V, groapa 2, Vedere de la N la S, M28-M30 și M35; 2. Vedere de la N la S, M43/45, M44 și M48.

Figure 10. 1. Trench V, pit 2, view from N to S, M28-30 and M35; 2. view from N to S, M43/45, M44 and M48.

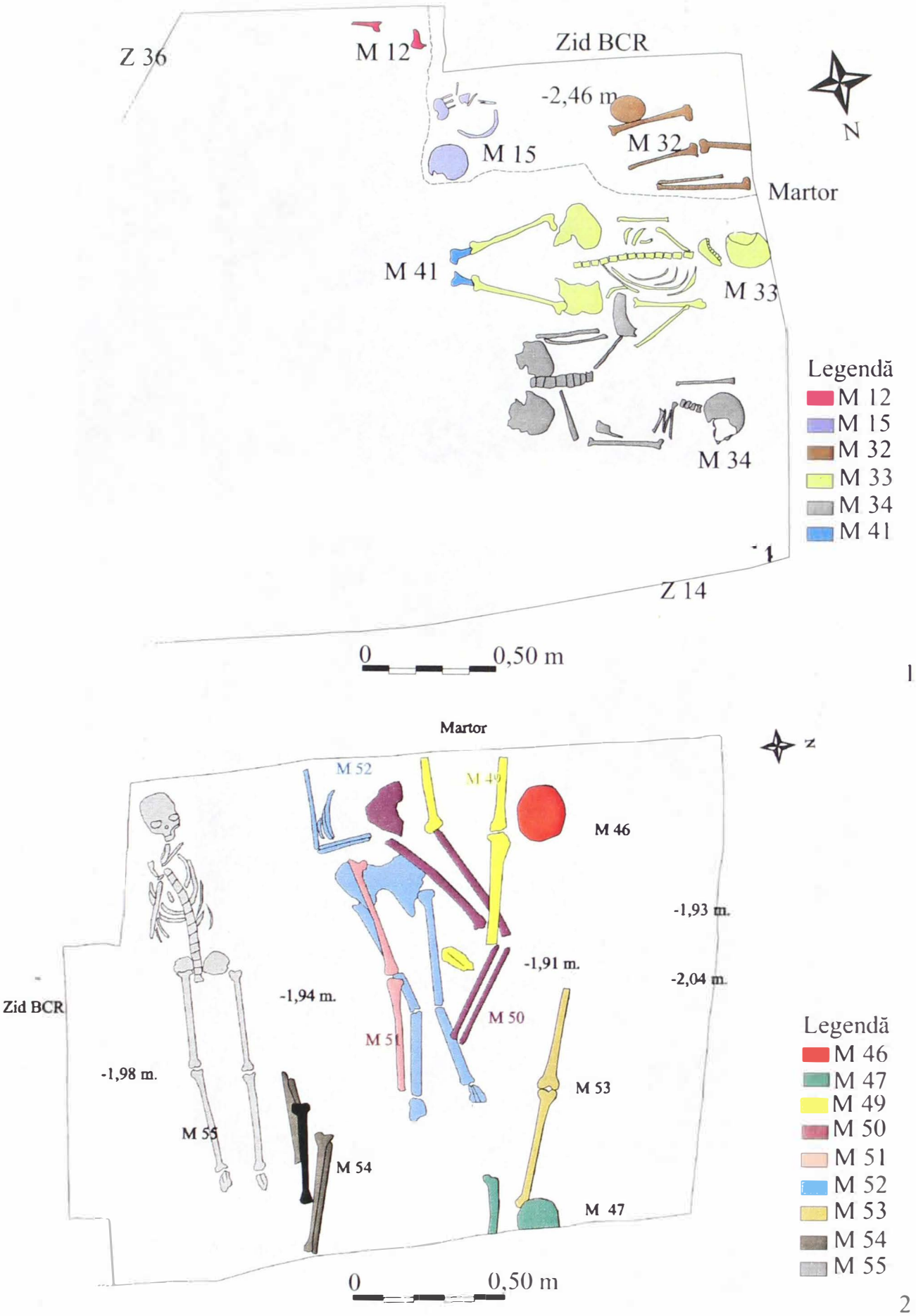
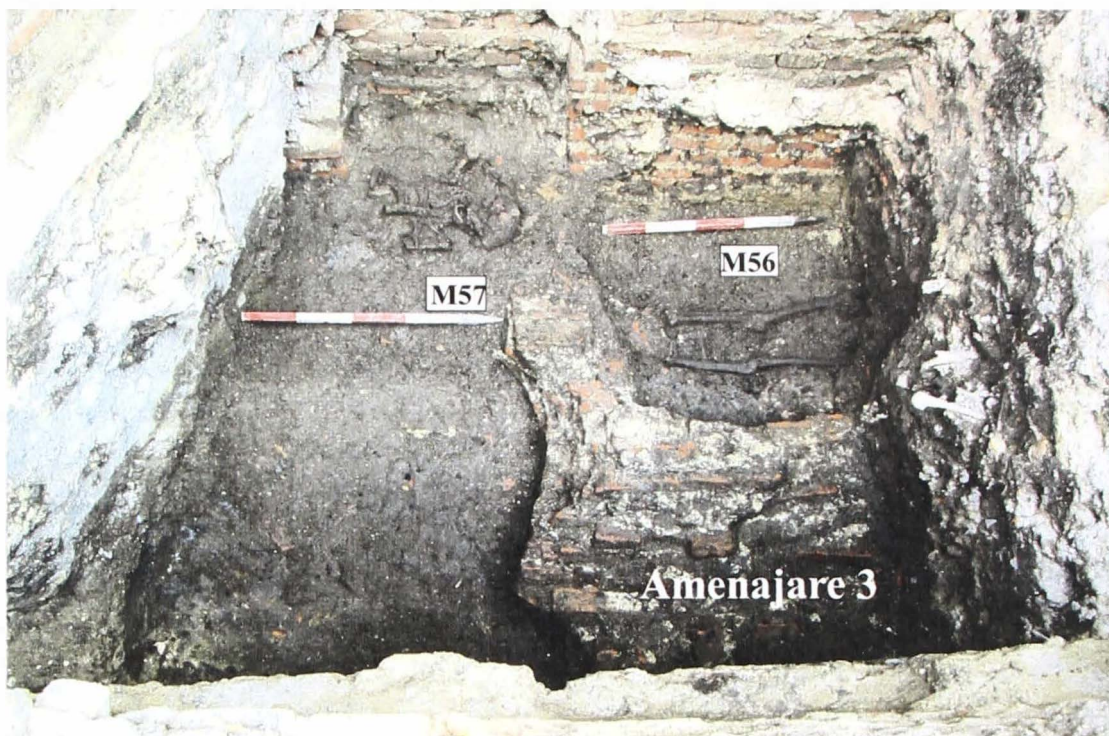

Figura 11. 1. Caseta VI, M12, M15, M32-34 și M41; 2. Caseta VIII, M9, M46, M47, M49 și M50-55.

Figure 11. 1. Trench VI, M12, M15, M32-34 and M41; 2. Trench VIII, M9, M46, M47, M49 and M50-55.

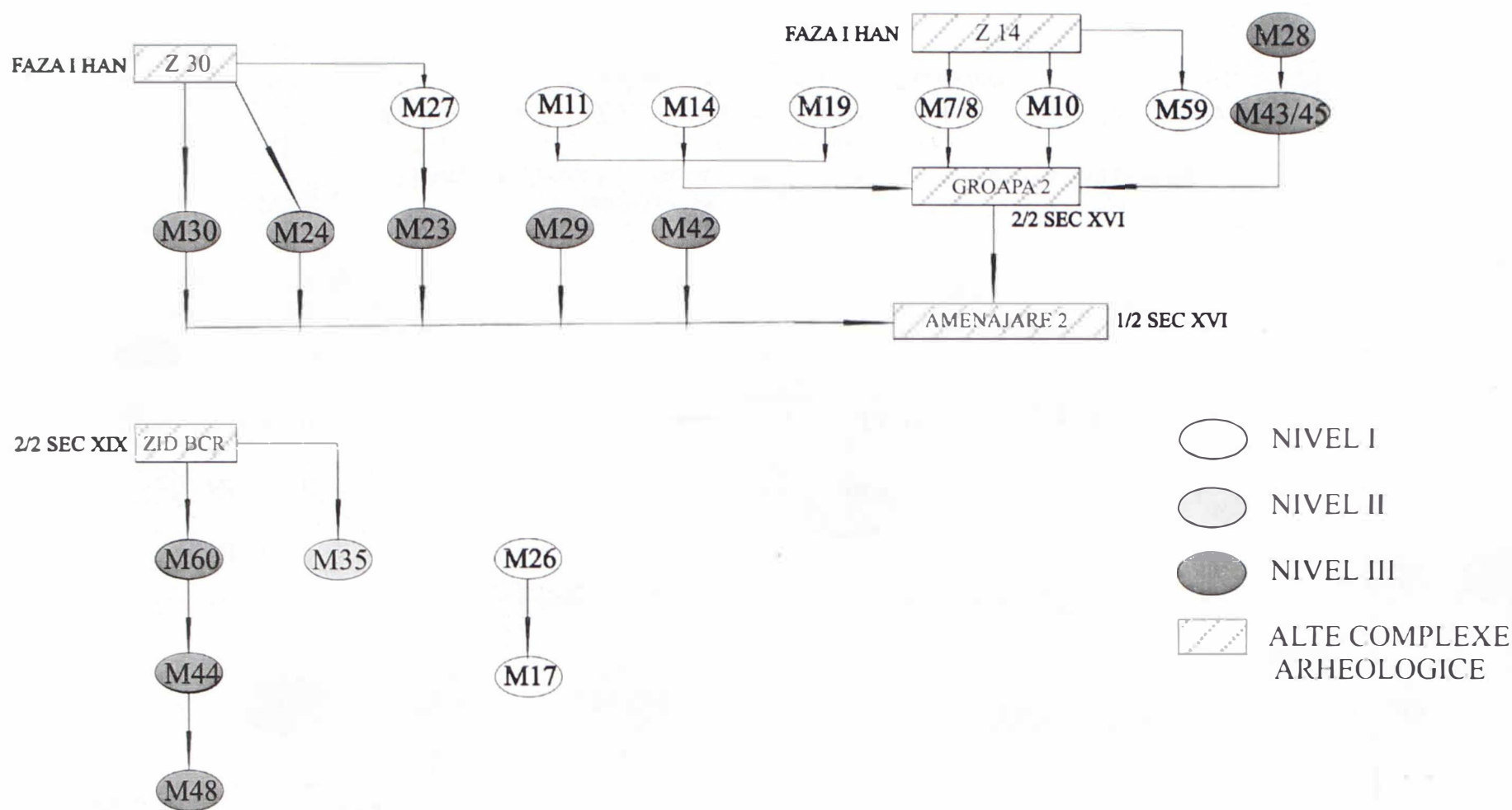
1

2

Figura 12. 1. Caseta VI, vedere de la N la S, amenajarea 3, M56 și M57; 2. Caseta VII, vedere de la N la S, Z 36 și M31.

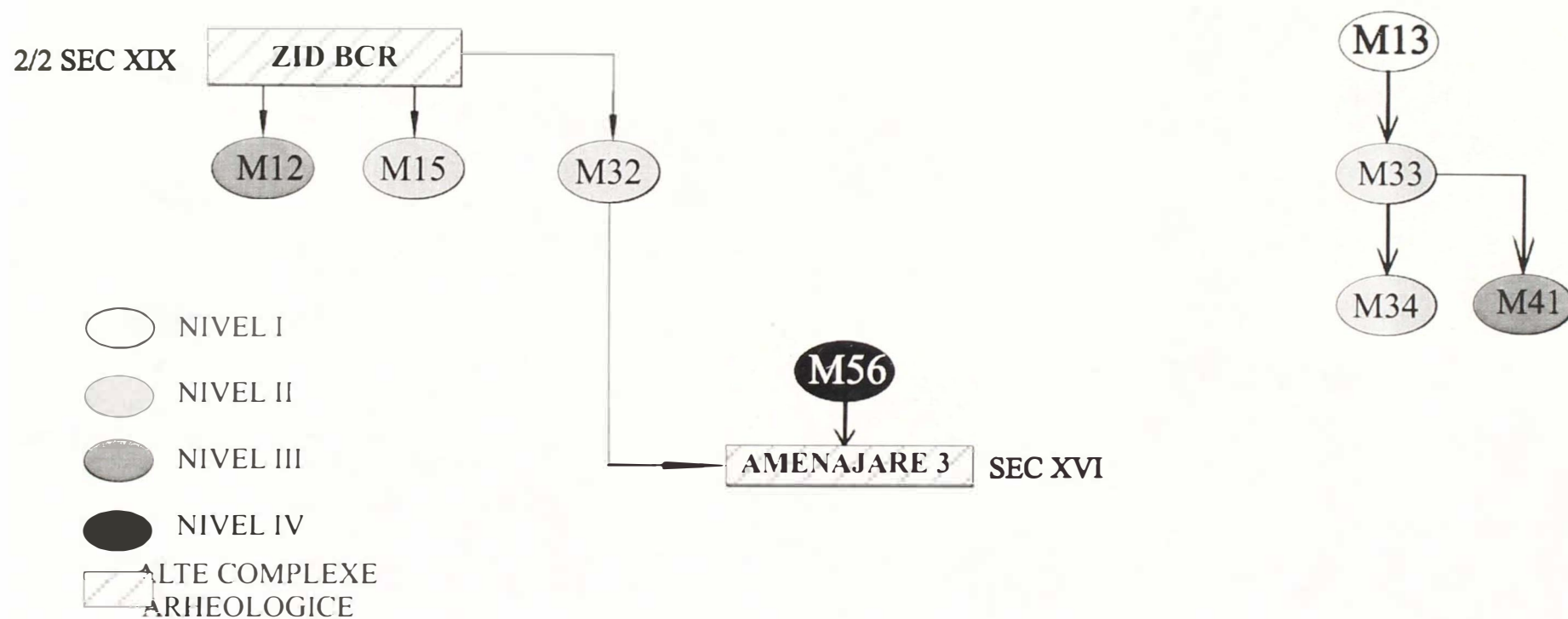
Figure 12. 1. Trench VI, view from N to S, establishment 3, M56 and M57; 2. Trench VII, view from N TO S, Z 36 and M31.

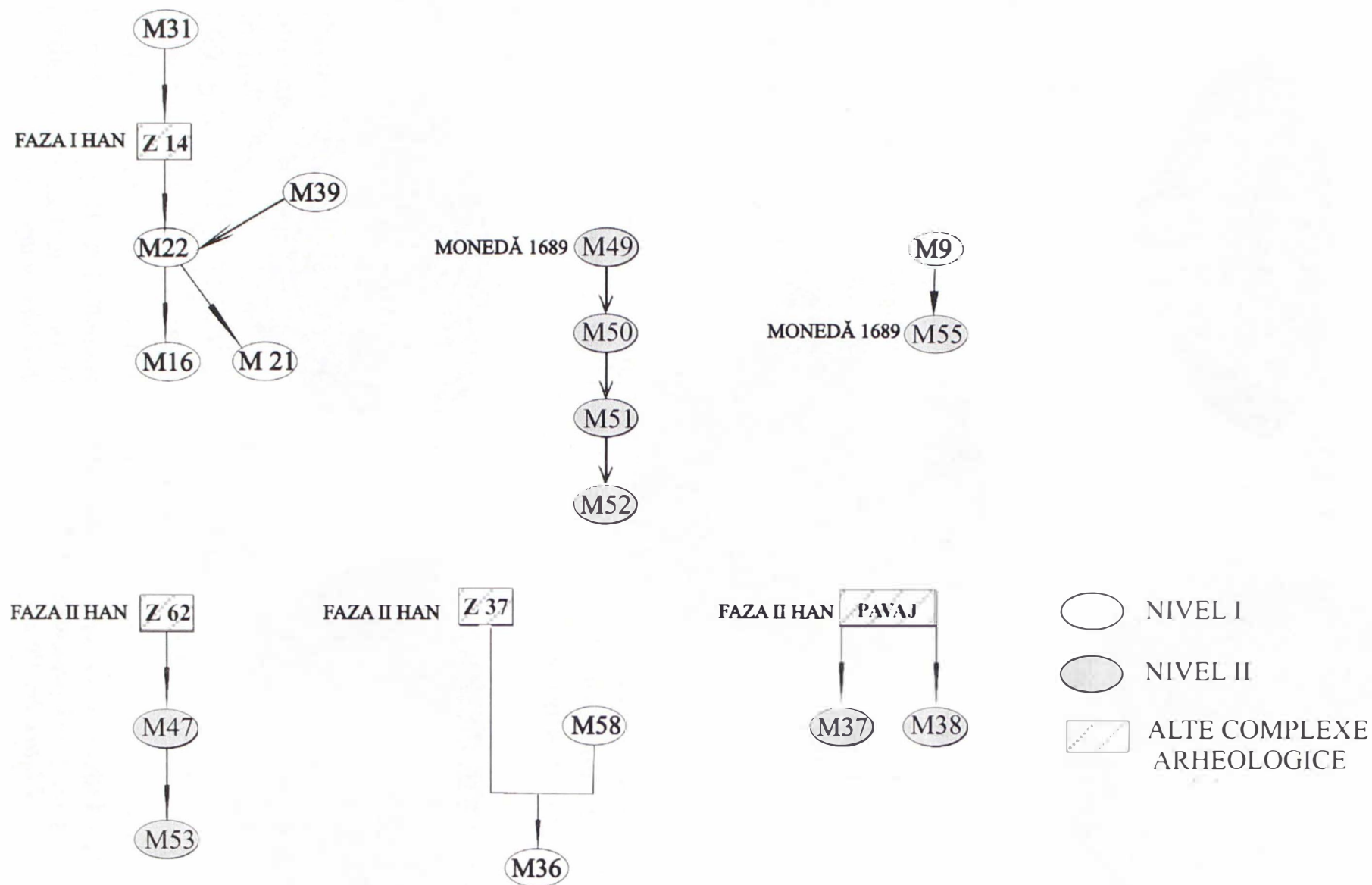
Figura 13. Caseta V, diagrama relațiilor de suprapunere între han și cimitir.
Figure 13. Trench V, superposition relations between the inn and the cemetery.

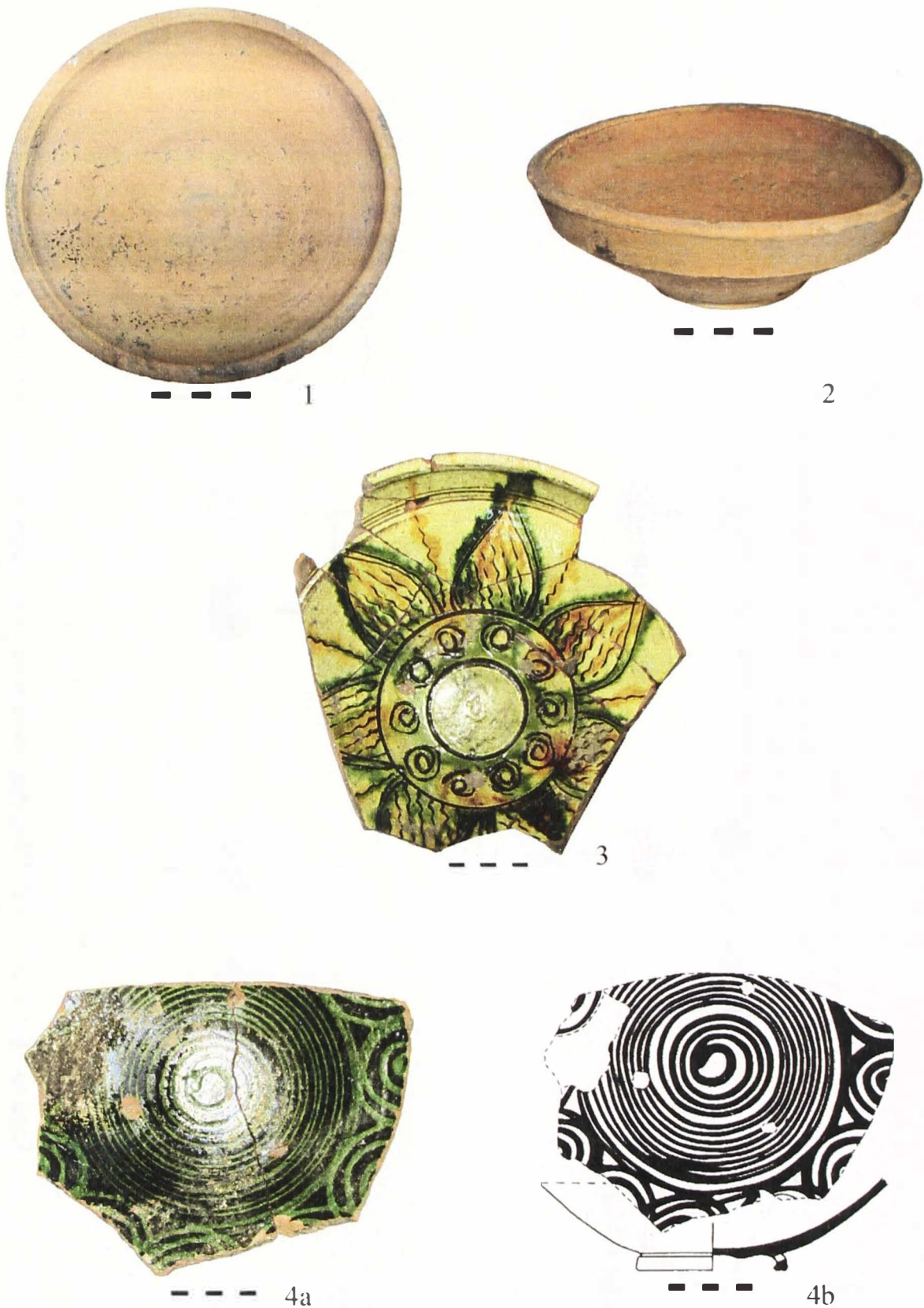

Figura 14. Caseta VI, diagrama relațiilor de suprapunere între han și cimitir și a nivelelor din cimitir.

Figure 14. Trench VI, superposition relations between the inn and the cemetery and between different levels of cemetery.

Figura 15. Casetele VII-VIII, diagrama relațiilor de suprapunere între han și cimitir.
Figure 15. Trench VII-VIII, superposition relations between the inn and the cemetery.

Figura 16. Groapa 2 - ceramică din secolele XVI-XVII:
castroane (1-2) și străchini (3-4).

*Figure 16. Pit 2 - pottery from the 16th-17th century:
bowls (1-2) and rounded bowls (3-4).*

PASAJUL FRANCEZ

Gheorghe MĂNUCU-ADAMEȘTEANU,
Andrei MĂGUREANU, Raluca Iuliana POPESCU, Ingrid POLL

Pasajul Francez se află în perimetrul sitului arheologic București – „Centrul Istoric”, cod RAN 179132.126 și este trecut în Lista Monumentelor Istorice din România drept ansamblu de arhitectură de la sfârșitul secolului XIX¹.

În cadrul Proiectului de Reabilitare Străzi și Utilități Zona Pilot Centrul Istoric București, zonă definită între străzile Calea Victoriei – b-dul I. C. Brătianu – strada Lipscani – Splaiul Independenței, pe data de 16 mai 2008 au început săpăturile mecanice pentru decaparea străzii Pasajul Francez, dinspre strada Gabroveni spre strada Covaci.

Istoric

„Pasajul Francez” este drumul pietonal îngust, ce face legătura între străzile Gabroveni și Covaci. A fost creat după parcelarea Curții Vechi în 1799, când vechea tramă stradală devenise insuficientă pentru multitudinea de clădiri noi.

Informațiile referitoare la casele aflate în zonă înainte de trasarea străzii sunt rare. Cea mai cunoscută clădire ce apare în documente este Pușcăria, aflată la Poarta de Jos a Curții Domnești, mai precis la NV de actuala piață Sf. Anton. Ridicată la început din lemn, apoi din piatră, a fost refăcută de domnitorul Constantin Alexandru Ipsilanti după cum aflăm dintr-un document din 5 octombrie 1804² și a ars în timpul marelui incendiu din 1847. Clădirile aflate pe actualul traseu al străzii au fost construite după 1799, primii proprietari ai terenurilor fiind: Hagi Velcea Mustacoglu, care deținea cea mai mare parcelă din terenul Curții Vechi și Nicola Becianu³. Pe planul publicat de maiorul Rudolf Artur Borroczyn în 1852 (Planșa 1) nu figurează nici o uliță pe actualul traseu al Pasajului Francez, pe jumătatea nordică a străzii fiind înregistrată o clădire cu o curte interioară.

---

¹ LMI 2010, nr. 1034 B-II-a-B-18764.

² Potra 1961, doc. 220 (1726 Martie 15), p. 649-650, nr. 525.

³ Ionașcu 1943, p. 64-65.

Dezvoltarea spațiilor comerciale, creșterea numărului populației și a caselor a dus, la jumătatea secolului al XIX-lea, la deschiderea a două căi de comunicație, pentru a permite trecerea între Gabroveni și Covaci. Planul dedicat de Dimitrie Pappasoglu lui V. Hiottu, din 1871 (Planșa 2), le înscrie și cu denumirea lor: cea paralelă cu Șepcari, cu numele de Orezari, iar cea dinspre Șelari sub denumirea de Găitănari. Prima a devenit strada „Pasajul Francez”, în timp ce cea de-a doua a dispărut din cartografia bucureșteană încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Între 1880 și 1914 artera apare în planurile capitalei sub denumirea de Pasajul Bulgar⁴ sau Pasajul Bulgaria⁵, denumire datorată prezenței în zonă a negustorilor bulgari, în special a celor din Gabrovo⁶. Din perioada interbelică strada a purtat numele de Pasajul Francez.

Situația arheologică

Cercetarea Pasajului Francez s-a desfășurat într-o primă etapă prin decapare mecanică până la cota de 0.80/0.90 m față de nivelul actual al trotuarului, efectuată sub supraveghere arheologică, evidențiindu-se mai multe trasee de ziduri din cărămidă care - după orientare și caracteristici tehnice - sugerează existența mai multor faze constructive. Acest fapt a impus demararea cercetărilor arheologice⁷.

Pentru cercetarea străzii Pasajul Francez au fost deschise 18 casete, notate de la I la XVIII, care au acoperit întreaga suprafață care urma să fie cercetată (Planșa 7). Casetele aveau dimensiuni variabile, impuse de situația din teren.

Casa 1 (Planșele 8 și 9)

Pentru cercetarea construcției notate „Casa 1” au fost deschise mai multe casete.

Identificarea fragmentului de zidărie notat Z. 6 (Planșele 8 și 9), a dus la deschiderea **casetei I** aflată la nord de zidul identificat. Aceasta avea dimensiunile de 3,20 × 1,70 m.

⁴ Plan de Ville de Bucarest (cca. 1880-1910), vezi planșa 3; Planul Institutului Geografic al Armatei (IGA), 1895-1899; Planul Socec, 1914.

⁵ Planul Institutului Geografic al Armatei (IGA), 1911, sc. 1/1000, vezi planșa 4.

⁶ Numărul mare al comercianților din Gabrovo a contribuit la schimbarea, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a numelui „Uliței ce merge alături de zidul Curții Domnești” în strada Gabroveni.

⁷ Colectivul de cercetare a fost format din: Gh. Mănucu-Adameșteanu, responsabil științific, Elena Gavrilă, Theodor Aurelian Ignat și Raluca Popescu (Muzeul Municipiului București), Andrei Măgureanu, Adina Boroneanț și Meda Toderaș (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București).

În partea sud-vestică a casetei, a apărut, la cota de $-1,75$ m față de nivelul actual de călcare, un nou zid, notat Z. 3.

La cota de $-2,05$ m a fost surprinsă partea *in situ* a zidului, acesta adâncindu-se până la $2,40$ m față de nivelul actual de călcare. Lungimea surprinsă a zidului este de $3,10$ m, el continuând și la sud de casetă, iar grosimea păstrată este de $0,60-0,66$ m. Pe latura de est, la $-2,18$ m față de actualul nivel de călcare, are o plintă cu o lățime de $10-13$ cm, sub care urmează fundația înecată în mortar. Dimensiunile cărămizilor sunt de $28 \times 14 \times 4$ cm. La vest de fundație, a apărut o masă de zidărie compactă, care, practic, reprezintă o parte a lui Z. 1 care s-a prăbușit „legat”, fapt ce ar indica o prăbușire controlată.

Datorită faptului că Z. 3 continua spre sud, dincolo de limitele casetei I, a fost deschisă **caseta II**. Aceasta a fost deschisă la sud de Z. 6, având dimensiunile de $4,00 \times 1,50$ m. Adâncimea maximă până la care s-a săpat este de $3,00$ m față de nivelul actual de călcare.

Sub nivelul de decapare mecanică s-a săpat într-un strat de dărâmătură în care au apărut fragmente ceramice smălțuite din secolul XIX. Sub acesta, între cele două ziduri identificate (Z. 4 și Z. 6), exista o depunere de pământ cenușiu lutos.

Z. 3 (Planșele 8 și 9), surprins în caseta I, continuă și în caseta II pe o lungime de $2,06$ m. Zidul apare în această casetă la cota de $-2,12$ m față de nivelul actual. Lățimea vizibilă a lui Z. 3, în această casetă este de $0,74$ m, iar dimensiunile cărămizilor sunt de $27 \times 14,5 \times 6$ cm. Și aici a fost surprinsă dărâmătura prezentă în caseta I.

În partea sudică a casetei II a fost surprins zidul notat Z. 4 (Planșele 8 și 9). Zidul are o lungime de $1,38$ m, o lățime de $0,62$ m și o înălțime de $1,25$ m. Dimensiunile de cărămizi sunt de $26 \times 13 \times 4,5$ cm. Zidăria este relativ neglijentă pe fața nordică, dar îngrijită pe partea sudică.

Zidul traversează caseta II și pare a nu avea legătură cu Z. 3.

Datorită faptului că Z. 4 și dărâmătura lui Z. 3 continuau spre vest, dincolo de limitele casetei II, a fost deschisă **caseta XII**. În această casetă fost continuată cercetarea lui Z. 4, observându-se că acesta își păstra caracteristicile identificate în caseta II.

Pentru extinderea cercetării a fost deschisă **caseta XVI**. La $-1,60$ m față de nivelul actual de călcare, au început să apară fragmente de zidărie și dărâmătură, împreună cu fragmente ceramice din secolul XIX.

În capătul de sud – vest al casetei au fost identificate resturile unui zid, notat Z. 5 (Planșa 8), pe o lungime de $2,10$ m. Acesta a fost puternic afectat de șanțul de fundație al clădirii actuale. Totuși, s-a putut observa că Z. 5 se țese cu Z. 4.

Datorită faptului că Z. 3 continua spre nord, dincolo de limitele casetei I, a fost deschisă **caseta VIII**. Aceasta avea dimensiunile de $2,00 \times 1,50$ m. Au fost surprinse resturile unui zid din cărămidă legată cu mortar de var, notat Z. 2, aproape complet distrus de canalizarea modernă.

Z. 2 (Planșa 8) a fost surprins pe o lungime de aproximativ 1,00 m, fiind distrus spre vest de șanțul de fundație al lui Z. 1. Are o lățime de 0,70 m. Din zidăria sa s-au păstrat suficiente elemente care să arate că Z. 2 se țese cu Z. 3.

Concluzionând, Casa 1, din care au fost surprinse zidurile Z. 2, Z. 3, Z. 4 și Z. 5 reprezintă o clădire distrusă de amenajarea clădirii notată Casa 2. Acestei clădiri îi aparține și dărâmătura surprinsă în casetele II, XII și XVI.

Casa 2 (Planșele 10-11)

În profilul de est al **casetei XVI** a apărut Z. 1 (Planșa 10). Acesta are o lungime de aproximativ 9,50 m, unindu-se la nord cu un zid identificat în urma cercetărilor din strada Gabroveni. Lățimea zidului este de 0,50 m. Pe partea de vest a zidului au apărut două răsuflători cu dimensiunile de $0,45 \times 0,26$ m. Dispunerea acestora indică faptul că spațiul interior al Casei 1 se află la vest de zidul cercetat.

Pe partea interioară a zidului s-au păstrat urme puternice de arsură.

La aproximativ 10 m față de frontul vechi de clădiri identificat pe str. Gabroveni, au fost identificate fragmente de zidărie, pentru cercetarea cărora a fost deschisă **caseta I**. Aceasta avea dimensiunile de $3,20 \times 1,70$ m și a fost amplasată la nord de zidul identificat, notat Z. 6 (Planșele 10-11).

Zidul a fost surprins la - 0,57 m față de nivelul trotuarului și are dimensiunile de 0,70 m lungime la nivelul de surprindere și 1,20 m lungime maximă la nivelul fundației. Înălțimea maximă este de 1,50 m (1,00 m în elevație și 0,50 m la fundație).

Elevația este formată din cărămizi legate cu mortar, având rosturi de 2-3 cm, bine umplute. Dimensiunile cărămizilor sunt de $27,5 \times ? \times 3,5$; $25,5 \times ? \times 4$; $? \times 15 \times 5$; $? \times 15,5 \times 3,5$ cm. Fundația este înecată în mortar, construită în trepte pentru a trece peste Z. 3 și peste dărâmătura casei 2 surprinsă pe latura vestică a casetei.

Elemente ale lui Z. 6 au fost identificate și în capătul de sud al lui Z. 1. Astfel, la cercetarea casetei XVI, a fost identificat un fragment de zid cu dimensiunile de $0,50 \times 0,50$ m, care suprapune dărâmătura casei 2.

Z. 6, identificat mai bine în casetele I și II, are o lungime totală reconstituită de aproape 4,00 m.

Z. 1, împreună cu zidurile identificate pe strada Gabroveni⁸, precum și cu Z. 6, se pare fac parte dintr-un ansamblu format dintr-o curte și casă. Curtea este alcătuită din Z. 6 și zidurile de pe strada Gabroveni, iar casa, aflată la Vest de curte, era alcătuită din Z. 1 și un alt zid identificat pe str. Gabroveni.

Tot casei 2 i se poate atribui și nivelul de cărămizi notat **nivel 1**.

Acesta a fost surprins la cota de -1,75 m. Lungimea sa este de 2,55 m și lățimea este cuprinsă între 0,30-1,20 m. Forma este neregulată, fiind puternic afectat de intervenții moderne, respectiv de clădirea actuală.

Conform observațiilor din zona de contact cu Z. 6, s-a observat că „nivelul 1” prezintă o îngroșare, având 5 asize. Cărămizile din prima asiză stau pe un pat de mortar gros de 3-4 cm. Fundația și parțial elevația „pavajului” nu fac corp comun cu Z 6. Ele sunt totuși țesute în partea superioară a elevației. Dimensiunile cărămizilor sunt de $26 \times 13,5 \times 4$ cm.

Cel mai probabil, nivelul 1 reprezintă o zonă de pardoseală a curții casei 3, poate o anexă.

Cronologie

A fost identificată parțial în săpăturile lui D.V. Rosetti, care a propus o datare în secolul al XVIII-lea, fără a o argumenta⁹. Arheologic s-a putut observa că structura notată Casa 2 suprapune zidurile Casei 1. De asemenea, ambele construcții existau anterior trasării străzii. Casa 2 pare să fie casa cu curte interioară reprezentată pe planul Borroczyn din 1852 (Planșa 6). Aceasta a fost, cel mai probabil, construită după parcelarea Curții Domnești în 1798, zidul său nordic suprapunând zidul de incintă. Drept urmare putem sugera o datare în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pentru Casa 1.

Casa 3 (Planșele 8 și 12)

Pentru a se putea recupera informații referitoare la această clădire, notată Casa 3, identificată de D.V. Rosetti în anii '50, a fost trasată **caseta XV**.

La -1,50 m, față de nivelul actual de călcare, a apărut un zid, notat Z. 17, suprapus parțial și distrus de canalizarea actuală, care traversează diagonal caseta. În partea sudică a casetei, s-a putut preciza colțul de vest al clădirii, Z. 18, identificat și de D.V. Rosetti. Din păcate nu s-a putut surprinde și

---

⁸ Z. 11, Z. 18 și Z. 19, vezi Virgil Apostol, Ștefan Bâlici, Claudia Apostol, Raport de arhitectură. Structurile arheologice de pe strada Gabroveni, www.simpara.ro/Structuri-arheologice-din-Centrul-istoric-al-Bucurestilor.

⁹ Rosetti 1954, p. 245.

colțul de est al clădirii, zidul intrând sub clădirea actuală. Zidurile au fost suprapuse de un nivel de moloz, rezultat, probabil, de la demolarea clădirii.

Z. 17

Acesta are o înălțime păstrată de 0,62-0,65 m, o lungime de 6,55 m și o lățime de 0,63 m (elevația). Fundația zidului este mai lată în raport cu elevația sa, cu câte 4-5 cm, atât la interior, cât și la exterior. Dimensiunile cărămizilor sunt de $29,5 \times 14,5 \times 3$ cm, $30 \times 14,5 \times 3$ cm. Rosturile sunt bine umplute cu mortar de var, destul de tare și au grosimea de 2-3 cm.

Fundația este realizată din cărămidă și este tencuită. Pila de colț, cu dimensiunile de $1,00 \times 1,00$ m, coboară sub nivelul fundației zidului, cu 0,40 m.

Z. 18

Zidul reprezintă latura de sud a clădirii. Are o lățime de 0,62 m și o lungime de 2,14 m, el continuând și în str. Covaci.

Cronologie

Deși pe toată suprafața casetei s-au găsit doar câteva fragmente ceramice din secolul al XIX-lea, înclinăm să credem că respectiva clădire este mai veche, aparținând, probabil, ansamblului de clădiri care formau Curtea Veche. În urma cercetărilor din anii '50, D.V. Rosetti propunea o datare în secolele XVII-XVIII¹⁰. Sigur este anterioară secolului XIX, ea nefiind marcată pe nici un plan al Bucureștilor.

Ziduri de delimitare proprietate I (Planșele 8 și 14)

La aproximativ 9 m nord față de căminul de colectare a apelor, au apărut fragmente de zidărie notate Z.7 (Planșele 8 și 14). Pentru cercetarea lor a fost deschisă **caseta III**. Adâncimea maximă la care s-a coborât cu săpătura este de -3,20 m față de nivelul actual de călcare, cotă la care s-a ajuns în pământul galben, steril din punct de vedere arheologic.

În profilul de nord al casetei, la cota de -2,23 m față de nivelul actual, a fost identificat un zid, Z. 7, perpendicular pe fundația casei actuale și care intră în profilul de vest al casetei. Lungimea surprinsă a zidului este de 1,40 m. Lățimea maximă este de 0,85 m și are înălțimea surprinsă de 0,81 m. Dimensiunile cărămizilor sunt de $26 \times 15,5 \times 4$ cm.

Datorită faptului că Z. 7 continua spre vest dincolo de limitele casetei III, a fost deschisă **caseta XIII**.

---

¹⁰ Rosetti 1954, p. 244-245.

În aceasta a fost surprinsă continuarea zidului din caseta III (Z. 7), pe o lungime de 3,40 m, având aceeași orientare E-V, notată Z. 8 (Planșele 8 și 14). Lățimea lui Z. 8 este de 0,80 m, iar înălțimea păstrată de 0,70 m. Dimensiunile cărămizilor sunt de $28 \times ? \times 5$ cm, $? \times .?. \times 4$ cm, $? \times 16 \times 5$ cm, $27 \times 15,5 \times 4,5$ cm.

Lungimea totală a zidului, alcătuit din cele două tronsoane (Z. 7 și Z. 8) este de aproape 5,00 m.

Cronologie

Inventarul arheologic se rezumă la ceramică în stare fragmentară, descoperită între - 0,90 m și - 2,15 m. Toate descoperirile sunt din secolul al XIX-lea (nr. de colecție 42, 45-48)

Ziduri de delimitare proprietate II (Planșa 8 și 16)

După decaparea mecanică s-a trecut la cercetarea manuală, fiind identificate resturi de zidărie, notate Z. 13 (Planșa 8 și 16). Pentru cercetarea lui Z. 13, la sud de acesta, a fost deschisă **caseta IV**. Adâncimea maximă atinsă în interiorul casetei a fost de 3,12 m față de nivelul actual de călcare, cotă la care cercetarea a fost oprită din motive de securitate.

Zidul Z. 13 a apărut în profilul de nord al casetei, fiind surprins la cota de -0,34 m față de nivelul actual de călcare. Are o lungime de 1,44 m, o lățime de 0,40 m, și o înălțime de 1,20 m. Zidul a fost construit din diverse tipuri de cărămizi, cele mai multe având dimensiunile de $22,5 \times 11 \times 4,5$ cm.

Datorită faptului că Z. 13 continua spre vest dincolo de limitele casetei IV, a fost deschisă **caseta XVII** cu dimensiunile de $1,90 \times 2,10$ m.

În martorul dinspre caseta XIV, a apărut un fragment de zid, notat Z. 14 (Planșa 8 și 16), corespunzător celui din casetele IV și IX (Z. 13). Aici a fost surprins pe o înălțime de 1,00 m, o lungime de 1,10 m și o lățime păstrată de 0,35 m.

Lungimea totală reconstituită a zidului, format din Z. 13 și Z. 14, este de 5,00 m.

Cronologie

Săpătura a coborât până la o adâncime de 3,12 m, descoperirile arheologice limitându-se la fragmente de ceramică și porțelan din secolul XIX. Datarea sugerată de ceramică pare susținută de interpretarea planului **Borroczyn**, acesta indicând că acest zid ar aparține Casei 2, care exista în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Ziduri de delimitare proprietate III (Planșele 8 și 13)

La aproximativ 8 m nord față de Casa 3, în timpul decapării au fost surprinse resturi de zidărie, pentru a căror cercetare a fost deschisă pe latura estică a străzii **caseta VI**. Caseta, având dimensiunile de $1,50 \times 3,00$ m, a fost trasată la nord de zidul dezvelit la decapare, notat Z. 15.

Z. 15 (Planșa 13)

Zidul a fost surprins pe o lungime de circa 1.50 m și are o lățime de 0.50 m la nivelul elevației. Fundația, înecată în mortar, este mai lată decât elevația, formând mici praguri pe fiecare latură a zidului. Lățimea fundației este de 0.80 m.

Datorită faptului că Z. 15 continua spre vest dincolo de limitele casetei VI, a fost deschisă **caseta XVIII** pentru a se verifica traseul zidului prins între casetele VI și VII. Adâncimea maximă atinsă este de - 2,30 m, față de nivelul actual de călcare, săpătura oprindu-se într-un pământ negru lutos curat. În această casetă, zidul a primit notația Z. 16.

La cca 0.30 m față de nivelul de surprindere a zidului, acesta se lățește pe latura de sud. De la nivelul lățirii începe și fundația înecată în mortar. Acest nivel este marcat în toată caseta de un strat de mortar și cărămidă, reprezentând nivelul de construcție.

Z. 16 (Planșa 13) continuă zidul Z. 15, întreaga structură atingând o lungime de cca. 4,90 m. Înălțimea maximă a zidului este de 1,40 m, fundația având aproximativ 0.80 m, în timp ce elevația măsura 0,60 m.

Alte structuri

Conducta de apă

În cercetările mai vechi, D.V. Rosetti menționa identificarea unei conducte de apă pe care o data în secolul al XVI-lea¹¹. Pentru surprinderea conductei semnalate, la nord de caseta XV, a fost deschis un sondaj de $1,10 \times 2,20$ m. Din păcate, deși a fost surprinsă secțiunea lui D.V. Rosetti, nu s-a găsit conducta, care, cel mai probabil, a fost demontată de către D.V. Rosetti.

În același scop și, din păcate, cu aceleași rezultate, au fost amplasate și **caseta X**, respectiv **caseta XI**.

Cămin colector (Planșa 15)

În partea centrală a străzii, la decaparea mecanică, au fost surprinse mai multe structuri de zid, pentru cercetarea cărora au fost deschise mai multe casete (casetele IV, IX, XIV, XVII).

---

¹¹ Rosetti 1954, p. 243.

În această zonă a fost surprinsă o clădire dreptunghiulară, orientată N-S, cu laturile de $4,20 \times 2,70$ m, alcătuită din zidurile notate Z. 9, Z. 10, Z. 11 și Z. 12. Grosimile zidurilor sunt variabile: Z. 9 are 0,40 m ca și Z. 12, Z. 10 are 0,56 m, iar Z. 11 are 0,50 m.

Structura este realizată din cărămidă legată cu mortar de var dur. Pe interior este tencuită. Zidurile sunt păstrate până la adâncimea de 3.30 m față de nivelul de surprindere, fără să fi fost atinsă sămânța fundației. Săpătura a fost limitată datorită infiltrărilor masive de apă, precum și a existenței, în mijlocul construcției, a unui cămin modern de canalizare, care a împiedicat cercetarea.

Pe latura de est, aproape de colțul de sud-est a fost surprinsă o „răsflătoare” cu o deschidere de 0,58 m.

Pe laturile de nord și sud au fost practicate în zid două deschideri de formă rectangulară cu acoperiș boltit, tencuite la exterior. Ele au aceleași dimensiuni: înălțime de 0,71 m; lățime de 0,41 m; grosime de 0,52/0,56 m. Cele două au apărut la 0,24 m față de latura de V și la - 0,70 m față de nivelul de surprindere al zidului. Construcția a fost realizată din cărămizi cu dimensiunile de: $27 \times 13,5 \times 4$ cm și $27 \times ? \times 4,5$ cm

Se poate presupune că amenajarea reprezintă un cămin colector și datorită faptului că în apropiere s-au identificat resturile unor rigole de scurgere. Astfel, în **caseta IX**, la sud de traseul unui racord contemporan de canalizare, a fost identificat un jgheab de lemn, lat de 36 cm la exterior și 26 cm la interior. Grosimea bărnei de jos este de 6 cm. Lungimea surprinsă a jgheabului este de 84 cm.

Gropi (Planșele 17 și 18)

La curățarea **casetei III**, s-au putut observa două gropi, tangente într-o mică porțiune (Gr. 1 și Gr. 2). Ele au fost surprinse după depășirea nivelului general de moloz care caracterizează primul metru al depunerilor din interiorul acestei casete. Cele două gropi nu au putut fi epuizate din motive de securitate, adâncimea cercetării depășind 3,00 m față de nivelul de la care a început cercetarea.

Gr. 1 are o formă rotundă, cu diametrul de cca 1,36 m. Umplutura gropii este constituită din pământ negru cu mortar și cărămizi.

Gr. 2, surprinsă în profilele de sud și vest, a fost cercetată, probabil, doar pe un sfert. Dimensiuni surprinse de 1,32 m, în grund. Umplutura este formată din pământ negru cu bucăți de cărbune. Groapa are mai multe nivele de umplere.

Structuri distruse

La nord de Z. 8, în Caseta XIII, este prezentă o dărâmătură puternică formată din două nivele (1. moloz cu mortar; 2. cărămidă). Acestea sunt separate de un nivel subțire de pământ lutos, ceea ce indică două momente diferite. Sub ultimul nivel, în pământul galben au apărut gropi de pari, dese, probabil de la o structură desființată, marcată de nivelele de dărâmătură mai sus menționate.

Niveluri arheologice identificate

Nivel secol XVI (Planșa 19)

Unul dintre nivelurile arheologice identificate a apărut în caseta XIV (Planșa 19). Aceasta a fost deschisă pe latura de vest a străzii, trasată paralel cu casele IV și IX, pentru a se completa informațiile referitoare la zidurile observate anterior, în special pentru Z. 12.

Cercetarea a fost executată până la cota de 2.80 m față de nivelul actual, adâncime la care săpătura a fost restrânsă la un sondaj pentru cercetarea zidului Z. 12. Până la această adâncime s-au găsit numai elemente ale culturii materiale – ceramică, sticlă, faianță – din secolul al XIX-lea. La aproximativ 3.00 m adâncime a apărut și un nivel cu lemn putrezit, gros de 2-3 cm. Nu s-a putut observa nici o regulă de dispunere. Peste acest nivel și sub el, într-un pământ lutos curat, au fost descoperite fragmente ceramice databile în secolul al XVI-lea – oale cu toartă, ulcior, oale cahlă – acestea fiind cele mai vechi materiale arheologice surprinse în Pasajul Francez (nr. de colecție: 68, 69, 73, 74, 76-78, 81).

La -1,90 m adâncime față de nivelul actual de călcare, a apărut un stâlp de lemn, înfipt vertical, cu diametrul de 28 cm și o înălțime surprinsă de 56 cm. Stâlpul de lemn se află la 78 cm, în linie dreaptă, de colțul zidului. Stâlpul identificat este foarte probabil același găsit în săpăturile din anii '50 și poziționat între cele două schelete săpate atunci.

Nivel 1 (Planșa 22)

În Caseta I, sub zona de cărămizi sparte, notate ca „nivel I”, s-a observat, în profil, o dungă de culoare neagră (pigmenți de cărbune), cu grosimea de 2-5 cm, care a fost surprinsă, de altfel, în toată caseta (Planșa 22/1).

Nivel 2 (Planșa 20)

În Caseta V, la -2,70 m a apărut o „nivelare” solidă alcătuită dintr-un strat de „mortar” gros de cca 10 cm. Aceasta a fost surprinsă aproximativ pe toată suprafața casei. Nivelul de pavaj are aproximativ 7-8 cm și este compus

din mortar cu pietriș și cărămizi fragmentare, de mici și mari dimensiuni. Spre sud a fost surprins pe o lățime de 35 cm și se extinde treptat spre nord, ajungând până la 1,50 m. A fost surprins pe o lungime de 2,90 m. Acest nivel stă pe un strat de pământ negru, omogen, compact, ce conține puțină cărămidă și mortar.

Nivel 3 (Planșa 21)

În caseta XVIII, la nord de Z. 16, a apărut un pavaj format din bolovani de râu, la -1,83 m față de nivelul trotuarului. Acest pavaj este suprapus de nivelul de construcție al zidului. Deasupra pavajului s-au descoperit fragmente ceramice din secolul al XIX-lea.

Morminte

Pe strada Pasajul Francez erau semnalate descoperiri funerare încă din anii '50, când D. V. Rosetti a putut cerceta trei morminte¹². Alte trei complexe funerare au apărut și în cercetările recente.

MI (Planșa 23)

Mormântul notat M. 1 a fost identificat în caseta VII, deschisă la sud de Z. 15. Dimensiunile casetei erau de 2,80 × 1,50 m. Scheletul a fost surprins la cota de -1,78 m față de nivelul actual de călcare.

Datorită faptului că partea superioară a scheletului intra în profilul vestic al casetei, aceasta a fost extinsă pentru a se putea dezveli tot mormântul. Groapa mormântului a fost săpată într-un nivel de dărâmătură, moloz, praf de var, fragmente de cărămidă. Umplutura gropii era compusă din pământ negru amestecat cu fragmente de cărămizi și mortar. Groapa avea o lungime de 88 cm și o lățime de 47 cm.

Scheletul, orientat V-E, a fost depus în decubit dorsal, cu capul pe dreapta, privirea spre sud, picioarele flexate ușor pe partea dreaptă. Partea superioară este completă, mâna stângă este îndoită pe bazin iar cea dreaptă este întinsă pe lângă corp. Din partea inferioară se păstrează bazinul, oasele de la călcâie, tibia stângă și femurele.

În dreptul tibiei stângi s-a găsit o copcă de îmbrăcăminte.

M. 2 (Planșa 24)

În capătul sudic al casetei XIV, la -2,40 m față de nivelul actual de călcare, într-un sol nisipos gri-gălbui, au fost identificate picioarele unui schelet, aflat în decubit dorsal. Mormântul, ce avea o orientare aproximativ

---

¹² Rosetti 1954, p. 242-243, fig. 49.

V-E. a fost afectat de construcția actuală. S-a păstrat piciorul drept în întregime, cu degetele, iar din piciorul stâng s-a păstrat doar femurul. Pe latura nordică, groapa a fost afectată de un stâlp de lemn, putrezit, care a fost bătut probabil după înhumare. Umplutura gropii mormântului era formată dintr-un pământ de culoare gri-cafenie cu o lungime de 85 cm și o lățime de 45 cm. Groapa a fost săpată într-un nisip galben. Nu a avut inventar.

M. 3

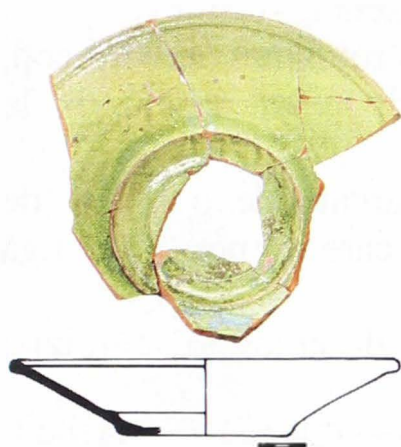
A fost surprins, în caseta XIV, la cota de -2,20 m față de nivelul actual de călcare, la 10-15 cm de zidul Z. 14 și la 1 cm de unul din cei patru bușteni. S-au păstrat picioarele – tibie și peroneu, oasele de la călcâi și o rotulă. Oasele se aflau pe un nivel de pietricele și pământ. Nu a avut inventar.

Cronologie

În absența inventarului funerar, doar pe baza relațiilor stratigrafice, putem aprecia că aceste morminte sunt anterioare secolului al XIX-lea. Prezența lor în această zonă ar putea fi pusă în legătură cu existența Pușcăriei, scheletele aparținând unor condamnați din secolul al XVIII-lea ?

CATALOGUL DESCOPERIRILOR

Casetă I

Farfurie adâncă: MMB - nr. colecție 5; inv. 176919.

Condiții de descoperire: caseta I, -1,58 m.

Descriere: buza lată, evazată, cu marginea teșită spre exterior; acoperită la interior cu smalt verde deschis.

Decor: la interior o canelură sub marginea buzei și două cercuri concentrice incizate pe fund.

Material: pastă fină, de culoare cărămizie; cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: H: 5,50 cm; l buză: 7,53 cm; GR buză: 0,73 cm; D bază: 11,14 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Observații: la exterior urme de ardere secundară.

Castron: MMB - nr. colecție 4.

Condiții de descoperire: caseta I, -1,58 m.

Descriere: buza evazată, cu marginea subțiată și rotunjită; umăr profilat; pereți arcuiți; acoperit la interior cu smalt verde deschis.

Decor: nu are

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,50 cm; GR perete: 0,67 cm.

Stare de conservare: fragment buză și umăr.

Datare: sec XIX.

Lighean: MMB - nr. colecție 3.

Condiții de descoperire: caseta I, -1,58 m.

Descriere: buza evazată, delimitată la interior de corp prin două nervuri orizontale; pereți groși, arcuiți; fund plat; acoperit la interior cu smalt galben.

Decor: nu are

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,68 cm; GR perete: 0,89 cm; GR bază: 0,97 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Cană: MMB - nr. colecție 1.

Condiții de descoperire: caseta I, -1,58 m.

Descriere: buza cu marginea rotunjită; pereți drepti; acoperit la interior cu smalt verde deschis și la exterior cu angobă albă.

Decor: la exterior buza marcată de o bandă de smalt verde deschis, de sub care pornește o dungă de smalt verde închis.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,56 cm; GR perete: 0,51 cm.

Stare de conservare: fragment buză.

Datare: sec XIX.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 2.

Condiții de descoperire: caseta I, -1,58 m.

Descriere: buza evazată, cu marginea teșită spre exterior, cu o ușoară șanțuire la exterior și la interior pentru capac; gât profilat; pereți ușor arcuiți; se păstrează urma atașului inferior al toartei, rotundă în secțiune; acoperită la interior cu smalt verde olive și la exterior cu angobă albă și smalt verde pe buză.

Decor: în zona umărului două rânduri de incizii orizontale executate cu roțița cu dinți dreptunghiulari.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: l buză: 1,34 cm; GR buză: 0,89 cm; GR perete: 0,53 cm.

Stare de conservare: fragment buză și umăr.

Datare: sec XIX.

Caseta II

Castron: MMB - nr. colecție 6.

Condiții de descoperire: caseta II, -1,55-2,20 m.

Descriere: buza cu marginea rotunjită; umăr profilat; pereți evazați; acoperit la interior cu angobă albă peste care s-a aplicat smalt incolor.

Decor: realizat la interior cu vopsea maro, sub buză două linii și pe pereți un decor abstract realizat cu gaița; la exterior o serie de caneluri orizontale.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: l buză: 2,15 cm; GR buză: 0,60 cm.

Stare de conservare: fragment buză.

Datare: sec XIX.

Ulcior: MMB - nr. colecție 7.

Condiții de descoperire: caseta II, -1,55-2,20 m.

Descriere: perete arcuit, prevăzut cu cioc de scurgere; acoperit la exterior cu angobă albă și smalt verde pe cioc.

Decor: nu are.

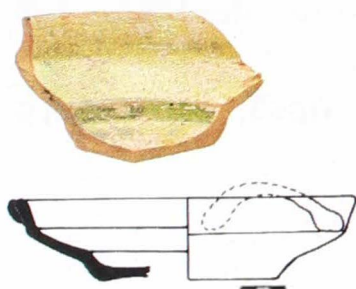
Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,70 cm; D cioc: 2,37-2,65 cm.

Stare de conservare: fragment partea mediană.

Datare: sec XIX.

Caseta IV

Castron: MMB - nr. colecție 11.

Condiții de descoperire: caseta IV, -1,40-1,75 m.

Descriere: buza cu marginea rotunjită; umăr profilat; urma unei tortițe aplicate, deasupra umărului; pereți evazați; fund plat; acoperit la interior cu angobă albă peste care s-a aplicat smalt galben.

Decor: pe buză și pe perete două dungi late de smalt verde.

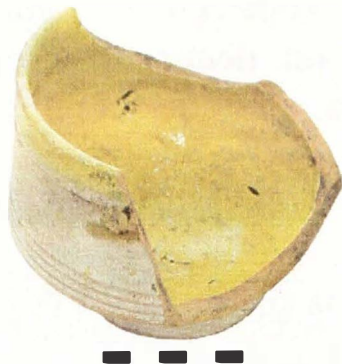
Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: H: 5,60 cm; GR perete: 0,71cm; GR bază: 0,66 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Cană: MMB - nr. colecție 9; inv. 176920.

Condiții de descoperire: caseta IV, -1,40-1,75 m.

Descriere: corp bitronconic, cu diametrul maxim în partea inferioară a vasului; buza cu marginea rotunjită; fund plat, profilat; acoperit la interior și pe buză cu smalt galben și la exterior cu angobă albă.

Decor: la exterior, deasupra diametrului maxim o serie de caneluri orizontale.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămidie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: H: 8,27 cm; GR buză: 0,40 cm; GR perete: 0,70 cm; D bază: 6,08 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Ceșcuță: MMB - nr. colecție 14.

Condiții de descoperire: caseta IV, -1,40-1,75 m.

Descriere: buza ușor evazată, pereți subțiri; se păstrează urmele de la toartă.

Decor: pe marginea buzei acolade slab reliefate; în zona mediană o bandă aurie orizontală încadrată de două linii subțiri aurii; deasupra bazei o linie subțire aurie.

Material: porțelan.

Dimensiuni: Î: 5,33 cm; D gură: 5,66 cm; GR buză: 0,29 cm; D bază: 3,14 cm.

Stare de conservare: toartă lipsă, buza puțin știrbită.

Datare: sec XIX.

Flacon: MMB - nr. colecție 18.

Condiții de descoperire: caseta IV, -1,40-1,75 m.

Descriere: fragment de perete cu două caneluri verticale.

Decor: nu are.

Material: sticlă verde semitransparentă.

Dimensiuni: GR perete: 0,35 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Pahar cu picior: MMB - nr. colecție 15; inv. 176921.

Condiții de descoperire: caseta IV, -1,40-1,75 m.

Descriere: picior scurt cu baza polifațetată și o parte din peretele paharului, gros, polifațetat.

Decor: nu are.

Material: cristal incolor, transparent.

Dimensiuni: GR perete: 0,36 cm; GR bază: 0,81 cm.

Stare de conservare: fragment.

Datare: sec XIX.

Pahar cu picior: MMB - nr. colecție 17.

Condiții de descoperire: caseta IV, -1,40-1,75 m.

Descriere: pereți groși, ușor evazați, buza teșită drept; se păstrează foarte puțin din piciorul subțire.

Decor: nu are.

Material: sticlă incoloră, transparentă.

Dimensiuni: GR perete: 0,33 cm; D picior: 1,95 cm.

Stare de conservare: fragment

Datare: sec XIX.

Caseta V

Castron: MMB - nr. colecție 23.

Condiții de descoperire: caseta V, -2,30-2,50 m.

Descriere: buză cu marginea teșită ușor spre exterior; umăr profilat; pereți evazați, fund plat, profilat; acoperit la interior cu smalț galben-verzui.

Decor: pe pereți pete de smalț verde închis.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: Î: 7,40 cm; D gură: 20,70 cm; L buză: 2,82 cm; GR buză: 0,65 cm; GR perete: 0,53-1,06 cm; GR bază: 1,05 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Castron: MMB - nr. colecție 24; inv. 176922.

Condiții de descoperire: caseta V, -2,30-2,50 m.

Descriere: buză cu marginea teșită drept; umăr profilat; pereți arcuiți; fund plat, profilat; acoperit la interior cu smalț verde.

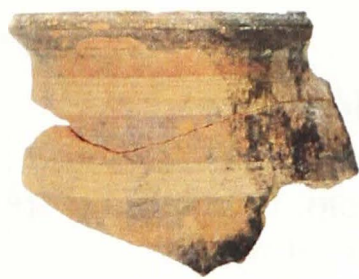
Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: Î: 7,00 cm; L buză: 2,50 cm; GR buză: 0,55 cm; GR perete: 0,71 cm; D bază: 9,02 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 25.

Condiții de descoperire: caseta V, -2,30-2,50 m.

Descriere: buză evazată cu marginea teșită oblic spre exterior; gât profilat; pereți ușor arcuiți, acoperită la interior cu smalt încolor și pe buză cu smalt verde olive.

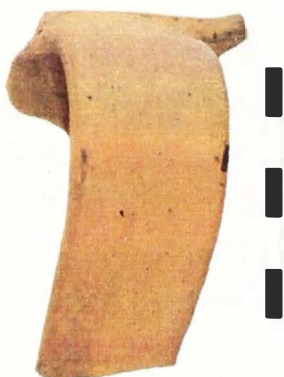
Decor: în zona umărului două benzi foarte late, orizontale, redată cu humă albă.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: L buză: 2,16 cm; GR buză: 0,80 cm; GR perete: 0,59 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 26.

Condiții de descoperire: caseta V, -2,30-2,50 m.

Descriere: toartă lată, semicirculară în secțiune, se prinde cu atașul superior de marginea exterioară a buzei.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: L toartă: 3,00 cm; GR toartă: 0,76 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Ulcior: MMB - nr. colecție 27.

Condiții de descoperire: caseta V, -2,30-2,50 m.

Descriere: toartă groasă, tubulară, prevăzută cu orificiu de scurgere, acoperită în întregime cu smalt de culoare verde.

Decor: în jumătatea superioară, pe margine, toarta este prevăzută cu alveole.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: L toartă: 4,09 cm; GR toartă: 2,98 cm;
D ext. orificiu: 2,70 cm.

Stare de conservare: fragment toartă.

Datare: sec XIX.

Caseta VIII

Castron: MMB - nr. colecție 33.

Condiții de descoperire: caseta VIII, -1,70-2,10 m.

Descriere: pereți evazați; fund plat, profilat; acoperit la interior cu smalt verde deschis.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 1,16 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Castron: MMB - nr. colecție 34.

Condiții de descoperire: caseta VIII, -1,70-2,10 m.

Descriere: buză evazată, cu marginea subțiată și rotunjită; pereți evazați; acoperită la interior cu smalt verde olive.

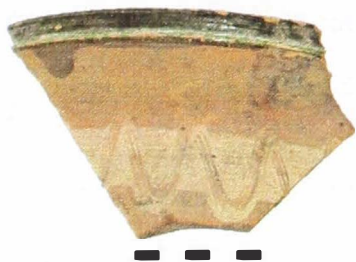
Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: l buză: 1,66; GR buză: 0,58 cm;
GR perete: 0,62 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 31.

Condiții de descoperire: caseta VIII, -1,70-2,10 m.

Descriere: buză evazată, în formă de guler, cu marginea rotunjită; pereți drepți; acoperită la interior cu smalt verde olive și la exterior, pe buză, cu smalt verde deschis.

Decor: o bandă orizontală, din humă albă, peste care a fost realizată o linie în val.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: l buză: 1,30; GR buză: 0,84 cm; GR perete: 0,62 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 32.

Condiții de descoperire: caseta VIII, -1,70-2,10 m.

Descriere: buză evazată, cu marginea rotunjită; toartă lată, semicirculară în secțiune, ce se prinde cu atașul superior de buză; acoperită la interior cu smalt verde olive.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: l toartă: 4,13 cm; GR toartă: 1,28 cm; GR perete: 0,53 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Caseta IX

Castron: MMB - nr. colecție 39.

Condiții de descoperire: caseta IX, -1,97-2,20 m.

Descriere: buză dreaptă, cu marginea rotunjită; pereți ușor arcuiți; fund plat; acoperit complet cu angobă albă, peste care la interior s-a aplicat smalt incolor.

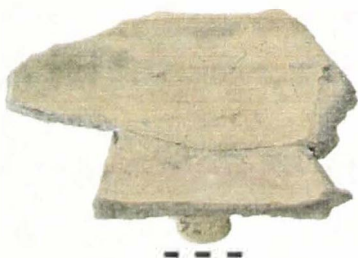
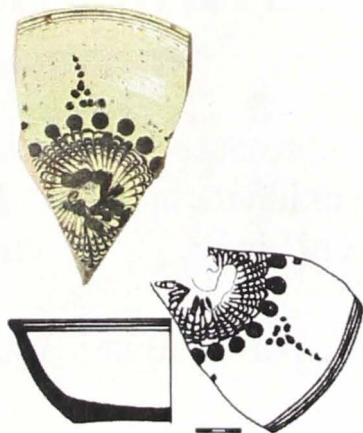
Decor: realizat din smalt cafeniu, pe buză trei linii orizontale; în centru un decor abstract realizat cu gaița și mărginit de buline; din loc în loc au fost aplicate pete de smalt verde.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: H: 7,10 cm; GR perete: 0,73-0,90 cm; GR bază: 0,93 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Lighean cu trei piciorușe: MMB - nr. colecție 37.

Condiții de descoperire: caseta IX, -1,97-2,20 m.

Descriere: buză evazată; pereți groși, evazați; fund plat, cu picioruș de spijin, de formă circulară, gol la interior.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: GR perete: 0,99 cm; GR bază: 0,99 cm; D ext. picioruș: 3,39 cm; GR picioruș: 0,83 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Lighean cu trei piciorușe: MMB - nr. colecție 38.

Condiții de descoperire: caseta IX, -1,97-2,20 m.

Descriere: buză lată, evazată, cu marginea teșită cu o șanțuire pe mijloc; pereți groși, evazați; fund plat.

Decor: la interior buză mărginită de câte o canelură, în centru o serie de linii *în val*.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: l buză: 5,96 cm; GR buză: 0,77-1,03 cm; GR perete: 1,33 cm; GR bază: 1,27 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Observații: urme de ardere secundară pe ambele fețe.

Lighean: MMB - nr. colecție 36.

Condiții de descoperire: caseta IX, -1,97-2,20 m.

Descriere: buză lată, evazată, cu marginea teșită cu o șanțuire pe mijloc; pereți groși, evazați.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică și microprundișuri în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

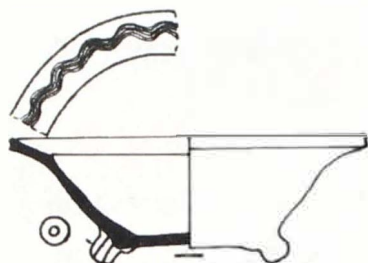
Dimensiuni: l buză: 6,71 cm; GR buză: 0,71-1,09 cm; GR perete: 1,04 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Observații: urme de ardere secundară pe ambele fețe.

Lighean cu trei piciorușe: MMB - nr. colecție 35; inv. 176917.

Condiții de descoperire: caseta IX, -1,97-2,20 m.

Descriere: buză lată, evazată, cu marginea teșită spre exterior; pereți groși, evazați; fund plat, cu picioruș de spijin, de formă circulară, gol la interior.

Decor: la interior, pe buză, o serie de linii în val.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: H: 14,40 cm; l buză: 4,70 cm; GR buză: 1,11-1,35 cm; GR perete: 1,06 cm; GR bază: 1,29 cm; D bază: 15,11 cm; D ext. picioruș: 3,00 cm; GR picioruș: 0,95 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Observații: urme de ardere secundară la interior.

Caseta XIII

— — —

Farfurie: MMB - nr. colecție 47.

Condiții de descoperire: caseta XIII, -1,30-1,80 m.

Descriere: pereți evazați; fund plat; acoperit la interior cu angobă albă, peste care s-a aplicat smalt în color.

Decor: motiv abstract realizat din smalt cafeniu; din loc în loc au fost aplicate pete de smalt verde deschis.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR bază: 0,63 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

— — —

Castron: MMB - nr. colecție 45.

Condiții de descoperire: caseta XIII, -1,30-1,80 m.

Descriere: pereți evazați; fund plat, profilat; acoperit la interior cu smalt verde deschis.

Decor: la interior, două linii cafenii, orizontale.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,77 cm; GR bază: 0,84 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Observații: urme de ardere secundară la exterior.

Cană: MMB - nr. colecție 42.

Condiții de descoperire: caseta XIII, -0,95-1,45 m.

Descriere: buză evazată, cu marginea rotunjită; umăr profilat; acoperit la interior cu angobă albă și smalt incolor și la exterior cu smalt verde olive.

Decor: la exterior o canelură pe umăr; pe buză o bandă verde praz și din loc în loc dungi verticale de aceeași culoare.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,66 cm; GR perete: 0,46 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Tigaie: MMB - nr. colecție 48.

Condiții de descoperire: caseta XIII, extindere, -2,15 m.

Descriere: coadă de formă tubulară, goală la interior; acoperită cu smalt verde olive pe toată și la interior.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: D coadă: 3,23-4,58 cm.

Stare de conservare: fragment coadă.

Datare: sec XIX.

Pipă: MMB - nr. colecție 46.

Condiții de descoperire: caseta XIII, -1,30-1,80 m.

Descriere: de formă rotundă, cu bordura înaltă, dreaptă, cu marginea teșită spre exterior; lustruită la exterior.

Decor: două linii incizate în partea inferioară a bordurii și una deasupra găvanului; piciorul găvanului mărginit de linii realizate cu roțița cu dinți pătrați.

Material: pastă de lut fină, de culoare roșiatică, ardere oxidantă.

Dimensiuni: D gură: 2,38 cm; GR buză: 0,23 cm; D găvan: 2,71 cm.

Stare de conservare: fragment.

Datare: sec XIX.

Caseta XIV

Farfurie: MMB - nr. colecție 76.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -3,10-3,20 m, de sub nivelul de lemn putrezit.

Descriere: pansă, acoperită la interior cu smalt galben-verzui.

Decor: o linie incizată și două dungi de smalt verde închis.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,56 cm.

Stare de conservare: fragment pansă.

Datare: sec XVI.

Farfurie adâncă: MMB - nr. colecție 65.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -2,00-2,60 m.

Descriere: pereți evazați; fund plat, profilat; la interior acoperit cu angobă albă.

Decor: pe perete o dungă orizontală și în centru un cerc din smalt verde deschis.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,51 cm; D bază: 8,08 cm; GR bază: 0,52-0,92 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Castron: MMB - nr. colecție 52.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -1,30-1,75 m.

Descriere: buză evazată, cu marginea teșită drept; pereți evazați; acoperit, la interior, cu smalt maro.

Decor: la interior, pe buză o linie galbenă *în val*, pe perete linii orizontale galbene întrerupte de o dungă verticală neagră.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: l buză: 1,33 cm; GR buză: 0,74 cm; GR perete: 0,59 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Castron: MMB - nr. colecție 49.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -1,30-1,75 m.

Descriere: pereți evazați; fund plat; acoperit, la interior, cu angobă albă peste care s-a aplicat smalt încolor.

Decor: în centru un motiv abstract realizat din smalt cafeniu.

Material: pastă fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,56-1,18 cm; GR perete: 0,88 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Castron: MMB - nr. colecție 66.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -2,00-2,60 m.

Descriere: pereți evazați; umăr profilat; fund plat, profilat; acoperit, la interior, cu smalt galben.

Decor: nu are.

Material: pastă fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,96 cm; GR bază: 1,08 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Castron: MMB - nr. colecție 64.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -2,00-2,60 m.

Descriere: pereți arcuiți; umăr profilat; fund plat; acoperit, la interior, cu smalt galben.

Decor: pe umăr un motiv abstract realizat cu gaița, din smalt cafeniu.

Material: pastă fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,59 cm; GR bază: 0,94 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Cană: MMB - nr. colecție 51.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -1,30-1,75 m.

Descriere: buză cu marginea îngroșată și rotunjită; pereți drepți; sub buză se vede urma atașului superior al toartei; acoperit, la interior, cu angobă albă peste care s-a aplicat smalt încolor și la exterior cu smalt cafeniu.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămidie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,67 cm; GR perete: 0,52 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XIX.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 77.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -3,10-3,20 m, de sub nivelul de lemn putrezit.

Descriere: buză lată, evazată, cu marginea rotunjită; toartă în bandă, lată, ce se prinde cu atașul superior sub buză.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămidie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,45 cm; l toartă: 3,27 cm; GR perete: 0,94 cm.

Stare de conservare: fragment toartă cu buză.

Datare: sec XVI.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 74.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -3,10-3,20 m, de sub nivelul de lemn putrezit.

Descriere: buză lată, evazată, arcuită, cu marginea subțiată și rotunjită, cu o șanțuire pe marginea interioară.

Decor: la exterior, pe marginea buzei, două caneluri orizontale.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămidie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,40 cm.

Stare de conservare: fragment buză.

Datare: sec XVI.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 68.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -2,93-3,10 m.

Descriere: buză lată, evazată, arcuită, cu marginea subțiată și rotunjită.

Decor: la exterior, pe marginea buzei, două caneluri orizontale.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,55 cm.

Stare de conservare: fragment buză.

Datare: sec XVI.

Observații: urme de ardere secundară pe ambele fețe.

Oală cu toartă: MMB - nr. colecție 73.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -3,10-3,20 m, de sub nivelul de lemn putrezit.

Descriere: buză lată, evazată, arcuită, cu marginea subțiată și rotunjită; gât profilat; cu toartă lată, aplatizată, ce se prinde cu atașul superior sub marginea a buzei.

Decor: la exterior, pe mijlocul buză, un fascicol de linii orizontale fin incizate.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: l buză: 2,60 cm; GR buză: 0,53 cm; l toartă: 2,88 cm; GR toartă: 0,89 cm; GR perete: 0,35 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XVI.

Observații: urme de ardere secundară pe ambele fețe.

Pahar: nr. colecție 78.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -3,10-3,20 m, de sub nivelul de lemn putrezit.

Descriere: pereți evazați, fund plat.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,55 cm; D bază: 4,15 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XVI.

Observații: urme de ardere secundară pe ambele fețe.

Ulcior: MMB – nr. colecție 69.

Condiții de descoperire: caseta XIV, –2,93-3,10 m.

Descriere: pansă.

Decor: trei linii în val incizate, realizate peste o serie de dungi din humă, ilizibile.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,58 cm.

Stare de conservare: fragment, partea superioară.

Datare: sec XVI.

Cahlă borcan: MMB - nr. colecție 81.

Condiții de descoperire: caseta XIV, –3,30-3,90 m, de sub nivelul de lemn putrezit.

Descriere: pereți groși, evazați, fund plat.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: GR perete: 0,92 cm; GR bază: 0,85 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XVI.

Observații: urme de ardere secundară la exterior.

Sfeșnic: MMB - nr. colecție 62.

Condiții de descoperire: caseta XIV, –2,30-3,45 m.

Descriere: fund drept, de formă circulară, gol la interior, cu marginea teșită drept.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: GR perete: 0,96 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Pipă: MMB - nr. colecție 67.

Condiții de descoperire: caseta XIV, –2,00-2,60 m.

Descriere: de formă rotundă, cu bordura înaltă, polifasetată, cu marginea ușor rotunjită.

Decor: pe bordură și găvan serii de palmete rotunde, ovale mărginite în partea superioară de linii radiale, linii incizate; piciorul gambei se delimitează de

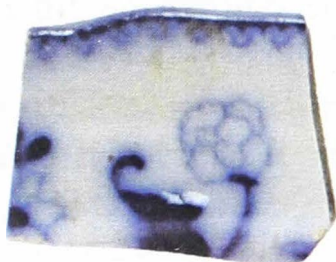
găvan prin serii de câte două linii realizate cu roțița dințată; marginea exterioară a inelului este crestată.

Material: pastă de lut fină, de culoare roșiatică, ardere oxidantă.

Dimensiuni: D gură: 3,37 cm; GR buză: 0,25 cm; D găvan: 4,33 cm.

Stare de conservare: fragment.

Datare: sec XIX.

Farfurie: MMB - nr. colecție 57.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -1,80-2,10 m.

Descriere: buza lată, cu margine ondulată larg.

Decor: motiv floral de culoare albastru - cobalt pe fond alb.

Material: faianță.

Dimensiuni: l buză: 4,21 cm; GR buză: 0,46 cm.

Stare de conservare: fragment din margine.

Datare: sec XIX.

Vas de dimensiuni medii: MMB - nr. colecție 53.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -1,30-1,75 m.

Descriere: bază de vas, plată, de formă circulară.

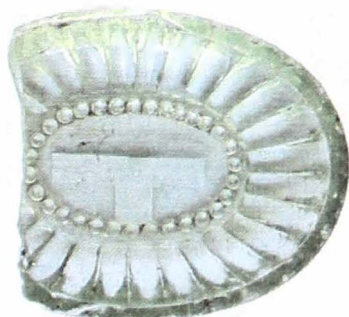
Decor: nu are.

Material: sticlă incoloră transparentă.

Dimensiuni: GR perete: 0,31 cm; D bază: 6,45 cm.

Stare de conservare: fragment.

Datare: sec XIX.

Solniță: MMB - nr. colecție 59; inv. 176918.

Condiții de descoperire: caseta XIV, -1,80-2,10 m.

Descriere: vas de formă ovală, concav, cu fund plat.

Decor: pereții au caneluri, rezultând un aspect de floare; în jurul bazei un șir de granule în relief.

Material: sticlă incoloră, transparentă.

Dimensiuni: H: 1,29 cm; GR buză: 0,46 cm; D bază: 2,49x3,82 cm.

Stare de conservare: lipsa 1/3.

Datare: sec XIX.

Caseta XV

Castron: MMB - nr. colecție 83.

Condiții de descoperire: caseta XV, -1,70-2,00 m.

Descriere: pereți arcuiți; fund plat; acoperit, la interior, cu smalt maro.

Decor: la interior linii orizontale și una *în val* realizate din smalt galben și o dungă orizontală din smalt verde.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,66 cm; GR bază: 0,76 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Ulcior: MMB - nr. colecție 82.

Condiții de descoperire: caseta XV, -0,80-1,50 m.

Descriere: pereți evazați; fund plat, profilat; acoperit la interior cu angobă albă peste care s-a aplicat smalt incolor.

Decor: două caneluri deasupra bazei.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: GR perete: 0,64 cm; D bază: 10,17 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Caseta XVI

Castron: MMB - nr. colecție 89.

Condiții de descoperire: caseta XVI, -1,40-1,80 m.

Descriere: buză lată, evazată; acoperit complet cu angobă albă, peste care la interior s-a aplicat smalt incolor.

Decor: la interior pe marginea buzei două linii orizontale de culoare cafenie.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,77 cm.

Stare de conservare: fragment buză.

Datare: sec XIX.

Castron: MMB - nr. colecție 88.

Condiții de descoperire: caseta XVI, -1,30-1,60 m.

Descriere: buză lată, evazată; cu marginea teșită drept și crestată; acoperită la interior cu smalț verde închis.

Decor: marginea exterioară a buzei este crestată.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,81 cm.

Stare de conservare: fragment buză.

Datare: sec XIX.

Ulcior: MMB - nr. colecție 90.

Condiții de descoperire: caseta XVI, -1,40-1,80 m.

Descriere: toartă groasă, tubulară, goală la interior, prevăzută cu orificiu de scurgere, ce se prindea cu atașul superior de gât, acoperită în partea superioară cu smalț de culoare verde olive.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: l buză: 3,79 cm; GR buză: 2,70 cm.

Stare de conservare: fragment toartă.

Datare: sec XIX.

Tigaie: MMB - nr. colecție 90.

Condiții de descoperire: caseta XVI, -1,40-1,80 m.

Descriere: fund plat, prevăzut cu picior înalt, de formă triunghiulară; acoperită la interior cu smalț verde olive.

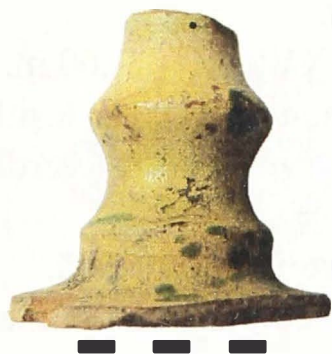
Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă incompletă.

Dimensiuni: GR perete: 0,59 cm; GR bază: 1,03 cm; l picior: 2,89 cm; GR picior: 1,62 cm.

Stare de conservare: fragment bază.

Datare: sec XIX.

Observații: urme de ardere secundară la exterior.

Sfeșnic: MMB - nr. colecție 93.

Condiții de descoperire: caseta XVI, -1,40-1,80 m.

Descriere: fund drept, de formă circulară, gol la interior; picior înalt; acoperit la exterior cu smalt galben.

Decor: pe picior două nervuri orizontale; pete aleatorii de smalt verde deschis.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție.

Dimensiuni: GR bază: 0,48 cm; D picior: 3,27-4,49 cm.

Stare de conservare: fragment, partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Farfurie: MMB - nr. colecție 95.

Condiții de descoperire: caseta XVI, -1,80-2,10 m.

Descriere: buza lată, cu marginea ondulată larg.

Decor: motiv vegetal de culoare bordeaux pe fond alb.

Material: faianță.

Dimensiuni: l buză: 3,70 cm; GR buză: 0,39 cm; GR perete: 0,47 cm.

Stare de conservare: fragment buză.

Datare: sec XIX.

Caseta XVII

Castron: MMB - nr. colecție 99.

Condiții de descoperire: caseta XVII, interior, -2,80-3,05 m.

Descriere: buză evazată, cu marginea rotunjită; pereți evazați; fund plat; acoperit, la interior, cu smalt maro.

Decor: la interior pete de smalt galben și o canelură cub buză.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: H: 10,42 cm; GR buză: 0,88 cm; GR perete: 0,93 cm; GR bază: 0,87 cm.

Stare de conservare: fragment, profil complet.

Datare: sec XIX.

Observații: două fragmente din care unul prezintă urme de ardere secundară.

Lighean: MMB - nr. colecție 98.

Condiții de descoperire: caseta XVII, interior, -2,80-3,05 m.

Descriere: buză evazată, cu marginea rotunjită; umăr profilat; pereți evazați; acoperit, la interior, cu smalt maro.

Decor: la interior, pe buză și partea superioară a peretelui, o serie de linii orizontale și una *în val*, realizate cu smalt galben.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: l buză: 2,13 cm; GR perete: 0,67 cm.

Stare de conservare: fragment, partea isuperioară.

Datare: sec XIX.

Caseta XVIII

Farfurie: MMB - nr. colecție 100.

Condiții de descoperire: caseta XVIII, -1,30-1,50 m.

Descriere: buză lată, evazată; pereți evazați; fund plat; acoperit, la interior, cu smalt maro.

Decor: linie *în val*; la interior dungi alb-gălbui, ce urmăresc circumferința vasului.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,67 cm; GR perete: 0,72 cm; GR bază: 0,86 cm.

Stare de conservare: fragment partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Farfurie: MMB - nr. colecție 101.

Condiții de descoperire: caseta XVIII, -0,90-1,32 m.

Descriere: pereți evazați; fund plat, profilat; acoperit, la interior, cu smalt verde deschis.

Decor: pe suprafața păstrată linii cafenii ce urmăresc circumferința vasului, în centru o spirală.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie, cu mică în compoziție; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR perete: 0,81 cm; D bază: 10,06 cm.

Stare de conservare: fragment partea inferioară.

Datare: sec XIX.

Cană: MMB - nr. colecție 103.

Condiții de descoperire: caseta XVIII, -1,30-1,50 m.

Descriere: buza cu marginea rotunjită; acoperită la interior cu smalt galben și la exterior cu angobă albă.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cărămizie; ardere oxidantă.

Dimensiuni: GR buză: 0,46 cm.

Stare de conservare: fragment buză.

Datare: sec XIX.

Oală borcan: MMB - nr. colecție 102.

Condiții de descoperire: caseta XVIII, -0,90-1,32 m.

Descriere: toartă lată, semicirculară în secțiune, aplatizată, ce se prinde cu atașul superior sub buză și cu cel inferior în zona diametrului maxim; slip la exterior.

Decor: nu are.

Material: pastă de lut fină, de culoare cenușiu-închis la interior și cenușiu deschis la exterior, cu mică în compoziție; ardere reducătoare.

Dimensiuni: l buză: 3,53 cm; GR toartă: 1,19 cm; GR perete: 0,76 cm.

Stare de conservare: fragment zona mediană

Datare: sec X.

PASAJUL FRANCEZ STREET

Abstract

The archaeological excavation in 2008 on Pasajul francez street, situated between Gabroveni and Covaci streets, allowed identifying several XVIIIth and XIXth buildings. Therefore, 18 trenches of variable size were opened, according to the field findings.

Houses

Brick structures concentrate in the Northern part of the street, belonging to some buildings facing Gabroveni street, with courtyards in the back, confined within walls, stretching all the way to Covaci street. Some 4 overlapped constructions were revealed in a scantily area (8 x 5 m), an indication of building dynamic in the area. The foundations, with an average thickness of 0,60 m, comprise baked bricks, tied together through sandy but strong binder. These buildings did not have any cellar. For only one foundation there were identified two vents, suggesting thus the existence of a cellar. It was destroyed most probably during the construction of Pasajul Francez street in the second half of the XIXth century.

In the Southern part, on a length of 6,55m, a massive building was revealed, with a very neat brickwork, developing underneath Covaci street. In the corner caught by the excavation a pillar also emerges, deepening under the foundation level. Partly, the building was also caught during the excavations from the '50es, carried out by D.V. Rosetti, when it was dated to the XVIIth -XVIIIth centuries and assigned to the Royal Court ensemble. It is doubtless earlier than the XIXth century., for it isn't registered in any plan of Bucharest.

Walls of property demarcation

South from house 1 and 2, roughly to the middle of the street and North from house 3, some remains of three walls for property demarcation emerged.

Drainage facility

Towards the centre of the street, a rectangular structure (4,20 x 2,70 m) was discovered. On the Southern and Northern sides, below the

contemporary level of the building, two openings of 0,41 m width and 0,71 height, emerged. The elevation of the foundation couldn't be estimated, but it exceeds the limit of the digging by about 3,30m from the current pavement. We might be dealing with a drainage facility build at the same time with the street, in the second half of the XIXth century.

Graves

Three inhumation graves were also found, at a depth of 1,42 m (M1) and 2,20-2,40 m (M2, M3) from the actual level of the pavement. The individuals were deposited in normal anatomical position, all of them having West (skull) – East orientation. In M 1 the deceased had the left hand on the pelvis and the right hand stretched along the body.

Funerary inventory is very poor, but a bronze hook which was found in the best preserved grave (M1). The graves can be dated based on stratigraphy and assigned to the XVIIIth century.

BIBLIOGRAFIE

Surse cartografice

- Planul lui F. Purcell din 1789. Fragment cu vecinătățile Curții Vechi, reproducere după Atlas ghid, vol I, caroul 6, p. 129.
- Planul maiorului baron Rudolf Artur Borroczyn din 1852 - „Planul Bucureștiului, ridicat, tras și publicat din porunca prea înaltzăturii domn stăpînitor Barbu Dimitrie Stirbeiu v[oe]v[od] de maior baron Rudolf Artur Borroczyn 1852”.
- Planul maiorului D. Pappasoglu din 1871 - „Planul Centrului Capitalei București. Culoarea de roșu dedicat domnului D. lui V. Hiottu Prefectului Poliției Capitale 1871”.
- Plan de Ville de Bucarest (cca. 1880-1910).
- Planul Orașului București lucrat de Institutul Geografic al Armatei pentru Primăria Capitalei, în al XXX-lea an al Domniei M.S.Regelui CAROL I. 1895.
- Planul Orașului București lucrat de Institutul Geografic al Armatei pentru Primăria Capitalei, în al XXXXV-lea an al Domniei M.S.Regelui CAROL I. 1911.

Bibliografie generală

- Almaș, Panait 1974** = Dumitru Almaș, Panait I. Panait, *Curtea Veche din București*. Editura pentru turism. București.
- Atlas ghid** = Lucia Stoica, Neculai Ionescu Ghinea, Dan D. Ionescu, Petre Iliescu, Cecilia Luminea, Minerva Georgescu, *Atlas-ghid. Istoria și arhitectura locașurilor de cult din București*, Ed. Ergorom, volumele I-III, București.
- Florescu 1935** = George D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boierești și hanuri după 2 planuri inedite de la sfârșitul veacului al XVIII-lea*, Editura Institutul de Arte Grafice „Lupta” N. Stroilă.
- Ionașcu 1943** = Ion Ionașcu, Un plan inedit al Curții Vechi din 1799, în **RIR**, XIII, fasc. 1, pp. 55-77.
- Ionnescu-Gion 1998** = George I. Ionnescu-Gion, *Memoria Bucureștilor I, Istoria Bucureștiului*, Ed. II, Fundația culturală Gh. Marin Speteanu, București.

- Olteanu 2002** = Radu Olteanu, *Bucureștii în date și întâmplări*, Ed. Paideia, București.
- Pappasoglu 2000** = *Memoria Bucureștilor II, Istoria fondării orașului București*, Fundația culturală Gh. Marin Speteanu, București.
- Parusi 2005** = Gheorghe Parusi, *Cronica Bucureștilor întocmită, din document și sentiment*, Ed. Compania.
- Potra 1961** = George Potra, *Documente privind istoria orașului București (1594-1821)*, Ed. Academiei RSR, București.
- Potra 1990** = George Potra, *Din Bucureștii de ieri*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
- Popescu-Lumina 1935** = Colonel Popescu Lumina, *Bucureștii din trecut și de astăzi*.
- Rosetti 1954** = Dinu V. Rosetti, *București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, Ed. Academiei RPR, București.
- Rosetti 1959** = Sebastian Morintz, Dinu V. Rosetti, Ion Ionașcu, Vlad Zirra, Gheorghe Cantacuzino, *Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*. Muzeul de Istorie al Orașului București, Ed. Științifică.

— Traseul actual al stăzii Pasajul Francez

Planșa 1. Detaliu din planul Bucureștilor (A. R. Borroczyn, 1852).

Figure 1. Detail of the plan of Bucharest (A. R. Borroczyn, 1852).

Planșa 3. Detaliu din "Plan de Ville de Bucarest" (cca. 1880-1910).
Figure 3. Detail of the "Plan de Ville de Bucarest" (cca. 1880-1910).

Planșa 4. Detaliu din Planul IGA (1911).
Figure 4. Detail of the "Plan IGA" (1911).

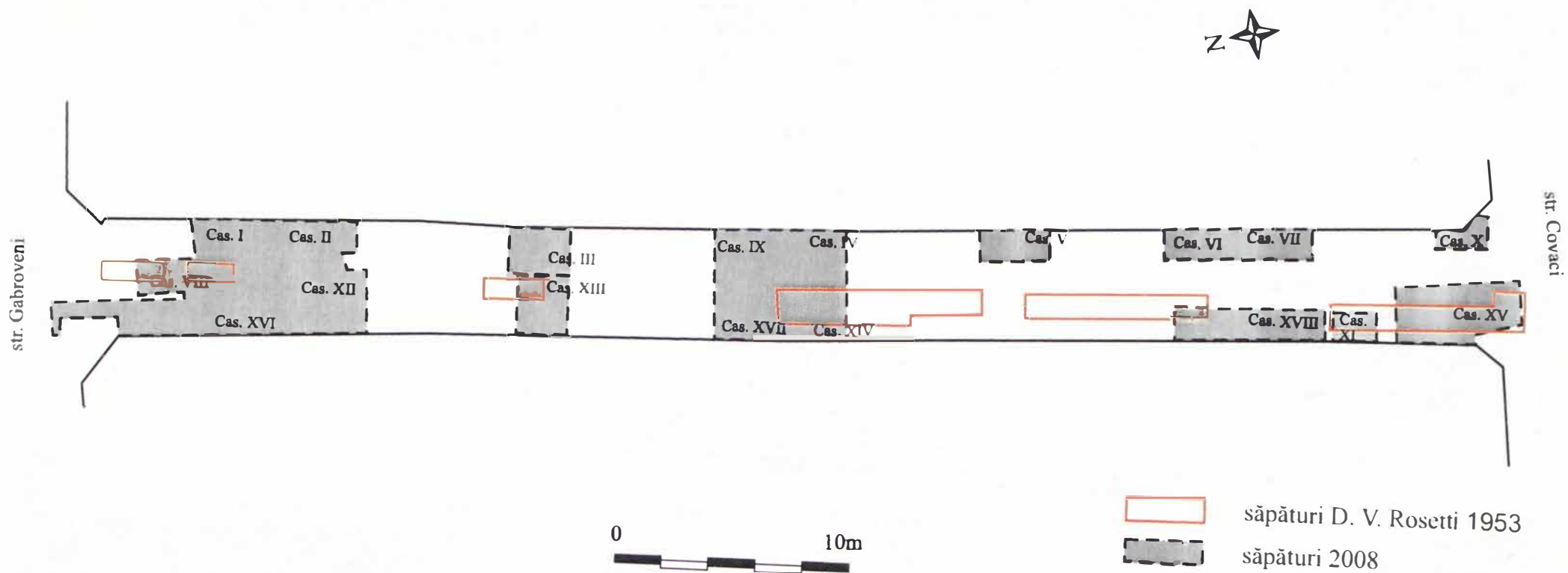
Planșa 5. Suprapunerea de planuri (Borroczyński 1852 și IGA 1911) cu traseul străzii Pasajul Francez.

Figure 5. Overlapping of plans (Borroczyński 1852 și IGA 1911) with Pasajul Francez Street.

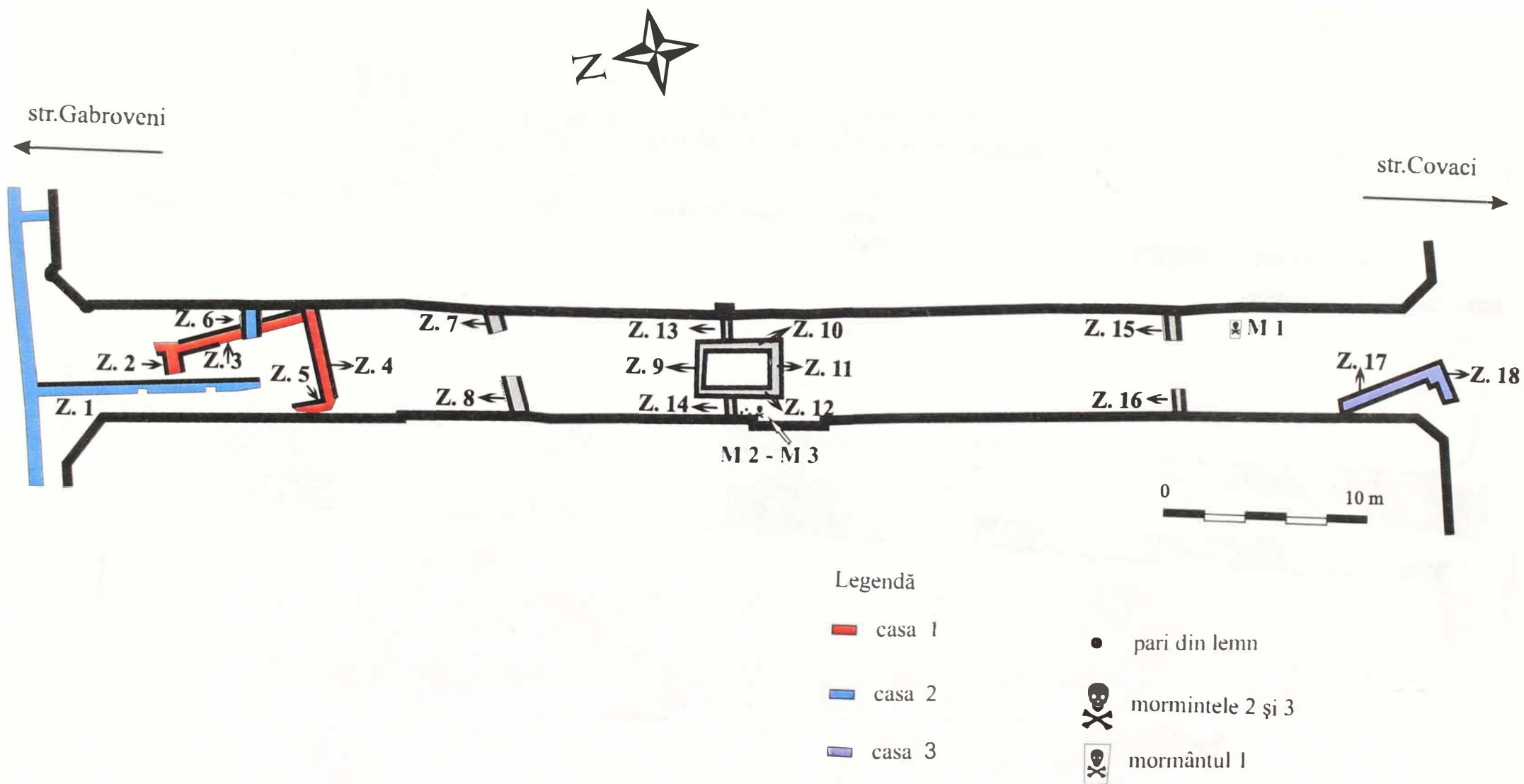

Planșa 6. Planul săpăturilor arheologice din 2008 suprapus pe planul Borroczyński.

Figure 6. Overlapping of 2008 excavation plan with Borroczyński plan.

Planșa 7. Planul săpăturilor arheologice.
 Figure 7. Excavation plan.

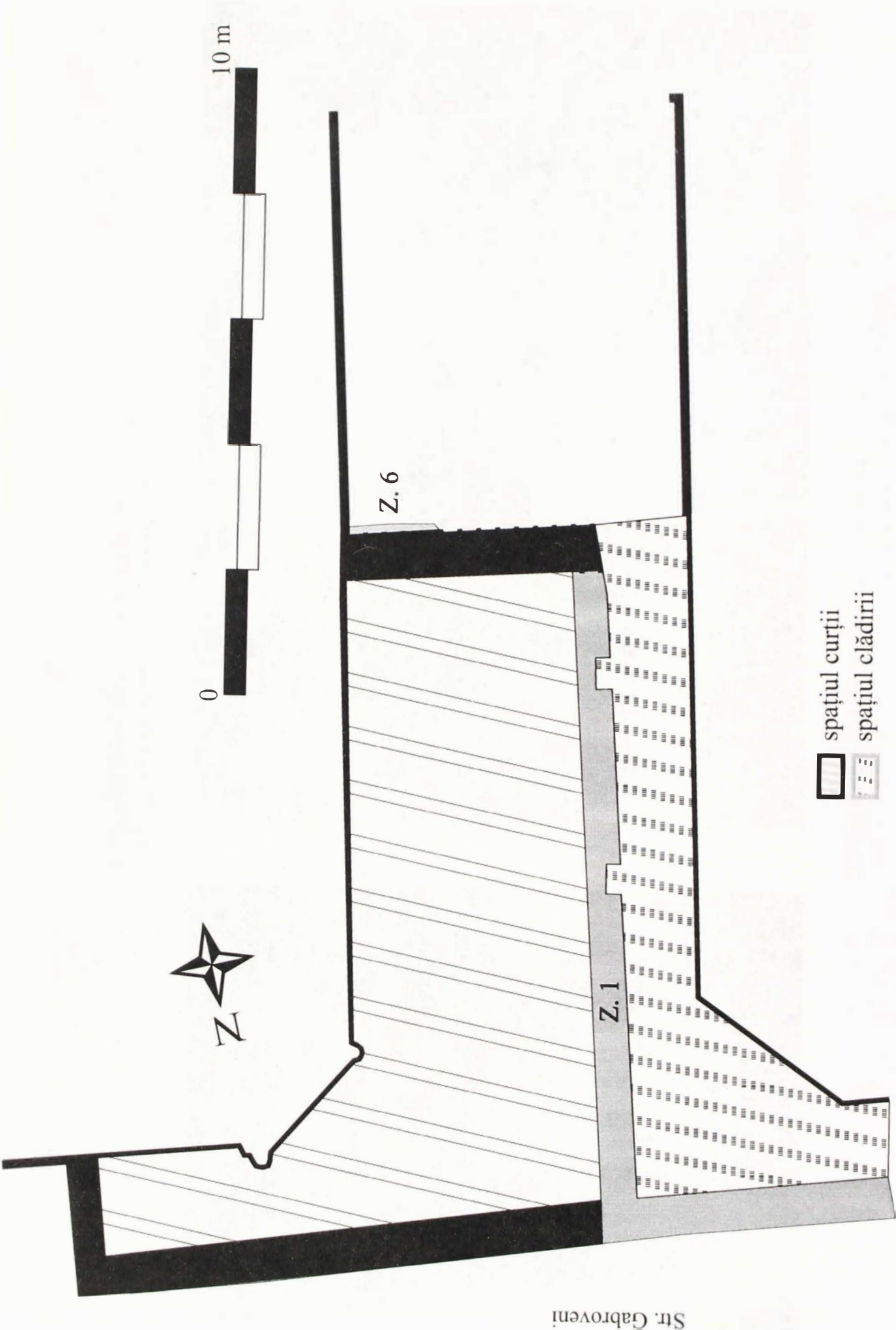
Planșa 8. Planul general al structurilor de zid.
 Figure 8. General plan of brick structures.

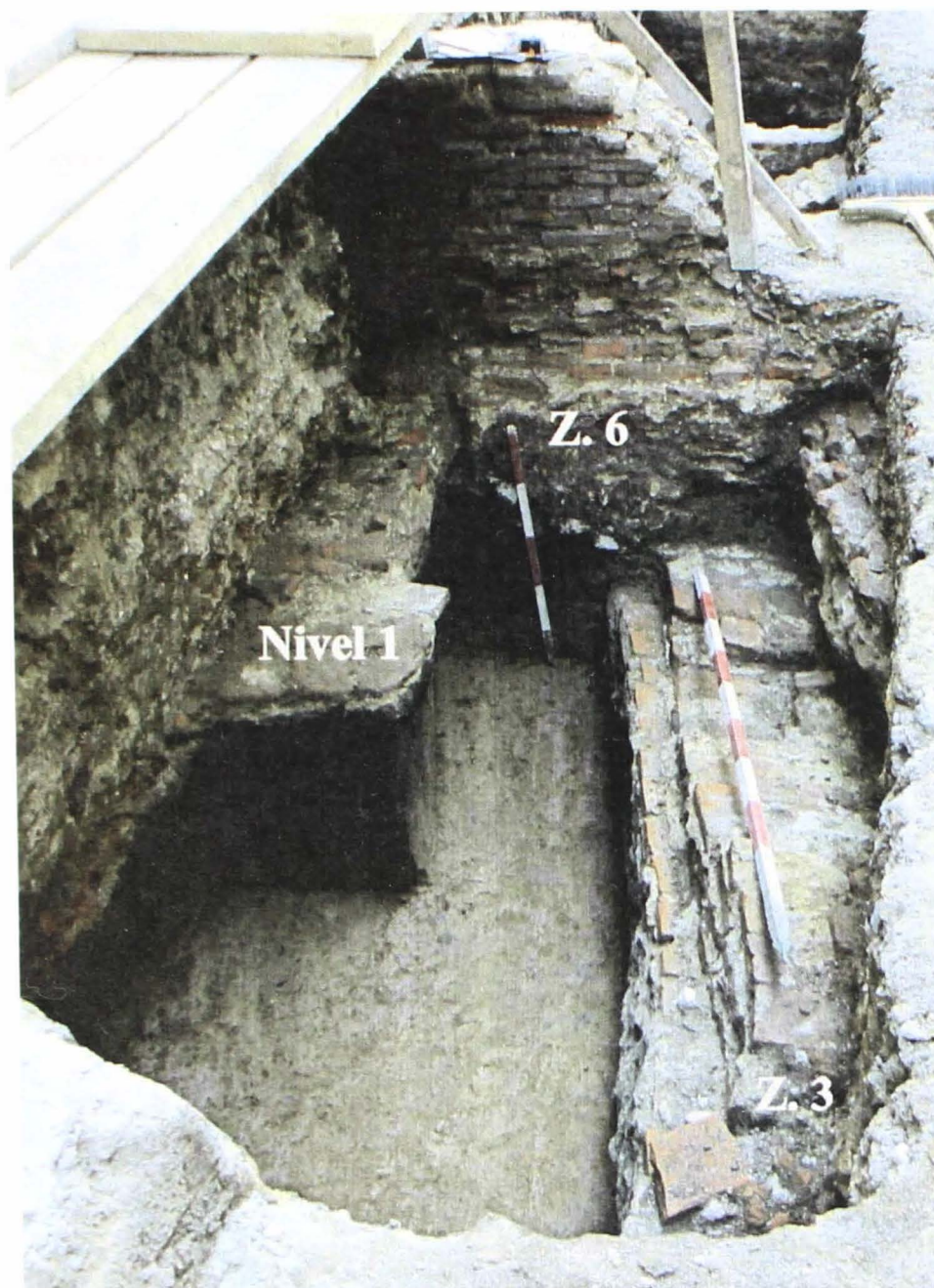
Planșa 9. Aspecte din timpul cercetării „Casei 1”.
Figure 9. Aspects from the research of “House 1”.

Planșa 10. Interpretarea spațiului „Casei 2”.
Figure 10. Interpretation of the space of “House 2”

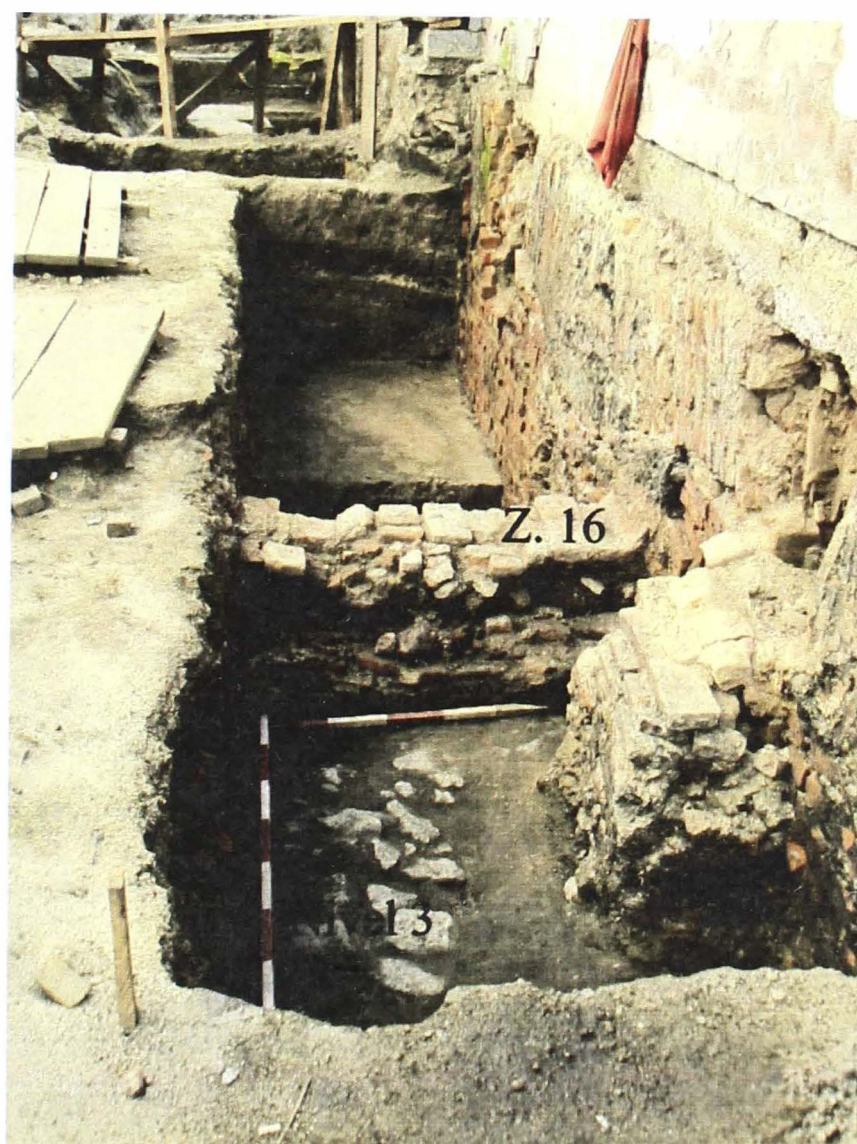
Planșa 11. Aspecte din timpul cercetării „Casei 2”.
Figure 11. Aspects from the research of “House 2”.

Planșa 12. Aspecte din timpul cercetării „Casei 3”.
Figure 12. Aspects from the research of “House 3”.

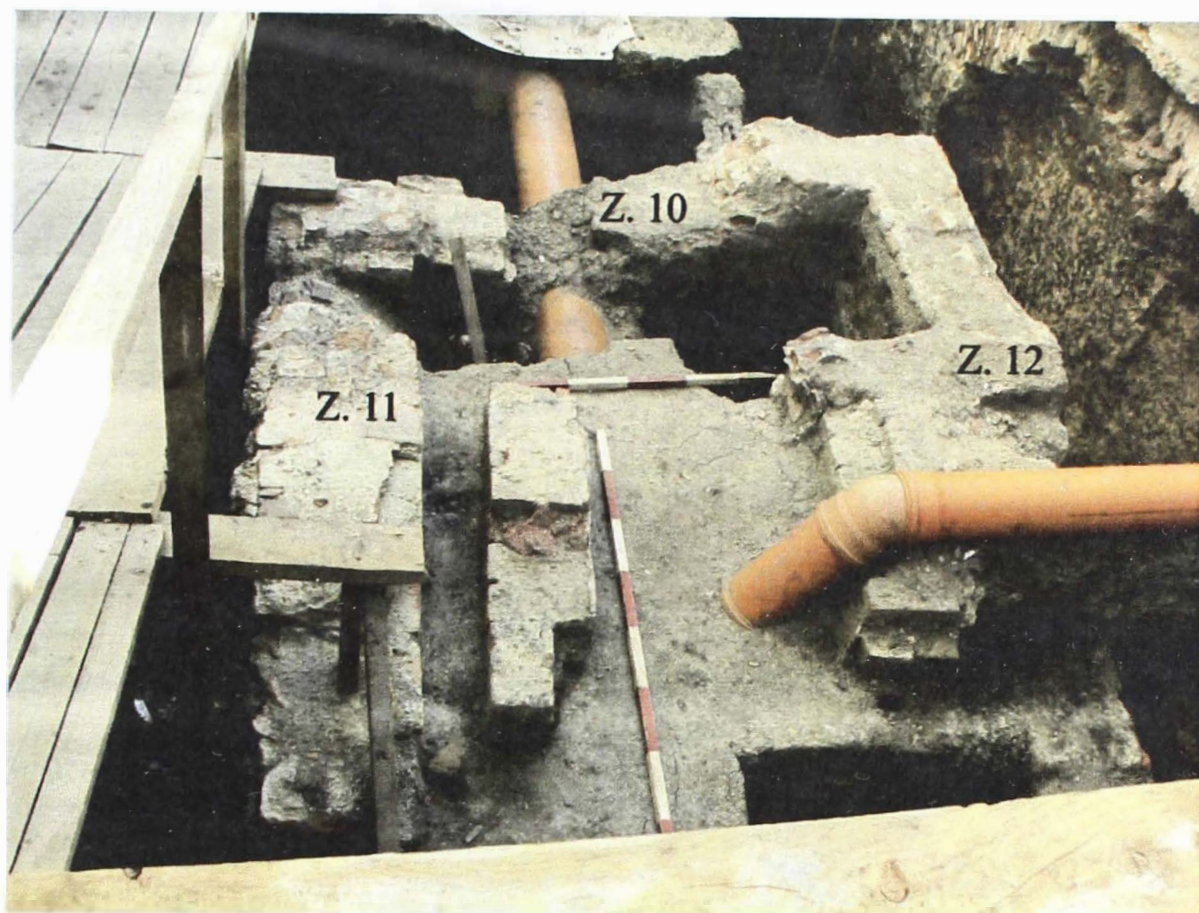
Planșa 13. Aspecte din timpul cercetării zidurilor Z 15 și Z 16.
Figure 13. Aspects from the research of walls Z 15 and Z 16.

Planșa 14. Aspecte din timpul cercetării zidurilor Z 7 și Z 8.
Figure 14. Aspects from the research of walls Z 7 and Z 8.

1

2

Planșa 15. Aspecte din timpul cercetării căminului de apă și al zidurilor Z 9- Z 12

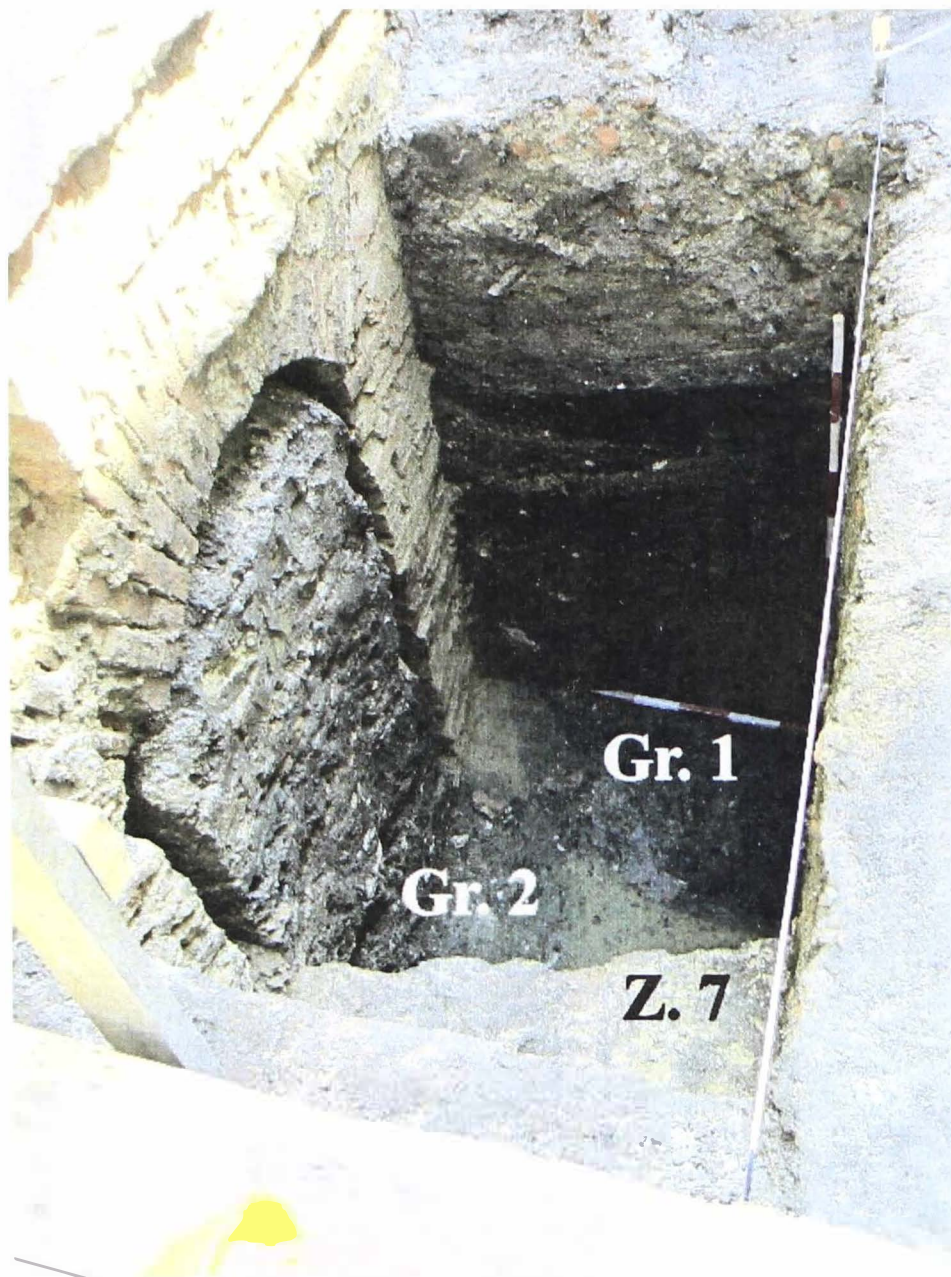
Figure 15. Aspects from the research of drainage facility and walls Z 9 - Z 12.

Planșa 16. Aspecte din timpul cercetării căminului de apă și al zidurilor Z 13 și Z 14.
Figure 16. Aspects from the research of drainage facility and walls Z 13 and Z 14.

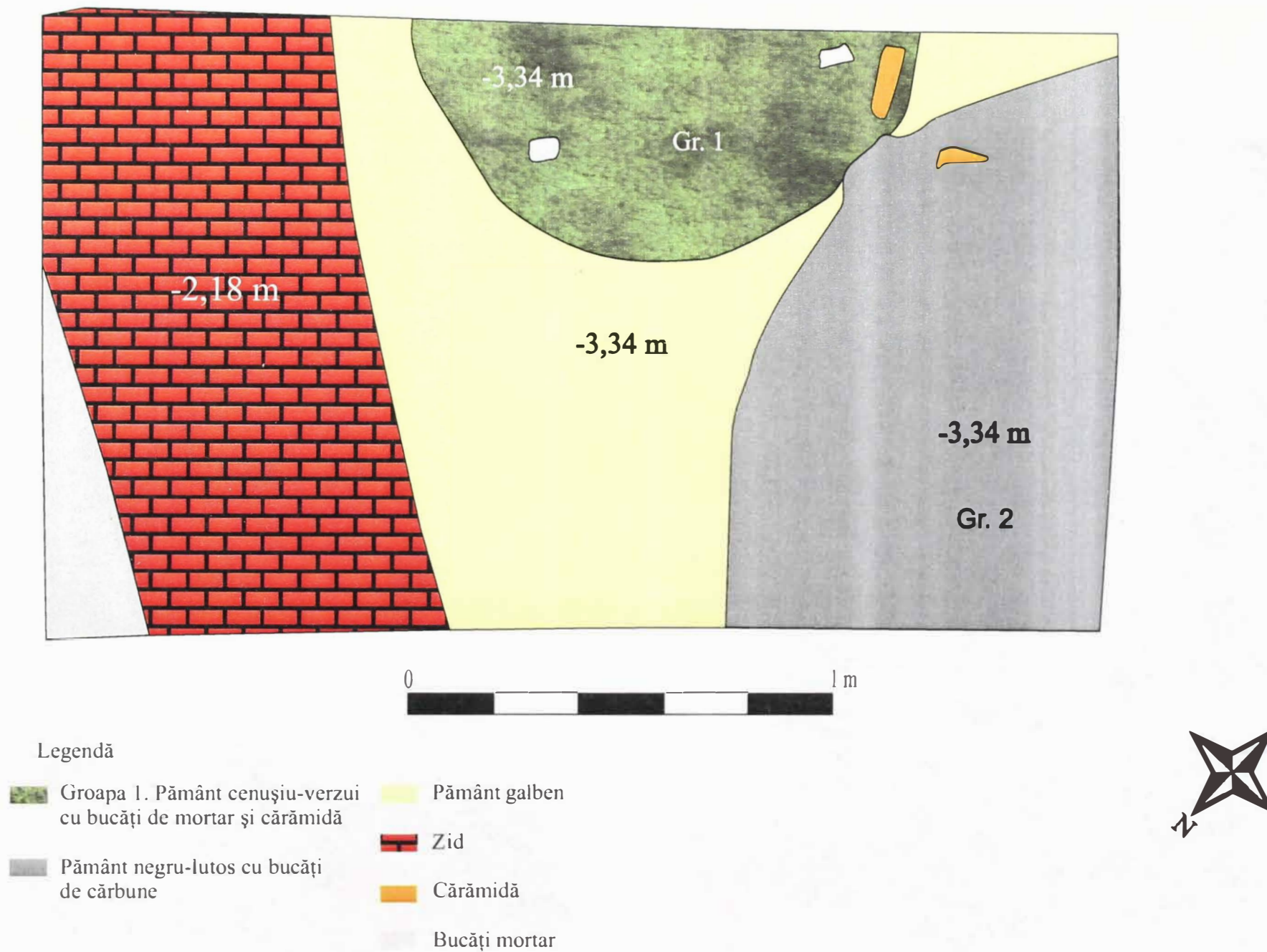

Planșa 17. Aspecte din timpul cercetării gropilor Gr. 1 și Gr. 2.

Figure 17. Aspects from the research of pits Gr. 1 and Gr. 2.

1

2

Planșa 19. Aspecte din timpul cercetării zonei cu piloți (1) și a nivelului de secol XVI (2).
Figure 19. Aspects from the research of area with piles of wood (1) and XVIth century level (2).

Planșa 20. Aspecte din timpul cercetării nivelului 2.
Figure 20. Aspects from the research of level 2.

Planșa 21. Aspecte din timpul cercetării nivelului 3.
Figure 21. Aspects from the research of level 3.

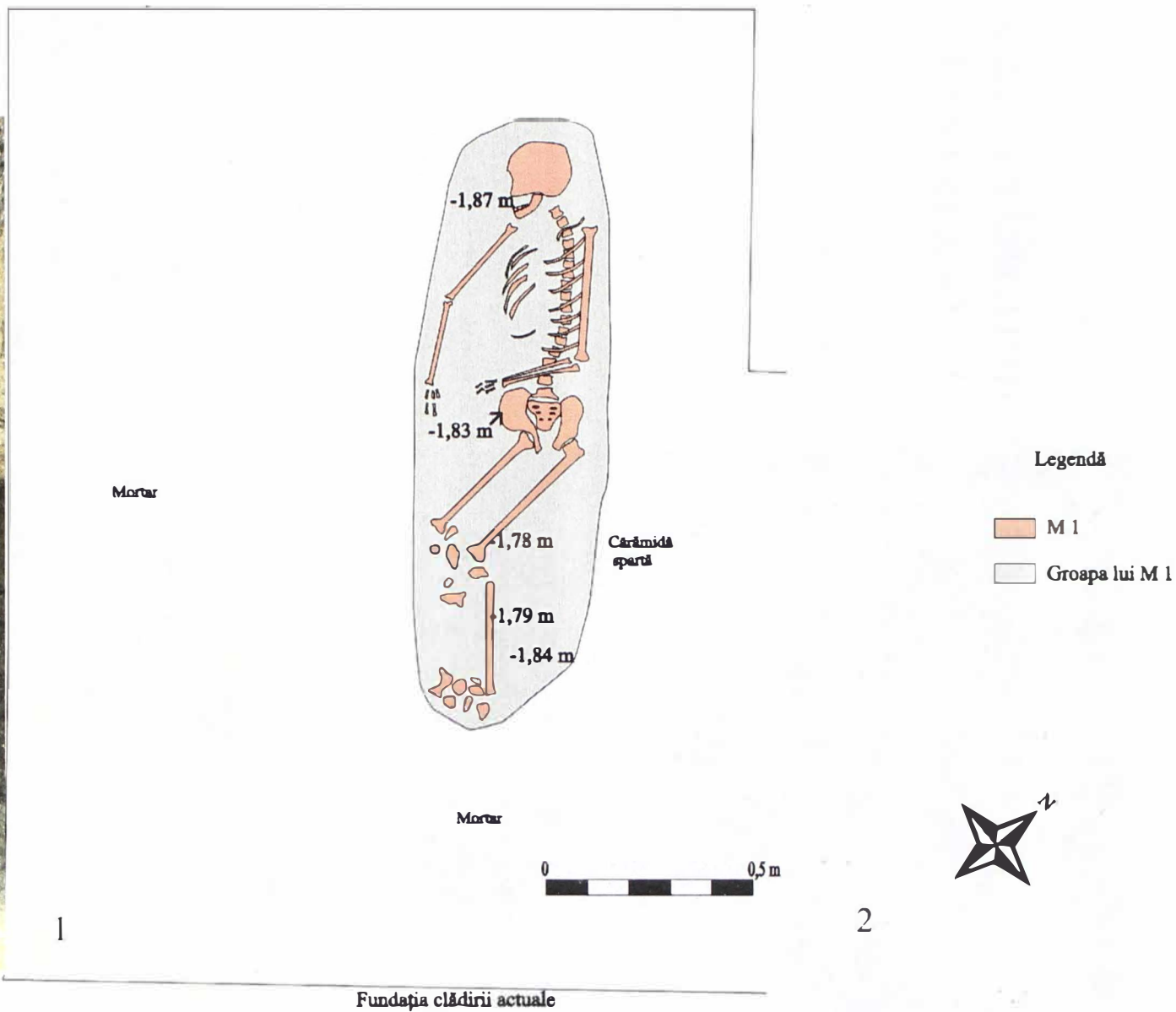
1

2

Planșa 22. Aspecte din timpul cercetării casetei I (1) și a casetei IV (2).
Figure 22. Aspects from the research of trench I (1) and trench IV (2).

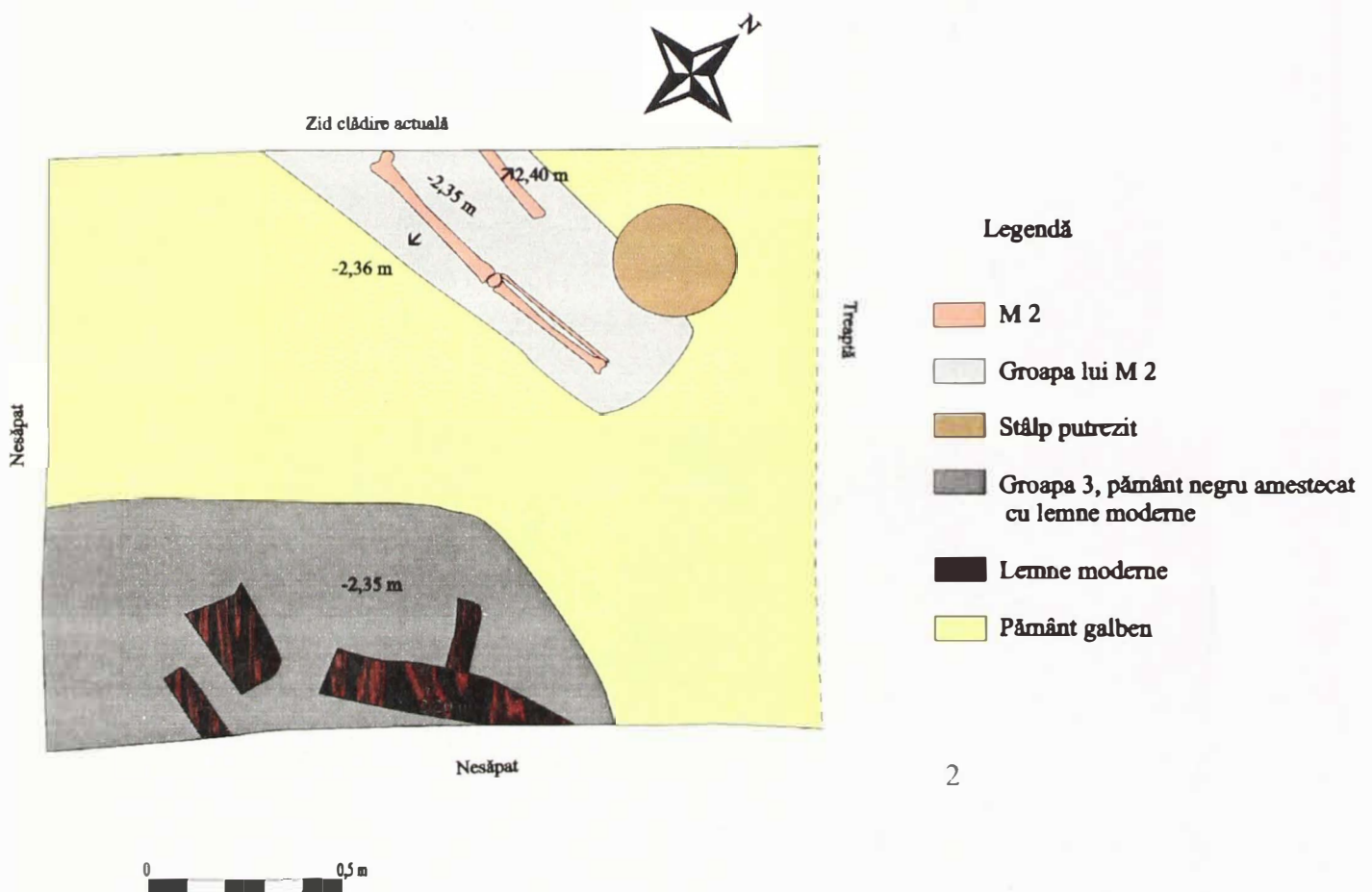

Planșa 23. Aspecte din timpul cercetării mormântului 1: fotografie (1) și desen (2).

Figure 23. Aspects from the research of grave 1: photo (1) and drawing (2).

1

2

Planșa 24. Aspecte din timpul cercetării lui M. 2: fotografie (1) și desen (2).
 Figure 24. Aspects from the research of grave 2: photo (1) and drawing (2).

CERCETĂRI ARHEOLOGICE PREVENTIVE ÎN SITUL „PASĂREA – LA SUD DE SAT”, COMUNA BRĂNEȘTI, JUDEȚUL ILFOV

(descoperiri hallstattiene și din secolul X d. Hr.)

Vasilica SANDU-CUCULEA

În anul 2008 în situl Pasărea „*La sud de sat*”, Tarlăua 73, Parcela 269/2, str. Calea București (fostul De 269/1) s-au efectuat cercetări arheologice preventive pentru construirea de noi case, pe două loturi vecine (Fig. 1): lotul nr. 1, proprietate a doamnei Adina-Gabriela Pascu și lotul nr. 2, proprietate a familiei Laura și Ion Tache. Aceste loturi sunt situate pe latura vestică a sitului și în partea vest-nordică a unui bot de terasă format de un meandru al malului estic al râului Pasărea, în prezent terasat artificial.

Situl Pasărea „*La sud de sat*” a fost descoperit în anul 1999 prin cercetări arheologice de suprafață¹ efectuate pentru întocmirea documentației necesare avizării Planului Urbanistic General al comunei Brănești. Începând din anul 2000 a fost cercetat și prin săpături arheologice, în șanțuri sau casete, realizate pentru turnarea fundațiilor și subsolurilor caselor care s-au construit pe suprafața acestuia, cu care prilej au fost scoase la iveală vestigii din epoca finală a bronzului, hallstattiene timpurii și târzii, secolele III-IV și X d. Hr.²

Pe lotul nr. 1, terenul coboară în pantă ușoară spre valea râului Pasărea, pe direcția SE-NV. Din cei 126,30 m² afectați de fundațiile casei, au fost cercetați în săpătură 44,04 m². Au fost săpate manual 10 șanțuri cu lățimea de 0,60 m și adâncimile cuprinse între 1,40 m în colțul sud-estic, 1,10 m în colțul nord-estic, 0,80 m în colțul sud-vestic și 0,60 m în cel nord-vestic.

Cu câteva zile înainte de săparea șanțurilor pentru fundațiile casei, proprietara terenului, fără a ne consulta, a efectuat o răzuială mecanică, atât pentru îndepărtarea vegetației spontane abundente care acoperea suprafața viitorului amplasament, cât și pentru orizontalizarea terenului. În părțile

---

¹ Sandu-Cuculea 2005, p. 37-38.

² Sandu-Cuculea 2005, p. 38-46; Mănucu-Adameșteanu, Bojică, Măgureanu 2006, p. 92-93; Sandu-Cuculea 2007, p. 320-322; Mănucu-Adameșteanu, Palincaș 2007, p. 73-88.

sudică și estică, mai înalte, răzuiala s-a făcut până la maximum 0,30 m adâncime și a distrus stratul arabil, nivelul cultural al așezării din secolul X d. Hr. și în unele locuri a ciupit din nivelul cultural hallstattian. Pe suprafața astfel răzuită am găsit rare fragmente de la vase din secolul X d. Hr., bucăți de chirpici și ceva mai multe fragmente de la vase hallstattiene. În partea nord-vestică, mai joasă, a amplasamentului, răzuiala pentru orizontalizare nefiind necesară, nu a fost afectată configurația naturală a terenului. Acolo s-a constatat următoarea situație stratigrafică:

- Strat arabil de 0,15-0,20 m grosime din pământ tasat, de culoare cenușie-negricioasă, în care s-au găsit antrenate rare bucăți de chirpic, fragmente de la vase din secolul X d. Hr. și din prima epocă a fierului (Hallstatt);

- Strat negricios, foarte bine conturat, de 0,10 m grosime, care aparține așezării din secolul X d. Hr.;

- Strat negricios-castaniu, de 0,20-0,25 m grosime (coboară până la 0,50-0,55 m adâncime) în care s-au găsit fragmente ceramice hallstattiene, bucăți mici de tăciuni și de lipitură de la pereții arși;

- Strat castaniu-negricios de circa 0,15-0,20 m grosime, cu foarte rare bucăți de cărbune și de chirpic, antrenate din stratul hallstattian de deasupra;

Strat castaniu, steril arheologic, până la baza săpăturii.

Săpătura a interceptat numai o groapă menajeră hallstattiană.

Pe lotul nr. 2, situat imediat la sud de lotul nr. 1, suprafața nu fusese deranjată anterior, așa încât săpătura s-a efectuat de la firul ierbii. Și pe lotul acesta terenul cobora ușor spre Pasărea, însă pe direcția E-V. Stratigrafia este asemănătoare cu cea constatată la lotul nr. 1, cu excepția stratului 2 (din secolul X d. Hr.), care este mai gros, având 0,15 m.

Pentru construcția casei a fost afectată suprafața de 171,40 m², pe care au fost săpate manual 9 șanțuri cu lățimea de 0,50 m și adâncimea cuprinsă între 0,70 – 0,80 m. Suprafața cercetată arheologic a însumat 54,50 m².

Pe traseul șanțurilor au fost interceptate: groapa unui bordei din secolul X d. Hr. și două locuințe de suprafață hallstattiene.

Așezarea din secolul X d. Hr

Pe lotul nr. 1 nu s-a interceptat nici un complex de locuire. Așa cum am menționat mai sus, pe suprafața deja răzuită mecanic și în profilul rezultat în urma acestei operații, aflat la circa 2 m nord de la gardul de pe latura sudică a terenului, am mai găsit puține fragmente de oale, lucrate la roată din pastă fină, arsă cenușiu sau din pastă cu nisip, uneori și cu rare pietricele, care prin ardere aveau miezul cenușiu și exteriorul galben-cărămiziu sau maroniu. Pe un fragment din zona gâtului și umărului unei oale s-a

păstrat decorul cu striuri orizontale și în val (Fig. 8/2)³. O buză de oală avea decor incizat în val atât pe marginea exterioară cât și pe cea interioară a vasului (Fig. 8/1). Puținătatea materialului arheologic, constând numai în câteva granule de chirpici, constatată în șanțurile din colțul nord-vestic al amplasamentului casei, ne determină să considerăm că acolo a fost marginea dinspre apă acestei așezări.

Pe lotul nr. 2, în colțul nord-estic al săpăturii pentru fundații a fost interceptată parțial groapa unui bordei.

Bordeiul nr. 1 (B 1) a fost surprins în șanțul estic pe 2,20 m lungime și în cel nordic pe 1,40 m (Fig. 3 și 4/1). Partea superioară a gropii, respectiv a umpluturii acesteia, s-a distins clar la 0,35 m, podeaua, neamenajată, aflându-se la 0,90 m adâncime de la nivelul de călcare al terenului din anul 2008. În ambele profile ale șanțului estic am observat că pământul din peretele sudic al gropii acestui bordei era ars la roșu. În schimb, în șanțul nordic al săpăturii arsura lipsea de pe peretele vestic al gropii.

Cuptorul a apărut pe șanț la 0,36 m spre nord de la peretele sudic al gropii bordeiului, între 0,50 și 0,80 m adâncime. Situația planimetrică și stratigrafică, chiar dacă parțială, arată că acesta fusese amenajat la distanță de pereții gropii bordeiului, prin scobire într-un bloc de pământ crușat. Pereții lui erau din pământ ars, pe 1 cm la roșu și pe 3-5 cm grosime la roșu-cenușiu. Interiorul păstrat al cuptorului avea 0,25 m înălțime și 0,65 m lățime. Bolta din pământ puternic ars era prăbușită în interiorul cuptorului, unde bucățile mai mari sau mai mici erau amestecate cu un pământ negricios. Vatra și pereții fuseseră lipiți cu un strat subțire de lut, care prin ardere devenise cenușiu.

Groapa bordeiului era umplută cu pământ negricios care conținea mult cărbune de lemn, câteva bucăți de zgură de fier, două fragmente de la turte de fier (Fig. 12/3), mai multe zone cu chirpici granulat, bucăți arse din pământ frământat cu pleavă și puține paie, carbonizate, care păstrau amprente de nuiele cu diametrul de aproximativ 2 cm, puține oase de animale între care se află o coastă de bovidu și fragmente de la vase din lut ars.

Faptul că numai în apropierea cuptorului pereții gropii bordeiului sunt arși la roșu arată că incendiul a pornit de la cuptor și a ars tot combustibilul lemnos, care la momentul acela se găsea depozitat între el și peretele bordeiului. Pământul ars la roșu pe latura sudică a acestei gropi de bordei este un indiciu că probabil și pereții gropii au fost căpușiți, cu o rețea din nuiele împletite sau legate, susținută de stâlpi, pari sau nuiele mai groase înfipite în pământ, care prin temperatura degajată în timpul arderii lor au ars și pământul din pereții gropii, ipoteza aceasta fiind susținută de prezența unor bucăți de lipitură arsă cu amprente de nuiele.

---

³ Ilustrația lucrării: grafică (creion/hârtie, tuș/calc), fotografică, precum și prelucrarea electronică a fost realizată de Vasilica Sandu-Cuculea.

Fragmentele de vase din lut sunt toate lucrate la roată. Cele din pastă cu nisip (Fig. 8/5) sau din pastă cu rare pietricele (Fig. 8/4 și 12/2), au miezul negru și exteriorul maroniu-negricios. Provin din corpul unor oale, unele având ca decor pe umăr benzi de striuri orizontale și în val.

În umplutură s-au găsit și fragmente de oale lucrate din pastă fină, arse la cenușiu și decorate prin lustruire cu o piatră de râu. Lustruirea s-a făcut orizontal pe suprafața exterioară a buzei și gâtului (Fig. 8/6) sau cu linii verticale înguste (ex. Fig. 8/3). Din aceeași pastă fină, arsă cenușiu-negricios este și un fragment din corpul unui vas cu suprafața exterioară netezită orizontal pe roată cu o paletă, apoi lustruită tot în sens orizontal (Fig. 8/7 și 12/1).

În umplutura acestui bordei s-a găsit un fragment din gâtul unei amfore bizantine și alte câteva, pe celelalte șanțuri.

Așezarea hallstattiană

Pe lotul 1 a fost interceptată numai o groapă menajeră.

Groapa menajeră (Gr 1). Un sector din ea, de 1.05 m lungime a apărut pe traseul șanțului central nord-sud din partea estică a săpăturii, la 0.60 m nord de latura nordică a șanțului sudic (Fig. 2). În plan avea gura ovală (în reconstituire $D = 1,10 \times 0,90$ m), iar în profil forma cilindrică și fundul ușor albiat, la 1.00 m adâncime față de nivelul de călcare de dinaintea răzuiei mecanice. Pământul din umplutura ei era negricios-castaniu și conținea mai multe bucăți de nuiele carbonizate și de chirpici decât nivelul cultural contemporan ei, precum și rare fragmente din corpul unor vase cu pereții groși, modelate dintr-o pastă cu cioburi pisate mare.

Din stratul cultural, mai ales între 0.40 și 0.50 m adâncime, s-au recuperat resturile arheologice cele mai bogate: un fragment dintr-o fusaiolă (Fig. 6/7), numeroase bucăți mici de nuiele carbonizate, câteva oase de animale, multe fragmente de vase din lut ars și bucăți de pământ, provenite din pereții arși ai unei colibe (locuințe de suprafață) neinterceptată de șanțuri, dar aflată undeva, în imediata apropiere. Unele dintre bucăți, mai mari sau mai mici, sunt din lipitura exterioară a pereților, deoarece pe ele s-au păstrat atât urmele nuielelor, cu $D = 3-4$ cm, cât și o suprafață fățuită cu mâna. Câteva bucăți au în compoziție pleavă.

Fragmentele de vase au fost modelate cu mâna dintr-o pastă obținută din lut fin amestecat cu diverși degresanți (cioburi pisate, nisip, pietricele), care adesea au fost combinați pentru a se obține o mai mare stabilitate plastică a pereților vaselor în timpul arderii. Din punct de vedere al degresanților conținuți se disting mai multe specii de pastă ceramică:

Specia fină

Unele fragmente, între care unul dintr-un pahar (Fig. 5/4) sunt din lut curat fin făinos, ars cărămiziu. La altele, cum este cazul unor fragmente

provenind de la un castron (bol ?), ars negricios-marونی (Fig. 6/5), din gura și puțin din gâtul unei căni maronii (Fig. 5/5), lutul fin a fost amestecat cu cioburi pisate mărunt.

Specia cu cioburi pisate

Fragmentele de vase au exteriorul vasului cărămiziu sau marونی, interiorul cărămiziu, cărămiziu-cenușiu iar miezul cărămiziu și la cele mai multe negricios-cenușiu (Fig. 5/1 și 11/4; Fig. 5/2 și 11/2; Fig. 5/7 și 11/3; Fig. 5/8); (Fig. 6/3, 6, 9). Majoritatea provin de la vase cu pereții groși și de dimensiuni mijlocii spre mari. La unele dintre ele barbotina este făinoasă. Ca elemente de decor au butonii (Fig. 5/7 și 11/3; Fig. 5/8), brâul orizontal, alveolat (Fig. 5/1 și 11/4), combinat uneori cu butoni alveolați (Fig. 5/2 și 11/2).

Specia cu cioburi pisate și nisip rar

Au culoarea la exterior maronie-cărămizie cu zone cenușii-negricioase. Exemplificăm cu: un fragment din partea superioară a unui castron (Fig. 5/3 și 11/5) care are pe buza triunghiulară în secțiune creștături făcute cu un bețișor și sub buză buton alveolat și brâu; un fragment de la o cană cu toarta supraînălțată (Fig. 6/1). Alt fragment (Fig. 6/4) provine de la un vas de dimensiuni mai mari.

Specia cu nisip și rare pietricele

Din aceasta menționăm un fragment dintr-un vas ars negricios, care a fost găsit în șanțul sudic, la 0,50 m adâncime (Fig. 5/6 și 11/1). Pe el s-a păstrat un buton alungit orizontal decorat cu creștături romboidale, dedesubtul căruia se află trei proeminente tronconice. Un alt fragment provine din partea inferioară a unei căni cenușii-negricioase cu zone maronii (Fig. 6/8). Din analiza întregului lot de fragmente ceramice am constatat că la unele predomină nisipul iar la altele pietricelele.

În concluzie amplasamentul casei Adina-Gabriela Pascu a surprins spre partea de jos a pantei domoale a terasei înalte a pârâului Pasărea marginea vetrei așezării din secolul X d. Hr. Raritatea resturilor arată că vatra acesteia se afla undeva mai sus, către platoul terasei înalte.

În ceea ce privește așezarea hallstattiană s-a constatat că resturile ei se găsesc până în apropierea muchiei dintre panta terasei înalte și malul abrupt spre lunca inundabilă.

Pe lotul nr. 2 șanțurile au interceptat două locuințe de suprafață (Fig. 3).

Locuința nr. 1 (L. 1) a apărut în jumătatea răsăriteană a săpăturii. Răspândirea resturilor era marcată de un pământ negricios care conținea bucați de cărbuni, mai multe lângă cuptor și mai rare către periferia perimetrului, de chirpici și de pământ ars (lut frământat cu paie, pleavă și concrețiuni calcaroase) provenite din structura pereților făcuți din vârghei și dispăruți prin incendiere. Locuința de formă aproximativ ovală avea în

reconstituire aproximativ 4,40 x 4,10 m. Podeaua neamenajată era la 0,60 m adâncime de la nivelul de călcare al anului 2008.

Cuptorul a fost interceptat în șanțul central orientat EV. Sectorul cercetat pe șanț avea 0,90 m în profilul nordic (Fig. 10) și 1,23 m în cel sudic (Fig. 4/2 și 9). În interiorul cuptorului bolta era la 0,35 m adâncime în peretele sudic și la 0,50 m în cel nordic al șanțului iar vatra la 0,65 m adâncime, de la nivelul anului 2008. Pereții erau lipiți și arși la roșu pe 3-5 cm, vatra pietrificată pe 5 mm, dedesuptul ei pământul fiind ars la roșu pe 5 cm grosime. Pe suprafața vetrei fusese aplicat un strat de lipitură de circa 7-9 mm grosime, striată apoi cu un bețigaș în diverse sensuri (Fig. 12/5). Lipitura era străbătută de numeroase crăpături și se desprindea ușor de pe stratul de pământ-suport. Interiorul cuptorului era plin cu pământ negricios care conținea numeroase bucăți de cărbune de lemn. În pământul din cuptor, de deasupra sau de lângă el, precum și în umplutura locuinței aferente s-au găsit fragmente de vase din toate speciile descrise la lotul 1, dintre care am ilustrat cu unul dintr-o toartă din pastă fină cenușie cu pete maronii (Fig. 7/4), și cu alte două (Fig. 7/2, 6) din pastă cu cioburi pisate și nisip rar și cu barbotina de culoare galben-cărămizie. La 0,50 m est de cuptor, pe același șanț, la 0,60 m adâncime s-a găsit o lamă din silex (Fig. 7/8 și 12/4).

Locuința nr. 2 (L. 2). A apărut imediat la sud de groapa B 1 din secolul X d. Hr., care i-a tăiat parțial suprafața. A fost surprinsă în șanțul estic pe 1,80 m lungime și în cel intermediar EV pe 1,30 m. În profilul secțiunii, resturile aflate între 0,35 și 0,50 m adâncime erau dispuse sub forma unei lentile care conținea fragmente de vase din lut arse secundar și foarte multe bucăți de pământ ars ce păstrau amprente de bârnele cu $D = 5,5$ cm, precum și al nuielilor din care fuseseră ridicați pereții acestei locuințe, distruse de un puternic incendiu. Nu erau nici un fel de indicii că podeaua fusese amenajată. Printre fragmentele ceramice găsite menționăm partea inferioară a unui vas modelat cu mâna din pastă cu cioburi pisate și nisip rar (Fig. 7/7), de culoare cenușie-maronie și din partea superioară a unei străchini din pastă cu nisip și foarte rare pietricele, arsă maroniu-negricios (Fig. 7/5).

Pe celelalte șanțuri, între 0,20 și 0,45 m adâncime s-au găsit puține fragmente din toate speciile ceramice hallstattiene prezentate mai sus, dintre care am ilustrat câteva din cele din pastă cu cioburi pisate (Fig. 7/1 și 12/6) sau pastă cu cioburi pisate și nisip rar (Fig. 7/3) decorate cu butoni și brâu alveolat.

Descoperirile făcute în anul 2008 pe cele două loturi, arată că atât vestigiile hallstattiene cât și cele din secolul X d. Hr sunt răspândite și în această parte a sitului Pasărea „*La sud de sat*”.

Bibliografie

- Mănucu-Adameșteanu, Bojică, Măgureanu 2006** = Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, Ovidiu Cătălin Bojică, Andrei Măgureanu. *Brănești, comuna Brănești, jud. Ilfov*, în CCA, Campania 2005, cIMeC, 2006, p. 92-93.
- Mănucu-Adameșteanu, Palincaș 2007** = Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, Nona Palincaș, *Cercetări arheologice preventive în satul Pasărea, comuna Brănești, județul Ilfov. Descoperiri din epoca hallstattiană timpurie*, în CAB, 7, 2007, p. 73-88.
- Sandu-Cuculea 2005** = Vasilica Sandu-Cuculea, *Descoperiri arheologice în comuna Brănești, județul Ilfov*, în București, XIX, 2005, p. 36-60.
- Sandu-Cuculea 2007** = Vasilica Sandu-Cuculea, *Cercetări arheologice pe șantierele de construcții din județul Ilfov. Partea I*, în CAB, VII, 2007, p. 297-325.

**Des recherches archeologiques de sauvetage dans le site
„Pasarea – au sud du village”, la commune Branesti,
Dept Ilfov (des decouvertes hallstattiennes et du Xe apr. Ch.)**

RESUMÉ

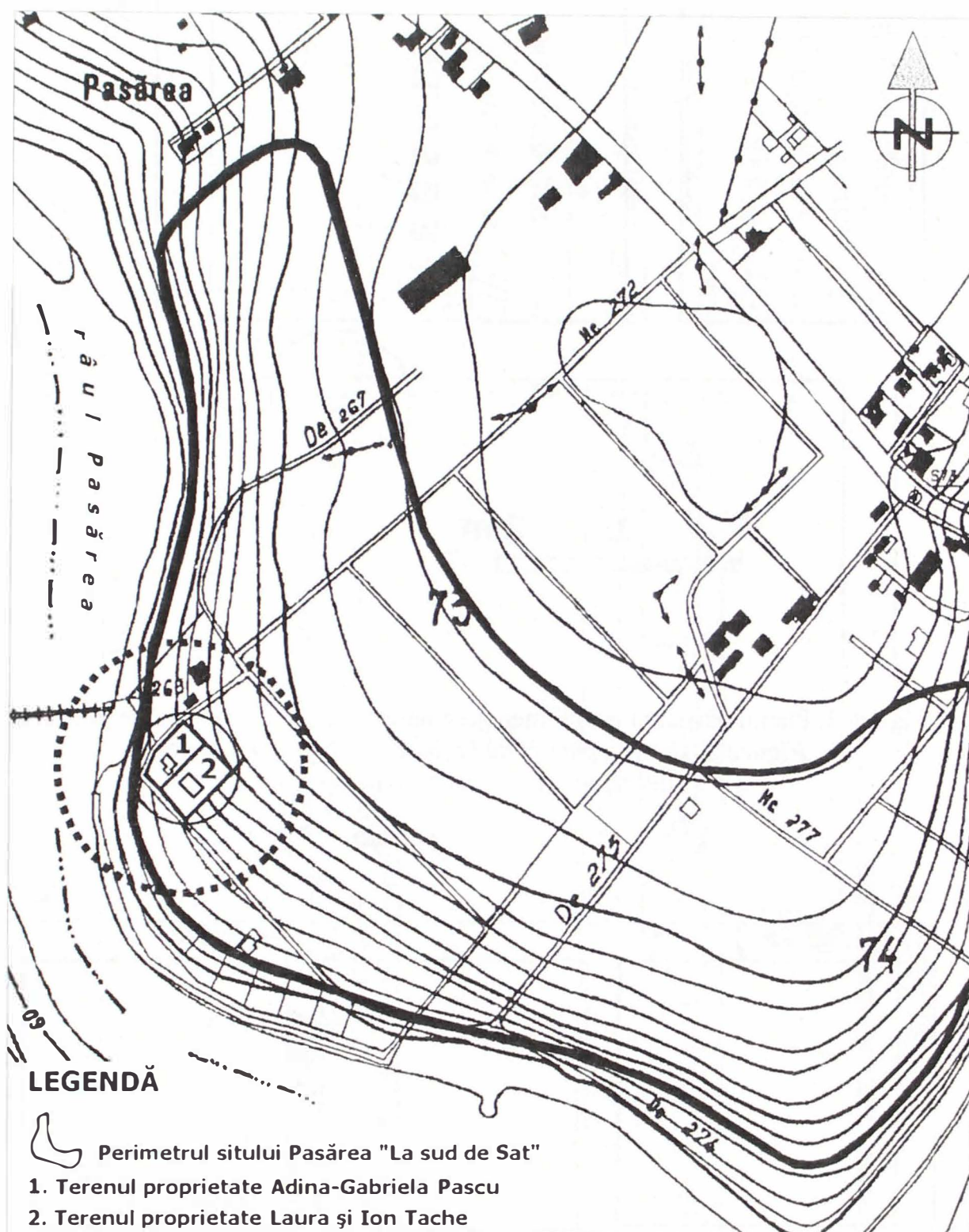
Dans les mois août et septembre de l'année 2008 ont été continuées les recherches archéologiques préventives pour la construction de maisons sur deux parcelles de terre (n° 1 et 2) situées sur la rue Bucarest, n° 33-35, dans la partie de ouest du site Pasărea „La sud de sat”.

Sur la parcelle de terre n° 1 les sections pour fondations ont intercepté une seule fosse menagère hallstattiène (Gr 1) et dans les couches culturelles ont été trouvées rares matériaux archéologiques du Xe siècle après J. Ch. et nombreux fragments de vaiselle hallstattiène.

Sur la parcelle de terre n° 2 les sections pour fondations ont intercepté un hutte du Xe siècle après J. Ch. avec four (B 1) et deux habitations à surface de l'époque hallstattiène (L 1, L 2).

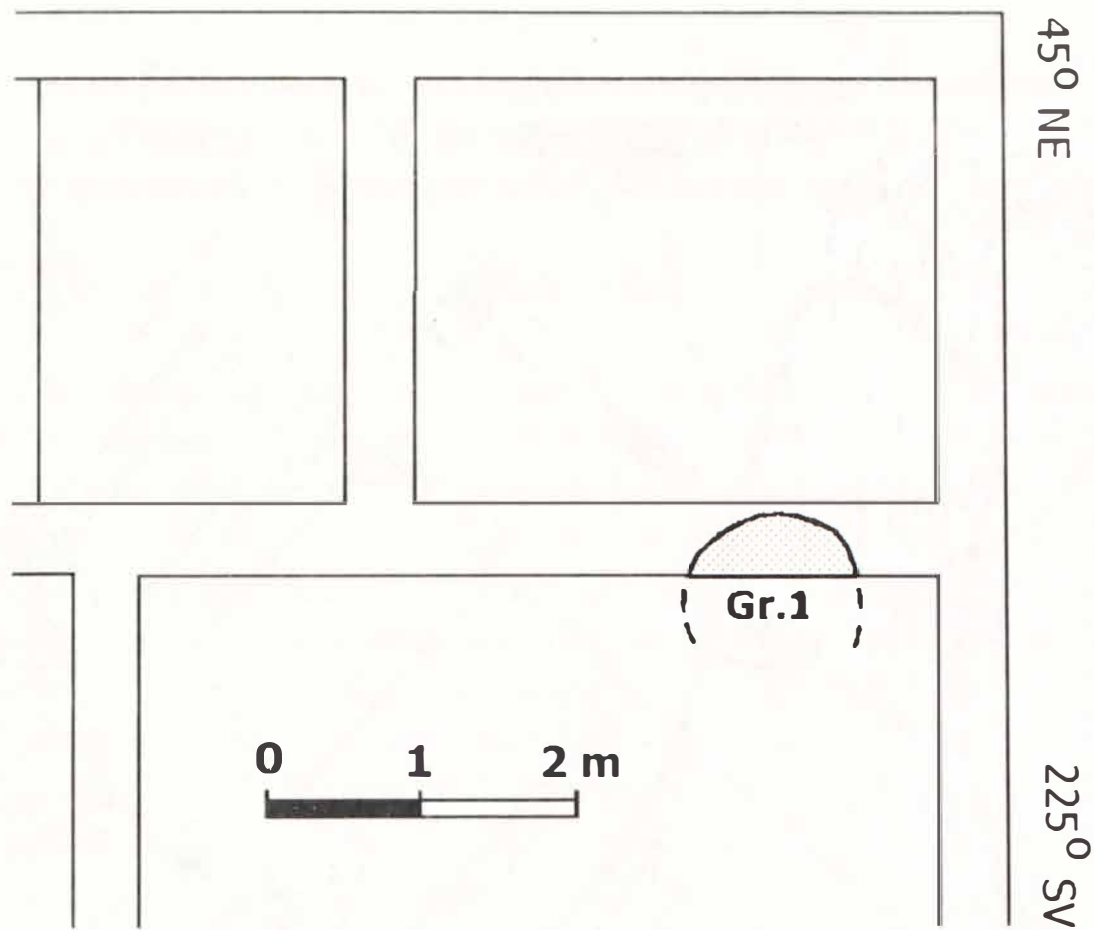
L'habitation n° 1 (L 1) avait le plancher non aménagé à 0,60 m profondeur et un four en terre cuite dans la partie nord. Le four avait 0,90 m large dans le profil nord et 1,23 m dans le profil sud de la section central sud (large de 0,50 m, orientée est-ouest) où, la partie intérieure de la voûte il y a à 0,35 m profondeur et l'âtre à 0,65 m profondeur. Les murs étaient collés dans intérieur du four et cuites à rouge sur 3-5 cm grosseur. Aussi sur la surface d'âtre était fait adhérer une couche de collage environ de 7-9 mm. L'âtre était pétrie sur 5 mm grosseur.

L'habitation n° 2 a été interceptée dans les sections est et central nord (orientée est-ouest). La surface des ses restes a été coupée dans la partie nord par la fosse d'hutte du Xe siècle après J. Ch. Les restes archéologiques trouvés entre 0,35 et 0,50 m profondeur, au-dessus du plancher non aménagé sont constitués de fragments de vaiselle en terre cuite et un grand nombre de morceaux en terre cuite qui gardent les empreintes des poutres avec le diamètre de 5,5 cm, ainsi que des verges dont a été construite cette habitation détruite d'un fort incendie.

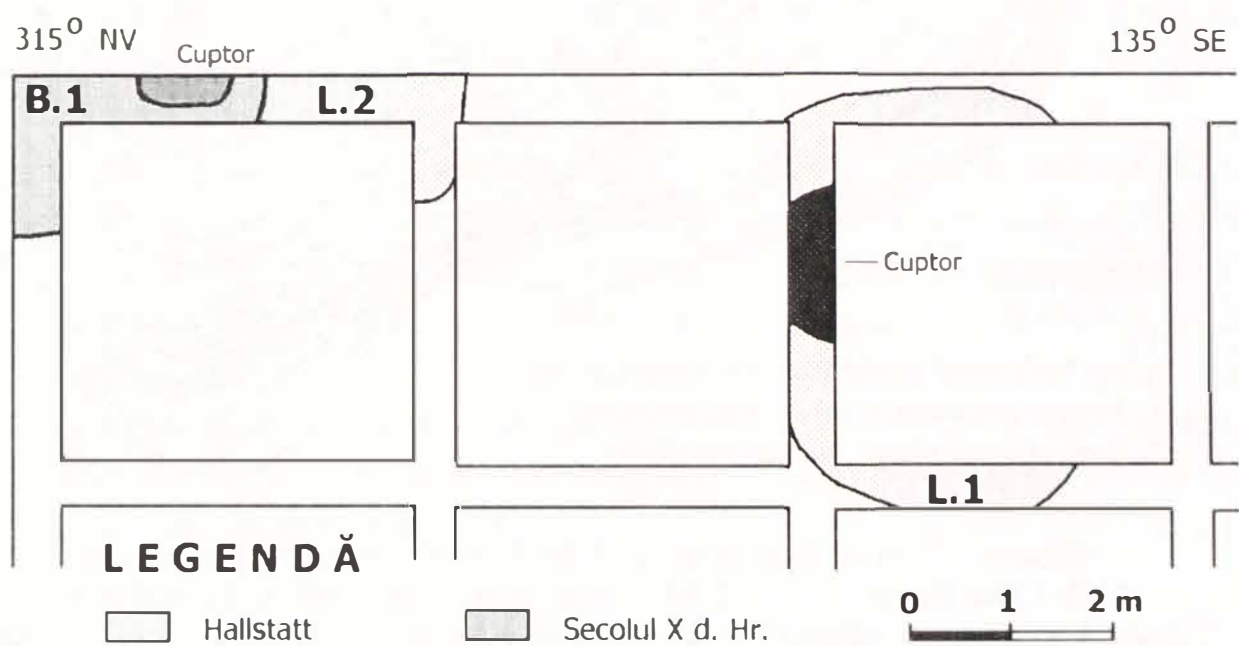

Figura 1. Plan cu încadrarea celor două loturi cercetate arheologic din strada Calea București, nr. 35-36 pe suprafața sitului Pasărea „La sud de sat”.

Figure 1. Plan avec l'intégration des deux parcelles de terre cherchées archéologique, situées dans la rue Calea București, no 35-36, sur la surface du sit Pasărea „La sud de sat”.

Figura 2. Planul parțial al gropii menajere hallstattiene interceptată pe lotul nr. 1.
Figure 2. Le plan partièl dè la fossè ménag r è hallstatti nnè intèrcèptèè sur la parcellè dè tèrrè no 1.

Figura 3. Planurile parțiale ale complexelor de locuire interceptate pe lotul nr. 2.
Figure 3. Les plans partiels des complexes d'habitation interceptés sur la parcelle de terre no 2.

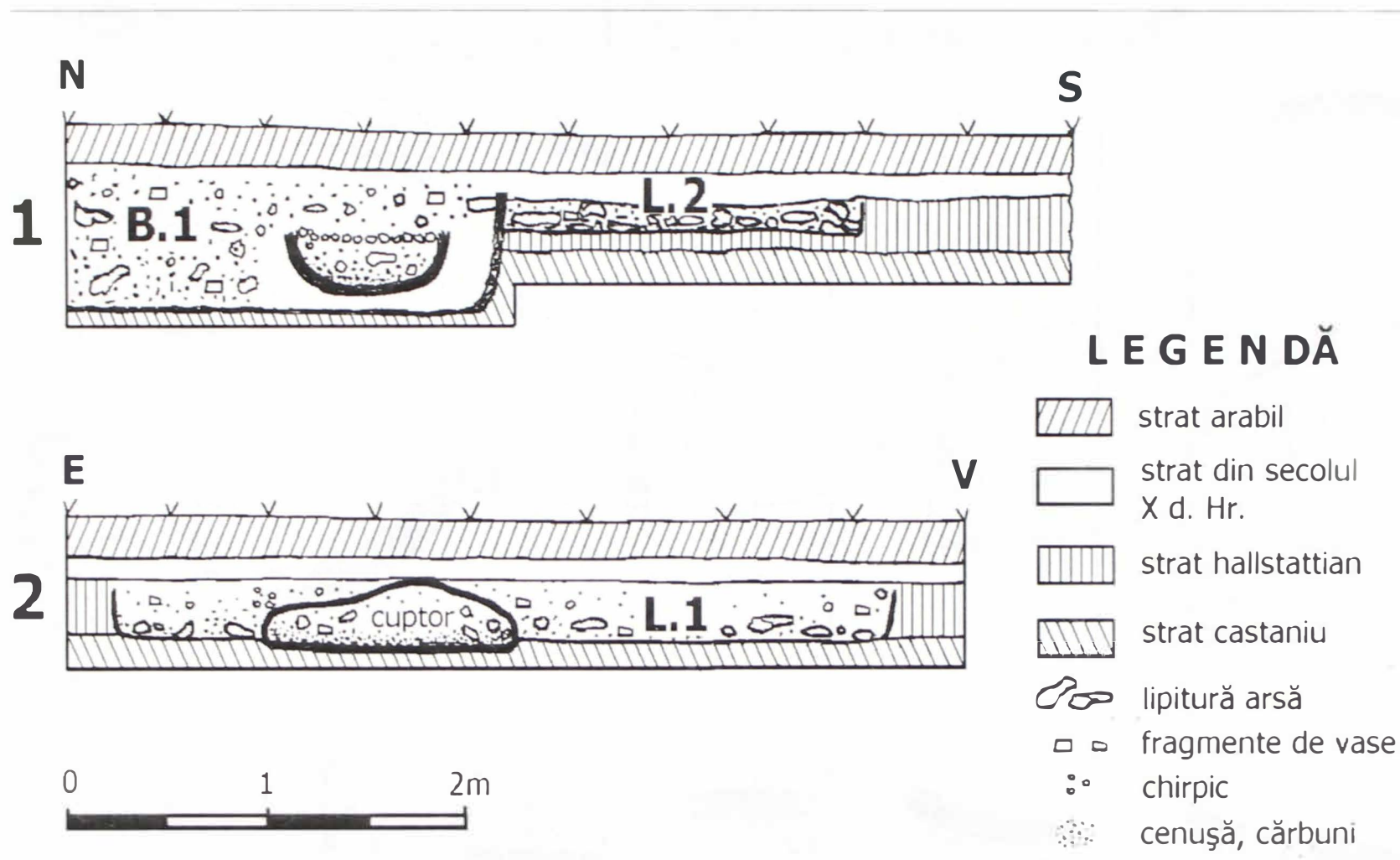
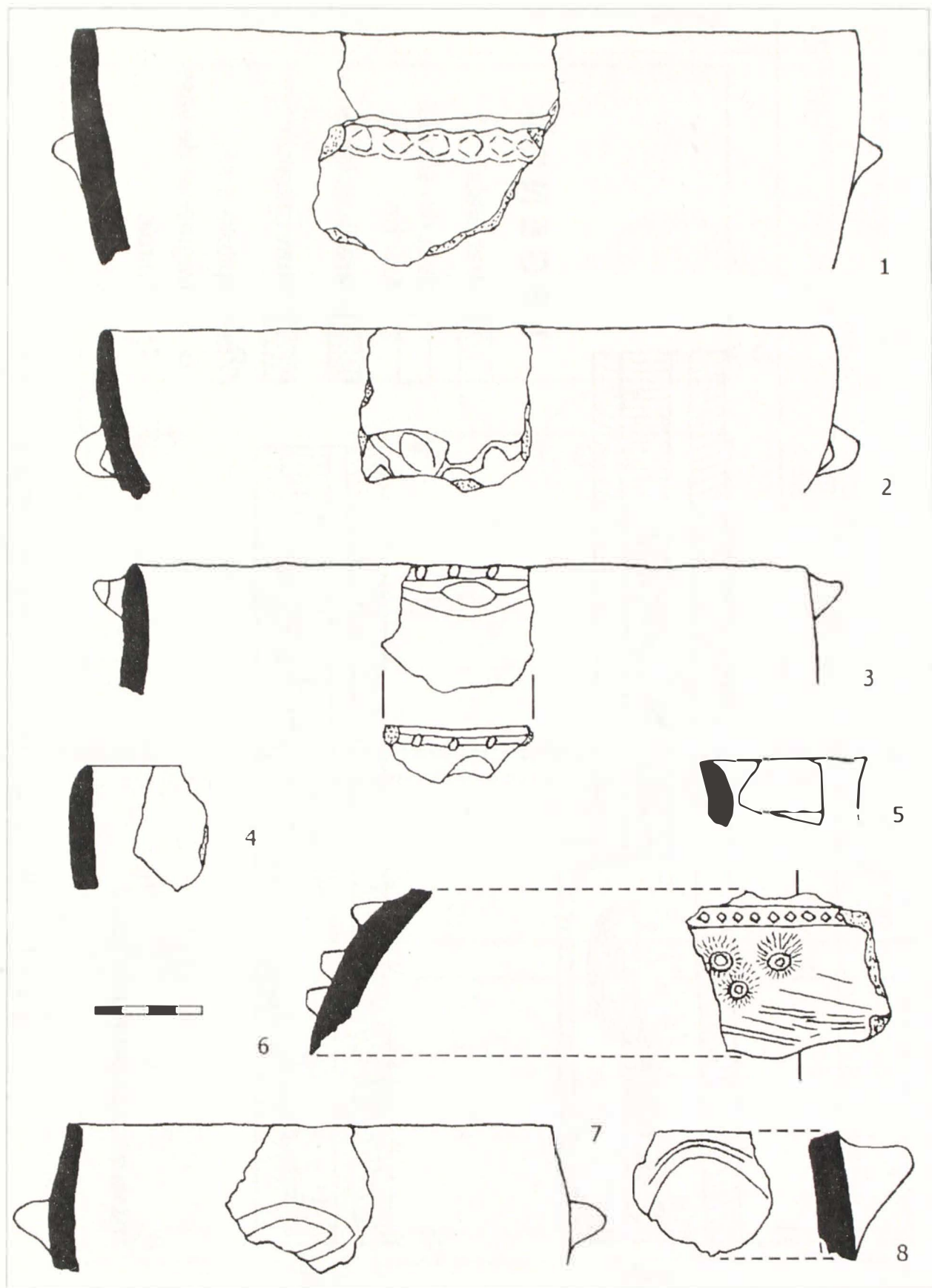

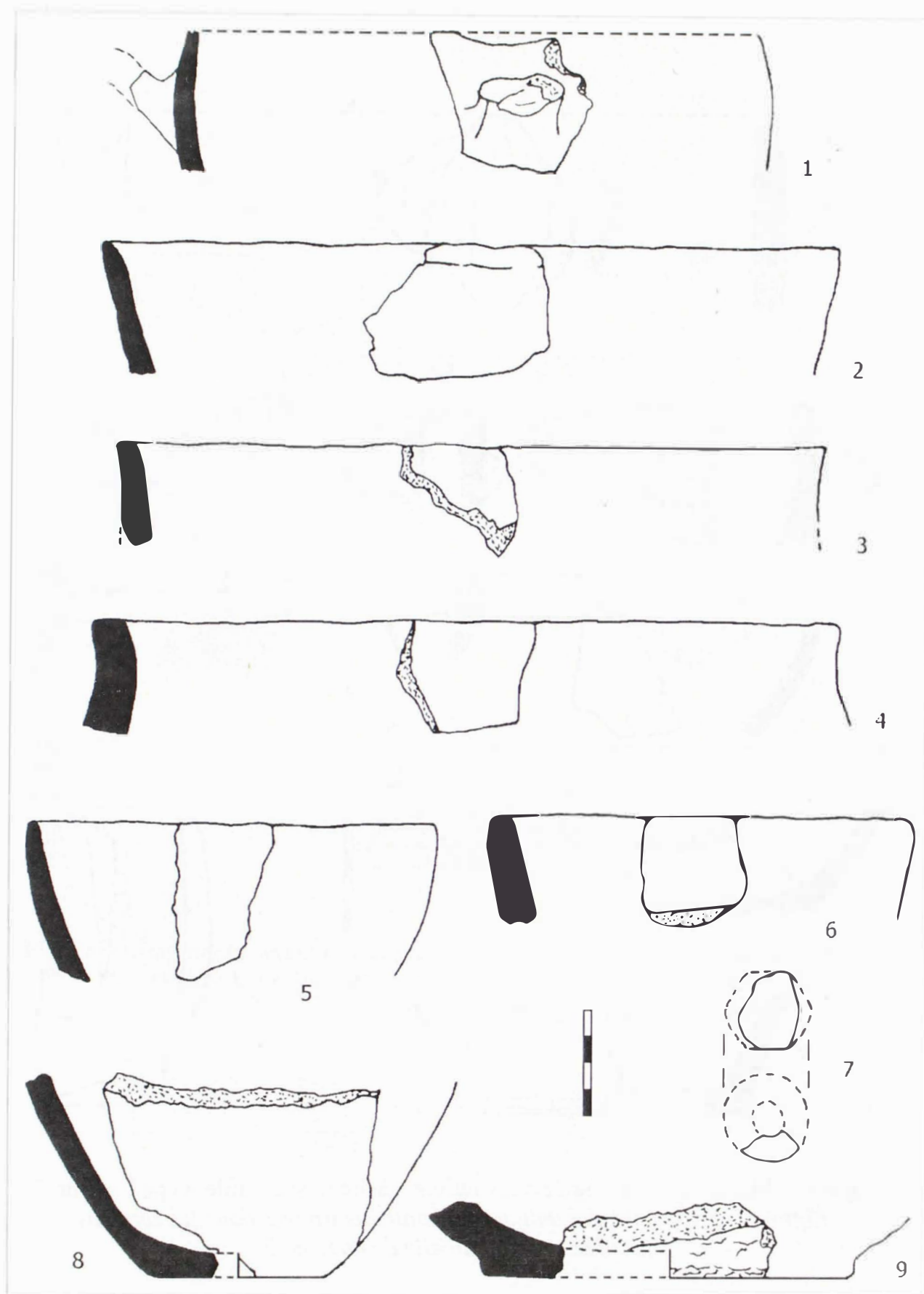
Figura 4. Profilele complexelor de locuire interceptate pe lotul nr. 2.

Figure 4. Les profils des complexes d'habitation interceptés sur la parcelle de terre no 2.

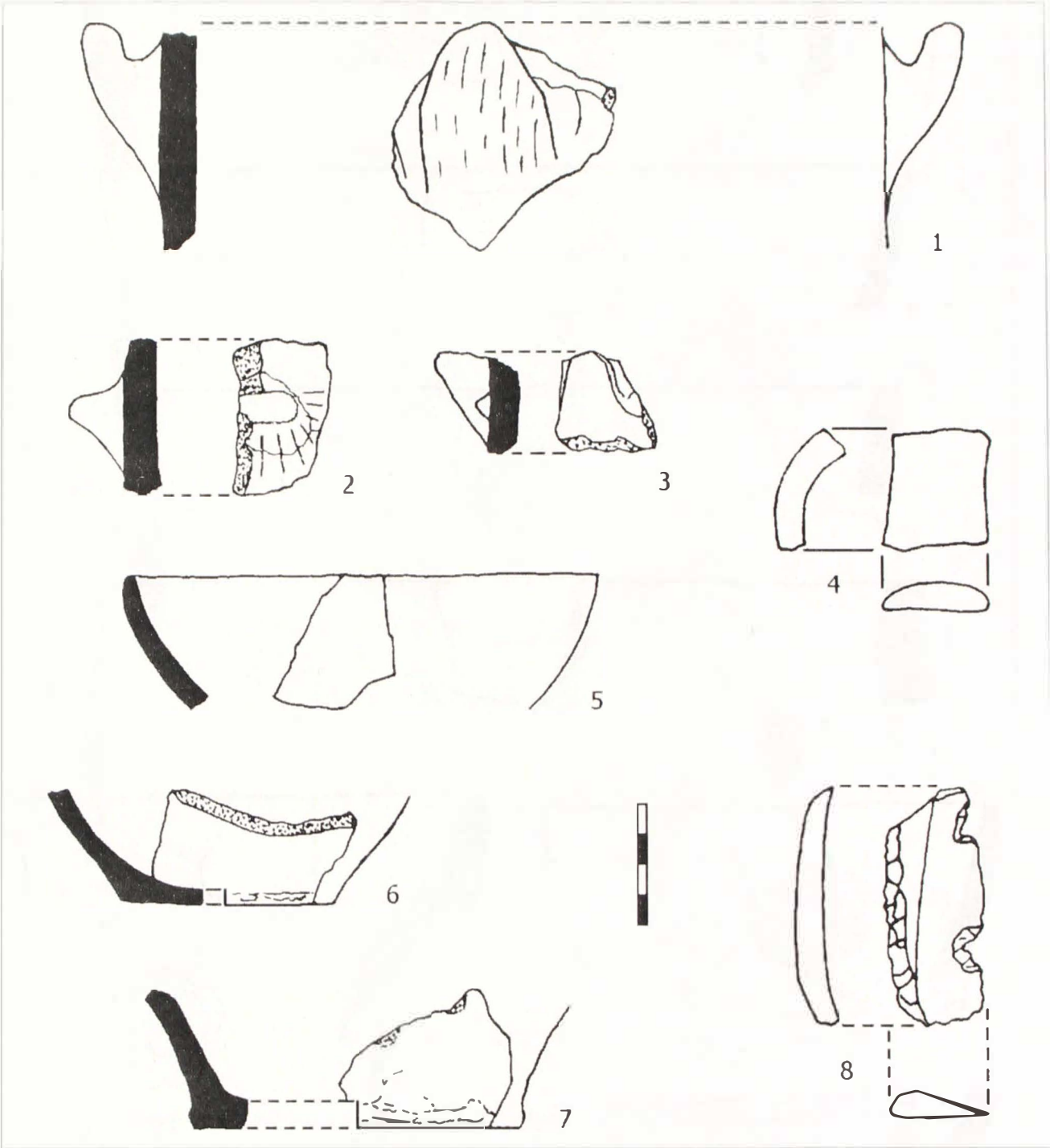
Figura 5. Ceramică hallstattiană găsită în secțiunile de pe lotul nr. 1.

Figure 5. Céramique hallstattienne trouvée dans les sections fouillées sur la parcelle de terre no 1.

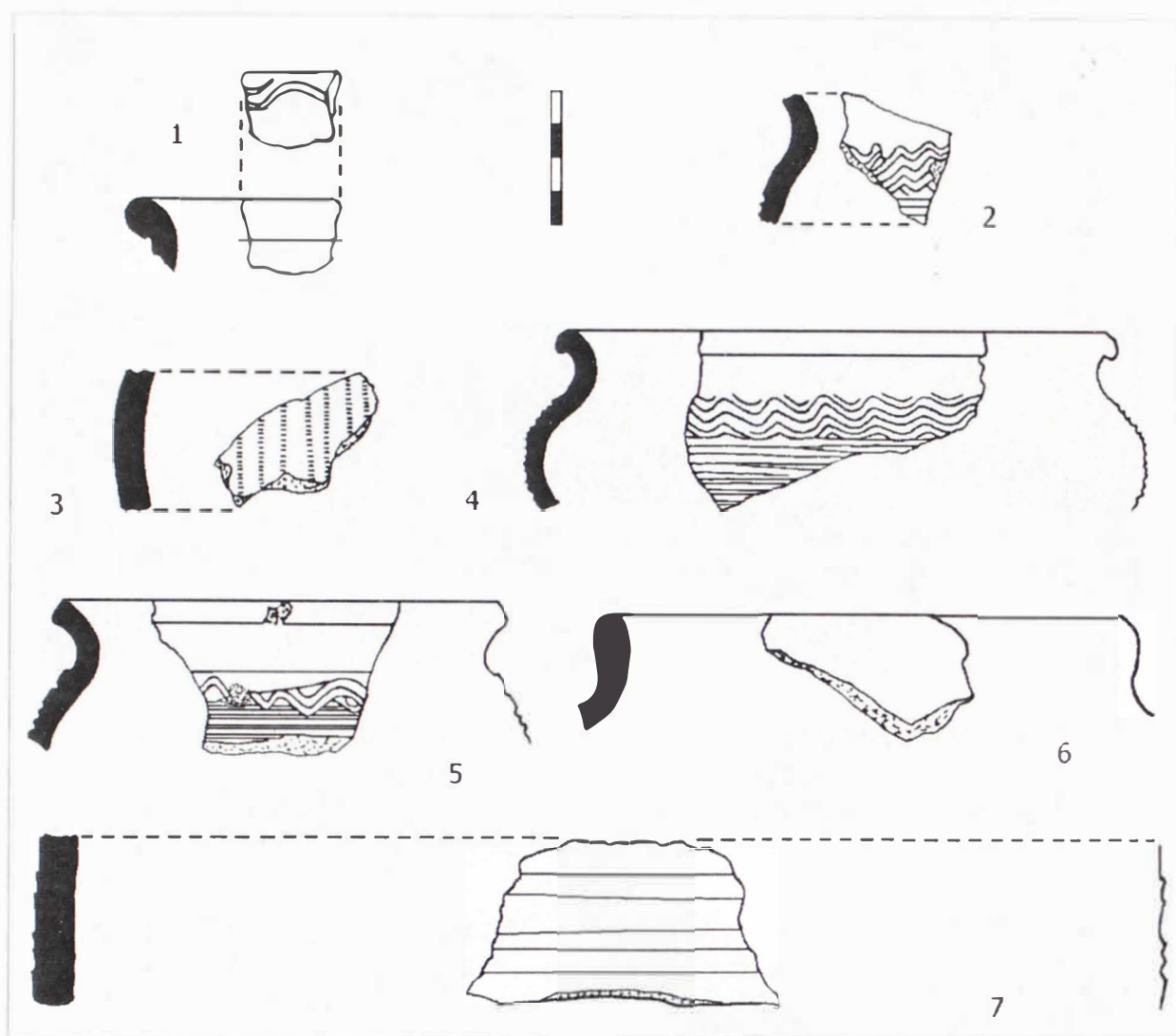

Figura 6. Ceramica hallstattiană găsită în secțiunile de pe lotul nr. 1.

Figure 6. Céramique hallstattiennne découverte dans les sections fouillées sur la parcelle de terre no 1.

Figura 7. Materiale arheologică hallstattiene găsite în secțiunile de pe lotul nr. 2.
Figure 7. Fragments céramiques hallstattiens trouvés dans les sections fouillées sur la parcelle de terre no 2.

Figura 8. Fragmente ceramice din secolul X d. Hr. (1-2 lotul nr. 1; 3-7 lotul nr. 2).

*Figure 8. Fragments céramiques du Xe siècle après J. Ch.
(1-2 la parcelle de terre no 1; 3-7 la parcelle de terre no 2).*

Figura 9. Grund și profilul sudic al cuptorului hallstattian din L. 1
secționat de un șanț de fundație.

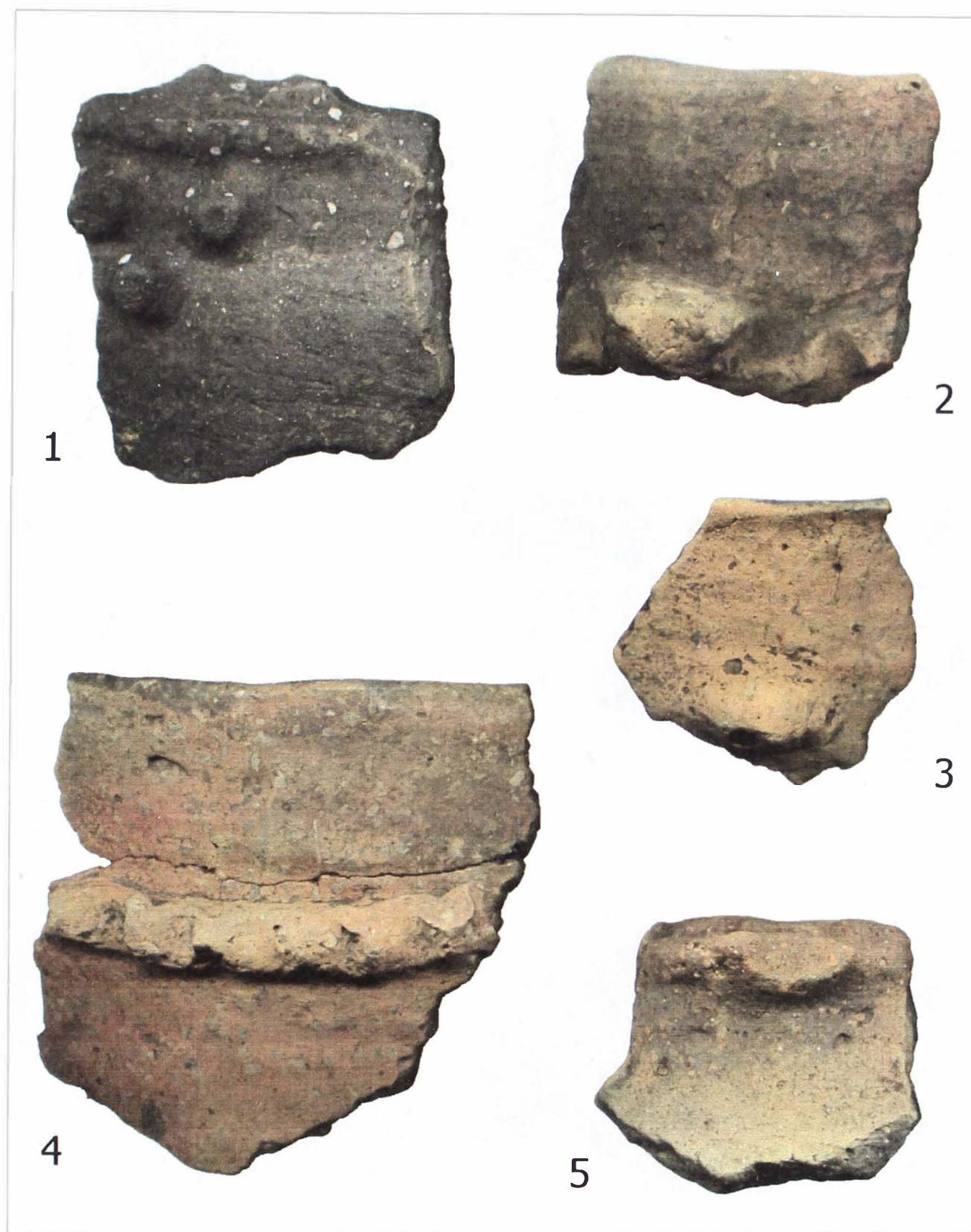
*Figure 9. Plan et le profil sud du four hallstattien de l'habitation no 1
coupé par une section de fondation.*

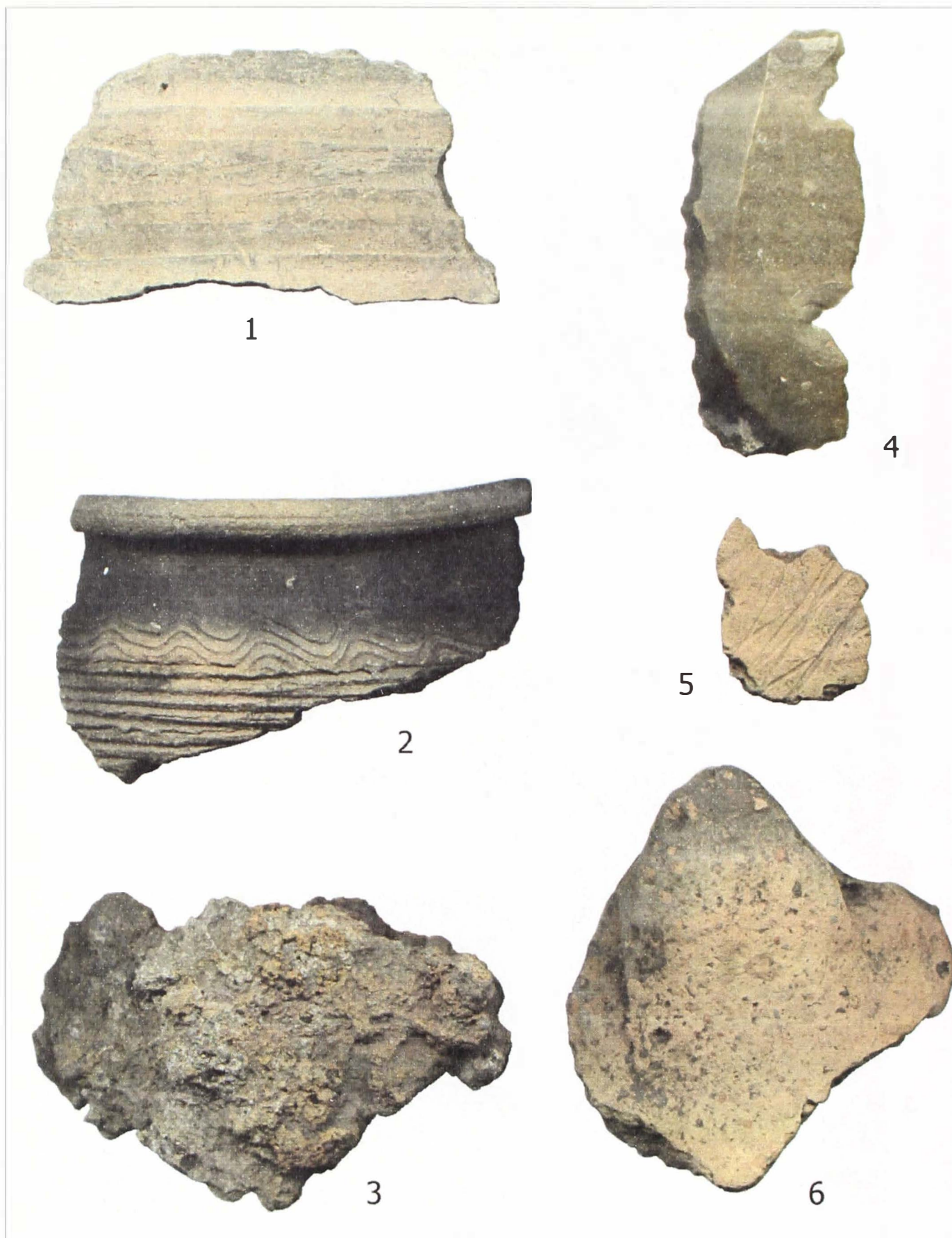
Figura 10. Cuptorul hallstattian din L.1 (grund și profilul nordic).

Figure 10. Le four hallstattien de l'habitation no 1 (plan et le profil nord).

Figura 11. Fragmente ceramice hallstattiene de pe lotul 1.
Figure 11. Fragments céramiques hallstattiens trouvés sur la parcelle de terre no 1.

Figura 12. Materiale arheologică de pe lotul nr. 2:

1-3 din secolul X d. Hr.; 4-6 hallstattiene.

Figure 12. Fragments archéologiques découverts sur la parcelle de terre no 2:

1-3 du Xe siècle après J. Ch.; 4-6 hallstattiens.

EPOCA BRONZULUI PE TERITORIUL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI ȘI ÎN JUDEȚUL ILFOV

Stadiul cercetărilor

Cristian SCHUSTER

Investigațiile arheologice în București și în zonele imediat apropiate acestuia au permis, încă din prima treime a secolului trecut, identificarea unor situri și definirea unor manifestări culturale definitorii pentru epoca bronzului din Muntenia și nu numai. Exemple pentru Bronzul Timpuriu sunt cercetările de la Glina, iar pentru Bronzul Mijlociu și Târziu cele de pe malurile râului Colentina, mai exact ale salbei de lacuri antropice de pe cursul său, în special lacul Tei.

Județul Ilfov și Bucureștiul au beneficiat, atât în perioada interbelică, cât și ulterior, după cea de-a doua Conflagrație Mondială, chiar până în zilele noastre de o atenție sporită din partea arheologilor. Din păcate, majoritatea săpăturilor au avut un caracter de salvare, de aici, uneori, și imaginea incompletă cu privire la tipul de așezare, la complexe și cultura materială. Tot atât de adevărat este și faptul că, nu toate rezultatele cercetărilor în teren au fost publicate sau, dacă au văzut lumina tiparului, au fost prezentate numai trunchiat. Astfel că o bună parte din materialele arheologice se găsesc încă nevalorificate științific în depozitele diferitelor instituții.

Comunitățile din epoca bronzului au folosit pentru ridicarea de așezări majoritatea formelor de relief întâlnite pe teritoriul Bucureștiului și în județul Ilfov. Evident că majoritatea au fost identificate în locuri aflate în apropierea unor cursuri de ape, lacuri, bălți sau izvoare. Au fost preferate zonele ferite de inundații, deci un pic mai înalte față de „lumea” înconjurătoare și protejate oarecum natural prin văi adânci, pante abrupte, mlaștini etc. Odată epuizate unele areale, comunitățile căutau noi locuri pentru animale. Aceasta a făcut ca urmele așezărilor să fie numeroase, uneori în același spațiu limitat. Probabil tipul de economie, cu precădere creșterea animalelor, și-a pus amprenta asupra acestui proces.

Terasale înalte ale unor ape curgătoare, cum sunt, de exemplu, cea din dreapta Dâmboviței, a fost locuită de comunitățile Bronzului Timpuriu,

cultura Glina, de la Militari-Câmpul Boja, Roșu (pl. I/1) și Ciurel¹. Acest tip de amplasament are numeroase analogii în Muntenia (Mihăilești-Tufa, Varlaam, Mironești-Coastă, Conac și Malul Roșu, Milcovăț-La Dig, Letca Veche, Schitu-La Conac și Gaura Despei)² și în Oltenia (Bârsești, Govora Sat-Runcuri, Călina)³. O bună parte dintre siturile Bronzului Mijlociu și Târziu, ale culturii Tei, au fost și ele identificate pe terasele înalte ale râurilor: București-Giulești-Sârbi, Dealul Piscului, Fundenii Doamnei, Cățelu Nou (pl. I/2), Lunca Bârzești, Tânganu-Autostradă, Butimanu⁴. Din Muntenia pot fi amintite ca locuri de ridicare ale așezărilor, în special, terasele înalte ale Argeșului (Mihăilești-Pod II, Mihăilești-Tufa, Adunații-Copăcenii-Dăneasca, Mogoșești, Mironești-Coastă, La Panait, Conacul lui Palade și Malul Roșu, Izvoarele-Valea Coșcova) și Câlniștei (Schitu-Gaura Despei, La Conac)⁵.

Terasa mijlocie/joasă a fost preferată de grupurile de epoca bronzului, ale culturilor Glina și Tei, de la București-Pipera, Cernica, Brănești, Băneasa, Otopeni și Greci⁶. Acest tip de așezare a fost documentat și în alte părți ale Munteniei (Bila-La Tutun, Schitu-Lângă Măgura lui Boboc, Florești Stoenesti-Stația de Pompă, Letca Veche-La Pădure, Bolintin Vale, Crivina, Vărăști, Pițigaia-La Biserica, Drăgănești-Olt-Carieră, Căscioarele-Cătălui și Mănăstirea Cătălui)⁷, dar și în Oltenia (Preajba pe pâraul Cârcea, Govora Sat, Căzănești-Cărămidărie, Arsanca, Buleta, Brăneț pe Olt sau apele sale secundare)⁸.

Urme din Bronzul Timpuriu, Mijlociu și Târziu au fost surprinse și pe unele tell-uri eneolitice, cum sunt cele de la Tânganu și așezarea eponimă a culturii Glina⁹. Prezența unor grupuri din epoca bronzului pe fostele tell-uri, a fost confirmată și în alte zone, cum sunt cele la sud de Argeș, la Bila-Măgura II și Măgura III, Schitu-Măgura lui Boboc, Tangâru și Vlad Țepeș. Trebuie spus însă, că, în multe cazuri, locuirea este sporadică, vestigiile descoperite fiind puțin numeroase, la fel și complexele.

Toate așezările din epoca bronzului din județul Ilfov și București fac parte din categoria celor nefortificate, deschise. Tot atât de adevărat este că,

¹ Negru, Schuster 1997; Schuster, Negru 1999; Schuster, Negru 2006; Schuster, Negru 2009; Schuster 2000b.

² Schuster 1997a; Schuster, Popa 2000; Schuster, Popa 2008; Schuster, Popa 2009; Schuster, Fântâneau 2005.

³ Schuster, Fântâneau 2005.

⁴ Leahu 2003, cu lit.; Schuster, Fântâneau 2005, cu lit.; Sandu 2007, p. 187 și pl. I-II.

⁵ Schuster 1997a, cu lit.; Schuster 2005; Schuster, Popa 2007; Schuster, Popa 2008.

⁶ Schuster, Fântâneau 2005; Schuster 2005.

⁷ Schuster 1997a; Schuster, Popa 2009; Schuster, Fântâneau 2005.

⁸ Schuster 1997a; Schuster, Fântâneau 2005.

⁹ Nica, Schuster, Zorzoliu 1995.

multe dintre ele, dacă le judecăm în contextul cadrului natural din vremea lor, au beneficiat de elemente de fortificare naturală. De asemenea și stratul/straturile de cultură sunt mai puțin consistente și numărul complexelor nu este chiar mare. Puține se știu vizavi de dimensiunile reale ale așezărilor, de structura lor internă, de arealul destinat construcțiilor, cât și de cel folosit pentru adăpostirea animalelor. Evident această apreciere se bazează pe actualul stadiu al cercetării, majoritatea investigațiile au fost, așa cum am menționat, de salvare, sau altele sistematice, dar de amploare restrânsă.

Construcțiile culturii Glina, descoperite în București și în județul Ilfov, au fost multe de tipul celor de suprafață, fiind folosite, foarte probabil, numai ca locuințe. O analiză a acestui tip de adăpost al comunităților Glina de pe întregul lor areal de răspândire, ne arată că, majoritatea acestora au avut o formă greu clar detectabilă astăzi pe cale arheologică. Probabil cele mai multe fuseseră rectangulară cu colțurile ușor rotunjite (de exemplu Greci, București-Ciurel și Militari-Câmpul Boja). Excepție nu fac nici alte zone din Muntenia (Drăgănești-Olt-Corboaica, Crivăț, Odaia Turcului, Căscioarele-Cătălui și Mănăstirea Cătălui) și Oltenia (Govora Sat-Runcuri, Ostrovul Corbului)¹⁰. În unele așezări au fost găsite și resturile unor case ovale (Căscioarele-Cătălui) sau dreptunghiulare/pătrate (Brăneț)¹¹.

Dimensiunile construcțiilor au fost modeste, intrând în categoria celor mici și mijlocii (București-Glina și Militari-Câmpul Boja)¹². De altfel, aproape toate complexe de locuit din arealul culturii Glina, au făcut parte din această categorie (alte exemple la Crivăț, Odaia Turcului, Branet). Mai mari au fost construcțiile de la Mihăilești-Tufa, Căscioarele-Cătălui, Drăgănești-Olt-Corboaica și Branet¹³.

Toate construcțiile de suprafață au fost ridicate în aceeași tehnică¹⁴. Pe un schelet din lemn și împletituri de nuiele s-au aplicat straturi dintr-un amestec de lut, paie tocate și, uneori, pleavă. Dacă în cazul unor locuințe mai mari, masa de chirpici se dovedește mai însemnată, în cel al colibelor cu pereții subțiri, pomosteala a fost în cantitate mai redusă.

Au putut fi cercetate și o serie de bordeie (semibordeie) atât pe teritoriul Bucureștiului, la Lunca Bârzești, Ciurel (pl. II/1), Cățelu Nou, Mihai Vodă, Dudești, Militari-Câmpul Boja, Fundeni și Roșu, dar și în afara acestuia și a județului Ilfov, la Udeni, Crivăț, Căscioarele-Cătălui, Călugăreni, Morărești¹⁵. Unele dintre bordeie au avut o formă ovală/rotundă, altele au

¹⁰ Roman 1986; Roman 1998; Schuster, Fântâneau 2005.

¹¹ Ulanici 1981; Ulanici 1983; Nanu 1989;.

¹² Schuster 1997a, p. 39.

¹³ Ulanici 1981, p. 20; Ulanici 1983, p. 23; Nanu 1989, p. 38; Schuster 1997a, p. 39.

¹⁴ Schuster 1997a, p. 39 sq.

¹⁵ Schuster 1997a; Schuster, Fântâneau 2005.

fost rectangulare sau semănând cu cifra „8”. Dimensiunile lor s-au dovedit a fi modeste. Astăzi este evident că locuințele adâncite au fost folosite în toate fazele culturii, nu numai în cea de început cum au crezut unii dintre specialiști¹⁶.

În general, puține construcții au fost dotate cu instalații de combustie (Greci). Vetre au fost documentate și în casele din așezările Glina din afara Bucureștiului și județului Ilfov, la Căscioarele-Cătălui, Odaia Turcului, Șerbănești, Drăgănești-Olt-Corboaica, Branet, Morărești, Govora Sat-Runcuri, Râmnicu Vâlcea-str. Calea lui Traian, Țeica¹⁷. În general acestea erau de dimensiuni mici (laturi cu lungimi maxime sub un metru) sau mijlociu (între 1,00-1,50 m). Dar au fost descoperite și alte mari, cum a fost cea de 2.60x2.00 m de la Șerbănești.

La București-Glina au fost descoperite vetre de foc exterioare. Astfel de instalații au fost găsite și la Schitu-La Conac și Arsanca. Fără a putea afirma cu certitudine, credem că vetrele exterioare au fost folosite de mai multe familii sau „gospodării”. Vatra de la Greci a fost amplasată direct pe solul preistoric. Astfel de instalații s-au găsit și la Schitu-La Conac, Odaia Turcului, Drăgănești-Olt-Corboaica, Șerbănești și Morărești¹⁸.

În general, pentru grosul vetrelor de foc, fie ele de interior sau de exterior, se presupune că au avut rost menajer¹⁹, pentru prepararea hranei și, acelea din locuințe, pentru încălzit. Excepții pot fi, de exemplu, vatra din Locuința 10 de la Branet, lângă care au fost descoperite anumite artefacte (o roțiță de car și un toporaș votiv, lucrat din lut fin), care, eventual, ar putea indica și un alt rost, posibil vremelnice, conjunctural, de vatră de cult, al respectivei instalații de combustie. Unele semne de întrebare ridică și Vatra 5 din Casa 4 de la Schitu-Gaura Despei, lângă care s-a identificat un recipient de mari dimensiuni, un altul în miniatură și un idol zoomorf.

La București-Cățelu Nou și Militari-Câmpul Boja au fost cercetate mai multe gropi menajere. Formele gropilor din mediul Glina au fost tronconice/trapez, bitronconice/pară și cilindrice. Gropi au fost descoperite și la Schitu, Mihăilești-Tufa, Varlaam, Drăgănești-Olt și Morărești.

Casele de suprafață Tei din județul Ilfov și București au analogii în toată aria de răspândire a culturii și în alte culturi din Bronzul Mijlociu și Târziu din România²⁰. Astfel, dintre acelea reduse ca mărime, fără a li se putea stabili exact dimensiunile, au fost cercetate la București-Dealul Văcărești, Lunca Bârzești-Punctul 2, Giulești-Sârbi, Fundenii Doamnei,

¹⁶ Comșa 1991.

¹⁷ Schuster 1997a; Schuster, Fântâneau 2005.

¹⁸ Schuster 1997a, p. 44; Schuster, Popa 2001, p. 36.

¹⁹ Schuster, Fântâneau 2003, p. 12.

²⁰ Vezi Schuster, Popa 2000, p. 26 sq. cu lit.; Crăciunescu 2005, p. 174.

Cățelu Nou (pl. II/2) și Tânganu-Autostradă²¹. Cele de dimensiuni mai mari au fost documentate la București-Văcărești-Sectorul A și Băneasa, Chitila-Cărămidărie²². Probabila destinație a caselor de acest tip a fost de locuință.

Resturile acestor case au arătat că tehnica lor de construire a fost una relativ simplă și uzuală în Preistorie, fiind identică, așa cum am văzut mai sus, și Bronzului Timpuriu, culturii Glina. Pereții au fost realizați dintr-o împletitură de nuiele, care era „țesută” pe un schelet de lemn, lucrat din pari nu prea groși, ale căror urme nu au putut fi însă surprinși în sol (gropi de par), ci numai în bulgării de chirpici. Ulterior, pereții au fost pomostiți cu un strat de lut, în care s-au introdus resturi vegetale (paie tocate, pleavă, bălegar). În unele cazuri, casele au fost prevăzute cu podine din lut galben bine bătătorit, iar acoperișul a fost lucrat, foarte probabil, din stuf sau alte plante de baltă, dovadă fiind straturile de cenușă rezultate în urma incendierii complexelor. O parte dintre construcțiile din mediul Tei erau prevăzute cu vetre: București-Fundenii Doamnei, Greci. Chitila-Cărămidărie. Alte vetre, în schimb, au fost realizate în afara complexelor, de exemplu la București-Giulești-Sârbi²³.

Analogii pentru gropile menajere Tei din județul Ilfov și București (București-Militari-Câmpul Boja, Fundenii Doamnei, Giulești-Sârbi, Cățelu Nou și Lunca Bârzești, Tânganu-Autostradă) au putut fi stabilite cu altele din aria de răspândire a culturii, de exemplu de la Vâlcele²⁴. Gropile au avut diferite forme (cilindrice, de clopot), ceea ce ne arată că nu exista o regulă în săparea acestora. Gropi de provizii au fost documentate la Chitila-Cărămidărie și București-Lunca Bârzești, ambele de forma unui clopot²⁵.

Grosul materialului arheologic din siturile epocii bronzului din Ilfov și București îl reprezintă vestigiile lucrate din lut. Această materie primă, ușor accesibilă diferitelor comunități, a fost folosită, în amestec cu diferite alte materiale – nisip, pietricele de mărimi diverse, bobite de calcar, uneori ceramică pisată, resturi vegetale, introduse nemijlocit sau prin intermediul fecalelor animalelor, la obținerea, împreună cu apă, a unei paste, care a permis finisarea pereților și podinelor construcțiilor (destinate locuirii sau având rost de anexe). Tot din lut, la care s-au adăugat, după caz, pietre sau cioburi ceramice, s-au lucrat și instalațiile de combustie.

Dacă pentru aceste munci cu lutul nu trebuiau abilitați deosebite, pentru modelarea ceramicii în schimb, au existat, poate în fiecare comunitate,

---

²¹ Leahu 1963b, p. 221; Leahu 1963c, p. 340; Leahu 1965, p. 28; Turcu, Ciuceanu 1992, p. 196 sq.; Sandu 1992, p. 170; Sandu 2007, p. 189.

²² Rosetti 1932, p. 11 sq.; Boroneanț 1981, p. 196, 201; Țico 1982, p. 250.

²³ Schuster 2005, p. 120 cu lit.

²⁴ Schuster, Popa 2000, p. 33 cu lit.; Schuster 2005, p. 118 sq. cu lit.; Sandu 2007, p. 189.

²⁵ Schuster, Popa 2000, p. 34 cu lit.; Schuster 2005, p. 119 cu lit.

persoane cu „calificarea” necesară. Este greu de spus cărui sex i-au aparținut persoanele care au lucrat ceramica. Pe o greutate Tei de la Tânganu-Autostradă au putut fi recunoscute amprente digitale²⁶. Să fie ale unei femei?

Ceramica Bronzului Timpuriu, cultura Glina (pl. V, VI), se poate împărți, în general, după compoziția pastei, în trei categorii majore²⁷: grosieră, semigrosieră și fină. Ca forme au fost identificate în siturile din București și județul Ilfov, dar și în restul ariei de răspândire a culturii²⁸, vase sac (București-Roșu, Cariera de Nisip a I.T.B., Glina, Militari-Câmpul Boja și Ciurel, Greci), borcane (București-Cariera de Nisip a I.T.B., Ciurel, Militari-Câmpul Boja și Dudești), „ghivece de flori” (București-Roșu, Militari-Câmpul Boja, Ciurel, Cariera de Nisip a I.T.B. și Glina), recipiente globulare (București-Roșu, Glina, Militari-Câmpul Boja, Ciurel și Dudești), bitronice (București-Dudești, Greci), amfore și amforete (București-Roșu, Ciurel, Glina și Militari-Câmpul Boja, Greci), castroane (București-Roșu, Militari-Câmpul Boja, Dudești, Cățelu Nou, Glina și Ciurel, Greci), străchini (București-Roșu, Militari-Câmpul Boja, Ciurel și Cățelu Nou, Greci), farfurii (București-Roșu), boluri (București-Militari-Câmpul Boja și Dudești), askoi (București-Ciurel și Glina), căni (București-Militari-Câmpul Boja, Glina, Ciurel și Roșu), cești (București-Glina, Cariera de Nisip a I.T.B. și Roșu, Popești Leordeni, Greci), pahare (București-Militari-Câmpul Boja, Roșu și Glina, Greci), strecurători (București-Ciurel), capace (București-Roșu), piese în miniatură (București-Militari-Câmpul Boja).

Diferitele categorii de recipiente erau, după caz, prevăzute cu torți în bandă (îngustă, lată), tubulare, mosoare neperforate sau „urechiuse” cu perforații, apucători (conice, tronconice, lungi, în formă de „șă”). O parte din vase au fost decorate cu ornamente plastice (brâuri simple, crestate sau alveolate, segmente de brâuri, „potcoave”, coaste verticale) sau/și adâncite (găuri-butoni, practicați din interior spre exterior sau invers, cercuri, alveole, crestături etc.).

La fel ca și pentru Bronzul Timpuriu, cultura Glina, grosul materialului arheologic recuperat din siturile Tei investigate în județul Ilfov și în București, este reprezentat de „obiecte” lucrate din lut. Resturile de la case confirmă rolul lutului în activitatea de construcție a oamenilor din Bronzul Mijlociu și Târziu. Iar ceramica importanța acestei materii prime în viața cotidiană.

Tot de trei categorii, grosieră, semifină și fină, după ingredientele din pastă, se poate vorbi, grosso-modo, și în cazul ceramicii Tei²⁹. Dintre formele

²⁶ Sandu 2007, p. 189 și pl. IV/12.

²⁷ Schuster 1997a, p. 59 sq.; Schuster, Fântâneau 2007, p. 23 cu lit.

²⁸ Schuster 1997a, p. 60 sqq. cu lit.; Schuster, Fântâneau 2007, 24 sqq. cu lit.

²⁹ Schuster 2007, p. 55 cu lit.

fazei Tei I³⁰ se remarcă vasele mari, globulare, de provizii, cele mijlocii, globulare, pântecoase, castroanele, farfuriile, fructierele, capacele, și cele de dimensiuni reduse - bitronconice și ceștile (București-Cățelu Nou, Greci). Recipientele bombate, globulare, castroanele, fructierele, paharele, ceștile, au alcătuit repertoriul veselei Tei II (București-Bucureștii Noi și Tei, Băneasa, Chitila-Cărămidărie)³¹.

Vase mari (sac), mijlociu (sac, borcane, globulare, castroane, străchini, căni) și mici (în special cești) au fost găsite în așezările Tei III de la București-Militari-Câmpul Boja, Dealul Piscului și Tei, Băneasa, Căldăraru³². Din gama pieselor din faza a IV-a (pl. VII, VIII/2-3, IX)³³ se evidențiază vasele ușor rotunjite, cele cu profilul în „S”, tronconice, castroanele străchinile bolurile, paharele, ceștile, capacele de la București-str. Ziduri între Vii, Militari-Câmpul Boja, Giulești-Sârbi și Tei. Ultima fază a culturii, Tei V³⁴, este reprezentată de vasele tronconice și bitronconice, kantharoi, castroanele, străchinile, fructierele, cămile și ceștile de la București-Fundenii Doamnei și Otopeni.

Lotul de obiecte lucrate din lut, altele decât ceramica, descoperit în siturile de epoca bronzului din județul Ilfov și București, este mai degrabă destul restrâns și nu extrem de spectaculos. Pe primul loc între artefactele din lut ars ale Bronzului Timpuriu, cultura Glina, se situează fusaiiolele: plate și discoidale (București-Glina, Militari-Câmpul Boja, Ciurel, Dudești, Roșu, Fundeni), conice, tronconice și bitronconice (București-Cariera de Nisip a I.T.B., Militari-Câmpul Boja, Ciurel)³⁵. Greutăți piramidale, sferice sau fără forme regulate³⁶ au fost recuperate de la București-Glina, Militari-Câmpul Boja, Roșu, Ciurel și Fundeni. Carele în miniatură sunt reprezentate de o ladă fragmentară de la București-Militari-Câmpul Boja și de roțițe cu o sau două bucșe (București-Fundenii și Militari-Câmpul Boja)³⁷. Servitului mesei au slujit lingurile de la București-Fundenii, Mihai Vodă și Ciurel, iar dintre amulete amintim topoarele în miniatură de la București-Fundenii, Roșu, Ciurel și Militari-Câmpul Boja³⁸. Remarcabile sunt și măsuțele de cult de la București-Bucureștii Noi, jetoanele de la București-Glina, obiectul fusiform prevăzut cu orificii de la București-Militari-Câmpul Boja și idoli

³⁰ Leahu 2003, p. 105 sqq. cu lit.; Schuster 2007, p. 55 sq. cu lit.

³¹ Leahu 2003, p. 108 sqq. cu lit.; Schuster 2007, p. 56 sqq. cu lit.

³² Leahu 2003, p. 111 sqq. cu lit.; Schuster 2007, p. 62 sqq. cu lit.

³³ Leahu 2003, p. 114 sq. cu lit.; Schuster 2007, p. 64 sqq. cu lit.

³⁴ Leahu 2003, p. 147 sqq. cu lit.; Schuster 2007, p. 68 cu lit.

³⁵ Schuster, Fântâneau 2007, p. 18 sq. cu lit.

³⁶ Schuster, Fântâneau 2007, p. 19 sq. cu lit.

³⁷ Schuster, Fântâneau 2007, p. 19 cu lit.

³⁸ Schuster, Fântâneau 2007, p. 20 sq. cu lit.

zoomorfi de la București-Fundeni și Mihai Vodă (pl. III/1-2)³⁹. Majoritatea pieselor din lut ars au analogii în siturile Glina din Muntenia și Oltenia.

Fusaiiolele plate și disciodale (București-Giulești-Sârbi), tronconice (București-Cățelu Nou, București-str. Ziduri între Vii, Surlari), bitronconice (Tânganu-Autostradă și București-Tei) și sferice (Greci)⁴⁰, cu analogii pe întreaga arie a culturii (Mironești-Coastă și La Panait, Mogoșești, Izvoarele Daia, Frătești-Dealul Lagărului, Vâlcele)⁴¹, constituie grosul artefactelor din lut ars din mediul Tei.

Rotițe cu două bucșe⁴² au fost descoperite la Greci, Tânganu-Autostradă, Chitila-Cărămidărie, București-Tei, Giulești Sârbi (pl. III/4) și Militari-Câmpul Boja, alte numai cu o bucșă la București-Giulești Sârbi⁴³. Astfel de piese, cu bucșe pe ambele părți, au fost descoperite și la Mogoșești și Grădiștea-Valea Verzișorului⁴⁴. Că aceste piese au fost foarte probabil rotițe de la care în miniatură, este, indirect, confirmat și de descoperirea în Casa 1 de la Mogoșești, lângă Vatra de foc 1, a unui fragment de la un car în miniatură⁴⁵. Interesant este că respectivul car a fost modelat în forma unei bărci ce avea la capete o proeminență în formă de buton. Un alt car, dar cu lada rectangulară a fost găsit la București-Tei⁴⁶.

La București-Militari-Câmpul Boja a fost descoperită o „rotiță” de scripete⁴⁷. Posibil ca în categoria aceasta să-și găsească locul și „fusaiola de tip mosor” de la Izvoarele-Valea Coșcova și Mogoșești⁴⁸. În unele așezări de pe raza municipiului București (Militari-Câmpul Boja, Giulești Sârbi, Cățelu Nou, Lunca Bârzești) au fost identificate ceea ce numim „capete de băț”, ele având corespondențe în alte situri Tei⁴⁹, dar și altele de la Izvoarele, Frătești, Mogoșești, Bungetu de Sus și Căscioarele. Acest tip de piese din lut ars, sunt fie conice fie tronconice. „Capete de băț” au fost prezente și în siturile altor manifestări ale epocii bronzului din România (Monteoru, Noua,

³⁹ Schuster, Fântâneau 2007, p. 21 sq. cu lit.

⁴⁰ Leahu 2003, p. 76 sq. și pl. XI/1-3; Schuster 2007, p. 51 și pl. 35/1-2, 4; Sandu 2007, pl. IV/14-15.

⁴¹ Leahu 2003, p. 76 și pl. XI/3; Schuster 2007, p. 51 și pl. 34/2-3, 67/1-3, 68/1, 3; Schuster, Popa 2008, p. 26, 28.

⁴² Schuster 2007, p. 51 cu lit. și pl. 35/5; Sandu 2007, pl. IV/17-18.

⁴³ Schuster 1996, p. 119 și pl. 6/6, 10.

⁴⁴ Schuster 1996, p. 119; Schuster 2007, p. 51; Schuster, Popa 2000, p. 69 și fig. 1, 5.

⁴⁵ Schuster, Popa 2000, p. 68 sq. și fig. 21/1; Schuster 2007, p. 52 și pl. 34/1.

⁴⁶ Schuster 1996, p. 118.

⁴⁷ Schuster 2000b, p. 36 și pl. 42:2; Schuster 2007, p. 52.

⁴⁸ Leahu 1975, p. 104; Schuster, Popa 2000, p. 68 și fig. 20/2 = 67/5; Schuster 2007, p. 52.

⁴⁹ Leahu 1963b, pl. 36/1, 5; Leahu 1965, p. 45; Leahu 1975, p. 104; Leahu 1979, p. 44; Chicideanu 1973, pl. 11/1; Sandu 1992, p. 170; Sîrbu, Damian 1992, pl. VIII/2; Schuster, Popa 2000, p. 68 și fig. 20/4, 21/4; Schuster 2007, p. 52 și pl. 35/6.

Otomani, Verbicioara, Wietenberg). Asupra funcționalității acestor piese s-au exprimat mai multe păreri: terminații ale unor bețe, biciuri, vergele sau bastoane, fusaiole, buçe de osie sau roțițe la care în miniatură, vase în miniatură, jucării, „obiecte folosite în mediul casnic”⁵⁰.

Alt tip de piese din lut ars, descoperite în siturile Tei sunt greutatele tronconice și în formă de piramidă (Tânganu-Autostradă, București-Otopeni, Giulești Sârbi, Băneasa, Lunca Bârzești)⁵¹. Despre unele dintre greutate se crede că au folosit și la fixarea în apă a plaselor de pescuit, ancorarea acoperișurilor din paie ale caselor sau ca suporti de frigare⁵². Ele au avut, în anumite ocazii și un probabil rost în ritualul funerar sau, poate, reprezentau însemne ale proprietarului⁵³. Dintre obiectele folosite în mediul casnic, făceau parte și lingurile. Astfel de piese au fost identificate în mediul Tei în siturile de la București-Lunca Bârzești (cu căuș alungit) și București-Cățelu Nou (un polonic cu coadă verticală)⁵⁴. Cea mai probabilă întrebuințare a fost aceea de a servi hrana, totuși, nu este exclus ca unele linguri să fi fost folosite cu prilejul unor manifestări magico-religioase. În mod sigur, alături de lingurile din lut ars au fost în uz și cele din lemn și os.

Lotul de figurine antropomorfe din mediul Tei este relativ restrâns, numărul lor ridicându-se la 25 de exemplare, dintre acestea unele au fost descoperite la București-Tei (pl. III/3) și Băneasa⁵⁵. Figurinele Tei redau destul de schematizat corpul uman, cu atributele sale caracteristice, anume trunchiul, capul, membrele superioare și cele inferioare și, mai rar, sexul. Figurinele zoomorfe sunt, de asemenea, puține în mediul Tei. Una dintre piese, este cea din situl de la București-Militari-Câmpul Boja⁵⁶.

În siturile epocii bronzului din București și Ilfov, piatra neprelucrată a fost găsită în perimetrul unor complexe, fiind folosită, foarte probabil, și ca material de construcție. O parte dintre pietre au fost supuse flăcărilor și căldurii focului din vetre sau au fost afectate de incendii. Piatra neprelucrată, dar de dimensiuni mici și foarte mici, se găsește, așa cum am precizat deja, și în pasta unor categorii ceramice, cu precădere, în cea grosieră și

⁵⁰ Leahu 1966, p. 68; Leahu 2003, p. 76; Chicideanu 1973, p. 40; Soroceanu 1973, p. 494 și pl. II/6, Petică 1981, p. 134 și pl. 8/1; Sîrbu, Damian 1992, p. 14; Boroffka 1994, p. 170; Rustoiu 1995, p. 64.

⁵¹ Leahu 1965, fig. 24/1; Leahu 1966, p. 68; Leahu 1968, p. 34; Leahu 2003, pl. XI/6-7; Sandu 1992, pl. XV/9; Sandu 2007, pl. IV/16; Schuster 2007, p. 52 și pl. 35/6-7.

⁵² Leahu 1966, p. 68; Leahu 2003, p. 77; Bader 1978, p. 58; Soroceanu 1991, p. 67 și nota 232; Andrițoiu 1992, p. 60; Schreg 1998, p. 65; Schuster, Popa 2001, p. 50.

⁵³ Schuster 2007, p. 54 cu lit.

⁵⁴ Leahu 1965, fig. 25/14; Sandu 1992, p. 170 și pl. XV/2; Schuster 2007, p. 52.

⁵⁵ Leahu 2003, p. 117 și pl. LVIII/1-2.

⁵⁶ Schuster 2000b, p. 36 și pl. 41:3; Schuster 2007, p. 53.

semigrosieră. Obiectele lucrate din piatră ocupă ca număr de piese locul doi în ierarhia materialelor din epoca bronzului.

Analizele de specialitate au demonstrat că materia primă folosită la cioplirea de către oamenii epocii bronzului din județul Ilfov și București a uneltelor din piatră a fost cea locală, silexul prebalcanic și balcanic din Câmpia Munteniei, Dobrogea și sudul Olteniei⁵⁷. Grosul pieselor cioplite din Bronzul Timpuriu, cultura Glina, o reprezintă lamele, care pot fi grupate în mai multe subcategorii: retușate, neretușate, retușe pe o singură parte, retușe oblice, cu o parte șlefuită (părți ale unor seceri), cu encoche. Lame au fost descoperite pe întreaga arie Glina, atât în Muntenia (București-Ciurel, Lunca Bârzești, Roșu, Glina, Fundeni, Militari-Câmpul Boja și Dudești, Drăgănești-Olt-Corboaiaca, Mihăilești-Tufa, Popești-Nucet, Varlaam, Hotarele-Scărișoara, Schitu-La Conac, Schitu-Gaura Despei, Cămineasca-Măgură)⁵⁸, cât și în Oltenia (Morărești). Celelalte categorii de piese de silex sunt mai rare. Astfel, au mai fost găsite groatoare, așchii, nuclee, percurtoare, vârfuri de săgeată⁵⁹: București-Ciurel, Lunca Bârzești, Roșu, Glina, Fundeni, Militari-Câmpul Boja și Dudești, Mihăilești-Tufa, Varlaam, Crivăț, Schitu-Gaura Despei și La Conac, Odaia Turcului, Branet, Govora-Sat, Râmnicu Vâlcea-Cetățuia.

La fel ca și în cazul culturii Glina, cele mai numeroase piese cioplite din siturile Tei din București și județul Ilfov o reprezintă lamele⁶⁰, care pot fi împărțite după mărime (mari, mijlociu, mici), cu sau fără retușe etc.: Giulești-Sârbi, Pipera, Tei, Cățelu Nou, Militari-Câmpul Boja, Băneasa, Cernica, Otopeni, Tânganu-Autostradă. Acestea au analogii⁶¹ la Mihăilești-Pod II, Adunații-Copăcenii-Dăneasca, Novaci, Mogoșești, Mironești-Pe Coastă și La Panait, Izvoarele-Valea Coșcova, Daia, Frătești-Dealul Lagărului, Curcani, Surlari. La București (Bucureștii Noi, Giulești-Sârbi, Tei, Militari-Câmpul Boja), Otopeni, Tânganu-Autostradă, Cernica au fost descoperite fierăstraie, răzuitoare, gratoare, așchii, nuclee⁶². Aceste tipuri de

⁵⁷ Păunescu 1970, p. 70, 83 sqq.; Păunescu 2000, p. 52 sqq.; Leahu 2003, p. 72; Schuster, Morintz 2006, p. 85 sqq.

⁵⁸ Păunescu 1970, p. 204 cu nota 5 și fig. 44/10; Schuster 1992a, pl. 7/h, j, k; Schuster 1995a, fig. 2/g; Schuster 1997a, p. 50 și fig. 20/1, 30/3; Schuster, Fântâneau 2007, p. 10; Schuster, Popa 2009, p. 25 sq., 32, 35 și pl. XXXI/1-2, 4-5, fig. 13

⁵⁹ Schuster 1992a, pl. 7/g, i; Schuster 1997a, p. 50 și fig. 35/5; Schuster 2007, p. 9 sqq. cu lit.; Schuster, Popa 2009, p. 26 și pl. XXXII/1, 3.

⁶⁰ Schuster 2007, p. 40 cu lit.; Sandu 2007, pl. IV/3.

⁶¹ Vulpe, Veselovschi-Bușilă 1967, p. 100 sq. și fig. 15/4, 6-7; Isăcescu, Burlacu 1978, p. 46 și fig. 3/1-4, 8, 4/4-5; Leahu 1975, p. 104 și fig. 1/3, 5, 7; Leahu 1979, p. 31, 44 și fig. 2/1; Leahu 1982, p. 46 și pl. I/4; Turcu 1992, p. 272; Schuster, Popa 1995, p. 32; Schuster, Popa 2000, p. 56 și fig. 15/1-6, 16/3; Schuster, Popa 2008, 26, 28; Schuster 2007, 40 și pl. 27/1-5, 29/3.

⁶² Schuster 2007, 39 sqq. cu lit.; Sandu 2007, pl. IV/4-8.

piese cioplite au analogii în siturile Tei de la Popești-Nucet, Novaci, Adunații-Copăcenii, Mogoșești, Mironești-La Panait și Pe Coastă, Daia, Frătești-Dealul Lagărului, Izvoarele-Valea Coșcova, Schitu-Gaura Despei.

Obiectele din piatră șlefuită sunt apariții mai rare decât cele din silex. Această constatare este valabilă pentru toate siturile din epoca bronzului din județul Ilfov și București. Materia primă, atât pentru piesele culturii Glina, cât și acelea ale culturii Tei, este de sorginte locală, calcarul, gresia, granitul negru și marmoriform, dioritul, marna sau diabasul⁶³. Topoarele din piatră șlefuită din Bronzul Timpuriu⁶⁴ au fost descoperite la București-Fundeni, Militari-Câmpul Boja și Ciurel, dar și la Butimanu, Schitu-La Conac, Odaia Turcului, Branet, Govora Băi și Sat-Runcuri. Un cuțit provine de la București-Fundeni, dălțițe la București-Militari-Câmpul Boja și Ciurel, cute la București-Ciurel și Militari-Câmpul Boja, iar piese componente ale râșnițelor la București-Fundeni și Ciurel⁶⁵. Repertoriul artefactelor din piatră șlefuită este completat de topoare (București-Glina, Fundeni și Militari-Câmpul Boja), cuțite curbe (București-Glina și Fundeni)⁶⁶.

Dintre artefactele din piatră șlefuită din Bronzul Mijlociu și Târziu, prima poziție ocupă ciocanele. Ciocane ovoidale și din acelea topor au fost recuperate și de la Butimanu și de pe teritoriul Bucureștiului, din punctele Cățelu Nou, Dealul Piscului, Giulești-Sârbi, Militari-Câmpul Boja, Bucureștii Noi și Băneasa⁶⁷. Ciocanele de tip minier sunt apariții mai rare în mediul Tei, fiind găsite în așezarea de la București-Tei. Analogii pentru ciocane și ciocanetopore au putut fi stabilite cu piese din aria „românească” (Izvoarele, Frătești, Mogoșești, Vlașinu)⁶⁸, dar și „bulgărească” (Devetaki și Tabaška)⁶⁹ a culturii.

În siturile culturii Tei de la București-Militari-Câmpul Boja și Tei și Greci, Otopeni, Chitila-Cărămidărie⁷⁰, dar și la Daia și Mogoșești⁷¹, au fost găsite cuțite curbe (Krummesser). Rostul lor cel mai probabil este cel al folosirii la secerarea unor plante sălbatice (ierburi), dar și în recoltarea cerealelor cultivate. S-a constatat că acest tip de cuțit, folosit, mai degrabă, ca seceră, a fost turnat și în metal (Daia). Un rost asemănător au avut, poate,

⁶³ Leahu 2003, p. 73; Schuster, Fântâneau 2007, p. 9.

⁶⁴ Schuster 1997a, fig. 33/3; Schuster 2007, p. 11 sq., 41 sqq.; Schuster, Fântâneau 2007, p. 12; Schuster, Popa 2009, p. 26 și fig. 13, pl. XXXII/2.

⁶⁵ Schuster, Fântâneau 2007, p. 11 sq. cu lit.

⁶⁶ Schuster, Fântâneau 2007, p. 12 sq. cu lit.

⁶⁷ Leahu 2003, p. 73 sq. și pl. VIII/3-4; Schuster 2007, p. 41 și pl. 28/3.

⁶⁸ Leahu 1975, p. 104; Leahu 2003, 73 sq. și pl. VIII/4; Schuster 2007, p. 41 și pl. 28/4, 29/4; Schuster, Popa 2000, p. 58 și fig. 16/4; Schuster, Popa 2009, p. 17.

⁶⁹ Leahu 2003, p. 74; Schuster 2007, p. 41 cu lit.

⁷⁰ Schuster 2007, 41 cu lit.

⁷¹ Leahu 1982, p. 46 și pl. I/2; Leahu 2003, pl. VIII/6; Schuster, Popa 2000, p. 58 și fig. 18/5; Schuster 2007, p. 41 și pl. 28/6.

și secerile (tupik) lucrate din os (fie din partea inferioară a maxilarului de porc sau de vită, dar și pe coaste), descoperite mai cu seamă în mediul Noua. Posibil ca uneori, cuțitele curbe din piatră să fi jucat și un rol cultic, cum ne indică modul de grupare al artefactelor, trei câte trei din sanctuarul culturii Otomani de la Sălacea.

Măciucile din piatră sunt socotite de aproape toți specialiștii, ca având atât valențe de armă, cât și de semne de distincție socială⁷². Acest tip de artefact a fost descoperit în siturile Tei din București, de la Militari-Câmpul Boja, Tei și Cățelu Nou și Băneasa. Alte piese s-au recuperat de la Butimanu, Surlari, Daia, Izvoarele, Novaci și Frătești⁷³. V. Leahu pledează pentru o origine răsăriteană a acestor piese⁷⁴, ele fiind prezente importante în spațiul dintre Caucaz și până în Ucraina. Dovezi în acest sens ar putea fi și piesele complexului Sabatinovka-Noua-Coslogeni și ale culturii Delacău-Babino⁷⁵. Dar faptul că ele au fost documentate și în Bulgaria, o piesă, lucrată din rocă de proveniență din Peninsula Balcanică⁷⁶, chiar în zona de est a Mării Mediterane, într-o epavă de la Uluburun (probabil de origine levantină, scufundată poate în 1306 a.Chr., după datele dendrocronologice obținute în urma analizei unor bucăți de lemn proaspăt tăiate și pregătite de echipajul vasului pentru a fi folosite la foc)⁷⁷, arată că sceptrele au avut o difuziune largă, dovedind „trasee” comerciale pe spații largi, în cazul acesta din vestul Mării Negre până în Mediterana Răsăriteană⁷⁸.

Din calcar au fost lucrate râșnițele și percutoarele de la Greci, Tânganu-Autostradă, București-Bucureștii Noi și Lunca Bârzești⁷⁹. Acestea au analogii în uneltele similare recuperate din așezarea de la Mogoșești⁸⁰. În situl de la București-Cățelu Nou a fost găsită o daltă, care are corespondențe la Mogoșești⁸¹.

Un număr relativ restrâns de obiecte a fost realizat din materii prime organice. Ne referim la os, corn, dinte. Trebuie precizat că în siturile din epoca bronzului din București și Ilfov s-au folosit numai oase de animal, fie acestea domestice sau sălbătice. În așezările Glina au fost identificate ace

⁷² Leahu 2003, p. 87 sq.

⁷³ Vulpe, Veselovschi-Bușilă 1967, pl. 14/7; Isăcescu, Burlacu 1978, pl. 1/7-8; Leahu 2003, p. 87 sq. și pl. XVI, XVII; Schuster 2007, p. 42 sq. și pl. 38/1-3.

⁷⁴ Leahu 2003, p. 87 sq.

⁷⁵ Boroffka, Sava 1998, cu lit.; Pâslaru 2006; Irimia 2008, cu lit.

⁷⁶ Buchholz 1999, p. 74.

⁷⁷ Schuster, Morintz 2006, p. 56 sq. cu lit.

⁷⁸ Vezi Schuster, Morintz 2006, p. 101 sq. cu lit.

⁷⁹ Ulanici 1979, p. 10.

⁸⁰ Schuster, Popa 2000, p. 59.

⁸¹ Leahu 2003, p. 74 și pl. VIII/5; Schuster, Popa 2000, p. 59 și fig. 16/2; Schuster 2007, p. 42 cu lit.

(București-Fundeni și Ciurel), sule (București-Fundeni), dălțițe (București-Fundeni), dornuri (București-Roșu și Ciurel), pumnale (București-Fundeni), vârfuri de săgeată (București-Fundeni), vârfuri de lance (București-Fundeni), andrele (?; București-Fundeni), apărători de braț (?; București-Fundeni), posibile podoabe⁸². Acestor piese din os li s-au identificat analogii în alte situri ale culturii din Muntenia și Oltenia (Varlaam, Mihăilești-Tufa, Schitu-Gaura Despei și La Conac, Odaia Turcului, Udeni, Govora Sat-Runcuri, Drăgănești-Olt-Corboaica, Morărești, Căscioarele-Cătălui). Din corn s-au lucrat plantatoare, săpăligi și ciocane, dovezi în acest sens fiind piesele de la București-Fundeni⁸³, dar și altele din afara Bucureștiului și Ilfovului (Varlaam, Florești-Stația de Pompare, Odaia Turcului, Schitu-La Conac și Gaura Despei)⁸⁴.

Lotul pieselor Tei este, de asemenea, destul de mic. Din os au fost lucrate ace (București-Băneasa), sule (București-Bucureștii Noi, Fundenii Doamnei și Tei, Chitila-Cărămidărie, Greci), posibile podoabe (unele din oase de vultur!; București-Tei); din corn: dălțițe (București-Bucureștii Noi), ace (București-Tei), sule (București-Tei), zăbale (București-Tei), podoabe (?; București-Bucureștii Noi și Tei)⁸⁵. O parte dintre aceste artefacte își găsesc corespondențe în alte situri ale culturii dincolo de granițele administrative ale Bucureștiului și județului Ilfov (Mogoșești, Mironești)⁸⁶.

Numărul pieselor din metal, aparținând epocii bronzului, găsite pe teritoriul Bucureștiului și al județului Ilfov nu este deosebit de mare. Dacă pentru Bronzul Timpuriu este chiar sărăcăcios, ulterior, în Bronzul Mijlociu și Târziu este documentată o creștere, dar și aceasta relativ modestă în comparație cu alte zone din România, inclusiv cele dintre Carpații Sudici și Dunăre. Dintre piesele Glina sunt de amintit un cuțit (pl. IV/1), un topor plat, ace și sule de la București-Glina⁸⁷.

Din mediul culturii Tei sunt de menționat două topoare din bronz, aparținând tipului Pădureni, databile în faza Tei I sau începutul Tei II, găsite, cu condițiile de descoperire nu prea clare, undeva pe teritoriul municipiului București (pl. IV/5)⁸⁸. Și alte topoare au fost atribuite culturii Tei (Bungetu, Mihăilești-Tufa)⁸⁹.

⁸² Schuster 1997a, p. 55; Schuster, Fântâneau 2007, p. 14 sq. cu lit. și pl. 5/1

⁸³ Morintz, Rosetti 1959, p. 21 și pl. XVII/1, 3.

⁸⁴ Schuster 1997a, p. 56 cu lit.; Schuster, Fântâneau 2007, p. 15 cu lit. și pl. 3/5, 7-8.

⁸⁵ Leahu 1966, fig. 8, pl. II/3, XXII/1, 6; Leahu 2003, p. 98, 104 și pl. X/1; Schuster 2007, pl. 32/1.

⁸⁶ Schuster 2007, p. 44 sq. cu lit. și pl. 31/1, 4.

⁸⁷ Schuster, Fântâneau 2007, p. 16 sq. cu lit.

⁸⁸ Schuster, Munteanu 1995, p. 83 și fig. 1/e; Palincaș 2000, p. 74 sq. și fig. 22/7; Leahu 2003, p. 80 sq. și pl. XIII/4.

⁸⁹ Leahu 1988, p. 226 și fig. 2/1, 3; Leahu 2003, p. 80 și pl. XIII/1, 3; Schuster 2007, p. 47.

Diferite tipuri de seceri au fost descoperite la București-Fundeni („seceră cu buton”), Cățelu Nou (de tip arhaic; pl. IV/2) și Tei („seceră cu buton”), și Afumați (pl. IV/6; seceră „cu ciotul de turnare neîndepărtat”, variante însă „a secerii à patte”)⁹⁰. În afara Bucureștiului și județului Ilfov s-au mai găsit seceri la Oltenița-Gumelnița, Daia⁹¹, Frătești-Dealul Lagărului, Devetaki. Conform specialiștilor⁹², tipul arhaic de seceră își are originea în cuțitul curb din piatră (Krummesser), prezent, așa cum am văzut mai sus când am vorbit de uneltele din piatră, inclusiv în aria culturii Tei. Secerile „cu ciotul de turnare neîndepărtat” au analogii inclusiv în unele piese singulare sau din depozitele din estul Munteniei și în Dobrogea (Drajna de Sus, Olteni, Cârligu Mare, Medgidia, Nicolae Bălcescu, Constanța-Palas, Casimcea, Sabangia, Beidaud, Cerna, Zebil, Gura Dobrogei)⁹³. V. Leahu crede că acest tip de seceră a avut originea la sud de Dunăre (descoperiri la Isperich, Dičevo, Ruse region, Suvorovo, Vrbica, Tekirdağ), de aici având ulterior o difuziunea la nord de fluviu (Transilvania, Moldova și zona nord-pontică)⁹⁴. S. C. Ailincăi și A. Ignat sunt de părere că aria de răspândire a acestui tip de unealtă este acoperită cultural de manifestările Noua, Coslogeni, Zimnicea-Plovdiv și Tei (fazele finale)⁹⁵.

Un cuțit, aparținând nivelului Tei IV, s-au găsit la București-Tei⁹⁶. Tot din aceeași stațiune provine după A.D. Alexandrescu un cuțit Tei III, iar după V. Leahu Tei IV, lucrat dintr-un fragment de spadă miceniană⁹⁷. Aceste piese prezintă similitudini cu altele de la Mogoșești, Frătești-Dealul Duduita, Vâlcele și Devetaki (Bulgaria)⁹⁸. În general, putem considera cuțitele piese folosite în mod curent în muncile casnice. Toate exemplare au fost turnate în tipare monovalve.

Dălțițe din bronz, au fost recuperate de la București-Bucureștii Noi, Str. Ziduri între Vii, Giulești Sârbi și Lunca Bârzești, Băneasa (2 buc.), Otopeni (2 buc.), Mogoșești, Frătești, Popești-Nucet și Emen (8 buc.)⁹⁹. Ace

⁹⁰ Leahu 1966, p. 70 sq. și pl. III/4, 7; Leahu 1988, p. 223 sqq. și fig. 1/-6; Leahu 2003, p. 77 sqq. și pl. XII/4-6; Schuster 2007, p. 47 și pl. 36/4-6.

⁹¹ Leahu 1981, p. 31 și fig. 11; Leahu 1988, p. 223 sq. and fig. 1/1-3, 7; Leahu 2003, p. 77 sqq. și pl. XII/3, 7; Schuster 2007, p. 47 și pl. 36/7.

⁹² Leahu 1988, p. 223; Leahu 2003, p. 77 cu lit.

⁹³ Ailincăi, Ignat 2007, cu lit.

⁹⁴ Leahu 2003, p. 78.

⁹⁵ Ailincăi, Ignat 2007, p. 488.

⁹⁶ Leahu 1966, p. 71 sqq. și pl. III/2, 5; Leahu 1988, p. 225 și fig. 1/8; Leahu 2003, p. 79 și pl. XII/8; Schuster 2007, p. 47 și pl. 36/8.

⁹⁷ Leahu 1988, p. 225 sq.; Leahu 2003, p. 79 sq.

⁹⁸ Trohani, Oancea 1976, p. 22 și fig. 6/5; Morintz 1978, fig. 29/8; Leahu 1988, p. 225 și fig. 1/9-11; Leahu 2003, p. 79 sq., 143 și pl. XII/8-10, LXIV/9; Schuster 1992a, p. 81 și fig. 1/1a-b; Schuster 2007, p. 47 și pl. 36/9-10; Schuster, Popa 2000, p. 74 sq. și fig. 22/7.

⁹⁹ Leahu 1966, p. 76 și pl. III/6, IV/3-4; Leahu 1979, p. 44; Leahu 1988, p. 228 și fig. 1/12-13; Leahu 2003, p. 82, 144 și pl. XII/11-12; Schuster 1992a, p. 82 și fig. 1/2;

de cusut au fost recuperate de la București-Fundenii Doamnei, Dealul Piscului, Bucureștii Noi și Lunca Bârzești, Băneasa, și, în afara Bucureștiului și județului Ilfov, de la Mogoșești (3 buc.)¹⁰⁰.

Dintre armele atribuite purtătorilor culturii Tei sunt de amintit spadele din bronz de la București-Tei, Giurgiu și Roșiorii de Vede și cele de aur de la Perșinari¹⁰¹. Un pumnal a fost descoperit la București-Băneasa (pl. IV/2)¹⁰². Acesta are analogii în piesele de la Mogoșești, Izvoarele, Greaca¹⁰³. Dacă pumnalele amintite au fost lucrate din bronz, cel de la Tabaška, este făcut din cupru, iar cele de la Perșinari (12 buc.) din aur¹⁰⁴.

Nici numărul de piese de podoabe din mediul Tei nu este spectaculos. Ace cu cap rulat (Rollennadel) s-au recuperat de la București-str. Ziduri între Vii și Bucureștii Noi, ambele încadrate fazelor Tei III-Tei IV, și Otopeni (Tei III; pl. IV/9)¹⁰⁵; un alt ac de acest tip s-a găsit la Mogoșești¹⁰⁶. Ace de „tip cipriot” s-au descoperit la București-Tei (pl. IV/8) și Bucureștii Noi, „în forma cârjei de păstor” (Hirtenstabnadel) la București-Tei (pl. IV/7)¹⁰⁷. La Căldăraru, Mironești-La Panait și Ghimpați¹⁰⁸ au fost documentate brățări din bronz. Un inel de buclă (Lockenring), lucrat din bronz, s-a găsit la Chitila, altele, din aur, la Mihăilești-Tufa, Emen (Bulgaria) și undeva în județul Argeș (12 buc.)¹⁰⁹. Mărgele tubulare din bronz au apărut în siturile de la București-Tei, Str. Ziduri între Vii și Cățelu Nou¹¹⁰. De asemenea din bronz au fost cele lucrate de la Mogoșești, iar din aur mărgeaua tubulară Tei III din mormintele de la Chirnogi¹¹¹. Un obiect rectangular din bronz

Schuster 2007, p. 47 și pl. 36/12; Trohani 1997, p. 197 și pl. IV/3; Schuster, Popa 2000, p. 75 sq. și fig. 22/3.

¹⁰⁰ Leahu 1988, p. 228; Leahu 2003, p. 83, 144; Sandu 1992, p. 170 și pl. XV/8; Schuster 1992a, p. 83 și fig. 1/3a-c; Schuster 2007, 47; Schuster, Popa 2000, 76.

¹⁰¹ Leahu 1988, p. 231 și fig. 3/1; Leahu 2003, p. 89 sq. și pl. XVIII/5; Vulpe 1996, 42; Alexandrescu, Avram 2000, p. 271 și fig. 1; Schuster 2007, p. 45.

¹⁰² Leahu 1988, p. 231 și fig. 3/7; Leahu 2003, p. 90 și pl. XVIII/9; Schuster 2007, p. 45.

¹⁰³ Morintz 1978, p. 78; Schuster 1992a, p. 83 și fig. 1/4; Schuster, Popa 2000, p. 76 și fig. 22/4. Leahu 1988, p. 232 și fig. 3/4; Leahu 2003, p. 91 sq. și pl. XVIII/6-7; Schuster 2007, p. 45.

¹⁰⁴ Leahu 1988, p. 231 și fig. 3/6; Leahu 2003, p. 90 sq. și pl. XVIII/8; Vulpe 1997a, p. 267 sqq. și fig. 4-7, pl. 2-3, 4/1.

¹⁰⁵ Leahu 1988, p. 234 și fig. 5/1; Leahu 2003, p. 98 și pl. XX/1-2; Schuster 2007, p. 47.

¹⁰⁶ Schuster, Popa 1997, p. 65; Schuster, Popa 2000, p. 77 și fig. 14/6; Leahu 2003, p. 98; Schuster 2007, p. 48.

¹⁰⁷ Leahu 1988, 234 sq., nota 81, și fig. 5/2-3; Leahu 2003, p. 98 sq., nota 6, și pl. XX/3-4; Schuster 2007, p. 48 sq.

¹⁰⁸ Leahu 1988, p. 235 și fig. 5/10; Leahu 2003, p. 99 și pl. XX/15; Schuster 1992a, p. 83 și fig. 1/5; Schuster 2007, p. 48; Schuster, Popa 2008, p. 28 și fig. 46.

¹⁰⁹ Vulpe 1959, nota. 1 și fig. 3/3; Vulpe 1997a, p. 281 și nota. 44; Leahu 1988, 237; Leahu 2003, p. 101 sq., nota 29, și pl. XX/14, XXI; Leahu D. 1992; Schuster 2007, p. 49.

¹¹⁰ Leahu 2003, p. 100 și pl. XX/9; Schuster 2007, p. 49.

¹¹¹ Leahu 1988, p. 237; Leahu 2003, 100; Schuster 1992a, p. 83 și fig. 1/7; Schuster, Popa 2000, p. 77 sq. și fig. 22/1; Schuster 2007, p. 49 și fig. 37/1.

decorat în tehnica „au repoussé” a fost găsit la București-Bucureștii Noi și un pandantiv „semilunar” la Greci (pl. IV/6)¹¹².

După cum s-a putut observa, piesele din metal descoperite în așezările Tei din județul Ilfov și București sunt reduse numeric și mai puțin expresive. De altfel, întreaga paletă de artefacte din metal din mediul culturii Tei, atât din România cât și de pe teritoriul Bulgariei este destul de săracă. De asemenea, o bună parte dintre exemplare și majoritatea depozitelor sunt rodul unor descoperiri întâmplătoare, astfel că lipsesc informații mai exacte cu privire la contextul arheologic. De aici și unele ezitări cu privire la atribuirea culturală a acestora. Dar dat fiind faptul că pentru Bronzul Mijlociu și Târziu în zona Munteniei Centrale și nordul Bulgariei nu sunt, în general, prezente în afară de cultura Tei alte manifestări culturale, ele au fost incluse în patrimoniul acestei expresii culturale.

Că meșteșugul turnării metalului era cunoscut de către comunitățile Tei din județul Ilfov, este confirmat de tiparele din piatră găsite în așezarea de la Căldăraru¹¹³. Tipare au fost descoperite și la Frătești, și în Bulgaria, la Emen¹¹⁴. Acest tipar din urmă, a fost folosit cu mare probabilitate la turnat dălțițe. În schimb, tiparele de la Căldăraru (pl. III/5), au avut rostul de a fi suportul pentru turnat dăți (tipar din piatră), celturi de variantă răsăriteană a celtului ardelenesc, datat în sec. 13 a. Chr. (un tipar din piatră, altul din lut ars), vârfuri de lance (tipar din lut ars), din același secol, de influență de la sud de Dunăre, și ace (tipar din lut ars). S-a emis și ipoteza că tiparul de falere descoperit la București-Tei ar aparține de așezarea din epoca bronzului de aici¹¹⁵. Analizele ulterioare au demonstrat că, de fapt, acesta este de tip bizantin și face parte din inventarul așezării de tip Ciurel-Ipotești-Cândești din sec. 6 p. Chr.

Chiar dacă făceau rost de metal prin schimb (troc) de la comunitățile contemporane din Transilvania sau din Bulgaria, o parte din materia primă putea fi obținută din mediul local. Acest aspect a fost postulat de A. Vulpe¹¹⁶ pentru aurul din care au fost lucrate piesele din tezaurul de la Perșinari, care ar fi putut proveni „din nisipurile aurifere ale bazinului Dâmboviței”.

Uneltele și armele (din diferitele materii prime) au dovedit direct și indirect că populațiile epocii bronzului din arealul județului Ilfov și din București au practicat o economie cu precădere pastorală, crescând, așa cum au arătat analizele arheozoologice ale materialului osteologic din siturile Glina și Tei de la București-Militari-Câmpul Boja și Glina din situl eponim,

¹¹² Leahu 2003, p. 104 și pl. XXII/4.

¹¹³ Leahu 1988, p. 238 sqq. și fig. 7; Leahu 2003, p. 145 sq. și pl. LXVII.

¹¹⁴ Leahu 1988, p. 240; Leahu 2003, p. 76.

¹¹⁵ Leahu D. 2003, p. 95 cu lit.

¹¹⁶ Vulpe 1997a, p. 277.

vite, oi, capre, porci, cai, câini¹¹⁷, creșterea plantelor¹¹⁸, vânătoarea și pescuitul¹¹⁹ și o serie de meșteșuguri casnice și altele mai specializate (prelucrarea metalelor). Evident că o parte dintre artefacte, fie ele din metal sau piese de olărie, atestă și relații de schimb cu diverse comunități din zonele învecinate sau altele mai îndepărtate.

Din păcate informațiile cu privire la viața spirituală sunt limitate. Elemente ale unor credințe sunt dovedite de unele gropi și vetre de foc cu posibil rost cultic și de idoli din lut ars și amulete¹²⁰. Despre ritul și ritualul funerar avem unele indicații timide și nu prea clare în câteva descoperiri, cum este mormântul Glina de la București-str. Ziduri între Vii¹²¹ și posibilele morminte Tei de la București-Pantelimon (de înhumăție) și Fundeni (de incinerăție)¹²².

Siturile Glina și Tei de pe raza municipiului București și din județul Ilfov, materialul arheologic recuperate din acestea, dovedesc că respectivele manifestări ale epocii bronzului sunt prezente încă din primele lor faze și până la încheierea evoluției acestora. O altă constatare este aceea că spațiul Bucureștiului și împrejurimile sale imediate a constituit pentru ambele culturi aria centrală de răspândire¹²³. Astfel, cultura Glina este reprezentată în prima sa fază de așezările de la București-Cățelu Nou și Mihai Vodă¹²⁴. Ulterior, în faza clasică, Glină II, numărul așezărilor crește vertiginos. În această fază, o parte din comunitățile Glina roiesc spre vest, peste râul Olt, și spre sud, peste Dunăre¹²⁵.

Până în prezent nu au fost descoperite în București și județul Ilfov situri Glina IIB (subfaza Govora Sat-Runcuri). O astfel de așezare a fost surprinsă însă chiar la granița de sud a județului Ilfov, pe terasa înaltă din dreapta Argeșului, la Mihăilești-Tufa¹²⁶. Acest fapt ne arată că și centrul Munteniei a intrat, cel puțin parțial, în atenția comunităților Glina din

¹¹⁷ Haimovici 1997; Moise 2000, 153 sqq.; Schuster, Fântâneau 2007, p. 34; Schuster 2007, p.69.

¹¹⁸ Schuster, Fântâneau 2007, p. 33; Schuster 2007, p.68 sq.

¹¹⁹ Schuster, Fântâneau 2007, p. 34 sq.; Schuster 2007, p.70.

¹²⁰ Schuster, Fântâneau 2007, p. 61 cu lit.; Schuster 2007, 119 cu lit.

¹²¹ Morintz, Rosetti 1959, p. 22; Roman 1976, p. 33, 35; Schuster 1997a, p. 47 sq.; Schuster 2003, p. 112; Schuster, Comșa, Semuc 2005a; Schuster, Fântâneau 2005, p. 62 sq. și Tab. I.

¹²² Leahu 1966, p. 133.

¹²³ Schuster 1997a, p. 83 sq. cu lit.; Leahu 2003, p. 17 sqq. cu lit.; Schuster, Fântâneau 2005, p. 46 sq.; Schuster 2005, p. 107.

¹²⁴ Morintz, Cantacuzino 1954, p. 60 sqq.; Morintz, Rosetti 1959, p. 22; Leahu 1963, p. 21 sqq.; Schuster 1997a, p. 172 sq., 176; Schuster, Fântâneau 2005, p. 23 sq.

¹²⁵ Schuster 1994a; Schuster 1997a, p. 83 sq.; Schuster 2000a cu lit.; Alexandrov 1998, p. 30; Alexandrov, Sirakov, Petkov, Gajdarska 1998. Posibil ca grupuri să fi traversat și Carpații spre Țara Bârsei, vezi Schuster 1998; Schuster, Fântâneau 2005, p. 52.

¹²⁶ Schuster 1992a; Schuster 1992b; Schuster 1997a, p. 195 sqq.

subfaza respectivă. Pe de altă parte este posibil ca alte zone ale Munteniei să fi fost în continuare, până la sfârșitul culturii, populate de grupuri Glina retardate de subfaza IIa.

Petre Roman¹²⁷, atunci când a vorbit despre cultura Glina, a numit cultura Cernavodă II printre principalii „strămoși genetici” ai acestei manifestări. Încă din 1965, odată cu publicarea rezultatelor cercetărilor de la București-Cățelu Nou, Valeriu Leahu atrăgea atenția asupra unei ceramicii cu unele caracteristici Foltești II (= Cernavodă II), dar care, în lipsa unor elemente suplimentare, era greu de încadrat¹²⁸. Prezența unor materiale de același tip la Mironești-Malul Roșu și Schitu-Gaura Despei, în județul Giurgiu, în contexte mai clare (Mironești), ne îndeamnă a considera aceste vestigii expresii ale începutului Bronzului Timpuriu¹²⁹. Ceramica din stațiunile menționate este, din punct de vedere al pasteii, de trei categorii. La fel s-a prezentat situația și la Cățelu Nou: de factură grosolană, pastă mai bine frământată și pastă fină. Chiar dacă numărul formelor posibil de intuit de la Mironești și Schitu este redus, acesta corespunde ceramicii de la Cățelu Nou. Și acolo au fost descoperite recipiente mari cu corpul rotunjit și gât înalt, străchini și castroane. Așadar, (și) în zona Bucureștiului și împrejurimi, între culturile Cernavodă II și Glina se interpune o manifestare, Cățelu Nou-Mironești, ce-și are originea în prima, dar „prefigurează” evoluția spre a doua. Această expresie a Bronzului Timpuriu a fost probabil (cel puțin parțial) contemporană cu aspectul Zimnicea-Mlăjet, tipic mai degrabă regiunilor aflate în imediata apropiere a Dunării.

În răstimpul în care în vestul Olteniei se vorbește de faza târzie a culturii Glina¹³⁰, în arealul Bucureștiului par să fi supraviețuit, așa cum am sugerat deja, comunități din etapa mijlocie, clasică (Glina IIa și IIb?)¹³¹. Posibil ca, la un moment dat, să fi pătruns (dinspre sud?) sau să fie evoluat din fondul local noi comunități, printre care și cea de la București-Militari-Câmpul Boja (pl. VIII/1), care deținea o ceramică de tradiție Glina, dar prezenta și influențe sudice¹³², similare olăriei din unele situri din Bulgaria (Jakimovo, Djakovo, Pekljuk, Kondofrei, Stalijska Makhala)¹³³.

Dar această manifestare de sfârșit a Bronzului Timpuriu nu constituie precursorul „genetic” al culturii Tei din Bronzul Mijlociu. Alte opinii au indicat de-a lungul timpului culturile Gumelnița târzie, Bubanj-Sălcuța, Cernavodă III, Foltești-Cernavodă II, Coțofeni, Vučedol, Odaia Turcului și,

¹²⁷ Roman 1976, p. 41.

¹²⁸ Leahu 1965, p. 24.

¹²⁹ Schuster, Popa 2008, p. 44 și pl. XXXVIII/7, LIX/3, 6 LXXXI/1; fig. 64, fragmentele din dreapta; fig. 68, piesa 4 de pe rândul inferior; Schuster, Popa 2009, p. 34 și fig. 38/3-4.

¹³⁰ Roman 1986, p. 31; Roman 1998 cu lit.

¹³¹ Schuster 2004, p. 96 sqq.

¹³² Schuster 2000b, p. 22 sqq.; Schuster 2001, p. 127 sqq.

¹³³ Alexandrov 1998, p. 223 sqq. și pl. 3/66, 8, 5/3, 6-7, 6/2.

recent, Balta Sărată, ca fiind la originea culturii Tei¹³⁴. Nici una din aceste ipoteze nu are suficiente elemente pentru susținerea argumentației.

În opinia lui Petre Roman¹³⁵ grupul Gornea-Orlești a generat apariția fazei timpurii, Bungetu I, a culturii Tei. Din păcate, dovezi clare în acest sens lipsesc (încă?). Prezența comunităților Gornea-Orlești fiind documentată în actualul stadiu al cercetărilor cu claritate doar la vest de râul Olt (peste 30 de puncte).

Toate fazele culturii Tei sunt reprezentate pe teritoriul Bucureștiului și în județul Ilfov¹³⁶. Prima fază (Tei I) a fost documentată la București-Cățelu Nou și Greci; faza a doua la București-Tei și Bucureștii Noi, Băneasa, Chitila-Cărămidărie. Tot la Băneasa a fost descoperită și o așezare de faza a treia; la fel la Căldăraru și în București, pe Dealul Piscului și pe malul lacului Tei. Faza a IV-a, Fundeni, este dovedită de situl eponim din București și cele de la Giulești-Sârbi, Militari-Câmpul Boja, Tei și din Str. Ziduri între Vii. Faza a cincea, Fundenii Doamnei, are ca „reprezentante” așezarea eponimă (București-Fundenii Doamnei) și cele de la București-Pipera și Otopeni, dar și Vâlcele și Devetaki.

Alexandru Vulpe și Nona Palincaș vorbesc în cazul fazelor Tei IV și V și Verbicioara IV și V de grupul Govora-Fundeni¹³⁷. Valeriu Leahu a văzut recent în faza Tei V un grup distinct, Fundenii Doamnei¹³⁸. Pentru ambele ipoteze de lucru există argumente, dar și contraargumente. Posibil ca viitoare investigații să rezolve problema.

O altă problemă care nu este pe deplin soluționată, este cea cu privire la sfârșitul epocii bronzului în Muntenia, implicit, în București și județul Ilfov. Posibil ca această perioadă a Preistoriei să se încheie și în bazinele Dâmboviței și Colentinei cu ceea ce a fost definit ca fiind cultura Radovanu¹³⁹. Această manifestare, prezentând o mixtură de elemente (Tei, Coslogeni, Zimnicea-Plovdiv, chiar Gârla Mare), a fost documentată deja pe Argeș (situl eponim, Mironaști-Malul Roșu, Popești-Nucet), Neajlov (Călugăreni) și Câlniștea (Bila-La Fântână)¹⁴⁰. Recent (2004), echipa care a efectuat cercetări la Pantelimon-Eurial Invest, sit situat pe malul Colentinei, a descoperit pe lângă ceramică Tei târzie (Govora-Fundeni, după Nona Palincaș) și fragmente de olărie ale culturii Radovanu¹⁴¹, fapt care atestă că și bazinul acestui râu a fost populat de comunitățile acestei expresii a Bronzului Târziu.

¹³⁴ Leahu 2001; Leahu 2003, p. 162 sqq.

¹³⁵ Roman 1986, p. 31.

¹³⁶ Leahu 2003, p. 105 sqq., 143 sqq.

¹³⁷ Palincaș 1996; Palincaș 1997; Vulpe 1997b.

¹³⁸ Leahu 2003, p. 141 sqq.

¹³⁹ Schuster, Șerbănescu 2007, p. 243 sqq. cu lit.

¹⁴⁰ Morintz, Șerbănescu 1985, p. 15 sqq.; Schuster, Popa 2008, p. 44; Schuster 2009.

¹⁴¹ Palincaș 2005, p. 94 sqq. și pl. 2/1-4, 3/8.

BIBLIOGRAFIE

- Ailincăi, Ignat 2007] **S.C. Ailincăi, A. Ignat**, A bronze sickle from Zebil (Sarcchioi, Tulcea county), **Pontica**, 40, 2007, p. 487-491.
- [Alexandrescu, Avram 2000] **E. Alexandrescu, A. Avram**, O spadă de tip Reutlingen descoperită la Giurgiu, **BMJTAG**, V-VI, 2000, 5-6, p. 271-277.
- [Alexandrov 1998] **S. Alexandrov**, Pottery from the End of the Early Bronze in West Bulgaria, în M. Stefanovich, H. Todorova, H. Hauptmann (ed.), *James Harvey Gaul. In Memoriam. In the Steps of James Harvey Gaul*, I, Sofia, 1998, p. 223-233.
- [Alexandrov, Sirakov, Petkov, Gajdarska 1998] **S. Alexandrov, N. Sirakov, E. Petkov, B. Gajdarska**, Trial Excavations of a Bronze Age Site near Tutrakan, North-East Bulgaria, **Archaeologica Bulgarica**, 3, 1998, p. 7-30.
- [Andrițoiu 1992] **I. Andrițoiu**, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului*, Bibliotheca Thracologica, 2, București, 1992.
- [Bader 1978] **T. Bader**, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică*, București.
- [Boroffka 1994] **N. Boroffka**, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, UPA, Bd. 19, 1-2, Bonn, 1994.
- [Boroffka, Sava 1998] **N. Boroffka, E. Sava**, Zu den steinernen „Zeptern/Stössel-Zeptern“, „Miniatursäulen“ und „Phalli“ der Bronzezeit Eurasiens, **AMIT**, 30, 1998, p. 17-113.
- [Boroneanț 1981] **V. Boroneanț**, Cercetările arheologice privind cultura Tei de la Chitila-„Crămidărie”, **CAB**, 3, 1981, p. 195-225.
- [Buchholz 1999] **H.-G. Buchholz**, Ein aussergewöhnliches Steinzepter im östlichen Mittelmeer, **PZ**, 74, 1999, 1, p. 68-78.
- [Chicideanu 1973] **I. Chicideanu**, Săpăturile de salvare de la Bungetu de Sus (Brătești, comuna Văcărești), **Valachica**, 5, 1973, p. 27-41.
- [Comșa 1991] **E. Comșa**, Unele date despre tipurile de locuire din epoca bronzului de pe teritoriul României, **Peuce**, 10, 1991, 1-2, p. 21-31.
- [Constantiniu, Panait 1963] **M. Constantiniu, P. Panait**, O așezare din epoca bronzului la Roșu, **CAB**, 1, 1963, p. 301-338.
- [Crăciunescu 2005] **G. Crăciunescu**, Die Verbicioara-Kultur, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südromänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara, Bd. I*, Târgoviște, 2005, p. 133-164.

- [Haimovici 1997] **S. Haimovici**, Studiul arheozoologic al unui lot de faună descoperit în așezarea eponimă de la Glina, **Thraco-Dacica**, 18, 1997, 1-2, p. 231-238.
- [Irimia 2008] **M. Irimia**, Sceptre de piatră inedite din județul Constanța și unele considerații privind legăturile zonei vest-pontice cu spațiul egeean în bronzul târziu, **Pontica**, 41, 2008, p. 79-117.
- [Isăcescu, Burlacu 1978] **C. Isăcescu, D. Burlacu**, Noi descoperiri arheologice în zona Giurgiu, în V. Vrabie (ed.), *Ilfov. File de Istorie*, București, 1978, p. 43-55.
- [Leahu 1963a] **V. Leahu**, Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în anii 1960 la Cățelu Nou, **CAB**, 1, 1963, p. 15-47.
- [Leahu 1963b] **V. Leahu**, Săpăturile arheologice de salvare de la Giulești-Sîrbi, **CAB**, 1, 1963, p. 179-270.
- [Leahu 1963c] **V. Leahu**, O nouă fază în evoluția culturii Tei: faza Fundenii Doamnei, **CAB**, 1, 1963, p. 339-372.
- [Leahu 1965] **V. Leahu**, Săpăturile arheologice de la Cățelu Nou, **CAB**, 2, 1965, p. 11-74.
- [Leahu 1966] **V. Leahu**, *Cultura Tei*, București, 1966.
- [Leahu 1968] **V. Leahu**, Săpăturile arheologice de la Otopeni, **București**, 6, 1968, p. 27-39.
- [Leahu 1975] **V. Leahu**, Sondajul arheologic de la Izvoarele, **CA**, 1, 1975, 101-115.
- [Leahu 1979] **V. Leahu**, Sondajul arheologic de la Frătești, jud. Ilfov, **CA**, 3, 1979, p. 43-50.
- [Leahu 1982] **V. Leahu**, Săpăturile arheologice efectuate la Daia, **CA**, 5, 1982, p. 43-51.
- [Leahu 2001] **V. Leahu**, Aporturi vestice în geneza culturii Tei, **Thraco-Dacica**, 22, 2001, 1-2, p.173-182.
- [Leahu 2003] **V. Leahu**, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, Bibliotheca Thracologica, 38, București, 2003.
- [Leahu D. 1992] **D. Leahu**, Tezaurul de aur din epoca bronzului descoperit pe teritoriul jud. Argeș, **CA**, 9, 1992, p. 111-113.
- [Leahu D. 2003] **D. Leahu**, Considerații cu privire la falerele de aur din epoca bronzului descoperite pe teritoriul României, **CA**, 11, 2003, p. 89-107.
- [Mănucu-Adameșteanu, Căpățână, Boroneanț, Palincaș, Măgureanu 2005] **Gh. Mănucu-Adameșteanu, D. Căpățână, V. Boroneanț, N. Palincaș, A. Măgureanu**, Săpături arheologice de salvare la Pantelimon (2004), **CAB**, 6, 2005, p. 83-172.

- [Moise 2000] **D. Moise**, Studiul resturilor faunistice de la Militari-Câmpul Boja, în M. Negru, C. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000, p. 153-189.
- [Morintz 1978] **S. Morintz**, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii. I*, București, 1978.
- [Morintz. Cantacuzino 1954] **S. Morintz, Gh. Cantacuzino**, Săpăturile arheologice din sectorul Mihai Vodă a Dealului Mihai Vodă (Arhivele Statului). **București**, I. 1954, p. 333-342.
- [Morintz. Rosetti 1959] **S. Morintz, D.V. Rosetti**, *Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*, București, 1959.
- [Morintz. Șerbănescu 1985] **S. Morintz, D. Șerbănescu**, Rezultatele cercetărilor de la Radovanu, punctul „Gorgana a doua” (jud. Călărași). I. Așezarea din epoca bronzului. II. Așezarea geto-dacică – Studii preliminare, **Thraco-Dacica**, 6, 1985. 1-2, p. 5-30.
- [Nanu 1989] **D.B. Nanu**, Cercetările arheologice de la Căscioarele Cotul Cătălui, jud. Călărași, **CCDJ**, 5-7, 1989, p. 37-54.
- [Negru. Schuster 1997] **M. Negru, C. Schuster**, O locuință din epoca bronzului descoperită la București-Ciurel (1994), **București**, 12, 1997, p. 11-17.
- [Negru. Schuster 1999] **M. Negru, C. Schuster**, Descoperiri arheologice din epoca bronzului la București-Militari „Câmpul Boja” (campania din anul 1997), **București**, 13, 1999, p. 19-25.
- [Nica, Schuster, Zorzoliu 1995] **M. Nica, C. Schuster, T. Zorzoliu**, Cercetările arheologice în tell-ul gumelnițeano-sălcutean de la Drăgănești-Olt, punctul Corboaica-campaniile din anii 1993-1994, **Cercetări Arheologice în Aria Nord-Tracă**, I, 1995, p. 9-45.
- [Palincaș 1996] **N. Palincaș**, Valorificarea arheologică a probelor 14C din fortificația aparținând Bronzului târziu de la Popești (jud. Giurgiu), **SCIVA**, 47, 1996, 3, p. 239-288.
- [Palincaș 1997] **N. Palincaș**, Scurtă prezentare a săpăturilor din sectorul Σ al așezării de la Popești (jud. Giurgiu). Campaniile 1988-1993, **CA**, 10, 1997, p. 173-190.
- [Palincaș 2000] **N. Palincaș**, Un topor de bronz găsit în București și câteva observații cu privire la tipul Pădureni, **BMJTAG**, V-V, 2000, 5-6, p. 263-269.
- [Palincaș 2005] **N. Palincaș**, Materialul preistoric, în Gh. Mănucu-Adameșteanu, D. Căpățână, V. Boroneană, N. Palincaș, A. Măgureanu, Săpături arheologice de salvare la Pantelimon (2004), **CAB**, 6, 2005, p. 92-96.
- [Păunescu 1970] **A. Păunescu**, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970.

- [Păunescu 2000] **A. Păunescu**, *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul cuprins între Carpați și Dunăre*, București, 2000.
- [Petică 1981] **M. Petică**, Descoperiri Wietenberg la Voivodeni (jud. Mureș), **AMP**, 5, 1981, p. 131-135.
- [Pâslaru 2006] **I. Pâslaru**, *Cultura Delacău-Babino*, Studia Callatiana. II, Mangalia, 2006.
- [Roman 1976] **P. Roman**, Die Glina-Kultur, **PZ**, 51, 1976, 1, p. 26-42.
- [Roman 1986] **P. Roman**, Perioada timpurie a epocii bronzului pe teritoriul României, **SCIVA**, 37, 1986, 1, p. 29-55.
- [Roman 1998] **P. Roman**, Aufzeichnungen aus den Grabungsheften zu den Forschungen in den bronzezeitlichen Ansiedlungen von Ostrovul Corbului und Ostrovul Moldova Veche, în C. Schuster (red.), *Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores. Kolloquium in Drobeta-Turnu Severin (22.-24. November 1997), Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Archäologische Abteilung, Bd. 2*, Bukarest, 1998, p. 17-31.
- [Rosetti 1932] **D.V. Rosetti**, *Câteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor*, București, 1932.
- [Rustoiu 1995] **G. Rustoiu**, Tipologia „capetelor de băț” aparținând culturilor bronzului mijlociu din România, **BCȘS**, 1 (arheologie-istorie), 1995, p. 61-72.
- [Sandu 1992] **V. Sandu**, Cercetări arheologice în zona Lunca-Bîrzești, **CAB**, 4, 1992, p. 163-195.
- [Sandu 2007] **V. Sandu**, Sondajul arheologic din punctul Tânganu „Autostradă”, com. Pantelimon, jud. Ilfov (1992), **MCA**, S.N. II (2000-2006), 2007, p. 187-214.
- [Schreg 1998] **R. Schreg**, *Keramik aus Südwestdeutschland. Eine Hilfe zur Beschreibung, Bestimmung und Datierung archäologischer Funde vom Neolithikum bis zur Neuzeit*, Tübingen.
- [Schuster 1992a] **C. Schuster**, Așezări Glina pe cursul inferior al Argeșului și Valea Câlniștei (I). Mihăilești-Tufa, **Thraco-Dacica**, 13, 1992, 1-2, p. 35-41.
- [Schuster 1992b] **C. Schuster**, Câteva precizări privind faza a III-a a culturii Glina în lumina celor mai noi cercetări, **Litua**, 5, 1992, p. 7-10.
- [Schuster 1994a] **C. Schuster**, Despre aria de răspândire a culturii Glina, **Istros** 7, 1994, p. 63-70.
- [Schuster 1994b] **C. Schuster**, Aria de răspândire a culturii Tei, **Analele Banatului**, S.N., 3, p. 171-178.
- [Schuster 1995a] **C. Schuster**, Cercetări arheologice în așezarea culturii Glina de la Varlaam, județul Giurgiu, **CCDJ**, 13-14, 1995, p. 53-63.

- [Schuster 1996] **C. Schuster**, Despre cărucioarele din lut ars din Epoca bronzului de pe teritoriul României, **Thraco-Dacica**, 17, 1996, 1-2, p. 117-137.
- [Schuster 1997a] **C. Schuster**, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeşului şi Ialomiţei Superioare*, Bibliotheca Thracologica, 20, Bucureşti, 1997.
- [Schuster 1997b] **C. Schuster**, Despre locuinţele culturii Glina, **MemAntiq**, 21, 1997, p. 85-114.
- [Schuster 1998] **C. Schuster**, Die Frühbronzezeit in der Walachei und in Südossteienbürgen - kulturelle Verbindungen, Beziehungen und Einflüsse und ethnische Bewegungen, **AMN**, 35, 1997, I, p. 25-35.
- [Schuster 2000a] **C. Schuster**, Zu den Ursachen der Ausbreitung (von Osten nach Westen) der Glina-Kultur, **CA**, 11, 2000, II, p. 361-370.
- [Schuster 2000b] **C. Schuster**, De la epoca pietrei la prima vârstă a fierului, în M. Negru, C. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureştilor*, Bucureşti, 2000, p. 13-46.
- [Schuster 2001] **C. Schuster**, Erwägungen zum Ende der Frühbronzezeit im Bukarester Raum, **Annales d'Université „Valahia” Târgovişte**, Section d'Archéologie et d'Histoire, II-III, 2001, p. 127-138.
- [Schuster 2003] **C. Schuster**, Zur Bestattungsweise in Südrumänien in der Bronzezeit, în R. Vasić (ed.), *Burial Customs in the Bronze and Iron Age. Symposium, Čačak, 4-8 September 2002*, Čačak, 2003, p. 109-138.
- [Schuster 2004] **C. Schuster**, Zu der Problematik der Frühbronzezeit an der Unteren Donau (Rumänien), **AAC**, 39, 2004, p. 87-122.
- [Schuster 2005] **C. Schuster**, Die Tei-Kultur, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara, Bd. I*, Târgovişte, 2005, p. 85-132.
- [Schuster 2007] **C. Schuster**, Die Tei-Kultur, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara, Bd. II*, Târgovişte, 2007, p. 39-74.
- [Schuster 2009] **C. Schuster**, Notă cu privire la un vas din Bronzul Final de la Călugăreni, jud. Giurgiu, **BMJTAG**, XIV, 2009, 11, p. 149-162.
- [Schuster, Fântâneau 2003] **C. Schuster, C. Fântâneau**, Consideraţii privind habitatul în Bronzul Timpuriu între Carpaţii Meridionali şi Dunăre. *Cultura Glina*, **Drobeta**, 13, 2003, p. 7-15.
- [Schuster, Fântâneau 2005] **C. Schuster, C. Fântâneau**, Die Glina-Kultur, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara, Bd. I*, Târgovişte, 2005, p. 21-83.
- [Schuster, Fântâneau 2007] **C. Schuster, C. Fântâneau**, Die Glina-Kultur, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in*

- Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara, Bd. II*, 2007, p. 9-37.
- [Schuster, Morintz 2006] **C. Schuster, A.S. Morintz**, *Ambarcațiuni și navigație în preistorie*, Târgoviște, 2006.
- [Schuster, Munteanu 1995] **C. Schuster, M. Munteanu**, Considerații privind unele topoare din epoca bronzului, găsite la sud de Carpați, **MemAntiq**, 20, 1995, p. 79-84.
- [Schuster, Negru 2006] **C. Schuster, M. Negru**, *Militari-Câmpul Boja. An archaeological site on the territory of Bucharest II. Pre- and Proto-Historic Settlements*, Târgoviște, 2006.
- [Schuster, Negru 2009] **C. Schuster, M. Negru**, Militari-Câmpul Boja. Vestigiile din preistorie, **Analele Universității Spiru Haret**, Seria Istorie, nr. 11 (2008), 2009, p. 83-92.
- [Schuster, Popa 1995] **C. Schuster, T. Popa**, Cercetări privind epoca bronzului în județul Giurgiu (investigațiile din anii 1986-1994), **BMJTAG**, I, 1995, 1, p. 20-54.
- [Schuster, Popa 2000] **C. Schuster, T. Popa**, *Mogoșești. Studiu monografic*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis I, Giurgiu, 2000.
- [Schuster, Popa 2001] **C. Schuster, T. Popa**, The fire and the world of living in the Romanian Bronze Age, în C. Schuster, A. Comșa, T. Popa, *The Archaeology of Fire in the Bronze Age of Romania*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis II, Giurgiu, 2001, p. 25-76.
- [Schuster, Popa 2007] **C. Schuster, T. Popa**, Contribuție la repertoriul arheologic al județului Giurgiu. I. Cultura Tei, **BMJTAG**, IX-XII, 2007, 9, 155-160.
- [Schuster, Popa 2008] **C. Schuster, T. Popa**, *Mironești. I. Locuri, cercetări arheologice, monumente și personaje istorice*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis III, Giurgiu, 2008.
- [Schuster, Popa 2009] **C. Schuster, T. Popa**, *Cercetări arheologice pe Câlniștea. Schitu-Bila-Cămineasca*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis IV, Giurgiu, 2009.
- [Schuster, Șerbănescu 2007] **C. Schuster, D. Șerbănescu**, Zur Spätbronzezeit an der unteren Donau. Die Kulturen Coslogeni und Radovanu und ihre Verbindungen mit dem östlichen Mittelmeerraum, în F. Lang, C. Reinholdt, J. Weilhartner (ed.), *ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΟΣ. Archäologische Forschungen zwischen Nil und Istros. Festschrift für Stefan Hiller zum 65. Geburtstag*, Wien, 2007, p. 241-250.
- [Schuster, Comșa, Semuc 2005a] **C. Schuster, A. Comșa, C. Semuc**, Zu den Bestattungen der frühbronzezeitlichen Glina-Kultur, **Studia Antiqua et Archaeologica**, 10-11, 2005, p. 41-60.
- [Schuster, Comșa, Semuc 2005b] **C. Schuster, A. Comșa, C. Semuc**, Zu den Grabsitten der Tei-Kultur, **Pontica**, 37-38, 2005, p. 59-71.

- [Sîrbu, Damian 1992] **V. Sîrbu, P. Damian**, O aşezare de la începutul culturii Tei, descoperită la Căscioarele, jud. Călăraşi, **Istros**, 6, 1992, p. 11-16.
- [Soroceanu 1973] **T. Soroceanu**, Descoperiri din epoca bronzului de la Obreja (jud. Alba), **AMN**, 10, 1973, p. 493-515.
- [Soroceanu 1991] **T. Soroceanu**, *Studien zur Mureş-Kultur*, Internationale Archäologie, 7, Buch am Erlach, 1991.
- [Trohani 1997] **G. Trohani**, Aşezarea de la Popeşti, jud. Giurgiu. Campaniile 1988-1991. Secţiunea P. Raport preliminar, **CA**, 10, 1997, p. 193-229.
- [Trohani, Oancea 1976] **G. Trohani, A. Oancea**, Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Vînătorii Mici, judeţul Ilfov, **CA**, 2, 1976, p. 19-32.
- [Turcu 1992] **M. Turcu**, Mihăileşti „Pod” II, **CAB**, 4, 1992, p. 271-274.
- [Turcu, Ciuceanu 1992] **M. Turcu, R. Ciuceanu**, Săpături arheologice pe Dealul Văcăreşti, **CAB**, 4, 1992, 196-204.
- [Țico 1982] **C. Țico**, Contribuții arheologice la cunoașterea ansamblului arhitectonic Văcărești, **CAB**, 3, 1982, p. 240-255.
- [Ulanici 1979] **A. Ulanici**, Noi cercetări arheologice la Greci, jud. Ilfov, **CA**, 3, 1979, p. 9-26.
- [Ulanici 1981] **A. Ulanici**, Cercetările arheologice din anul 1979 de la Branet, jud. Olt, **CA**, 4, 1981, p. 20-28.
- [Ulanici 1983] **A. Ulanici**, Săpăturile efectuate la Branet în aşezarea Glina, **CA**, 6, 1983, p. 20-29.
- [Vulpe 1959] **A. Vulpe**, Depozitul de la Tufa și topoarele cu ceață cilindrică, **SCIV**, 10, 1959, 2, p. 265-276.
- [Vulpe 1996] **A. Vulpe**, Spațiul egeo-anatolian și Europa sud-estică în lumina unei revizui a cronologiei epocii bronzului, **Academia Română. Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologice IV**, 1996, 21, p. 33-47.
- [Vulpe 1997a] **A. Vulpe**, Tezaurul de la Perșinari. O nouă prezentare, **CCDJ** 15, 1997, p. 265-301.
- [Vulpe 1997b] **A. Vulpe**, Săpăturile de la Popeşti. Prezentarea campaniilor 1988-1993, **CA**, 10, 1997, p. 163-172.
- [Vulpe, Veselovschi-Buşilă 1967] **A. Vulpe, V. Veselovschi-Buşilă**, Date noi privind periodizarea culturii Tei și cunoașterea culturii Basarabi (Săpăturile de la Novaci, 1961), **SCIV**, 18, 1967, 1, p. 83-112.

Die Bronzezeit im Bukarester Raum und im Bezirk Ilfov. Stand der Forschungen

Zusammenfassung

Die Problematik der Bronzezeit in Bukarest und im Bezirk Ilfov wird in bündiger Form angeschnitten. Es werden die Ansiedlungsorte, die Siedlungen, Häuser, Gruben, Feuerinstallationen und weiter, das durch Grabungen erworbene archäologische Material, der Analyse unterzogen. Die Anzahl der bis jetzt georteten Siedlungsspuren ist für diesen begrenzten Raum relativ hoch. Die Unterschiede in der Art der Ansiedlung während der ganzen Bronzezeit sind gering.

Fast alle Reliefformen (Hoch-, Mittel- und, seltener, Unterterrassen) der fließenden und stillen Gewässer wurden von den frühbronzezeitlichen Glina-Gemeinschaften besiedelt. Die Siedlungen waren relativ klein und wurden von geringen Anzahlen von Häusern bevölkert. Keine der Siedlungen wurde gänzlich erforscht, so dass die Größe nur über die räumliche Verteilung des archäologischen Materials im Gelände ermittelt werden kann. Beim jetzigen Forschungsstand ist anzunehmen, dass die meisten Siedlungen Weiler waren. Mehr können wir über die Dauer der Nutzung sagen. Einige Siedlungen sind mehrschichtig, wie z.B. București-Glina oder București-Ciurel.

Die Siedlungen im bukarester Gebiet und im Bezirk Ilfov waren alle unbefestigt. Wie die innere Struktur der Siedlungen aussah ist für uns teilweise noch rätselhaft. Meistens wurden die Häuser ohne einen klaren Siedlungsplan erbaut worden. Unbekannt bleibt auch die Verbindung „Welt der Lebenden“ und „Welt der Toten“.

Die Flüsse Colentina, Dâmbovița, Argeș und ihre Nebengewässer waren Anziehungsorte für die mittel- und spätbronzezeitliche Tei-Gemeinschaften. Auf den Hochterrassen wurden Siedlungen in București-Cățelu Nou, București-Fundenii Doamnei, București-Giulești Sârbi, București-Militari-Câmpul Boja, Butimanu gefunden. Auch die tiefer liegenden Flussterrassen wurden zum Heim mancher Tei-Gruppen, wie in București-Băneasa und București-Pipera. Genauso tiefe Stellen waren auch die Flussebenen, welche nur selten besiedelt wurden, und hier nennen wir z.B. Otopeni. Massiv wurden die Hügelkuppen oder -vorsprünge aufgesucht, wahrscheinlich wegen ihrer hochgelegenen und geschützten Lage. Aus der langen Liste der Siedlungen in Muntenien sei hier folgendes zum Belegen des Erwähnten ausgewählt: București-Lunca Bârzești, București-Militari-Câmpul Boja, Greci.

Über die Ausmassen der Siedlungen, genauso wie im Falle der Frühbronzezeit, iast wenig zu sagen. Vasilica Sandu, die am Anfang der 90er Jahre des vorigen Jahrhunderts die Ergebnisse ihrer Feldforschung im nördlichen Teil des Bezirks Ilfov veröffentlicht hat, gibt Daten bezüglich der möglichen Ansiedlungsgröße an. Diese beziehen sich aber eher auf das totale mögliche Ansiedlungsgebiet, nicht auf den klar abgegrenzten sicher bewohnten Raum.

Die Siedlungen in Bukarest und unmittelbaren Umgebung waren unbefestigt. Ein wichtiger Teil von ihnen liegt in natürlich gut abgeschirmten Regionen. Für keine der besser erforschten Siedlungen wurden Indizien einer Planung bei der Anlage der Häuser gefunden. In allen scheinen die Bauten ohne klare Anordnung errichtet worden zu sein.

Wie uns die Forschungen im genannten Gebiet zeigten, waren der Glina-Kultur zwei Haustypen eigen: Erdhütten und Oberflächenbauten. Ovale Häuser wurden in București-Roșu, București-Ciurel, București-Lunca Bârzești und București-Militari-Câmpul Boja erforscht. In București-Ciurel und București-Militari-Câmpul Boja gab es auch rechteckige Häuser mit abgerundeten Ecken. Ausnahmefälle, nämlich Erdhütten in Form der Ziffer „S“, wurden in București-Cățelu Nou und București-Bucureștii Noi festgestellt. Über die Dichte der Erdhütten in einer Siedlung wissen wir ebenso sehr wenig. Zwischen den Komplexen A und B in București-Roșu betrug die Entfernung fünf Meter.

In Bukarest und seiner Umgebung wurden zahlreiche ebenerdige Bauten entdeckt. Leider sind die Angaben ihrer Form spärlich. Wegen ihrer Bauart, meistens ohne Spuren von Pfostenlöchern, bleiben die Dimensionen der ebenerdigen Häuser, unbekannt. Über die Bebauungsdichte bei Oberflächenbauten ist desgleichen wenig zu sagen.

Die Bauweise der Erdhütten der Frühbronzezeit ist gut bekannt. Über der eigentlichen Hausgrube wurde ein Dach, wahrscheinlich aus Schilfrohr, auf die Außenwände, errichtet aus dem Lehm beworfenen Holzstützen und Rutengeflecht, gesetzt. Dieser Bautyp hatte wahrscheinlich die Funktion einer Wohnung, obwohl es sich in Cățelu Nou oder Roșu (Grube A) auch um Vorrichtungen für das Aufbewahren von Vorräten handeln könnte.

Bei den ebenerdigen Häusern handelt es sich um schlichte Hütten, bestehend aus einem Gerüst aus Holz und mit Lehm beworfenen Rutengeflecht. Das Dach wurde aus Ästen, Schilfrohr, Heu, Gras oder verschiedenen Wasserpflanzen gebildet, die das Haus vor Regen und Schnee abdichteten.

Die innere Ausstattung der Erdhütten ist sehr spärlich. Nur in București-Cățelu Nou und Ciurel wurden kleine Feuer- und größere Vorratsgruben entdeckt. Fast allen ebenerdigen Häusern fehlte jedwelche Ausstattung. In București-Glina wurde ein Backofen gefunden.

Herde wurden auch außerhalb der Bauten gefunden. Diese im Freien liegende Feuerherde, wie z.B. in București-Glina, sprechen vielleicht dafür, dass von mehreren, möglich miteinander blutsverwandten Einwohnern, ein und dieselbe Feuerstelle oder der selbe Herd genutzt wurde.

Es wurden auch Gruben, manche Vorratsgruben andere Abfallgruben, entdeckt. Letztere konnten in București-Cățelu Nou, București-Miliitari-Câmpul Boja und București-Ciurel erforscht werden. Dieser Grubentyp war birnen- und glockenförmig.

Über die Häuser der mittel- und spätbronzezeitlichen Tei-Kultur ist beim heutigen Forschungsstand eigentlich wenig bekannt. In vielen der bukarester Siedlungen wurden wenig aussagkräftige Spuren von Häusern entdeckt. Oft sind es inselhaftige Anhäufungen von Lehmewurf, Steinen, Keramik und Asche, ohne jedwelche konturierte Form. Etwas mehr wissen wir über die Ausmaße der Erdhäuser. Eine größere Erdhütte wurde in București-Cățelu Nou gefunden. Viel öfters sind kleineren Erdhütten anzutreffen. In Popești-Leordeni sind zwei entdeckt worden. in Băneasa gab es eine ovale Erdhütte, genauso wie die zwei in București-Lunca Bârzești.

Die verwendete Bautechnik war im Falle aller Erdhütten dieselbe. Es wurde eine Grube ausgehoben, die so entstandenen Wände wurden durch ein Holzgerüst, Rutengeflecht und Lehmewurf vervollständigt. Wahrscheinlich bestand das Dach aus Geäst, Schilf, anderen Wasserpflanzen oder Erde mit einer dicken Grasschicht. Der Eingang war mit oder ohne Stufen versehen.

Hinsichtlich der ebenerdigen Häuser ist wenig über die Form dieser Gattung von Bauten bekannt,. Es gibt aber auch Ausnahmen wie das Haus von București-Văcărești-Sektor A. das von mehreren Pfosten gestützt worden war.

Es konnten auch mehrere Vorratsgruben erforscht werden. Eine davon wurde im ersten Niveau der Siedlung von București-Chitila-C'ărămiderie gefunden. Auch in Lunca Bârzești sind zwei Vorratsgruben ergraben worden.

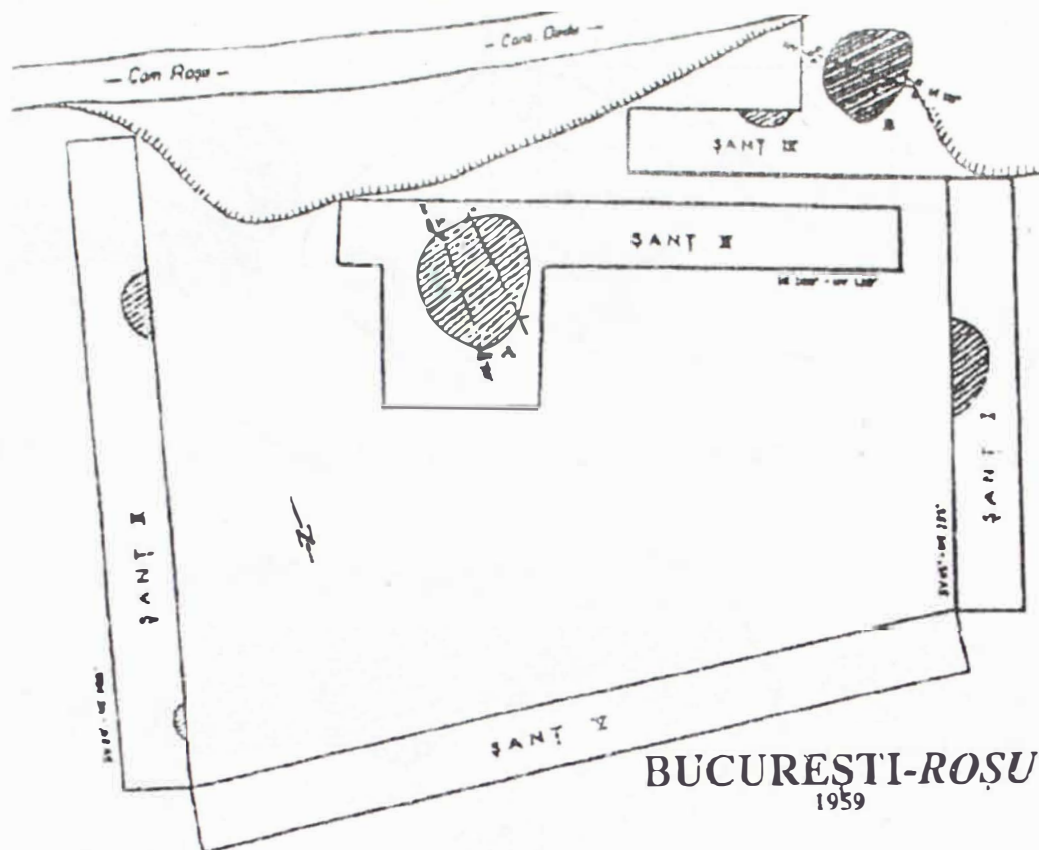
Zu den Kultgruben ist der Fund bei București-Cățelu Nou zu zählen. Es handelt sich erstens um sechs Vertiefungen, die die Tei III-Gemeinschaft mit Tei I-Siedlungsresten verfüllt hatten. In einerv weiteren Grube wurden 12 Tassen entdeckt.

Ein Außeherd wurde in der Tei IV-Siedlung bei București-Giulești Sârbi gefunden. In București-Fundenii Doamnei befanden sich die Herde in einer der Ecken der Hütten; während in der Tei I-Siedlung das Haus in Schnitt 1 auch mit einem Herd ausgestattet war. Möglich dass der Herd des Hauses des ersten Niveaus von București-Chitila eine rechteckige Form mit abgerundeten Ecken hatte. In Lunca Bârzești konnte ein Backofen untersucht werden.

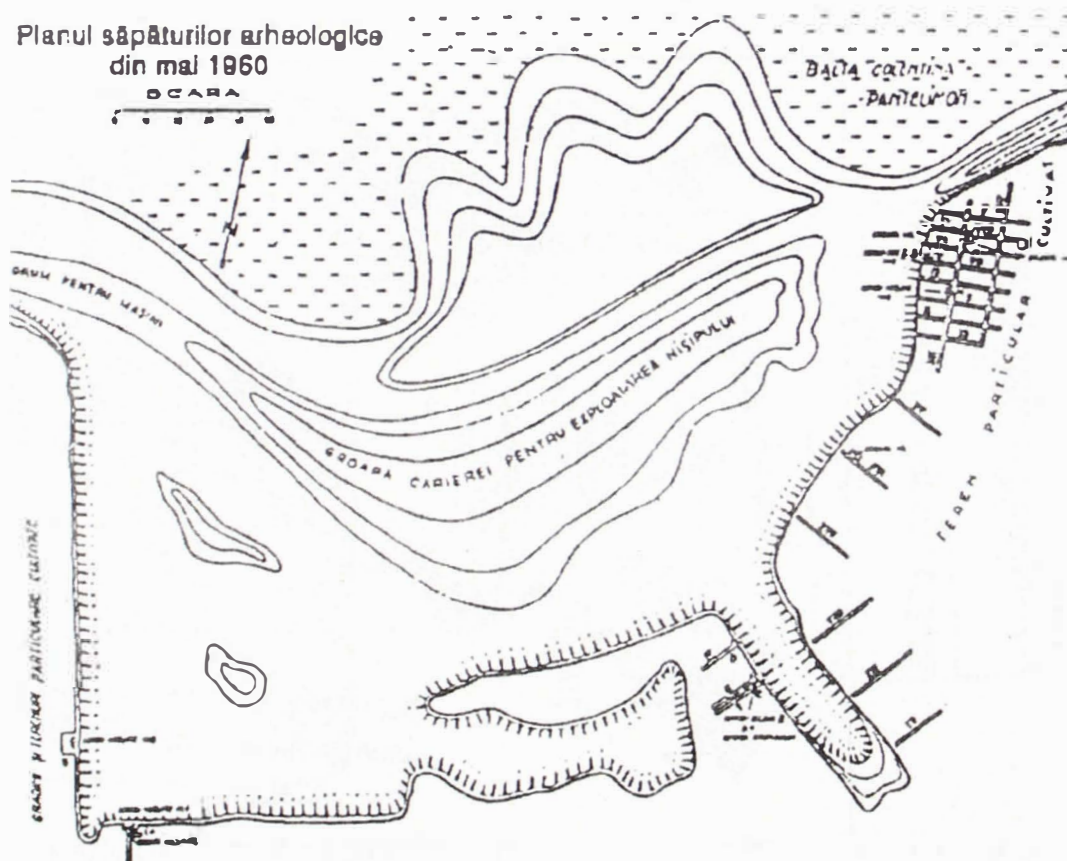
Unter den entdeckten Materialien nimmt die Keramik den ersten Platz ein. Es wurden weiter andere gebrannte Tonobjekte (Spinnwirtel, Gewichte, Idole), Steingeräte und –waffen, Horn-, Knochen-, Geweih- und Metallgegenstände gefunden.

Die wichtigsten zwei kulturellen Erscheinungen der Bronzezeit in Bukarest und im Bezirk Ilfov waren, wie schon angedeutet, Glina für die Frühbronzezeit und Tei für die Mittel- und Spätbronzezeit. Offene Fragen gibt es noch hinsichtlich den möglichen kulturellen Äußerungen des Anfangs und dem Ende der Frühbronzezeit und dem Schluß der Spätbronzezeit.

Die Gemeinschaften der Bronzezeit im bukarester Raum und in dessen Umgebung betrieben Viehzucht und Landwirtschaft. Die Viehzucht zwang sie entlang der Flüsse ab und auf herumzupendeln. Daher, sehr wahrscheinlich, auch die relativ dünnen Wohnschichten. Das Vorhandensein von verschiedenen Geräten aus Stein, Knochen und Horn belegen häusliche Gewerbe. Die meisten Metallgegenstände aber waren Importware.

1. Plan de situație. București - Roșu/1959.

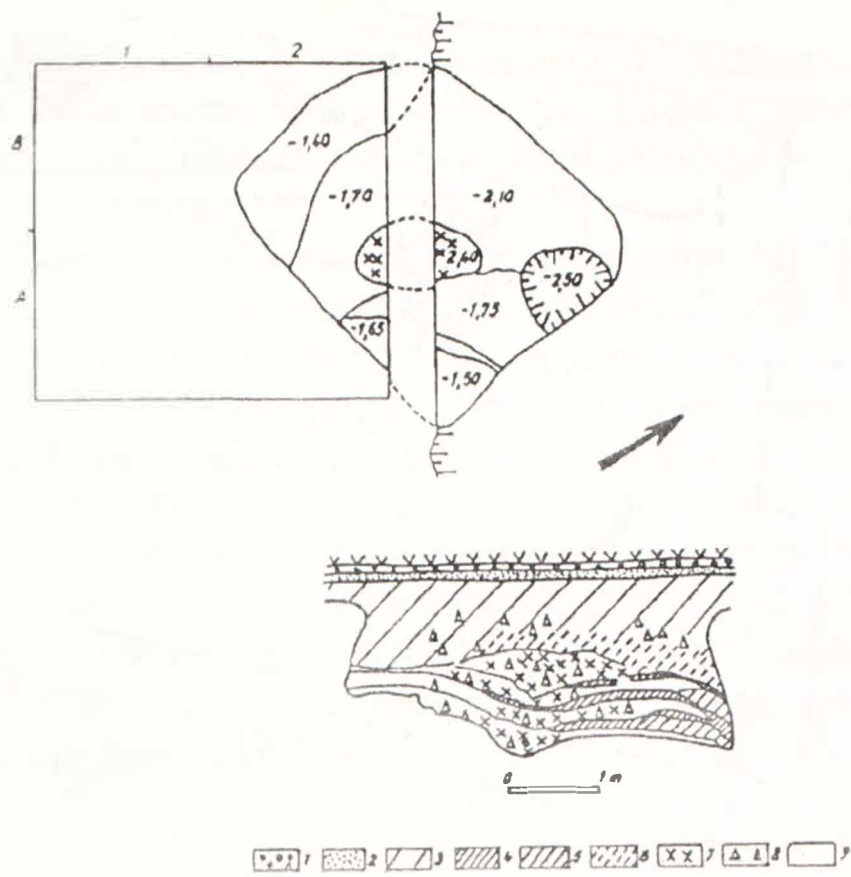
2. Plan situație. București - Cățelu Nou/1960.

Pl. I. Așezări Glină și Tei. Diferite scări.

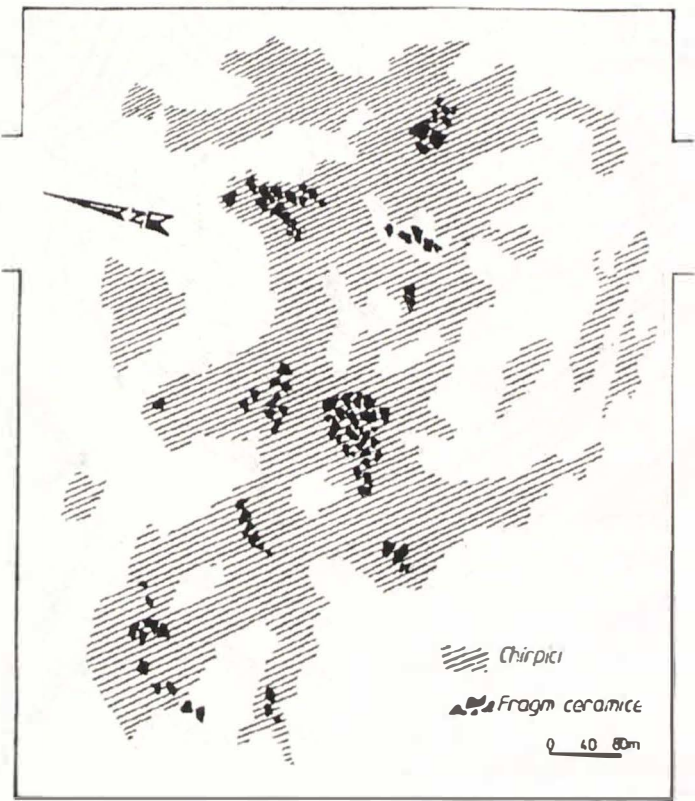
Apud: 1 Schuster 1997a, 2 Leahu 2003.

Taf. I. Glină- und Tei-Fundorte. Verschiedene Maßstäbe.

Nach: 1 Schuster 1997a, 2 Leahu 2003.

1. Bucureşti - Ciurel. Profilul Bordeiului Glina/1994.

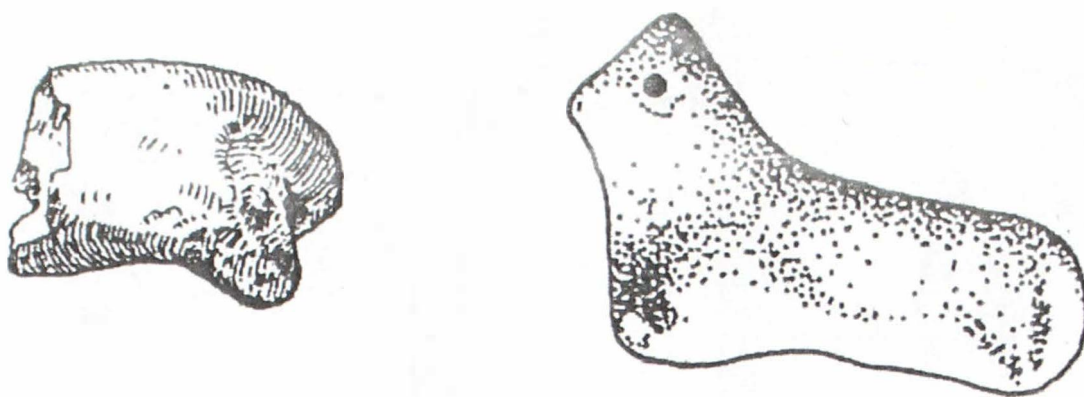

2. Bucureşti - Căţelu Nou. Locuinţă Tei.

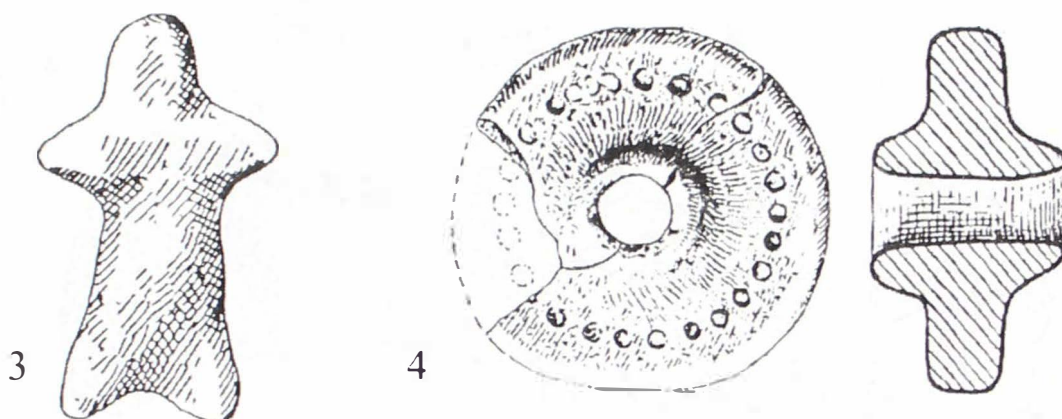
Pl. II. Construcţii Glina şi Tei. Diferite scări.
Apud: 1 Schuster 1997a, 2 Leahu 2003.

Taf. II. Glina- und Tei-Häuser. Verschiedene Maßstäbe.
Nach: 1 Schuster 1997a, 2 Leahu 2003.

1-2. Idoli zoomorfi Glina: București - Fundeni și București - Mihai Vodă.

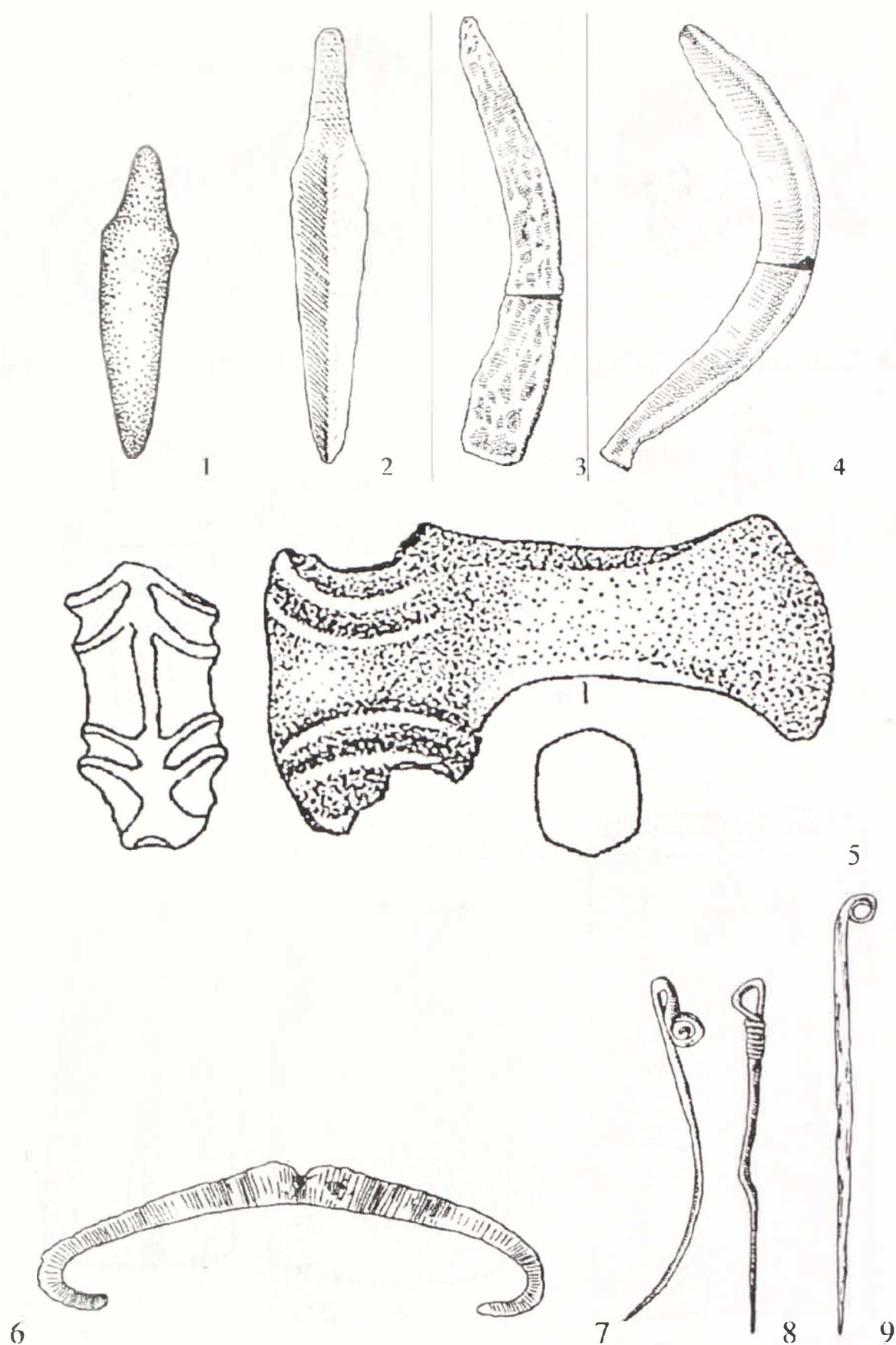
3-5. Idol antropomorf, roțiță de car în miniatură, tipar Tei: București - Tei, Giulești - Sârbi și Căldăraru.

Pl. III. Obiecte din lut ars din epoca bronzului. Diferite scări.

Apud: 1-2 Schuster 1997a și 3-5 Leahu 2003.

Taf. III. Tonobjekte der Bronzezeit. Verschiedene Maßstäbe.

Nach: 1-2 Schuster 1997a, 3-5 Leahu 2003.

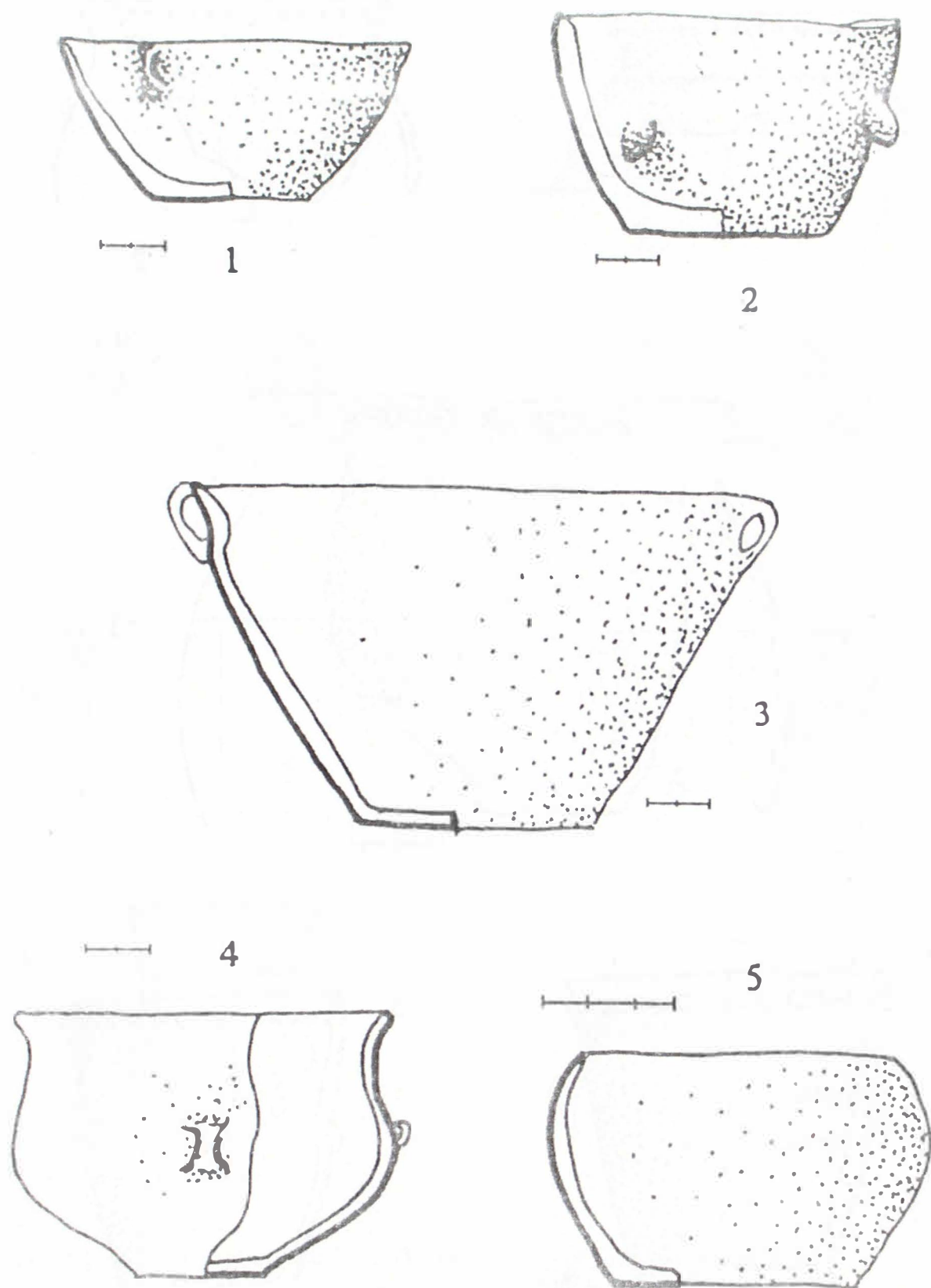

Pl. IV. Obiecte din metal, cultura Glina: 1 = București - Glina; cultura Tei: 2 = Băneasa, 3 = Cățelu Nou, 4 = Afumați, 5 = București (?), 6 = Greci, 7 - 8 = Tei, 9 = Otopeni. Diferite scări.

Apud: 1 Schuster 1997a; 2-9 Leahu 2003.

Taf. IV. Metalgegenstände. Glina-Kultur: 1 = București-Glina; Tei-Kultur: 2 = Băneasa, 3 = Cățelu Nou, 4 = Afumați, 5 = București (?), 6 = Greci, 7-8 = Tei, 9 = Otopeni. Verschiedene Maßstäbe.

Nach: 1 Schuster 1997a, 2-9 Leahu 2003.

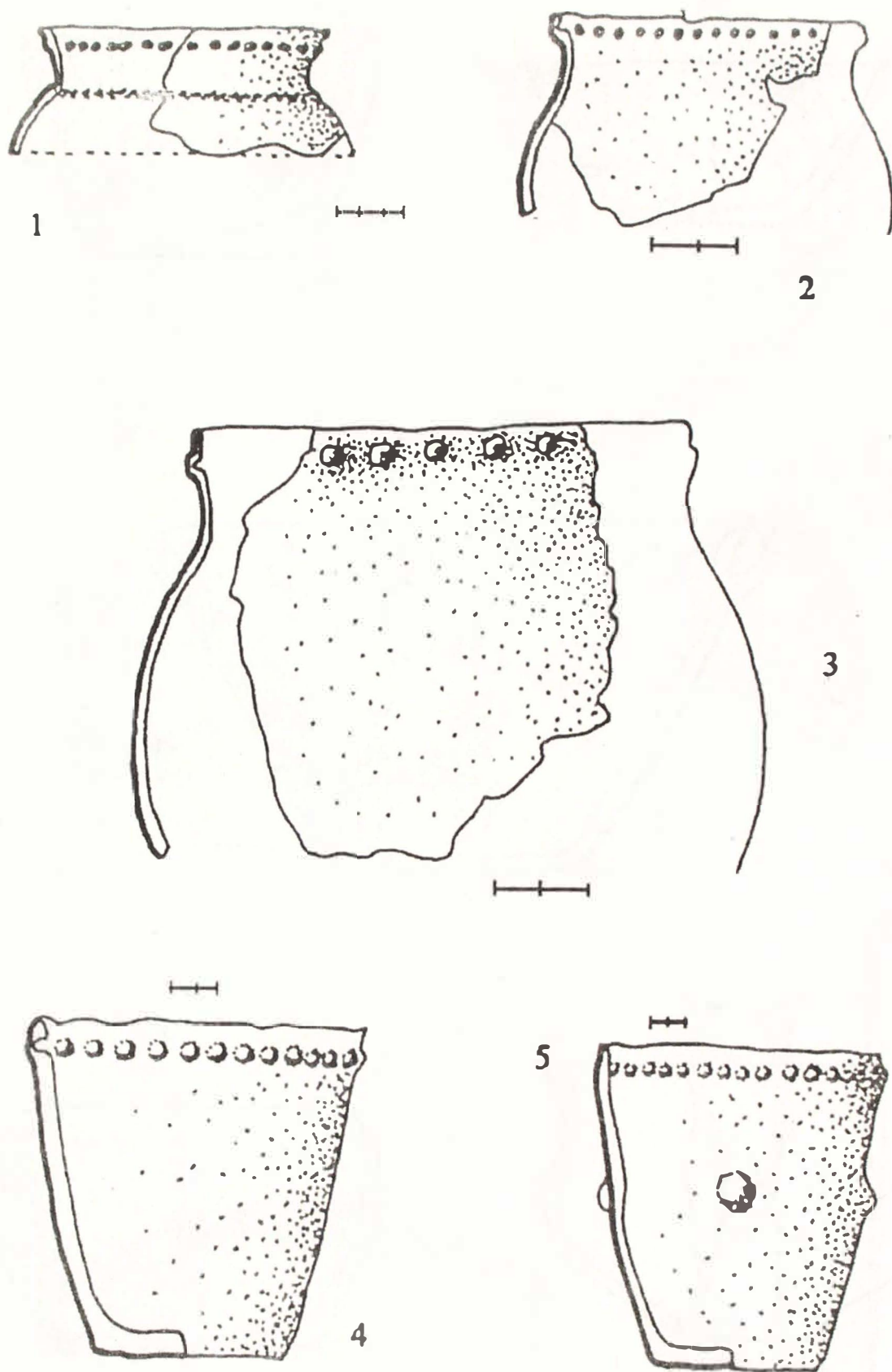
Pl. V. Ceramică Glină: 1 - 3 = București - Roșu, 4 = Greci,
5 = București - Militari-Câmpul Boja.

Apud: Schuster 1997a.

Taf. V. Glină-Keramik: 1-3 = București-Roșu, 4 = Greci,
5 = București-Militari-Câmpul Boja.

Nach: Schuster 1997a.

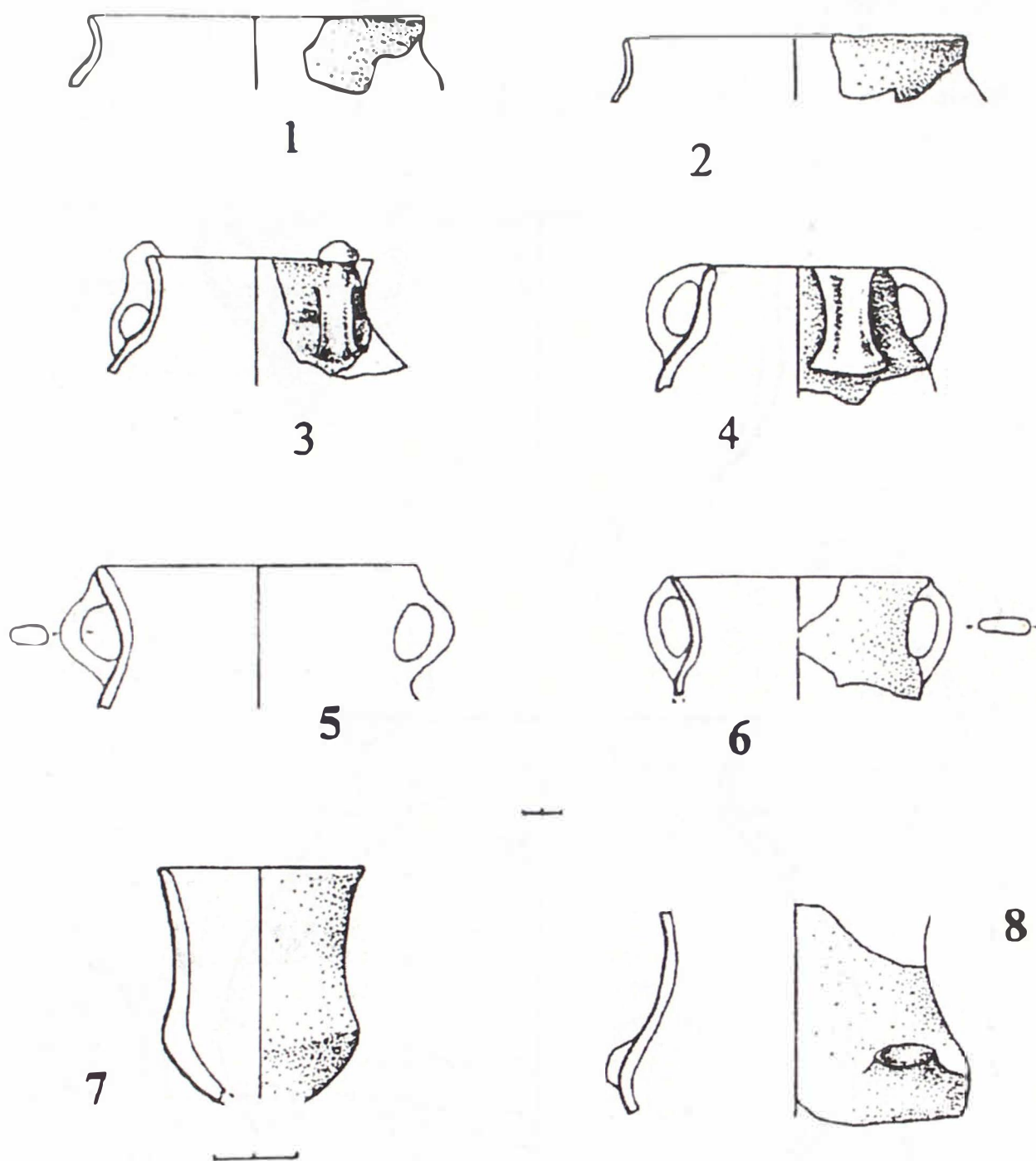

Pl. VI. Ceramică Glină: 1, 4-5 = București - Roșu,
2-3 = București - Militari-Câmpul Boja.

Apud: Schuster 1997a.

Taf. VI. Glină-Keramik: 1, 4-5 = București-Roșu,
2-3 = București-Militari-Câmpul Boja.

Nach: Schuster 1997a.

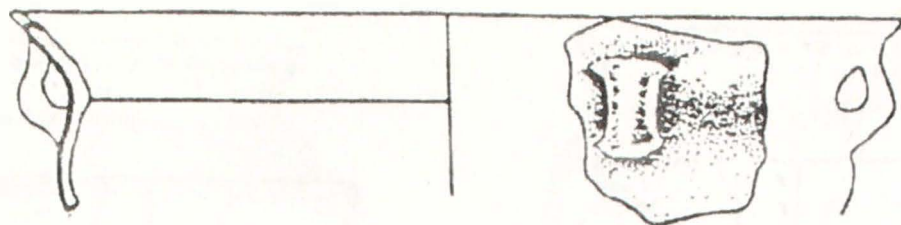
Pl. VII. Ceramică Tei IV: București - Militari-Câmpul Boja.

Apud: Schuster 2000b.

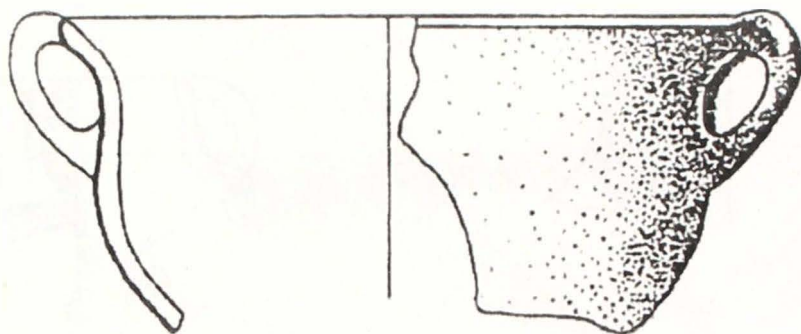
Taf. VII. Tei IV-Keramik: București-Militari-Câmpul Boja.

Nach: Schuster 2000b.

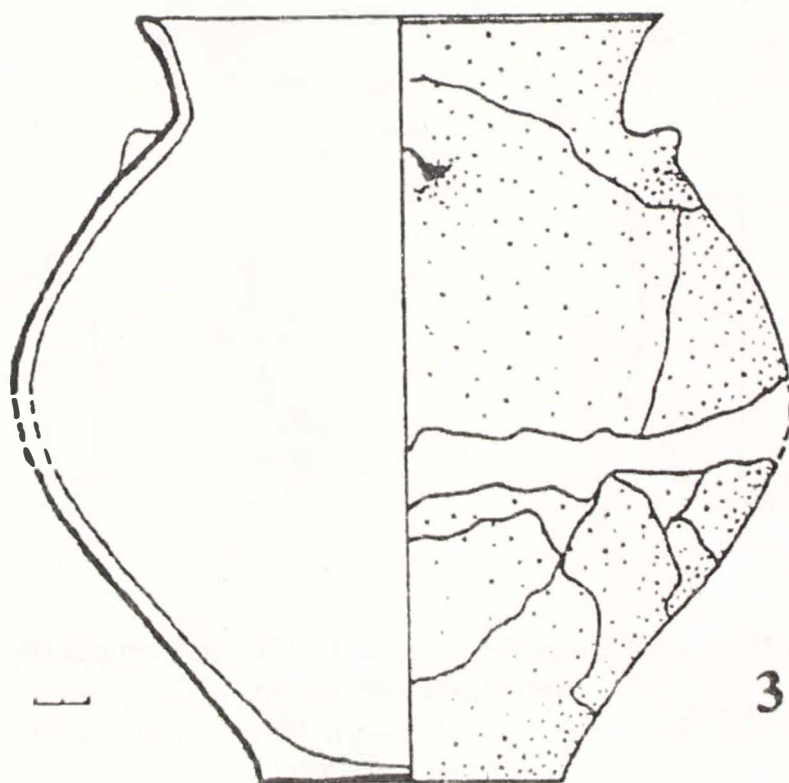

1

2

3

Pl. VIII. București - Militari-Câmpul Boja:

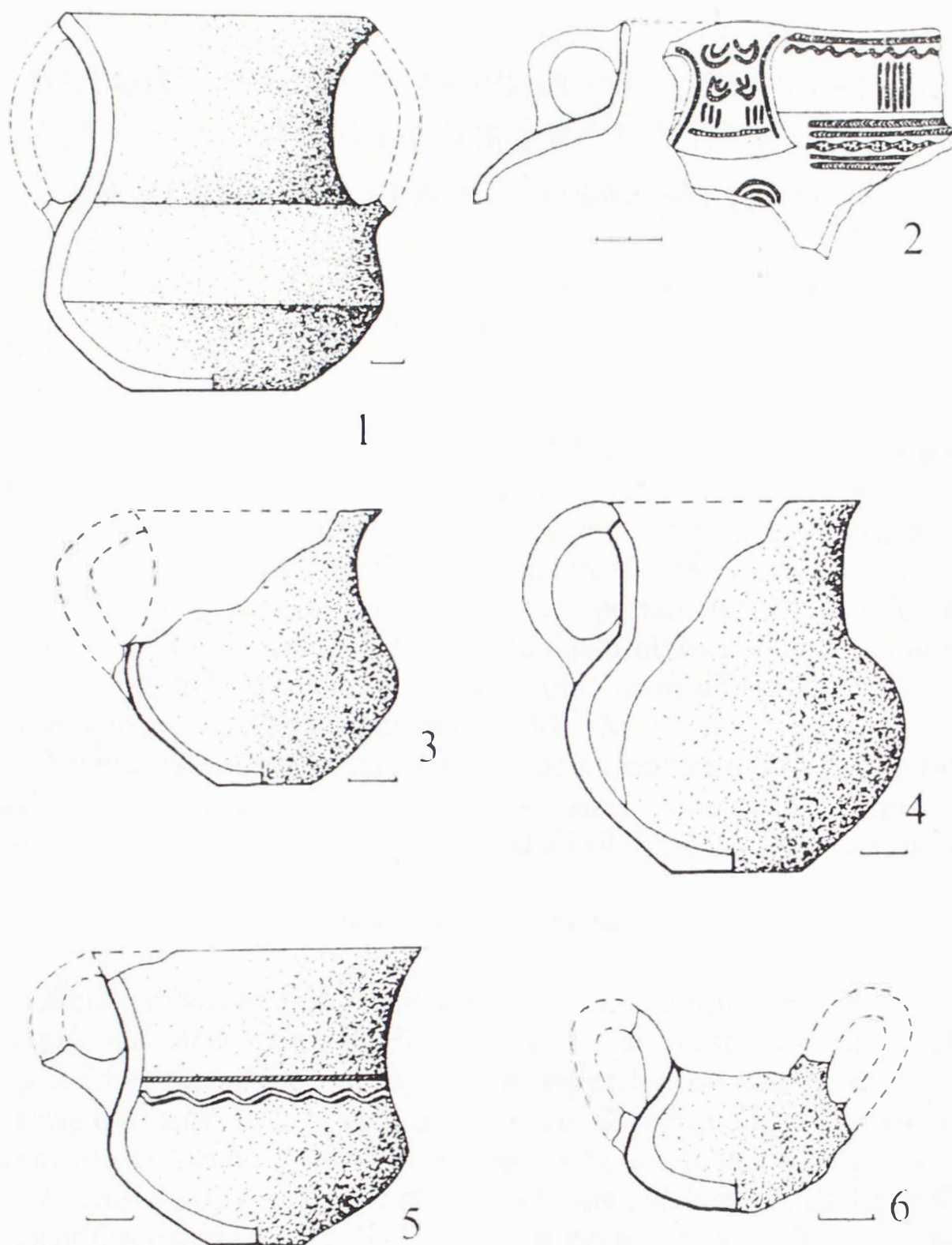
1 = ceramică Militari - Câmpul Boja, 2-3 = ceramică Tei IV.

Apud: Schuster 2000b.

Taf. VIII. București-Militari-Câmpul Boja:

1 = Militari-Câmpul Boja-Keramik, 2-3 = Tei IV-Keramik.

Nach: Schuster 2000b.

Pl. IX. București - Militari-Câmpul Boja: ceramică Tei IV.
Apud: Schuster, Negru 2006.

Taf. IX. București-Militari-Câmpul Boja: Tei IV-Keramik.
Nach: Schuster, Negru 2006.

RAPORT PRELIMINAR PRIVIND CERCETĂRILE ARHEOLOGICE PREVENTIVE DE LA BUFTEA-FLĂMÂNZENI (2008)

Cristian SCHUSTER, Mircea NEGRU,
Alexandru S. MORINTZ, Raluca KOGĂLNICEANU

În perioada noiembrie-decembrie 2008, pe teritoriul sitului arheologic de la Buftea-*Flămânzeni* au avut loc cercetări arheologice preventive având ca scop principal identificarea și cercetarea complexelor arheologice, recuperarea materialului arheologic, restaurarea, conservarea și valorificarea sa științifică, împreună cu informațiile de specialitate colectate în cursul săpăturilor¹. Ca obiective specifice menționăm obținerea de noi informații științifice privind urmele de locuire din Bronzul Târziu. Hallstattul Timpuriu, secolele I-II p.Chr. și secolele VIII-XI.

Terenul este situat pe terasa înaltă, de maximum 6,00-10,00 m față de malul drept al râului Colentina, într-o zonă delimitată de specialiștii Muzeului Municipiului București ca fiind un sit arheologic de *Categoria A*.

Istoricul cercetărilor

Zonele limitrofe râului Colentina din arealul orașului Buftea au fost de mult timp în atenția arheologilor. Amintim, în acest sens, investigațiile Vioricăi Enăchiuc-Mihai, desfășurate în punctele „*La Sălcii*”, unde a fost surprinsă o locuire de sec. VIII, și „*La Calul Bălan*”, unde s-au documentat două nivele de locuire getice, din perioada secolelor II a.Chr. – I p.Chr.².

Aceeași autoare amintește și că în punctele „*Abator*” și „*La Viroagă*” au fost identificate situri din sec. III-IV d.Chr. și din sec. X-XI (cultura Dridu).

Alte referiri găsim la Eugen Comșa³, Aristide Ștefănescu⁴, anume punctele *Mănești* și *La Gutui*, la Vasilica Sandu-Cuculea, Laura Georgescu⁵ și, recent, la Gheorghe Mănucu-Adameșteanu și Nicolae Mercan⁶.

---

¹ Din colectivul de cercetare au făcut parte: C. Schuster, M. Negru, A.S. Morintz, R. Kogălniceanu, I. Semuc, T. Popa, Gh. Mihai, I. Gheorghe, A. Comșa, G. El Susi.

² Enăchiuc-Mihai 1978, p. 72 și pl. XI-XV.

³ Comșa 1989.

Metode de cercetare

Investigarea terenului, pe suprafața de cca. 14000 m², care face parte din situl arheologic, s-a realizat în două etape (pl. I). În prima etapă au fost practicate două secțiuni pe laturile de nord și de sud, perpendiculare pe albia râului Colentina, pentru evaluarea suprafeței. Acestea aveau dimensiuni de 122x2,00 m (S₁), respectiv 111x2,00 m (S₂). În a doua etapă, au fost trasate mai multe casete de mari dimensiuni, amplasate pe două rânduri. Ele au avut următoarele dimensiuni: C₁ (C_{1a} = 22x30 m; C_{1b} = 11x30 m), C₂ (30x40 m), C₃ (30x24 m), C₄ (30x24 m), C₅ (30x24 m), C₆ (30x24 m), C₇ (30x24 m) și C₈ (30x24 m).

Complexele arheologice

În cursul cercetărilor au fost identificate două ateliere de redus minereu de fier și cinci gropi. Dintre complexele menționate, trei gropi aparțin secolului I-II p.Chr. (*Gropile nr. 1, 3-4*), celelalte complexe fiind atribuite secolelor IX-X (*Gropile nr. 2 și 5*) (pl. IV/2 = *Groapa nr. 5*).

Atelierele de redus minereul de fier

Atelierul nr. 1 (pl. II; IV/1)

În C₆, în partea ei sudică, în A8-12 și B8-12 și C8-12, a fost descoperit primul dintre *Atelierele* de redus minereu (notat *Atelierul nr. 1*). Urmele acestuia au putut fi identificate începând cu adâncimea de -0,35/0,45 m, ele fiind documentate prin bobite și fragmente mai mari din lut (cu dimensiuni mergând până spre 0,10x0,16 m), înroșite puternic.

Complexul, distrus încă din vechime, dar fiind răvășit și de lucrările agricole de adâncime din zona *Flămânzeni*, era compus din două segmente. Primul dintre ele a fost o groapă de alimentare de 4,50x3,80 m, ce cobora până la -0,85 m, conținând un pământ negru, ușor spicat cu bobite de lut ars, amestecat pe alocuri cu cenușă, bucăți de lemn ars, adăpostind un lot important de ceramică fragmentară, zgură rezultată în urma procesului de reducere a minereului și resturi osteologice animale.

Această groapă avea ca vecin în partea sa estică zona propriu-zisă a cuptorului. Din păcate acesta, ca urmare a procesului tehnologic a fost distrus după operațiunea de reducere a minereului. Forma, parțial detectabilă în teren, a fost ușor ovală, cu dimensiunea probabilă de 1,10x0,97 m. Din

⁴ Ștefănescu 1978; 1979; 1989; 2005.

⁵ Georgescu 1978.

⁶ Mănuclu-Adameșteanu, Mercan 2002.

cuptor s-a identificat un segment din baza peretelui nordic, ușor arcuit, cu înălțimea de 0,21 m și grosimea variind între 0,12/0,18 cm.

Jur împrejurul cuptorului, pe un areal de 5,60x6,20 m, au fost găsite resturile din pereții acestuia, unele dintre fragmente fiind mai mari (maximum 0,13 m în diametru). La fel, pământul din imediata apropiere a cuptorului, din cauza căldurii degajată de acesta, s-a înroșit, nuanțele mergând de la roșu puternic până la portocaliu și galben intens. Adâncimea până la care s-a constatat pătrunderea căldurii focului a fost de -0,79 m.

În groapa de alimentare s-au găsit numeroase fragmente ceramice, oase de animale și câteva fragmente de zgură de fier. Ceramica descoperită în complex aparține la două categorii principale. Prima categorie cuprinde fragmentele de vase din pastă semifină nisipoasă de culoare cărămizie. Au fost identificate numeroase fragmente buze, baze și pereți de vase de dimensiuni mijlocii, ce poartă urme de ardere secundară la exterior. Aceste fragmente erau adesea decorate cu striuri orizontale, respectiv benzi orizontale în val.

A doua categorie cuprinde foarte puține fragmente din vase din pastă fină de culoare cenușie sau negricioasă. Majoritatea sunt din partea mijlocie a unor vase de mari dimensiuni. Acestea provin probabil de la amfore cu torți în bandă de mici dimensiuni.

Atelierul nr. 2 (pl. III)

Prezența acestuia a fost localizată în C₅, în zona sa nord-estică, și anume în □ *A11-14* și *B11-14*. Trebuie spus că acest complex a avut o dispunere aproape în linie cu *Atelierul nr. 1*, fiind la cca. 20 m sud-vest de acesta din urmă.

Urmele complexului au putut fi sesizate începând cu adâncimea de 0,30/0,35 m. Cantitatea de pământ ars până la roșu a fost mult mai mică decât în cazul precedentului *Atelier*. Groapa de alimentare a fost mai mică, de formă ușor ovală, cu dimensiunea de 2,10x2,00 m, și adâncimea maximă de 0,76 m. O bună parte a ei a fost acoperită de resturile cuptorului de reducere al minereului. Inventarul complexului s-a dovedit sărac, fiind compus din pământ negru, puțină cenușă, rare fragmente ceramice și o cantitate minoră de oase de animale.

Cuptorul propriu-zis a fost situat în vechime la nord-est de groapa de alimentare. Nu s-au putut stabili nici forma, nici dimensiunea acestuia. Probabil a fost și el ușor oval. Dispersia resturilor cuptorului a fost de cca. 3,60x3,00 m, iar pământul afectat de căldura instalației de foc a mers până la 0,59/0,61 m. Adâncimea maximă la care a pătruns căldura cuptorului a fost de -0,69 m.

Comparând cele două ateliere, este evident că primul a fost mai mare, cuptorul acestuia fiind, foarte probabil, de dimensiuni mai largi. Nu excludem posibilitatea că în *Atelierul nr. 1* să se fi procedat la reducerea mai multor șarje de minereu.

Și gropile de alimentare au avut mărimi diferite, la fel și inventarul lor a fost de consistență, cantitativă și calitativă, diferită. Lotul de ceramică din *Atelierul nr. 1* a fost impresionant față de cel din al doilea complex. De asemenea și cantitatea de resturi osteologice animale a fost mai redusă în *Atelierul nr. 2*. Este posibil ca groapa *Atelierului nr. 1* să fi fost folosită, poate după abandonarea cuptorului, ca areal de depunere a resturilor menajere.

Notabil este și că fragmentele ceramice din *Atelierul nr. 2*, prezintă, în cantitate sporită, urme de arsură secundară.

Gropi menajere

Groapa nr. 1

Groapa, notată G_1 , descoperită în C_2 , $A14-15$, avea forma ovală. Lungimea sa era de 1,65 m, lățimea de 1,08 m și adâncimea maximă de 0,88 m. Groapa pornește din stratul de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, gros de 0,30 m.

În umplutura gropii au fost descoperite fragmente de vase ceramice modelate cu mâna, un fragment de gresie, un fragment de mandibulă de animal.

Fragmentele de vase sunt din pastă semifină, ce conține nisip și mică. Arderea este incompletă. La interior fragmentele au culoare cenușiu-negricioasă, iar la exterior culoarea cărămiziu-gălbuie. Au fost descoperite fragmente din pereții unor vase, precum și un fragment de la un vas de mici dimensiuni, cu corp cilindric și pereți ușor arcuiți.

Date: Hallstatt Timpuriu.

Groapa nr. 2

Groapa, identificată în C_3 , $\square HI$ și II , și $C_{3,1}$, avea o formă ovală în plan. Lungimea ei era de 2,15 m, lățimea de 1,70 m, iar adâncimea de 1,02 m. Pentru cercetarea ei a fost deschisă $C_{3,1}$ cu latura de 3,50 m.

În umplutura gropii au fost descoperite fragmente de vase ceramice modelate la roată, fragmente de chirpic și oase de animale.

Ceramica modelată la roată a fost realizată din pastă semifină ce conține mult nisip și mică. La exterior vasele aveau culoarea cărămizie.

Date: sec. IX-XI.

Groapa nr. 3

Groapa, notată G_3 , descoperită în C_3 , $\square E12$ și $E13$ și $F12$ și $F13$, avea formă ovală în plan. Lungimea sa era de 2,20 m, lățimea de 1,60 m, iar adâncimea maximă de 0,94 m. Complexul pornește din stratul cenușiu-negricios gros de 0,15-0,20 m.

În umplutura complexului au fost descoperite fragmente de vase ceramice modelate cu mâna și oase de animale.

O primă categorie cuprinde fragmente de vase modelate din pastă grosieră compactă ce conține nisip și pietricele. Arderea este incompletă. La interior au culoare negricioasă, sau cenușiu-gălbuie, la exterior culoare cărămiziu-gălbuie. Între fragmentele de vase ceramice menționăm trei fragmente din o ceașcă dacică decorată pe buză cu caneluri oblice, respectiv o bază plată a unui vas.

A doua categorie cuprinde fragmente din pereții unor vase de mari dimensiuni din pastă grosieră, friabilă, ce conține fragmente ceramice pisate (cu dimensiuni de la 1 la 7 mm). Arderea este incompletă. Miezul este de culoare negricioasă, iar la exterior au culoarea cărămiziu-gălbuie.

Datare: sec. I-II d.Chr.

Groapa nr. 4

Complexul descoperit în C_4 , $E1$, notat G_4 , era de mici dimensiuni. Forma lui a fost rotundă la gură. Diametrul său era de 0,45 m, iar adâncimea de 0,65 m.

În umplutura complexului au fost descoperite fragmente de vase ceramice modelate cu mâna, respectiv fragmente de chirpici și așchii de la oase de animale.

O primă categorie cuprinde fragmente de vase modelate din pastă grosieră compactă ce conține nisip și pietricele. Arderea este incompletă. La interior are culoarea negricioasă, sau cenușiu-gălbuie, la exterior culoare cărămiziu-gălbuie. Acestei categorii îi aparține un fragment dintr-un vas cu corp arcuit și un fragment din baza unui vas.

Au fost descoperite și fragmente de la recipiente din pastă fină, cu lut fără impurități majore.

Datare: sec. I-II d.Chr.

Groapa nr. 5 (pl. III/2)

Complexul descoperit în C_6 , $E10$ și $E11$ și $F10$ și $F11$, notat G_5 , avea formă ovală. Lungimea sa era de 2,60 m, lățimea de 2,40 m, iar adâncimea maximă de 1,12 m de la nivelul actual al solului.

În umplutura gropii au fost descoperite fragmente de vase ceramice modelate la roată, fragmente de chirpic și oase de animale.

Vasele modelate la roată sunt din pastă semifină de culoare cărămizie ce conține mult nisip și mică. Multe din fragmentele descoperite sunt decorate cu striuri orizontale.

Datare: sec. IX-XI.

„Concentrări de oase umane”

În C_1 s-au descoperit mai multe concentrări de oase umane, în special în apropierea șanțului de irigație. Acestea provin în mod cert de la morminte

deranjate, fiind reprezentate, în cea mai mare parte, din fragmente foarte mici de os, rupte din vechime și dispuse în spațiu fără să urmeze vreun tipar anume.

Unele concluzii

Epoca Bronzului (pl. V/A:1-4)

Prezența ceramicii Tei IV confirmă existența în zonă a unei așezări. Din păcate urme mai consistente ale acesteia nu au putut fi surprinse de investigația noastră. De altfel, este cunoscut că la Buftea-Flămânzi, în punctul „Mănăstirea Cârna”, tot pe malul drept al Colentinei, la cca. 250 m nord-est de terenul cercetat de noi, a ființat o așezare Tei⁷. Aceasta nu este singura așezare documentată pe teritoriul orașului Buftea. Alt sit a fost identificat la „Mănești”⁸.

Fragmente răzlețe, în special atipice, au apărut în pământul vegetal din S_1 , S_2 , C_1 , C_2 , C_3 și C_4 . După morfologia pastei au putut fi identificate două categorii. Prima este cea grosieră, ce conține nisip și pietricele. La interior are culoarea negricioasă sau cenușiu-gălbuie, la exterior culoare cărămiziu-gălbuie. A doua categorie este cea fină, a cărei compoziție este lipsită de impurități. Pentru formele identificate la Buftea, se găsesc analogii în toate așezările Tei IV⁹.

Din C_1 , de la adâncimea de -0,63 m, a putut fi recuperat și un fragment dintr-o lamă din silex (pl. V/A:4). Acest tip de piesă din piatră cioplită a fost ades întâlnită în siturile culturii Tei¹⁰.

Epoca fierului

Hallstatt Timpuriu (pl. V/A:5)

Prezența ceramicii *hallstattiene* demonstrează existența în apropierea terenului cercetat prin săpături de noi a unei foarte probabile așezări.

Ceramica descoperită, puțină și puternic fragmentată, a fost modelată din pastă semifină. Dintre respectivele fragmente, amintim o toartă de la un castronel, ce fusese dotat cu două apucători de acest gen, dispuse simetric.

Secolele I-II p.Chr. (pl. V/B)

Inventarul celor trei gropi (G_1 , G_3 și G_4) este foarte sărac, motiv pentru care și încadrarea cronologică a acestor complexe este dificilă. Cele câteva fragmente ceramice care pot fi desenate au analogii în secolele II a.Chr.–I p.Chr.

⁷ Ștefănescu 2005, p. 281; Schuster 2005, p. 89.

⁸ Zănescu 1992, p. 364; Schuster 2005, p. 89.

⁹ Schuster 2007, p. 64-68, cu bibliografie.

¹⁰ Schuster 2007, p. 40, cu lit.

Astfel, fragmentul de vas tronconic decorat cu creștături oblice pe buză (nr. inv. 0003A-C) este asemănător unuia descoperit în situl de la Prundu-*La Stână*¹¹, datat în secolele II-I a.Chr. Un vas cilindric cu corp arcuit (nr. inv. 0004) are, de asemenea, analogii la Prundu-*La Stână*¹², fiind datat tot în secole II-I a.Chr.

Decorul cu creștături oblice pe buză este specific unor cești și vase descoperite la Buridava-Ocnița¹³, într-un context care cuprinde și mai multe importuri printre care și o oglindă circulară din metal alb¹⁴, specifică secolelor I-II p.Chr.¹⁵. De asemenea, vase decorate cu creștături pe buză au fost descoperite în faza timpurie a culturii Militari-Chilia la Mătășaru¹⁶ și la Militari-Câmpul Boja¹⁷.

În complexele menționate au fost descoperite și fragmente de vase ceramice din pastă grosieră friabilă (nr. inv. 0005) ce conține fragmente de lut ars. Această pastă este asemănătoare celei a unor vase din cadrul culturii Militari-Chilia, cultură datată în secolele II-IV p.Chr. Prezența acestei categorii de pastă, asociată cu decorul cu creștături oblice pe buzele vaselor, pe baza analogiilor prezentate, ne determină să datăm complexele în discuție în limitele secolelor I-II p.Chr.

Evul Mediu Timpuriu

Ateliere de reducere și prelucrare a fierului

Prezența celor două ateliere cu resturile de la cuptoare de redus minereu nu este o raritate în mediul Dridu de pe teritoriul României. Astfel de instalații de foc, unele mult mai bine păstrate, s-au descoperit, printre altele, la Radovanu, Dridu, București-*Străulești*, București-*Ciurel*, București-*Băneasa*, Fetești, Bucu, Dodești, Curcani, Bucov-Tioaca, Bucov-Rotari etc.¹⁸. Pentru aceeași perioadă au fost cercetate ateliere și în spațiul dintre Prut și Nistru¹⁹.

Din păcate, la Buftea-*Flămânzeni*, după cum s-a văzut, s-a păstrat numai un mic fragment din peretele unuia dintre cuptoare. Deci nu putem cunoaște cu exactitate dimensiunile reale ale acestor instalații de foc.

¹¹ Sîrbu 1996, p. 87 și pl. 118/9.

¹² Sîrbu 1996, p. 87 și pl. 116/1, 3.

¹³ Berciu 1981, p. 62 și pl. 50/3, 5.

¹⁴ Berciu 1981, p. 62 și pl. 48/3.

¹⁵ Negru 2005.

¹⁶ Bichir 1984, pl. XI/5, 7.;

¹⁷ Negru 2007, pl. 28/5.

¹⁸ Zaharia 1967; Comșa 1978, p. 47-52; Teodor 1996, p. 17-18; Matei 2004; Olteanu 2007; Schuster, Popa 2008, p. 78-79.

¹⁹ Postică 2007, p. 156 și urm.

În arealul „*gropilor de alimentare*” și în zona de împrăștiere a resturilor cuptoarelor s-au găsit și bucăți de zgură. Din păcate, piese din metal (unelte, arme, podoabe), inclusiv monede²⁰, nu au fost descoperite.

În ceea ce privește cele două gropi menajere (G_2 și G_5), astfel de complexe s-au găsit în toate așezările Dridu cercetate prin săpături arheologice.

Materialul arheologic

Ceramica (pl. VI-IX)

Ceramica descoperită în cadrul complexelor din Evul Mediu Timpuriu a fost modelată la roată. Analiza pastei ceramice indică două mari categorii: vase din pastă semifină nisipoasă și vase din pastă fină. Se poate considera că, în general, respectivele categorii corespund funcționalității acestor vase: respectiv vase de bucătărie și vase pentru servitul mesei.

Vase din pastă semifină

Vase din pastă semifină de culoare cărămizie. Pasta conține nisip și mică, la care se adaugă rare pietricele (cu dimensiuni de la 1 la 3 mm). Arderea primară este completă. La exterior vasele au un strat de slip.

Acestei categorii ceramice îi aparțin fragmente din partea superioară a unor vase cu corp bombat, umăr pronunțat, gât cilindric scurt și buza scurtă ușor răsfrântă (nr. inv. 0085), respectiv vase cu corp bombat și buza arcuită la exterior (nr. inv. 0097).

Unul din fragmentele amintite (nr. inv. 0085) este similar unei descoperiri făcute în așezarea de la Bucov-Tioca, în cadrul atelierului de fierărie (*dependința nr. 5*), datat în a doua jumătate a secolului al IX-lea și în secolul al X-lea²¹. Celălalt fragment de vas (nr. inv. 0097) are analogii în așezarea de la Bufta-La Sălcii la sfârșitul secolului al X-lea și începutul secolului al XI-lea²².

Vase din pastă semifină de culoare cărămizie sau cărămiziu-gălbui. Pasta conține mult nisip, mica și pietricele frecvente (cu dimensiuni de 1-2 mm). Suprafața este aspră. Arderea primară este completă.

Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vase cu gât scurt cilindric, decorate pe umăr cu benzi de linii în val (nr. inv. 0065); vase cu gât scurt cilindric decorate cu striuri orizontale (nr. inv. 0118, 0131); vase cu buza răsfrântă care au fost decorate pe umăr cu striuri orizontale peste care s-a incizat o bandă de linii în val (nr. inv. 0130), vase cu buza răsfrântă decorate cu o bandă de linii în val incizate (nr. inv. 0063, 0071, 0072, 0075).

Pastă semifină de culoare cărămizie. Pasta conține mult nisip, mică și pietricele frecvente (cu dimensiuni de 1-4 mm). Ardere primară

²⁰ Cum este cazul altor ateliere investigate, vezi Langu 2006.

²¹ Comșa 1978, fig. 66/7.

²² Mănușu-Adameșteanu, Mercan 2002, p. 52 și pl. 2/7.

incompletă. La interior pereții au culori de la cenușiu la negricios. Vasele nu au slip la exterior.

Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vase cu buza rotunjită la exterior, decorate cu striuri și o bandă de linii incizate în partea superioară (nr. inv. 0102); vase cu corp bombat, gât cilindric, buza scurtă răsfrântă, decorate cu striuri orizontale (nr. inv. 0020); vase cu buza răsfrântă, decorate cu striuri și o bandă de linii în val incizate în partea superioară (nr. inv. 0009); vase decorate cu un șir de linii punctate în forma literei X (nr. inv. 0137); vase cu gât cilindric și buza scurtă orizontală, decorate cu benzi de linii în val și/sau orizontale (nr. inv. 0112, 0110); vase decorate cu linii verticale punctate peste striurile orizontale (nr. inv. 0031); vase cu corp bombat și buza arcuită la exterior, decorate pe partea superioară cu striuri (nr. inv. 0034).

Dintre fragmentele amintite unul (nr. inv. 0034) are analogii la Bucov-Tioca, în cadrul *bordeiului nr. 1*, datat în secolul VIII și la începutul secolului IX²³, Căscioarele-Suharna în secolele IX-X²⁴, Buftea-*La Viroagă*, așezare datată în secolele IX-XI²⁵, respectiv Buftea-*La Sălcii*, așezare datată la sfârșitul secolului al X-lea și începutul secolului al XI-lea²⁶.

Un alt fragment (nr. inv. 0020) este similar unora descoperite la Bucov-Rotari, în *bordeiul nr. 1*, datat la mijlocul secolului al IX-lea²⁷, respectiv la Bucov-Tioca²⁸, unde a fost datat tot la mijlocul secolului al IX-lea și la Căscioarele-Suharna²⁹, în secolele IX-X.

În fine, un al treilea fragment (nr. inv. 0110), are analogii în *bordeiul nr. 4* de la Bucov-Tioca, unde a fost datat la mijlocul secolului al IX-lea p.Chr.³⁰.

Pastă semifină compactă de culoare cenușie cu nisip și mică. Ardere completă. Slip de culoare negricioasă la exterior.

Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de oală cu torți plate (nr. inv. 0135); vase cu suprafețe exterioare lustruite (nr. inv. 0151); vase cu linii orizontale lustruite (nr. inv. 0152); vase cu linii în rețea realizate în tehnica lustruirii (nr. inv. 0069, 0144); baze plate (nr. inv. 0011, 0008, 0076, 0139).

Ceramică din pastă fină

Pastă fină de culoare cărămiziu-gălbuie cu aspect făinos. Conține mică și mici fragmente de calcar (de cca. 1 mm).

Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vas cu buza rotunjită la exterior (nr. inv. 0084, 0062).

²³ Comșa 1978, fig. 50/7.

²⁴ Sîrbu, Damian 1996, fig. 147/1, 148/5, 149/5.

²⁵ Enăchiuc 1978, pl. XV/5.

²⁶ Mănucu-Adameșteanu, Mercan 2002, p. 52 și pl. 1/2.

²⁷ Comșa 1978, fig. 59/7.

²⁸ Comșa 1978, fig. 54:3.

²⁹ Sîrbu, Damian 1996, fig. 150/10.

³⁰ Comșa 1978, fig. 54/7.

Unul dintre aceste fragmente (nr. inv. 0062) are analogii în așezarea de la Bucov-Tioca, în cadrul *bordeiului nr. 9*, datat în intervalul cuprins între secolul al VIII-lea și prima jumătate a secolului al IX-lea³¹.

Pastă fină compactă cu nisip și mică. Ardere primară incompletă. La exterior vasele au culoare cărămizie sau cenușie, miezul pereților are culoare cenușie.

Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vase cu gât cilindric scurt și buza întoarsă la exterior (nr. inv. 0010, 0068, 0132).

Unul dintre fragmentele prezentate (nr. inv. 0132), are analogii în așezarea de la Bucov-Tioca, în cadrul *bordeiului nr. 2*, datat în secolul VIII și prima jumătate a secolului al IX-lea³².

Pastă fină compactă de culoare cenușie sau cenușie-gălbuie, cu mult nisip și mică. Arderea primară este completă.

Acestei categorii de pastă îi aparțin fragmente de vase cu gât cilindric și buza răsfrântă (nr. inv. 0059, 0095), fragmente de vase cu buza răsfrântă (nr. inv. 0114, 0129) și fragmente de baze plate.

Unul dintre fragmente (nr. inv. 0114) are analogii în *bordeiul nr. 8* de la Bucov-Tioca, datat din secolul al VIII-lea până la jumătatea secolului al IX-lea³³, iar altul (nr. inv. 0129) este similar unui fragment descoperit în așezarea de la Bucov-Tioca, unde a fost datat în a doua jumătate a secolului al IX-lea și în secolul al X-lea³⁴.

Cronologia

Fragmentele ceramice descoperite în interiorul complexelor arheologice din Evul Mediu Timpuriu de la Buftea-*Flămânzeni* au analogii începând cu secolul al VIII-lea și până în secolul al XI-lea. Majoritatea formelor analizate, până în prezent, au cele mai numeroase analogii în cadrul unor contexte arheologice datate în secolele IX-X. Pentru o asemenea datare, se adaugă prezența redusă a ceramicii cenușii (cca. 15%) și lipsa fragmentelor de găleți din lut³⁵.

Analiza antropologică a resturilor osteologice umane³⁶:

În *Complexul nr. 2* s-au găsit resturi provenind dintr-un schelet incomplet, de sex feminin, în vârstă de 45-50 de ani. Acest individ avea un aspect gracil.

În același complex, dar într-un bulgăre mai mare de pământ găsit separat de scheletul amintit, s-au identificat oase provenind de la un alt schelet feminin, tot de 45-50 de ani, dar mai robust decât primul.

³¹ Comșa 1978, fig. 66/3.

³² Comșa 1978, fig. 76/2.

³³ Comșa 1978, fig. 76/8.

³⁴ Comșa 1978, fig. 77/12-13.

³⁵ Comșa 1978, p. 101; Damian 1996, p. 120-121.

³⁶ Informații preliminare Alexandra Comșa.

Complexul nr. 4 avea în componență osemintele unui copil – *infans I* (0-7 ani). Pe *temporalul stâng* al craniului, se puteau observa urme de cocleală, provenind de la un obiect de aramă/bronz care nu s-a păstrat (cercel?). Tot în acest complex s-au găsit și un dinte aparținând unui copil de cca 5 ani.

În *Complexul nr. 8* a fost descoperită o treime dintr-un os *ilion* de copil – *infans I*.

În *Complexul nr. 13* a apărut o porțiune de *mandibulă* de copil, care, pe baza dentiției, a permis stabilirea vârstei individului la 3 ani ± 12 luni.

Din păcate recuperarea scheletelor în stare avansată de degradare ca și dezordinea în care s-au găsit, nu ne permit să facem și alte aprecieri de ordin antropologic. După aspectul resturilor osteologice recuperate, este posibil ca acestea să fi aparținut unor decedați de la sfârșitul sec. XVIII, început de sec. XIX.

Analiza arheozoologică a resturilor osteologice animaliere³⁷:

Cultura Tei IV

Au fost recuperate câteva oase de animal. Acestea s-au păstrat sub forma unor așchii, o parte dintre ele prezentând urme de ardere. Probabil ele provin de la bovine și ovicaprine. Ele demonstrează că respectiva comunitate se ocupa (și) cu creșterea animalelor³⁸.

Hallstatt Timpuriu:

Mandibula descoperită în *G₁* aparține unei ovicaprine. Nu este vorba de un exemplar robust, cum au fost cele din așezarea Tei IV de la București-Militari-Câmpul Boja³⁹, ci, mai degrabă, apropiat de datele metrice al indivizilor din situl Tei de la Popești-Nucel⁴⁰.

Cultura Dridu

Lotul cel mai important de oase de animal a fost recuperat din groapa de alimentare a *Atelierului nr. 1*. Cel din *Atelierul nr. 2* a fost mult mai puțin numeros. La fel ca și cele din gropi (*G₂* și *G₅*).

Între fragmente au fost identificate resturi osoase de la vite domestice, ovicaprine, suine, câini și cal. Această ierarhie este identică celei consemnate pentru așezarea eponimă a culturii, dar și altor situri cum sunt cele de la București-Bucureștii Noi, Bragadiru, Fetești, Fântânele, Gornea-Căunița de Sus, Lazauri-Lubi Tag⁴¹.

³⁷ Informații preliminare Georgeta El Susi.

³⁸ Despre economia culturii Tei, vezi și Schuster 2007, p. 69, cu lit.

³⁹ Moise 2000, p. 155.

⁴⁰ Haimovici 1963.

⁴¹ Schuster, Popa 2008, p. 78, cu lit.

Vorläufiger Bericht hinsichtlich den archäologischen Rettungsgrabungen in Buftea-*Flămânzeni* (2008)

Zusammenfassung

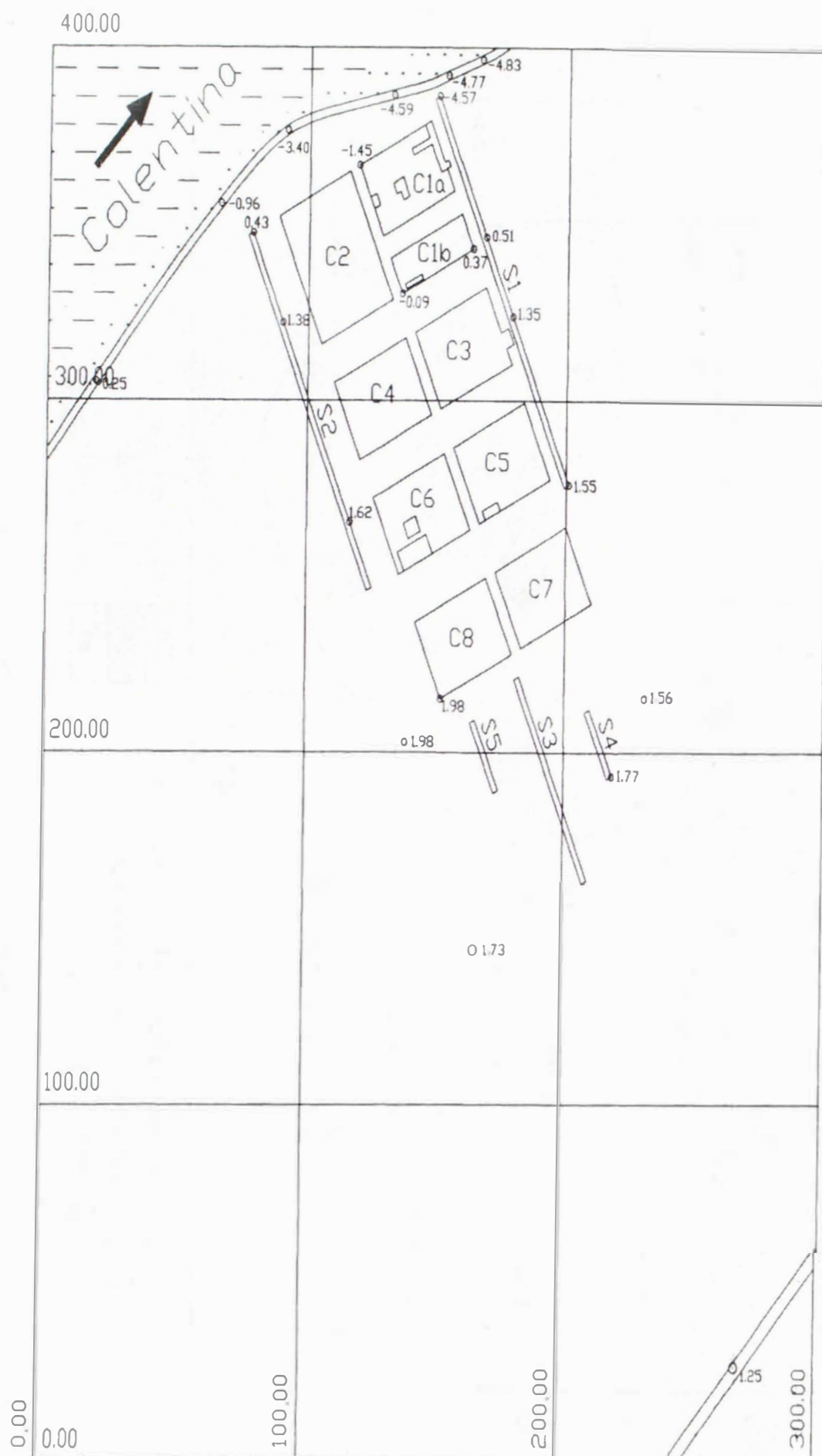
Die im Jahr 2008 unternommenen Rettungsgrabungen in Buftea-*Flămânzeni* führten zur Entdeckung zweier Metallbearbeitungswerkstätten und zweier Abfallgruben aus dem X.-XI. Jh., zweier Abfallgruben aus dem I-II. Jh. n.Chr. und einer frühhallstattzeitlicher Abfallgrube. Es wurden weiter mehrere menschliche Skeletteanhäufungen aus dem XVIII.-XIX Jh. gefunden.

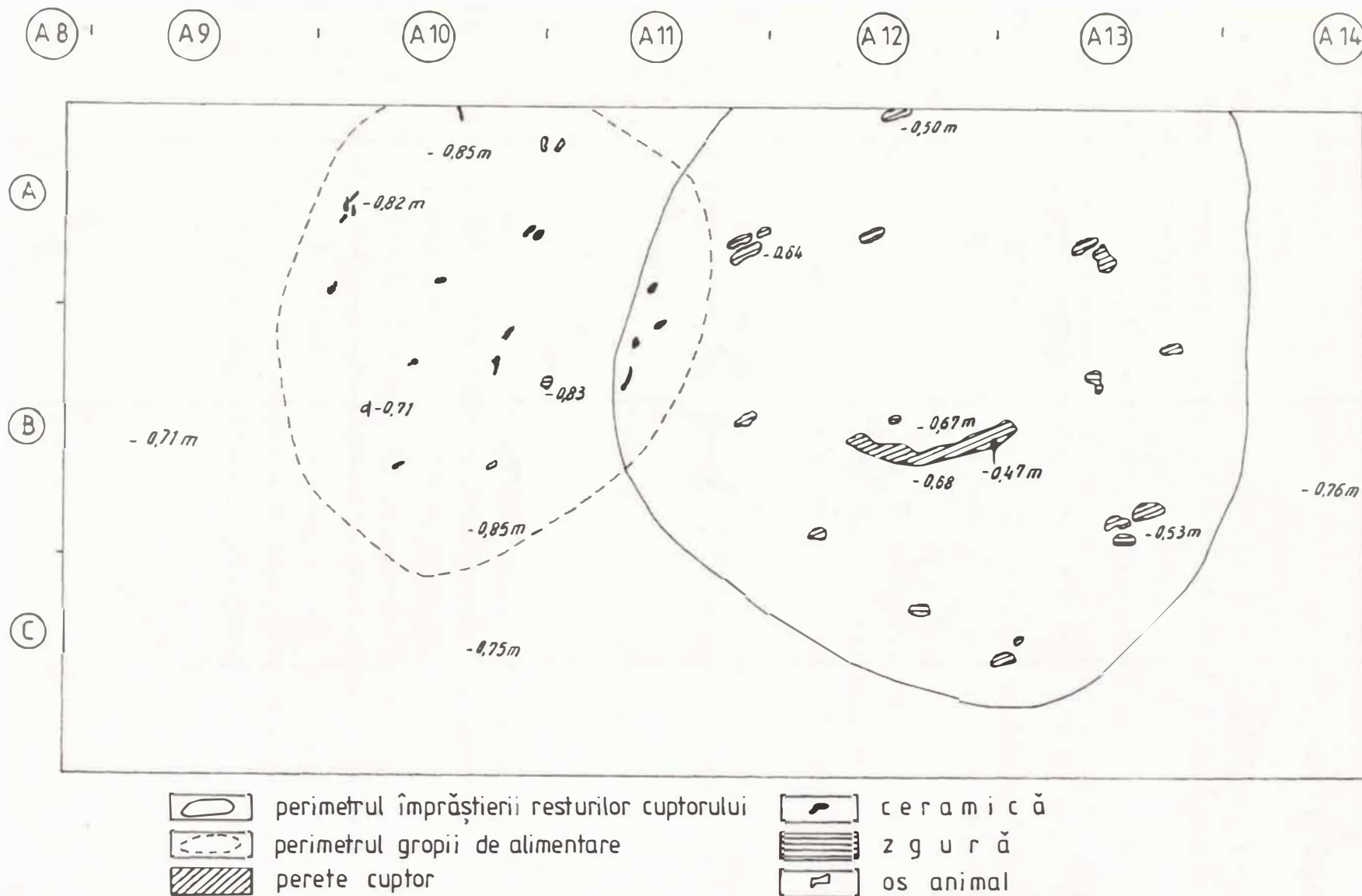
Bibliografie

- [Berciu 1981] **D. Berciu**, *Buridava dacică*, București, 1981.
- [Bichir 1984] **Gh. Bichir**, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, București, 1984.
- [Comșa 1978] **M. Comșa**, *Cultura Materială veche românească (Așezările din secolele VIII-X de la Bucov-Ploiești)*, București, 1978.
- [Comșa 1989] **E. Comșa**, *Cercetări arheologice de suprafață în zona de nord-est a orașului Buftea*, în *Buftea. Pagini de istorie*, București, p. 35-39.
- [Damian 1996] **O. Damian**, în V. Sîrbu, P. Damian, E. Alexandrescu, E. Safta, O. Damian, S. Pandrea, A. Niculescu, *Așezări din zona Căscioarele. Greaca-Prundu. Mileniile I î.Hr. – I d.Hr.*, Brăila, 1996, p. 107-121.
- [Enăchiuc-Mihai 1978] **V. Enăchiuc-Mihai**, *Descoperiri arheologice în județul Ilfov*, în V. Vrabie (coord.), *Ilfov. File de Istorie*, București, p. 57-75.
- [Georgescu 1978] **L. Georgescu**, *Contribuții la cunoașterea populației medievale din centrul Cîmpiei Române în lumina cercetărilor de la Buftea – Ilfov*, în V. Vrabie (coord.), *Ilfov. File de Istorie*, București, p. 165-167.
- [Haimovici 1963] **S. Haimovici**, *Studiul resturilor de faună din așezarea de la Popești, aparținând epocii bronzului*, AȘUI „A.I. Cuza”, s. II. Biologie, t. 9, f. 1, p. 147-156.
- [Langu 2006] **S. Langu**, *Considerații asupra istoriei teritoriului extracarpatic în secolele al X-lea – al XIII-lea*, *Danubius XXIV*, p. 63-68.
- [Matei 2004] **Gh. Matei**, *Ocupațiile locuitorilor din Câmpia Munteniei în secolele VIII-IX*, *Ialomița 4 (2003-2004)*, p. 225-240.
- [Mănucu-Adameșteanu, Mercan 2002] **Gh. Mănucu-Adameșteanu, N. Mercan**, *Aspecte ale culturii materiale vechi românești în lumina descoperirilor de pe teritoriul orașului Buftea (secolele X-XI)*, București, p. 50-57.
- [Moise 2000] **D. Moise**, *Studiul resturilor faunistice de la Militari-Câmpul Boja*, în M. Negru, C. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, p. 153-189.
- [Negru 2004] **M. Negru**, *A mirror from the Bucharest City Museum collection*, in *Hommage of Doina Benea*, Timisoara, 2004, p. 279-281.
- Negru 2007 = M. Negru, *Militari Câmpul Boja Series, III, Settlements of 2nd to 4th centuries AD*, Târgoviște.
- [Olteanu 2007] **St. Olteanu**, *Societatea carpato-danubiano-pontică în secolele IV-XI. Structuri demo-economice și social-politice*, București.

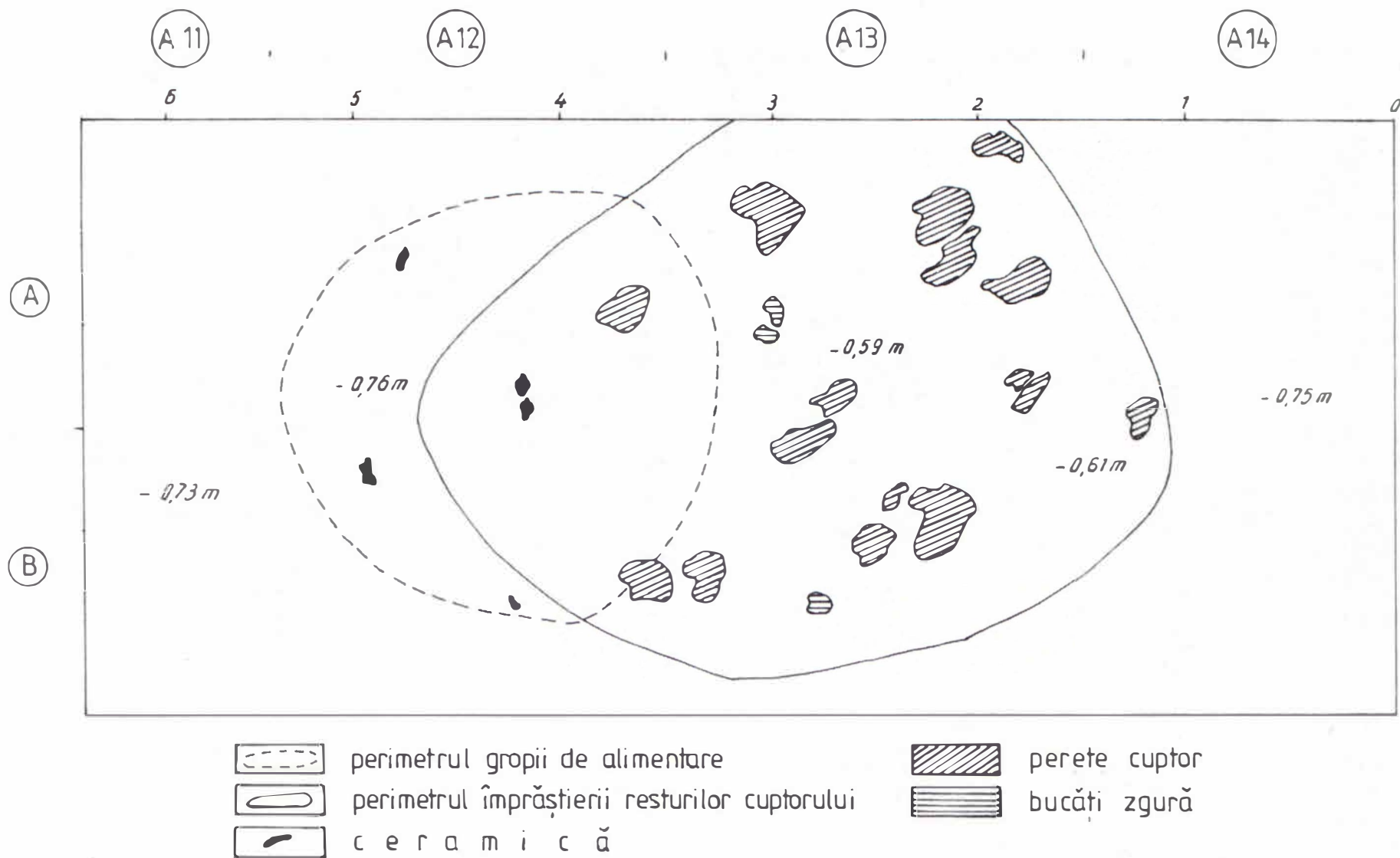
- [Postică 2007] **Gh. Postică**, *Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistean (secolele V-XIII)*, București.
- [Schuster 2005] **C. Schuster**, *Die Tei-Kultur*, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südromänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. I, Târgoviște, p.85-132.
- [Schuster 2007] **C. Schuster**, *Die Tei-Kultur*, în C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in Südromänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. II, Târgoviște, p. 39-74.
- [Schuster, Popa 2008] **C. Schuster, T. Popa**, *Mironești. I. Locuri, cercetări arheologice, monumente și personaje istorice*, Bibliotheca Musei Giurgiuensis III, Giurgiu.
- [Sîrbu 1996] **V. Sîrbu**, în V. Sîrbu, P. Damian, E. Alexandrescu, E. Safta, O. Damian, S. Pandrea, A. Niculescu, *Așezări din zona Căscioarele. Greaca-Prundu. Mileniile I î.Hr. - I d.Hr.*, Brăila, p. 69-78.
- [Sîrbu, Damian 1996] **V. Sîrbu, P. Damian** în V. Sîrbu, P. Damian, E. Alexandrescu, E. Safta, O. Damian, S. Pandrea, A. Niculescu, *Așezări din zona Căscioarele. Greac-Prundu. Mileniile I î.Hr. - I d.Hr.*, Brăila, p. 31-37.
- [Ștefănescu 1978] **A. Ștefănescu**, *Un lăcaș de piatră ridicat în secolul XVI în vatra satului Mănești-Buștea*, în V. Vrabie (coord.), *Ilfov. File de Istorie*, București, p. 181-185.
- [Ștefănescu 1979] **A. Ștefănescu**, *Cercetări arheologice în raza orașului Buștea*, RMI XVI/3, p. 25-30.
- [Ștefănescu 1989] **A. Ștefănescu**, *Puncte de străveche locuire în raza orașului Buștea*, în *Buștea. Pagini de istorie*, București, p. 19-34.
- [Ștefănescu 2005] **A. Ștefănescu**, *Note privind locuirea din secolele XIV-XV pe raza orașului Buștea*, CAB 6, p. 281-285.
- [Teodor 1996] **D.Gh. Teodor**, *Meșteșugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV-XI*, București, 1996.
- [Zaharia 1967] **E. Zaharia**, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a popurului român*, București.
- [Zănescu 1992] **I. Zănescu**, *Cronica cercetărilor arheologice (1981-1989)*, CAB 4, p. 363-371.

Planşa I. Buftea-Flămânzeni. Planul general al săpăturilor.
Tafel I. Buftea-Flămânzeni. Gesamtplan der Grabung.

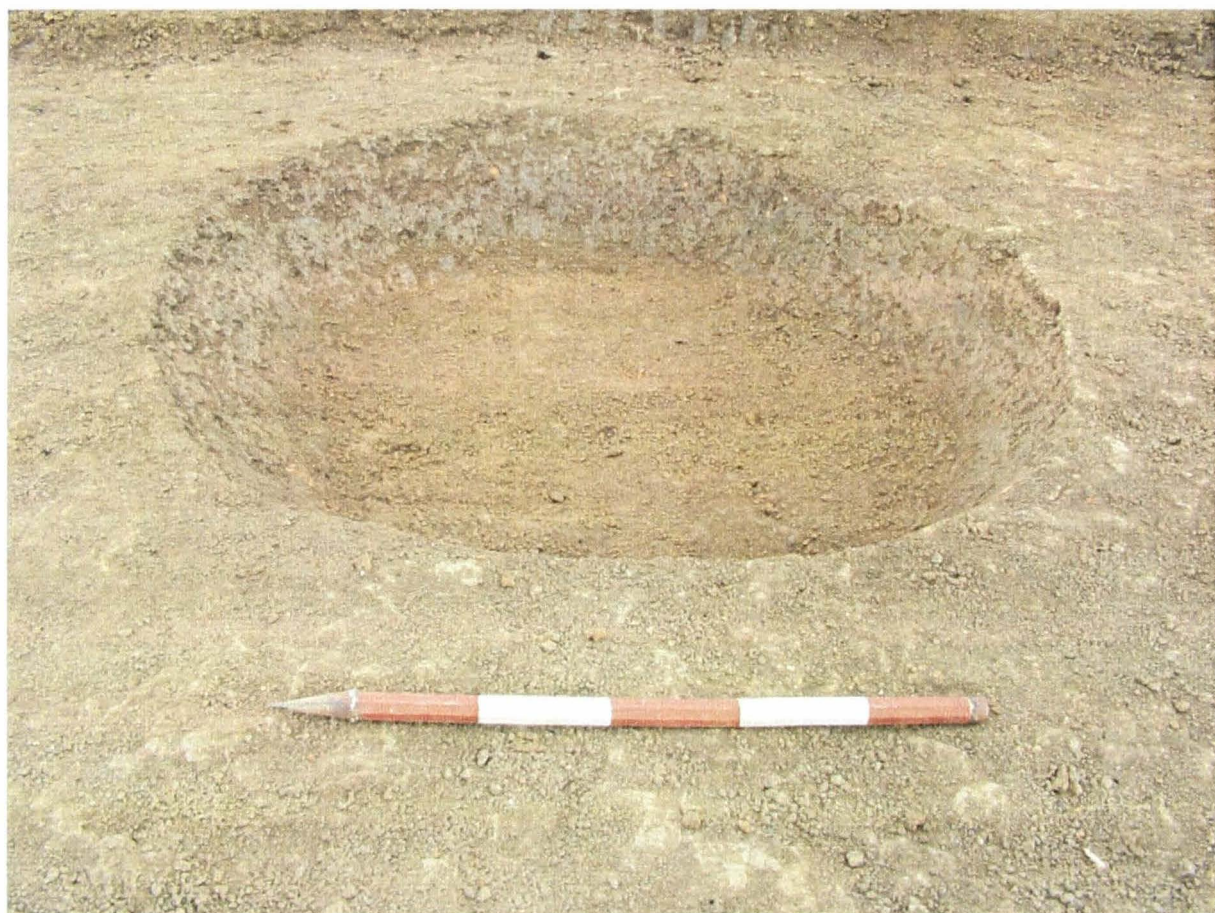
Planșa II. Atelierul de redus minereu de fier nr. 1.
Tafel II. Metallbearbeitungswerkstatt Nr. 1.

1

2

Planșa IV. Imagini din tipul cercetărilor:

1 = Atelierul de redus minereu de fier nr. 1; 2 = Groapa nr. 5.

Tafel IV. Metallbearbeitungswerkstatt Nr. 1; 2 = Grube Nr. 5.

Planșa V. A. Material din Bronzul Târziu:

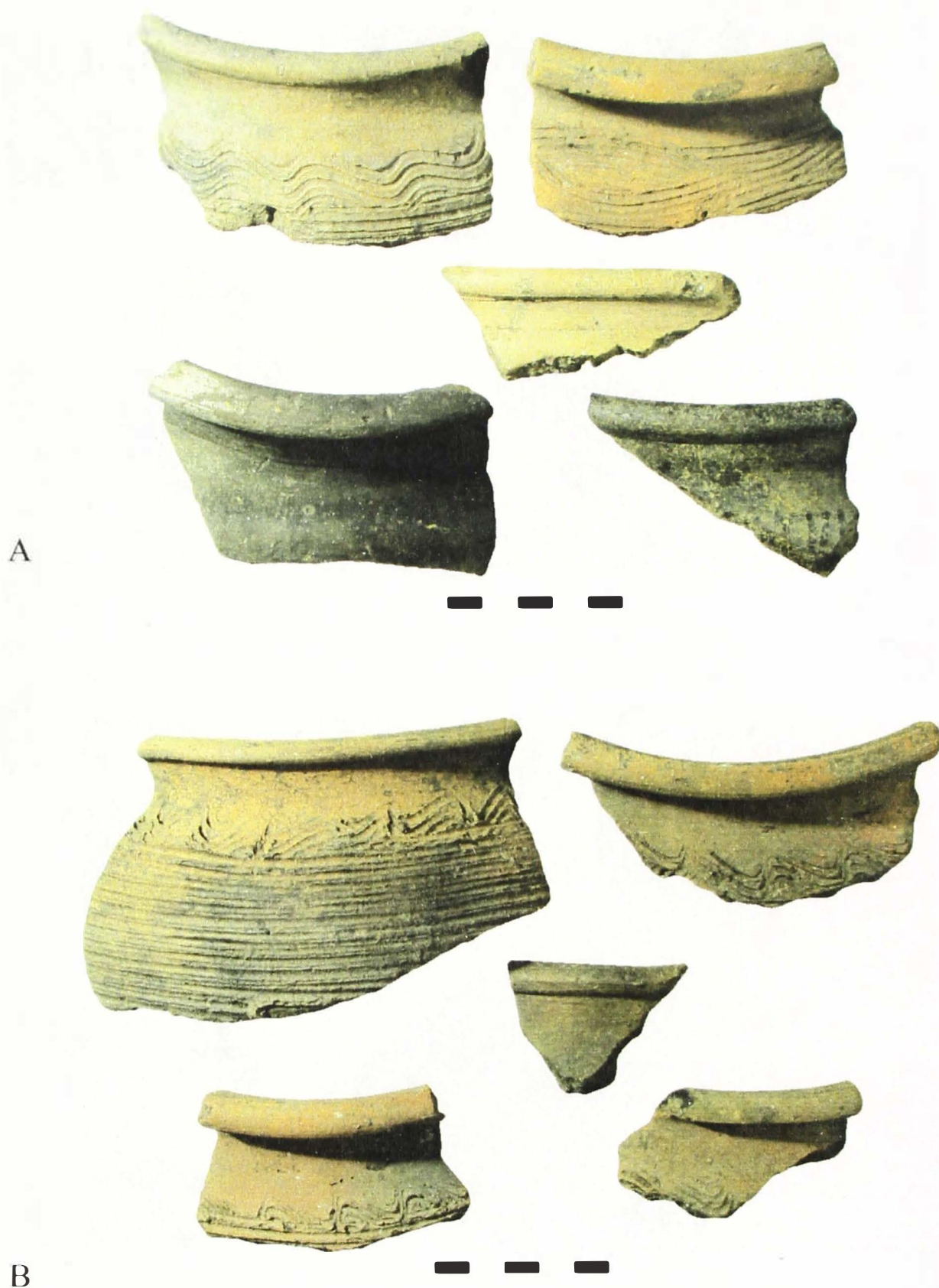
1-3 = ceramică, 4 = piesă din silex; A. 5 = ceramică din Hallstattul Timpuriu.

B. 1-5 = ceramică din secolele I-II p.Chr.

Tafel V. A. Späthronzezeitliches Material:

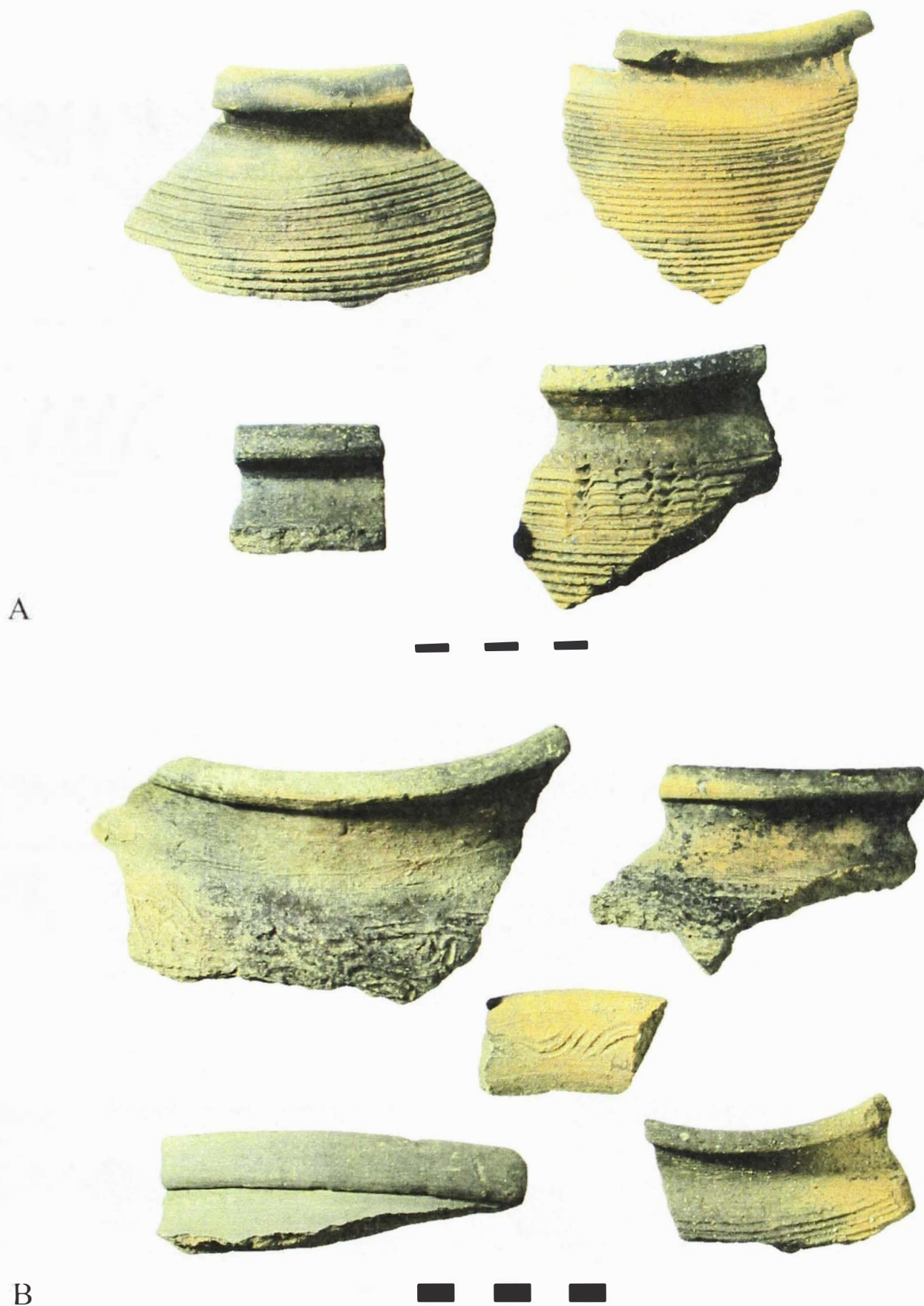
1-3 = Keramik, 4 = Silexklinge; A. 5 = Frühhallstattzeitliche Keramik.

B. 1-5 = Keramik des I-II Jh. n.Chr.

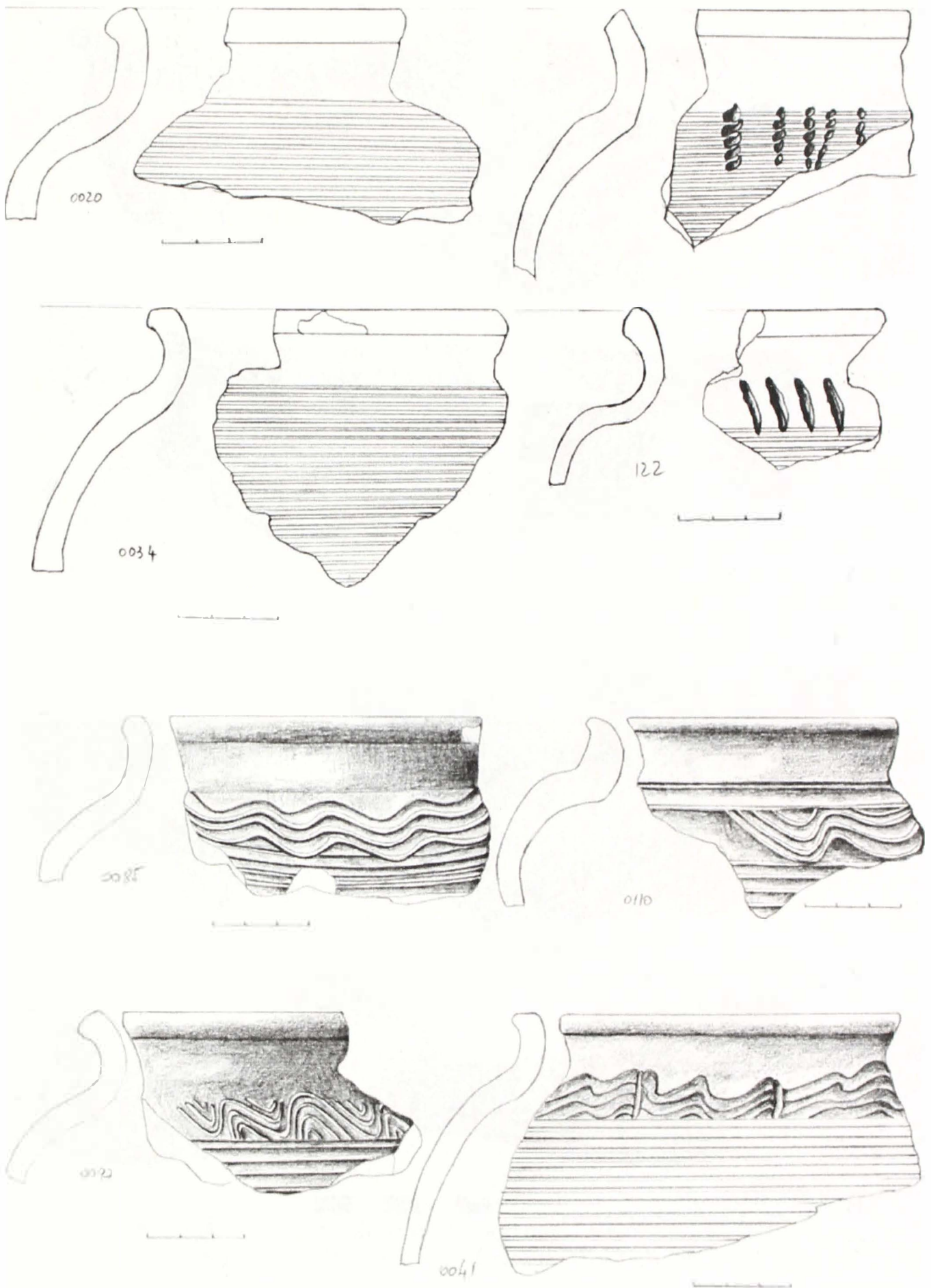

Planşa VI. Ceramică din Evul Mediu Timpuriu (secolele IX-X).
Tafel VI. Frühmittelalterliche Keramik (IX.-X. Jh.)

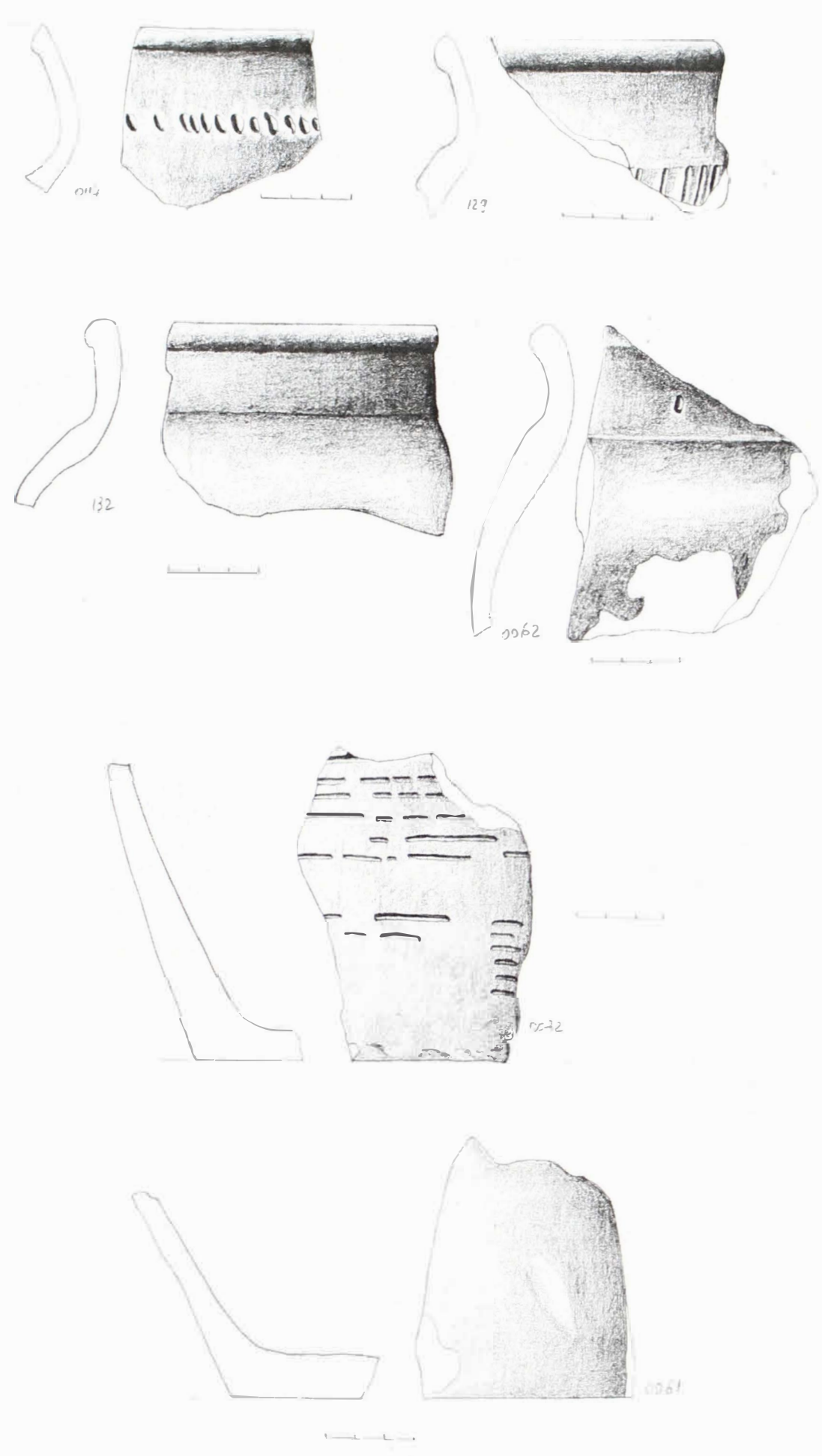

Planșa VII. Ceramică din Evul Mediu Timpuriu (secolele IX-X).
Tafel VII. Frühmittelalterliche Keramik (IX.-X. Jh.).

Planşa VIII. Ceramică din Evul Mediu Timpuriu (secolele IX-X).
Tafel VIII. Frühmittelalterliche Keramik (IX.-X. Jh.).

Planşa IX. Ceramică din Evul Mediu Timpuriu (secolele IX-X).
Tafel IX. Frühmittelalterliche Keramik (IX.-X. Jh.).

Editura AGIR